ΒΛΙΟΘΗΚ
ΛΛΗΝΩΝ
ΑΤΕΡΩΝ

ΜΕΓΑΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΑΜΜΩΝΑΣ

ΑΜΜΩΝ

ΑΜΜΩΝΙΟΣ

ΠΑΧΩΜΙΟΣ

40

Printed in Greece
Athens 1970

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ

ΜΕΓΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ
ΑΜΜΩΝΑΣ
ΑΜΜΩΝ Ἢ ΑΜΜΩΝΙΟΣ
ΠΑΧΩΜΙΟΣ

ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΒΙΟΙ

ΠΡΩΤΟΣ ΒΙΟΣ - ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ - ΕΤΕΡΟΣ ΒΙΟΣ

Ἐπιμελείᾳ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ Δ. Θ. καὶ Φ.
Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1970

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΓΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΑΜΜΩΝΑΣ

ΑΜΜΩΝ Ἢ ΑΜΜΩΝΙΟΣ

ΠΑΧΩΜΙΟΣ

ΜΕΓΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ι. Περὶ ἀσκήσεως. Γενικά.

1. Ὁ παρὼν τόμος τῆς Β.Ε.Π. ἀναφέρεται εἰς τοὺς μεγάλους ἐκπροσώπους τοῦ ἀσκητικοῦ βίου. Ἐπειδὴ δὲ εἴθισται ὁ μέγας Ἀντώνιος νὰ χαρακτηρίζηται ὁ «πατὴρ» ἢ κατ' ἄλλους ὁ «ἀρχηγὸς» τοῦ ἀναχωρητικοῦ μοναχικοῦ βίου, ἀπαραίτητον κρίνομεν νὰ διαλάβωμεν δι' ὀλίγων καὶ ἐν εἴδει προεισαγωγῆς εἰς τὰ «βιογραφικὰ» τοῦ μ. Ἀντωνίου περὶ «ἀσκήσεως» γενικῶς.

2. Τοῦ Χριστιανισμοῦ προϋπῆρχεν ἡ «ἄσκησις». Ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ἡ διὰ τῆς «νηστείας» «ἄσκησις». Εἰς τὰς πλείστας δὲ Θρησκείας καὶ ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν ἡ «ἄσκησις» ἐθεωρεῖτο τὸ ἄριστον μέσον ἐπιτεύξεως καθάρσεως τῆς ψυχῆς καὶ ἀνυψώσεως αὐτῆς εἰς ὑψηλοτέρας πνευματικὰς σφαίρας (Πυθαγόρειοι, Νεοπλατωνικοὶ κ.ἄ.). Γενεσιουργὸς αἰτία τῆς προχριστιανικῆς «ἀσκήσεως» ὑπῆρξεν ἡ διαρχικὴ περὶ κόσμου καὶ ὕλης ἀντίληψις, ὡς ἔργον τοῦ «κακοῦ» Δημιουργοῦ. Ἐνῷ ὁ «ἀγαθὸς» Δημιουργὸς εἶναι ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν πνευμάτων. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἶναι ἑπομένως τὸ «δεσμωτήριον» τῆς ψυχῆς, ἐξ οὗ ἐλευθεροῦται ὁ «πνευματικὸς» ἄνθρωπος διὰ τῆς «ἀσκήσεως» διὰ ποικίλων μέσων (ἀποχῆς ἀπὸ τροφῶν, ἀπὸ γυναικός, διαφόρων ὑλικῶν ἀπολαύσεων, αὐτοκακώσεως κ.π.ἄ.). Ὁ «ἀσκητὴς» εἴθιστο νὰ ἐκδηλώνῃ τὴν ἀσκητικὴν αὐτοῦ ἔφεσιν καὶ δι' ἐμφανῶν σημείων, οἷα ἡ κουρά, ἔνδυμα, ἀνυπόδητον ἢ ὑπόδησις σανδαλίων κλπ. Βαθμηδὸν δ' ἀνεπτύχθη, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἰδίᾳ παρὰ ταῖς Ἀνατολικαῖς Θρησκείαις, ἡ «φυγόκοσμος» ἔφεσις καὶ ἡ «αὐτοταλαιπωρία».

3. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐτήρησεν ἑαυτὸν ἐν ἀρχῇ μακρὰν τῶν ἀκροτήτων τούτων, πλὴν τῆς «νηστείας», ἣν ἐθεώρησεν ἄριστον «μέσον» ἐνισχύσεως τοῦ πιστοῦ, ὅπως κυρίως διὰ τῆς «προσευχῆς» ἀνέρχηται εἰς ὑψηλοτέρας σφαίρας ἀρετῆς καὶ πνευματικῆς τελειότητος. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφων πρὸς τὸν Τιμόθεον λέγει: «Γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης» (Α' Τιμ. 4, 7-8).

4. Εἶναι βεβαίως ἀληθὲς ὅτι πολλὰ χωρία τῆς Κ.Δ. ἐξαίρουν ἐμμέσως τὴν «ἄσκησιν» πρὸς ἐπίτευξιν τῆς πνευματικῆς τελειότητος, οἷα π.χ. Ματθ. 19,12 καὶ 21, Ρωμ. 6,8. 12. Γαλ. 5. Κολοσσ. 3, Β' Κορ. 4. Τίτ. 2,12 κ.π.ἄ. καὶ ἰδίᾳ Α' Κορ. 7 καὶ 9,27. Ἀσφαλῶς λοιπὸν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν χωρίων τούτων τῆς Κ.Δ., ἀλλὰ καὶ κατ' ἀπομί-

μησιν τῆς τελουμένης «ἀσκήσεως» ὑπὸ ἐκπροσώπων τῶν ἀρχαίων Θρησκειῶν καὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Β' αἰ. ἀναπτυσσσόμενος ὁ «ἀσκητικὸς βίος», ἐξ ἀντιδράσεως μάλιστα πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῷ κόσμῳ διαφθοράν. Δὲν εἶναι δὲ ἄνευ σημασίας ὅτι ἡ «ἄσκησις» ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔνθα καὶ ὁ «συγκρητισμὸς» ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν Ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων ἦτο κατ' ἐξοχὴν μεγάλη (ἰδίᾳ τοῦ Νέου Πλατωνισμοῦ, τοῦ Νέου Πυθαγορισμοῦ κλπ.).

5. Τὰ ἐξελικτικὰ στάδια τῆς χριστιανικῆς «ἀσκήσεως» ἦσαν τὰ ἑξῆς. Καθορισμὸς ὡρισμένων ἡμερῶν «νηστείας» (Διδ. 8,1. Ἑρμᾶς, Παρ. 5,1. 3,7), καθορισμὸς ὡρισμένων ὡρῶν προσευχῆς (Διδ. 8,3. Ἀριστ., Ἀπολ. 15,10. Πρβλ. Κλήμ. Ἀλεξ., Στρωμ. II, 23. VII,7. Παιδ. II,9 καὶ 10. Κυπρ., De Orat. 34. Ἀποστολ. Διατ. VIII, 34. VII, 47), ἄσκησις ἀποχῆς ἀπὸ τροφῶν (Ἡγήσ., παρὰ Εὐσ., Ἐκκλ., Ἱστ. II, 23,5. Acta Thecl. 5. 11. 16 καὶ 42), ἀποφυγὴ τοῦ γάμου, ἰδίᾳ τοῦ δευτέρου γάμου (Ἰγν., Πρὸς Πολύκ. 5,2. Ἑρμᾶς, Ὅρ. II,2 3. Ἐντολ. 4,1,8. Β' Κλήμ. Ῥώμ. 12,5. Ἰουστ., Ἀπολ. Α', 15. 29. Ἀθηναγ., Ἀπ. 33. Τερτυλλ., Ad uxor. I,6. De cult. fem. II,9. Acta Ioan., ed. Zahn σ. 227. 247 ἑξ. Ἀριστ., Ἀπολ. 15,6), τέλος ἡ τάσις φυγῆς ἀπὸ τοῦ κόσμου (Ἰγν., Ρωμ. 6, 2. 5, 3. 2,2) καὶ μάλιστα ἀκράτου ἐφέσεως πρὸς τὴν αὐτοθυσίαν καὶ τὸ μαρτύριον. Ἀσφαλῶς εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ ἀσκητικοῦ ἰδεώδους» ἐπέδρασαν καὶ αἱ τῶν γνωστικῶν, μαρκιωνιτῶν, μοντανιστῶν καὶ ἄλλων ἐγκρατιτικῶν αἱρέσεων τάσεις αὐστηροτάτης «ἐγκρατείας» (Rigorismus) (Εἰρην., Περὶ τ. ψευδωνύμου γνώσεως I,24,2. 6,4. I,28, 1. III, 28,8. 15,2. Ἱππολ., Φιλοσ. V, 9. Τερτ., Adv. Marc. I,29 κ.π. ἄ.). Ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς συνετάξατο τὸ ἔργον «Περὶ ἐγκρατείας» τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν (Παιδ. II,10), ἔνθα ὁμιλεῖ περὶ τροφῶν, γάμου, ἐνδύματος, ποτοῦ κλπ. (Παιδ. II,1. 10. III, 2. 7. 11 ἑξ.), συνδέων μάλιστα τὴν «ἐγκράτειαν» μετὰ τῆς «ἀπαθείας» (Στρωμ. IV, 22. III, 7. VII, 12 κ.ἄ.). «Γνῶσις» καὶ «ἄσκησις» εἶναι διὰ τὸν Κλήμεντα Ἀλεξ. τὰ μέσα τῆς τελειώσεως (Στρωμ. VI, 12 κ.ἄ.). Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι «θεατρικοὶ ἀσκηταὶ» καλοῦνται οἱ τὴν ἄκραν ἄσκησιν καὶ δὴ καὶ ἐπιδεικτικῶς ἐφαρμόζοντες, ὡς νεώτεροι Φαρισαῖοι, ὅθεν καὶ ἐπικρίνονται ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξ. (Στρωμ. III, 1,1. Εἰρην., Περὶ τ. ψευδωνύμου γνώσεως IV, 30,3. III, 11,9. IV, 33, 7. 26,2). Δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν καὶ τὰ περὶ τοῦ Ὠριγένους καὶ τοῦ πράγματι αὐστηροῦ «ἀσκητικοῦ» βίου αὐτοῦ ἱστορούμενα (Εὐσ., Ἐκκλ. Ἱστορ. VI, 3,9-12: «ἐνδεής», «πάσας ὕλας νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἑαυτοῦ περιαιρούμενος, καὶ διὰ πάσης μὲν ἡμέρας οὐ σμικροὺς ἀσκήσεως καμάτους ἀναπ⟨ιμπ⟩λῶν καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τὸν πλείονα χρόνον ταῖς τῶν θείων γραφῶν ἑαυτὸν ἀνατιθεὶς μελέταις, βίῳ τε ὡς ἔνι μάλιστα ἐγκαρτερῶν φιλοσοφωτάτῳ, τοτὲ μὲν τοῖς ἐν ἀσι-

τίαις γυμνασίοις ἐνασκούμενος, τοτὲ δὲ μεμετρημένοις τοῖς κατὰ τὸν ὕπνον καιροῖς, οὗ μεταλαμβάνειν οὐδ᾽ ὅλως ἐπὶ στρωμνῆς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοὔδαφος διὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο... ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι διακαρτερῶν, εἰς ἄκρον τε (ὑπερβαλλούσης) ἀκτημοσύνης ἐλαύνων... Λέγεται γοῦν καὶ πλειόνων ἐτῶν γῆν πεπατηκέναι, μηδενὶ μηδαμῶς κεχρημένος ὑποδήματι, ἀλλὰ καὶ οἴνου χρήσεως καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν πλείστοις ἔτεσιν ἀπεσχημένος... Τοιαῦτα δὴ «φιλοσόφου βίου» τοῖς θεωμένοις παρέχων ὑποδείγματα». Καὶ ἐν VI, 2: «ἔρως τοσοῦτος μαρτυρίου τὴν Ὠριγένους ἔτι κομιδῇ παιδὸς ὑπάρχοντος κατεῖχε ψυχήν, ὡς ὁμόσε τοῖς κινδύνοις χωρεῖν προπηδᾶν τε καὶ ὁρμᾶν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα προθύμως ἔχειν». Σὺν ἐπὶ τούτοις ὁ Ὠριγένης ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ «ἀσκητικοῦ» ἰδεώδους ἦτο φυσικὸν νὰ καταστῇ καὶ ὁ ἐγκωμιαστὴς καὶ ἔνθερμος θιασώτης τῆς «παρθενίας» (Κατὰ Κέλσου VII, 48.I, 26. VIII, 55) καὶ νὰ συνιστᾷ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου φυγὴν (Ἑρμην. εἰς Λευϊτ. XI, 1).

6. Ἐκ τῶν λεχθέντων δῆλον καθίσταται ὅτι τὸ ἰδεῶδες τῆς «ἀσκήσεως» ἐθεραπεύετο ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἰδεώδους τούτου ἐντὸς τῆς κοινωνίας καὶ ἐντὸς ἔτι τοῦ οἴκου αὐτῶν, ἐφ᾽ ὅσον αἱ τῆς οἰκογενείας συνθῆκαι ἐπέτρεπον τοῦτο. Δὲν εἴμεθα ἀκριβῶς πεπληροφορημένοι πότε ἤρξατο ἡ ἐκ τῶν πόλεων «ἀναχώρησις» τῶν πρότερον ἐν αὐταῖς ἀσκουμένων. Ὁ Ἱερώνυμος (Vita Pauli, Migne, P. L. 23, 17-28) ἀναφέρει ὡς πρῶτον «ἐρημίτην» καὶ «ἀναχωρητὴν» τὸν ἐκ Θηβαΐδος Π α ῦ λ ο ν (ἐγεννήθη περὶ τὸ 234 καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 113 ἐτῶν, περὶ τὸ 341). Περὶ τὸ 275 ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα τοῦ Π α ύ λ ο υ καὶ ὁ μ. Ἀ ν τ ώ ν ι ο ς, ὅστις καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ὁ «ἀρχηγὸς» ἢ «πατὴρ» τοῦ «ἀναχωρητικοῦ» βίου, περὶ οὗ πλείονα κατωτέρω. Διὰ τοῦ Π α χ ω μ ί ο υ, ὡς θὰ ἴδωμεν, διεμορφώθη ὁ «κοινοβιακὸς» βίος, τὸ ὑπέροχον τοῦ ὁποίου ἐξῆρεν ὁ μ. Β α σ ί λ ε ι ο ς (Migne, PG, 31, 928-33).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (251/2 - 356 μ.Χ.)

II. Γνησιότης καὶ Πηγαὶ τοῦ Βίου τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου.

1. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἔσχε πρῶτος τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὸ μεγαλειῶδες σχέδιον τῆς βιογραφήσεως τοῦ οὐχὶ ἀδίκως χαρακτηριζομένου θεμελιωτοῦ τοῦ μοναχικοῦ καὶ δὴ καὶ τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου, τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου διὰ τοῦ ἔργου του: «Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου, συγγραφεὶς καὶ ἀποσταλεὶς πρὸς τοὺς ἐν τῇ ξένῃ μοναχούς» (Migne, P.G. 26, 835-976. Β.Ε.Π. Ἀποστολ. Διακ. τ. 30, 11-57, Ἀθῆναι 1963). Τὸ ἔργον ἐγράφη κατ' ἀπαίτησιν μοναχῶν «ἐν τῇ ξένῃ» βιούντων. Ἐν τῷ «προοιμίῳ» ὁ μ. Ἀθανάσιος διαγράφει καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἔργου του. «Μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐδεξάμην τὸ παρ' ὑμῶν ἐπίταγμα», λέγει τοῖς «ἐν τῇ ξένῃ» μοναχοῖς ὁ μ. Ἀθαν. Πρῶτον, διότι καὶ διὰ τὸν ἴδιον «μέγα κέρδος ὠφελείας ἐστὶ καὶ τὸ μόνον Ἀντωνίου μνημονεύειν». Δεύτερον, διότι «καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες, μετὰ τοῦ θαυμάσαι τὸν ἄνθρωπον, θελήσετε καὶ ζηλῶσαι τὴν ἐκείνου πρόθεσιν· ἔστι γὰρ μοναχοῖς ἱκανὸς χαρακτὴρ πρὸς ἄσκησιν ὁ Ἀντωνίου βίος». Ἀλλ', ἐάν τις μελετήσῃ προσεκτικῶς τὸ κεφ. 67 (Β.Ε.Π., σσ. 44-5), θὰ διαγνώσῃ ἀσφαλῶς, ὅτι κύριος σκοπὸς τῆς συντάξεως τοῦ ἔργου τούτου ἦτο διὰ τὸν μ. Ἀθανάσιον ἡ προσέλκυσις ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ κόσμου τῶν μοναχῶν, οἵτινες πρότερον ἀπέφευγον πᾶσαν μετὰ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ βιούσης Ἐκκλησίας ἐπαφήν, αἱ δὲ ἐγκρατιτικαὶ τάσεις γνωστικῶν καὶ ἰουδαϊζουσῶν τινων αἱρέσεων εἶχον δημιουργήσει τὴν ἐντύπωσιν καὶ εἰς τοὺς τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλεξαμένους, ὅτι ἡ ἐν τῷ «κόσμῳ» βιοῦσα Ἐκκλησία δὲν ζῇ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ κατὰ Χριστόν. Ὁ μ. Ἀθανάσιος λοιπὸν ἠθέλησε διὰ τοῦ ἔργου του νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὁσημέραι πληθυνομένου κόσμου τῶν μοναχῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς καταβαλλομένων προσπαθειῶν πρὸς διατήρησιν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἀληθοῦς ἱερᾶς ἀποστολικῆς Παραδόσεως, μάλιστα κατὰ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας αὐτῆς ἐναντίον τῶν ποικιλωνύμων αἱρέσεων. Καὶ πρὸς τοῦτο προβάλλει ὡς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τὸν μ. Ἀντώνιον, τὸν μέγαν σεβασμὸν ἐπιδείξαντα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἱερατικοὺς καὶ μετὰ ζήλου συμμετασχόντα ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ τῶν αἱρετικῶν ἀγῶσιν αὐτῆς. Ἰδοὺ λοιπὸν τί σχετικῶς λέγει: «Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἦθος ἀνεξίκακος ἦν, καὶ τὴν ψυχὴν ταπεινόφρων· τοιοῦτος γὰρ ὤν, τόν τε κανόνα τῆς Ἐκκλησίας ὑπερφυῶς ἐτίμα, καὶ

πάντα κληρικὸν τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι ἤθελεν ἑαυτοῦ. Τοῖς μὲν γὰρ ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις οὐκ ᾔδεῖτο κλῖναι τὴν κεφαλήν· διάκονος δὲ εἴ ποτε πρὸς αὐτὸν ὠφελείας χάριν ἀπήντα, τὰ μὲν πρὸς ὠφέλειαν διελέγετο· τὰ δὲ τῆς εὐχῆς αὐτῷ παρεχώρει, οὐκ αἰδούμενος μανθάνειν καὶ αὐτός» (κ. 67). Καὶ εἶναι πράγματι ἐπίτευγμα μέγα τὸ ὅτι ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας πατὴρ ἐπέτυχε διὰ τῆς «βιογραφίας» τοῦ μ. Ἀντωνίου νὰ συμφιλιώσῃ τὸν μοναχικὸν κόσμον μετὰ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ βιούσης Ἐκκλησίας, νὰ συνδέσῃ ἀμφοτέρους, ὥστε καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ δέχηται νὰ ἐκλέγῃ εἰς ὑψηλὰς ἐκκλησιαστικὰς θέσεις πρώην μοναχοὺς καὶ ἀναχωρητὰς τῆς ἐρήμου, οἱ δὲ μοναχοὶ νὰ καταστῶσιν οἱ τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρμαχοι καὶ ἀμύντορες, μάλιστα εἰς ζητήματα πίστεως καὶ ἀρχῶν.

2. Ἐὰν ταῦτα πάντα εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ αὐστηροὶ κριταὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔργου, δὲν θὰ ἐχαρακτήριζον τὸν μ. Ἀθαν. ὡς εἰσηγητὴν τῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν (Harnack) καὶ δὲν θὰ ἠρνοῦντο τὴν γνησιότητα τοῦ πρώτου εἰς τὴν χριστιανικὴν γραμματείαν ἔργου «βίου καὶ πολιτείας» μοναχοῦ τῆς ἐρήμου (Weingarten, Der Ursprung des Mönchtums im nachkonstantinischen Zeitalters, Gotha 1877). Εὐτυχῶς σήμερον ἡ γ ν η σ ι ό τ η ς τοῦ ἔργου ἐπαύσατο ἀμφισβητουμένη. Ὡς πρὸς τὸν χ ρ ό ν ο ν τῆς συντάξεως τοῦ ἔργου θεωρεῖται σήμερον ὡς ἀσφαλεστέρα ἡ τοῦ ἔτους 357 χρονολογία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Βενεδικτίνων προταθεῖσαν, ἤτοι τὴν ἀναγομένην εἰς τὸ ἔτος 365. Τὸ ἔργον ἐνωρὶς εὗρε τηλικαύτην ἀπήχησιν μεταξὺ οὐ μόνον τοῦ κύκλου τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ τῇ πολιτικῇ ἐξουσίᾳ τῆς ὅλης βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ὥστε ἤδη τὸ 371, πιθανώτατα, ὁ ὕστερον πατριάρχης Ἀντιοχείας Ε ὐ ά γ ρ ι ο ς (388/93) μετέφρασε τοῦτο εἰς τὴν λατινικήν. Τὸ 384 ἀνεγινώσκετο τὸ ἔργον ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Τρεβήρων, ἐν δὲ ταῖς «Ἐξομολογήσεσι» τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἀρχαιοτέρα τις, πιθανῶς, μετάφρασις, ὑπὸ τοῦ χριστιανοῦ Π ο ν τ ι κ ι α ν ο ῦ προσκομισθεῖσα εἰς τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον, τηλικαύτην ἐντύπωσιν τὸ περιεχόμενον τοῦ βίου τοῦ μ. Ἀντωνίου προεκάλεσεν εἰς τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον, ὥστε οὗτος ἔλαβε τὴν ὁριστικὴν ἀπόφασιν νὰ βαπτισθῇ καὶ ν' ἀφιερωθῇ ὁλοκληρωτικῶς εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν (Δαλεζίου, Ἐξομολογήσεις Α', σ. 181-91. Πρβλ. Κ. Μ π ό ν η, Ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος, ἐπίσκοπος Ἱππῶνος. Ἀθῆναι 1964, σσ. 26-9). Ἤδη ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰ., ἴσως καὶ παλαιότερον, ἤρξατο τὸ ἔργον μεταφραζόμενον εἰς τὰς ἐπιχωρίους ἀνατολικὰς γλώσσας, τὴν συριακήν, τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν ἀρμενικὴν (Acta Sanctorum, VI). — Ὁ Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς ὁ Θ ε ο λ ό γ ο ς ἐν τῷ ΚΑ' λόγῳ αὐτοῦ «Εἰς τὸν μ. Ἀθανάσιον, ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας», λέγει: «Ἀντωνίου τοῦ θείου βίον συνέγραψε, τοῦ μοναδικοῦ βίου νομοθεσίαν ἐν πλάσματι διηγήσεως» (Migne, PG 35, 1081-1121. Ἐνταῦθα καὶ ἡ πολλὰ σημαίνουσα φρά-

σις, ἡ καὶ τὴν ἡμετέραν θέσιν σαφῶς στηρίζουσα: «οὕτω καὶ τὸν ἐρημικὸν βίον τῷ κοινωνικῷ καταλλάττει· δεικνύς, ὅτι ἔστι καὶ ἱερωσύνη φιλόσοφος, καὶ φιλοσοφία δεομένη μυσταγωγίας. Οὕτω γὰρ ἀμφότερα συνηρμόσατο, καὶ εἰς ἓν ἤγαγε, καὶ πρᾶξιν ἡσύχιον, καὶ ἡσυχίαν ἔμπρακτον, ὥστε πεῖσαι τὸ μονάζειν ἐν τῇ εὐσταθείᾳ τοῦ τρόπου μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεσθαι», αὐτόθι στλ. 1104A-B).

3. Τὴν γνησιότητα τοῦ «βίου» τοῦ μ. Ἀντωνίου, ὑπὸ τοῦ μ. Ἀθανασίου συνταχθέντος, ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ χειρόγραφος παράδοσις τοῦ ἔργου. Σὺν ἐπὶ τούτοις καὶ μάρτυρες τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς γραμματείας μνημονεύουσι τὸ ἔργον. Π.χ. ὁ Ἐφραὶμ ὁ Σύρος (ca. 306-+373), ὁ Ἱερώνυμος (ca. 347-419 ἢ 420), ὁ Ρουφῖνος (+410), ὁ Παλλάδιος (+ πρὸ τοῦ 431), ὁ Σωκράτης (ca. 380- + μετὰ τὸ 439), ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τοῦ «βίου τοῦ ἁγίου Παχωμίου» κ.π.ἄ. Ἐμμέσως συμμαρτυροῦν περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ «βίου» τοῦ μ. Ἀντ. καὶ πλεῖσται «βιογραφίαι» ἁγίων μοναχῶν τῆς εὐθὺς μετὰ τὸν μ. Ἀντ. ἐποχῆς («βίος» Παύλου Θηβαΐτου, Ἱλαρίωνος καὶ ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰ. γραφεῖσα «Ἱστορία τῶν μοναχῶν»). Ἐπίσης Δίδυμος ὁ τυφλὸς (+περὶ τὸ 398), Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης (+ περὶ τὸ 435), Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος (+ περὶ τὸ 390), ὁ Ἀμμώνιος ἢ Ἄμμων ὁ Ἀλεξανδρεύς, ἐπίσκοπος Ἀντινόης (ca. 355-πρῶτον ἥμισυ Ε' αἰ.) καὶ τέλος πηγαὶ κοπτικῆς προελεύσεως, εἰς τὸν Ἀλεξανδρινὸν μοναχικὸν βίον ἀναφερόμεναι, ἐπιβεβαιοῦν τὴν γνησιότητα τοῦ «βίου» τοῦ Ἀντωνίου, ὥστε ν' ἀπορῇ τις, πῶς εὑρέθησαν οἱ ἀμφισβητήσαντες τὴν γνησιότητα καὶ μάλιστα μετὰ τόσου φανατισμοῦ (Weingarten). Ἀλλ' οὐδεὶς πλέον σήμερον ἀμφισβητεῖ τὴν γνησιότητα τοῦ ἔργου, μάλιστα μετὰ τὰς ἐργασίας τῶν Gass, Hilgenfeld, Keim, Amelineau, Mayer, Hertling, Holl, Reitzenstein κ. ἄ. Οἱ ἀρνηταὶ τῆς γνησιότητος τοῦ ἔργου δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν πῶς ὁ μέγας νοῦς τοῦ μ. Ἀθανασίου ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπισημάνῃ σημεῖα καὶ τέρατα, ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν πρὸς πειρασμὸν τοῦ μ. Ἀντωνίου πραχθέντα, ἅτινα προσκρούουν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν λογικὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ λησμονοῦν τὸν σκοπόν, εἰς ὃν ἀπέβλεπεν ὁ μ. Ἀθανάσιος διὰ τῆς συντάξεως τοῦ ἔργου του. Καὶ ὁ σκοπός του ἦτο ἡ «καταλλαγὴ» τοῦ ἐρημικοῦ βίου τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας, «δεικνύς, ὅτι ἔστι καὶ ἱερωσύνη φιλόσοφος, καὶ φιλοσοφία δεομένη μυσταγωγίας», κατὰ τὴν ὡραίαν φράσιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (Migne, PG 35, 1104A-B). Καὶ ὑπῆρξε πράγματι μεγαλειῶδες τὸ ἐπίτευγμα τῆς «συνδιαλλαγῆς» τοῦ κόσμου τῶν μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν τῆς ἐρήμου μετὰ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ βιούσης Ἐκκλησίας. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία ἀπέκτησε τὸν ἴδιον αὐτῆς «στρατὸν σωτηρίας» κατά τε τῶν ἔσωθεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξωθεν ἐχθρῶν της, καθ' ὅλην μάλιστα τὴν διάρκειαν τῆς βυ-

ζαντιακῆς ἱστορίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τρομερὰν περίοδον τῆς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δουλείας τοῦ γένους! (Πρβλ. Α. Φ υ τ ρ ά κ η, Μαρτύριον καὶ μοναχικὸς βίος, Ἀθῆναι 1948 καὶ ἰδίᾳ τὸ σχετικὸν κεφάλαιον «Ἀληθινὸς ἄνθρωπος: Ὁ Μέγας Ἀντώνιος» τοῦ Ἀρχιμ. Ἠ λ ί α Μ α σ τ ρ ο γ ι α ν ν ο π ο ύ λ ο υ, Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἄνθρωπος, Ἀθῆναι 1966 σ. 114-130).

III. Βίος τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου.

1. Ὁ μετὰ Παῦλον τὸν Θηβαΐδος, Ἀ ν τ ώ ν ι ο ς ὁ μ έ γ α ς, ἀρχηγὸς τοῦ «ἀναχωρητικοῦ» καὶ μοναχικοῦ βίου χαρακτηρισθείς, «γένος μὲν ἦν Αἰγύπτιος, εὐγενῶν δὲ γονέων καὶ περιουσίαν αὐτάρκη κεκτημένων, καὶ χριστιανῶν αὐτῶν ὄντων, χριστιανικῶς ἀνήγετο καὶ αὐτὸς» (Β.Ε.Π. τ. 33 κ. 1 σ. 12,4). Ἐγεννήθη δὲ ἐν Κόμᾳ ἢ Κομᾷ, κώμῃ τῆς μέσης Αἰγύπτου παρὰ τὴν Ἡρακλεόπολιν τῆς Μέμφιδος, περὶ τὸ 251. Ἀπέθανε περὶ τὸ 356 εἰς ἡλικίαν 105 ἐτῶν (κατὰ τὸν Ἱερώνυμον τὴν 284ην Ὀλυμπιάδα. De vir. ill. 88). Τὸ ὄνομά του, ἑλληνικῆς προελεύσεως, σύνηθες ὅμως παρὰ Ῥωμαίοις (Ἀντώνιος=ὁ ἐξαγοράζων τι διὰ πλειοδοσίας), ἔδωκεν ἀφορμὴν εἴς τινας νὰ ῥίψωσιν εἰς μέσον τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ μ. Ἀντώνιος δὲν ἦτο Αἰγύπτιος. Πιθανολογία ἀδικαιολόγητος.

2. Δημοσιεύοντες κατωτέρω τὸν «βίον» τοῦ μεγάλου ἀναχωρητοῦ Ἀντ. θὰ ἦτο πλεονασμὸς καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἐξιστόρησις ἐν τῇ εἰσαγωγῇ. Δι' αὐτὸ θ' ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ καίρια καὶ μάλιστα τὰ χρῄζοντα διασαφήσεως σημεῖα τῆς θαυμασίας καὶ πρωτοπορειακῆς προσωπογραφίας τοῦ ἁγίου ὑπὸ τοῦ μ. Ἀθανασίου. Ἀνετράφη ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν γονέων του χριστιανοπρεπῶς. Ὀλιγαρκὴς παιδιόθεν, «ἐτρέφετο παρὰ τοῖς γονεῦσι, πλέον αὐτῶν καὶ τοῦ οἴκου μηδὲν ἕτερον γινώσκων» (κ. 1). Προέκοπτε μὲν τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ γενόμενος παῖς «γράμματα μὲν μαθεῖν οὐκ ἠνέσχετο», ἡ πᾶσα δ' ἐπιθυμία αὐτοῦ ἦτο «ὡς ἄπλαστος οἰκεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ» (κ. 1). Ὑπετάσσετο τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ καὶ τακτικῶς ἐφοίτα μετ' αὐτῶν εἰς τὸν Ναόν. «Τοῖς ἀναγνώσμασι προσέχων, τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν ἐν ἑαυτῷ διετήρει» (κ. 1).

3. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων αὐτοῦ, «αὐτὸς μόνος κατελείφθη μετὰ μιᾶς βραχυτάτης ἀδελφῆς». Ἦτο δὲ τότε «ἐγγὺς δέκα καὶ ὀκτώ, ἢ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν», ἑπομένως περὶ τὸ 270 ἀπορφανισθεὶς κατέστη ὁ μόνος προστάτης τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου καὶ ὁ κηδεμὼν τῆς μικρᾶς ἀδελφῆς του. Ἀλλὰ δὲν εἶχον παρέλθει ἓξ μῆνες ἀπὸ τοῦ θανάτου τῶν γονέων αὐτοῦ, ὅτε «κατὰ τὸ εἰωθὸς προερχόμενος εἰς τὸ Κυριακόν, καὶ συνάγων ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν, ἐλογίζετο περιπατῶν, πῶς οἱ μὲν ἀπόστολοι πάντα καταλιπόντες ἠκολούθησαν τῷ Σωτῆρι (Ματθ. 4, 20), οἱ δὲ ἐν ταῖς Πράξεσι πωλοῦντες τὰ ἑαυτῶν ἔφερον καὶ ἐτίθουν

παρὰ τοὺς πόδους τῶν ἀποστόλων, εἰς διάδοσιν τῶν χρείαν ἐχόντων, τίς τε καὶ πόση τούτοις ἐλπὶς ἐν οὐρανοῖς ἀπόκειται» (κ. 2). Ὅταν δὲ ἤκουσεν ἐν τῷ Ναῷ ἀναγινωσκομένην τὴν ῥῆσιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν πλούσιον νεανίαν· «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησον πάντα τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς» (Ματθ. 19,21), θεωρήσας ὅτι καὶ δι' αὐτὸν ἐγένετο ἡ ὑπόμνησις, ἀπεφάσισε νὰ μοιράσῃ τοὺς 300 ἀγρούς, οὓς εἶχεν, εἰς τοὺς ὁμοχωρίους του, τὰ δὲ κινητὰ πωλήσας καὶ ἱκανὸν ἀργύριον συναγαγών, τὸ μὲν πλεῖστον ἐμοίρασε τοῖς πτωχοῖς, ὀλίγα δὲ κρατήσας χάριν τῆς συντηρήσεως τῆς ἀδελφῆς του, ἐμοίρασε καὶ ταῦτα μετ' ὀλίγον εἰς τοὺς πτωχούς, ὅταν ἤκουσεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, τοῦ Κυρίου λέγοντος: «Μὴ μεριμνήσητε διὰ τὴν αὔριον» (Ματθ. 6,34). «Τὴν δὲ ἀδελφὴν παραθέμενος γνωρίμοις καὶ πισταῖς παρθένοις, δούς τε αὐτὴν εἰς Παρθενῶνα ἀνατρέφεσθαι, αὐτὸς π ρ ὸ τ ῆ ς ο ἰ κ ί α ς ἐσχόλαζε λοιπὸν τῇ ἀσκήσει, προσέχων ἑαυτῷ καὶ καρτερικῶς ἑαυτὸν ἄγων» (κ. 3).

4. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ μ. Ἀθανασίου ἱστορούμενον, ὅτι «οὔπω γὰρ ἦν οὕτως ἐν Αἰγύπτῳ συνεχῆ μοναστήρια, οὐδ' ὅλως ᾔδει μοναχὸς τὴν μακρὰν ἔρημον, ἕκαστος δὲ τῶν βουλομένων ἑαυτῷ προσέχειν οὐ μακρὰν τῆς ἰδίας κώμης κατὰ μόνας ἠσκεῖτο» (κ. 3). Ἀκούσας περὶ σεβασμίου τινὸς γέροντος, ζῶντος βίον ἀσκητικὸν ἐν τῇ πλησίον κώμῃ, ἐλθὼν καὶ εὑρὼν τοῦτον, «ἐζήλωσεν ἐν καλῷ· καὶ πρῶτον μὲν ἤρξατο καὶ αὐτὸς μένειν ἐν τοῖς πρὸ τῆς κώμης τόποις» (κ. 3). Ὁσάκις δ' ἤκουεν, ὅτι ζῶσί που καὶ ἕτεροι ἀσκηταί, προσερχόμενος ἐζήτει τούτους καὶ ὡς «ἡ σοφὴ μέλισσα» δὲν ἐπανέκαμπτεν εἰς τὰ ἴδια, πρὶν ἢ ἀντλήσῃ «ἱκανὸν ἐφόδιον τῆς εἰς ἀρετὴν ὁδοῦ» παρ' αὐτῶν. Οὕτως ἐπεδίδετο καθ' ἡμέραν καὶ εἰς αὐστηροτέραν ἄσκησιν. Πρώτη φροντὶς αὐτοῦ ἦτο νὰ παύσῃ μνημονεύων τὰ τῶν συγγενῶν καὶ γνωστῶν· ἀπέζη, ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσίν· ἐμοίραζε τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην καὶ προσηύχετο «ἀδιαλείπτως» (Ματθ. 6,6. Α' Θεσσ. 5,17).

5. Ἀφοῦ ἐπὶ 15ετίαν ἔμεινεν ἀσκούμενος πρὸ τῆς οἰκίας του, ἀπεφάσισε τὸ 285 ἔτος νὰ φύγῃ εἰς μακρυνοὺς τόπους, ἤτοι εἰς τὰ «μακρὰν τῆς κώμης τυγχάνοντα μνήματα» (κ. 8). Τότε «παραγγείλας ἑνὶ τῶν γνωρίμων δι' ἡμερῶν πολλῶν αὐτῷ κομίζειν τὸν ἄρτον, αὐτὸς εἰσελθὼν εἰς ἓν τῶν μνημάτων, καὶ κλείσαντος ἐκείνου κατ' αὐτοῦ τὴν θύραν, ἔμενε μόνος ἔνδον» (κ. 8). Τὰ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ μ. Ἀθαν. διηγούμενα ἀναφέρονται εἰς τοὺς πειρασμοὺς ὑπὸ τῶν δαιμόνων τοῦ Ἀντωνίου (κ. 8, 9, 10). Μετὰ ταῦτα «ὥρμησεν εἰς τὸ ὄρος... εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ, ἐκεῖ μετέθηκεν ἑαυτόν, καὶ ᾤκησεν ἐν αὐτῇ» (κ. 11). Σημαίνουν δὲ ταῦτα ὅτι, ἀφοῦ διέβη τὸν Νεῖλον κατηυθύνθη πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ κείμενα ὄρη, τὰ παρεκτεινόμενα πρὸς τὴν Ἀραβίαν, ἐγκατεστάθη που εἰς ἐρείπια, πλησίον πηγῆς, ἐπὶ

τῆς λιβυκῆς ἐρήμου Πισπίρ, ὅπου σήμερον τὸ Δὰρ-ἐλ-Μεϊμούν, μεταξὺ Ἀτρὶχ καὶ Μπὲντ-Σουὲφ (*Amélineau, Géographie de l' Égypte à l' époque Copte* σ. 394 ἑ.). Ἐνταῦθα, «αὐτὸς δέ, τὴν εἴσοδον — δηλ. τοῦ σπηλαίου — ἀναφράξας, καὶ ἄρτους εἰς μῆνας ἓξ ἀποθέμενος (ποιοῦσι δὲ τοῦτο Θηβαῖοι καὶ πολλάκις μένουσι καὶ ὅλον ἐνιαυτὸν ἀβλαβεῖς) ἔχων ἔνδον ὕδωρ, ὥσπερ ἐν ἀδύτοις ἐγκαταδυόμενος μόνος ἔμενεν ἔνδον, μήτε αὐτὸς προϊών, μήτε τινὰ τῶν ἐρχομένων βλέπων. Αὐτὸς μὲν οὖν πολὺν χρόνον οὕτω συνῆψεν ἀσκούμενος· κατ' ἐνιαυτὸν μόνον ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ δώματος δεύτερον δεχόμενος τοὺς ἄρτους» (κ. 12). Πρὸς αὐτὸν ἤρχοντο πολλοὶ τῶν γνωρίμων, οἵτινες ἡμέρας καὶ νύκτας παρέμενον ἔξω τοῦ σπηλαίου, τοῦ μ. Ἀντωνίου μὴ ἐπιτρέποντος τὴν εἴσοδον εἰς οὐδένα. Ἀλλ' ἐγένοντο μάρτυρες πολλῶν θαυμάτων καὶ ἀπήρχοντο «τετειχισμένοι τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ» καὶ ἀφοῦ ἔνδοθεν πολλὰ ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ μ. Ἀντωνίου (κ. 13).

6. «Εἴκοσι τοίνυν ἐγγὺς ἔτη διετέλεσεν, οὕτω καθ' ἑαυτὸν ἀσκούμενος, οὔτε προϊὼν οὔτε παρά τινων συνεχῶς βλεπόμενος. Μετὰ δὲ ταῦτα, πολλῶν ποθούντων καὶ θελόντων αὐτοῦ τὴν ἄσκησιν ζηλῶσαι, ἄλλων τε γνωρίμων ἐλθόντων, καὶ βίᾳ τὴν θύραν καταβαλόντων καὶ ἐξεωσάντων, προῆλθεν ὁ Ἀντώνιος ὥσπερ ἔκ τινος ἀδύτου μεμυσταγωγημένος καὶ θεοφορούμενος· καὶ τότε πρῶτον ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς ἐφάνη τοῖς ἐλθοῦσι πρὸς αὐτόν» (κ. 14). Ὁ μ. Ἀντώνιος διδάσκων τὰ πρὸς αὐτὸν ἐρχόμενα πλήθη, θεραπεύων τὰς ἀσθενείας αὐτῶν καὶ συμφιλιῶν τοὺς διεστῶτας, ἔπειθε καὶ πολλοὺς νὰ ἐκλέξουν καὶ προτιμήσουν τὸν μονήρη βίον. «Καὶ οὕτω λοιπὸν γέγονε καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι μοναστήρια, καὶ ἡ ἔρημος ἐπολίσθη ὑπὸ μοναχῶν, ἐξελθόντων ὑπὸ τῶν ἰδίων, καὶ ἀπογραψαμένων τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πολιτείαν» (κ. 14).

7. Τὰ ἐν συνεχείᾳ κεφ. 15-45 τοῦ «βίου» τοῦ ἁγίου εἶναι μεστὰ ὑψηλῶν διδαγμάτων, ἠθικῶν παραινέσεων, ἐποικοδομητικῶν παρορμήσεων, θεολογικῶν ἐκθέσεων, γραφικῶν ἐφαρμογῶν καὶ διατυπώσεων, ἀπολογητικῶν ἀποδείξεων, μοναχικῶν ἐντολῶν καὶ ἀσκητικῶν ὑποδείξεων. Ὁ μ. Ἀθανάσιος ἐγνώριζε καλῶς τὴν ψυχολογίαν τῶν πρὸς οὓς ἀπηυθύνετο μοναχῶν «ἐν τῇ ξένῃ». Ἐγνώριζε τὴν βαθεῖαν αὐτῶν πίστιν ἐπὶ τὰς δαιμονοφανείας καὶ δαιμονομαχίας καὶ τὰς ποικίλας κατὰ τῶν μονήρη βίον ἰδίᾳ ἀσκούντων προσβολὰς καὶ ἐπιθέσεις. Καὶ δι' ὡραιοτάτων παρεμβολῶν ἐκθέτει τοὺς θρυλικοὺς πειρασμοὺς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, τοὺς ἄθλους, τοὺς ἀγῶνας, τὰ παθήματα, τὰς πληγάς, τὰ δάκρυα, τοὺς στεναγμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν νικηφόρον ἱκανοποίησιν ἐπὶ τῇ καταβολῇ τοῦ διαβόλου. Ὁ δὲ σκοπὸς τοῦ πεπνυμένου πατρὸς μ. Ἀθανασίου ἦτο νὰ διεγείρῃ τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου τῶν μοναχῶν καὶ νὰ παροτρύνῃ εἰς μίμησιν τοῦ μοναδικοῦ καὶ θαυμαστοῦ ὑποδείγματος τοῦ πατρὸς τῶν μοναχῶν καὶ πρωτεργάτου τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου, τοῦ μ. Ἀντωνίου, οὐ μόνον ἐν τοῖς λόγοις, ἀλλὰ

καὶ ἐν τοῖς ἔργοις καὶ ὑπὲρ πάντα, ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐκείνου ἔναντι τῆς ἐν τῷ κόσμῳ βιούσης Ἐκκλησίας καὶ Ἱεραρχίας. Καὶ ἐπέτυχε πράγματι εἰς τὸν σκοπόν του. Καὶ τὸ ἐπίτευγμά του τοῦτο εἶναι κατὰ τοσοῦτον μεγαλειωδέστερον καὶ ἐπιβλητικώτερον, ἂν ἀναλογισθῇ τις τὴν ἐν ὑστέροις χρόνοις τεραστίαν συμβολὴν καὶ συνεπικουρίαν τοῦ κόσμου τῶν μοναχῶν εἰς πάντα τὰ φλέγοντα τὴν Ἐκκλησίαν ζητήματα, εἰς πάντας τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς κατὰ τῶν παντοίων ἐχθρῶν της, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ἀνασταλτικὴν ἀπὸ ἐκτροπὰς τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας, τὴν ἐξαγνιστικὴν ἀπὸ κατολισθήσεις καὶ τὴν ἐφεκτικὴν ἀπὸ ἐκκοσμικεύσεις τάσιν ἢ προώρους ἐκμοδερνιστικὰς διαθέσεις καὶ παντοίας ἄλλας ὑλιστικὰς καὶ φιληδόνους ἕλξεις ἐνίων ἐκ τῶν ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ σπανίως καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν αἵρεσιν τρεπομένους. Ὁ «βίος» τοῦ μ. Ἀντωνίου κατέστη λοιπὸν ἡ τὰ διεστῶτα πρότερον ἁρμοσαμένη μέρη τῶν δύο κόσμων — μοναχῶν καὶ ἱερατικῶν — καὶ ἡ σωτηριώδης δύναμις, ἡ θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς πολλαπλῶς ἐπὶ αἰῶνας ὠφελήσασα τὴν ἐπίσημον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ!

8. Ἀλλ' ἔλθωμεν καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ «βίου» τοῦ ἁγίου. Κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμίνου (307-13) διωγμὸν ἐν ἔτει 311 ὁ μ. Ἀντώνιος ἦλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῇ συνοδείᾳ καὶ ἑτέρων μοναχῶν. «Καὶ πόθον μὲν εἶχε μαρτυρῆσαι· παραδοῦναι δὲ μὴ θέλων ἑαυτόν, ὑπηρέτει τοῖς ὁμολογηταῖς ἔν τε τοῖς μετάλλοις καὶ ἐν ταῖς φυλακαῖς» (κ. 46). Δὲν ἐδίσταζε καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις νὰ ἐμφανίζηται, παρὰ τὴν αὐστηρὰν τῶν δικαστῶν ἀπαγόρευσιν, ἵνα ἐνθαρρύνῃ, καὶ παραμυθῆται τοὺς εἰς τὸ μαρτύριον ἀγομένους χριστιανούς. Τὸ ἄφοβον δ' αὐτοῦ προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸν καὶ τοῦ δικαστοῦ καὶ τοῦ ἡγεμόνος. Ὠφείλετο δὲ εἰς θαῦμα ἡ σωτηρία αὐτοῦ τε καὶ τῶν συνοδῶν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐμαρτύρησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Πέτρος ὁ Α' (300-311). Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ διωγμοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀσκητήριόν του καὶ ὁ Ἀντώνιος, «καθ' ἡμέραν μαρτυρῶν τῇ συνειδήσει, καὶ ἀγωνιζόμενος τοῖς τῆς πίστεως ἄθλοις» (κ. 47). «Ἐνήστευε γὰρ ἀεί, τὸ δὲ ἔνδυμα εἶχεν ἔνδον μὲν τρίχινον, ἐπάνω δὲ δερμάτινον, ὃ καὶ ἕως τελευτῆς τετήρηκε, μήτε σῶμα διὰ ῥύπον ὕδατι λούσας, μήθ' ὅλως τοὺς πόδας ἀπονίψας, ἢ κἂν ἁπλῶς εἰς ὕδωρ αὐτοὺς χωρὶς ἀνάγκης ἀνασχόμενος ἐμβαλεῖν· ἀλλ' οὐδὲ γυμνωθέντα τις αὐτὸν ἑώρακεν, οὐδὲ ὅλως τὸ σῶμά τις εἶδε Ἀντωνίου γυμνόν, εἰ μὴ ὅτε τελευτήσας ἐθάπτετο (κ. 47).

9. Ὁ μ. Ἀντώνιος ἰδὼν ἑαυτὸν ὀχλούμενον ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν θαυμαστῶν του καὶ φοβηθεὶς «μὴ ἐξ ὧν ὁ Κύριος ποιεῖ δι' αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς ἐπαρθῇ, ἢ ἄλλος τις ὑπὲρ ὅ ἐστι λογίσηται περὶ αὐτοῦ», ἐσκέφθη νὰ φύγῃ εἰς ἄνω Θηβαΐδα. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὑπέδειξεν αὐτῷ ν' ἀκολουθήσῃ ὁδοιποροῦντας Σαρακηνοὺς (Βεδουΐνους;) καὶ ἦλθε περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, διαμείνας πρὸς ἄσκησιν εἰς τὸ ἐρημικὸν ὄρος Kolzim, ὅπου

«καὶ ὕδωρ μὲν ἦν ὑπὸ τὸ ὄρος διειδέστατον, γλυκύ, καὶ μάλα ψυχρόν. Πεδιὰς δὲ ἔξωθεν καὶ φοίνικες ἀμεληθέντες ὀλίγοι» (κ. 49). Μετὰ ταῦτα μαθόντες οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Πισπὶρ τὸν τόπον, «ὡς τέκνα πατρὸς μνημονεύοντες, ἐφρόντιζον ἀποστέλλειν αὐτῷ· ἀλλ' ὁρῶν ὁ 'Αντώνιος, ὅτι προφάσει τοῦ ἄρτου σκύλλονταί τινες ἐκεῖ, καὶ κάματον ὑπομένουσι, φειδόμενος καὶ ἐν τούτῳ τῶν μοναχῶν, ἐβουλεύσατο καθ' ἑαυτόν, καὶ τῶν εἰσερχομένων τινὰς πρὸς αὐτὸν ἠξίωσε κομίσαι αὐτῷ δίκελλαν, καὶ πέλεκυν, καὶ σῖτον ὀλίγον» (κ. 50). Διὰ τῶν ὀργάνων τούτων ἐκαλλιέργει τὸν ἀγρὸν καὶ εἶχε τὸν κατ' ἔτος ἀπαιτούμενον ἄρτον, «χαίρων, ὅτι μηδενὶ διὰ τοῦτο γενήσεται ὀχληρός, καὶ ὅτι ἐν πᾶσιν ἑαυτὸν ἀβαρῆ φυλάττει» (κ. 50). Μεστὰ χάριτος καὶ ὑψηλῆς πνευματικῆς ὠφελείας εἶναι τὰ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ βιογράφου μ. 'Αθανασίου διηγούμενα θαύματα τοῦ ἁγίου 'Αντωνίου (κ. 51-66). Τὸ κ. 67 ἀποτελεῖ τὸν στέφανον τῆς δόξης τοῦ βασιλέως τῶν μοναχῶν 'Αντωνίου. Στέφανον οὐ μόνον ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν καὶ τοὺς ἱερατικοὺς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἀποδιδομένης ἐν ταπεινότητι τιμῆς καὶ ἀναγνωρίσεως. Τὸ σχετικὸν χωρίον κατεχωρίσαμεν ἀνωτέρω. Λίαν δ' ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ ἠθογραφικὰ σκιαγραφήματα τοῦ ἐμπνευσμένου βιογράφου μ. 'Αθανασίου, δι' ὧν διαζωγραφεῖται ἡ ἁγία μορφὴ τοῦ μ. 'Αντωνίου καὶ ἀναλύεται τὸ ὕψος τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου, τὸ ἠθικόν του ὕψος, ἡ ταπείνωσις, ἡ θερμουργὸς πίστις αὐτοῦ, ἡ θαυματουργικὴ δύναμις τοῦ ἀνδρός, ἡ ἀπάθεια, ἡ ἀληθὴς εὐσέβεια, τὸ ἀδιατάρακτον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὸ χαρίεν τῆς διανοίας καὶ πάνθ' ὅσα καθιστοῦν τὸν ἄνθρωπον, «ἄνθρωπον» τοῦ Θεοῦ ἀληθινόν, ἅγιον, σεβαστόν, ἀξιομίμητον (κ. 67).

10. Τὰ κ. 68 καὶ 69 ἐξαίρουν τὴν ὀρθόδοξον τοποθέτησιν τοῦ μ. 'Αντωνίου καὶ τὸ ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης κατὰ τῶν αἱρετικῶν 'Εκκλησίας ἐνδιαφέρον του. Λέγει σχετικῶς ὁ βιογραφήσας τὰ κατ' αὐτὸν μ. 'Αθανάσιος (κ. 68): «Καὶ τῇ πίστει δὲ πάνυ θαυμαστὸς ἦν καὶ εὐσεβής. Οὔτε γὰρ Μελετιανοῖς τοῖς σχισματικοῖς ποτε κεκοινώνηκεν, εἰδὼς αὐτῶν τὴν ἐξ ἀρχῆς πονηρίαν καὶ ἀποστασίαν· οὔτε Μανιχαίοις, ἢ ἄλλοις τισὶν αἱρετικοῖς ὡμίλησε φιλικά, ἢ μόνον ἄχρι νουθεσίας τῆς εἰς εὐσέβειαν μεταβολῆς ἡγούμενος καὶ παραγγέλλων τὴν τούτων φιλίαν καὶ ὁμιλίαν βλάβην καὶ ἀπώλειαν εἶναι ψυχῆς. Οὕτω γοῦν καὶ τὴν τῶν 'Αρειανῶν αἵρεσιν ἐβδελύσσετο, παρήγγειλέ τε πᾶσι μήτε ἐγγίζειν αὐτοῖς, μήτε τὴν κακοπιστίαν αὐτῶν ἔχειν. 'Απελθόντας γοῦν ποτέ τινας πρὸς αὐτὸν τῶν 'Αρειομανιτῶν, ἀνακρίνας καὶ μαθὼν ἀσεβοῦντας, ἐδίωξεν ἀπὸ τοῦ ὄρους, λέγων ὄφεων ἰοῦ χείρονας εἶναι τοὺς λόγους αὐτῶν» (κ. 68). Καὶ ἐν τῷ ἐν συνεχείᾳ κεφ. 69, ταῦτα προστίθησιν ὁ μ. 'Αθανάσιος: «Καὶ ψευσαμένων δέ ποτε τῶν 'Αρειανῶν, ὡς ἐκείνοις τὰ αὐτὰ φρονοῦντος, ἠγανάκτει καὶ ἐθυμοῦτο κατ' ἐκείνων». Περὶ δὲ τὸ ἔτος 338, «παρακληθεὶς παρά τε τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀδελφῶν πάντων, κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ ὄρους· καὶ

εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τοὺς Ἀρειανοὺς ἀπεκήρυξεν, αἵρεσιν ἐσχάτην λέγων εἶναι ταύτην, καὶ πρόδρομον τοῦ Ἀντιχρίστου». Ὁ μ. Ἀθανάσιος φαίνεται ὑπαινισσόμενος πλείονας ἐπισκέψεις τοῦ μ. Ἀντωνίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐν τῷ ἐν συνεχείᾳ κ. 71. Μάλιστα ἐν πληθυντικῷ ὁμιλῶν, ἐμφανίζει καὶ ἑαυτὸν μετὰ τῶν τιμώντων καὶ προπεμπόντων αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν ἔρημον, ἐν οἷς λέγει: «Ὅτε δὲ ἀπεδήμει, καὶ προεπέμπομεν αὐτόν». Τόση δ' ἦτο ἡ φήμη τοῦ ἀνδρός, ὥστε, ὁσάκις ἤρχετο εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν πρωτεύουσαν, «Ἕλληνές τε καὶ αὐτοὶ οἱ λεγόμενοι αὐτῶν ἱερεῖς, εἰς τὸ Κυριακὸν ἤρχοντο λέγοντες· Ἀξιοῦμεν ἰδεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον· πάντες γὰρ αὐτὸν οὕτως ἐκάλουν» (κ. 70). Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ φράσις τοῦ βιογράφου, ὅτι ὁ μ. Ἀντώνιος «δι' ἑρμηνέως» ὡμίλει εἰς τὰ πλήθη, μάλιστα δ' εἰς τοὺς Ἕλληνας (κ. 77). Ἐνταῦθα ὁ μ. Ἀθανάσιος δράττεται τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐμφανίσῃ τὸν μ. Ἀντώνιον ἀληθῆ ἀπολογητὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἄριστον τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀμύντορα.

11. Τόση δ' ἦτο ἡ φήμη τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ καὶ πέραν τῆς Αἰγύπτου, ὥστε καὶ μέχρι τῶν βασιλέων ἔφθασεν αὕτη. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Κωνστάντιος καὶ Κώνστας, «ἔγραφον αὐτῷ ὡς πατρί, καὶ ηὔχοντο λαμβάνειν ἀντίγραφα παρ' αὐτοῦ» (κ. 81). Ἀλλ' ὁ ταπεινὸς ἀσκητὴς οὐδόλως ἠλαζονεύετο, οὐδὲ ἐκομπορρημόνει δι' αὐτό, ἐπειδὴ «οὔτε τὰ γράμματα περὶ πολλοῦ τινος ἐποιεῖτο, οὔτε ἐπὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ἐγεγήθει· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν, οἷος καὶ πρὸ τοῦ γράφειν αὐτῷ τοὺς βασιλέας» (κ. 81). Ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων μοναχῶν ἐσχολιάζετο τὸ πρᾶγμα, ὡς μέγα γεγονός, ὁ Ἀντώνιος «ὅτε ἐκομίζετο αὐτῷ τὰ γράμματα, ἐκάλει τοὺς μοναχούς, καὶ ἔλεγε. Μὴ θαυμάζετε, εἰ γράφει βασιλεὺς πρὸς ἡμᾶς, ἄνθρωπος γάρ ἐστιν· ἀλλὰ μᾶλλον θαυμάζετε, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν νόμον ἀνθρώποις ἔγραψε, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ λελάληκεν ἡμῖν» (κ. 81). Ὁ Ἀντώνιος θὰ προετίμα τὴν μὴ λῆψιν τοιούτων ἐπιστολῶν παρὰ τῶν βασιλέων. Ἀλλ' ὑπὸ τῶν λοιπῶν μοναχῶν βιαζόμενος, ἐπὶ τῇ δικαιολογίᾳ ὅτι καὶ οὗτοι εἶναι χριστιανοί, «ἀντέγραφεν», ἤτοι ἀντεπέστελλε δι' ἀντιγραφέων, ἐκφράζων τὰς ἑαυτοῦ παραινέσεις εἰς τὴν κοπτικὴν καὶ συμβουλεύων «τὰ πρὸς σωτηρίαν». Καὶ ἐκεῖνοι «δεχόμενοι ἔχαιρον». Καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Ἀντώνιος ἐγίνετο τοῖς πᾶσι προσφιλὴς «καὶ πάντες ἔχειν αὐτὸν ἠξίουν πατέρα» (κ. 81).

12. Ἄξια σημειώσεως εἶναι καὶ τὰ ἐν κ. 82 ὑπὸ τοῦ βιογράφου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ ἀφηγούμενα, καὶ εἰς τὴν ἀρειανικὴν αἵρεσιν ἀναφερόμενα, ἀποδεικνύοντα ἅπαξ ἔτι τὸ μέγα τοῦ μ. Ἀθανασίου ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἐκκλησίας κατὰ τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῆς προσελκύσεως τοῦ κόσμου τῶν μοναχῶν πρὸς τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ὀρθοδόξους δογματικὰς ἀρχὰς καὶ παραδόσεις ταύτης. Πλὴν τοῦ Ἀμμοὺν, εἰς στενὴν μετὰ τοῦ Ἀντ. ἐπικοινωνίαν εὑρί-

σκετο καὶ ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Θμούεως Σαραπίων, παρὰ τοῦ ὁποίου ὁ μ. Ἀθανάσιος ἐπληροφορήθη φαίνεται τὰ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ Ἀντ. λεχθέντα περὶ τῆς μελλούσης νὰ ἐκσπάσῃ ἀρειανικῆς λαίλαπος. Ὁ Σαραπίων ὑπῆρξε φαίνεται αὐτήκοος καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῆς «ὀπτασίας» τοῦ μ. ἀσκητοῦ. Ἰδοὺ καὶ ἡ ἐνδιαφέρουσα ἀφήγησις: «Καὶ γὰρ καὶ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ γινόμενα πολλάκις, ἐν τῷ ὄρει τυγχάνων, ἔβλεπε καὶ διηγήσατο Σαραπίωνι τῷ ἐπισκόπῳ... Μέλλει τὴν Ἐκκλησίαν ὀργὴ καταλαμβάνειν, καὶ μέλλει παραδίδοσθαι ἀνθρώποις ὁμοίοις ἀλόγοις κτήνεσι. Εἶδον γὰρ τὴν τράπεζαν τοῦ Κυριακοῦ, καὶ περὶ αὐτὴν ἑστῶτας ἡμιόνους κύκλῳ πανταχόθεν, καὶ λακτίζοντας τὰ ἔνδον οὕτως, ὡς ἂν ἀτάκτως σκιρτώντων κτηνῶν γένοιτο λακτίσματα. Πάντως δὲ ᾔσθεσθε, φησί, πῶς ἐστέναζον· ἤκουσα γὰρ φωνῆς λεγούσης· Βδελυχθήσεται τὸ θυσιαστήριόν μου. Ταῦτα εἶδεν ὁ γέρων· καὶ μετὰ δύο ἔτη γέγονεν ἡ νῦν ἔφοδος τῶν Ἀρειανῶν, καὶ ἡ ἁρπαγὴ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅτε καὶ τὰ σκεύη μετὰ βίας ἁρπάσαντες, δι᾿ ἐθνικῶν ἐποίουν βαστάζεσθαι... Τότε πάντες ἡμεῖς ἐπέγνωμεν, ὅτι τὰ λακτίσματα τῶν ἡμιόνων ταῦτα προεμήνυε τῷ Ἀντωνίῳ, ἃ νῦν οἱ Ἀρειανοὶ ἀλόγως πράττουσιν ὡς τὰ κτήνη. Ὡς δὲ ταύτην εἶδε τὴν θεωρίαν, τοὺς συνόντας παρεκάλεσε, λέγων· Μὴ ἀθυμεῖτε, τέκνα· ὥσπερ γὰρ ὠργίσθη ὁ Κύριος, οὕτω πάλιν ἰάσεται» (κ. 82). Καὶ κατακλείει τὴν ὡραίαν του ἀφήγησιν ὁ μέγας τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ βιογράφος Ἀθανάσιος μὲ τὰ σπουδαιότατα, ἐμφαντικὰ λόγια: «Καὶ πάλιν ταχέως ἀπολήψεται τὸν ἑαυτῆς κόσμον ἡ Ἐκκλησία, καὶ συνήθως ἀναλάμψει· καὶ ὄψεσθε τοὺς διωχθέντας ἀποκαθισταμένους, καὶ τὴν μὲν ἀσέβειαν πάλιν εἰς τοὺς ἰδίους φωλεοὺς ἀναχωροῦσαν, τὴν δὲ εὐσεβῆ πίστιν παῤῥησιαζομένην μετὰ πάσης ἐλευθερίας πανταχοῦ· μόνον μὴ μιάνητε ἑαυτοὺς μετὰ τῶν Ἀρειανῶν. Οὐκ ἔστι γὰρ τῶν ἀποστόλων αὕτη ἡ διδασκαλία, ἀλλὰ τῶν δαιμόνων, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου· καὶ μᾶλλον ἄγονος, καὶ ἄλογος, καὶ διανοίας ἐστὶν οὐκ ὀρθῆς, ὡς ἡ τῶν ἡμιόνων ἀλογία». — Εἶναι πασιφανὲς καὶ ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι ὁ μ. Ἀθανάσιος ἀπέβλεπε διὰ τῆς βιογραφήσεως τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ Ἀντωνίου, ὅπως προτυπώσῃ τοῦτον τοῖς μοναχοῖς, τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακράν, καὶ ὅπως διαθέσῃ τούτους εὐμενῶς ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἐκκλησίας κατὰ τῆς ἀρειανικῆς κακοδοξίας καὶ τῶν ὑποστηρικτῶν ταύτης, μάλιστα τῶν ἐκ τῆς κρατικῆς ἀρχῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν οἱ προσκείμενοι πρὸς τὴν τοῦ Ἀρείου αἵρεσιν. Αὐτὸς λοιπὸν ἦτο ὁ μέγας σκοπὸς καὶ ἡ πράγματι ἱερωτάτη πρόθεσις τοῦ μ. Ἀθανασίου, εἰς ἣν ἀπέβλεπεν ἡ «βιογραφία» τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ Ἀντωνίου, ἡ «καταλλαγή», ἡ «προσαρμογὴ» καὶ ἡ σταθερὰ «σύνδεσις» τῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ βιούσης Ἐκκλησίας μετὰ τῶν ἐρημικὸν βίον ἐπιλεξαμένων μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν. Τὸ μεγαλειῶδες δὲ τοῦτο ἐπίτευγμα εἶναι ἔκδηλον καὶ σήμερον ἔτι εἰς σύμπασαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ!

13. Θάνατος τοῦ μ. Ἀντωνίου: Τὰ κ. 89-94 τοῦ «βίου» αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου τοῦ ἁγίου καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκδημίας αὐτοῦ. Καὶ εἶναι πράγματι ἀξιομνημόνευτα καὶ ταῦτα. Ἐσυνήθιζε νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς ἔξω τοῦ ὄρους, ἐν ᾧ οὗτος ἠσκήτευε, μοναχούς. Προαισθανθεὶς δὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀπεφάσισε διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς ἀδελφούς, τοὺς ἔξω τοῦ ὄρους. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς: «Ταύτην ὑμῶν τὴν ἐπίσκεψιν ὑστέραν ποιοῦμαι... Καιρός ἐστι κἀμὲ λοιπὸν ἀναλῦσαι· εἰμὶ γὰρ ἐγγὺς ἐ τ ῶ ν π έ ν τ ε κ α ὶ ἑ κ α τ ό ν. Οἱ μὲν οὖν ἀκούσαντες, ἔκλαιον, καὶ περιεπτύσσοντο καὶ κατεφίλουν τὸν γέροντα» (κ. 89). Ὁ μ. Ἀντ., ἀφοῦ τὰς τελευταίας ὑποθήκας ἔδωκεν αὐτοῖς — μὴ ἐγγίζειν Μελιτιανοῖς καὶ μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς Ἀρειανούς—, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἵνα ἐκεῖ, μακρὰν τῶν ἀνθρώπων, ἀποθέσῃ τὸ ἑαυτοῦ σκήνωμα. Διότι δὲν ἤθελεν νὰ τιμήσουν τὸ λείψανόν του, ὅπως οἱ Αἰγύπτιοι ἔπραττον, οἵτινες περιείλισσον τὰ σώματα τῶν σπουδαίων καὶ μάλιστα τῶν ἁγίων μαρτύρων δι' ὀθονίων καὶ ἐφύλαττον ταῦτα παρ' ἑαυτοῖς, τιθέμενοι ταῦτα ἐπὶ σκιμποδίων, νομίζοντες ὅτι οὕτως ἐτίμων ἐκ περισσοῦ τοὺς ἀπελθόντας. Ὁ μ. Ἀντ. ἐθεώρει τὴν συνήθειαν ταύτην ἄνομον καὶ ἀνόσιον, ἀνεγνώριζε δὲ ὡς μόνην ὀρθὴν τὴν ἐν τοῖς μνήμασι ταφήν. Ἓξ μῆνες παρῆλθον ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐξόδου του πρὸς τοὺς «ἔξω τοῦ ὄρους» ἀδελφοὺς μοναχούς. Ἀσθένεια γεροντικὴ κατέλαβεν αὐτόν. Προαισθανθεὶς ἐγγίζον τὸ τέλος, «καλέσας τοὺς σ υ ν ό ν τ α ς α ὐ τ ῷ (δ ύ ο δ ὲ ἦ σ α ν, οἵτινες καὶ ἔμειναν ἔνδον, δέκα καὶ πέντε ἔτη ἀσκούμενοι, καὶ ὑ π η ρ ε τ ο ῦ ν τ ε ς α ὐ τ ῷ δ ι ὰ τ ὸ γ ῆ ρ α ς), ἔλεγε πρὸς αὐτούς· Ἐγὼ μέν, ὡς γέγραπται, τὴν ὁδὸν τῶν Πατέρων πορεύομαι· ὁρῶ γὰρ ἐμαυτὸν καλούμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· ὑμεῖς δὲ νήφετε...» (κ. 91). Καὶ αἱ τελευταῖαι τοῦ μεγάλου γέροντος πρὸς τοὺς συμμοναστάς του ὑποθῆκαι ἦσαν· «Θάψατε οὖν τὸ ἡμέτερον ὑμεῖς, καὶ ὑπὸ γῆν κρύψατε· καὶ ἔστω τὸ παρ' ἐμοῦ ῥῆμα φυλαττόμενον παρ' ὑμῖν, ὥστε μηδένα γινώσκειν τὸν τόπον, πλὴν ὑμῶν μόνων... Διέλετε δέ μου τὰ ἐνδύματα· καὶ Ἀ θ α ν α σ ί ῳ μὲν τῷ ἐπισκόπῳ δότε τὴν μίαν μηλωτήν, καὶ ὃ ὑπεστρωννυόμην ἱμάτιον, ὅπερ αὐτὸς μέν μοι καινὸν δέδωκε, παρ' ἐμοὶ δὲ πεπαλαίωται· καὶ Σ α ρ α π ί ω ν ι δὲ τῷ ἐπισκόπῳ δότε τὴν ἑτέραν μηλωτήν· καὶ ὑμεῖς ἔχετε τὸ τρίχινον ἔνδυμα. Καὶ λοιπὸν σῴζεσθε, τέκνα· ὁ γὰρ Ἀντώνιος μεταβαίνει, καὶ οὐκ ἔτι μεθ' ὑμῶν ἐστι» (κ. 91). «Ταῦτα εἰπών, καὶ ἀσπασαμένων ἐκείνων αὐτόν, ἐξάρας τοὺς πόδας, καὶ ὥσπερ φίλους ὁρῶν τοὺς ἐλθόντας πρὸς αὐτόν, καὶ δι' αὐτοὺς περιχαρὴς γενόμενος, ἐφαίνετο γὰρ ἀνακείμενος ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ, ἐξέλιπε, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς Πατέρας. Κἀκεῖνοι λοιπόν, καθὰ δέδωκεν αὐτοῖς ἐντολάς, θάψαντες καὶ εἱλίξαντες, ἔκρυψαν ὑπὸ γῆν αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ οὐδεὶς οἶδε τέως, ποῦ κέκρυπται, πλὴν μόνων αὐτῶν τῶν δύο» (κ. 92). Τὸ

ἔτος 356, μηνὶ Ἰανουαρίῳ 17, ὅτε καὶ ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου ὑπό τε τῆς ἡμετέρας καὶ ὑπὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον «ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ» Ἀντώνιος, ὁ μέγας ἀσκητής, ὁ πατὴρ τῶν μοναχῶν τῆς ἐρήμου, τὸ τέλειον ὑπόδειγμα ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς, καρτερίας, ἀντοχῆς, θερμουργοῦ πίστεως, ὀρθοδόξου φρονήματος, ἡσύχου ἐν τῇ μονώσει καὶ ἀγωνιστοῦ ἐν ταῖς πόλεσι. Ἀνεδείχθη ὑπήκοος τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν καὶ ταπεινὸς ἀμύντωρ καὶ ἀγωνιστὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ παραδόσεων, ὁ διὰ τῆς ἐκδημίας ἐς ἀεὶ ἐπιζῶν καὶ διὰ τοῦ θανάτου τὸν ἀσκητικὸν βίον ζωοποιῶν καὶ ζωογονῶν, ὁ διὰ τῆς ἀρετῆς σοφίζων καὶ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου «μωρίαν» ἀποδεικνύων, ἂν μὴ στηρίζηται ἐπὶ τῆς διδαχῆς τοῦ Χριστοῦ!

Ἀθλητὴς Χριστοῦ καὶ ἥρως καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρμαχος, ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἀληθῶς Μ έ γ α ς!

IV. Θρῦλοι καὶ παραδόσεις.

1. Ἦτο φυσικὸν ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ μ. Ἀντωνίου νὰ καταστῇ ἐν κυριολεξίᾳ «θρυλική», ἡ δὲ ἁγιολογικὴ παράδοσις ἑπόμενον ἦτο ἐπίσης νὰ ἐκμεταλλευθῇ πᾶσαν ἐν τῷ στόματι τῶν τιμώντων τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ φερομένην διήγησιν. Οὕτως ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος (ca. 347 - 419/20), ἥμισυ αἰῶνα ὕστερον, ἐν τῷ ἔργῳ του Vita S. Hilarionis (κ. 26), ἀναφέρει ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ μ. Ἀντωνίου Ἱ λ α ρ ί ω ν, ὁ τοῦ μοναχικοῦ ἐν Παλαιστίνῃ βίου θεμελιωτής, τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου διδασκάλου του, ἦλθεν εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Αἰγύπτου πρὸς συγκέντρωσιν πάσης παραδόσεως περὶ τοῦ μ. Ἀντωνίου. Δέκα καὶ ἓξ δ' ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ Ἀντωνίου ὁ Λατῖνος ἱστορικὸς Ρουφῖνος, ἐπισκεφθεὶς πολλὰς ἐν Αἰγύπτῳ Μονάς, συνήντησεν οὐκ ὀλίγους μαθητὰς τοῦ Ἀντωνίου, διάγοντας ἐν λιτότητι καὶ διατηροῦντας ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ διδασκάλου των, μάλιστα ἀπὸ μνήμης φυλάττοντας τὰς γεροντικὰς ἐκείνου συμβουλὰς καὶ διδαχάς, τὰς ὁποίας οἱ περισσότερον πεπαιδευμένοι τῶν μοναχῶν κατέγραφον. Δι' αὐτῶν δὲ καὶ διὰ τῆς προσθήκης καὶ ἑτέρων ἀναμνηστικῶν ῥήσεων τοῦ μ. Ἀντωνίου, ἀπετελέσθη βαθμηδὸν «Συλλογὴ» Ἀ π ο φ θ ε γ μ ά τ ω ν, οὐ μόνον τοῦ μ. Ἀντωνίου, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων μοναχῶν, μεταγενεστέρας ἐποχῆς. Π.χ. Ἀρσενίου, Ἀγάθωνος, Ἀμμωνᾶ, Ἀχιλλᾶ, Ἀμμώου, Ἄμμωνος, Ἀνουβίου, Ἀβραάμ, Ἄρεως, Ἁλωνίου, Ἄπφυος, Ἀπόλλωνος, Ἀνδρέου, Αἴωνος, Ἀμμωνάθα, Βασιλείου, Βησσαρίωνος, Βενιαμίν, Βιάρρεως, Γρηγορίου, Γελασίου, Γεροντίου, Δανιήλ, Διοσκόρου, Δουλᾶ, Ἐπιφανίου, Ἐφραίμ, Εὐχαρίστου, Εὐλογίου, Εὐπρεπίου, Ἑλλαδίου, Εὐαγρίου, Εὐδαίμονος, Ζήνωνος, Ζαχαρίου, Ἡσαΐου, Ἠλία, Ἡρακλείου, Θεοδώρου τοῦ τῆς Φέρμης, Θεοδώρου τοῦ Ἐνάτου, Θεοδώρου τοῦ

εἰς Σκήτην, Θεοδώρου τοῦ Ἐλευθεροπολίτου, Θεοδότου, Θεωνᾶ, Θεοφίλου, Θεοδώρας τῆς Ἀμμᾶς, Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, Ἰωάννου Κοινοβιάτου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, Ἰωσήφ, Ἰακώβου, Ἱέρακος, Ἰωάννου τοῦ Εὐνούχου, Ἰωάννου Κίληκος, Ἰωάννου τῶν Κελλίων, Ἰσιδώρου, Ἰωάννου Πέρσου, Ἰωάννου Θηβαίου, Ἰωάννου μαθητοῦ τοῦ Ἀββᾶ Παύλου, Ἰσαὰκ Θηβαίου, Ἰωσὴφ Θηβαίου, Ἱλαρίωνος, Ἰσχυρίωνος, Κασσιανοῦ, Κρονίου, Καρίωνος, Κοπρίου, Κύρου, Λουκίου, Λώτ, Λογγίνου, Μακαρίου, Μωϋσέως, Ματόη, Μάρκου, Μιλησίου, Μοτίου, Μεγεθίου, Μίου, Μάρκου Αἰγυπτίου, Μακαρίου Πολιτικοῦ, Νείλου, Νιστερόου, Νιστερόου ἐν Κοινοβίῳ, Νίκωνος, Νητρᾶ, Νικήτα, Ξοΐου, Ξανθίου, Ὀλυμπίου, Ὀρσισίου, Παμβώ, Πιστοῦ, Ποιμένος, Πιτυρίωνος, Πιστάμμωνος, Πέτρου Πιονίτου, Παφνουτίου, Παύλου Θηβαΐτου, Παύλου Κοσμήτου, Παύλου τοῦ Μεγάλου, Παύλου τοῦ Ἁπλοῦ, Πέτρου τοῦ Πιονίτου, Πέτρου τοῦ τῶν Δίου, Ρωμαίου, Ρούφου, Ρωμανοῦ, Σισόη, Σιλουανοῦ, Σίμωνος, Σαρματᾶ, Σαραπίωνος, Σερίνου, Σπυρίδωνος, Σαΐώ, Σάῤῥας, Συγκλητικῆς, Τιτόη, Τιμοθέου, Ὑπερεχίου, Φορτᾶ, Φωκᾶ, Φήλικος, Φιλαγρίου, Χομαί, Χαιρήμωνος, Ψενθαϊσίου, Ὢρ καὶ εἴ τινος ἑτέρου (Ὅρα Migne, PG 65, 76-440 καὶ Wilhelm Bousset, Apophtegmata. Studien zur Geschichte des ältesten Mönchtums· Tübingen 1923 σ. 94-105)*. — Τὰ παρατεθέντα ὀνόματα τῶν ἐνδόξων ἀσκητῶν, δίδουσιν ἡμῖν ἁδρὰν εἰκόνα τῆς ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἀρξαμένης καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου μίμησιν ὕστερον συνεχιζομένης «γνωμικῆς» ἢ «ἀποφθεγματικῆς» ἢ «γεροντικῆς» γραμματείας, ἥτις ἀνευρίσκεται καὶ εἰς τὰ ἁγιολογικὰ κείμενα καὶ διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἤξιζεν εἰδικὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἔκδοσις τῶν κειμένων τῆς «ἀποφθεγματικῆς» ἢ «γεροντικῆς» γραμματείας. Ἐκ τῆς Ἀποφθεγματικῆς Γραμματείας τῶν Πατέρων, ὡς κατ' ἐξοχὴν λαογραφικῆς καὶ ἠθογραφικῆς ὑφῆς, πλεῖστα τ' ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς σκέψεως, τῆς παιδείας, τῆς ζωῆς, τῆς κοινωνίας, τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἀκόμη καὶ τῆς ὀνοματοθεσίας, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καρπωθῶμεν σήμερον. Θὰ ἠδυνάμεθα ἐπίσης νὰ γνωρίσωμεν καλύτερον τά τε θεολογικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μοναχῶν καὶ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν περὶ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ἐπὶ γῆς προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς «ἀσκήσεως», τῆς τε πνευματικῆς καὶ τῆς σωματικῆς.

2. Εἰς τὸν τόπον τῆς τελευταίας ἀσκήσεως τοῦ μ. Ἀντωνίου ἐνωρὶς ἤδη ἀνηγέρθη ὑπὸ τῶν τιμώντων τὴν ἱερὰν αὐτοῦ μνήμην Ναὸς ἐπ' ὀνόματί του. Οἱ παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν Κόπται ἐπίστευον μέχρι καὶ τοῦ ΙΒ' αἰ. ὅτι κάτωθεν τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου ἦτο τε-

---

* Τὰ Ἀποφθέγματα πάντων τούτων θέλουσι δημοσιευθῇ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ καὶ κατὰ τὴν διδομένην ὑπὸ τοῦ Migne χρονολογικὴν καὶ ἀλφαβητικὴν σειράν.

θαμμένον καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ Λ ε ί ψ α ν ο ν. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι τὸ 561 τὸ ἅγιον Λείψανον τοῦ Ἀντωνίου μετεφέρθη εἰς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὡς ἀναφέρει ὁ ἐπίσκοπος Βίκτωρ τῆς ἐν Ἀφρικῇ Tunnuna. Περαιτέρω παραδίδεται ὅτι τὸ Λείψανον τοῦ μ. Ἀντωνίου μετεφέρθη εἰς τὴν Κ/πολιν τὸ 635, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου (Πρβλ. Ἀ ν δ ρ. Ν. Σ τ ρ ά τ ο υ, Τὸ Βυζάντιον στὸν Ζ' αἰ. Ἀθῆναι 1969, τ. Γ': 634/41 καὶ ἰδίᾳ κ. V. σ. 104-132). Περαιτέρω ἁγιολογικαὶ ἀφηγήσεις περὶ μεταφορᾶς κατὰ τὸν ΙΑ' αἰ. τοῦ ἱεροῦ Λειψάνου τοῦ μ. Ἀντωνίου εἰς Saint Didier de la Mothe ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν ἔτει 1491 εἰς τὸ παρὰ τὸν Ἅγιον Μαρκελλῖνον ἀββαεῖον τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἐν Ἀρελάτῃ, ἔνθα ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Grénoble, στηρίζονται εἰς μεταγενεστέρας Δυτικὰς ἁγιολογικὰς πηγάς. Πάντως ἔκτοτε τὸ πρόσωπον τοῦ μ. Ἀντωνίου ἀπολαύει ἰδιαιτέρας τιμῆς παρὰ τοῖς Καθολικοῖς, τὸ δὲ παράδειγμα τούτου τεραστίαν ἤσκησεν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἵδρυσιν μοναχικῶν Ταγμάτων ἐν Γαλλίᾳ, ἀκολουθούντων τὸν ἀσκητικὸν τοῦ ἀναχωρητοῦ μ. Ἀντωνίου βίον.

3. Μία τόσον ἐπιβλητικὴ προσωπικότης, ἡ δοῦσα τὴν ἑαυτῆς σφραγῖδα εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ψυχῶν, διὰ τῆς ἀποτάξεως τῶν ἐγκοσμίων καὶ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὴν διὰ τῆς ἀσκήσεως ἀνάτασιν τῆς ψυχῆς των εἰς τὸν Θεόν, φυσικὸν ἦτο νὰ εὕρῃ τὴν ἀποτύπωσιν αὐτῆς καὶ ἐν τῇ Τέχνῃ, ἰδίᾳ τῇ Βυζαντινῇ Ζωγραφικῇ. Αἱ παραστάσεις τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ εὑρίσκονται ἤδη διαδεδομέναι εἰς τὰ ἀσκητήρια καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μοναχικὰς Ἀδελφότητας τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ι' αἰ. ἡ Βυζαντινὴ Τέχνη τῶν Μονῶν εὐχαριστεῖται εἰς παραστάσεις καὶ ἁγιογραφήσεις τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ Ἀντωνίου. Εἰς τὰς Τραπέζας τῶν Μονῶν, εἰς τὰς Σκήτας, εἰς τὰ Κελλία πολλάκις, εἰς τὰς Μονὰς καὶ εἰς τοὺς Ναούς, ἀνευρίσκομεν κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν ἑκάστης ἐποχῆς, τὴν ἁγίαν Μορφὴν τοῦ Ἀντωνίου, μὲ βάσιν πάντοτε τὴν ἀφήγησιν τοῦ βίου του ὑπὸ τοῦ μ. Ἀθανασίου.

4. Τὸ προσφιλὲς θέμα τῆς Βυζαντινῆς Ζωγραφικῆς ἦσαν «οἱ π ε ι ρ α σ μ ο ὶ» τοῦ μ. Ἀντωνίου. Γ υ ν ὴ κ α ὶ χ ο ῖ ρ ο ς ἦσαν αἱ κατὰ προτίμησιν συναρτώμεναι μετὰ τῆς προσωπογραφίας τοῦ Ἁγίου ἐξεικονίσεις, συμβολίζουσαι ἡ μὲν γυνὴ τοὺς σαρκικοὺς πειρασμούς, ὁ δὲ χοῖρος τὸν διάβολον. Ἐκ τῆς συμβολικῆς ταύτης παραστάσεως ἡ λαϊκὴ ψυχολογία ἐν τῇ Δύσει ἔπλασε τὸν μ. Ἀντωνίου προστάτην τῶν ζῴων. Ἐπὶ μίαν δ' ἑβδομάδα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἱερᾶς Μνήμης τοῦ ἁγίου (17-25 Ἰαν.), συναθροίζουσιν ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἐν Ῥώμῃ κατοικίδια ζῷα πρὸς εὐλογίαν. Ἐπίσης καὶ ὡς θεραπευτὴς τῆς π α ν ώ λ ο υ ς καὶ ἄλλων ἐπιδημιῶν ἐθεωρήθη ὁ μ. Ἀντώνιος, ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰ. ἐν τῇ Δύσει. «Ἀ ν τ ω ν ι α ν ὸ ν π ῦ ρ» ἐκαλεῖτο ἡ δι' ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου θερα-

πεία τῶν ἐπιδράσει τοῦ Σατανᾶ μολυνθέντων ἐκ τῶν φοβερῶν ὡς ἄνω ἀσθενειῶν. Ὁ μέγας σεβασμὸς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ μ. Ἀντωνίου καὶ ἡ πίστις τοῦ λαοῦ εἰς τὰς θεραπευτικὰς τούτου δυνάμεις, παρώθησαν τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὁμωνύμου μοναχικοῦ Τάγματος τῶν «Ἀντωνιανῶν» (ἡ Ἀδελφότης τὸ πρῶτον ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Οὐρβανοῦ τοῦ Β΄ τὸ 1095, ἡ δὲ ἀνακήρυξις τῆς Ἀδελφότητος εἰς μοναχικὸν Τάγμα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πάπα Ὀνωρίου τοῦ Γ΄ ἐν ἔτει 1218. Τὸ Τάγμα ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως). Σημειοῦμεν ἐν τέλει ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ μεγάλου ἀναχωρητοῦ καὶ μάλιστα οἱ «πειρασμοὶ» αὐτοῦ, οὐχὶ μικρὰν ἐπίδρασιν ἤσκησαν εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν ποίησιν (G. Flaubert, La Tentation de Saint Antoine, 1874). Διὰ τὸν ἐπιθυμοῦντα πλείονας εἰδήσεις περὶ τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τῆς Τέχνης τοῦ μεγάλου ἥρωος τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου, παραπέμπομεν προχείρως εἰς τὸ ὡραῖον καὶ σήμερον ἄρθρον τοῦ ἀοιδίμου Καθηγητοῦ Ἀδαμαντ. Ἀδαμαντίου, ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. «Πυρσοῦ», (τ. Ε΄, σ. 21-22).

V. Συγγράμματα.

1. Τὸ νὰ γίνεται λόγος περὶ «Συγγραμμάτων» ἀπαιδεύτου κατ᾽ οὐσίαν ἀνδρός, φαίνεται σχῆμα ὀξύμωρον. Καὶ ὅμως ὁ μ. Ἀντώνιος καὶ ἐν τούτῳ πρωτοτυπεῖ. Ἥρως ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ σώματος καὶ Διδάσκαλος μέγας ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ πνεύματος. Ἠρώτησέ ποτε τοῦτον σοφός τις ἐλθὼν πρὸς αὐτόν: Ἀντώνιε, πῶς δύνασαι ἄνευ τῆς παραμυθίας τῶν βιβλίων νὰ ζῇς; Οὗτος ἀπήντησεν: «Τὸ ἐμὸν βιβλίον, ὦ φιλόσοφε, ἡ φύσις τῶν γεγονότων ἐστὶ καὶ πάρεστιν, ὅτε βούλομαι τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ Θεοῦ» (Σωκρ., Ἐκκλ. Ἱστ. 4,23). Ὡς λέγει ὁ βιογραφήσας τὰ κατ᾽ αὐτόν μ. Ἀθανάσιος, «καὶ φρόνιμος δὲ ἦν λίαν· καὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτι, γράμματα μὴ μαθών, ἀγχίνους ἦν καὶ συνετὸς ἄνθρωπος» (κ. 72). Ἦλθόν ποτε πρὸς αὐτὸν δύο Ἕλληνες φιλόσοφοι, ἵνα πειράξωσιν αὐτόν. Εὑρίσκετο δὲ τότε ἐν τῷ ὄρει τῷ «ἔξω». «Ὁ δὲ ἐκ τοῦ προσώπου συνεὶς τοὺς ἀνθρώπους, ἐξελθὼν πρὸς αὐτούς, ἔφη δι᾽ ἑρμηνέως· Τί τοσοῦτον ἐσκύλητε, ὦ φιλόσοφοι, πρὸς μωρὸν ἄνθρωπον; Τῶν δὲ εἰπόντων, μὴ εἶναι μωρὸν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μάλα φρόνιμον, ἔφη πρὸς αὐτούς· Εἰ μὲν πρὸς μωρὸν ἤλθετε, περιττὸς ὑμῶν ὁ κάματος· εἰ δὲ νομίζετέ με φρόνιμον εἶναι, γίνεσθε ὡς ἐγώ· δεῖ γὰρ τὰ καλὰ μιμεῖσθαι. Καὶ εἰ μὲν ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἠρχόμην, ἐμιμησάμην ἂν ὑμᾶς· εἰ δὲ ὑμεῖς πρὸς ἐμέ, γίνεσθε ὡς ἐγώ· Χριστιανὸς γάρ εἰμι. Οἱ δὲ θαυμάζοντες ἀνεχώρουν· ἔβλεπον γὰρ καὶ δαίμονας φοβουμένους τὸν Ἀντώνιον» (μ. Ἀθανασίου, Βίος κ. 72). Ἄλλοτε πάλιν ἄλλοι προσῆλθον πρὸς τὸ χλευάσαι αὐτόν, «ὅτι μὴ μεμάθηκε γράμματα». Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἀντ.: «Ὑμεῖς δὲ τί λέγε-

τε; Τί πρῶτόν ἐστι, νοῦς ἢ γράμματα; καὶ τί τίνος αἴτιον, ὁ νοῦς τῶν γραμμάτων, ἢ τὰ γράμματα τοῦ νοῦ; Τῶν δὲ εἰπόντων πρῶτον εἶναι τὸν νοῦν, καὶ τῶν γραμμάτων εὑρέτην· ἔφη ὁ Ἀντώνιος· Ὧ τοίνυν ὁ νοῦς ὑγιαίνει, τούτῳ οὐκ ἀναγκαῖα τὰ γράμματα. Τοῦτο καὶ τοὺς παρόντας καὶ αὐτοὺς ἐξέπληξεν» (κ. 73). Ἄξιοι σημειώσεως εἶναι καὶ οἱ λόγοι, οὓς εἶπε πρὸς τὸν Δ ί δ υ μ ο ν τὸν τυφλόν. «Μηδέν, ὦ Δίδυμε, ταραττέτω σε ἡ τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν ἀποβολή· τοιοῦτοι γάρ σοι λείπουσιν ὀφθαλμοί, οἷς καὶ μυῖαι καὶ κώνωπες βλέψαι ἰσχύουσι· χαῖρε δέ, ὅτι ἔχεις ὀφθαλμούς, οἷς καὶ ἄγγελοι βλέπουσι, δι' ὧν καὶ ὁ Θεὸς θεωρεῖται, καὶ τὸ αὐτοῦ φῶς καταλαμβάνεται» (Σωκρ., Ἐκκλ. Ἱστ. 4,25). Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, λέγει περὶ τοῦ Ἀντωνίου: «Σοφῆς παιδεύσεως οὐκ ἔτυχε, ἀλλ' ἐγίνωσκε τὴν Ἁγ. Γραφὴν ἀπὸ μνήμης, καὶ ἐνόει ταύτην λίαν καλῶς» (Migne, PG 34, 15-122 «De doctrina christiana», Proleg. n. 4). Σημειωτέον ὅτι ὁ μ. Ἀντώνιος ἠγνόει παντελῶς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥτις τότε ἦτο ἡ τῆς γενικῆς παιδείας γλῶσσα. Πρὸς τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτὸν μοναχοὺς ὡμίλει «τῇ Αἰγυπτιακῇ φωνῇ» (Ἀθαν., Βίος κ. 16), ἤτοι εἰς τὴν κοπτικὴν γλῶσσαν.

2. Αἱ «Ἐ π ι σ τ ο λ α ὶ» τοῦ μ. Ἀντωνίου παρεδόθησαν εἰς δύο παραλλαγάς. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 1-7 εἰς Ἑλληνο-λατινικὴν παραλλαγήν. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 8-20 εἰς ἀραβο-λατινικὴν παραλλαγήν. Αἱ πρῶται, σύντομοι οὖσαι, θεωροῦνται μᾶλλον γνήσιαι, ἐνῷ αἱ τελευταῖαι ἀποδίδονται εἰς τὸν μαθητὴν τοῦ μ. Ἀντωνίου Ἀ μ μ ω ν ᾶ ν. Εἰς τὴν ἔκδ. τοῦ Migne, PG 40, 961-1102 εἶναι ἐκδεδομέναι αἱ ἑπτὰ σύντομοι ἐπιστολαὶ λατινιστί. Ἐπίσης λατινιστὶ ε ἴ κ ο σ ι ν ἐπιστολαί, ἐξ ὧν αἱ ἑπτὰ πρῶται εἰς ἐκτενῆ παραλλαγήν. Ὁ Ἱερώνυμος ἀναφέρει, ὅτι ὁ μ. Ἀντώνιος ἔγραψεν αἰγυπτιαστὶ πρὸς διάφορα μοναστήρια ἑ π τ ὰ ἐ π ι σ τ ο λ ά ς, μεταφρασθείσας ὕστερον εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ἡ ἀρίστη τῶν ὁποίων εἶναι ἡ π ρ ὸ ς Ἀ ρ σ ι ν ο ΐ τ α ς (De vir. ill. 88). Σήμερον σῴζονται εἰς Λατινικὴν γλῶσσαν «ἑπτὰ ἐπιστολαὶ» τοῦ μ. Ἀντωνίου, ἀλλ' ἡ γνησιότης αὐτῶν ἀμφισβητεῖται. Ἡ πρώτη πραγματεύεται περὶ τῆς κλήσεως εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν· ἡ δευτέρα, περὶ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου καὶ πῶς πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν αὐτάς· ἡ τρίτη, περὶ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· ἡ τετάρτη, περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου· ἡ πέμπτη, περὶ τῆς χριστιανικῆς ἀσκήσεως· ἡ ἕκτη, περὶ τοῦ «γνῶθι σαυτὸν» καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου καὶ ἡ ἑβδόμη, ὁμοίως περὶ τοῦ «γνῶθι σαυτόν», μετὰ παραινέσεως ἐν τέλει πρὸς ἀποφυγὴν τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου. Ἐν Migne (40, 1065) σῴζεται καὶ ἐπιστολὴ «Τῷ ἀγαπητῷ υἱῷ Θ ε ο δ ώ ρ ῳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν», ἑλληνιστὶ ἐκ κοπτικῆς γλώσσης μεταφρασθεῖσα· Ὁ μ. Ἀθανάσιος ἀναφέρει ὅτι ὁ μ. Ἀντώνιος ἀπήντα ὑπαγορεύων εἰς βασιλεῖς, γράψαντας πρὸς αὐτὸν (κ. 81). Ἐπίσης ὅτι ἐπεστείλα-

το αὐστηροῦ καὶ ἐπιτιμητικοῦ πνεύματος ἐπιστολὰς πρὸς τὸν ἐπιβήτορα τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θρόνου ἀρειανὸν Γ ρ η γ ό ρ ι ο ν (340) καὶ τὸν φίλον αὐτοῦ δοῦκα Β α λ ά κ ι ο ν (κ. 86). Ν ό θ α θεωροῦνται πάντα ταῦτα, ἤτοι τὰ λατινιστὶ ἐν Migne ἐκδοθέντα ὡς ἔργα τοῦ μ. Ἀντωνίου, ἤτοι 20 σ ύ ν τ ο μ ο ι Ὁ μ ι λ ί α ι, ἑ π τ ὰ μ α κ ρ α ὶ ἐ π ι σ τ ο λ α ί, 20 σ υ ν τ ο μ ώ τ ε ρ α ι ἐ π ι σ τ ο λ α ὶ καὶ ὁ Κ α ν ὼ ν αὐτοῦ (*Regula Antonii ad filios suos monachos* (40, 1066-73), ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμὸν κανόνας περιλαμβάνων. Ἐπίσης ν ό θ ο ι εἶναι καὶ ἐν Migne (40, 1073-80) Π α ρ α ι ν έ σ ε ι ς δῆθεν τοῦ μ. Ἀντωνίου, ὡς καὶ εἷς μακρὸς Λ ό γ ο ς πρὸς τοὺς μοναχούς. Γ ν η σ ί α δέον νὰ θεωρηθῇ μία Ὁ μ ι λ ί α, ἣν διέσωσεν ὁ μ. Ἀθανάσιος ἐν κ. 16-44 τοῦ «βίου» τοῦ μ. Ἀντωνίου. Περιέχει σωτηριώδη παραγγέλματα κατὰ τῶν πειρασμῶν τοῦ διαβόλου, ὡς καὶ παραινέσεις καὶ διδαχὰς ἐκ τῆς Ἁγ. Γραφῆς περὶ βίου κατὰ Χριστόν, περὶ ἀσκήσεως καὶ πολλῶν ἄλλων ἀρετῶν. Εἰς τὸν παρόντα τόμον ἐκδίδομεν τρία ἔργα τοῦ μ. Ἀντωνίου. Τὰ δύο τελευταῖα εἶναι ἀμφιβόλου γνησιότητος.

Χ α ρ α κ τ η ρ ι σ μ ό ς. Ὀρθὸς καὶ δίκαιος εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ μ. Ἀντωνίου, ὡς Ἀρχηγοῦ καὶ Πατριάρχου τοῦ ἀ ν α χ ω ρ η τ ι κ ο ῦ β ί ο υ. Ἀλλὰ τὸν τέλειον χαρακτηρισμὸν τῆς θαυμασίας Μορφῆς τοῦ ἥρωος-ἀσκητοῦ Ἀντωνίου τοῦ μ. ἔδωκεν ὁ τὸν ἄνδρα καλῶς γνωρίσας καὶ παρ' αὐτοῦ ἱκανὰ διδαχθεὶς καὶ οὐχὶ μικρὸν βοηθηθεὶς ἐν τοῖς κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ δὴ καὶ κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ ἀγῶσιν αὐτοῦ, τῷ ὄντι τῆς Ὀρθοδοξίας στῦλος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας μέγιστος φωστήρ, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Πατριάρχης Ἀ θ α ν ά σ ι ο ς ὁ μέγας, ὁ καὶ βιογράφος τοῦ μ. Ἀντωνίου. Διὰ τῶν λόγων τοῦ μ. Ἀθανασίου λοιπὸν ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταστρέψωμεν καὶ τὴν ὅλην περὶ μ. Ἀντωνίου ἔκθεσιν. Ἰδοὺ πῶς καὶ οὗτος στέφει τὸν μ. Ἀντώνιον ἐν κ. 93 τοῦ «βίου» του: «Τοῦτο τῆς ἐν σώματι ζωῆς Ἀντωνίου τὸ τέλος, κἀκείνη τῆς ἀσκήσεως ἀρχή. Καὶ εἰ καὶ μικρὰ ταῦτα πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐκείνου, ἀλλ' ἀπὸ τούτων λογίζεσθε καὶ ὑμεῖς, ὁποῖος ἦν ὁ τ ο ῦ Θ ε ο ῦ ἄ ν θ ρ ω π ο ς Ἀ ν τ ώ ν ι ο ς, ὁ ἐκ νεωτέρου μέχρι τῆς τοσαύτης ἡλικίας ἴσην τηρήσας τὴν προθυμίαν τῆς ἀσκήσεως· καὶ μήτε διὰ τὸ γῆρας ἡττηθεὶς πολυτελείᾳ τροφῆς, μήτε δι' ἀτονίαν τοῦ ἑαυτοῦ σώματος ἀλλάξας τὸ σχῆμα τοῦ ἐνδύματος, ἢ νιψάμενος κἂν τοὺς πόδας ὕδατι· καὶ ὅμως ἐν πᾶσι διέμεινεν ἀβλαβής. Καὶ γὰρ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσινεῖς καὶ ὁλοκλήρους εἶχε, βλέπων καλῶς· καὶ τῶν ὀδόντων οὐδὲ εἷς ἐξέπεσεν αὐτοῦ· μόνον δὲ ὑπὸ τὰ οὖλα τετριμμένοι ἐγεγόνεισαν, διὰ τὴν πολλὴν ἡλικίαν τοῦ γέροντος. Καὶ τοῖς ποσὶ δὲ καὶ ταῖς χερσὶν ὑγιὴς διέμεινε, καὶ ὅλως πάντων τῶν ποικίλῃ τροφῇ καὶ λουτροῖς καὶ διαφόροις ἐνδύμασι χρωμένων φαιδρότερος μᾶλλον αὐτὸς ἐφαίνετο, καὶ πρὸς ἰσχὺν προθυμότερος. Καὶ τὸ πανταχοῦ δὲ τοῦτον διαβεβοῆσθαι, καὶ θαυμάζεσθαι μὲν παρὰ πάντων, ποθεῖσθαι

δὲ καὶ παρὰ τῶν μὴ ἑωρακότων αὐτόν, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς θεοφιλοῦς αὐτοῦ ψυχῆς ἐστι γνώρισμα. Οὐ γὰρ ἐκ συγγραμμάτων, οὐδὲ ἐκ τῆς ἔξωθεν σοφίας, οὐδὲ διά τινα τέχνην, διὰ δὲ μόνην θεοσέβειαν ὁ Ἀντώνιος ἐγνωρίσθη. Τοῦτο δὲ ὡς Θεοῦ δῶρον οὐκ ἄν τις ἀρνήσαιτο. Πόθεν γὰρ εἰς τὰς Σπανίας καὶ εἰς τὰς Γαλλίας, πῶς εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἀφρικήν, ἐν ὄρει κεκρυμμένος καὶ καθήμενος ἠκούσθη, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἦν, ὁ πανταχοῦ τοὺς ἑαυτοῦ γνωρίζων ἀνθρώπους, ὁ καὶ Ἀντωνίῳ τοῦτο κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπαγγειλάμενος; Κἂν γὰρ αὐτοὶ κεκρυμμένως πράττωσι, κἂν λανθάνειν ἐθέλωσιν· ἀλλ' ὁ Κύριος αὐτοὺς ὡς λύχνους δείκνυσι πᾶσιν, ἵνα καὶ οὕτως οἱ ἀκούοντες γινώσκωσι δυνατὰς εἶναι τὰς ἐντολὰς εἰς τὸ κατορθοῦν, καὶ ζῆλον τῆς ἐπ' ἀρετὴν ὁδοῦ λαμβάνωσιν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία: Τὴν περὶ «Ἀσκήσεως» καὶ Μ. Ἀντωνίου βιβλιογραφίαν εὑρίσκει τις ἀνέτως εἰς τὰ Θεολογικὰ Λεξικὰ καὶ τὰς Θρησκευτικὰς Ἐγκυκλοπαιδείας. Ἐπίσης εἰς τὰ κύρια συστηματικὰ Πατρολογικὰ ἔργα, οἷα τὰ Otto Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur. Freiburg i. Br. 1912 τ. III, 79-83. Joh. Quasten, Patrology. Spectrum Publishers. Utrecht - Antwerp 1960, *III, 146-153. Berthold Altaner, Patrologie, Herder, Freibutrg 1966 σ. 233 ἑ. Δημ. Σ. Μπαλάνου, Πατρολογία. Ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 276-8. Χρυσ. Παπαδοπούλου, Περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἀρχικῆς ἱστορίας τοῦ αἰγυπτιακοῦ Μοναχισμοῦ. «Ἐκκλησ. Φάρος», Ἀλεξάνδρεια 5 (1910)248-65. D. Chitty, The Desert a City Oxford 1966.*

Πηγαί: Migne, PG 26, 835-976 (Μ. Ἀθανασίου «Βίος Μ. Ἀντωνίου»). Τὰ ἀποδιδόμενα τῷ μ. Ἀντωνίῳ ἔργα, Migne, PG 40, 953-1102. Ὅρα καὶ Β.Ε.Π. Ἀποστολ. Διακονίας, Ἀθῆναι 1963: Μέγας Ἀθανάσιος (Μέρος Δ'), τ. 33, 11-57. Ὁμοίως ἐν Hugo Koch, ἐν Quellen zur Geschichte der Askese und des Mönchtums in der alten Kirche, Tübingen 1953 σ. 78-85 (ἔκδ. μερικὴ τοῦ «Βίου» τοῦ μ. Ἀντ.). Διὰ νεωτέρας ἐκδόσεις ὅρα Quasten, ἔνθ' ἀν. III, 152 καὶ Altaner. Lexikon für Theologie und Kirche, Herder-Freiburg 1957 τ. I, 667-9. Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, Ἀθαν. Μαρτίνου, Ἀθῆναι 1963 τ. II, 965-975 (Ἀθαν. Κ. Ἀρβανίτου). Ὅρα καὶ «Πυρσοῦ» Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείαν ἐν ἄρθρῳ «Ἀντώνιος Μέγας» (Δημ. Σ. Μπαλάνου καὶ Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Ἐκ τῆς νεωτάτης βιβλιογραφίας σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς ἔργα: Διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀσκητικοῦ βίου ἀξιόλογον διὰ τὰς ἐν αὐτῷ 31 Ἀνακοινώσεις εἶναι τὸ συλλογικὸν ἔργον: Christentum am Nil (Internatzionale Arbeitstagung zur Ausstellung «Koptische Kunst», Essen, Villa Hügel, 23. — 25. Juli 1963), herausgeg. von K. Wessel, Recklinghausen, Verlag Aurel Bongers 1964, σσ. 268. Ἐν σ. 131-41 ὁ W. Schneemelcher πραγματεύεται τὰ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Ἀσκητικοῦ Βίου καὶ ῥίπτει ὀρθῶς τὴν ἰδέαν ἐξαρτήσεως τούτου ἐκ τοῦ ἀσκητικοῦ ἰδεώδους τοῦ Qumran. Ἐπίσης καὶ τὰς ἐπιδράσεις τῶν Γνωστικῶν ἐκ τῶν Ἀποκρύφων Πράξεων ἰδίᾳ θεωρεῖ ὅτι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἀσκητικοῦ ἰδεώδους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, μάλιστα ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος Ἀλεξ. καὶ τοῦ Ὠριγένους, οἵτινες ἔδωκαν καὶ τὴν

μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τοῦ Μοναχικοῦ Βίου ἐν Αἰγύπτῳ μικρὸν ὕστερον. Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ἡ μελέτη τοῦ H. B a c h t (σ. 142-157). *M a r i a C r a m e r*, *Das christlich-koptische Aegypten einst und heute. Eine Orientierung.* Wiesbaden 1959. A. - J. F e s t u g i è r e, *Historia monachorum in Aegypto.* (Subsidia Hagiographica, 34). Bruxelles, Soc. d. Boll. 1961 σσ. CCCIII, 138. J. - C l. G u y, *Recherches sur la tradition grecque des ApophtegmataPatrum.* (Subsidia Hagiographica, 36). Bruxelles, Soc. d. Boll. 1962. A. Γ ε ρ ο μ ι χ α λ ο ῦ, Ὁ μοναχικὸς βίος. Ἱστορικὴ αὐτοῦ ἐξέλιξις. Ἐπιστ. Ἐπετ. Θεολογ. Σχ. Πανεπ. Θεσ/νίκης 5 (1960) 3-74. P. C a n a r t, *Une nouvelle anthologie monastique: Le Vaticanus gr. 2592.* Museum 75 (1962) 109-29. H. B a c h t, *Mönchtum und Kirche. Eine Studie Spiritualität des Pachomius.* Sentire ecclesiam. Freiburg i. Br. 1961 σ. 113-33. A. H a m m a n, *Vies des Pères du désert.* (Lettres chrétiennes, 4) Paris 1961. D. S a v r a m i s, *Zur Soziologie des byzantinischen Mönchtums.* Leiden-Köln 1962. Archim. A n t o n i j, Πηγαὶ περὶ τοῦ βίου, τῆς δράσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου. Buchovna Kultura XLII, 1 (1962) 7-16. 2, 9-14 (Βουλγαριστί). J. D a n i é l o u, *Histoire des origines chrétiennes.* Rech. Sc. Relig. 52 (1964) 101-169: III. Histoire du monachisme. Θ ε ο κ λ ή τ ο υ Δ ι ο ν υ σ ι ά τ ο υ, Τὸ Γεροντικόν, ἤτοι Ἀποφθέγματα ἁγίων γερόντων, Ἀθῆναι 1961. F. G i a r d i n i, *Doctrina espiritual en la Vita Antonii de S. Atanasio.* Teologia Espirit. 4 (Valencia 1960) 377-412. 7 (1963) 681-701. P. N a g e l, *Die Motivierung der Askese der alten Kirche und der Ursprung des Mönchtums.* (Texte u. Untersuchungen zur Gesch. d. altchrist Liter., 93). Berlin 1966. B. M i l l e r, *Weisung der Väter. Apophthegmata, auch Gerontikon oder Alphabeticum genannt. Eingeleitet und übersetzt von...* (Sophia, 6). Freiburg 1965.—Λίαν ἀξιόλογοι εἶναι καὶ αἱ εἰδικαὶ μονογραφίαι περὶ Μεγάλου Ἀντωνίου τῶν: L. v. H e r t l i n g, *Antonius der Einsiedler.* Innsbruck 1929. R. K l e j n a, *Antonius und Ammonas. Eine Untersuchung über Herkunft und Eigenart der ältesten Mönchsbriefe.* Zeitschr. f. Kathol. Theol. 62 (1938) 309-348. B. L a v a n d, *Antoine le Grand* (Fri. 1943). L. B o u y e r, *La vie de St. Antoine. Essai sur la spiritualité du monachisme primitif.* St. Wandrille 1950. G. G i a m b e r a r d i n i, *S. Antonio Abate, Astro del deserto.* Kairo 1957.

Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο ς Γ. Μ π ό ν η ς, Δρ. Θ. καὶ Φ.

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΤΩ ΑΓΑΠΗΤΩ ΥΙΩ ΘΕΟΔΩΡΩ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.*

Τῷ ἀγαπητῷ υἱῷ Θεοδώρῳ Ἀντώνιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἤδειν μὲν ὅτι οὐ μὴ ποιήσει Κύριος ὁ Θεὸς πρᾶγμα, ἐὰν μὴ ἀποκαλύψῃ παιδείαν πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας[1]· καὶ ἐνόμιζον μὴ δεῖν με δηλῶσαί σοι ἅπερ μοι ὁ Θεὸς πρὸ πολλοῦ ἀποκαλύψας ἦν; Ἐπειδὴ ἑωρακότι μοι τοὺς ἀδελφούς σου, τοὺς περὶ Θεόφιλον καὶ Κόπρην, προσέταξε γράψαι σοι, δηλῶν ὅτι πολλοὶ τῶν μετὰ ἀληθείας τὸν Χριστὸν προσκυνούντων, μετὰ τὸ βαπτισθῆναι ἡμαρτηκότων, σχεδὸν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, κλαυσάντων καὶ πενθησάντων ὁ Θεὸς τὸν κλαυθμὸν καὶ τὸ πένθος ἀποδεξάμενος, τὰς ἁμαρτίας ἐξήλειψε πάντων τῶν οὕτω πορευσαμένων ἕως ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ ἂν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐπιδοθῇ σοι. Ἀνάγνωθι οὖν αὐτὴν τοῖς ἀδελφοῖς σου, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀκούσαντες χαρῶσιν. Ἄσπασαι τοὺς ἀδελφούς. Ἀσπάζονταί σε οἱ ἀδελφοί. Εὔχομαί σε ὑγιαίνειν ἐν Κυρίῳ.

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΕΚ ΤΩΝ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΩΝ**

Φησὶ γάρ· ὁ θέλων σωθῆναι, οὔτε ἐν ἑορτῇ, οὔτε ἐν πεντηκοστῇ, οὔτε ἐν κυριακῇ ὀφείλει ἀργεῖν ἀπὸ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς δοξολογίας τοῦ θεοῦ· τὸ δὲ μ' ἡμέρας ἐγκρατεύεσθαι καὶ ν' ἀναπαύεσθαι, ἄρχουσι καὶ πλουσίοις καὶ κοσμόφροσι πρέπει· τὸ δὲ τροπάρια καὶ ἤχους μελίζειν, τοῖς ἱερεῦσι καὶ κοσμικοῖς πρέπει· διὰ τούτων γὰρ καὶ ὁ λαὸς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συναθροίζεται. Μοναχοῖς δέ, ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἁλιεὺς ἐν τῷ σκώληκι κρύψας τὸ ἄγκιστρον ἀγρεύει τὸν ἰχθύν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος διὰ μιᾶς γαστριμαρ-

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Francisci Halkin S. J., ἐν: Ἐπιστολῇ Ἄμμωνος Ἐπισκόπου περὶ πολιτείας καὶ βίου μερικοῦ Παχουμίου καὶ Θεοδώρου ἐν Sancti Pachomii Vitae Graecae, ἐν Subsidia Hagiographica 19, Bruxelles 1932 σελ. 116. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος 367 τῆς ἐν Ἄθῳ Ἱ. Μονῆς Ἰβήρων (Σπ. Λάμπρου).

** Κατὰ τὴν ἔκδοσιν G. Garitte, Un fragment grec attribué à s. Antoine l' ermite, ἐν Bulletin de l' Institut Historique Belge de Rome (20) 1939, σελ. 166-167. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1579 Ἑλλ. χειρογράφου τοῦ Βατικανοῦ (C. Giannelli).

1. Ἀμὼς 3,7.

γίας καὶ μέθης ἀγρεύει τὴν νήφουσαν διὰ παντὸς ψυχήν. Δεῖ δὲ τῷ μοναχῷ ἀπέχεσθαι πάντων τῶν ἐν κόσμῳ, ψαλμῳδίας φημὶ τῆς μετὰ ᾄσματος, χόρου τε καὶ συμποσίων καὶ ἀναπαύσεως καὶ μὴ χάριν ἁγίων δεσποτικῶν ἡμερῶν ἀναπαύεσθαι καὶ ἐν ἀνέσει καὶ τρυφῇ διάγειν, ἃς οἱ ἅγιοι ἡμῶν καὶ θεῖοι διδάσκαλοι εἰς ἀνάμνησιν τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως ἐκδεδώκασι.

Καὶ ταῦτα μὲν εὗρον ἐκ τῶν παραινέσεων τοῦ ἁγίου. Ἐγὼ δὲ φημὶ ὅτι οὐκ ἴδιον χριστιανικῆς καταστάσεως τὸ ἐν ἑορταῖς τρυφᾶν τε καὶ σπαταλᾶν. Ἄκουσον Γρηγορίου τοῦ θεολόγου ἔνθα φησὶ περὶ Ἑλλήνων ὡς ὅτι ἀκολούθως τοῖς ἑαυτῶν θεοῖς, τῇ γαστρὶ θεραπεύουσι. Χριστιανῶν δὲ ἴδιον τὸ σχολάζειν ἐν ἑορταῖς εἰς ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ καὶ αἴνεσιν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΟΙΣ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ ΚΑΤΑ ΘΗΒΑΪΔΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΡΣΙΝΟΪΤΗΝ*.

Ὅσοι ἐν ὑμῖν πατέρες ἀγαπητῶν ἀδελφῶν μάλιστα τῶν ἀναχωρητῶν ἤτοι μοναχῶν, ταῦτα τοῖς κατὰ ἀγάπην ὑμῶν τέκνοις ἐντέλλεσθε, πρῶτον ὑμεῖς αὐτοὶ οὕτως ἐν Χριστῷ διάγοντες ὡς καὶ ἡμεῖς μεμαθήκαμεν, παρὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων οὕτω διδαχθέντες· χάριτι γὰρ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ πάντες ἐσμὲν σεσωσμένοι[1], ἀλλ' ἡ χάρις βούλεται τοὺς ἑαυτῆς παῖδας αὐθαιρέτους εἶναι καὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας υἱούς· Χριστὸς γάρ ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὥς φ[ησ]ιν ὁ Ἀπόστολος[2]· πᾶσαν οὖν πρᾶξιν ἀγαθὴν δοκιμάσαντες τὸ καλὸν κατέχετε[3], τοῦτο μόνον ζηλοῦντες καὶ οὕτω πράττειν. Τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως πρῶτον ἑαυτοὺς εὐτρεπίσατε ἀξίους εἶναι, ἀγαπητοὶ προβεβλημένοι ταύτην φυλάττειν τὴν γεγραμμένην παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐντολήν· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν[4]· καὶ πάλιν τὸ Οὐ φονεύσεις, [οὐ μοι]χεύσεις, οὐ πορνεύσεις, οὐ παιδοφθορήσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐ διχοστατήσεις[5]· ἅπερ ἡμῖν γενέσθαι τὰ τοιαῦτα παραγγέλματα ἀνεπλήρωσε γεγονὼς δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις. Ταύτας τὰς ἐντολὰς ἡμῖν παραδέδω-

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν G. Garitte, Une lettre grecque attribuée à s. Antoine, ἐν Le Museon (55) 1942, σελ. 99-102 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου Appl. 46 (701, 140, 143) τῆς ἐν Νυρεμβέργῃ Stadtbibliothek (De Murr).

1. Ἐφ. 2,5. 2. Α' Κορ. 1,24. 3. Α' Θεσ. 5,21. 4. Λουκ. 10,27. 5. Διδαχὴ ΙΒ' Ἀποστ. 2, 2-4. Ματθ. 19,18-19.

κεν ἐν ἀρχαίαις γενεαῖς[1] τῷ θεράποντι αὐτοῦ Μωυσῇ κατὰ βούλησιν Πατρός. Ἀπέχεσθε δὲ πνικτοῦ καὶ αἵματος[2]. Ὁρᾶτε μή τις ὑμᾶς ἀπατήσῃ ἐκ τῶν ἐντολῶν τούτων, ἐπεὶ ἐκτὸς ὑμᾶς εἶναι τοῦ Θεοῦ διδάσκει[3]. Καὶ ταῦτα μέν ἐστιν τὰ προφανηθέντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νόμιμα τότε· νῦν δέ, αὐτοῦ γεγονότος ἀνθρώπου καὶ ἀναπληρῶσαι βουλομένου τὰς ἰδίας ἐντολάς, παρήγγειλε λέγων· Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει, ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς, καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσιν, εὐλογεῖν τοὺς διώκοντας, εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, τῷ σε ῥαπίζοντι παρέχειν καὶ τὴν ἄλλην σιαγόν[α, καὶ τῷ] θέλοντί σοι κρίνεσθαι πρὸς σὲ τοῦ λαβεῖν σου τὸν χιτῶνα, ἀφιέναι αὐτὸν ἆραι σου καὶ τὸ ἱμάτιον[4]· τὸ καθόλου γυναικὶ μήτε λαλεῖν μήτε προσέχειν· τὸν ἀδελφὸν μὴ ἐξουθενεῖν ὡς πένητα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον χαίρειν ἐπὶ τῇ ἀκτημοσύνῃ αὐτοῦ· ἐντολὴ γὰρ Κυρίου αὕτη ἡμῖν τοῦ μὴ κτᾶσθαι δύο [χι]τῶνας[5] μηδὲ τῆς αὔριον ἡμᾶς μεριμνᾶν[6] καὶ μηδένα κρίνειν ἐν παντί, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς ὑπ' αὐτοῦ κατακριθῶμεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ μελλούσῃ ἔσεσθαι κρίσει[7] · ταῦτα γὰρ ἡμᾶς διδάσκει ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀποχωρεῖν ἡμᾶς θέλων ἀπὸ τῶν ματαίων καὶ προσκαίρων τοῦ νῦν αἰῶνος βιοτικῶν· ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, οὕτω πολιτεύεσθε ἐν Χριστῷ, ὡς καὶ αὐτὸς ἐνανθρωπήσας ἐπολιτεύσατο· ἠκούσατε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος τῷ ἐρωτήσαντι αὐτὸν πλουσίῳ· Ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς[8], καὶ ἄλλῳ βουληθέντι ἀκολουθεῖν αὐτῷ πῶς αὐτῷ εἶπεν· Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ἐγὼ δὲ ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι οὐκ ἔχω[9], καὶ μὴ ζητεῖν ἡμᾶς τί φαγεῖν ἢ τί πιεῖν ἢ τί περιβαλέσθαι[10]· ταῦτα γὰρ πρόσκαιρα εἶπεν ἡμῖν· τῶν γὰρ ἐθνῶν τῶν μὴ εἰδότων τὸν θεὸν ἡ τοῦ κόσμου φροντίς ἐστιν[11]· ἡμᾶς δὲ τοὺς μονάσαντας δι' αὐτὸν καὶ ἐγκρατευομένους τῷ μὲν κόσμῳ ἐνέκρωσεν, ἑαυτῷ δὲ ἐζωοποίησεν[12], οὐ μόνον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι[13]. Φυλάξασθε οὖν ποῦ μὴ διγνωμεῖν, μὴ ψεύδεσθαι, μὴ καταλαλεῖν, μὴ ῥεμβιτεύειν, μὴ ἀναισχυντεῖν, μὴ αὐθαδεῖν, μὴ σαπρὸν λόγον ἐκ τοῦ στόματος προφέρειν[14], μὴ ὑβριστικόν, μὴ λοίδωρον, ἀλλὰ ταπεινόφρονα, πρᾶον , μὴ ὀμνύοντά ποτε, ἀλλὰ καθὼς ὁ Κύριος

---

1. Πράξ. 15,21. 2. Πράξ. 15,20. 3. Διδαχὴ ΙΒ' Ἀποστ. 6,1. 4. Λουκ. 6,30. 27-29. Ματθ. 5,39-40. 5. Ματθ. 10,10. 6. Ματθ. 6,34. 7. Ματθ. 7,1-2. 8. Ματθ. 19,21. 9. Ματθ. 8,20. 10. Ματθ. 6,31. 11. Ματθ. 6,32. 12. Α' Πέτρ. 3,18. 13. Ἐφ. 1,21. 14. Ἐφ. 4,29.

εἶπε *ναὶ ναί, οὒ οὔ*[1], καὶ ἐάν πού τις ἀνάγκη συμβῇ εἰς ὁμιλίαν λέγειν· *Ἀλήθειαν λέγω*, ἤ· *Ἐπ' ἀληθείας οὐ ψεύδομαι*[2]. Ἔτι δέ, μηδέποτε γυμνοῦν ἑαυτὸν ἐνώπιόν τινος, ἑορταῖς ἐθνῶν μὴ συγκοινωνεῖν, σάββατα μὴ φυλάττειν, καθάπερ οἱ Ἰουδαῖοι, μήτε παραβαίνειν νηστείαν τὴν ἀπὸ ἰδίας προαιρέσεως. Νηστεύοντες δὲ καὶ ἐν Χριστῷ πολιτευόμενοι, ὁρᾶτε μὴ φυσιωθῆτε· ἡ γὰρ φυσίωσις παγίς ἐστι τοῦ διαβόλου. Τῶν συνάξεων μὴ ἀμελεῖτε· τῶν θείων μυστηρίων ἀξίους ἑαυτοὺς εὐτρεπίζετε. Μὴ ἀμελεῖτε νίπτειν τοὺς πόδας τῶν ἀδελφῶν ἐρχομένων πρὸς ὑμᾶς· ζητηθήσεται γὰρ ἡ τοιαύτη ἐντολὴ παρὰ τῶν ὑπερηφανευσάντων αὐτήν· κἂν γὰρ ἐπίσκοποί εἰσιν, κἂν κληρικοί, κἂν ἡ τοῦ κλήρου ἀκολουθία, ἥτις πρὸς δόξαν Θεοῦ παρίσταται αὐτῷ διηνεκῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, μὴ φυλάττουσι δὲ αὐτοῦ τὰ ἐντάλματα, οὐκ ἔσονται αὐτῷ δεκτοί· *ἀπροσωπολήπτης γάρ ἐστιν*[3] ὁ δίκαιος κριτὴς ὁ μέλλων *ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ*[4]. Μὴ οὖν ὑψηλοφρονεῖτε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἀλλὰ *τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε*[5]· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος ὁ μόνος πλούσιος καὶ ἀνενδεὴς καὶ πάντων δεσπότης, γεγονὼς δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος *τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας ἔνιψε*, τοῦτο διδάξας καὶ ἡμᾶς τοὺς ταλαιπώρους ποιεῖν ἀλλήλοις[6], ἵνα μὴ εἷς κατὰ τοῦ ἑνὸς φυσιωθῶμεν. Πάντοτε φεύγετε τὴν φιλαργυρίαν· αὐτὸς γὰρ ἡμῖν παρήγγειλεν· *Μὴ μεριμνᾶτε τῆς αὔριον*[7]· οἱ γὰρ τοῦ μαμωνᾶ φίλοι Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται[8]. Ἀγαπᾶτε οὖν πάντα ἄνθρωπον καὶ εἰρηνεύετε μετὰ πάντων[9], καὶ οἱ ἔχοντες τοῖς μὴ ἔχουσι μεταδίδετε ἐν καιρῷ ἀνάγκης, καὶ μεταλαμβάνοντες ἐξ αὐτῶν, ὃ ἐχρήσατε, μόνον τὸ κεφάλαιον λάβετε δίχα ἑτέρου ἐπιδόματος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παραγγελίαν[10]. Γίνεσθε *ταπεινοὶ καὶ ἡσύχιοι καὶ τρέμοντες* τὰ λόγια τοῦ Κυρίου[11]. Ψιλὰ ὑμῶν ἔστωσαν τὰ ἐνδύματα καὶ μὴ θελήσητέ ποτε κατακεκοσμημένοις ὑποδήμασιν ἑταιρισμοῦ σχήματι, ὡς οἱ κοσμικοί, περιέρχεσθαι· ἀπηγόρευσε γὰρ καὶ ταῦτα ὁ Κύριος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καὶ τοῖς παροῦσιν αὐτοῦ ἱματίοις ἀρκεσθείς· ἀκτημοσύνης γὰρ ἦν διδάσκαλος. Τοῖς ἐργοχείροις ὑμῶν διηνεκῶς σχολάζετε καὶ αὐτοῖς ἀδολεσχεῖτε, ἵνα ἐξ αὐτῶν τῶν πόνων ὑμῶν τὸν ἄρτον ἐσθίοντες ἔχητε καὶ τοῖς δεομένοις χορηγεῖν· ὁ γὰρ οὕτω ποιῶν τῷ Χριστῷ ποιεῖ τῷ εἰπόντι. *Ὃς ἐὰν ποιήσῃ ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησε*[12]· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ καὶ πρότερον ἡμῖν διὰ τοῦ Προφήτου εἰπών· *Τοὺς καρποὺς τῶν πόνων σου φάγε-*

1. Ματθ. 5,37. 2. Α' Τιμ. 2,7. 3. Πράξ. 10,34. 4. Ματθ. 16,27. 5. Α' Πέτρ. 5,5. 6. Ἰωάν. 13,4-16. 7. Ματθ. 6,34. 8. Ματθ. 6,24. 9. Ρωμ. 12,18. 10. Δευτ. 23,20. 11. Ἡσ. 66,2. 12. Ματθ. 25,40.

σαι[1], καὶ πάλιν· Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φάγῃ τὸν ἄρτον σου[2], καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ πάλιν· Ἐν τῷ ἔργῳ σου παλαιώθητι[3], καὶ διὰ τοῦ Ἀποστόλου οὕτως εἴρηκεν· Ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσίν[4]· ἐπιτιμία γάρ ἐστιν παρ' αὐτοῦ ἡ ῥηθεῖσα ὅτι· Ὅστις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω[5]. Ἐν τῇ μονῇ καθήμενοι τῇ χειροποιήτῳ τὴν ἄνω τῶν ἀχειροποιήτων μονῶν οἴκησιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχετε πάντοτε. Τοὺς νεωτέρους στύφετε* λόγοις πνευματικοῖς, συναγρυπνοῦντες αὐτοῖς ἐν ψαλμοῖς, ἐν προσευχαῖς, ἐν νηστείαις, ἐν ἀγάπῃ, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἀποληψώμεθα ἀπὸ Κυρίου τοῦ κόπου τὴν μισθαποδοσίαν. Ἐρρῶσθαι ἡμᾶς ἐν Κυρίῳ πάντοτε εὔχομαι, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι.

---

* Ὅρα Ἀποστολ. Διαταγὰς Κεφ. ΙΑ', Βιβλ. Δ' ἑξ. ... «ἐκδιδάσκετε οὖν τὰ τέκνα τὸν λόγον Κυρίου· στύφετε δὲ αὐτὰ καὶ δαρμοῖς, καὶ ποιεῖτε ὑποτακτικά...». Ὅρα καὶ Κ. Μπόνη, Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας περὶ παίδων Ἀγωγῆς. Ἀθῆναι 1965 (Ἀνάτ. ἐκ τοῦ 4ου τεύχ. «Παιδαγωγικῶν Ὁμιλιῶν» τοῦ Συλλόγου «Μέγας Βασίλειος»).

1. Πρβλ. Ψαλμ. 127,2. 2. Γεν. 3,19. 3. Σοφ. Σειρ. 11,20. 4. Α' Θεσ. 4,11. 5. Β' Θεσ. 3,10.

ΑΜΜΩΝΑΣ

ΑΜΜΩΝΑΣ

1. Πλήρης σύγχυσις ἐπικρατεῖ περὶ τὰ πρόσωπα διασήμων ἀσκητῶν, ἕνεκα ὁμωνυμίας ἢ ὁμοιομορφίας τοῦ ὀνόματός των. Πρόκειται περὶ τῶν ἀσκητῶν «Ἄμμωνος», «Ἀμμούν», «Ἀμμωνίου», «Ἀμμωνᾶ». Ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τοῦ Ἀμμωνᾶ, τοῦ μαθητοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μ. Ἀντωνίου ἐν τῇ κοινότητι τῶν ἐρημιτῶν-ἀσκητῶν τοῦ Πισπίρ, ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Εἰς τὰ «Ἀποφθέγματα τῶν Πατέρων» (Migne, PG 65, 119-124) ἕνδεκα ἀφηγήματα ἀναφέρονται εἰς τὸν μέγαν τοῦτον ὅσιον. Ἐν § γ′ ἀναγινώσκομεν: «Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς, ὅτι δέκα τέσσαρα ἔτη ἐποίησα ἐν Σκήτῃ δεόμενος τοῦ Θεοῦ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἵνα μοι χαρίσηται νικῆσαι τὴν ὀργήν». Καὶ ἐν §§ ζ′ καὶ η′ ἀναφέρεται: «Ἀπῆλθέ ποτε ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς παραβαλεῖν τῷ ἀββᾷ Ἀντωνίῳ... Τούτῳ τῷ ἀββᾷ Ἀμμωνᾷ προεφήτευσεν ὁ ἀββᾶς Ἀντώνιος, λέγων, ὅτι «Ἔχεις προκόψαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ»... Προέκοψε γὰρ ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς οὕτως, ὡς ἀπὸ πολλῆς ἀγαθότητος μηκέτι εἰδέναι τὴν κακίαν. Ἐν οἷς γενομένου αὐτοῦ ἐπισκόπου, προσήνεγκαν αὐτῷ παρθένον λαβοῦσαν ἐν γαστρί, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ὁ δεῖνα ἐποίησε τοῦτο· δὸς αὐτοῖς ἐπιτιμίαν... Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Βλέπετε, ἀδελφοί, ὅτι ἐγγύς ἐστι τοῦ θανάτου· καὶ τί ἔχω ἐγὼ ποιῆσαι; Καὶ ἀπέλυσεν αὐτήν· οὐκ ἐτόλμησεν ὁ γέρων κατακρῖναί τινα». Ἐκ τούτων δύο τινὰ καρπούμεθα· ὅτι ἠσκήτευσεν ὁ ὅσιος Ἀμμωνᾶς ἐπὶ 14 ἔτη καὶ ὅτι ἐγένετο ἐπίσκοπος. Συγχέοντές τινες τὸν «Ἀμμωνᾶν» πρὸς τὸν «Ἀμμώνιον» ἢ «Ἀμμούν», ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ Ἀμμωνᾶς ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἐλαιαρχίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀθανασίου (Acta SS. III. τῆς 14ης Μαΐου σ. 71). Φαίνεται λοιπὸν βέβαιον ὅτι ὁ ἡμέτερος Ἀμμωνᾶς ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Οὔτε τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ εἶναι ἀπηκριβωμένον, οὔτε ὁ τόπος ἐν ᾧ ἐγεννήθη, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ πότε ἐλθὼν ἐμαθητεύσατο παρὰ τῷ Μ. Ἀντωνίῳ καὶ τέλος ἀγνοοῦμεν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον. Ἐτελεύτησε περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ′ αἰῶνος.

2. Συγγράμματα: Εἰς τὸν μέγαν ὅσιον, ἀσκητὴν τῆς ἐρήμου καὶ εἶτα ἐπίσκοπον Ἀμμωνᾶν, ἀποδίδονται ἕνδεκα «Ἀποφθέγματα» (ἔνθ᾽ ἀν.), ἀξιολογοῦντα καὶ χαρακτηρίζοντα τὴν προσωπικότητα καὶ ἁγιότητα τοῦ ἀνδρός. Ἐπίσης σῴζονται ἑπτὰ Ἐπιστολαὶ ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ (Patrol. Orient. 11 (1916) 432-54, ἔκδ. F. Nau) καὶ δέκα πέντε ἐν συριακῇ γλώσσῃ, τὸ κείμενον τῶν ὁποίων ἐμφανίζεται ἀξιοπιστότερον τοῦ τῶν ἑλλη-

νιστὶ διασωθεισῶν ἐπιστολῶν. Τινὲς τῶν ἐπιστολῶν ἀπαντῶσιν ἐν εὐρυτέρᾳ συλλογῇ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Μ. Ἀντωνίου ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Ἀ β ρ α ὰ μ Ecchellensis (τοῦ «ἐξοχωτάτου» ἢ «διακεκριμένου», ἀραβιστὶ Ibrâhim al-Hâgilânî τοῦ Μαρωνίτου, τοῦ διασήμου θεολόγου καὶ φιλολόγου τοῦ ΙΖ' αἰ. † 15.7.1664. Πρβλ. G. G r a f, Gesch. d. christl. arabischen Lit., I-V. Rom 1944-1953. J. F ü c k, Die arab. Studien in Europa. Lpz. 1955). Ἡ ἐπιστολὴ 15 κατὰ τὸν Klejna (Patr. Orient. 10 (1915) 555-639, ἔκδ. M. Kmosko) δὲν εἶναι γνησία. Σύγκρισις τῶν ἐπιστολῶν Ἀ μ μ ω ν ᾶ καὶ Μ. Ἀ ν τ ω ν ί ο υ δεικνύει τὴν ἀνωτερότητα εἰς περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀμ μ ω ν ᾶ. Ἐκτὸς τῶν «Ἀ π ο φ θ ε γ μ ά τ ω ν » τοῦ Ἀ μ μ ω ν ᾶ, καὶ αἱ Ἐ π ι σ τ ο λ α ὶ τούτου εἴς τε περιεχόμενον καὶ εἰς πολυτίμους εἰδήσεις διὰ τὸν ἀρχόμενον ν' ἀναπτύσσηται μοναχικὸν βίον, εἶναι λίαν ἀξιόλογοι, μάλιστα διὰ τοὺς ἐν Σκήταις βιοῦντας καὶ ἀσκουμένους ἐρημίτας. Ἐν αὐταῖς ἀναπτύσσεται καὶ εἷς γνήσιος, πηγαῖος καὶ πρωτότυπος «Μυστικισμός», ἐλεύθερος θεωριακῶν διατυπώσεων ἢ συστηματικῶν προδιαγραφῶν καὶ σχεδιασμῶν. Ὁ συντάκτης τῶν Ἐπιστολῶν τούτων οὐδέποτε χρησιμοποιεῖ τὴν Ὠριγένειον ὁρολογίαν ἢ τὴν διθυραμβικὴν φράσιν τοῦ Ε ὐ α γ ρ ί ο υ τοῦ Π ο ν τ ι κ ο ῦ. Ἐξαίρετος εἶναι ἡ περιγραφὴ τῆς ἀρχαιόθεν κρατούσης ἀντιλήψεως περὶ μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου ἀνοδικῆς πορείας τῆς ψυχῆς εἰς οὐρανούς. Ἡ ψυχὴ ἀνέρχεται βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ κάτω κόσμου, εἰς τὸν κόσμον τοῦ φωτός, ἀφοῦ κατανικήσῃ πάντας τοὺς πειρασμούς. Θὰ συναντήσῃ κατὰ τὴν ἄνοδόν της εἰς τοὺς οὐρανοὺς ποικίλους ἐχθροὺς καὶ ποικίλας πονηρὰς δυνάμεις τοῦ αἰθέρος καὶ δυσαριθμήτους. Ἀλλ' ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ ἐν τέλει εἰς αὐτὴν τὴν «θεϊκήν του δύναμιν»! Ἀσφαλῶς ἡ τοιαύτη περιγραφὴ τῆς ἀνοδικῆς πορείας τῆς ψυχῆς εἰς τοὺς οὐρανούς, φέρει εἰς μνήμην τὸ χριστιανο-ἰουδαϊκὸν Ἀπόκρυφον «Ἀ ν α β α τ ι κ ὸ ν τ ο ῦ Ἡ σ α ΐ ο υ » (Ascensio Isaiae). Καὶ πράγματι φαίνεται ὅτι ὁ Ἀ μ μ ω ν ᾶ ς εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸ ἔργον τοῦτο. Πάντως αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀ μ μ ω ν ᾶ προσλαμβάνουσιν ἰδιαιτέραν ἀξίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ παλαιοχριστιανικοῦ Μυστικισμοῦ, ὅστις ἐμφανίζεται διάφορος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ε ὐ α γ ρ ί ο υ τ ο ῦ Π ο ν τ ι κ ο ῦ ὕστερον ἀναπτυχθέντος καὶ τηλικαύτην ἐπίδρασιν ἀσκήσαντος εἰς ὅλην τὴν χριστιανικὴν Γραμματείαν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Ἀ μ μ ω ν ᾶ ς συνέγραψε καὶ 19 Κ ε φ ά λ α ι α π α ρ α ι ν ε τ ι κ ά, ὡς καὶ δ ύ ο Λ ό γ ο υ ς «Περὶ τῶν θελόντων ἡσυχάσαι» καὶ «Περὶ χαρᾶς τῆς Ψυχῆς». Διεσώθησαν ἐπίσης καὶ Ἀποσπάσματα ἐξ ἔργων αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐκδ.: Ἑλληνιστὶ ὑπὸ F. Nau, *Patrologia Orientalis* 11 (1916) σελ. 432-54. Συριαστί: M. Kmosko, *Les lettres d' Ammon*, Patr. Or. 10 (1915) 555-639. Λατινιστί: Migne, PG 40, 1019-66.

Βιβλιογραφία: E. Peterson, *Irrige Zuweisungen asketischer Texte*: Zeitschr. f. Kathol. Theol. 57 (1933) 273 ἑ. F. Klejna, *Antonius und Ammonas. Eine Untersuchung über die Herkunft und Eigenart der ältesten Mönchsbriefe*: Zeitschr. f. Kathol. Theol. 62(1938) 309-48. Μοναχοῦ Ἰορδανίτου Αὐγουστίνου, Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἀμμωνᾶ, ἐκ κωδ. Σινᾶ ΙΑ' καὶ ΙΖ' αἰ. Ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου (τὰ Παραινετικὰ Κεφάλαια ἐξ Ἱεροσολ. κωδ. τοῦ ΙΑ' αἰ.). Ἡ ἔκδοσις τοῦ μοναχοῦ Αὐγουστίνου εἶναι ἡ πρώτη, ἐξ αὐτῆς δ' ἠρύσθη καὶ ταύτην εἶχεν ὡς βάσιν καὶ ὁ F. Nau, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ἀνετυπώσαμεν τὰ κείμενα κατωτέρω. Εἰδικώτερον:

1) Τὰ Ἀποφθέγματα ἐπανεκδίδονται ὑπὸ τοῦ Nau ἐν Patrologia Orientalis κατὰ τὴν ἔκδοσιν Α', συμφώνως τῷ χειρογράφῳ 448 τοῦ Σινᾶ τοῦ 11ου αἰῶνος. 2) Πέντε ἐπιστολαὶ κατὰ τὴν ἔκδοσιν Α' ἐδημοσιεύθησαν συμφώνως τῷ χειρογράφῳ 464 τοῦ Σινᾶ τοῦ 17ου αἰῶνος, Fol. 242-246. Ὁ Nau εὗρε τὰς ἐπιστολὰς 3 καὶ 4 εἰς τὸ ἑλληνικὸν χειρόγραφον τῶν Παρισίων, Suppl. 28 Fol. 228. Δύο ἕτεραι ἐπιστολαὶ (6 καὶ 7) διεσώθησαν διὰ τοῦ χειρογράφου Coislin 370, Fol. 183 ἡ ἐπιστολὴ 6, καὶ διὰ τοῦ Suppl. Graec. 28 Fol. 228 ἡ ἐπιστολὴ 7. Ἓν ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς 7 εὑρίσκεται ἐν σελίδι 28 τῆς ἐκδόσεως Α. 3) Τὰ διδάγματα ἐκδίδονται συμφώνως τῷ ἑλλην. χειρογράφῳ τῶν Παρισίων 2500, Fol. 200 καὶ τῷ ἑλλην. Suppl. 1319, Fol. 127. 4) Τὰ κεφάλαια παραινετικὰ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Α, συμφώνως τῷ χειρογράφῳ τῶν Ἱεροσολύμων τῆς συλλογῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἀριθμ. 13, τοῦ 11ου αἰῶνος, Fol. 198-203. Ὁ Nau εὗρε τὰς διαφορὰς τοῦ κειμένου εἰς τρία χειρόγραφα Coislin 303, 370 καὶ 283. 5) Τὰ δύο ἔργα (Λόγοι) περιέχονται ἐν τῷ χειρογράφῳ τῶν Παρισίων, Coislin 282 Fol. 161 καὶ 164. 6) Ἐκ τῶν δύο σῳζομένων ἀποσπασμάτων δημοσιεύονται τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τῆς Α' ἐν σελ. 28 καὶ 29, συμφώνως τῷ χειρογράφῳ 464 τοῦ Σινᾶ τοῦ 17ου αἰῶνος Fol. 255-256, καὶ τὸ δεύτερον συμφώνως τοῖς χειρογράφοις τῶν Παρισίων Coislin. 108 καὶ 127.

Κωνσταντῖνος Γ. Μπόνης Δρ. Θ. καὶ Φ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΕΙΜΕΝΑ

Ι. ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ *

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΑΜΜΩΝΑ

α'. Ἀδελφὸς ἠρώτησε τὸν ἀββᾶν Ἀμμωνᾶν λέγων· Εἰπέ μοι ῥῆμα. Καὶ λέγει ὁ γέρων· Ὕπαγε, ποίησον τὸν λογισμόν σου ὥσπερ οἱ κακοῦργοι ποιοῦσιν οἱ ὄντες ἐν τῇ φυλακῇ· ἐκεῖνοι γὰρ ἐρωτῶσιν ἀεὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ ἐστιν ὁ ἡγεμὼν καὶ πότε ἔρχεται, καὶ ἀπὸ τῆς προσδοκίας κλαίουσιν. Οὕτω καὶ ὁ μοναχὸς ὀφείλει διὰ παντὸς προσέχειν καὶ ἐλέγχειν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν καὶ λέγειν· οὐαί μοι, πῶς ἔχω παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς ἔχω αὐτῷ ἀπολογήσασθαι; Ἐὰν οὕτω μελετήσῃς διὰ παντός, δύνασαι σωθῆναι.

β'. Ἔλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἀμμωνᾶ ὅτι καὶ βασιλίσκον ἀπέκτεινεν· Ἀπελθὼν γὰρ εἰς τὴν ἔρημον ἀντλῆσαι ὕδωρ ἀπὸ λάκκου, καὶ ἰδὼν τὸν βασιλίσκον, ἔβαλεν ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον, λέγων· Κύριε, ἢ ἐγὼ ἔχω ἀποθανεῖν, ἢ οὗτος. Καὶ εὐθέως ὁ βασιλίσκος ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ διεῤῥάγη.

γ'. Εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς, ὅτι· δεκατέσσαρα ἔτη ἐποίησα ἐν Σκήτει, δεόμενος τοῦ Θεοῦ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἵνα μοι χαρίσηται νικῆσαι τὴν ὀργήν.

δ'. Διηγήσατό τις τῶν Πατέρων, ὅτι· ἦν τις γέρων πνευματικὸς εἰς τὰ Κελλία, φορῶν ψιάθιον, καὶ ἀπελθὼν παρέβαλε τῷ ἀββᾷ Ἀμμωνᾷ. Εἶδε δὲ αὐτὸν ὁ γέρων φοροῦντα τὸ ψιάθιον, καὶ λέγει αὐτῷ· Τοῦτο οὐδέν σε ὠφελεῖ. Καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· Τρεῖς λογισμοί ὀχλοῦσί με, ἢ τὸ πελάζεσθαι ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἢ ἵνα ἀπέλθω ἐπὶ ξένης ὅπου οὐδείς με ἐπιγινώσκει ἢ ἵνα ἐγκλείσω ἐμαυτὸν εἰς κελλίον, καὶ μηδενὶ ἀπαντήσω διὰ δύο ἐσθίων. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς· Οὐδὲν ἐκ τῶν τριῶν συμφέρει σοι ποιῆσαι, ἀλλὰ μᾶλλον κάθου εἰς τὸ κελλίον σου, καὶ ἔσθιε μικρὸν καθ' ἡμέραν, καὶ ἔχε διὰ παντὸς τὸν λόγον τοῦ Τελώνου[1] ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ δύνασαι σωθῆναι.

ε'. Ἀδελφοῖς συνέβη θλῖψις ἐν τῷ τόπῳ αὐτῶν, καὶ θέλοντες καταλιπεῖν αὐτόν, ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀββᾶν Ἀμμωνᾶν. Καὶ ἰδοὺ ὁ γέρων κατέπλεε, καὶ ἰδὼν αὐτοὺς παρὰ τὴν ὄχθην ὁδεύοντας τοῦ πο-

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν F. Nau, ἐν Patrologia Orientalis (11), Παρίσιοι 1915, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου 448 τοῦ Σινᾶ (11 αἰῶνος) (V. Gardthausen).

1. Πρβλ. Λουκ. 18, 9-14.

ταμοῦ, εἶπε τοῖς ναύταις· Βάλετέ με εἰς τὴν γῆν. Καὶ καλέσας τοὺς ἀδελφοὺς εἶπεν αὐτοῖς· Ἐγώ εἰμι Ἀμμωνᾶς πρὸς ὃν θέλετε ἐλθεῖν. Καὶ παρακαλέσας αὐτῶν τὰς καρδίας ἐποίησεν αὐτοὺς ὑποστρέψαι ὅθεν ἐξῆλθον. Οὐ γὰρ εἶχε τὸ πρᾶγμα ζημίαν ψυχῆς, ἀλλὰ θλῖψιν ἀνθρωπίνην.

ς'. Ἦλθέ ποτε ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς περᾶσαι τὸν ποταμόν, καὶ εὗρε τὸ πορθμεῖον φιλοκαλούμενον, καὶ παρεκαθέσθη αὐτῷ· καὶ ἰδοὺ ἄλλο σκάφος εἰς τὸν τόπον ἦλθε, καὶ ἐπέρασε τοὺς συνόντας ἀνθρώπους, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Δεῦρο καὶ σύ, ἀββᾶ, πέρασον μεθ' ἡμῶν. Ὁ δὲ λέγει, εἰ μὴ εἰς τὸ δημόσιον πορθμεῖον, οὐκ ἀναβαίνω. Εἶχε δὲ δέσμην θαλλίων, καὶ ἐκάθητο πλέκων σειράν, καὶ πάλιν λύων αὐτὴν ἕως οὗ γέγονε τὸ πορθμεῖον, καὶ οὕτως ἐπέρασεν. Ἔβαλον οὖν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ μετάνοιαν, λέγοντες· Τί τοῦτο ἐποίησας; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ γέρων· Ἵνα μὴ πάντοτε σπουδάζοντος τοῦ λογισμοῦ περιπατῶ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπόδειγμά ἐστιν, ἵνα μετὰ καταστάσεως βαδίζωμεν τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ.

ζ'. Ἀπῆλθέ ποτε ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς παραβαλεῖν τῷ ἀββᾷ Ἀντωνίῳ καὶ ἐπλανήθη τὴν ὁδόν, καὶ καθίσας ἐκοιμήθη μικρόν. Καὶ ἀναστὰς ἐκ τοῦ ὕπνου ηὔξατο τῷ Θεῷ λέγων· Δέομαί σου, Κύριε ὁ Θεός μου, μὴ ἀπολέσῃς τὸ πλάσμα σου. Καὶ ὤφθη αὐτῷ ὡς χεὶρ ἀνθρώπου, κρεμαμένη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, δεικνύουσα αὐτῷ τὴν ὁδόν, ἕως οὗ ἦλθε καὶ ἔστη κατὰ τοῦ σπηλαίου τοῦ ἀββᾶ Ἀντωνίου.

η'. Τούτῳ τῷ ἀββᾷ Ἀμμωνᾷ προεφήτευσεν ὁ ἀββᾶς Ἀντώνιος λέγων ὅτι· Ἔχεις προκόψαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τοῦ κελλίου καὶ ἔδειξεν αὐτῷ λίθον, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὕβρισον τὸν λίθον τοῦτον καὶ τύψον αὐτόν. Ὁ δὲ ἐποίησεν οὕτως. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀντώνιος· Μὴ ἐλάλησεν ὁ λίθος; Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχί. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀντώνιος· Οὕτω καὶ σὺ καταλαβεῖν μέλλεις τούτου τοῦ μέτρου· ὃ καὶ ἐγένετο. Προέκοψε γὰρ ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς οὕτως, ὡς ἀπὸ πολλῆς ἀγαθότητος μηκέτι εἰδέναι τὴν κακίαν. Ἐν οἷς γενομένου αὐτοῦ ἐπισκόπου, προσήνεγκον αὐτῷ παρθένον λαβοῦσαν ἐν γαστρί, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ὁ δεῖνα ἐποίησεν αὐτό, δὸς αὐτοῖς ἐπιτιμίαν. Ὁ δὲ σφραγίσας αὐτῆς τὴν κοιλίαν, ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ ἓξ ζυγὰς σινδονίων, λέγων· Μήποτε, ὡς ἀπέρχεται γεννῆσαι, ἀποθάνῃ ἢ αὐτὴ ἢ τὸ παιδίον, καὶ μὴ εὕρῃ κηδευθῆναι. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ κατ' αὐτῆς ἐντυχόντες· Τί τοῦτο ἐποίησας; δὸς αὐτοῖς ἐπιτιμίαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Βλέπετε, ἀδελφοί, ὅτι ἐγγύς ἐστι τοῦ θανάτου, καὶ τί ἐγὼ ἔχω ποιῆσαι; Καὶ ἀπέλυσεν αὐτήν, καὶ οὐκ ἐτόλμησεν ὁ γέρων κατακρῖναί τινα.

θ'. Ἔλεγον περὶ αὐτοῦ, ὅτι τινὲς ἦλθον δικασθῆναι παρ' αὐτῷ. Ὁ δὲ γέρων ἐμωροποίει· καὶ ἰδοὺ γυνή τις ἔστη πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν· Οὗτος ὁ γέρων σαλός ἐστι. Ἤκουσεν οὖν αὐτῆς ὁ γέρων καὶ φωνήσας αὐτὴν λέγει· Πόσους κόπους ἐποίησα ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἵνα

κτήσωμαι τὴν σαλότητα ταύτην, καὶ διὰ σὲ ἔχω ἀπολέσαι αὐτὴν σήμερον;

ι'. Ποτὲ ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς ἦλθεν εἰς τόπον γεύσασθαι, καὶ ἦν ἐκεῖ εἷς ἔχων φήμην κακήν· καὶ συνέβη ἐλθεῖν τὴν γυναῖκα καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ὑβριζομένου. Μαθόντες οὖν οἱ οἰκοῦντες εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐταράχθησαν, καὶ συνήχθησαν, ὥστε διῶξαι αὐτὸν ἐκ τοῦ κελλίου. Καὶ γνόντες ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ἀμμωνᾶς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνόν ἐστιν, ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτόν, ὅπως παραγένηται σὺν αὐτοῖς. Ὡς δὲ ἔγνω ὁ ἀδελφός, λαβὼν τὴν γυναῖκα ἔκρυψεν εἰς πίθον μέγαν. Παραγενομένου δὲ τοῦ πλήθους, εἶδεν ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς τὸ γενόμενον, καὶ διὰ τὸν Θεὸν ἐσκέπασε τὸ πρᾶγμα· καὶ εἰσελθὼν ἐκάθισεν ἐπάνω τοῦ πίθου, καὶ ἐκέλευσε ζητηθῆναι τὸ κελλίον. Ὡς οὖν ἐψηλάφησαν καὶ οὐχ εὗρον τὴν γυναῖκα, εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς· Τί ἐστι τοῦτο; ὁ Θεὸς συγχωρήσαι ὑμῖν. Καὶ εὐξάμενος ἐποίησε πάντας ἀναχωρῆσαι, καὶ κατασχὼν τὴν χεῖρα τοῦ ἀδελφοῦ εἶπεν αὐτῷ· Πρόσεχε σεαυτῷ, ἀδελφέ. Καὶ τοῦτο εἰπών, ἀνεχώρησεν.

ια'. Ἠρωτήθη ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς τί ἐστιν ἡ ὁδὸς ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη[1]; Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἡ ὁδὸς ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη αὕτη ἐστί· Τὸ βιάζεσθαι τοὺς λογισμοὺς ἑαυτοῦ καὶ κόπτειν διὰ τὸν Θεὸν τὰ ἴδια θελήματα· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ «ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι»[2].

ιβ'. Ἀδελφοὶ παρέβαλον τῷ ἀββᾷ Ἀντωνίῳ, καὶ εἶπον αὐτῷ ῥῆμα τοῦ Λευϊτικοῦ. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ γέρων εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἠκολούθησεν αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς κρυφῇ εἰδὼς τὴν συνήθειαν αὐτοῦ. Καὶ μακρύνας πολὺ ὁ γέρων στὰς εἰς προσευχὴν ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ· Ὁ Θεός, ἀπόστειλον τὸν Μωσῆν, καὶ διδάξει με τὸ ῥῆμα τοῦτο. Καὶ ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ λαλοῦσα μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς, ὅτι· Τὴν μὲν φωνὴν ἤκουσα, τὴν δὲ δύναμιν τοῦ λόγου οὐκ ἔμαθον.

ιγ'. Ἔσχε Παΐσιος ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀββᾶ Ποιμένος σχέσιν μετά τινος ἔξω τοῦ κελλίου αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀββᾶς Ποιμὴν οὐκ ἤθελε· καὶ ἀναστὰς ἔφυγε πρὸς τὸν ἀββᾶν Ἀμμωνᾶν, καὶ λέγει αὐτῷ· Παΐσιος ὁ ἀδελφός μου ἔχει πρός τινα σχέσιν, καὶ οὐκ ἀναπαύομαι. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς· Ποιμήν, ἀκμὴν ζῇς. Ὕπαγε, κάθου εἰς τὸ κελλίον σου καὶ θὲς εἰς τὴν καρδίαν σου, ὅτι ἤδη ἔχεις ἐνιαυτὸν ἐν τῷ μνήματι.

ιδ'. Εἶπε πάλιν ὁ ἀββᾶς Ποιμήν, ὅτι εἶπεν ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς, ὅτι· Ποιεῖ ἄνθρωπος ὅλον τὸν χρόνον αὐτοῦ βαστάζων ἀξίνην, καὶ οὐχ εὑρίσκει κατενεγκεῖν τὸ δένδρον, ἔστι δὲ ἄλλος ἔμπειρος τοῦ κόπτειν, καὶ ἀπὸ ὀλίγων καταφέρει τὸ δένδρον. Ἔλεγε δὲ τὴν ἀξίνην εἶναι τὴν διάκρισιν.

---

1. Πρβλ. Ματθ. 7,14. 2. Ματθ. 19,27.

ιε΄. Εἶπε πάλιν (ὁ Ποιμήν), ὅτι ἔλεγεν ὁ ἀββᾶς Ἀμμωνᾶς, ὅτι· Ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς ποιεῖ ἑκατὸν ἔτη ἐν τῷ κελλίῳ, καὶ οὐ μανθάνει πῶς δεῖ ἐν τῷ κελλίῳ καθίσαι.

II. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ *

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΒΒΑ ΑΜΜΩΝΑ ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΙΑΣ

Οἴδατε καὶ ὑμεῖς, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου, ὅτι ἀφ' οὗ ἐγένετο ἡ παράβασις, οὐ δύναται ἡ ψυχή, ὡς δεῖ, τὸν Θεὸν ἐπιγνῶναι, ἐὰν μὴ συστείλῃ ἑαυτὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ παντὸς περισπασμοῦ. Τότε γὰρ ὄψεται τὸν πόλεμον τῶν μαχομένων αὐτῇ, καὶ ἐὰν νικήσῃ τὸν κατὰ καιρὸν ἐρχόμενον πόλεμον, τότε ἐνοικεῖ ἐν αὐτῇ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ πᾶς ὁ κάματος μεταβληθήσεται εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Ἐν δὲ τοῖς πολέμοις ἐπιφέρονται ἐπ' αὐτῇ λῦπαι καὶ ἀκηδίαι, καὶ ἄλλα πολλὰ πολύτροπα βάρη, ἀλλὰ μὴ πτοηθῇ· οὐ γὰρ ἰσχύσουσι κατ' αὐτῆς ἐν ἡσυχίᾳ πορευομένης.

Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες ἡμῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἦσαν συνεσταλμένοι, ὅ τε Ἠλίας ὁ Θεσβίτης, καὶ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, καὶ οἱ λοιποὶ πατέρες. Μὴ γὰρ νομίσητε, ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων ὄντες οἱ δίκαιοι, μεταξὺ αὐτῶν κατώρθωσαν τὴν δικαιοσύνην· ἀλλὰ πολλὴν ἡσυχίαν πρότερον ἀσκήσαντες ἐσχήκασιν ἐν ἑαυτοῖς οἰκοῦσαν τὴν δύναμιν τὴν θεϊκήν, καὶ τότε ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον τῶν ἀνθρώπων, ἔχοντας τὰς ἀρετάς, ἵνα οἰκοδομὴ γένωνται τῶν ἀνθρώπων καὶ θεραπεύσωσι τὰς ἀρρωστίας αὐτῶν· ἰατροὶ γὰρ ἦσαν τῆς ψυχῆς καὶ τὰς ἀρρωστίας αὐτῶν ἠδύναντο θεραπεῦσαι. Διὰ ταύτην τὴν χρείαν, ἀπὸ τῆς ἡσυχίας ἀπεσπῶντο, καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπεστέλλοντο· τότε δὲ αὐτοὺς ἀποστέλλει, ὅταν θεραπευθῇ πάντα αὐτῶν τὰ νοσήματα. Ἀδύνατον γάρ ἐστι τὸν Θεὸν ἀποστεῖλαι ψυχὴν εἰς μέσον τῶν ἀνθρώπων, πρὸς οἰκοδομὴν αὐτῶν, ἔχουσαν τὴν ἀσθένειαν· οἱ ἐρχόμενοι δὲ πρὸ τοῦ τελειωθῆναι, τῷ ἰδίῳ θελήματι ἔρχονται, καὶ οὐ τῷ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς γὰρ λέγει περὶ τῶν τοιούτων· «Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπέστελλον αὐτούς, αὐτοὶ δὲ ἀφ' ἑαυτῶν ἔτρεχον»[1].

---

* Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου 464 τοῦ Σινᾶ (17 αἰ. αἱ 5 ἐπιστολαί) (V. Gardthausen), τοῦ Ἑλλ. χειρογρ. τῶν Παρισίων Suppl. 28 (ἐπιστ. 3 καὶ 4) (H. Omont), τοῦ χειρογράφ. Coislin. 370 (ἐπιστ. 6) (R. Devreesse) καὶ τοῦ χειρογράφ. Suppl. graec. 28 (ἐπιστ. 7) (H. Omont).

1. Πρβλ. Ἱερ. 21,23.

διὰ τοῦτο οὐδὲ ἑαυτοὺς φυλάξαι δύνανται, οὐδὲ ἄλλην οἰκοδομῆσαι ψυχήν.

Οἱ δὲ ἀπὸ Θεοῦ πεμπόμενοι, ἀποστῆναι μὲν τῆς ἡσυχίας οὐ βούλονται, εἰδότες ὅτι δι' αὐτῆς ἐκτήσαντο τὰς θείας δυνάμεις, ἵνα δὲ μὴ παρακούσωσι τοῦ δημιουργοῦ, ἔρχονται πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων οἰκοδομήν.

Ἰδοὺ ἐγνώρισα ὑμῖν τῆς ἡσυχίας τὴν δύναμιν, καὶ ταύτην ὁ Θεὸς ἀποδέχεται. Ἐπεὶ οὖν ἔγνωτε τὴν βοήθειαν καὶ τὸ μέτρον τῆς ἡσυχίας, φθάσετε εἰς αὐτό.

Οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν μοναχῶν οὐκ ἔφθασαν εἰς τοῦτο, παραμείναντες μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυνηθέντες νικῆσαι πάντα τὰ θελήματα ἑαυτῶν· οὐ γὰρ ἠθέλησαν καταπονῆσαι ἑαυτούς, ὥστε ἐκφυγεῖν τὸν περισπασμὸν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἔμεινον περισπώμενοι μετ' ἀλλήλων, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔγνωσαν τὴν γλυκύτητα τοῦ Θεοῦ, οὐ κατηξιώθησαν οἰκῆσαι ἐν αὐτοῖς τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ παρασχεῖν αὐτοῖς τὴν οὐράνιον ποιότητα. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐνοικεῖ ἐν αὐτοῖς ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ περισπῶνται ἐν τοῖς κατὰ τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ ἐν τοῖς πάθεσι τῆς ψυχῆς ἀναστρέφονται, καὶ ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις δόξαις καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου.

Ἰδοὺ ἀπ' ἐντεῦθεν ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐπληροφόρησε τὰ μέλλοντα· ἐνδυναμοῦσθε οὖν ἐν οἷς πράττετε. Οἱ γὰρ ἀφιστάμενοι τῆς ἡσυχίας οὐ δύνανται νικῆσαι τὰ ἑαυτῶν θελήματα, οὐδὲ καταπαλαῖσαι τὸν μαχόμενον αὐτοῖς πόλεμον. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἔχοντες ἐν αὐτοῖς ἐνοικοῦσαν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ κατοικεῖ ἐν τοῖς δουλεύουσι τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ὑμεῖς τὰ πάθη νικήσατε, καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἑαυτῆς ἐλεύσεται ἐν ὑμῖν.

Ἔρρωσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ· Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.—ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἐάν τις ἀγαπήσῃ Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ψυχῇ[1], καὶ πάσῃ δυνάμει σταθῇ ἐν φόβῳ, ὁ φόβος γεννήσει αὐτῷ κλαυθμόν, καὶ ὁ κλαυθμὸς χαράν, καὶ ἡ χαρὰ γεννήσει ἰσχύν, καὶ διὰ ταύτης ἡ ψυχὴ καρποφορήσει ἐν πᾶσι· καὶ ἐὰν ἴδῃ ὁ Θεὸς τὸν καρπὸν αὐτῆς οὕτως ὡραῖον, προσδέχεται αὐτὸν ὡς εὐωδίαν, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτῇ συγχαρήσεται μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ δώσει αὐτῇ φύλακα τὸν φυλάσσοντα αὐτὴν ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτῆς, ὅπως ὁδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεως, ἵνα μὴ κατισχύσῃ αὐτῆς ὁ Σατα-

1. Πρβλ. Ματ. 23,37.

νᾶς. Ὅσον γὰρ ὁρᾷ ὁ διάβολος τὸν φύλακα, τουτέστι τὴν δύναμιν κύκλῳ τῆς ψυχῆς, φεύγει φοβούμενος προσεγγίσαι τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ εὐλαβούμενος τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ δύναμιν. Ὅθεν, ἀγαπητοὶ ἐν Κυρίῳ, οὓς ἀγαπᾷ ἡ ψυχή μου, οἶδα ὅτι θεοφιλεῖς ἐστε· κτήσασθε οὖν ἐν ἑαυτοῖς τὴν δύναμιν ταύτην, ἵνα φοβηθῇ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς, καὶ ἵνα σοφισθῆτε ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις ὑμῶν, καὶ ἵνα ἡ γλυκύτης τῆς χάριτος προβαίνουσα αὐξήσῃ ὑμῖν τὸν καρπόν. Ἡ γὰρ γλυκύτης τοῦ χαρίσματος τοῦ πνευματικοῦ γλυκυτέρα ἐστὶν «ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον»[1] καὶ οἱ πολλοὶ τῶν μοναχῶν, οὐδὲ τῶν παρθένων, ἔγνωσαν τὴν μεγάλην ταύτην γλυκύτητα τῆς χάριτος, ἐπειδὴ οὐκ ἐκτήσαντο τὴν δύναμιν τὴν θεϊκήν, εἰ μὴ ἔνιοι κατὰ τόπους, οὐδὲ γὰρ ἐποίουν τὴν γεωργίαν τῆς δυνάμεως, διὰ τοῦτο αὐτὴν ὁ Κύριος οὐκ ἔδωκεν αὐτοῖς. Τοῖς γὰρ ποιοῦσι τὴν γεωργίαν αὐτῆς, δίδωσιν αὐτὴν ὁ Θεός, οὐ γάρ ἐστι προσωπολήπτης[2] ἀλλὰ τοῖς γεωργοῦσιν αὐτὴν κατὰ γενεὰν καὶ γενεάν, δίδωσιν αὐτήν.

Νῦν οὖν, ἀγαπητοί, οἶδα ὅτι θεοφιλεῖς ἐστε, καὶ ἀφ' οὗ εἰς τὸ ἔργον τοῦτό ἐστε, ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας. Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἠγάπησα ἡμᾶς ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, διὰ τὴν εὐθύτητα τῶν καρδιῶν ὑμῶν. Λοιπὸν οὖν κτήσασθε ἑαυτοῖς τὴν δύναμιν ταύτην τὴν θεϊκήν, ἵνα πάντας τοὺς χρόνους ὑμῶν ποιήσητε ἐν ἐλευθερίᾳ, καὶ ἵνα τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ εὔκολον ᾖ παρ' ὑμῖν. Αὕτη γὰρ ἡ δύναμις ἡ διδομένη τῷ ἀνθρώπῳ ἐνταῦθα αὐτὴ πάλιν ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς ἐκείνην τὴν ἀνάπαυσιν, ἕως οὗ παρέλθῃ πάσας «τὰς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος»[3]. Εἰσὶ γὰρ ἐνέργειαι ἐν τῷ ἀέρι κωλύουσαι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μὴ θέλουσαι αὐτοῖς ἀφιέναι ἀνελθεῖν πρὸς τὸν Θεόν. Νῦν οὖν αἰτήσωμεν τὸν Θεὸν ἐκτενῶς, ἵνα μὴ κωλύσωσιν ἡμᾶς ἀνελθεῖν πρὸς αὐτόν· ὅσον γὰρ ἔχουσι τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν μεθ' ἑαυτῶν οἱ δίκαιοι, οὐδεὶς δύναται αὐτοὺς κωλῦσαι. Ἡ γεωργία οὖν αὐτῆς ἐστιν, ἄχρις ἂν ἐνοικήσῃ ἡ δύναμις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα καταφρονήσῃ ὁ ἄνθρωπος πάσης ἀτιμίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάσης τῆς τιμῆς αὐτῶν, καὶ μισήσῃ πάσας τὰς χρείας τοῦ κόσμου τούτου, τὰς ὡς τιμίας νομιζομένας, καὶ μισήσῃ πᾶσαν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος, καὶ καθαρίσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς λογισμοῦ ῥυπαροῦ, καὶ παντὸς ματαίου φρονήματος τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἵνα αἰτήσηται ἐν νηστείαις καὶ δάκρυσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς οὐ χρονιεῖ τοῦ δοῦναι ὑμῖν αὐτήν· καὶ ἐπὰν δώσῃ ὑμῖν αὐτήν, διατελέσετε τοὺς χρόνους ὑμῶν ἐν ἀναπαύσει καὶ ἐλαφρότητι· καὶ μεγάλην παῤῥησίαν εὑρήσετε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε πάντα τὰ αἰτήματα ὑμῶν δώσει ὑμῖν, ὡς γέγραπται[4].

Ἐὰν δὲ μετὰ τὸ λαβεῖν ἀποστῇ καὶ καταλείψῃ ὑμᾶς ἡ θέρμη ἡ

1. Ψαλμ. 18,11. 2. Πράξ. Ἀποστ. 10,34. 3. Πρβλ. Ἐφ. 2,2.
4. Πρβλ. Ψαλμ. 36,4.

θεϊκή, ζητήσατε πάλιν αὐτὴν καὶ ἥξει. Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν θέρμη, οὕτως ἐστὶν ὡς πῦρ, καὶ τὸ ψυχρὸν εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν μεταβάλλει. Καὶ ἐὰν ἴδητε τὴν καρδίαν ὑμῶν πρὸς ὥραν τινὰ βαρυνομένην, ἐνέγκατε τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν καὶ εὐσεβεῖ λογισμῷ κατὰ διάνοιαν ἐτάσατε αὐτήν, καὶ οὕτως ἀνάγκῃ πάλιν θερμαίνεται καὶ πυροῦται ἐν Θεῷ. Καὶ γὰρ ὁ προφήτης Δαβίδ, ὅτε εἶδε τὴν καρδίαν αὐτοῦ βαρουμένην, εἶπεν οὕτως· «Καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμὲ τὴν ψυχήν μου»[1]. «Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων, καὶ ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου»[2], καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ οὕτως ἐποίησε τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν θερμανθῆναι πάλιν, καὶ ἐδέξατο τὴν γλυκύτητα τοῦ παναγίου Πνεύματος.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.—ΠΕΡΙ ΔΙΟΡΑΤΙΚΟΥ ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΕΙΛΑΙ ΕΑΥΤΟΥΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΜΕΛΕΣΤΕΡΩΝ

Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Οἴδατε ὅτι γράφω ὑμῖν, ὡς τέκνοις ἀγαπητοῖς μου, καὶ τέκνοις τῆς ἐπαγγελίας[3], καὶ τέκνοις τῆς βασιλείας, διὰ τοῦτο ὑπομιμνήσκω ὑμῖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἵνα ὁ Θεὸς φυλάξῃ ὑμᾶς ἀπὸ πάσης κακίας <καὶ> αἰτήσητε καὶ διὰ παντὸς φροντίσητε, ὅπως παράσχῃ ὑμῖν διάκρισιν καὶ ἀνάβλεψιν, ἵνα μάθητε διακρίνειν τὴν διαφορὰν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν πᾶσι· γέγραπται γάρ· «Τελείων ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφὴ τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων, πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ»[4]· οὗτοί εἰσιν οἱ γενόμενοι υἱοὶ τῆς βασιλείας καὶ λογισθέντες εἰς μέτρον τῆς υἱοθεσίας[5], οἷς ὁ Θεὸς δέδωκε τὴν ἀνάβλεψιν ταύτην ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς ἀπατήσῃ. Ἀγρεύεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος προφάσει τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ πολλοὶ οὕτως ἀπατῶνται, ἐπειδὴ οὔπω εἰλήφασι παρὰ Θεοῦ ταύτην τὴν ἀνάβλεψιν. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος γινώσκων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ μέγας πλοῦτος τῶν πιστῶν, λέγει οὕτως· «Ὅτι κάμπτω τὰ γόνατά μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ὑμῶν, ἵνα δῴῃ ὑμῖν ἀποκάλυψιν ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς καρδίας ὑμῶν εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ ὕψος καὶ βάθος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Κυρίου»[6] καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐπειδὴ οὖν ἠγάπησεν αὐτοὺς ἐξ ὅλης καρδίας ὁ Παῦλος, βούλεται τὸν μέγαν πλοῦτον, ὃν ἔγνω, ὅς ἐστιν ἡ ἐν Χριστῷ ἀνάβλεψις, δοθῆναι τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, οὓς ἠγάπησεν. Ἐπειδὴ οἶδεν, ὅτι, ἐὰν δοθῇ αὐτοῖς, οὐκέτι κοπιῶσιν ἐν οὐδενὶ πράγματι, οὐδὲ φοβηθήσονται ἐν οὐδενὶ φόβῳ, ἀλλ'

---

1. Ψαλμ. 41,5. 2. Ψαλμ. 142,5. 3. Πρβλ. Γαλ. 4,28. 4. Ἑβρ. 5,14. 5. Πρβλ. Ρωμ. 8,15. 6. Πρβλ. Ἐφεσ. 3,14-19.

ἡ ἀγαλλίασις τοῦ Θεοῦ ἔσται μετ' αὐτῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ γλυκανθήσεται αὐτοῖς «ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον»[1], καὶ ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται διὰ παντός, καὶ δώσει αὐτοῖς ἀποκαλύψεις καὶ μεγάλα μυστήρια, ἃ οὐ δύναμαι διὰ γλώσσης λαλῆσαι.

Νῦν οὖν, ἀγαπητοί, ἐπειδὴ ἐλογίσθητέ μοι εἰς υἱούς, αἰτήσατε νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν ἐκτενείᾳ καὶ ἐν πίστει καὶ δάκρυσιν, ἵνα ὑμᾶς καταλάβῃ τὸ διορατικὸν τοῦτο χάρισμα, ὅπερ ὑμᾶς οὔπω κατείληφεν, ἀφ' οὗ ἤλθατε εἰς ταύτην τὴν ἄσκησιν· κἀγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς προσεύχομαι περὶ ὑμῶν, ἵνα ἔλθητε εἰς ταύτην τὴν προκοπὴν καὶ ἡλικίαν, εἰς ἣν οὐκ ἦλθον πολλοὶ τῶν μοναχῶν, εἰ μὴ σπάνιοι καὶ θεοφιλεῖς ψυχαὶ κατὰ τόπους. Ἐὰν δὲ θέλητε εἰς τοῦτο τὸ μέτρον ἐλθεῖν, ὄνομα μοναχοῦ τῶν ἀμελεστέρων μὴ ἐθίσητε πρὸς ὑμᾶς ἐπιφοιτᾶν, ἀλλὰ συστείλατε ἑαυτοὺς ἐξ αὐτῶν, εἰ δὲ μήγε οὐ συγχωροῦσιν ὑμᾶς κατὰ Θεὸν προβῆναι, ἀλλὰ τὴν θερμότητα ὑμῶν ἀποσβεννύουσιν· οἱ γὰρ ἀμελέστεροι θέρμην οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ τοῖς θελήμασιν ἑαυτῶν ἀκολουθοῦσιν, καὶ ἐὰν παραβάλλωσιν ὑμῖν, λαλοῦσι τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ διὰ τῆς ὁμιλίας ταύτης τὴν θέρμην ὑμῶν σβεννύουσιν καὶ αἴρουσιν ἀφ' ὑμῶν, καὶ οὐ συγχωροῦσιν ὑμῖν προκόψαι· καθὼς γέγραπται: «Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε»[2], σβέννυται δὲ διὰ τῆς ματαίας λαλιᾶς, καὶ διὰ τοῦ περισπασμοῦ. Ὅταν βλέπητέ τινας τοιούτους, εὐεργετήσατε αὐτοὺς καὶ φεύγετε ἐξ αὐτῶν καὶ μὴ συναναμείγνυσθε αὐτοῖς· αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ μὴ συγχωροῦντες τὸν ἄνθρωπον προβῆναι ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις.

Ἔρρωσθε ἐν Κυρίῳ,
ἀγαπητοί, ἐν πνεύματι τῆς πρᾳότητος.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.—ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΙΝΟΝΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΤΟΙΣ ΠΡΟΚΟΠΤΟΥΣΙ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ, ΟΤΙ ΚΕΡΔΟΣ ΑΥΤΟΙΣ ΠΡΟΞΕΝΟΥΣΙ ΚΑΙ ΟΤΙ ΧΩΡΙΣ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ ΟΥ ΔΥΝΑΤΑΙ Η ΨΥΧΗ ΠΡΟΚΟΨΑΙ ΟΥΔΕ ΑΝΑΒΗΝΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Οἶδα, ὅτι ἐν πόνῳ καρδίας ἐστέ, πειρασμῷ περιπεσόντες, ἀλλὰ γενναίως ἐνέγκαντες ἕξετε χαράν· ἐὰν γὰρ μὴ ἐπενεχθῇ ὑμῖν πειρασμὸς εἴτε φανερῶς εἴτε κρυπτῶς, οὐ δύνασθε λαβεῖν προσθήκην ὑπὲρ τὸ μέτρον ὑμῶν. Πάντες γὰρ οἱ ἅγιοι, ὅτε ᾐτήσαντο προστεθῆναι αὐτοῖς πίστιν, εὑρέθησαν ἐν πειρασμοῖς· ἐπὰν γάρ τις λάβῃ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ, εὐθέως προστίθεται αὐτῷ πειρασμὸς παρὰ τῶν ἐχθρῶν, θελόντων στερῆσαι αὐτὸν τῆς εὐλογίας, ἧς εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεός·

1. Πρβλ. Ψαλμ. 18,11. 2. Α' Θεσ. 5,19.

εἰδότες γὰρ οἱ δαίμονες ὅτι εὐλογουμένη ἡ ψυχὴ προκοπὴν λαμβάνει, ἀντιπαλαίουσιν αὐτῇ, εἴτε ἐν τῷ κρυπτῷ εἴτε ἐν τῷ φανερῷ. Ὅτε γὰρ εὐλογήθη ὁ Ἰακὼβ παρὰ τοῦ πατρὸς εὐθέως ὁ πειρασμὸς τοῦ Ἡσαῦ ἐπῆλθεν αὐτῷ[1]· ὁ γὰρ διάβολος ἐκίνησεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν κατὰ τοῦ Ἰακὼβ ἀφανίσαι τὴν εὐλογίαν βουλόμενος, ἀλλ' οὐκ ἰσχύει κατὰ τοῦ δικαίου· γέγραπται γὰρ ὅτι· «Οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων»[2]· ὁ γοῦν Ἰακὼβ οὐκ ἀπώλεσε τὴν εὐλογίαν, ἣν ἔλαβεν, ἀλλὰ συνηύξανεν αὐτὴν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. Σπουδάσατε οὖν καὶ ὑμεῖς κρείττονες γενέσθαι τοῦ πειρασμοῦ, οἱ γὰρ τυχόντες τῆς εὐλογίας, ἀνάγκη καὶ τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένειν ὀφείλουσι. Κἀγὼ δὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν μεγάλους ὑπέμεινα πειρασμούς, καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἐν τῷ φανερῷ, καὶ ὑπέμεινα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ προσδεχόμενος καὶ αἰτούμενος, καὶ διέσωσέ με.

Καὶ ὑμεῖς τοίνυν, ἀγαπητοί μοι, ἐπειδὴ εὐλογία Κυρίου κατέλαβεν ὑμᾶς, ἐπηκολούθησαν οἱ πειρασμοί. Ὑπομείνατε οὖν ἄχρις ἂν αὐτοὺς παρέλθητε· ἐὰν γὰρ αὐτοὺς παρέλθητε, μεγάλην προκοπὴν ἕξετε καὶ προσθήκην ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς ὑμῶν, καὶ δοθήσεται ὑμῖν μεγάλη ἀγαλλίασις ἐξ οὐρανοῦ, ἣν οὐκ ἔγνωτε. Τὸ δὲ φάρμακον τοῦ παρελθεῖν τοὺς πειρασμούς ἐστιν, ἵνα μὴ ὀλιγωρήσητε, ἀλλὰ προσεύξησθε τῷ Θεῷ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ εὐχαριστοῦντες, καὶ μακροθυμήσητε ἐν πᾶσι, καὶ παρελεύσονται ὑμᾶς· καὶ γὰρ Ἀβραάμ, καὶ Ἰακώβ, καὶ Ἰὼβ καὶ ἕτεροι πλεῖστοι πειρασθέντες ἐφάνησαν δοκιμώτεροι. Διὰ τοῦτο γέγραπται· «Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται[3] αὐτοὺς ὁ Κύριος»· πάλιν Ἰάκωβος λέγει· «Ἀθυμεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσευχέσθω»[4]. Ὁρᾶτε πῶς πάντες οἱ ἅγιοι ἐλθόντες εἰς τοὺς πειρασμούς, τὸν Θεὸν ἐπεκαλέσαντο;

Πάλιν γέγραπται· «Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε»[5]. Τοιγαροῦν διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς καρδίας ὑμῶν συμπράξει ὑμῖν ὁ Θεός· εἰ μὴ γὰρ ἠγάπα ὑμᾶς, οὐκ ἐπέφερεν ὑμῖν πειρασμούς· γέγραπται γάρ· «Ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ υἱόν, ὃν παραδέχεται»[6]. Τοῖς πιστοῖς οὖν ἐπιφέρεται τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν, ὅσοι δὲ ἀπείραστοί εἰσι, νόθοι εἰσίν, καὶ τὴν μὲν ἐσθῆτα φοροῦσι, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἤρνηνται. Ὁ γὰρ Ἀντώνιος ἔλεγεν ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἀπείραστος δυνήσεται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος «ἐν ᾧ, φησί, ἀγαλλιᾶσθε, εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντες ἐν πειρασμοῖς ποικίλοις, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου εὑρεθείη»[7]. Λέγεται δὲ καὶ περὶ τῶν δένδρων, ὅτι ὑπὸ τῶν ἀνέμων παρενοχλούμενα πλέον ῥιζοῦνται καὶ αὐξάνουσι· τὰ αὐτὰ

---

1. Πρβλ. Γεν. κεφ. 27. 2. Ψαλμ. 124,3. 3. Ψαλμ. 33,20. 4. Πρβλ. Ἐπιστ. Ἰακ. 5,13. 5. Α' Κορ. 10,13. 6. Παροιμ. 3,12. 7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1, 6-7.

δὲ καὶ οἱ δίκαιοι ὑπομένουσι. Καὶ ἐν τούτῳ τοίνυν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀκούετε τῶν διδασκάλων ὑμῶν, ἵνα προκόψητε.

Γινώσκετε δέ, ὡς εἰς τὸ ἔργον τὸ πνευματικὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τὸ Πνεῦμα παρέχει χαράν, βλέπον τὰς καρδίας αὐτῶν καθαράς. Ὅταν δὲ δῷ αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὴν χαρὰν καὶ τὴν γλυκύτητα, τότε φεύγει καὶ καταλιμπάνει αὐτούς, καὶ τοῦτο αὐτοῦ ἐστι τὸ σημεῖον. Ποιεῖ δὲ τοῦτο μετὰ πάσης ψυχῆς ἐκζητούσης τὸν Θεόν, ἐν τῇ ἀρχῇ. Φεύγει δὲ καὶ καταλιμπάνει αὐτούς, ἵνα γνῷ, εἰ ἐπιζητοῦσιν αὐτὸν ἢ οὔ. Τινὲς δέ, ἐπὰν φύγῃ καὶ καταῤῥίψῃ αὐτούς, βάρος ὑπομένουσι· καὶ κάθηνται ἐν τῇ βαρύτητι ἀκίνητοι, καὶ οὐκ αἰτοῦνται τὸν Θεόν, ἵνα ἀρθῇ τὸ βάρος, καὶ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς ἡ χαρὰ καὶ ἡ γλυκύτης, ἣν ἔγνωσαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀμελείας αὐτῶν καὶ τὰ θελήματα ἀλλοτριοῦνται τῆς γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο γίνονται σαρκικοὶ καὶ μόνον τὸ σχῆμα φοροῦσι, τὴν δὲ δύναμιν αὐτοῦ ἤρνηνται· οὗτοί εἰσιν οἱ τυφλωθέντες ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ μὴ ἐπιγινώσκοντες.

Ἐὰν οὖν αἰσθανθῶσι τῆς βαρύτητος παρὰ τὸ ἔθος, καὶ τὴν προϋπάρξασαν χαράν, καὶ αἰτήσωσι τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων καὶ νηστείας, τότε ὁ ἀγαθὸς Θεός, ἐὰν ἴδῃ ὅτι ἐν εὐθύτητι καὶ ἐξ ὅλης καρδίας αἰτοῦσι καὶ ἀρνοῦνται τὰ θελήματα αὐτῶν πάντα, δίδωσιν αὐτοῖς χαρὰν μείζονα παρὰ τὴν πρώτην, καὶ στηρίζει αὐτοὺς πλέον. Τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον, ὃ ποιεῖ μετὰ πάσης ψυχῆς ἐκζητούσης τὸν Θεόν.

Ὅτε οὖν ἡ ψυχὴ ἀναφέρεται ἐκ τοῦ ᾄδου, ὅσον ἀκολουθεῖ τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ, κατὰ τοσοῦτον ἐπιφέρονται αὐτῇ κατὰ τόπους πειρασμοί, παρερχομένη δὲ τοὺς πειρασμοὺς γίνεται διορατικὴ καὶ εὐπρέπειαν ἄλλην λαμβάνει. Ὅτε δὲ ἔμελλεν ὁ Ἠλίας ἀναλαμβάνεσθαι, ἐλθὼν εἰς τὸν πρῶτον οὐρανὸν ἐθαύμασεν αὐτοῦ τὸ φῶς, ὅτε δὲ ἐπέβη τὸν δεύτερον, τοσοῦτον ἐθαύμασεν, ὡς εἰπεῖν, ὅτι ἐνόμισα ὡς σκότος εἶναι τὸ φῶς τοῦ πρώτου οὐρανοῦ, καὶ οὕτω τὸν καθ' ἕνα οὐρανὸν τῶν οὐρανῶν. Ἡ ψυχὴ οὖν τῶν τελείων δικαίων προκόπτει καὶ προβαίνει, ἕως οὗ ἀναβῇ εἰς τὸν οὐρανὸν τῶν οὐρανῶν.

Ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἀγαπητοί, ἵνα στηριχθῆτε καὶ μάθητε, ὅτι οἱ πειρασμοὶ τοῖς πιστοῖς ἐπέρχονται οὐκ εἰς ζημίαν, ἀλλ' εἰς κέρδος, καὶ χωρὶς τοῦ ἐπενεχθῆναι πειρασμὸν τῇ ψυχῇ, οὐ δύναται ἀναβῆναι εἰς τὸν τόπον τοῦ κτίσαντος αὐτήν. Ἐὰν δὲ θέλητε χάρισμα πνευματικὸν ἀναλαβεῖν, παράσχητε ἑαυτοὺς εἰς μόχθον σωματικόν, καὶ μόχθον καρδίας, καὶ τοὺς λογισμοὺς ὑμῶν ἀνατείνατε εἰς οὐρανὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, αἰτοῦντες ἐν ὅλῃ καρδίᾳ τὸ Πνεῦμα τοῦ πυρὸς καὶ δοθήσεται ὑμῖν.

Βλέπετε δὲ μήποτε εἰσέλθωσιν εἰς τὴν καρδίαν ὑμῶν λογισμοὶ διψυχίας λέγοντες· τίς δυνήσεται τοῦτο δέξασθαι; μὴ οὖν συγχωρήσητε τοῖς λογισμοῖς τούτοις κατακυριεῦσαι ὑμῶν, ἀλλ' αἰτήσασθε ἐν εὐθύτητι καὶ λήψεσθε. Κἀγὼ δὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, αἰτοῦμαι, ἵνα λάβητε αὐτό· ὁ γὰρ ποιῶν τὴν γεωργίαν αὐτοῦ κατὰ γενεὰν καὶ γενεάν, αὐτὸς

λήψεται αὐτό. Ἐκεῖνο δὲ τὸ πνεῦμα , τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ κατοικεῖ, μαρτυρῶ δὴ καὶ ὑμῖν, ὅτι μετ' εὐθείας καρδίας ἐκζητεῖτε τὸν Θεόν. Ἐπὰν δὲ δέξησθε αὐτό, ἀποκαλύψει ὑμῖν τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ· πολλὰ γὰρ ἀποκαλύψει, ἃ οὐ δύναμαι ἐν χάρτῃ γράψαι. Ἄφοβοι δὲ γενήσεσθε τότε ἀπὸ παντὸς φόβου, καὶ χαρὰ οὐράνιος ἀπολήψεται ὑμᾶς, καὶ οὕτως ἔσεσθε ὡς ἤδη μετατεθέντες εἰς τὴν βασιλείαν, ἔτι ὄντες ἐν σώματι, καὶ οὐκέτι χρήζετε εὔξασθαι ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἀλλ' ὑπὲρ ἑτέρων. Δόξα τῷ ἀγαθῷ Θεῷ, τῷ τοιούτων μυστηρίων καταξιοῦντι τοὺς γνησίως δουλεύοντας αὐτῷ· ᾧ πρέπει δόξα αἰώνιος. Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.—ΟΤΙ ΔΥΣΧΕΡΗΣ ΕΣΤΙΝ Η ΕΠΙΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΑΝ ΜΗ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΡΝΗΣΗΤΑΙ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΘΕΛΗΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΥΠΑΚΟΥΣῌ ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑ ΓΟΝΕΥΣΙΝ ΑΥΤΟΥ ΟΥ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΟΗΣΑΙ ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ Η ΠΡΟΚΟΨΑΙ

Οἴδατε, ἀδελφοί μου, ὅτι ἐπὰν ἀλλαγῇ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔλθῃ εἰς ἄλλην ζωὴν ἀρέσκουσαν τῷ Θεῷ, καὶ μείζονα παρὰ τὴν πρώτην, ἀλλάσσεται καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τῶν γὰρ ἁγίων Πατέρων ἡμῶν προκοψάντων, καὶ αἱ προσηγορίαι αὐτῶν ἠλλάγησαν, καὶ προσετέθη αὐτοῖς ὄνομα καινόν, γεγραμμένον ἐν ταῖς πλαξὶ τοῦ οὐρανοῦ. Ὅτε γὰρ προέκοψε Σάῤῥα ἐῤῥέθη αὐτῇ· «οὐ κληθήσεται τὸ ὄνομά σου Σάρα, ἀλλὰ Σάῤῥα[1]» καὶ τῷ Ἄβραμ, Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰσὰκ Ἰσαάκ, καὶ τῷ Ἰακὼβ Ἰσραήλ, καὶ ἀντὶ Σαοὺλ Παῦλος, καὶ ἀντὶ Σίμωνος Κηφᾶς, ἐπειδὴ ἠλλάγη αὐτῶν ἡ ζωὴ καὶ προέκοψαν παρ' ὃ ἦσαν· διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς, ἐπειδὴ προσεθήκατε τῇ ἡλικίᾳ ὑμῶν κατὰ Θεόν, ἀνάγκη ἀλλαγῆναι τὸ ὄνομα τῆς κατὰ Θεὸν ὑμῶν προκοπῆς.

Τοιγαροῦν, ἀγαπητοὶ ἐν Κυρίῳ, οὓς ἀγαπῶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου καὶ ζητῶ τὸ συμφέρον ὑμῶν ὡς ἐμαυτοῦ, ἐπειδὴ ἐλογίσθητέ μοι εἰς τέκνα κατὰ Θεόν, πειρασμὸν ὑμῖν παρενοχλεῖν ἀκούω, καὶ φοβοῦμαι μήπως ἀφ' ὑμῶν συμβαίνει· ἤκουσα γὰρ ὅτι θέλετε καταλεῖψαι τὸν τόπον ὑμῶν, καὶ ἐλυπήθην, εἰ καὶ χρόνον ἔχω πολὺν ὑπὸ λύπης μὴ κρατηθείς. Οἶδα γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι ἐὰν ἀποστῆτε ἀπὸ τοῦ τόπου ὑμῶν, οὐ προκόψετε τὸ σύνολον, οὔπω γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐστιν. Ἐὰν ἀφ' ἑαυτῶν ἐξέλθητε, οὐ συμπράξει, οὐδὲ συνεξελεύσεται ὑμῖν ὁ Θεός, καὶ φοβοῦμαι μὴ ἐμπέσωμεν εἰς πλῆθος κακῶν. Καὶ ἐὰν τῷ ἰδίῳ θελήματι ἀκολουθήσωμεν, οὐκέτι ὁ Θεὸς ἀποστέλλει τὴν δύναμιν αὐτοῦ τὴν κατευοδοῦσαν πάσας τὰς ὁδοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἐὰν γὰρ ὁ ἄν-

1. Πρβλ. Γεν. 17,15.

θρωπος ποιήσῃ πρᾶγμά τι ἀφ' ἑαυτοῦ, οὐ συμπράττει αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ εὑρίσκεται ἡ καρδία αὐτοῦ πικρὰ καὶ ἀδύναμος, ἐν πᾶσιν οἷς ἐπιβάλλεται. Ἡ γὰρ ἀπάτη τῶν πιστῶν, καὶ ὁ ἐμπαιγμὸς αὐτῶν, προφάσει προκοπῆς γίνεται· δι' οὐδενὸς γὰρ ἄλλου ἠπατήθη ἡ Εὔα, εἰ μὴ προφάσει ἀγαθοῦ καὶ προκοπῆς· ἀκούσασα γὰρ ὅτι «ἔσεσθε ὡς Θεοὶ»[1] καὶ μὴ διακρίνασα τοῦ λαλήσαντος τὴν φωνήν, παρήκουσε τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, καί, πρὸς τὸ μηδὲ ἀγαθοῦ τυχεῖν, τῇ κατάρᾳ ὑπέπεσεν.

Λέγει καὶ ὁ Σολομὼν ἐν ταῖς Παροιμίαις ὅτι· «Εἰσὶν ὁδοὶ δοκοῦσαι ἀγαθαὶ παρὰ ἀνθρώποις, τὸ μέντοι τελευταῖον αὐτῶν κατάγει εἰς πυθμένα ᾅδου»[2]. Ταῦτα λέγει περὶ τῶν μὴ συνιέντων τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀκολουθούντων τὰ θελήματα ἑαυτῶν· μὴ νοοῦντες γὰρ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, λαμβάνουσι παρὰ τοῦ διαβόλου θερμότητα ἐν τῇ ἀρχῇ, ὁμοίαν χαρᾷ, μὴ οὖσαν χαράν· ὕστερον δὲ δίδωσιν αὐτοῖς στυγνότητα καὶ παραδειγματισμόν. Ὁ δὲ ἀκολουθῶν τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ μέγαν ὑπομένει κάματον, ὕστερον δὲ εὑρίσκει ἀνάπαυσιν, καὶ ἀγαλλίασιν. Μηδὲν οὖν πράξητε, ἄχρις ἂν συντύχω ὑμῖν.

Τρία δέ εἰσι θελήματα συνοδεύοντα τῷ ἀνθρώπῳ ἀδιαλείπτως, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν μοναχῶν ἀγνοοῦσιν αὐτά, εἰ μὴ μόνον οἱ γενόμενοι τέλειοι, περὶ ὧν φησιν ὁ Ἀπόστολος · «Τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ»[3]. Τίνα οὖν ἐστι τὰ τρία ταῦτα; Τὰ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ προσριπτόμενα, καὶ τὰ ἐκ τῆς καρδίας γεννώμενα, καὶ τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον σπειρόμενα. Ἀλλὰ τούτων τὸ ἑαυτοῦ μόνον ἀποδέχεται ὁ Θεός.

Δοκιμάσατε οὖν ἑαυτούς, ποῖον τῶν τριῶν ἐπείγει ὑμᾶς καταλεῖψαι τὸν τόπον ὑμῶν. Μὴ οὖν ἀποστῆτε, ἄχρις ἂν ἀπαντήσω ὑμῖν, καθὼς καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν φησι «προσμείνατε ἐν Ἱερουσαλήμ, ἕως ἂν λάβητε δύναμιν ἐξ ὕψους»[4]. Ἐγὼ γὰρ οἶδα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐν τούτῳ παρὰ ὑμᾶς· δυσχερὲς γάρ ἐστι τὸ νοῆσαί τινα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐν πάσῃ ὥρᾳ. Ἐὰν γὰρ μὴ ὁ ἄνθρωπος ἀρνήσηται πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ, καὶ ὑπακούσῃ τοῖς κατὰ πνεῦμα γονεῦσιν αὐτοῦ, οὐ δυνήσεται νοῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ νοήσῃ αὐτό, τότε ζητεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἵνα ἰσχύσῃ ποιῆσαι αὐτό.

Ὥστε καὶ τὸ νοῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μέγα ἐστί, καὶ τὸ ποιῆσαι μεῖζον. Ταύτας δὲ τὰς δυνάμεις ἔσχεν Ἰακώβ, ἐπειδὴ ὑπήκουσε τοῖς γονεῦσιν· ὅτε γὰρ εἰρήκασιν αὐτῷ ἀπελθεῖν εἰς Μεσοποταμίαν εἰς Λάβαν ἑτοίμως ὑπήκουσε, καίτοιγε μὴ βουλόμενος χωρισθῆναι τῶν γονέων· ὑπακούσας δὲ τὴν εὐλογίαν ἐκληρονόμησεν[5]. Κἀγὼ ὁ

1. Γεν. 3,5. 2. Πρβλ. Παρμ. 14,12. 3. Ἑβρ. 5,14. 4. Πρβλ. Λουκ. 24,49. 5. Πρβλ. Γεν. κεφ. 27-28.

πατὴρ ὑμῶν, εἰ μὴ πρότερον ὑπήκουσα τοῖς κατὰ Θεὸν γονεῦσιν, οὐκ ἂν ἀπεκάλυψέ μοι ὁ Θεὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ. Νῦν οὖν καὶ ὑμεῖς ἀκούσατε τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἐν τούτῳ, ἵνα γένηται ὑμῖν εἰς ἀνάπαυσιν καὶ προκοπήν.

Ἤκουσα δὲ ὅτι εἰρήκατε, ὅτι ἀγνοεῖ ὑμῶν τὸν κάματον ὁ πατὴρ ὑμῶν. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἔφυγεν Ἰακὼβ ἀπὸ Ἠσαῦ, ἀλλ' οὐκ ἀπέδρα ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν γονέων ἀπεστάλη. Μιμήσασθε οὖν τὸν Ἰακώβ, μείνατε, μέχρις ἂν ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀποστείλῃ ὑμᾶς, ἵνα εὐλογήσῃ ὑμᾶς ἀπερχομένους, καὶ τότε ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ τὰ καθ' ὑμᾶς. Ἔρρωσθε ἐν Κυρίῳ. Ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ϛ'

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΒΒΑ ΑΜΜΩΝΑ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΑΡΕΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ

Τιμιωτάτοις ἀδελφοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Γράφω ὑμῖν ὡς θεοφιλεστάτοις καὶ ζητοῦσι τὸν Κύριον ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ. Τῶν γὰρ τοιούτων εἰσακούσεται ὁ Θεὸς εὐξαμένων αὐτῶν, καὶ εὐλογήσει αὐτοὺς ἐν πᾶσιν, καὶ δώσει αὐτοῖς πάντα τὰ αἰτήματα τῆς ψυχῆς αὐτῶν, ἐπὰν αὐτὸν παρακαλέσωσιν. Οἱ δὲ ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἀλλ' ἐν διψυχίᾳ, καὶ ποιοῦντες τὰ ἔργα αὐτῶν, ὥστε δοξασθῆναι ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὗτοι οὐκ εἰσακουσθήσονται παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς αἰτοῦσιν αὐτόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργίζεται ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτῶν· γέγραπται γὰρ ὅτι· «ὁ θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀνθρωπαρέσκων»[1].

Ὁρᾶτε πῶς ὁ Θεὸς ὀργίζεται ἐπὶ τοῖς ἔργοις τούτων καὶ οὐδὲν αὐτοῖς δίδωσι τῶν αἰτημάτων ὧν αἰτοῦσιν αὐτόν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἀνθίσταται αὐτοῖς· ὅτι τὰ ἔργα αὐτῶν οὐ ποιοῦσιν ἐν πίστει, ἀλλὰ κατὰ ἄνθρωπον αὐτὰ ποιοῦσιν. Διὰ τοῦτο ἡ δύναμις ἡ θεϊκὴ οὐ κατοικεῖ ἐν αὐτοῖς· ἀλλὰ νοσοῦσιν ἐν πᾶσιν τοῖς ἔργοις αὐτῶν, οἷς ἂν ἐπιβάλλωνται. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔγνωσαν τὴν δύναμιν τῆς χάριτος, οὐδὲ τὴν ἐλαφρότητα αὐτῆς, οὐδὲ τὴν χαρὰν αὐτῆς· ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτῶν βεβάρηται ἐν πᾶσιν τοῖς ἔργοις αὐτῶν φορτιζομένη. Τὸ πλεῖστον οὖν τῶν μοναχῶν τοιοῦτοί εἰσιν· οὐκ ἐδέξαντο τὴν δύναμιν τῆς χάριτος τὴν ἐπαινοῦσαν τὴν ψυχήν, καὶ παρασκευάζουσαν αὐτὴν χαίρειν, καὶ παρέχουσαν αὐτῇ εὐφροσύνην ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ τὴν θερμαίνουσαν αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἐν Θεῷ. Τὰ γὰρ ἔργα ἃ ποιοῦσι κατ' ἄνθρωπον ποιοῦσι· διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεφοίτησεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ χάρις. Βδέλυγμα γὰρ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα αὐτοῦ κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν.

1. Ψαλμ. 52,6.

Ὑμεῖς τοίνυν, ἀγαπητοί μου, ὧν ὁ καρπὸς ἐλογίσθη ἐν Θεῷ, ἀγωνίσασθε ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις ὑμῶν διὰ τὸ πνεῦμα τῆς κενοδοξίας, ἵνα αὐτῷ νικήσητε ἐν πᾶσιν· καὶ ἵνα ὅλος ὁ καρπὸς ὑμῶν εὐπρόσδεκτος γένηται, καὶ διαμείνῃ ζῶν παρὰ τῷ δημιουργῷ· καὶ ἵνα λάβητε τὴν δύναμιν τῆς χάριτος τὴν πάντων τούτων κρείττονα. Πέπεισμαι γὰρ περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι ὅσα δυνατὰ ἐν ὑμῖν πρὸς αὐτὰ ποιεῖτε πολεμοῦντες πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς κενοδοξίας, καὶ ἀγωνίζεσθε κατ' αὐτοῦ διὰ παντός. Διὰ τοῦτο ὁ καρπὸς ὑμῶν ζῇ. Τὸ γὰρ πνεῦμα τοῦτο τὸ πονηρὸν ἐπέρχεται τῷ ἀνθρώπῳ ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ, εἰς ἣν ἐπιβάλλεται ὁ ἄνθρωπος, θέλων διασκεδάσαι τὸν καρπὸν αὐτοῦ καὶ τοῦτον ἀχρεῖον ποιῆσαι, ἵνα μὴ ἐάσῃ τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι τὴν δικαιοσύνην κατὰ Θεόν. Ἐκεῖνο γὰρ τὸ πονηρὸν πνεῦμα, ἀντιπαλαίει τοῖς θέλουσι γενέσθαι πιστοῖς. Ἐὰν οὖν τινες ἐπαινεθῶσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων <ὡς> πιστοὶ ἢ ὡς κακοπαθεῖς ἢ ἐλεήμονες, εὐθέως ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν ἀντιπαλαίει τοῖς θέλουσι· τινὰς δὲ καὶ νικᾷ καὶ τὸν καρπὸν αὐτῶν διασκορπίζει καὶ ἀποσβέννυσι· παρασκευάζει γὰρ αὐτοὺς ποιῆσαι τὰς πολιτείας αὐτῶν κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν ἀναμεμειγμένας· καὶ οὕτως ἀπόλλυσιν αὐτῶν τὸν καρπόν, νομιζόντων τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἔχουσι καρπόν· παρὰ δὲ τῷ Θεῷ οὐδὲν ἔχουσι. Διὰ τοῦτο τὴν δύναμιν αὐτοῖς οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ἀφῆκεν αὐτοὺς κενούς, ἐπειδὴ οὐχ εὗρε καλὸν τὸν καρπὸν αὐτῶν, καὶ ἀπεστέρησεν αὐτοὺς τῆς τοσαύτης γλυκύτητος τῆς χάριτος.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ζ'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἀγαπητοὶ ἐν Κυρίῳ, προσαγορεύω ὑμᾶς ἐν πνεύματι τῆς πραότητος, ὅ ἐστιν εἰρηνικόν, εὐῶδες ἐμπνέον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων. Ἐκεῖνο γὰρ τὸ πνεῦμα οὐδεμίᾳ ψυχῇ παραβάλλει, εἰ μὴ ταῖς καθαρθείσαις τελείως ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν παλαιότητος· ἅγιον γάρ ἐστι, καὶ οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς ἀκάθαρτον ψυχήν.

Τοῖς γοῦν ἀποστόλοις ὁ Κύριος ἡμῶν οὐκ ἔδωκεν αὐτό, ἕως οὗ ἐκαθάρισαν ἑαυτούς. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι «ἐὰν ἀπέλθω, πέμψω ὑμῖν τὸν παράκλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν πάντα»[1]. Τοῦτο γὰρ τὸ πνεῦμα ἀπὸ Ἄβελ καὶ Ἐνὼχ ἕως τῆς σήμερον ἐπιδίδωσιν ἑαυτὸ ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς, αἵτινες τελείως ἐκαθάρισαν ἑαυτάς. Τὸ γὰρ παραβάλλον ταῖς ἄλλαις ψυχαῖς, οὐκ ἔστιν αὐτό, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς μετανοίας ἐστί· τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς μετανοίας παραβάλλει ταῖς ἄλλαις ψυχαῖς, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ πάσας καλεῖ καὶ ἀποπλύνει ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῶν. Ὅταν δὲ καθαρίσῃ αὐτὰς τε-

1. Πρβλ. Ἰωάν. 16,7. 13.

λείως, παραδίδωσιν αὐτὰς τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, καὶ οὐ παύεται ἐπιχέον αὐταῖς εὐωδίαν καὶ γλυκύτητα, καθὼς καὶ ὁ Λευῒ φησι· «καὶ τὴν ἡδονὴν τοῦ πνεύματος τίς ἔγνω, εἰ μὴ ἐκεῖνοι, εἰς οὓς κατεσκήνωσεν»; Οὐ πολλοὶ μὲν οὖν κατηξιώθησαν οὐδὲ τοῦ πνεύματος τῆς μετανοίας, τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἀληθείας κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν μόλις κατοικεῖ ἐν ἐνίαις ψυχαῖς.

Ὥσπερ γὰρ ὁ μαργαρίτης ὁ πολύτιμος, οὐχ εὑρίσκεται εἰ μὴ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν δικαίων τῶν τετελειωμένων. Ὅτε γοῦν κατηξιώθη αὐτοῦ ὁ Λευΐ, μεγάλας εὐχὰς δέδωκε τῷ Θεῷ, λέγων· «Ὑμνῶ σε, ὁ Θεός, ὅτι ἐχαρίσω μοι τὸ πνεῦμα, ὃ ἔδωκας τοῖς δούλοις σου.» Καὶ πάντες δὲ οἱ δίκαιοι, οἷς ἀπεστάλη, μεγάλως ηὐχαρίστησαν τῷ Θεῷ. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ μαργαρίτης, περὶ οὗ διηγεῖται τὸ εὐαγγέλιον· ὃν ἠγόρασεν ὁ πωλήσας πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ[1]· οὗτός ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ κεκρυμμένος, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος, ἐχάρη σφόδρα[2]. Ἐν αἷς δὲ ἐνοικήσει ψυχαῖς, μεγάλα αὐταῖς ἀποκαλύψει μυστήρια, καὶ ὁμοία αὐταῖς ἐστιν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ. Ἰδοὺ ἐγνώρισα ὑμῖν τὴν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος τούτου.

Οἴδατε δέ, ὅτι πειρασμὸς οὐκ ἐπιφέρεται ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ λάβῃ πνεῦμα· ὅταν δὲ λάβῃ πνεῦμα, παραδίδοται τῷ διαβόλῳ ὑπὲρ τοῦ πειρασθῆναι. Τίς δὲ αὐτῷ αὐτὸν παραδίδωσι; Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἀδύνατον γὰρ τῷ διαβόλῳ πειρᾶσαι πιστόν, εἰ μὴ παραδῷ αὐτὸν ὁ Θεός.

Ὅτε γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν ἐβαπτίσθη, ἀνήνεγκε τὸ Πνεῦμα αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ οὐκ ἠδυνήθη πρὸς αὐτὸν ὁ διάβολος[3]. Ἡ δὲ δύναμις τοῦ Πνεύματος, μετὰ τοὺς πειρασμούς, μέγεθος ἕτερον προστίθησι τοῖς ἁγίοις καὶ δύναμιν πλείονα.

Κατὰ πάντα γοῦν, δοξάζωμεν τὸν Θεόν, ᾧ καὶ εὐχαριστῶμεν, εἴτε ἐν τιμῇ, ἢ ἐν ἀτιμίᾳ, ὅτι ἀνήγαγεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἀέρος ἐκείνου[4], καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸ ὕψος τὸ πρότερον.

III.—ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΔΑΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΜΜΩΝΑ *

Τέσσαρα πράγματά εἰσιν, καὶ ἐὰν ἓν ἐξ αὐτῶν ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος, οὔτε μετανοῆσαι δύναται, οὔτε τὴν εὐχὴν αὐτοῦ παραδέχεται ὁ Θεός.

Πρῶτον, ἡ ὑπερηφανία· ὅτε λογίζεται ὁ ἄνθρωπος ὅτι καλῶς ζῇ, καὶ ὅτι ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ ἀρέσκει τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ

* Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἑλλ. χειρογράφου 2500 τῶν Παρισίων (H. Omont).

1. Πρβλ. Ματθ. 13,45-46. 2. Πρβλ. Ματθ. 13,44. 3. Πρβλ. Ματθ. κεφ. 4. 4. Πρβλ. Ἐφ. 6,12.

ὅτι οἰκοδομοῦνται πολλοὶ ἐπὶ τῇ συντυχίᾳ αὐτοῦ, καὶ ὅτι τέως τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν ἀπηλλάγη ἀναχωρήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐὰν ταῦτα λογίζῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ οἰκεῖ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ μᾶλλον χρὴ τὸν μοναχὸν κρίνειν ὑπὲρ τὰ ἄλογα, καὶ ἔχειν ὅτι οὐκ ἀρέσκει τὸ ἔργον αὐτοῦ τῷ Θεῷ· εἴρηται γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὅτι «πᾶσα δικαιοσύνη ἀνθρώπου ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης ἐστὶν ἐνώπιον αὐτοῦ»[1]. Καὶ ἐὰν μὴ πληροφορήσῃ ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἐν ἀληθείᾳ, ὅτι ἀκαθαρτοτέρα ἐστὶ καὶ τῶν ἀλόγων, καὶ τῶν πετεινῶν καὶ τῶν κυνῶν, οὐ προσδέχεται ὁ Θεὸς τὴν εὐχὴν αὐτῆς· τὰ γὰρ ἄλογα, καὶ τὰ κυνάρια, καὶ τὰ πετεινὰ οὐδέποτε ἥμαρτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ εἰς κρίσιν ἔρχονται. Ὅθεν πρόδηλον ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος ἐλεεινότερός ἐστι καὶ τῶν κτηνῶν, συμφέρει γὰρ αὐτῷ, ὡς τὰ ἄλογα, μηδὲ ἐκ νεκρῶν ἐγερθῆναι μηδὲ εἰς κρίσιν ἐλθεῖν. Τὰ ἄλογα οὐ καταλαλοῦσιν, οὐχ ὑπερηφανεύονται, ἀλλὰ καὶ ἀγαπῶσι τοὺς τρέφοντας αὐτά· ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐκ ἀγαπᾷ, ὡς ὤφειλε, τὸν πλάσαντα καὶ τρέφοντα αὐτὸν Θεόν.

Δεύτερον, εἴπερ ἔχει μνησικακίαν κατὰ τοῦ οἱουδήποτε ἀνθρώπου, κἂν καὶ αὐτὸν τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ἀπετύφλωσε, καὶ μνησικακεῖ αὐτῷ, ἡ εὐχὴ αὐτοῦ οὐκ ἀνέρχεται πρὸς Θεόν· μηδὲ πλανήσῃ ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος καὶ νεκροὺς ἂν ἐγείρῃ, ὅτι ἔχει μέρος ἐλέους ἢ συγχώρησιν παρὰ Θεοῦ.

Τρίτον, ἐὰν κατακρίνῃ ἄνθρωπον ἁμαρτάνοντα, καὶ αὐτὸς κατακεκριμένος ἐστίν, κἂν σημεῖα ποιῇ καὶ θαύματα. Εἶπε γὰρ ὁ Χριστός· «Μὴ κρίνατε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε»[2]. Χρὴ οὖν τὸν χριστιανὸν μὴ κρίνειν ἄνθρωπον, «οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ»[3]· ὥστε ὁ κρίνων πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀντίχριστός ἐστιν. Καὶ πολλοί, σήμερον ὄντες λησταὶ καὶ πόρνοι, αὔριον ἐγένοντο ὅσιοι καὶ δίκαιοι, καὶ τὰς μὲν ἁμαρτίας αὐτῶν εἴδομεν, τὰς δὲ κρυπτὰς ἀρετὰς αὐτῶν οὐκ ἐνοήσαμεν, καὶ ἀδίκως ἐκρίναμεν.

Τέταρτόν ἐστιν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἀγάπην· χωρὶς γὰρ αὐτῆς, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, κἂν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλήσωμεν, καὶ πᾶσαν τὴν ὀρθὴν πίστιν ἔχωμεν, κἂν ὄρη μεταστήσωμεν, κἂν εἰς τοὺς πτωχοὺς πάντα ὅσα ἔχομεν δώσωμεν, κἂν τὸ σῶμα μαρτυρίῳ προδῶμεν, οὐδὲν ὀφειλούμεθα[4]. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖτε· «καὶ πῶς δυνατὸν πάντα τὰ ὄντα δοῦναι πτωχοῖς, καὶ μὴ ἔχειν ἀγάπην· ἡ γὰρ ἐλεημοσύνη ἐστὶν ἡ ἀγάπη»; — Οὐκ ἔστι δὲ ἡ ἐλεημοσύνη τελεία ἀγάπη, ἀλλὰ μέρος ἀγάπης· πολλοὶ γὰρ ἄλλοις μὲν διδόασιν ἐλεημοσύνην, ἄλλους δὲ ἀδικοῦσιν, ἄλλους ξενοδοχοῦσι, καὶ πρὸς ἄλλους μνησικακοῦσιν, ἄλλους σκέπουσιν, καὶ ἑτέρους λοιδοροῦσι, ξένοις συμπαθοῦσι, καὶ τοὺς ἰδίους μισοῦσι. Λοιπὸν οὐκ ἔστιν αὕτη ἀγάπη, οὐκ ἔστιν, ἡ γὰρ ἀγάπη οὐδένα μισεῖ, οὐδένα λοιδορεῖ, οὐδένα κατακρίνει, οὐδένα λυπεῖ, οὐδένα

1. Πρβλ. Ἠσ. 64,5. 2. Πρβλ. Ματθ. 7,1. 3. Ἰω. 5,22. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 13, 1-3.

βδελύσσεται[1], οὔτε πιστόν, οὔτε ἄπιστον, οὔτε ξένον, οὔτε ἁμαρτωλόν, οὔτε πόρνον, οὔτε ἀκάθαρτον, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀμελεῖς ἀγαπᾷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν πονεῖ, καὶ πενθεῖ καὶ κλαίει, καὶ πλέον τῶν καλῶν τοῖς κακοῖς καὶ ἁμαρτωλοῖς συμπάσχει, μιμουμένη τὸν Χριστόν, ὃς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐκάλεσεν ἐσθίων καὶ πίνων μετ' αὐτῶν[2]. Διὰ τοῦτο, καὶ ὑποδεικνύων τίς ἐστιν ἡ ἀληθὴς ἀγάπη, ἐδίδαξε λέγων· «Γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ οἰκτίρμονες· ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος». Καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος βρέχει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους[3], οὕτω καὶ ὁ ἐν ἀληθείᾳ ἀγάπην ἔχων πάντας ἀγαπᾷ, πάντας ἐλεεῖ, ὑπὲρ πάντων εὔχεται. Εἰσὶ γάρ τινες ἐλεημοσύνην μὲν ποιοῦντες, καὶ εἰς ἐκείνην μόνον θαῤῥοῦντες, καὶ πολλὰ ἁμαρτήματα ποιοῦντες, καὶ πολλοὺς μισοῦντες, καὶ τὸ σῶμα μολύνοντες, καὶ οὗτοι ἑαυτοὺς πλανῶσιν, εἰς τὴν ἐλεημοσύνην αὐτῶν ἐλπίζοντες, ἣν νομίζουσι ποιεῖν.

IV.—ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.—ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑ *

Α'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἀγαπητέ, ὡς θαῤῥῶν καὶ πιστεύων, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, Θεὸς ὢν καὶ ἀδιήγητον δόξαν ἔχων καὶ μεγαλωσύνην, τύπος ἡμῶν ἐγένετο, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, μεγάλως καὶ ὑπερβαλλόντως ταπεινώσας ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς ἐν τῷ λαβεῖν αὐτὸν μορφὴν δούλου[4], καὶ πτωχείας πολλῆς καὶ αἰσχύνης καταφρονήσας, ὕβρεων πολλῶν καὶ αἰσχρῶν ἠνέσχετο καί, καθὼς γέγραπται: «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη»[5], καὶ θάνατον ὑπέστη μετὰ πολλῶν ὕβρεων δι' ἡμᾶς, ὥστε καὶ ἡμᾶς διὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων βαστάζειν προθύμως, ἐάν τις ἡμᾶς οἱοσδήποτε, δικαίως ἢ ἀδίκως, ὑβρίζῃ, ἢ ἀτιμάζῃ, ἢ ὑστερῇ, ἢ καταλαλῇ, ἢ μαστίζῃ ἕως εἰς θάνατον. ἵνα, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενον[6] καὶ ὡς κτῆνος ἄλαλον, τὸ καθόλου μὴ ἀντιλέγῃς, ἀλλὰ μᾶλλον, ἐὰν δύνῃ, παρακάλει· εἰ δὲ μή, κἂν παντελῶς σιώπα μετὰ πολλῆς τῆς ταπεινώσεως.

Β'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, μέγα κέρδος καὶ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου πιστεύων εἶναι τὰς ὕβρεις, καὶ τὰς ἀτιμίας, καὶ τὰς ταπεινώσεις τὰς διὰ τὸν Κύριον γινομένας, καὶ βάσταζε αὐτὰς προθύμως

---

* Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου τῶν Ἱεροσολύμων τῆς συλλογῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἀριθμ. 13 (11 αἰ.) (Ἀθ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως).

1. Πρβλ. Α' Κορ. 13,4-7. 2. Ματθ. 9,11-13. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,45-49. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 2,7. 5. Ἡσ. 53,7-8. Πράξ. 8,32-33. 6. Πρβλ. Ἡσ. 53,7.

καὶ ἀταράχως, λογιζόμενος ὅτι· ἄξιός εἰμι καὶ πλείονα παθεῖν διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ μέγα μοι, ὅτι ὅλως καταξιοῦμαι παθεῖν τι καὶ βαστάσαι διὰ τὸν Κύριον· τάχα γὰρ διὰ τῶν πολλῶν θλίψεων καὶ ἀτιμιῶν, κἂν ὁπωσοῦν μιμητὴς γένωμαι τοῦ πάθους τοῦ Θεοῦ μου· καὶ ὁσάκις μνησθῇς τῶν θλιψάντων σε, ὡς μεγάλα σοι κέρδη προξενησάντων ὑπερεύχου αὐτῶν πάντων ἀπὸ ψυχῆς καὶ μετὰ ἀληθείας, καὶ τὸ καθόλου μὴ λογίσῃ κατά τινος. Ἐὰν δέ τίς σε τιμᾷ ἢ ἐπαινῇ, λυποῦ, καὶ εὔχου σκεπασθῆναι ἐκ τοῦ βάρους τούτου, καὶ οὕτως ἀπὸ παντὸς πράγματος δόξαν ἢ ὑπεροχὴν ἔχοντος ἕως λεπτοῦ τινος. Δέου τοῦ Θεοῦ ἐκτενῶς ἀπὸ ψυχῆς καὶ μετὰ ἀληθείας, ἵνα μακρύνῃ ἀπὸ σοῦ τὰ τοιαῦτα, λογιζόμενος ὅτι· ἀνάξιός εἰμι καὶ ἀσθενής· καὶ πάντοτε τοὺς ταπεινοτέρους τρόπους, καὶ τὰς ἀγωγὰς ἐρεύνα ἀκριβῶς καὶ ἐν αὐτοῖς ἐνάγαγε σεαυτὸν πενθικῶς καὶ ταπεινῶς καὶ ἀνυπονοήτως, ὡς σχεδὸν ἀποθανὼν καὶ νεκρωθεὶς τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ὡς πάντων ἐσχατώτερος καὶ ἁμαρτωλότερος ὤν· ταῦτα γὰρ μεγάλα κέρδη τῆς ψυχῆς σού εἰσιν.

Γ΄. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα, ὥσπερ μέγαν θάνατον καὶ ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς σου καὶ κόλασιν αἰωνίαν, οὕτω μισήσῃς καὶ βδελύξῃ πᾶσαν φιλαρχίαν καὶ φιλοδοξίαν, καὶ τὸ θέλειν δόξας ἢ τιμὰς ἢ ἐπαίνους παρὰ ἀνθρώπων, καὶ τὸ λογίζεσθαι ἑαυτὸν εἶναί τι ἢ ὅτι κατώρθωσας ἀρετήν, ἢ ὅτι καλλίων εἰμί τινος, ἢ κἂν ἴσος τινός· καὶ πᾶσαν αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν καὶ ἡδονὴν σαρκικὴν ἕως ἐλαχίστου τινός, καὶ τὸ κατανοῆσαι ἄνθρωπον μὴ οὔσης χρείας καὶ ἅψασθαι ἑτέρου σώματος, μὴ οὔσης ἀνάγκης, ἢ εἰπεῖν τινι ποῦ ἐστι τόδε, μὴ οὔσης χρείας, ἢ φαγεῖν μικρὸν ἢ ἐλάχιστόν τι μὴ οὔσης χρείας, ἵνα οὕτω τηρῶν σεαυτὸν καὶ ἀσφαλιζόμενος ἐν τοῖς ἐλαχίστοις, εἰς βαρὺ μὴ ἐμπέσῃς, μηδὲ ὅλως ἐκπειρασθῇς, καὶ μὴ καταφρονῶν τῶν μικρῶν, κατὰ μικρὸν πέσῃς.

Δ΄. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα τὴν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν σου ὡς ἀληθῶς ἄφεσιν αἰτῇς, καὶ σωτηρίαν ψυχῆς καὶ βασιλείαν οὐρανῶν πάντα τρόπον ἐκζητῇς, καὶ πάσῃ δυνάμει σπουδάζῃς, ἵνα καὶ διανοίᾳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, καὶ ἐνδύμασι καὶ καταστάσει ταπεινοῖς καὶ εὐτελίζῃς σεαυτὸν ὡς κοπρίαν καὶ γῆν καὶ σποδὸν καὶ πάντων ἔσχατον καὶ πάντων δοῦλον, καὶ ἵνα οὕτως ἔχῃς σεαυτὸν πάντοτε ἀπὸ ψυχῆς καὶ μετὰ ἀληθείας παντὸς Χριστιανοῦ ἐσχατώτερον καὶ ἁμαρτωλότερον καὶ μακρὰν ὄντα ἀφ' ἑκάστης ἀρετῆς, καὶ ὅτι, ὅσον πρὸς σύγκρισιν Χριστιανοῦ, ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός, καὶ ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη μου[1] καὶ εἰ μὴ ἐλέει πολλῷ καὶ χάριτι ἐλεηθῶ παρὰ Θεοῦ, ἐπεὶ αἴτιός εἰμι τῆς αἰωνίου κολάσεως μᾶλλον ἢ τῆς ζωῆς. Ἐὰν γὰρ βούληται κριθῆναι μετ' ἐμοῦ οὐ δύναμαι ἀνακύψαι· πλήρης γάρ εἰμι ἀτιμίας. Καὶ οὕτως ἔχων τὴν ψυχὴν πενθοῦσαν καὶ

1. Πρβλ. Ἡσ. 64,6.

τεταπεινωμένην, καθ' ἡμέραν τε προσδοκῶν τὸν θάνατον, βόα πρὸς τὸν Θεὸν ἐκτενῶς, ἵνα ἐλέει πολλῷ διορθώσηταί σου τὴν ψυχήν, καὶ ποιήσῃ μετὰ σοῦ ἔλεος, ἵνα οὕτως αἰσθάνῃ σεαυτοῦ κοπιάσαντος τῇ λύπῃ καὶ τῷ στεναγμῷ, ὡς μηδέποτε ἱλαρύνεσθαι καὶ γελᾶν, ἀλλ' ἵνα πάντοτε ὁ γέλως σου εἰς πένθος μεταστρέφηται καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν, καὶ πάντοτε σκυθρωπάζων πορεύῃ λέγων ὅτι ἡ ψυχή μου ἐπλήσθη ἐμπαιγμάτων[1].

Ε'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα ἔχῃς σεαυτὸν παντὸς χριστιανοῦ ἐσχατώτερον καὶ ἁμαρτωλότερον, καὶ πάντοτε τὴν ψυχὴν πενθοῦσαν καὶ τεταπεινωμένην καὶ στενάζουσαν πολλά, καὶ ἵνα πάντοτε σιγᾷς καὶ μὴ λαλῇς, καὶ τὸ σκότος τὸ αἰώνιον καὶ τοὺς ἐκεῖ κρινομένους καὶ ὀδυνωμένους ἐννοῇς, καὶ ὡς τῶν ἐκεῖ σαυτὸν λογιζόμενος μᾶλλον αἴτιον ἢ τῆς ζωῆς, ὡς τηλικαύτης κολάσεως αἴτιος ὤν. Ἀπ' ἐντεῦθεν ἕως καιρός ἐστι μετανοίας πρὸς τὸ ῥυσθῆναι τῶν φοβερῶν ἐκείνων καὶ μεγάλων κολάσεων, ὡς ἤδη ἀποθανὼν καὶ ἐκεῖ ὢν τῇ διανοίᾳ, σπεύσῃς προλαβεῖν ἐκεῖνο τὸ ἀδιάλειπτον πένθος, καὶ τὸν κλαυθμόν, καὶ τὴν πολλὴν ἐκείνην σκυθρωπότητα καὶ κατήφειαν, καὶ ἐκζήτει σεαυτῷ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πόνους καὶ καμάτους ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ἐν αὐτοῖς ἀπαύστως ἐργάζου ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν σου, ἔχειν μέντοι τὸ σῶμα, ὅση σοι δύναμις, ἀδιαλείπτως ἐργαζόμενον ἔργοις χειρῶν καὶ νηστείαις καὶ ἄλλαις πολλαῖς κατὰ Θεὸν ταπεινώσεσι, πληρῶν τὸ «ἔστι πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δοῦλος»[2]· τὴν δὲ ψυχὴν ὅση σοι δύναμις, πάντοτε καὶ ἀδιαλείπτως ἐν τῇ μελέτῃ τῶν Γραφῶν καὶ κατ' ὀλίγον διάστημα τῆς μελέτης στενάζειν καὶ εὔχεσθαι ἐκτενῶς, καὶ οὕτως εἶναι κατὰ τὴν διάνοιαν ὡς ἀδιαλείπτως σύναξιν ποιῶν, τοῦ μὴ εὑρεῖν τοὺς δαίμονας χώραν ἐμβαλεῖν λογισμοὺς πονηροὺς ἐν τῇ καρδίᾳ σου.

Ϛ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς πιστεύων, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε καὶ ἔζησε καὶ τῷ αἵματι αὐτοῦ ἠγόρασεν ἡμᾶς, ἵνα καὶ ἡμεῖς μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶμεν ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι· καὶ ὡς θαῤῥῶν καὶ πιστεύων, ὅτι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ εἶ πάντοτε, τῇ δὲ συνειδήσει ἀποθανὼν καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ὡς ἐνώπιον αὐτοῦ μένων καὶ παρεστηκὼς πάντοτε.

Ζ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα ὥσπερ δοῦλος μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ πολλῆς ταπεινώσεως ἀκολουθῶν τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ, καὶ μὴ κινούμενος ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἕτοιμος ὢν ὑπακούειν τῷ θελήματι αὐτοῦ, οὕτω καὶ σύ, εἴτε στήκῃς εἴτε κάθῃ εἴτε μόνος εἶ εἴτε μετά τινος ῥυθμίζῃς ἑαυτὸν τοῦ εἶναι πάντοτε ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου μεγάλου, σῶμά τε καὶ ψυχήν, ἵνα πάντοτε σῶμα καὶ ψυχὴν ἔχῃς ἔμφοβον καὶ ἔντρομον· ὅση δέ σοι δύναμις, καθάρευε τῇ δια-

1. Πρβλ. Ψαλμ. 37,8. 2. Πρβλ. Μαρκ. 10,44.

νοίᾳ ἀπὸ λογισμῶν ῥυπαρῶν καὶ πάσης καταγνώσεως, καὶ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος καὶ αἰδοῦς καὶ ἐπιστήμης καὶ πολλῆς ταπεινώσεως ἵστασο ἐνώπιον τοῦ σκοπεύοντός σε καὶ μηδόλως ἔχε παῤῥησίαν διὰ τὰς ἁμαρτίας σου ἀνακῦψαι.

Η'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς ἐνώπιον αὐτοῦ μένων καὶ παρεστηκὼς πάντοτε τοῦ ἑτοίμως εἶναι ὑπακούειν αὐτοῦ τῷ θελήματι, εἴτε εἰς ζωήν, εἴτε εἰς θάνατον, εἴτε εἰς οἱανδήποτε θλῖψιν, μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ πίστεως, καὶ ὡς πάντοτε προσδοκῶν μεγάλους καὶ φοβεροὺς πειρασμοὺς προσερχομένους σοι, ἕως καὶ εἰς μεγάλας καὶ φοβερὰς θλίψεις καὶ βασάνους καὶ φοβερὸν θάνατον.

Θ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα, εἴ τι δ' ἂν συμβῇ σοι πρᾶγμα εἴτε λόγῳ εἴτε ἔργῳ εἴτε κατὰ διάνοιαν, τὸ καθόλου μὴ ζητῇς τὸ σὸν θέλημα μηδὲ τὴν ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾷς ἀκριβῶς καὶ τοῦτο ποθῇς τελείως ἐργάζεσθαι, ἐὰν θλῖψιν καὶ ἐὰν θάνατον φαίνηται ἔχων· ἡ γὰρ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν[1].

Ι'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα, ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὢν πάντοτε, μηδὲν ἄνευ γνώμης αὐτοῦ πράττῃς, ἀλλ' εἴτε φαγεῖν εἴτε πιεῖν εἴτε κοιμηθῆναι εἴτε παραβαλεῖν τινι εἴτε οἱονδήποτε πρᾶγμα θέλεις ποιῆσαι, ἵνα δοκιμάσῃς πρῶτον εἰ κατὰ Θεόν ἐστι, καὶ οὕτω λοιπὸν ποιεῖς, ὡς πρέπει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα οὕτως ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου καὶ ἔργοις δίδως ἐξομολόγησιν, καὶ διὰ τούτου πολλὴν σχέσιν καὶ προσεδρίαν σχῇς πρὸς αὐτόν.

ΙΑ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς εἰδὼς ὅτι γέγραπται «δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν»[2], ἵνα, εἴ τι δ' ἂν ποιῇς ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν ἔργοις μὴ ὡς ἐπὶ μισθῷ ποιῇς, ἀλλὰ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, ὡς ἀληθῶς δοῦλος ἀχρεῖος καὶ ὡς πολλῶν χρεώστης· καὶ εἴ τι δ' ἂν ποιῇς, ἔχῃς σεαυτὸν πάντοτε πολὺ ἀποδέοντα ὧν ὀφείλεις, καὶ ὡς σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν προστιθῶν σου ταῖς ἁμαρτίαις διὰ τῆς ἀμελείας σου. «Εἰδότι γὰρ καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστι»[3], καὶ εἰς ὅσα ὑστερεῖς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, πάντοτε στενάζειν καὶ δέεσθαί σε δεῖ τοῦ Θεοῦ ἐκτενῶς καὶ ἀδιαλείπτως, ἵνα ἐλέει πολλῷ καὶ φιλανθρωπίᾳ συγχωρήσῃ σοι τὰς ἁμαρτίας σου καὶ ποιήσῃ μετὰ σοῦ ἔλεος.

ΙΒ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα, ἐὰν οἱῳδήποτε πράγματι θλιβῇς καὶ γένηται ἐν σοὶ λύπη ἢ θυμός, σιωπᾷς καὶ τὸ καθόλου μὴ λαλήσῃς τι παρὰ τὸ πρέπον, ἕως πρῶτον τῇ ἀδιαλείπτῳ προσευχῇ πραϋνθῇ σου ἡ καρδία καὶ οὕτω λοιπὸν παρακαλέσῃς τὸν ἀδελφόν. Ἐὰν δὲ γένηταί σοι χρεία ἐλέγξαι τὸν ἀδελφόν, καὶ βλέπεις αὐτὸν ἐν ὀργῇ ἢ ἀκαταστασίᾳ, μηδὲν αὐτῷ λαλήσῃς, ἵνα μὴ σὺν τῇ ὀργῇ χεῖρον ταραχθῇ, ἀλλ' ἐὰν ἴδῃς καὶ σαυτὸν κἀκεῖνον ἐν πολλῇ καταστάσει καὶ πραότητι, τότε λοιπὸν λάλησον, μὴ ὡς ἐλέγχων, ἀλλ' ὡς

1. Ἰωάν. 12,50. 2. Λουκ. 17,10. 3. Ἰακ. 4,17.

ὑπομιμνήσκων μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, ἵνα μὴ λαλήσῃς λόγον ἐν ὀργῇ τοῦ στόματός σου. Ἀγωνίζου πάντοτε ὡς θαῤῥῶν καὶ πιστεύων ὅτι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ εἶ, καὶ ὡς ὁρῶν αὐτὸν πάντοτε· οὕτως αὐτὸν τρέμε καὶ φοβοῦ, εἰδὼς ὅτι πρὸς τὴν ἀδιήγητον αὐτοῦ δόξαν καὶ μεγαλωσύνην οὕτως ἔσῃ, ὡς μὴ ὑπάρχων, γῆ καὶ σποδὸς καὶ σαπρία καὶ σκώληξ.

ΙΓ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς πιστεύων ὅτι ὁ Κύριος δι' ἡμᾶς πλούσιος ὢν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε καὶ ἔζησε, καὶ τῷ αἵματι αὐτοῦ ἠγόρασεν ἡμᾶς, ἵνα καὶ σὺ ὡς τιμῆς ἠγορασμένος μηκέτι σεαυτῷ ζῇς, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσο δοῦλος αὐτοῦ τέλειος κατὰ πάντα τοῦ πληροῦν τελείως τὴν ἀπάθειαν· καὶ ὥσπερ πραότατον κτῆνος ἀναντιῤῥήτως ὑποτασσόμενον τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, οὕτως ἔσο πάντοτε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ νεκρωθεὶς τελείως τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσι καὶ πάσῃ ἡδονῇ, καὶ τὸ καθόλου μὴ ἔχων ἴδιον θέλημα ἢ ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ πάντοτε ὅλον σου τὸ θέλημα καὶ πᾶσαν τὴν ἐπιθυμίαν ἔχε τοῦ ἐργάζεσθαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἵνα οὕτως μηδέποτε λογίσῃ ἑαυτὸν ἐλεύθερον ἢ ἔχοντα ἑαυτοῦ ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα λέγῃς ὅτι δοῦλός εἰμι τοῦ Θεοῦ καὶ δεῖ με τῷ θελήματι αὐτοῦ ὑποτάσσεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν· καὶ τήρει σεαυτόν, ὡς καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσδοκῶν ἐπέρχεσθαί σοι πειρασμὸν εἴτε εἰς θάνατον, εἴτε εἰς θλίψεις καὶ κινδύνους μεγάλους πρὸς τὸ βαστάζειν προθύμως καὶ ἀταράχως, λογιζόμενος ὅτι· «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[1].

ΙΔ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὢν πάντοτε, ἵνα, εἴ τι δ' ἂν συμβῇ σοι πρᾶγμα, εἴτε ἔργῳ εἴτε κατὰ διάνοιαν, τὸ καθόλου μὴ ζητῇς τὸ σὸν θέλημα μηδὲ τὴν σὴν ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀκριβῶς καὶ τελείως, εἰ καὶ κόπον φαίνεται ἔχον, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς βασιλείαν οὐρανῶν καὶ στέφανον ζωῆς, τοῦτο τελείως πόθει καὶ ἐργάζου πάντοτε, πιστεύων ἐξ ὅλης καρδίας ὅτι τοῦτο συμφέρει ὑπὲρ πᾶσαν φρόνησιν ἀνθρωπίνην· ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου ζωὴ αἰώνιός ἐστιν[2] καὶ οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν «οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ»[3].

ΙΕ'. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὢν πάντοτε, ἵνα μηδὲν ἄνευ γνώμης αὐτοῦ ποιῇς, ἀλλ' εἴ τι δ' ἂν θέλῃς ποιῆσαι εἴτε ἐργάσασθαι εἴτε λαλῆσαί τι ἕως λεπτοῦ τινος εἴτε παραβαλεῖν εἴτε συντυχεῖν τινι, εἴτε κοιμηθῆναι εἴτε ἄλλο οἱονδήποτε πρᾶγμα, ἵνα δοκιμάσῃς πρῶτον εἰ χρεία εὔλογός ἐστιν ἢ θέλημα τοῦ Θεοῦ τοῦτο· καὶ οὕτως ἐξομολογήσει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου μεγάλου, ὅπως οὕτω γνησίαν σχέσιν καὶ συνομιλίαν ἔχῃς πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου καὶ ἔργοις δίδου ἐξομολόγησιν· καὶ ἐὰν καταγνῷς σεαυτοῦ, ὅτι ἐποίησας παρὰ τοὺς ὅρους τούτους, φιλονείκει τοῦ μετανοεῖν καὶ λυπεῖσθαι καὶ εὔχεσθαι

1. Πράξ. 14,22. 2. Πρβλ. Ἰωάν. 12,50. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 33,11.

τῷ Θεῷ τοῦ κατορθῶσαι ὅπως ἀνακρίνων σεαυτὸν μὴ ταχὺ σφάλῃς.

ΙϚʹ. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὢν πάντοτε, ἵνα παρὰ μηδενὸς μηδὲν ἐλπίζῃς εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ μόνου μετὰ πίστεως, καὶ εἴ τι δ' ἂν χρήζῃς δέου τοῦ Θεοῦ τοῦ γένεσθαί σοι τὴν χρείαν κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, καὶ ἐν οἷς εὑρίσκεις εὐχαρίστει τῷ Θεῷ πάντοτε ὡς αὐτοῦ σοι δεδωκότος, καὶ ἐὰν ὑστερηθῇς τινος, ὡς τὸ καθόλου μὴ ἐλπίζων ἐπ' ἄνθρωπον, τὸ καθόλου μὴ λυπηθῇς μηδὲ γογγύσῃς κατά τινος, ἀλλὰ βάσταζε προθύμως καὶ ἀταράχως τοῦτο λογιζόμενος ὅτι· ἄξιός εἰμι πολλῶν θλίψεων διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, πλήν, ἐὰν θέλῃ με ὁ Θεὸς ἐλεῆσαι, δύναται καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν μηδενὶ πᾶσάν μου χρείαν πληρῶσαι.

ΙΖʹ. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, μὴ λαμβάνειν τι μηδὲ καταδέχεσθαι, εἰ μὴ πληροφορεῖ ὅτι ὁ Θεός σοι δέδωκεν, καὶ ὃ βλέπεις ἐκ καρποῦ δικαιοσύνης καὶ μετὰ πάσης εἰρήνης καὶ ἀγάπης ταῦτα καταδέχου· ὅσα δὲ βλέπεις ἐξ ἀδικίας μετὰ μάχης καὶ δόλου καὶ ὑποκρίσεως ἀπωθοῦ· καὶ ἀπόρριπτε τὰ τοιαῦτα, λογιζόμενος ὅτι «Κρείσσων μικρὰ μερὶς μετὰ φόβου Κυρίου ἢ πολλὰ γεννήματα μετ' ἀδικίας»[1].

ΙΗʹ. Τήρει κατὰ σαυτὸν ἀκριβῶς, ὡς μέγαν σου ἀγῶνα καὶ ἄσκησιν τὸ πάντοτε σιγᾶν καὶ ἀγωνίζεσθαι τὸ καθόλου μὴ λαλεῖν ἕως λεπτοῦ τινος καὶ μέχρι τοῦ εἰπεῖν τινι ποῦ ἐστι τόδε ἢ τί ἐστι τοῦτο, ἀλλ' ἐὰν χρεία σοι γένηται λαλῆσαί τι, δοκιμάσας πρῶτον κατὰ σεαυτὸν εἰ χρεία εὔλογός ἐστι καὶ θέλημα θεοῦ τότε λάλησον, ἔστι γὰρ τοῦτο ὑπὲρ τὸ σιγῆσαι καὶ οὕτως ἐξομολόγησαι τὴν αἰτίαν τοῦ λόγου, ἣν θέλεις λαλῆσαι, τῷ Θεῷ, καὶ οὕτω λοιπὸν ὡς θελήματι Θεοῦ διακονῶν ἄνοιγε τὸ στόμα σου λόγῳ Θεοῦ καὶ λάλει εἴτε μικρῷ εἴτε μεγάλῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, καὶ ἐν τῷ λαλεῖν ἔχε τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λογισμὸν μετὰ λόγου τιμητικοῦ καὶ ὑποπίπτοντος, ὅπως ἐὰν συντύχῃς τινὶ ἕνα ἢ δύο λόγους εἰπὼν μετὰ ἀγάπης τὸ λοιπὸν σιωπήσῃς, καὶ ἐὰν ἐξετασθῇς τι πρὸς ἀνάγκην, ὑπάκουε, καὶ μηδὲν πλέον.

ΙΘʹ. Τήρει σεαυτὸν ἀκριβῶς, ἵνα, ὥσπερ ἐγκρατεύει ἀπὸ τῆς πορνείας, οὕτως ἐγκρατεύῃ καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τοῦ στόματος, ὅπως τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς ἔχῃς τῷ ἔργῳ σου προσέχοντας μόνον καὶ μὴ κατανοοῦντας ἄνω, εἰ μὴ ὅπου χρεία σοί ἐστιν εὔλογος· γυναικὶ δὲ ἢ ἄρρενι εὐπροσώπῳ τὸ καθόλου μὴ πρόσχῃς χωρὶς πολλῆς ἀνάγκης· τὰς δὲ ἀκοὰς μὴ συγχώρει ἀκούειν κατά τινος, μηδὲ ἀνωφελεῖς ὁμιλίας, τὸ δὲ στόμα σου σιγᾶν πάντοτε ὅπως οὕτως ποιῶν εὕρῃς ἔλεος παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

1. Πρβλ. Παρμ. 15,16.

V.—ΛΟΓΟΙ*

Α' ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΑΜΜΩΝΑ, ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΛΟΝΤΩΝ ΗΣΥΧΑΣΑΙ

Τὸ ἀγαπῆσαι τὸ περιεργάζεσθαι τὴν γραφὴν τίκτει τὴν ἔχθραν καὶ τὴν ἔριν, τὸ δὲ κλαίειν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν φέρει τὴν εἰρήνην. Ἁμαρτία γάρ ἐστι μοναχῷ καθημένῳ ἐν τῷ κελλίῳ ἑαυτοῦ περιεργάζεσθαι τὴν γραφήν, καταλιμπάνοντι τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας. Ὅστις παρέχει τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὅτι πῶς εἶχεν ἡ γραφή, οὕτως ἢ οὕτως, πρὶν ἑαυτὸν πρότερον κτήσεται, ὁ τοιοῦτος καρδίαν περίεργον ἔχει, καὶ αἰχμαλωσίαν πολλὴν καὶ μεγίστην σφόδρα. Ὅστις δὲ γρηγορεῖ πρὸς τὸ αἰχμαλωτισθῆναι , ἀγαπᾷ τὸ παραῤῥίπτειν ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὅστις ζητεῖ ὁμοίωμα περὶ Θεοῦ, βλασφημεῖ τὸν Θεόν· ὅστις δὲ ἐκζητεῖ τιμῆσαι αὐτόν, ἀγαπᾷ τὴν ἁγνείαν ἐν φόβῳ Θεοῦ. Ὅστις φυλάττει τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ἔγνω τὸν Θεόν, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς ὡς ἐποφείλων. Μὴ ζητήσῃς τὰ ὑψηλὰ τοῦ Θεοῦ[1]· ἐν ὅσῳ εὔχῃ τὸν Θεὸν περὶ βοηθείας, ἵνα ἔλθῃ σοι καὶ σώσῃ σε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἑαυτῶν ἔρχονται, ἐὰν ὁ τόπος ἁγνὸς καὶ ἀβέβηλος γένηται. Ὅστις στηρίζει ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γνώσει, καὶ κατέχει τὸ θέλημα αὐτοῦ, κτᾶται τὴν ἔχθραν, καὶ ἐκτὸς τοῦ πνεύματος οὐ δύναται εἶναι τοῦ φέροντος λύπην τῇ καρδίᾳ. Ὅστις ὁρᾷ τοὺς λόγους τῆς γραφῆς, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς κατὰ τὴν αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ ἐπιστηρίζει αὐτὸν ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι «οὕτως ἐστίν», ὁ τοιοῦτος ἀγνοεῖ τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ. Ὁ δὲ βλέπων καὶ λέγων· «οὐκ οἶδα, ἄνθρωπός εἰμι», τὴν δόξαν τῷ Θεῷ παρέχει. Εἰς τὸν τοιοῦτον ὁ πλοῦτος τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν. Μὴ θελήσῃς γυμνάσαι τοὺς λογισμούς σου μετὰ πάντων, εἰ μὴ μετὰ τῶν πατέρων σου, ἵνα μὴ ἑλκύσῃς σεαυτῷ λύπην ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Φύλαξον τὸ στόμα σου[2], ἵνα ὁ πλησίον σου εὑρεθῇ παρὰ σοὶ τίμιος. Δίδαξον τὴν γλῶσσάν σου εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ ἐν γνώσει, καὶ τὸ ψεῦδος φεύγει ἀπὸ σοῦ. Τὸ ἀγαπᾶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, τίκτει τὸ ψεῦδος, τὸ δὲ ἀνατρέψαι αὐτὴν ἐν ταπεινώσει, ποιεῖ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ μείζονα ἐν τῇ καρδίᾳ. Μὴ θελήσῃς φίλος γενέσθαι τῶν ἐνδόξων τοῦ κόσμου, ἵνα μὴ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἀμβλυνθῇ παρὰ σοί. Ἐάν τις καταλαλῇ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παρὰ σοὶ καὶ καταβάλλῃ αὐτόν, καὶ ἐκφαίνῃ κακίαν, μὴ θελήσῃς ἐκκλῖναι μετ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ καταλάβῃ σε ἃ οὐ θέλεις. Ἡ ἁπλότης καὶ τὸ μὴ μετρεῖν ἑαυτὸν ἁγνίζει τὴν καρδίαν ἀπὸ τῶν πονηρῶν. Ὅστις περιπατεῖ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐν πανουργίᾳ, οὐ μὴ παρέλθῃ

---

* Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου τῶν Παρισίων Coislin. 282 (R. Devreesse).

1. Πρβλ. Ρωμ. 11,20. 12,3. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 140,3.

αὐτὸν λύπη καρδίας. Ὅστις λαλεῖ ἄλλο, καὶ ἔχει ἄλλο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐν πονηρίᾳ, πᾶσα ἡ λειτουργία τοῦ τοιούτου ματαία ἐστί. Μὴ κολληθῇς τινι τοιούτῳ, ἵνα μὴ σπιλώσῃ σε ἐκ τοῦ ἰοῦ αὐτοῦ τοῦ μεμιαμμένου[1]. Περιπάτησον μετὰ τῶν ἀκάκων, ἵνα κοινωνὸς γένῃ τῆς δόξης αὐτῶν καὶ τῆς ἁγνείας.Μὴ σχῇς πονηρίαν εἰς ἄνθρωπον, ἵνα μὴ τοὺς κόπους σου ἀργοὺς ποιήσῃς. Ἅγνισόν σου τὴν καρδίαν μετὰ πάντων, ἵνα θεωρήσῃς τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ ἐν σοί. Ὥσπερ ἄν τις κρουσθῇ ὑπὸ σκορπίου, ὁ ἰὸς αὐτοῦ περιέρχεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ βλάπτει τὴν καρδίαν αὐτοῦ, τοιαύτη ἐστὶν ἡ κακία πρὸς τὸν πλησίον· ὁ ἰὸς γὰρ αὐτῆς κεντᾷ τὴν ψυχὴν καὶ κινδυνεύει ἀπὸ τῆς πονηρίας. Ὅστις οὖν φείδεται τῶν κόπων αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀπόλωνται, ταχέως ἐκτινάσσει ἀπ' αὐτοῦ τὸν σκορπίον, τουτέστι πᾶσαν πονηρίαν καὶ κακίαν· τῷ γὰρ Θεῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Β' ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΟΥ ΑΡΞΑΜΕΝΟΥ ΔΟΥΛΕΥΣΑΙ ΘΕΩ

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ποιήσωμεν τὴν δύναμιν ἡμῶν ἐν δάκρυσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἴσως ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἐξαποστείλῃ ἡμῖν δύναμιν φυλάττουσαν ἡμᾶς, ἕως οὗ καταπολεμήσωμεν, μεθ' ὧν ἐπράξαμεν τοὺς ἄρχοντας τῆς πονηρίας τοὺς πρὸ ἡμῶν ἀπαντῶντας. Ἀγαπήσωμεν τὸ εἰρηνεύειν μετὰ πάντων μικρῶν καὶ μεγάλων· ἥτις εἰρήνη φυλάξει ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ μίσους, ὅταν ἐξέλθῃ εἰς συνάντησιν ἡμῶν. Ὁ ἀσθενήσας αὐτὸς ἔγνω τὴν ὑγείαν. Ὁ στεφόμενος στέφεται, διότι ἐνίκησε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως[2]. Ἔστι πάθη, εἰσὶ καὶ ἀρεταί· εἰ δὲ ἐσμὲν ἀκηδιασταί, δῆλοί ἐσμεν ὡς προδόται. Ἀνδρεία καρδία, βοήθειά ἐστι τῇ ψυχῇ μετὰ Θεόν, ὥσπερ ἡ ἀκηδία, βοήθειά ἐστι τῆς κακίας. Ἡ δύναμις τῶν θελόντων κτήσασθαι ἀρετάς, αὕτη ἐστίν· ἵνα, ἐὰν πέσωσι, μὴ μικροψυχήσωσιν, ἀλλὰ πάλιν φροντίσωσιν. Τὰ ἐργαλεῖα τῶν ἀρετῶν εἰσιν οἱ σωματικοὶ κόποι ἐν γνώσει. Τὰ γεννήματα τῶν παθῶν γίνονται ἀπὸ τῆς ἀμελείας. Τὸ μὴ κρῖναι τὸν πλησίον τεῖχός ἐστι τῶν ἐν γνώσει πολεμούντων· τὸ ψέξαι αὐτόν, καταλύει τὸ τεῖχος ἐν ἀγνωσίᾳ. Τὸ φροντίσαι τῆς γλώσσης, δῆλον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι πρακτικός ἐστιν· ἡ δὲ ἀπαιδευσία τῆς γλώσσης σημαίνει ὅτι οὐκ ἔχει ἔνδοθεν αὐτοῦ ἀρετήν. Ἡ ἐν γνώσει ἐλεημοσύνη τίκτει τὸ προορᾶν καὶ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην· ἡ δὲ ἀνελεημοσύνη σημαίνει ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ ἀρετή. Ἡ ἀγαθότης τίκτει τὴν ἁγνείαν· ὁ δὲ περισπασμὸς τίκτει τὰ πάθη. Ἡ σκληροκαρδία τίκτει τὴν ὀργήν. Ἡ ἄσκησις τῆς ψυχῆς ἐστι τὸ μισῆσαι τὸν περισπασμόν· ἡ δὲ ἄσκησις τοῦ σώματός ἐστιν ἡ ἔνδεια. Ἡ ἔκπτωσις τῆς ψυχῆς ἐστι

1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 11,33. 2. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,5.

τὸ ἀγαπᾶν τὸν περισπασμόν· ἡ δὲ διόρθωσις τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡσυχία ἐν γνώσει. Κόρος ὕπνου ταραχή ἐστι παθῶν ἐν σώματι· σωτηρία δὲ καρδίας, ἀγρυπνία ἐν μέτρῳ. Πολὺς ὕπνος παχύνει καρδίαν, ἀγρυπνία δὲ καλὴ λεπτύνει αὐτήν. Πολὺς ὕπνος σκοτοῖ τὴν ψυχήν· ἀγρυπνία δὲ ἐν μέτρῳ φωτίζει αὐτήν. Ἀγαθὸν ὑπνοῦν ἐν σιωπῇ, ἐν γνώσει, ὑπὲρ ἀγρυπνοῦντα ἐν ματαιολογίαις. Τὸ πένθος ἐκδιώκει πάσας τὰς κακίας ἀταράχως. Τὸ μὴ πλῆξαι τὴν συνείδησιν τοῦ πλησίον, τίκτει τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων τίκτει τὴν ὑπερηφανίαν κατὰ μικρὸν μικρόν· τὸ δὲ ἀγαπᾶν τὸν πλατυσμόν, ἐκδιώκει τὴν γνῶσιν. Ἡ ἐγκράτεια τῆς γαστρὸς ταπεινοῖ τὰ πάθη, ἡ δὲ ἐπιθυμία τῶν ἐδεσμάτων, διεγείρει αὐτὰ ἀκόπως. Κόσμησις σώματος ψυχῆς ἐστι καταστροφή, τὸ δὲ φροντίσαι αὐτοῦ κατὰ φόβον Θεοῦ καλόν. Τὸ προσέχειν τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ τίκτει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ δὲ καταπατεῖν τὴν συνείδησιν, ἐκτινάσσει τὰς ἀρετὰς ἀπὸ τῆς καρδίας. Ἡ ἀγάπη ἡ εἰς Θεὸν ἐκκόπτει τὴν αἰχμαλωσίαν, ἡ δὲ ἀφοβία ἐγείρει αὐτήν. Τὸ φυλάξαι τὸ στόμα διεγείρει τὴν διάνοιαν πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν ἐν γνώσει σιωπᾷ, ἡ δὲ πολυλογία τίκτει τὴν ἀκηδίαν καὶ τὴν μανίαν. Τὸ ἀπολῦσαι τὸ θέλημά σου τῷ πλησίον, σημαίνει ὅτι ὁ νοῦς βλέπει τὰς ἀρετάς· τὸ δὲ κρατεῖν τὸ θέλημά σου μετὰ τοῦ πλησίον, σημαίνει τὴν ἀγνωσίαν. Ἡ μελέτη ἐν φόβῳ φυλάττει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, τὸ δὲ λαλῆσαι τοὺς λόγους τοῦ κόσμου, σκοτίζει αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀρετῶν. Τὸ ἀγαπῆσαι τὴν ὕλην θορυβεῖ τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν· ἡ δὲ ἀποταγὴ τῆς ὕλης, ἀνακαινίζει τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν. Τὸ σιωπᾶν εἰς τὸ ἐξειπεῖν τοὺς λογισμούς, δῆλόν σε ποιεῖ ὅτι ἐκζητεῖς τὴν τιμὴν τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ τὴν αἰσχράν· ὁ δὲ παῤῥησιαζόμενος ἐξειπεῖν τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἐκδιώκει αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ. Ὥσπερ οἰκία μὴ ἔχουσα θύραν μηδὲ θυρίδας, καὶ τὸ βουλόμενον τῶν ἑρπετῶν εἰσέρχεται εἰς αὐτήν, οὕτως ἐστὶν ὁ ποιῶν τὸν κόπον αὐτοῦ καὶ μὴ φυλάσσων αὐτόν. Ὥσπερ ἰὸς κατατρώγων σίδηρον, οὕτως ἐστὶν ἡ τιμὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν ἡ καρδία συμπισθῇ αὐτῇ. Πρὸ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐστιν ἡ ταπεινοφροσύνη· πρὸ δὲ πάντων τῶν παθῶν ἐστιν ἡ γαστριμαργία. Τέλος ἀρετῶν ἐστιν ἡ ἀγάπη· πλήρωμα δὲ τῶν παθῶν ἐστι τὸ δικαιῶσαι ἑαυτόν. Ὥσπερ σκώληξ κατατρώγων ξύλον ἀφανίζει αὐτό, οὕτως κακία ἐν καρδίᾳ σκοτίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ἀρετῶν. Τὸ παραῤῥῖψαι τὴν ψυχὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τίκτει τὸ ὑποφέρειν ἀταράχως ὕβριν, καὶ τὰ δάκρυα αὐτῆς σῶά ἐστιν ἀπὸ πασῶν ἀνθρωπίνων τιμῶν. Τὸ μὴ μέμφεσθαι ἑαυτόν, φέρει τὸ μὴ ὑποφέρειν ὀργήν· τὸ δὲ συμμεῖξαι τὸν ἑαυτοῦ λόγον μετὰ τῶν τοῦ κόσμου, ταράσσει τὴν καρδίαν, καὶ καταισχύνει εὐχόμενον αὐτὸν τῷ Θεῷ διὰ τὸ μὴ ἔχειν παῤῥησίαν. Τὸ ἀγαπᾶν τὴν χρείαν τοῦ κόσμου ποιεῖ τὴν ψυχὴν σκοτισθῆναι· τὸ δὲ παραβλέπειν αὐτὴν ἐν πᾶσι, φέρει τὴν γνῶσιν. Τὸ ἀγαπᾶν τὸν κόπον, μῖσός ἐστι πρὸς τὰ πάθη· ἡ δὲ ὀκνηρία, φέρει αὐτὰ ἀκόπως. Μὴ

δήσῃς σεαυτὸν ἐν πολιτείᾳ, καὶ ὁ λογισμός σου ἡσυχάσει ἐν σοί. Μὴ ἔσο πεποιθὼς ἐπὶ τῇ δυνάμει σου καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ συνεξέρχεταί σοι. Μὴ ἔχε ἔχθραν πρὸς ἄνθρωπον, ἐπεὶ οὐ δεκτὴ ἔσται ἡ προσευχή σου. Εἰρήνευε μετὰ πάντων, ἵνα παρρησιάσῃ εὐχόμενος. Φύλαξον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἡ καρδία σου οὐ μὴ ἴδῃ πονηρά. Ὁ ἐπιβλέπων εἰς ὁτιοῦν δήποτε ἐν ἡδονῇ μοιχείαν τελεῖ. Μὴ θελήσῃς ἀκοῦσαι βλάβην λυπήσαντός σε, ἵνα μὴ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνταποδώσῃς αὐτῷ. Φύλαξον τὰς ἀκοάς σου, ἵνα μὴ ἐπισυνάξῃς σεαυτῷ πολέμους. Ἐργάζου ἐν τῷ ἐργοχείρῳ σου, ἵνα εὕρῃ πτωχὸς σὸν ἄρτον· ἡ γὰρ ἀργία θάνατός ἐστι καὶ ἔκπτωσις τῆς ψυχῆς. Τὸ συνεχῶς προσεύχεσθαι ἀπόλλυσι τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ δὲ κατὰ μικρὸν μικρὸν ἀμελεῖν, μήτηρ ἐστὶ τῆς λήθης. Ὁ τὸν θάνατον ἐγγὺς ἔχων τῇ προσδοκίᾳ, οὐχ ἁμαρτήσει πολλά· ὁ δὲ προσδοκῶν πολὺ ζῆσαι, πολλαῖς ἁμαρτίαις συμπλακήσεται. Τοῦ ἑτοιμάζοντος ἑαυτὸν λόγον δοῦναι τῷ Θεῷ περὶ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὁ Θεὸς φροντίζει ἁγνίσαι αὐτοῦ πᾶσαν ὁδὸν ἁμαρτίας· ὁ δὲ καταφρονῶν καὶ λέγων ὅτι φθάσει ἕως ἐκεῖ παροικεῖ τοῖς πονηροῖς.

Πρὸ τοῦ τι ὅλως ποιῆσαί σε ἔργον καθ' ἑκάστην ἡμέραν, μνήσθητι ποῦ εἶ, καὶ ὅταν ἐξέλθῃς ἐκ τοῦ σώματος, ποῦ ἔχεις ἀπελθεῖν, καὶ οὐκ ἀμελήσεις τῆς ψυχῆς σου οὐδεμίαν ἡμέραν. Διαλογίζου τὴν τιμὴν ἣν κατέλαβον πάντες οἱ ἅγιοι, καὶ ὁ ζῆλος αὐτῶν ἑλκύσει σε κατὰ μικρὸν μικρόν. Λογίζου πάλιν καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς οὓς κατέλαβον οἱ ἁμαρτωλοί, καὶ φυλάξεις σεαυτὸν ἀπὸ τῶν πονηρῶν. Συμβουλῆς ἀεὶ μέτεχε πατέρων, καὶ ποιεῖς ὅλον σου τὸν χρόνον ἐν ἀναπαύσει. Πρόσεχε σεαυτῷ, ἐὰν ὁ λογισμός σου νύξῃ σε ὅτι ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται κατὰ σοῦ, μὴ καταφρονήσῃς αὐτοῦ, ἀλλὰ βάλε αὐτῷ μετάνοιαν ἐν φωνῇ οἰκτρᾷ, ἕως οὗ πείσῃς αὐτόν. Βλέπε μὴ ἔσο σκληροκάρδιος ἐπὶ τὸν ἀδελφόν σου· βιαζόμεθα γὰρ πάντες ἀπὸ τῆς ἔχθρας. Ἐὰν οἰκῇς μετὰ ἀδελφῶν, μὴ προστάξῃς αὐτοῖς ἐν παντὶ πράγματι, ἀλλὰ συγκοπίασον αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἀπολέσῃς τὸν καρπόν σου. Ἐὰν θορυβῶσί σε οἱ δαίμονες περὶ τροφῆς καὶ σκεπάσματος, καὶ μεγάλης πτωχείας ὑποβάλλοντές σοι ὀνειδισμόν, μὴ ἀνταποκριθῇς αὐτοῖς ἔν τινι, ἀλλὰ παράθου σαυτὸν τῷ Θεῷ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου καὶ ἀναπαύῃ. Βλέπε μὴ καφρονήσῃς τὰς λειτουργίας σου ποιεῖν, αὗται γὰρ φέρουσι τὸν φωτισμὸν τῆς ψυχῆς. Εἰ ἀγαθὰ ἐποίησας, μὴ καυχῶ ἐν αὐτοῖς· ἐὰν δὲ καὶ ἐποίησας πολλὰ κακά, μὴ ἀμέτρως λυπηθῇ σου ἡ καρδία, ἀλλὰ στῆθι ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, εἰς τὸ μηκέτι συμπεισθῆναι αὐτοῖς, καὶ φυλαχθήσῃ ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἐὰν εἶς σοφός. Ἐὰν ὀχλεῖσαι ἀπὸ τῆς πορνείας, θλῖψόν σου τὸ σῶμα ἀδιαλείπτως ἐν ταπεινώσει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐάσῃς τὴν καρδίαν σου πισθῆναι ὅτι συνεχωρήθησάν σου αἱ ἁμαρτίαι, καὶ ἀναπαύῃ. Ἐὰν ἡ γαστριμαργία σε πολεμῇ ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐδεσμάτων, μνήσθητι τῆς δυσωδίας αὐτῶν καὶ ἀναπαύῃ. Ἐὰν ἡ καταλαλιὰ θλίβῃ σε εἰς τὸν ἀδελφόν σου, μνήσθητι ὅτι ἐὰν ἀ-

κούση λυπηθῆναι ἔχει, καὶ διατρέπῃ ἀπαντῆσαι αὐτῷ, καὶ ἀναπαύῃ. Ἐὰν ὑπερηφανία κυριεύῃ σου, μνήσθητι ὅτι αὐτὴ ἀπόλλυσί σου ὅλον τὸν κόπον καὶ οὐκ ἔστι τοῖς συμπειθομένοις αὐτῇ μετάνοια, καὶ ἀναπαύῃ. Ἐὰν ἐξουδένωσις πολεμῇ τὴν καρδίαν σου εἰς τὸν πλησίον σου, μνήσθητι ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς παραδώσει σε εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ ἀναπαύῃ. Ἐὰν κάλλος σώματος ἕλκῃ τὴν καρδίαν σου, μνήσθητι τῆς δυσωδίας αὐτοῦ ὅταν ἀποθάνῃ, καὶ ἀναπαύῃ. Ἐὰν ἡδονῇ τῶν γυναικῶν, ὡς ἡδίστῃ σοι, πολεμῇ , μνήσθητι τῶν ἤδη ἀποθανουσῶν ποῦ ἀπῆλθον, καὶ ἀναπαύῃ.

Ταῦτα γὰρ πάντα ἡ διάκρισις συνάγουσα καὶ διαλογιζομένη, τὰ μὲν καλὰ κατορθοῖ, τὰ δὲ φαῦλα καταργεῖ. Ἀδύνατον οὖν ἐλθεῖν τὴν διάκρισιν, ἐὰν μὴ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ποιήσῃς· πρῶτον τὴν ἡσυχίαν, ἡ ἡσυχία τίκτει τὴν ἄσκησιν καὶ τὸν κλαυθμόν· ὁ κλαυθμὸς τίκτει τὸν φόβον· ὁ φόβος τίκτει τὴν ταπείνωσιν καὶ τὸ προορᾶν· τὸ προορᾶν τίκτει τὴν ἀγάπην, ἡ ἀγάπη ποιεῖ τὴν ψυχὴν ἄνοσον, ἀπαθῆ· τότε γινώσκει ὁ ἄνθρωπος, ὅτι οὐ μακράν ἐστιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, μετὰ ταῦτα πάντα. Ὁ βουλόμενος οὖν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς τιμὰς ταύτας τῶν ἀρετῶν, ἀμέριμνος ἔστω ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, τοῦ μὴ κρῖναι αὐτόν, καὶ ἑτοιμάσει ἑαυτὸν εἰς θάνατον. Καὶ ὁσάκις εὔχεται, κατανοείτω τί ἐστι τὸ ἀφορίζον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ καταργήσει αὐτό· καὶ μισήσει τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ ἡ ἀγαθοσύνη τοῦ Θεοῦ χαρίζεται αὐτῷ τὰς ἀρετὰς ἐν τάχει. Τοῦτο δὲ μάθε· ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἐσθίων καὶ πίνων ἀμέτρως, ἢ ἀγαπῶν τι τοῦ κόσμου τούτου, οὐ μὴ ἔλθῃ ἐπ' αὐτάς, οὐδ' οὐ μὴ φθάσῃ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀπατᾷ.

Παρακαλῶ οὖν πάντα ἄνθρωπον θέλοντα δοῦναι μετάνοιαν τῷ Θεῷ, φυλάξει ἑαυτὸν ἀπὸ πολυοινίας· αὐτὸ γὰρ ἀνακαινίζει πάντα τὰ πάθη, καὶ ἐκδιώκει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς ψυχῆς. Πλήν, ἐν πάσῃ σου δυνάμει, αἴτησαι παρὰ Θεοῦ, ἵνα ἐξαποστείλῃ σοι τὸν φόβον αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῆς ἐπιποθήσεως τῆς εἰς Θεόν, ἀπολέσῃ σου πάντα τὰ πάθη ἀντιστρατευόμενα τῇ ταλαιπώρῳ ψυχῇ, θέλοντα ἀφορίσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ κληρονομῆσαι αὐτήν· ἴσως διὰ τοῦτο οἱ ἐχθροὶ πολεμοῦσι τῇ δυνάμει ἑαυτῶν ἀντιπολεμοῦντες τὸν ἄνθρωπον. Μὴ πρόσεχε οὖν, ἀδελφέ, εἰς ἀνάπαυσιν, ὅσον ἧς ἐν τῷ σώματι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· οὐδ' οὐ μὴ πιστεύσῃς σεαυτῷ ἐν καιρῷ ἀναπαυομένῳ ἀπὸ τῶν παθῶν, διότι στέλλουσιν ἑαυτοὺς οἱ δόλιοι πρὸς καιρὸν ἐν πανουργίαις, ἕως οὗ ἄνθρωπος ἀπολύσῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν νομίζων ὅτι ἀνεπάη, καὶ ἄφνω εἰσπηδοῦσιν ἐπὶ τὴν ταλαίπωρον ψυχήν, καὶ ἁρπάζουσιν αὐτὴν ὡς στρουθίον, καὶ ἐὰν ἐπικρατέστεροι αὐτῆς γένωνται, ἐν παντὶ ἁμαρτήματι ταπεινοῦσιν αὐτὴν ἀνελεημόνως· χαλεπώτερον τῶν παρὰ τὰς ἀρχὰς ὑπὲρ ὧν ηὔχετο συγχωρηθῆναι. Σταθῶμεν οὖν ἐν φόβῳ Θεοῦ, καὶ φυλάξωμεν ἐπιτελοῦντες τὸ πρακτικὸν ἡμῶν, φυλάσσοντες πάσας τὰς ἀρετάς, αἵτινες κωλύουσι τὴν κακίαν τῶν ἐχθρῶν· διότι οἱ κόποι καὶ οἱ μόχθοι τοῦ μικροῦ βίου τούτου, οὐ

μόνον ὅτι φυλάττουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πονηρίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πάλιν εὐτρεπίζουσι τοὺς στεφάνους τῆς ψυχῆς πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σώματος.

Φύγωμεν τοίνυν, ὦ ἀδελφοί, τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, ἵνα κληρονομήσωμεν τὰ ἐπουράνια ἀγαθά. Ἡ γὰρ κληρονομία τοῦ κόσμου τούτου χρυσός ἐστι καὶ ἄργυρος, καὶ οἰκίαι καὶ ἐνδύματα, καὶ οὐ μόνον ὅτι παρασκευάζουσιν ἡμᾶς ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμενοι καταλιμπάνομεν αὐτά. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ κληρονομία ἀμέτρητός ἐστιν· ἣν ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη[1], καὶ ταύτην ἐχαρίσατο ὁ Θεὸς τοῖς ὑπακούουσιν αὐτοῦ ἐν τῷ μικρῷ καιρῷ τούτῳ καὶ λαμβάνουσιν αὐτὴν οὐκ ἀργῶς, ἀλλὰ δι' ἄρτον καὶ ὕδωρ καὶ ἱμάτιον, ἃ παρέσχοντο τοῖς δεομένοις, καὶ διὰ φιλανθρωπίαν καὶ ἁγνείαν σώματος ἀπὸ φθορᾶς, καὶ τὸ μὴ κακοποιῆσαι τὸν πλησίον, καὶ τὸ κτήσασθαι καρδίαν ἄκακον καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ ἐντολάς. Καὶ οἱ φυλάσσοντες ταῦτα, ἀνάπαυσιν ἕξουσι, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εὐλαβηθήσονται αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι, καί, ὅταν ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ σώματος, χαρὰν αἰώνιον λήψονται. Οἱ δὲ ποιοῦντες τὰ θελήματα αὐτῶν ἐν ἁμαρτίᾳ, καὶ μὴ θέλοντες μετανοῆσαι, ἀλλ' ὄντες ἐν περισπασμῷ τῆς ἡδονῆς, καὶ τῇ ἑαυτῶν ἀπάτῃ ἐπιτελοῦντες τὴν κακίαν αὐτῶν, καὶ τὴν εὐτραπελίαν τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ τὴν κραυγὴν ἐν ταῖς μάχαις αὐτῶν, καὶ τὴν ἀφοβίαν τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀνελεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχούς, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἁμαρτημάτων, τούτων ἔσται τὰ πρόσωπα ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ πεπληρωμένα αἰσχύνης, καὶ οἱ ἄνθρωποι καταφρονήσουσιν αὐτῶν, καί, ὅταν ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὄνειδος καὶ αἰσχύνη προάξει αὐτοὺς ἐν τῇ γεέννῃ. Δυνατὸς δέ ἐστιν ὁ Θεὸς ἐνδυναμῶσαι καὶ ἀξιῶσαι ἡμᾶς προκόψαι ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, φυλάττοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, ἵνα δυνηθῶμεν σωθῆναι ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ μέλλοντος ἐλθεῖν ἐπὶ ὅλον τὸν κόσμον. Οὐ γὰρ χρονιεῖ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· ἀλλ' ἐλεύσεται ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν μισθόν· καὶ τοὺς μὲν ἀσεβεῖς ἐκπέμψει εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τοῖς δὲ ἰδίοις παρέξει τὸν μισθόν, καὶ εἰσελεύσονται μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναπαύσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Μὴ ἐκκακήσῃς οὖν, ἀδελφέ, ταῦτα ἀναγινώσκων καθ' ἡμέραν· ἴσως γένηται καὶ ἡμῖν ἔλεος, μεθ' ὧν ἠξίωσεν ὁ Χριστός. Φρόντισον οὖν, ἀγαπητέ, τηρῆσαι τὰς ἐντολὰς ταύτας τὰς γεγραμμένας, ἵνα δυνηθῇς σωθῆναι μετὰ τῶν ἁγίων τῶν φυλαξάντων τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἴ τις δὲ ἀναγινώσκει ταῦτα καὶ οὐ τηρεῖ αὐτά, ἔοικέ τινι κατανοήσαντι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ, καὶ παραχρῆμα ἐπιλαθομένῳ ὁποῖος ἦν[2]. Εἴ τις δὲ ἀναγινώσκει ταῦτα καὶ φυλάσσει, ὅμοιός ἐστι τῷ σπόρῳ τῷ σπαρέντι ἐπὶ τὴν

1. Πρβλ. Ἡσ. 64,3. Α' Κορ. 2,9. 2. Πρβλ. Ἰακ. 1,23-24.

γῆν τὴν ἀγαθὴν καὶ καρποφορήσαντι[1]. Δυνατὸς δέ ἐστιν ὁ Θεὸς τοῦ εὑρεθῆναι ἡμᾶς ἐν τοῖς ἀκούουσι καὶ τηροῦσιν, ὅπως δέξηται καὶ παρ' ἡμῶν τὸν καρπὸν σῶον διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ· ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

VI.—ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ *

1. «Οὐδεὶς δύναται δυσὶ Κυρίοις δουλεύειν»[2], φησὶν ὁ Κύριος· οὐ δύνασθε τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τοῦ κόσμου, «οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμωνᾷ»[3], ἢ τῷ Θεῷ τῷ Θεῷ ἢ τῷ κόσμῳ τῷ κόσμῳ. Εἰ δειλοί ἐστε μὴ ἐκβαίνετε εἰς πόλεμον, οὐ δύνασθε γὰρ καὶ δειλοὶ εἶναι καὶ πολέμιοι· γέγραπται γάρ· «ὁ δειλὸς μὴ ἐκπορευέσθω εἰς πόλεμον»[4]· οὐ δύνασθε γὰρ καὶ ἀσθενεῖς εἶναι καὶ ἀνδρεῖοι, οὐ δύνασθε ἀκριβεῖς εἶναι καὶ ἀδιάφοροι· ἢ τὴν φιλίαν τοῦ Θεοῦ ποθήσατε ἢ τὴν φιλίαν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἀγαπῶν τὴν φιλίαν τῶν ἀνθρώπων ἀφίσταται τῆς φιλίας τοῦ Θεοῦ· γέγραπται γάρ· «ἕως θανάτου ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας[5]». Ὁ τῆς ἀληθείας φροντίζων, πάντως τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ ὑπακούει, ὁ δὲ ὑπακούων τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ἐναντιοῦται τοῖς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καταπατοῦσιν.

Οὐκ ἔστι καλὸν τὸ πᾶσιν ἀνθρώποις θέλειν ἀρέσκειν, γέγραπται γάρ· «Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμῖν εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι»[6]· οἱ προφῆται ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀπέθνησκον, οἱ ψευδοπροφῆται τὰ πρὸς ἡδονὴν ἔλεγον τῶν ἀνθρώπων καὶ ἠγαπῶντο. Ὃς θέλεις ἐπιλέξαι ἐκ τῆς ἀληθείας, φρόντισον καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτῆς, μὴ τὰ πρὸς ἡδονὴν τῶν ἀνθρώπων ποιῆσαι καὶ ἀγαπᾶσθαι ὑπ' αὐτῶν. Ἰδοὺ ἐγὼ καθὼς κατελαβόμην ἔγραψα, ὑμεῖς τὸ ἀναπαῦον ὑμᾶς ποιήσατε· ἐγὼ οὕτω λογίζομαι, ὅτι ἐὰν πρὸς ἡδονὴν τῶν ἀνθρώπων ποιήσητε, καὶ αὐτοὶ ὕστερον καταγνώσονται ὑμῶν τῆς ἀνευλαβείας· ἐὰν δὲ τῆς ἀληθείας ζηλωταὶ γένησθε, κἂν μικρὸν λυπηθῶσι καθ' ὑμῶν, ἀλλ' ὕστερον θαυμάσουσι καὶ ἐπαινέσουσι τὸν ἔνθεον ὑμῶν ζῆλον.

Φύγωμεν οὖν τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀνωφελεῖς συνδυασμοὺς μόνωσιν ἀσπαζόμενοι, ἐπιβλαβὴς γὰρ καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως φθοροποιὸς ἡ τῶν οἰκειοτέρων συνδιαίτησις· ὡς γὰρ οἱ ἐνάρετοι λοιμικοὶ γενόμενοι πάντα νοσοῦσι, οὕτως οἱ ἄνθρωποι ἀδιαφόρως συνδιάγοντες, πάντως μεταλαμβάνουσι τῆς ἐκείνων κακίας· τί γὰρ ἔτι κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸν κόσμον οἱ ἀποταξάμενοι;

---

* Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χειρογράφου 464 τοῦ Σινᾶ τοῦ 17 αἰ. (τὸ πρῶτον) (V. Gardthausen) καὶ τῶν χειρογράφων τῶν Παρισίων Coislin 188 καὶ 127 (τὸ δεύτερον) (R. Devreesee).

1. Πρβλ. Ματθ. 13,8. 2. Ματθ. 6,24. 3. Ματθ. 6,25. 4. Πρβλ. Δευτ. 20,8. 5. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 4,28. 6. Λουκ. 6,26.

2. Εἶπε πάλιν· Καθεζόμενος εἰς τὸ κελλίον σου, συνάγαγέ σου τὸν νοῦν· μνήσθητι ἡμέρας θανάτου· ἴδε τότε τοῦ σώματος τὴν νέκρωσιν· ἐννόει τὴν συμφοράν· λάβε τὸν πόνον, κατάγνωθι τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ματαιότητος, ἐπιμέλησαι τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς σπουδῆς, ἵνα δυνηθῇς διὰ παντὸς μένειν ἐν τῇ αὐτῇ προθυμίᾳ τῆς ἡσυχίας, καὶ μὴ ἀσθενήσῃς. Μνήσθητι δὲ καὶ τῆς ἐν τῷ ᾅδῃ καταστάσεως· λογίζου, πῶς ἄρα εἰσὶν ἐκεῖ αἱ ψυχαί· ἐν ποίᾳ πικροτάτῃ σιωπῇ ἢ ἐν ποίῳ δεινοτάτῳ στεναγμῷ· ἡλίκῳ φόβῳ καὶ ἀγῶνι ἢ τίνι προσδοκίᾳ ἐκδεχόμεναι τὴν ἄπαυστον ὀδύνην· τὸ ψυχικὸν καὶ ἀπέραντον δάκρυον. Ἀλλὰ καὶ ἡμέρας ἀναστάσεως καὶ παραστάσεως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν μνήσθητι. Φαντάζου τὸ φρικῶδες ἐκεῖνο κρῖμα· ἄγε εἰς μέσον τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἁμαρτωλοῖς αἰσχύνην τὴν κατενώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, ἐξουσιῶν καὶ πάντων ἀνθρώπων· τά τε κολαστήρια πάντα, πῦρ τὸ αἰώνιον, σκώληκα τὸν ἀτελεύτητον[1], τὸν τάρταρον[2], τὸ σκότος τὸ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, τὸν τῶν ὀδόντων βρυγμόν[3], τοὺς φόβους καὶ τὰς βασάνους. Ἄγε δὴ καὶ τὰ τοῖς δικαίοις ἀποκείμενα ἀγαθά, παῤῥησίαν τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων[4], ἐξουσιῶν[5] καὶ παντὸς τοῦ δήμου, βασιλείαν καὶ τὰ ταύτης δωρήματα, τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν.

Ἑκατέρων τούτων τὴν μνήμην ἄγε σεαυτόν· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ τῶν ἁμαρτωλῶν κρίσει στένε, δάκρυε, πένθει· ἔνδυσαι τὴν ἰδέαν φοβούμενος, μὴ καὶ σὺ αὐτὸς ἐν τούτοις γένῃ· ἐπὶ δὲ τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἀποκειμένοις τοῖς δικαίοις, χαῖρε καὶ ἀγάλλου καὶ εὐφραίνου, καὶ τούτων μὲν σπούδασον ἀπολαῦσαι, ἐκείνων δὲ ἀλλοτριοῦσθαι. Ὅρα μήποτε, κἂν ἔνδον ἐν τῷ κελλίῳ σου τυγχάνῃς κἂν ἔξω που, τῆς ἐκ τούτων μνήμης μὴ παραῤῥίψῃς σου τὸ φρόνημα, ὅπως κἂν διὰ τούτου τοὺς βλαβεροὺς διαφεύξῃ λογισμούς.

1. Πρβλ. Μάρκ. 9, 43-45. 2. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2,4. 3. Πρβλ. Ματθ. 8,12. 13,42. 4. Πρβλ. Α' Θεσ. 4,16. 5. Πρβλ. Ἐφ. 6,12.

ΑΜΜΩΝ Ἢ ΑΜΜΩΝΙΟΣ

ΑΜΜΩΝ Ἢ ΑΜΜΩΝΙΟΣ

1. Εἷς τῶν πολλῶν ὁμωνύμων ἀσκητῶν. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 335, ἐλθὼν δὲ περὶ τὸ 352 εἰς Παβαῦ ἢ Βαῦ, τὸ κέντρον τῶν Ταβεννησιωτῶν ἀσκητῶν, ἐγένετο μοναχός, ἀσκητεύσας ἐπὶ τριετίαν ἐνταῦθα. Ἀλλ' ὕστερον ἦλθεν εἰς τοὺς μοναχοὺς τῆς Νιτρίας. Ἄγνωστον πότε —πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀθανασίου—χειροτονηθεὶς ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ἀντινόης. Δὲν εἶναι ἀκριβὴς ἡ πληροφορία τοῦ ποιητοῦ καὶ συνθέτου τοῦ ἐπιγράμματος, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸν ὅσιον Ἄμμωνα, τὸν καὶ ἐπίσκοπον. Ὁ συνθέτης τοῦ ἐπιγράμματος τούτου ἀποδίδει καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἄμμωνος ἐπισυμβάντα ἐν Νιτρίᾳ:

«Ἀμμοὺν πατρὸς κατεῖδε Νιτρία τρία,
κόσμου φυγήν, ἄσκησιν, ἔξοδον βίου». (Μέγ. Συναξ. ἔκδ. μοναχοῦ Βίκτωρος Ματθαίου, Ἀθῆναι 1966, τόμ. ΙΒ', 247, Δ/βρίου 7, ὁπότε καὶ ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἑορτάζεται).

2. Εἰς τὸν ὅσιον Ἄμμωνα ἀποδίδεται Ἐπιστολή, τῷ Θεοφίλῳ Ἀλεξανδρείας (385-412) ἀποσταλεῖσα. Ἐγράφη περὶ τὸ 399-400. Τὸ περιεχόμενον τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης εἶναι λίαν ἀξιόλογον διὰ τὰς περὶ τῶν μοναχῶν τῆς Νιτρίας εἰδήσεις, ὡς καὶ διὰ τὰς παρεχομένας λεπτομερείας περὶ Παχωμίου, Θεοδώρου καὶ Μ. Ἀθανασίου. Ἡ Ἐπιστολὴ φέρει τὸν τίτλον: «Περὶ πολιτείας καὶ βίου μερικοῦ Παχουμίου καὶ Θεοδώρου». Ἐξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ Fr. Halkin (Vitae Graecae S. Pachomii. Subsidia Hagiographica 19 (1932) 97-121), ὁπόθεν καὶ ἀναδημοσιεύεται κατωτέρω. Περὶ τοῦ «Βίου τοῦ Παχωμίου», τοῦ ἑλληνιστὶ διασωθέντος, ἐγένετο ὁ προσήκων λόγος ἐν τῷ περὶ Παχωμίου κεφαλαίῳ. Τινὲς δέχονται τὸν «Βίον» τοῦ Παχωμίου συνταχθέντα περὶ τὸ 380· ἄλλοι δὲ πάλιν μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς Ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Θεόφιλον Ἀλεξανδρείας τοῦ Ἄμμωνος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλ.: Ὅρα ἐν τῷ περὶ Παχωμίου κεφαλαίῳ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν, ἀφορῶσαν καὶ εἰς τὸν Ἄμμωνα. Πρβλ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Ἀλεξάνδρεια 1935 σ. 225-6. — Ἡ συσχέτισις τοῦ Ἄμμωνος μετὰ τοῦ Ἀμμοὺν ἐν τῷ Μεγ. Συναξ. (ἔνθ' ἀν.), εἶναι ἐσφαλμένη.

Κωνσταντῖνος Γ. Μπόνης Δρ. Θ. καὶ Φ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΜΜΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΜΕΡΙΚΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΥ *

1. Ἐπειδὴ τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ θεραπόντων ἐραστὴς τυγχάνων, μιμητὴς γενέσθαι τῆς αὐτῶν καθαρότητος ἐσπούδασας, τόν τε ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον τὸν ἡγιασμένον, τῶν παρὰ Θηβαίοις καλουμένων Ταβεννησίων μοναζόντων, παρὰ πολλῶν ἀκηκοὼς θαυμάζεις, τριετῆ χρόνον ἐν τῷ παρ' αὐτῶν μοναστηρίῳ γεγενῆσθαί με μαθών, ὅσα παρὰ τῶν συνδιατριψάντων αὐτῷ ἁγίων ἀνδρῶν ἔγνων, περὶ αὐτοῦ ἀκήκοα καὶ ἰδεῖν κατηξιώθην, γράψαι τῇ τιμιότητί σου προσέταξας, ἱκετεύσας τὸν Θεὸν τούτων μοι τὴν μνήμην ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν ποιῆσαι, τῷ προστάγματι τῆς σῆς ὁσιότητος τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι σπουδάσας, αὐτὰ ταῦτα δηλῶ.

2. Ἑπτακαιδεκαετὴς ἐξελθών, χριστιανὸς γενόμενος, καὶ τοῦ μακαρίου πάπα Ἀθανασίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν πολιτείαν τῶν τε μοναζόντων καὶ ἀειπαρθένων διηγουμένου καὶ θαυμάζοντος τὴν ἀποκειμένην αὐτοῖς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐλπίδα[1], ἀκηκοὼς ἐγὼ ταῦτα αὐτοῦ διαγγέλλοντος καὶ ἀγαπήσας, τὸν μακάριον αὐτῶν βίον ἐξελεξάμην· καὶ τοῦ λουτροῦ τυχὼν τῆς παλιγγενεσίας[2], Θηβαίῳ τινὶ μοναχῷ συντυχὼν κατὰ τὴν πόλιν καὶ προθέμενος ἀκολουθῆσαι αὐτῷ, τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀνεθέμην, γνώμης γενόμενος τοῦ τῆς μακαρίας μνήμης Παύλου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ καλουμένῃ Περεοῦ· ὃς αἱρετικὸν εἶναι τὸν μονάζοντα κατοπτεύσας, τῷ ἁγίῳ Θεοδώρῳ εἰς τὴν Θηβαΐδα με ἀπέστειλε διὰ Θεοφίλου καὶ Κόπρη, ἀνδρῶν ἀνακειμένων τῷ Θεῷ, οἵτινες ὑπὸ Θεοδώρου πρὸς τὸν μακάριον πάπαν Ἀθανάσιον μετὰ γραμμάτων ἀπεσταλμένοι ἐτύγχανον. Ὡς δὲ τῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἦν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος, ἐπέστημεν, ὃ καλεῖται Βαῦ, ἐν τῷ ἄνω Διοσπολίτῃ νομῷ τυγχάνοντι, πρὸς τῇ πύλῃ συντυχεῖν μοι καταξιώσας ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Θεόδωρος καὶ ὁμιλήσας τὰ δέοντα, ἀμεῖψαί με ποιήσας τὴν ἐσθῆτα, εἰσήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον· ἐν ᾧ ηὗρον συνηθροισμένους μονάζοντας περί που ἑξακοσίους, περιμένοντας ἐν μέσῳ τοῦ μοναστηρίου. Ὃς ὑπὸ φοίνικα

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Fr. Halkin, Sancti Pachomii Vitae graecae, ἐν Subsidia Hagiographica (19) 1932, σελ. 97, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος Florentini Laurentiani XI, 9 (A. Bandini) καὶ τοῦ κώδικος 367 τῆς ἐν Ἄθῳ Ἱ. Μονῆς Ἰβήρων (Σπ. Λάμπρου).

1. Πρβλ. Κολ. 1,5. 2. Πρβλ. Τιτ. 3,5.

καθεσθείς, πάντων αὐτῷ συγκαθεσθέντων, ξενιζόμενόν με τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ ἐρυθριῶντα ἑωρακώς, πλησίον ἑαυτοῦ καθεσθῆναι πεποίηκεν.

3. Καί τις τῶν μοναζόντων ἀναστὰς ὥσπερ ἔνθους τὸν Θεόδωρον ἠξίου εἰπεῖν αὐτοῦ τὰ πλημμελήματα ἐπὶ πάντων· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ προσεφώνησε λέγων· «Ἀγαθὸν ἀνδρί, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐν νεότητι αὐτοῦ· καθήσεται κατὰ μόνας καὶ σιωπήσεται, ὅτι ἦρεν ἐφ' ἑαυτόν· δώσει τῷ παίοντι αὐτὸν σιαγόνα· χορτασθήσεται ὀνειδισμῶν. Σὺ δὲ τί ἐπαχθῶς φέρεις τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ὀνειδισμούς;» Καὶ οὕτως αὐτοῦ καθεσθέντος, ἕτερος ἀναστὰς ἠξίου περὶ ἑαυτοῦ ἀκοῦσαι· κἀκείνῳ ἀτενίσας ἔφη· «Γέγραπται· Κῆπος κεκλεισμένος ἀδελφή μου νύμφη· κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη»[1]. Σὺ δ' ἐναντίως ἔχων τρυγᾶσαι ὑπὸ πάντων τῶν παραπορευομένων τὴν ὁδόν[2]. Καὶ τούτου μετὰ πολλῆς κατηφείας καθεσθέντος, ἑτέρῳ ἀναστάντι καὶ τὰ αὐτὰ ἐρωτήσαντι ἔφη· «Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου· καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατηύθυνε τὰ διαβήματά μου· καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾆσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν[3]». Καὶ πολλὰ δακρύσαντος καὶ καθεσθέντος κἀκείνου, καὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλων πολλῶν δακρυόντων, ἄλλῳ ἀναστάντι καὶ τὰ περὶ ἑαυτοῦ μαθεῖν ἀξιοῦντι ἔφη· «Μακρόθυμος ἀνήρ, πολὺς ἐν φρονήσει· ὁ δὲ ὀλιγόψυχος, ἰσχυρῶς ἄφρων[4] διόρθωσαι σεαυτόν. Καὶ σκυθρωπάσαντος αὐτοῦ καὶ καθεσθέντος, Ὡρίωνί τινι, Λίβυϊ μὲν τὸ γένος, τέκτονι δὲ τὴν τέχνην, ὡς ὕστερον ἔμαθον, ἀναστάντι καὶ τὰ περὶ ἑαυτοῦ ἀξιώσαντι ἔφη· «Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες κομίσησθε τὰς ἐπαγγελίας[5]. Καὶ μετὰ Ὡρίωνα Πατελλολὶ τοὔνομα ἀναστάντι καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν εἰπεῖν ἀξιώσαντι ἔφη· «Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε· καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ[6]· διόρθωσαι σεαυτόν». Καὶ ἀποστάντος αὐτοῦ, πᾶσι τοῖς παροῦσι μονάζουσι εἶπε περὶ αὐτοῦ· «Πιστεύσατέ μοι λέγοντι· Δαίμοσι φοβερός ἐστιν». Καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλῳ ἀναστάντι καὶ ἐρωτήσαντι ἔφη· «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν, τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον[7] καὶ ἐν τούτοις ἀνδρίζου». Καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλῳ ἀναστάντι ἔφη· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας[8] ἀγωνίζου». Καὶ μετὰ τοῦτον ἑτέρῳ ἀναστάντι ἔφη· «Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, οὐ μόνον σαρκός, ἀλλὰ καὶ πνεύματος[9]· πρόσεχε

---

1. Ἆσμ. 4,12. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 79,13. 3. Ψαλμ. 39,1-3. 4. Παροιμ. 14,29. 5. Ἑβρ. 10,36. 6. Γαλ. 6,2. 7. Ψαλμ. 143,1. 8. Ἐφεσ. 6,12. 9. Β' Κορ. 7,1.

τοῖς κρυπτοῖς σου». Καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλῳ ἀναστήσαντι ἔφη· «Προσεύχου λέγων· «Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου.»[1] Ἑκατέρωθεν γὰρ πόλεμον ἔχεις ἰσχυρόν».

4. Ταῦτα δὲ ἡμεῖς ἠκούομεν αὐτοῦ λέγοντος τῇ Αἰγυπτίων διαλέκτῳ, ἑρμηνεύοντος ἑλληνιστὶ Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἀναγνώστου γενομένου τῆς ἐκκλησίας τῆς λεγομένης Περεοῦ, ἀνδρὸς ἁγίου καὶ τῷ βίῳ καὶ τῇ γλώττῃ καθάπερ λέγοντος· «Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός»[2]. Ὃς μέχρι τοῦ παρόντος ἐνδημῶν τῷ σώματι εὐηρέστει τῷ Κυρίῳ[3].

5. Ὡς δὲ ἐξενιζόμην, τὰ λελαλημένα μήπω νοῶν διά τε τὸ νέον τῆς ἡλικίας καὶ τὴν πολλὴν ἀπειρίαν, ὑπὸ ἄλλου ἐρωτώμενος ὁ Θηβαῖος θεράπων τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος καὶ σιωπῶν ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέστη· καὶ ἐν μέσῳ τῶν μοναζόντων γενόμενος, κυκλωθείς τε καθάπερ στεφάνῳ ὑπὸ πάντων, κελεύσας τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἑρμηνεύειν, ἔφη· «Οἶδα μὲν ὅτι ἐὰν ἀκούσωσι πάλιν οἱ σαρκικοὶ ἀγανακτοῦσιν· ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἰπεῖν με ὑμῖν προσέταξε, λέγω. Ὁ μὲν ὑπὸ τῶν ἐκ γένους ἐπικείμενος τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ διωγμὸς ἐπὶ πλεῖον προκόψει καὶ ἰσχύσει πολλοὺς βλάψαι. Τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ καὶ τῷ ἁγίῳ ἀποστόλῳ Παύλῳ ἐπιβουλεύοντες, οἳ οὐχ ἁγνῶς, ἀλλ' ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν ἐκήρυττον[4]. Ἀκμάζοντος δὲ τούτου τοῦ διωγμοῦ ἐξ ἀπροσδοκήτου ἕλλην ἔσται βασιλεύς, ὃς λογιεῖται λογισμοὺς[5] κατὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ καὶ σπουδάσει τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ χριστιανοῖς ἐπιβουλεῦσαι· ὁ δὲ Χριστὸς καταισχυνεῖ αὐτοῦ τὴν βουλήν· εἴρηκε γὰρ καὶ περὶ αὐτοῦ· «Ὁ δὲ κατοιόμενος καὶ καταφρονητής, ἀνὴρ ἀλαζών, οὐθὲν οὐ μὴ περανεῖ»[6]. Διὸ βοᾶν ἡμᾶς χρὴ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα τὴν ἐλεημοσύνην αὐτοῦ ταῖς ἐκκλησίαις εἰς σωτηρίαν πολλῶν παρατείνῃ»[7].

6. Ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τίνες εἶεν οἱ ἐκ γένους, ἔφη· «Οἱ ἀδόκιμοι Ἀρειανοί.» Καὶ ταῦτα εἰπών, πάλιν ὑπὸ τὸν φοίνικα ἐκάθισε. Καὶ οὕτω συμβέβηκεν, ἀμείψαντά με τὸν τόπον, ἐν ᾧ πρότερον ἐκαθήμην ὀλίγῳ διαστήματι, μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι. Καὶ τῶν μοναζόντων τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἀλλήλοις διαλεγομένων, Ἐλουρίων τοὔνομα, ἀνὴρ τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένος[8] ἔφη πρός με τῇ Ἑλλήνων διαλέκτῳ· «Ἀναστὰς ἐρώτησον τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, πότε ταῦτα ἔσται». Ὡς δὲ φοβούμενόν με καὶ ὑποτρέμοντα εἶδεν, εἶπέ μοι· «Μὴ φοβηθῇς· ἱλαρῷ σε τῷ βλέμματι ὁρᾷ προτρεψάμενός σε· ἀναστὰς τοίνυν ἐρώτησον». Κἀγὼ τὴν πολιὰν αἰδούμενος τοῦ ἀνδρός, ἐπὶ πλεῖον συνειχόμην. Θεασάμενος δὲ τὸν θεράποντα τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον μετὰ μει-

1. Ψαλμ. 18,12. 2. Γαλ. 2,20. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 5,6. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 1,17. 5. Πρβλ. Δαν. 11,24. 6. Πρβλ. Ἀββ. 2,5. 7. Πρβλ. Ψαλμ. 35,10. 8. Πρβλ. Ρωμ. 13,14.

διασμοῦ προσέχοντα τῷ τε μακαρίῳ γέροντι Ἐλουρίωνι κἀμοί, νυττόμενος ὑπὸ Ἐλουρίωνος ἔστην. Καὶ μειδιῶν Θεόδωρος ἐκέλευσε τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἑρμηνεῦσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἔφη πρός με· «Λέγε ὃ βούλει, γινώσκων ὅτι πρόσφατον τρυγηθείς, γλεῦκος τυγχάνεις.» Καὶ ἔτι πλεῖον φόβῳ συσχεθεὶς ἔφην· «Πότε ταῦτα ἔσται;» Ὁ δὲ εἶπεν· «Οὔπω, φησίν, ἀνέγνως τὰς θείας γραφάς; Γέγραπται δέ· «Φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ ὑετοῦ»[1]. Διὸ κἀγώ σοι λέγω· Φωνὴ τῶν ποδῶν τῶν προμηνυθέντων πραγμάτων. Ὄψει δὲ ταῦτα· καὶ ἐν αὐτοῖς ἔσῃ πάσχων τά τε ἀηδῆ καὶ τὰ ἡδέα. Οἴσει γὰρ ὁ Θεὸς ἔλεος πολλαῖς ψυχαῖς. Καὶ πρῶτος ὁ ὑπὸ ἑλλήνων, ἔπειτα ὁ ἐκ γένους ἐπικείμενος ταῖς ἐκκλησίαις καταλυθήσεται διωγμός».

7. Καὶ πάντων μοι ἀτενιζόντων, ἀναστὰς ὁ ἅγιος Θεόδωρος καὶ πᾶσιν προστάξας ἐπὶ προσευχὴν τραπῆναι, λαβόμενός με τῆς χειρός, παρέδωκε διδασκάλοις καὶ ὁδηγοῖς τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ καὶ Αὐσονίῳ τινὶ τοὔνομα δευτερεύοντι αὐτῷ, εἰπὼν πρὸς Αὐσόνιον· «Ἔπειξον αὐτὸν μαθεῖν τὰς θείας γραφάς· οὐ διαμένει γὰρ ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ' ἔσται τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ λειτουργός.» Κἀκεῖνοι παραλαβόντες με καὶ εἰσαγαγόντες εἰς τὸν οἶκον, ἐν ᾧ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὄντες ἦσαν οἰκοῦντες μονάζοντες Ἑλληνισταὶ τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι, καθίσαντες, ἕκαστον ἀπήτουν εἰπεῖν ἃ ἐμνημόνευσαν, ὧν ἠρωτήθη καὶ ἐλάλησεν ὁ ἅγιος Θεόδωρος. Καὶ οὕτως ἑκάστου τῶν εἴκοσι, μεθ' οὓς καὶ Αὐσονίου καὶ Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἀκούσας λεγόντων ἃ ἐμνημόνευσαν, συμβαλὼν ἐν τῇ καρδίᾳ μου[2], μνημονεῦσαι ταῦτα ἅπερ ἔγραψα ἠδυνήθην. Ἑρμήνευσε γάρ μοι παραχρῆμα ἀξιωθεὶς παρ' ἐμοῦ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Θεόδωρος τὸν νοῦν ὧν ἑκάστῳ τῶν ἐρωτησάντων εἰρήκει ὁ μέγας Θεόδωρος. Ταῦτα δὲ ἐρρέθη ἐνιαυτοῦ καὶ ὀλίγῳ πρὸς παρεληλυθότος, ἀφ' οὗ καῖσαρ ἀνηγορεύετο Γάλλος, ὁ ἐπικληθεὶς νέος Κωνστάντιος.

8. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἴ ποτε πόρρωθεν τῆς φωνῆς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἤκουον, ἢ χαρᾶς ἢ λύπης ἢ φόβου ἐπληρούμην, καὶ τούτων ὁπότερόν τι ἂν εἴη θαυμάζων ὧν ἔπασχον ἐπυθόμην, καὶ ἔγνων καὶ ἄλλους τὸ αὐτό μοι πάσχειν, Αὐσόνιον μὲν ἰδίᾳ, Ἐλουρίωνα δὲ καθ' ἑαυτὸν παρεκάλεσα τὰ κατὰ Θεόδωρον τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ διηγήσασθαί μοι — οὔπω γὰρ ἐτόλμων τὸν Ἀλεξανδρέα Θεόδωρον συνεχῶς ἐρωτᾶν — ὧν ἕκαστος ἔφη·

9. «Παχούμιός τις, ἡγησάμενος τούτων τῶν μοναστηρίων, εὐηρέστησε τῷ Θεῷ[3], ᾧ ὁ Θεὸς πολλὰ μὲν δι' ἀποκαλύψεων, πλείονα δὲ καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ λαλῶν[4], ἕτερα δὲ δι' ἀγγέλων ἐγνώρισε, διαφόροις χαρίσμασι τιμήσας αὐτόν· ὃς δὴ καὶ πρὸ ἓξ τούτων ἐτῶν ἐκδημήσας τοῦ σώματος ἐνεδήμησε πρὸς τὸν Κύριον[5]. Οὗτός ποτε

1. Γ' Βασ. 18,41. 2. Πρβλ. Λουκ. 2,19. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 11,5.
4. Πρβλ. Ὠσ. 2,16. 5. Πρβλ. Β' Κορ. 5,8.

καθεζόμενος τοῖς περὶ αὐτὸν μονάζουσιν ἔφη· «Τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Πεκύσσιον ἀπεστείλαμεν εἰς τὴν Λατῶν πόλιν ἐπικουρῆσαι τοῖς ἀδυνάτοις ἐκεῖσε· ὃν νῦν καθεζομένῳ μοι εὐηγγελίσατο ἄγγελος Κυρίου μέλλειν σήμερον ἔρχεσθαι, ἐπαγόμενον σκεῦος ἐκλογῆς τῷ Θεῷ[1]· ἔστι δὲ τοῦτο παῖς τις τρισκαιδεκαετής, Θεόδωρος καλούμενος, πνεύματος ἁγίου πλήρης[2]. Καὶ μετὰ δυσμὰς ἡλίου ἐπέστη τῷ μοναστηρίῳ Πεκύσσιος, φίλος τοῦ Παχουμίου τυγχάνων γνήσιος, ἐπιφεφερόμενος καὶ τὸν ἅγιον τοῦτον Θεόδωρον, τρισκαιδεκαετῆ τότε ὡς ἔφην τυγχάνοντα· ὃν ὁ ἅγιος Παχούμιος ὑποδεξάμενος, ὡς υἱὸν ἀνέθρεψε γνήσιον.»

10. «Καὶ γενάμενος εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν Θεόδωρος, ἐπιταχθείς τι παρὰ Παχουμίου καὶ ἀνύσας, ζητῶν τὸν ἅγιον Παχούμιον, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁδηγούμενος, γέγονε πλησίον τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ τοὺς μονάζοντας ἑστιᾶσθαι ἔθος ἐστὶ πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ μοναστηρίου· καὶ σειομένης τῆς γῆς αἰσθόμενος ἤκουσε Παχουμίου ἐν προσευχῇ λέγοντος· «Ὁ Θεὸς ὁ πολυέλεος, ὁ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν[3] φεῖσαι τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων[4] καὶ πλήθυνον ἡμῖν ἔτι μᾶλλον τοὺς οἰκτιρμούς σου[5] καὶ μήτε τοὺς μονάζοντας μήτε τὰς ἀειπαρθένους κρίνῃς ἀπαιτῶν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἐπαγγέλματος, ὁμοίως μήτε τὸν λαόν σου, ὑπὲρ ὧν ἐνετείλω ἡμῖν καὶ ἐνεφύτευσας ἀγαθῶν· ἀλλὰ κρίνων ἡμᾶς, σύγκρινον τῷ κόσμῳ τῷ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ μονογενοῦς σου· οὕτω γὰρ οὐκ εἰσελεύσῃ εἰς κρίσιν μεθ' ἡμῶν[6], ἀλλ' ἐξαλείψεις ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας· εἰ γὰρ τὸν τότε κόσμον οὐκ ἀπώλεσας, πῶς τὸν νῦν λαόν σου οὐκ ἐλεήσεις; Ἐλέησον ἡμᾶς, δέσποτα, περιποιησάμενος καὶ κτῆσαι, παυσάμενος τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ διὰ τὸ αἷμα τοῦ μονογενοῦς σου, ᾧ ἐλυτρώθημεν. Εἰ γὰρ δι' Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ Ἰουδαίους πολλάκις ἠλέησας[7], πόσῳ μᾶλλον διὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου ἡμᾶς ἀπαύστως ἐλεήσεις; Δοῦλοί ἐσμεν τοῦ μονογενοῦς σου, ὃς πλάσματα αὐτοῦ ὄντας ἡμᾶς υἱούς σου πεποίηκεν.» Καὶ λοιπὸν ἐφεξῆς τοῦ Παχουμίου λέγοντος· «Ἐλέησον» καὶ μηδὲν ἕτερον προστιθέντος, ἡ γῆ ἐσείετο· καὶ Θεόδωρος τὸ πρόσωπον ἔχων ἐπὶ τὴν γῆν, μετὰ παντὸς φόβου προσηύχετο, ἕως οὗ Παχούμιος ἱλαρᾷ τῇ φωνῇ βοήσας ἔφη· «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ σώσας τὸ γένος ἡμῶν, καὶ αἰνετὸς καὶ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν[8]. Καὶ τοῦ σεισμοῦ παυσαμένου καὶ τοῦ φωτὸς μηκέτι σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρωμένου, Παχούμιος ἀνοίξας τὴν θύραν τοῦ οἴκου, πρὸς Θεόδωρον ἀναστάντα ἔφη· «Τολμηρῶς μὲν παρέμεινας· βόα δὲ ἀπαύστως πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα τὰ ἐλέη αὐτοῦ παρατείνῃ ἡμῖν[9], ὧν χωρὶς ὑπάρξαι κτίσις οὐ δύναται. Ταῦτα δὲ ἐν τῇ ζωῇ μου τῇ ἐν τῷ σώματι

1. Πρβλ. Πράξ. 9,15. 2. Πρβλ. Πράξ. 7,55. 3. Ἰωὴλ 2,13. 4. Πρβλ. Ἰωὴλ 2,17. 5. Πρβλ. Ψαλμ. 35,8. 6. Πρβλ. Ψαλμ. 142,2. 7. Πρβλ. Ἔξ. 32,12. 14. 8. Πρβλ. Δαν. 3,55. 9. Πρβλ. Ψαλμ. 35,10.

μηδενὶ ἀπαγγείλῃς.» Ἅπερ μετὰ τὴν Παχουμίου κοίμησιν παρὰ Θεοδώρου ἠκούσαμεν».

11. «Μετὰ δὲ ἡμέρας ζ' τοῦ ἑωρακέναι τὰ κατὰ Παχούμιον, ἐπισκεπτομένου Παχουμίου τὰ ἄλλα μοναστήρια, Θεόδωρος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ καλουμένῳ Βαῦ, πράττων ἃ ἦν αὐτῷ ἐγχειρίσας ὁ ἅγιος Παχούμιος, ἀκηκοὼς παρά τινων ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιδημησάντων, ἅπερ οἱ Ἀρειανοὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγουσιν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆναι τῆς πλάνης τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἐν τῷ προσεύχεσθαι ἑώρακεν ὥσπερ τρεῖς στύλους φωτὸς ἐξ ὅλων ἴσους, ταὐτότητα πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας· καὶ φωνῆς ἤκουσε λεγούσης πρὸς αὐτόν· «Μήτε τῇ διαστάσει τοῦ ὁρωμένου ὑποδείγματος, μήτε τῇ περιγραφῇ, ἀλλὰ μόνον τῇ ταὐτότητι πρόσεχε· οὐκ ἔστι γὰρ ἐν τῇ κτίσει ὑπόδειγμα, ὃ δύναται παραστῆσαι τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.»

12. «Καὶ ταῦτα Παχούμιος παρὰ Θεοδώρου ἀκηκοὼς ἔφη πρὸς αὐτόν· «Ὡς ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἐχώρεις, ἐδείχθη σοι καὶ ἐλαλήθη. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἅμα τῷ τὸν μονήρη βίον ἑλέσθαι, ἄρτι μὲν ὑπὸ τῶν προσηκόντων Μελετίῳ τῷ Λυκοπολίτῃ, ἄρτι δὲ ὑπὸ τῶν Μαρκίωνος παρακαλούμενος μετ' αὐτῶν εἶναι καὶ τὰ αὐτῶν φρονεῖν, μαθὼν ὅτι καὶ ἄλλαι αἱρέσεις εἰσίν, ὧν ἑκάστη ἔλεγε παρ' ἑαυτῇ τὴν ἀλήθειαν εἶναι, ἐταραττόμην· καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων ἱκετεύσας τὸν Θεὸν ἀποκαλῦψαί μοι παρὰ τίσιν ἐστὶν ἡ ἀλήθεια — ὅλος γὰρ συγκεχυμένος ἤμην — καὶ ἔτι προσευχόμενος ἐγενάμην ἐν ἐκστάσει καὶ εἶδον ὥσπερ νύκτα τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἅπασαν· καὶ ἐκ διαφόρων μερῶν ἤκουον φωνῆς λεγούσης· «Ἐνταῦθα ἡ ἀλήθεια.» Καὶ ἑώρουν πολλοὺς ἑκάστῃ φωνῇ ἀκολουθοῦντας ἐν σκότει ὑπὸ ἀλλήλων ὁδηγουμένους, καὶ πρὸς μόνῳ τῷ ἀνατολικῷ κλίματι τῆς οἰκουμένης λύχνον ἐπὶ ὑψηλοῦ κείμενον, ὡς ἑωσφόρον λάμποντα· κἀκεῖθεν ἤκουον φωνῆς λεγούσης μοι· «Μὴ ἀπατᾶσθε ὑπὸ τῶν εἰς τὸ σκότος ἑλκόντων, ἀλλὰ τούτῳ τῷ φωτὶ ἀκολουθήσατε· ἐν αὐτῷ γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια.» Καὶ εὐθέως ἐγένετο φωνὴ λέγουσα πρός με· «Ὁ λύχνος οὗτος ὃν ὁρᾷς ὡς ἑωσφόρον λάμποντα, λάμψει σοί ποτε ὑπὲρ τὸν ἥλιον· αὐτὸς γάρ ἐστι τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ὃ κηρύττεται ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ἐβαπτίσθης· ὁ δὲ καλῶν ὁ Χριστός ἐστιν ἐν Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας· αἱ δὲ ἄλλαι φωναὶ αἱ ἐν τῷ σκότει, τῶν αἱρέσεών εἰσιν, δαίμονος ἐν τῷ ἑκάστης αἱρέσεως ἡγουμένῳ φωνοῦντος καὶ πλανῶντος πολλούς». Καὶ οὕτως ἐν φωτεινοῖς ἐνδύμασιν πολλοὺς ἑωρακὼς τῷ λύχνῳ προστρέχοντας, εὐλόγησα τὸν Θεόν· καὶ τῶν ἀπατῆσαί με θελησάντων καταφρονήσας, συνῴκησα τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ Παλάμωνι, μιμητῇ τῶν ἁγίων τυγχάνοντι, ἕως ὅτου ἄγγελος Κυρίου ἐπιστάς μοι ἔφη· «Θέρμαινε τοὺς προσιόντας σοι ἐν τῷ πυρὶ ὃ ἀνῆψέ σοι ὁ Θεός.» Καὶ ὁδηγηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, τὰ μοναστήρια ταῦτα διὰ τοῦ Θεοῦ συνεστησάμην. Γίγνωσκε δὲ ὅτι

καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας πλήρης τοῦ ἁγίου Πνεύματός ἐστιν[1]».

13. «Ἔλεγε δὲ ἡμῖν πᾶσιν Παχούμιος ἅμα τῷ κατασταθῆναι Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον· «Οὐκ ἀγαθοὶ ἄνδρες αἰτιῶνται τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἐπ' αὐτῷ γενόμενον, προβαλλόμενοι τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τὸ νέον, καὶ σχίσαι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ σπουδάζοντες. Ἐμοὶ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶπεν ὅτι· «Στῦλον αὐτὸν καὶ λύχνον ἤγειρα τῇ ἐκκλησίᾳ»· καὶ ὅτι· «θλίψεις πολλαὶ καὶ συκοφαντίαι ἀνθρώπων ἕνεκεν τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας μένουσιν αὐτόν· καὶ πάντα νικήσας πειρασμόν, μέχρι τέλους ὑπ' αὐτοῦ δυναμούμενος τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου ταῖς ἐκκλησίαις κηρύξει.»

14. «Μετὰ δὲ ταῦτα Θεόδωρος ἅμα Παχουμίῳ γέγονεν ἐν τῷ προειρημένῳ μοναστηρίῳ τῶν Ταβεννησίων ἐν τῷ Τεντυρίτῃ νομῷ τυγχάνοντι· καὶ νυκτεριναῖς εὐχαῖς καθ' ἑαυτὸν σχολάσας καὶ ὑπὸ τοῦ ὕπνου βαρηθείς, περιπατεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἤρξατο· καὶ ὡς ἐν νυκτὶ μὴ ὁρώμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, κατ' ὀλίγον προσηύχετο· κρίνας δὲ λοιπὸν συμμέτρως τὸ σῶμα ἀναπαῦσαι, καθίσας παρὰ τὴν θύραν τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκκλησίας ἐκάθευδε, μόνῃ τῇ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ τὸ ἱκανὸν ποιῶν. Καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐπιστὰς διήγειρεν αὐτὸν λέγων· «Ἀκολούθει μοι[2]». Καὶ ἀναστὰς καὶ ἀκολουθήσας αὐτῷ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὅλην φωτὸς πεπληρωμένην εἶδε, καὶ πλῆθος ἀγγέλων συνηθροισμένων ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὰς λατρείας ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ οἱ ἱερεῖς εἰώθασιν. Καὶ ἔμφοβος γενόμενος καὶ κληθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν συνηγμένων, ὡς πλησίον ἐγένετο, ἐψώμισεν αὐτόν τις ἐν πολλῇ δόξῃ τυγχάνοντα ξένην τροφήν· καὶ ἐνισχύσας αὐτόν, ἐκέλευσε τὸ δεδομένον εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ἀναλῶσαι· ἥνπερ τροφὴν κατὰ πρόσταγμα τοῦ δεδωκότος αὐτῷ φαγὼν καὶ ξένης γεύσεως πειραθείς, τὸ μὲν φῶς καὶ τοὺς συνηθροισμένους ἀγγέλους ἐξιόντας εἶδεν· αὐτὸς δὲ ἔνθους ὢν Παχουμίῳ συντυχεῖν ἐσπούδασε, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πεπληρωμένος. Καὶ ταῦτα αὐτὰ διηγούμενος αὐτῷ, τὰ κρυπτὰ αὐτοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως βλέπων, ἐν τῷ λαλεῖν ἐμειδία· καὶ Παχουμίου λέγοντος· «Ὁ λαβὼν τὰ δύο τάλαντα τέσσαρα προσήνεγκε καὶ ὁ τὰ ε' τάλαντα λαβὼν δέκα προσεκόμισε[3]· διὸ ἀναζωσάμενος τὴν ὀσφὺν[4] καρποφόρει τῷ τὴν χάριν σοι δεδωκότι», Θεόδωρος δὲ στενάξας πρεσβεύειν αὐτὸν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἠξίωσεν· καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας συνεχῶν ἀποκαλύψεων παρὰ τοῦ Κυρίου ἠξιοῦτο. Καὶ ταῦτα ἡμῖν Πεκύσσιος παρὰ Παχουμίου ἀκούσας μετὰ τὴν κοίμησιν παραδέδωκεν.»

15. Ἅπερ παρά τε Αὐσονίου καὶ Ἐλουρίωνος μαθὼν ἐγώ, τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Πεκύσσιον πατέρα κτήσασθαι σπουδάσας, καὶ μα-

1. Πρβλ. Πράξ. 7,55. 2. Πρβλ. Πράξ. 12,7-8. 3. Πρβλ. Ματθ. 25,22. 20. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 1,13.

θῶν ὅσην εἶχε παρὰ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν κατὰ δαιμόνων δύναμιν, ἠξίωσα ἀπαγγεῖλαί μοι τίνα ἦν εἰπὼν αὐτῷ περὶ Θεοδώρου ὁ Παχούμιος· καὶ τὰ αὐτὰ εἰπόντος ἐθαύμασα.

16. Αὐσόνιον δὲ ἠξίουν, εἰ ὅλως δυνατόν ἐστιν ἄνθρωπον κρυπτὰ καρδίας ἀνθρώπων ὁρᾶν, ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν πληροφορῆσαί με. Ὁ δὲ ἔφη· «Παρέξω μέν σοι, φησίν, τῇ πείρᾳ τοῦ γνῶναι, ἐὰν Θεοδώρῳ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτά σου ἀποκαλύψῃ· ἄνευ γὰρ τοῦ ἀποκαλῦψαι τὸν Θεόν, οὐδεμία κτίσις τὰ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων εἰδέναι δύναται. Ἵνα δὲ καὶ ἐκ τῶν θείων γραφῶν πληροφορηθῇς, ἄκουε τοῦ μὲν προφήτου λέγοντος Σαμουὴλ τῷ Σαούλ· «Δεῦρο καὶ ἀπαγγελῶ σοι πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ περὶ τῶν ὄνων σου τῶν ἀπολωλυιῶν σήμερον τριταίων· μὴ θῇς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐν αὐταῖς, ὅτι ηὕρηνται»[1]. Ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν υἱῶν Ἰεσσαὶ πρὸς Σαμουὴλ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένα[2], ἵνα γνῷς ὅτι ὅτε ἀποκαλύπτει Κύριος τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ὁρῶσιν· ὅτε δὲ οὐκ ἀποκαλύπτει, τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων μέτρα ἐν ἑαυτοῖς βλέπουσιν. Ἐὰν γὰρ ὅλην τὴν βίβλον τῶν βασιλικῶν ἱστοριῶν ἀναγνῷς, ἀκούσῃ καὶ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου λέγοντος τῷ ἰδίῳ λειτουργῷ περὶ γυναικὸς θεοσεβοῦς ὅτι· «Κατώδυνός ἐστιν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, καὶ Κύριος οὐκ ἀπεκάλυψέ μοι[3], ὡς τοῦ Θεοῦ πολλῶν ἀποκαλύψαντος αὐτῷ καρδίας. Καὶ μάλιστα ἐξ ὧν ἀκούσῃ αὐτοῦ λέγοντος, ὡς ἔφη πρὸς τὸν ἴδιον λειτουργόν· «Πόθεν Γιεζί»[4]»; καὶ ἀποκριθέντος αὐτοῦ ὅτι· «Οὐ πεπόρευται ὁ δοῦλός σου ἔνθα καὶ ἔνθα»[4], αὖθις εἰπόντος αὐτῷ· «Οὐχὶ ἡ καρδία μου ἦν μετὰ σοῦ ὅτε κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ Ναιμὰν ὁ Σύρος εἰς συνάντησίν σου; καὶ νῦν ἔλαβες τὸ ἀργύριον καὶ τὰ ἱμάτια· καὶ λήψῃ σεαυτῷ κήπους καὶ ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας καὶ ποίμνια καὶ βουκόλια καὶ δούλους καὶ δούλας· καὶ ἡ λέπρα Ναιμὰν κολληθήσεται ἐν σοὶ καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος»[5]. Γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις Σολομῶντος· «Γνωστῶς ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίων σου· καὶ ἐπιστήσεις σὸν ὄμμα σαῖς ἀγέλαις»[6] καὶ πάλιν· «Συνιεῖ δίκαιος καρδίας ἀσεβῶν καὶ φαυλίζει ἀσεβεῖς ἐν κακοῖς»[7]. Γέγραπται δὲ καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων· «Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἐκάθητο χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιεπάτησεν. Οὗτος ἤκουσε Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει πίστιν τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· «Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός»[8]. Καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει. Πίστις γὰρ ἐν καρδίᾳ καὶ οὐκ ἐν προσώπῳ σωματικῶς ὁρᾶται. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Πέτρος τὴν κακίαν Σίμωνος τοῦ μάγου οὐκ ἐν τῷ τοῦ σώματος προσώπῳ, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ βλέπων εἶπεν αὐτῷ· «Εἰς χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδι-

---

1. Πρβλ. Α' Βασ. 9,19-20. 2. Πρβλ. Α' Βασ. 16, 6-12. 3. Πρβλ. Δ' Βασ. 4,27. 4. Πρβλ. Δ' Βασ. 5,25. 5. Πρβλ. Δ' Βασ. 5, 26-27. 6. Πρβλ' Παρμ. 27,23. 7. Παρμ. 21,12. 8. Πρβλ. Πράξ. 14, 8-10.

κίας ὁρῶ σε ὄντα»[1]. Καὶ ταῦτα παρὰ Αὐσονίου ἀκηκοώς, τὰς βίβλους δεξάμενος ἀνέγνων.

17. Καὶ μετὰ χρόνον κατὰ τὸ μεσονύκτιον χρείας κατεπειξάσης καὶ σκοτίας οὔσης, προῆλθον ἐκ τοῦ οἴκου· καὶ ἀκηκοὼς τῆς τοῦ Θεδώρου φωνῆς, οὕτως ἐφοβήθην, ὡς σάκκον λινοῦν μόνον με ἐνδεδυμένον ἱδρῶσαι χειμῶνος ὥρας οὔσης· ἦν γὰρ ὁ μήν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσιν τυβί. Καὶ λοιπὸν νοοῦντά με τὴν Θηβαίων γλῶτταν, καλέσας με ὀνομαστὶ καὶ πλησίον ἑαυτοῦ στήσας, ἔλεγέ τινι Θηβαίῳ μονάζοντι, Ἀμαεῖ τοὔνομα· «Διὰ τί τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐτάζει καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ Θεός[2]; Διὰ τί ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὁτὲ μὲν πόρνας ὁρᾷς καὶ περιπλέκῃ, ὁτὲ δὲ δῆθεν μετὰ νομίμης γυναικὸς καθεύδεις καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου σπιλοῖς· εἶτα στρατεύῃ καὶ ἐν πολέμοις ἑαυτὸν νικητὴν τοῖς ἐνθυμήμασιν ὁρᾷς, καὶ στρατηγοῖς ἀρέσκεις καὶ χρυσὸν παρ' αὐτῶν λαμβάνεις· καὶ πάντα τὰ ὑπενάντια τῷ ἐπαγγέλματι τῶν μοναχῶν λογιζόμενος, κέκρικας καί αὐτῷ τῷ σώματι πρᾶξαι ταῦτα, ἅπερ λογίζῃ; Γίνωσκε τοίνυν ὅτι, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς καὶ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ ἁγνίσας σεαυτὸν δάκρυσιν ἐξιλεώσῃ τὸν Κύριον, ἐμμείνῃς δὲ τῇ προθέσει ταύτῃ, οὐκ εὐοδώσει Κύριος τὴν ὁδόν σου, ἀλλὰ πυρὶ αἰωνίῳ σε κατακρίνει»[3]. Ὁ δὲ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ οὕτω διακεῖσθαι ἑαυτὸν ὁμολογήσας, μετανοεῖν ἐπαγγειλάμενος, ἠξίου Θεόδωρον ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύξασθαι. Καὶ εἶπε Θεόδωρος: «Δῴη σοι Κύριος ἀληθῶς καταγνῶναι σεαυτοῦ καὶ μετανοήσαντα σωθῆναι· ὡς γὰρ ὁρῶ, ἀπέστη τοῦ Θεοῦ ἡ καρδία σου· πλήν, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι ἐπιστρέψαι· δέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς γνησίως ἐπιστρέφοντας ἐπ' αὐτόν». Καὶ ἐπὶ πολὺ δακρύσας ἀπέλυσεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀμαεῖς μετὰ μῆνας δ' ἀποστὰς τοῦ μοναστηρίου καὶ στρατείᾳ ἐνόπλῳ ἑαυτὸν ἐπιδούς, νόσῳ περιπεσὼν πολυχρονίᾳ καὶ ὑδρωπιῶν, μετὰ ἐνιαυτὸν τετελεύτηκεν ταῦτα ἐξομολογούμενος.

18. Ἀπελθόντος δέ μου μετὰ Θεοδώρου καὶ ἄλλων ἀδελφῶν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν καλουμένων Ταβεννησίων, ἐν ᾧ καὶ τὴν ὀπτασίαν ἣν ἑωρακὼς Θεόδωρος, καὶ συνόντων ἡμῶν αὐτῷ ἐν τῷ κήπῳ τοῦ μοναστηρίου, παρακειμένου τοῦ ποταμοῦ, κωμῆται περίπου λ' παραγενόμενοι πρὸς αὐτὸν προσέπεσαν αὐτῷ· καὶ ἀπαναινόμενος τὸ τοιοῦτον, ἀνέστησεν αὐτούς. Καὶ πάντων δακρυόντων, εἷς ἐξ αὐτῶν ἐδέετο αὐτοῦ λέγων· «Τῇ παρελθούσῃ ἑσπέρᾳ τὴν θυγατέρα μου πεντεκαιδεκαετῆ τυγχάνουσαν ἀνδρὶ παραδέδωκα· καὶ σήμερον ἀναγκασθεῖσα τροφὴν λαβεῖν καὶ στροφωθεῖσα κεῖται ἄφωνος, δηλητηρίου, ὡς πᾶσιν φαίνεται τοῖς ὁρῶσιν, αὐτῇ ἢ τῇ τροφῇ ἢ τῷ πότῳ ἐπιβληθέντος· καὶ ἐπειδὴ οἱ εὑρεθέντες ἐνταῦθα ἰατροὶ ἀπηγόρευσαν αὐτήν, δεόμεθά σου, καταξίωσον ἕως τῆς οἰκίας μου σκυλῆναι καὶ προσεύ-

1. Πράξ. 8,23. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 7,10. 3. Πρβλ. Δευτ. 28,29.

ξασθαι περὶ αὐτῆς· οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἐπικαλέσῃ τὸν Χριστόν, χαρίζεταί σοι τὴν θυγατέρα μου». Ὡς δὲ οὐκ ἤθελεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἀπελθεῖν, κλαίουσιν αὐτοῖς καὶ ἱκετεύουσιν ἔφη· «Ὑμεῖς μὲν εἰρήκατε, ἵνα εἰς τὸν οἶκον ὑμῶν ἐλθὼν προσεύξωμαι ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ὑμῶν· ὁ δὲ Θεὸς πάντα περιέχων πληροῖ[1], οὐ γὰρ περιγράφεται τόπῳ. Ἐνταῦθα οὖν αὐτὸν ἐπικαλεσώμεθα, καὶ ἐκεῖ οὖσαν τὴν θυγατέρα ὑμῶν ζωοποιεῖ». Καὶ τῶν ἄλλων πάντων ὥσπερ ἀρραβῶνα τῆς ζωῆς τῆς παιδὸς ἀκουσάντων τὸν λόγον, Θεόδωρος μετὰ πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ μοναζόντων ἐπὶ προσευχὴν ἐτράπη· καὶ τρίτον κλίνας τὰ γόνατα καὶ ἐκτενῶς τὸν Θεὸν ἱκετεύσας καὶ καταπαύσας ἔφη· «Ἐχαρίσατο ὁ Θεὸς τῇ θυγατρὶ ὑμῶν τὴν ζωήν. Θαρροῦντες ἀπέλθατε». Καὶ φωνῆς γενομένης πλήθους ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν περὶ τὸ μοναστήριον κλαιόντων — ἀποπνέειν γὰρ προσεδοκᾶτο — ἧκεν ἀπὸ τοῦ πέραν ὁ πατὴρ τῆς παιδός, ξέστην ἀργυρέον πεπληρωμένον ὕδατος φέρων. Καὶ μετὰ κλαυθμοῦ Θεοδώρῳ προσαγαγὼν ἔφη· «Ὀλιγόπιστός εἰμι, δέομαί σου, κἂν γοῦν ἐπὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐπικάλεσαι ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· πιστεύω γὰρ ὅτι εἰσακούσας σου ὁ Θεὸς ποιεῖ τὸ ὕδωρ τοῦτο φάρμακον σωτηρίας τῇ θυγατρί μου». Καὶ ὁ Θεόδωρος μὲν τὸν ξέστην λαβὼν καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν[2] καὶ μετὰ δακρύων προσευξάμενος, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ πεποίηκεν. Ὁ δὲ πατὴρ τῆς παιδὸς λαβὼν τὸ ὕδωρ καὶ μετὰ τοῦ ὄχλου εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἀπελθών, μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας μετ' ὀλίγων φίλων καὶ συγγενῶν ἑαυτοῦ ὑπέστρεψεν, ἀπαγγέλλων τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ἃ πεποίηκε μετ' αὐτοῦ[3]. Ἔλεγε δὲ ὅτι· «Τῶν ἀδελφῶν μου βίᾳ δυνηθεισῶν διανοῖξαι τοὺς χαλινοὺς τῆς θυγατρός μου βραχύ τι τοῦ ὕδατος ἐμβαλεῖν, καὶ παραχρῆμα κάτωθεν πολλῆς ἐκκρίσεως γενομένης, ἐσώθη τὸ κοράσιον». Σιλουανὸς δέ τις Ἀλεξανδρεὺς οἰκῶν ἐν τῷ Βενδηλίῳ, Ἀρειανός, λιθέμπορος, συνὼν τῷ ἀνδρὶ τῆς παιδὸς καὶ τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ αὐτόπτης γενάμενος ἐδόξασε τὸν Θεόν.

19. Μετὰ δὲ τοῦτο Θεόδωρος περίπου ρκ' μονάζοντας παραλαβὼν ἀπήγαγεν εἴς τινα νῆσον τοῦ ποταμοῦ συναγαγεῖν ὕλην, ἣν οἱ Αἰγύπτιοι θρύα καλοῦσι, προσχωροῦσαν εἰς κατασκευὴν τῶν ψιαθίων· ἐν οἷς ἦν καὶ Σιλουανὸς τοὔνομα, Θηβαῖος, ὃς ἦν ἡγούμενος κβ' μοναζόντων λινοϋφων, οὗ ἦν δεύτερος ἐκ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ Μακάριος τοὔνομα, πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ὁμομήτριος, οὐχ ὁμοπάτριος. Καὶ τῇ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ παραγενόμενός τις τῶν μοναζόντων ἐδήλωσεν ὥς τινες τῶν μετὰ Θεοδώρου ἀπελθόντων μοναχῶν, ἀγαγόντες ἐν σκαφίῳ ἀποπνέειν μέλλοντα Σιλουανόν, ἐν τῷ ὅρμῳ εἰσὶν τοῦ ποταμοῦ ὄντι πρὸ σημείου τῆς Βαῦ· ἦμεν γὰρ λοιπὸν ἡμεῖς ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ. Καὶ ἐξελθόντες εἰς ἀπάντησιν

1. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 1,7. 2. Πρβλ. Ματθ. 14,19. 3. Πρβλ. Πράξ. 2,11

αὐτοῦ, εὕρομεν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὁδὸν φέροντας Σιλουανὸν ἐπὶ κλίνης ἀπόπληκτον, μήτε ἀκούοντα μήτε λαλοῦντα, τρίτην ἡμέραν ἄγοντα ἀφ' οὗ ἀπεπληκτίασεν. Καὶ τρισὶν ἄλλαις ἡμέραις οὕτω διατελοῦντος αὐτοῦ, μήτε τροφῆς μήτε ποτοῦ λαμβάνοντος αὐτοῦ, Θεόδωρος ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ Πεκύσσιος καὶ Ψάρφιος καὶ Ψενταήσιος καὶ Ἐλουρίων καὶ Ἰσίδωρος, ἄνθρωποι εὐαρεστοῦντες τῷ Θεῷ, ἀνατείναντες τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν[1], μετὰ πολλῶν δακρύων ἱκέτευον τὸν Θεὸν ἐλεῆσαι Σιλουανόν. Καὶ ἔτι προσευχομένων αὐτῶν, Σιλουανὸς ἔφη ἀκούοντός μου· «Εὐλογητὸς εἶ ὁ Θεὸς ὁ παιδεύσας με καὶ ἐλεήσας με»[2]. Κἀμοῦ μεγάλῃ τῇ φωνῇ εἰπόντος· «Εὐλογητὸς ὁ Θεός», ἐκεῖνοι μὲν τὴν προσευχὴν ἐπλήρωσαν· Θεόδωρος δὲ ἐμὲ ὑπηρετοῦντα ἔχων ἔθρεψεν αὐτόν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἕω συνελθεῖν πάντας τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ πρὸς ἑαυτὸν Σιλουανὸς ἐκέλευσεν. Καὶ καθίσας ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐμοῦ μὲν παρεστῶτος αὐτῷ, Ἐλουρίωνος δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα τῷ πλήθει μετὰ μεγάλης τῆς φωνῆς ἀπαγγέλλοντος, ἔφη· «Ἀκούσατε πῶς μοι τοῦτο συμβέβηκεν· τῇ τετράδι τοῦ σαββάτου, Θεόδωρος ἑστὼς ἐν τῇ νήσῳ ἐδίδασκε τοὺς ἀδελφοὺς κεκυκλωκότας αὐτόν· καὶ σιωπήσας καὶ ἀποστὰς τοῦ τόπου ἐν ᾧ εἱστήκει, δύο μικρὰς ἐχίδνας ἔδειξε τοῖς ὀφθαλμοῖς λέγων· «Φονευσάτω τις αὐτάς. Ὡς γὰρ ὡμίλουν, περὶ τοὺς πόδας μου γινομένας, ἵνα μή τις τῶν ἀδελφῶν ταραχθῇ, ὥσπερ καμάραν ποιήσας τοὺς πόδας μου, ἔκρυψα αὐτάς». Καὶ μετὰ τὸ ἀναιρεθῆναι αὐτάς, ἔλεγεν ἄγγελον αὐτῷ ὀφθέντα εἰρηκέναι ὅτι· Τινὲς τῶν μετὰ σοῦ μοναζόντων ἀμελοῦσι τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· «καί τινων εἴρηκέ μοι τὰ ὀνόματα». Κατὰ δὲ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπόφασιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξενεχθῆναι ἔλεγεν, ὃν ἐκέλευσεν ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ μοναστηρίου· καὶ οὗτος ἐν τῇ Βαῦ διάγει. Καὶ ταῦτα ἀκούων ἐγὼ ἐμυκτήρισα Θεόδωρον ἐν τῇ καρδίᾳ μου λέγων· «Οὐκ ἔστι Μακαρίου τοῦ ἐμοῦ ἀδελφός; οὐχ ἡ Μακαρίου μήτηρ καὶ τοῦτον ἐγέννησε; Πόθεν τούτῳ ἡ κενοδοξία αὕτη; Πολὺ ταπεινόφρων ἐστὶ Μακάριος». Καί τις ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι ἐπιστάς μοι ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ φοβερὸς ἄγαν τῷ προσώπῳ ἔφη· «Οὐδὲ τὸν Θεὸν αἰδῇ τοιαῦτα κατὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ ἐννοῶν»; Καὶ διατραπεὶς ἐγὼ μετὰ πολλῆς αἰσχύνης, ὥσπερ ῥάπισμα κατὰ τοῦ προσώπου μου ὑπ' αὐτοῦ δοθὲν ᾐσθόμην· καὶ λοιπὸν οὐκέτι ἔγνων ποῦ ἤμην κείμενος ἢ πῶς ἐνταῦθα ἦλθον, ἕως ὁ Θεός με ἰάσατο». Καὶ πάντες ἡμεῖς ἀκούσαντες ἐδοξάσαμεν τὸν Θεόν.

20. Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἐπιστὰς τῷ μοναστηρίῳ Θεόδωρος τοὺς ἀδελφοὺς ἐκέλευσε συναχθῆναι· καὶ ὁμιλήσας αὐτοῖς καὶ εἰπὼν περιμεῖναι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, γέγονεν ἅμα δυσὶν τῶν μεθ' ἑαυτοῦ περὶ τὸν οἶκον ἐν ᾧ ἔθος ἐστὶν τοὺς μονάζοντας ἑστιᾶσθαι. Καί τινα μονάζοντα νεανίσκον ἐξελθόντα ἀπὸ τοῦ οἴκου κατασχών,

1. Πρβλ. Β' Μακ. 15,21. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 93,12.

εἵλκυσεν εἴς τινα οἶκον κεκαμαρωμένον· καὶ ἠνάγκαζεν εἰπεῖν αὐτὸν ἅπερ ἦν πεποιηκώς, αὐτὸν εἶναι δεικνὺς τὸν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου καταμηνυθέντα, ὃς καὶ ἐκβληθῆναι τοῦ μοναστηρίου κεκέλευστο. Ὡς δὲ οὐκ ἐβούλετο λέγειν, ἀρξαμένου Θεοδώρου λέγειν αὐτοῦ τὴν πρώτην πρᾶξιν καὶ ἐρωτῶντος εἰ οὐδένα τῶν μοναζόντων συνίστορα εἶχε, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας Θεοδώρου, ἠξίου τὰς ἄλλας αὐτοῦ πράξεις σιωπῆσαι καὶ ἐκπέμψαι τοῦ μοναστηρίου. Ὃς ὑποδειχθεὶς ὑπὸ Θεοδώρου τῷ συνηγμένῳ πλήθει τῶν ἀδελφῶν ἐξωμολογεῖτο λέγων ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς τὰ κατ' αὐτὸν τῷ θεράποντι αὐτοῦ ἀπεκάλυψε καὶ ὅτι δικαίως τοῦ μοναστηρίου ῥιφῆναι ἐκελεύσθη. Καὶ Θεόδωρος κελεύσας αὐτὸν ἐκβληθῆναι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἐφ' ἱκανὸν ὁμιλήσας, τῶν ἄλλων μοναζόντων τῶν αἰτιαθέντων ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἰδίᾳ ἑκάστῳ νυκτὸς ἐπέστη· καὶ ἀπαγγείλας ὅσα ἑκάστῳ μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐπεπλημμέλητο, ἐξέστησεν ἕκαστον, πείσας λόγῳ πλείονι μετανοίᾳ ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεόν· οἵτινες, ἐπιγνόντες ὅπως αὐτῶν ἐφείσατο ὁ Θεός, σπεύδοντες πᾶσιν ἑαυτοὺς καταφανεῖς ποιῆσαι, ἐκωλύθησαν ὑπὸ Θεοδώρου λέγοντος μὴ δύνασθαι τοὺς πλείους τῶν ἀδελφῶν φέρειν τοιαύτας ἀκοάς[1], προστιθέντος ὅτι πρὸς τῷ τοὺς ἔτι νηπιάζοντας ἐν Χριστῷ βλάπτεσθαι, καί τισι τῶν ἀπαγγελλόντων ἐγχωρεῖ παγίδα γενέσθαι ὀνειδισμὸν ὑπό τινος τῶν μηδέπω παγίων προσεπενεχθέντα αὐτοῖς· ἀλλ' ἐκείνων τοῖς ἁγίοις ἀνδράσιν τοῖς περὶ Πεκύσσιον καὶ Ψενταήσιον ἰδίᾳ ἕκαστος ἑαυτὸν φανερώσας, δεήσεις προσέφερε προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

21. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς τεσσαρακοστῆς γέγονεν. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τοῦ ἁγίου πάσχα ἑσπέρας βαθείας τῇ τρίτῃ τῶν σαββάτων, πάντων τῶν μοναζόντων τῶν ἐν τοῖς ἕνδεκα μοναστηρίοις τοῖς ὑπὸ Θεόδωρον ἐν τῇ Βαῦ συνηγμένων — ἔθος γὰρ αὐτοῖς κατ' ἔτος ἐκεῖ συναγομένοις ἅμα τὴν τοῦ ἁγίου πάσχα ἑορτὴν ἑορτάζειν — πολλῶν ἀξιούντων Θεόδωρον ἑρμηνεῦσαι ἃ μὴ νενοήκεισαν ῥητὰ τῶν ἁγίων γραφῶν, ἑκάστῳ ὥσπερ ἠρώτησε σαφὲς ποιήσας τὸ ζητούμενον, ἔφη· «Ἀγαθὸν χαρίεν εἰπεῖν ἐφ' ὑμῶν· πνεῦμα ἀκάθαρτον παραγενόμενον ἑνὸς ἐξ ἡμῶν κατεγέλασε λέγον· Συνήθως τῶν μοναζόντων τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ μὴ μεταλαβόντων, καὶ οὗτος ἐν τοῖς μὴ μεταλαβοῦσιν ἦν· ἐπισκεψάμενος δὲ αὐτὸν ἐγὼ νυκτὸς καὶ εὑρὼν ὀξύπεινον καὶ ἄγαν ὀλιγωροῦντα — ἔθος γὰρ τοῖς δαίμοσι τοῖς πάθεσι τῶν ἀνθρώπων παρακαθημένοις ἐπιτίθεσθαι — ἐνθυμήσεις αὐτῷ ὑποβαλὼν καὶ τὴν πεῖναν αὐτοῦ ἐξάψας, ἔπεισα αὐτὸν ἄρτους κλέψαι καὶ λάθρα φαγεῖν. Καὶ νῦν ἐν μέσῳ τῶν μοναζόντων κάθηται ὁ κλέπτης, παραβάτης τῆς οἰκείας προθέσεως γενόμενος, ὡς μετ' αὐτῶν ὑπερθέμενος». Καὶ Θεόδωρος τοῖς μονάζουσιν ἔφη· «Μή τις ἑαυτὸν βιαζέσθω ὑπὲρ δύναμιν νηστεύειν, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἄγαν ἀσκήσεως

1. Πρβλ. Α' Κορ. 3,1.

ἐξησθένησεν ὑμῶν τὰ σώματα· οἱ οὖν ἄγαν ἀσθενεῖς καθ' ἑσπέραν ἐσθιέτωσαν πλὴν τῆς παρασκευῆς.» Καὶ ἀναστὰς ἐκεῖνος ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν μοναχῶν — ἦμεν γὰρ πλείους ἢ δισχίλιοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ — προσέπεσε τοῖς ποσὶν Θεοδώρου, ἑαυτὸν καταμηνύων· καὶ καλύψας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῇ μηλωτῇ Θεόδωρος οὐκ εἴασε τῷ πλήθει καταφανῆ γενέσθαι εἰπών· «Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ»[1];

22. Ὁμοίως ποτὲ ὁ μακάριος Θεόδωρος μετὰ μ' ἀδελφῶν ἐν ὀρεινοῖς καὶ ἀοικήτοις τόποις γενόμενος ξύλων ἐργασίμων ἕνεκα, ἄλλους ἐξαπέστειλε τοσούτους τῆς αὐτῆς ἕνεκεν χρείας, ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν ἅγιον Ἰσίδωρον, ἄνδρα πάσης πραΰτητος καὶ συνέσεως τῆς κατὰ Χριστὸν πεπληρωμένον. Ἦν δὲ τὸ μεταξὺ διάστημα αὐτῶν ἡμέρας ἔχον ὁδόν. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ, ἐν ᾗ οἱ περὶ Θεόδωρον ἦσαν ἀρξάμενοι τῆς τῶν ξύλων κοπῆς, τὸ ἑσπερινὸν καταπαύσασι τοῦ ἔργου καὶ εἰς τὸ αὐτὸν ἠθροισμένοις ἐπὶ τὰς συνήθεις εὐχὰς προτρέπων ἔφη· «Χρεία μὲν ἤπειγεν, ἣν οὐκ ἀγνοεῖτε, πληρωθῆναι τὸ ἔργον ἐφ' ᾧ παραγεγόναμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ δωδεκάτῃ προσευχῇ, θέντων ἡμῶν τὰ γόνατα ἐπὶ τὴν γῆν, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐδήλωσέ μοι ὅτι τέσσαρες τῶν ἐν τῷ ἄλλῳ ὄρει μοναζόντων, καλῶς ἑαυτοὺς ἐκ παιδόθεν ἀναγαγόντες, ἐσφάλησαν — οἵτινες διὰ τῆς ἐμῆς βραχύτητος νουθετηθέντες πάντως ἐπαναδραμοῦνται ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν — ἀναγκαῖον οὖν ἐστι τούτου τοῦ ἔργου καταφρονήσαντας καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐν τῷ ἄλλῳ ὄρει εὑρεθῆναι ἐν τῇ Βαῦ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου». Καὶ καλέσας δύο τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐντειλάμενος αὐτοῖς μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ταῦτα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἄλλο ὄρος παραγγεῖλαι τοῖς μετὰ Ἰσιδώρου ἐκεῖ οὖσι, τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου ἐν τῇ Βαῦ εὑρεθῆναι. Καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ δυσμὰς ἡλίου τῷ σαββάτῳ, ἄγων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ πάντας. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι προλαβόντες. Καὶ εὑρὼν πάντας συνηγμένους εἰς τὴν ἐκκλησίαν παραγέγονε· καὶ καθ' ὃν καιρὸν εἰώθει τοὺς μονάζοντας διδάσκειν, σταθεὶς ἐν μέσῳ αὐτῶν, Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἑρμηνεύοντος, ἔφη·

23. «Οἴδατε, ἀδελφοί, ὅτι τῶν μοναζόντων καὶ ἀειπαρθένων ὁ βίος, ὑπερβαίνων τὴν τῶν ἀνθρώπων πολιτείαν, ἀγγελικὸς τυγχάνει· οἱ γὰρ οὕτως πολιτευόμενοι, τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων πολιτείᾳ ἀποθανόντες, ζῶσι τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι[2]· ἀρνησάμενοι τὸ ἑαυτοῖς ζῆν, Χριστῷ ἑαυτοὺς συνσταυροῦσι[3]· καὶ ταύτην ἕκαστος ἡμῶν ἑλόμενος τὴν ζωήν, τῇ πενίᾳ τῶν γονέων ἀποταξάμενος ἐνταῦθα παραγέγονε· καὶ ζῆν ὀφείλει κατὰ Χριστόν, τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ταύτης τῆς ὁδοῦ τοὺς ἐν ἡμῖν προβεβηκότας ἔχων. Οὐ μόνον γὰρ τὰς ἁγίας γραφάς, ἀλλὰ καὶ τούτων τῶν θεραπόντων αὐτοῦ τὸν βίον καὶ τὸ ἑδραίωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως[4], ὥσπερ ὁδοὺς ἀπα-

1. Β' Κορ. 11,29. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 5,15. 3. Πρβλ. Γαλ. 2,20. 4. Πρβλ. Α' Τιμ. 3,15.

γούσας εἰς τὴν βασιλείαν ἑαυτοῦ δέδωκεν ὁ Θεὸς πᾶσιν ἡμῖν τοῖς βουλομένοις εἰς αὐτὴν καταντῆσαι. Ἀλλά τινες ἐξ ἡμῶν καλῶς τρέχοντες τοῦτον τὸν δρόμον, ὠλίσθησαν μέν, οὐ πεπτώκασι δέ· τέσσαρες γὰρ τῶν ἀδελφῶν, ὧν ἀπεστείλαμεν εἰς τὸ ὄρος, κατὰ μόνας εὑρεθέντες, εὐτράπελα λέγειν πρὸς ἀλλήλους ἤρξαντο καὶ γελοιάζειν καὶ καχάζειν οὕτως, ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπηθὲν[1] ὑπ' αὐτῶν τὰς προσηγορίας αὐτῶν καὶ τὸ παῖσμα δηλῶσαί μοι, ὅπως ἐντραπέντες δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς ἀναλάβωσιν ἑαυτούς. Ἀδελφοί, ποῦ ἔθεσθε τὴν Ἱερεμίου φωνὴν λέγοντος τῷ Θεῷ· «Κύριε παντοκράτωρ, οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου αὐτῶν παιζόντων, ἀλλ' εὐλαβούμην ἀπὸ προσώπου χειρός σου· κατὰ μόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην»[2]; Πῶς οὐκ ἐμνημονεύσατε τοῦ Ἰὼβ λέγοντος· «Εἰ δὲ καὶ ἤμην πεπορευμένος μετὰ γελοιαστῶν[3]» τάδε μοι σκυθρωπὰ συμβαίνοι; Ἢ πῶς τῶν τοῦ Παύλου ῥημάτων ἐπελάθεσθε ἃ συνεχῶς μελετᾶτε; Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ μικρὰ τῶν ἑαυτοῦ δούλων ἡττήματα παραχρῆμα ὡς μεγάλα ἐπισκέπτεται ὁ Θεὸς πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν; Οὐκ ἠκούσατε Σολομῶντος λέγοντος· «Ὡς φωνὴ τῶν ἀκανθῶν ὑπὸ τὸν λέβητα, οὕτως ὁ γέλως τῶν ἀφρόνων»[4]; καὶ πάλιν· «Τῷ γέλωτι εἶπα περιφοράν»[5]· καὶ πάλιν· «Ἀγαθὸν θυμὸς ὑπὲρ γέλωτα»[6]. Διὸ ἀνανήψαντες ἀκούσατε τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν»[7], ἵνα μὴ πειραθῆτε τῆς σκυθρωπῆς ἐκείνης ἀποφάσεως τοῦ σωτῆρος λέγοντος· «Οὐαὶ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι κλαύσετε καὶ πενθήσετε»[8]. Καὶ μᾶλλον τὸ ἑκούσιον πένθος καὶ τὸν ἑκούσιον κλαυθμὸν πρόσκαιρον ὄντα ἀναλάβετε σπουδαίως, ἵνα μὴ τῶν ἀκουσίων αἰωνίων ὄντων πεῖραν λάβητε. Εἴπατε ἕκαστος ὑμῶν τῷ Θεῷ ὅτι· «Ἐγὼ εἰς μάστιγας ἕτοιμος»[9]. Καὶ ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, οἱ τέσσαρες ὥσπερ ἐκ μιᾶς γνώμης, καίτοι γε διεστῶτες ἀλλήλων, ὀλολύζοντες καὶ κλαίοντες μεγάλῃ τῇ φωνῇ, εἰς ἀνατολὰς βλέποντες ἔρριψαν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἑαυτοὺς μὲν λέγοντες εἶναι τοὺς αἰτιαθέντας, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀδελφῶν ἱκετεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν προσεύξασθαι. Καὶ πάντων μεθ' ἱκανοῦ κλαυθμοῦ προσευξαμένων, ἡ μὲν σύναξις συνήθως ἐπετελεῖτο. Ἐκεῖνοι δὲ ὥσπερ ἐφόδιον εἰς ἅπαντα τὸν βίον τὰ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Θεοδώρου εἰρημένα λαβόντες, οὕτως ἐβελτιώθησαν, ὡς πάντας τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν πρὸς σωτηρίαν. Τοιαύτη γὰρ ἦν αὐτῶν καὶ ἡ ζωὴ καὶ πρὸ τοῦ ἐλαφροῦ τούτου παίσματος.

24. Μουσαῖος δέ τις τοὔνομα μονάζων, Θηβαῖος, ὑπὸ τὸν μικρῷ πρόσθεν μνημονευθέντα Σιλουανὸν ἐτύγχανεν. Οὗτος μετὰ Σιλουανοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τῶν ὑπ' αὐτὸν εἴς τινα νῆσον τοῦ ποταμοῦ

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,30. 2. Ἱερ. 15,17. 3. Ἰὼβ 31,5. 4. Ἐκκλ. 7,6. 5. Ἐκκλ. 2,2. 6. Ἐκκλ. 7,4. 7. Ἰακ. 4,9. 8. Λουκ. 6,25. 9. Ψαλμ. 37,18.

ἀπέσταλτο, ὥστε τὰς λεγομένας λαψάνας συναγαγεῖν καὶ ταριχεῦσαι εἰς βρῶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. Ὡς δὲ πέμπτην ἡμέραν διῆγον ἐκεῖ, μόνος κληθεὶς ὑπὸ Θεοδώρου οὐχ ὑπήκουσε λέγων· «Ἔρχομαι μετὰ πάντων τῶν ἀδελφῶν μου, ὅταν πληρώσωμεν τὸ ἐπιτεταγμένον ἡμῖν». Οὗτος δὲ καὶ ἄκων ἀχθεὶς εἰς τὸ μοναστήριον εὗρε Θεόδωρον μὲν πικρῶς κλαίοντα ἐν κελλίῳ, Ψενταήσιον δὲ καὶ Ἰσίδωρον παρεστῶτας αὐτῷ· καὶ Θεόδωρος ἐπὶ πολὺ προσχὼν αὐτῷ εἶπεν· «Διὰ τί μὴ τοῦ σώματός σου — ἄμεινον γὰρ ἦν — ἀλλὰ τῆς ψυχῆς σου ἀνηγγέλθη μοι θάνατος; Οὐχὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας μόνος σοι συντυγχάνων ἐν τῷ κελλίῳ σου ἔλεγον· «Ἡ ψυχή σου κακὰ μελετᾷ[1] πάσης ἁμαρτίας βαρυτέρας ἔχεις τὰς ἐνθυμήσεις· πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσαν οἱ τοιοῦτοι διαλογισμοί;» Καὶ λέγοντός σου δαιμόνων εἶναι ὑποβολὰς ἐκείνας τὰς παμμιέρους ἐννοίας, ἔλεγον· «Οὔπω μὲν δαίμονες συνεχωρήθησαν ἐπιθέσθαι σοι· σὺ δὲ οὕτως ὑλομανῶν νομὴν πολλὴν τοῖς δαίμοσιν ἑτοιμάζεις, ἐπισπώμενος αὐτοὺς κατὰ σαυτοῦ ταῖς κακοβουλίαις». Οὐκ ἔλεγόν σοι· «Ἐπὶ σοὶ πεπλήρωται τὸ τῶν παροιμιῶν ῥητὸν τὸ λέγον· «Ὥσπερ γεώργιον ἀνὴρ ἄφρων, καὶ ὥσπερ ἀμπελὼν ἄνθρωπος ἐνδεὴς φρενῶν· ἐὰν ἀφῇς αὐτόν, χερσωθήσεται καὶ ὑλομανήσει ὅλος, καὶ γίνεται ἐκλελειμμένος, καὶ οἱ φραγμοὶ τῶν λίθων αὐτοῦ κατασκάπτονται»[2]; Εἰπὲ δὲ λοιπόν· ποῦ σε ἀπήγαγεν ἡ κακὴ ὁδός σου;» Καὶ λέγοντι αὐτῷ μηδεμίαν ἐνθύμησιν καινοτέραν ἐσχηκέναι, πλὴν ὧν αὐτῷ συνῄδει ὁ Θεόδωρος, ἔφη πρὸς αὐτόν· «Ὀπίσω οὖν τῆς καλύβης καθήμενος, τίνα ἐλογίσω καὶ ἔστησας ἐν τῇ καρδίᾳ σου;» Καὶ εἰπόντι αὐτῷ δαιμόνων εἶναι ὑποβολὰς Θεόδωρος εἶπεν· «Ἕως ἐκείνης τῆς ὥρας οὐδέπω ἦν δαίμων συγχωρηθεὶς ἐπιθέσθαι σοι· ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα ἔστησας ἐν τῇ καρδίᾳ σου κακὰ καὶ γέγονας δαιμόνων οἰκητήριον, μάτην ἐνταῦθα διάγεις· ἐκελεύσθης γὰρ ἐκβληθῆναι τοῦ μοναστηρίου». Καὶ παραδοὺς αὐτὸν τέσσαρσι μονάζουσι νεανίσκοις, ἐκέλευσεν εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ οἶκον ἀπαγαγεῖν αὐτόν· ὃς γενόμενος πρὸς τῇ πύλῃ τοῦ μοναστηρίου καὶ δαιμονισθείς, ὥσπερ ταῦρος μυκώμενος ἐπὶ τὴν ἰδίαν κώμην ὥρμησεν, ἐαθεὶς ὑπὸ τῶν τεσσάρων μοναζόντων.

25. Πλησίον δὲ Πτολεμαΐδος τῆς ἐν τῇ Θηβαΐδι, ὅπου μοναστήριον οἰκοδομήσας Θεόδωρος οἰκεῖσθαι ὑπὸ μοναζόντων πεποίηκεν· ἐν οἷς τις ἦν Καροὺρ ὀνόματι, ὃ λέγεται παρὰ Θηβαίοις κολοβός· ᾧ πλειστάκις εἰς τὰς νυκτερικὰς εὐχὰς ὀκνηροτέρῳ γινομένῳ ἐπέπλησσε Θεόδωρος· πολλοῦ δὲ πόρρω καὶ τῷ διαστήματι τοῦ μοναστηρίου τοῦ καλουμένου Βαῦ, ἐν ᾧ Θεόδωρος μετὰ δυσμὰς ἡλίου μεταξὺ πάντων τῶν ἀδελφῶν καθήμενος, ἐξαίφνης περιχαρὴς γενόμενος ἔφη· «Εὐαγγελίζομαι ὑμᾶς τὸ ἔλεος ὃ πεποίηκεν ὁ Θεὸς μετὰ Καροὺρ τοῦ ἐν τῇ Πτολεμαΐδι[3]· ἄρτι γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ

---

1. Πρβλ. Ψαλμ. Ἰὼβ 27,4. 2. Παρμ. 24,45-46. 3. Πρβλ. Λουκ. 1,72.

σώματος μεταστήσας εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ δόξης πολλῆς ἀνήγαγεν, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων ἀκρίβειαν εἶχε καὶ τὸ σῶμα τῶν ἄλλων ἑαυτοῦ καλῶν πάναγνον ἐφύλαξε· τὰ γὰρ ἄλλα αὐτοῦ ἐλαττώματα νόσοις διαφόροις, αἷς ἐπήγαγεν αὐτῷ, ἐξήλειψεν.» Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ, δύο τῶν ἐκεῖθεν ἀδελφοὶ παραγενόμενοι καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ Καροὺρ ἐκοιμήθη, ἀπαγγείλαντες ἐξέστησαν ἡμᾶς πάντας.

26. Καί ποτε πάντας τοὺς ἀδελφοὺς ἔχων Θεόδωρος, πρὸς Ψάρφιον τὸν πάντων πρῶτον ἐν τῇ Βαῦ ἔφη· «Ἀπόστειλον εἰς τὸ κελλίον Πατχελφίου καὶ ποίησον αὐτὸν ἐλθεῖν μετὰ τοῦ νεανίσκου τοῦ εὑρισκομένου μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ κελλίῳ· μετάπεμψαι δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον. Ὡς δὲ παρεγένοντο, εἶπε πρὸς τὸν Πατχέλφιον Θεόδωρος· «Εἰπὲ τίνα ἐδίδασκες τὸν νεώτερον τοῦτον διὰ τῆς νυκτός;» Καὶ εἶπεν· «Τί ἐδίδασκον αὐτόν; φόβον Θεοῦ.» Θεόδωρος εἶπεν· «Αὐτὸς ὁ Θεὸς δι' ἀγγέλου κατεμήνυσέ σε· εἰπὲ οὖν τἀληθῆ, εἴπερ φῶς ἐστιν ἡ διδασκαλία σου». Τοῦ δὲ ἀρνουμένου, Θεόδωρος πρὸς πάντας εἶπεν· «Ἐδίδασκεν αὐτὸν μὴ εἶναι σαρκὸς ἀνάστασιν, κακίζων τῆς σαρκὸς τὴν φύσιν.Εἶτα πρὸς Πατχέλφιον λέγοντος· «Εἰπὲ εἰ οὕτως ἔχει ἢ οὔ,» ὁ υἱὸς Πατχελφίου ἐβόησε λέγων· «Κἀμὲ τῇ παρελθούσῃ ἑσπέρᾳ ταῦτα φρονεῖν ἔπειθε.» Καί τις εὐνοῦχος ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, Ὢρ τοὔνομα, παρρησιέστερον εἶπε πρὸς Θεόδωρον· «Τὸν νεανίσκον τὸν ἀπατώμενον ὑπόμνησον.» Θεόδωρος εἶπεν· «Καὶ τούτου τοῦ νεανίσκου καὶ τοῦ υἱοῦ Πατχελφίου ἡ ψυχὴ ὥσπερ ἀδάμας γενομένη οὐδὲν παρεδέξατο τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.» Καὶ τῷ νεανίσκῳ εἶπεν· «Ἀπεδέξατό σου τὴν πρόθεσιν ὁ Θεός.» Καὶ τῷ προεστῶτι τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ὁ νεανίσκος ᾤκει, παρήγγειλε μὴ ἐπιπλῆξαι αὐτῷ ποτε ὡς ἀπολειφθέντι νυκτόςτῆς οἰκίας λάθρᾳ καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ. Εἶτα ἐπὶ πολὺ <πρὸς>[2] Πατχέλφιον τὸν περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τῆς θνητῆς ἡμῶν σαρκὸς λόγον ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν παρατείνοντος, καὶ διαβεβαιουμένου ταύτην ἡμῶν τὴν θνητὴν σάρκα δεῖν ἀθάνατον καὶ ἄφθαρτον ἐκ νεκρῶν ἐν δόξῃ ἀναστῆναι[1], Πατχέλφιος δακρύων ἔμπροσθεν τοῦ πλήθους τῶν ἀδελφῶν— ἱκανὰ γὰρ ἦν τὰ ὑπὸ Θεοδώρου εἰρημένα εἰς πίστιν αὐτὸν ἀγαγεῖν — ἔρριψεν ἑαυτὸν συντιθέμενος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δόγμασιν, ἀξιῶν δὲ πάντας προσεύξασθαι περὶ αὐτοῦ, ἵνα καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Θεὸς ἐξαλείψῃ. Καὶ τῶν ἀδελφῶν μετὰ χαρᾶς προσευχομένων, ὁ Πατχέλφιος ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐξωμολογεῖτο τῷ Θεῷ μετὰ πολλῶν δακρύων.

27. Καί ποτε γενομένων ἡμῶν πλῷ μετὰ Θεοδώρου εἴς τινα νῆσον συναγαγεῖν ξύλα εἰς καῦσιν, καὶ ἔτι ἐν τῷ πλοίῳ ὄντων ἡμῶν τῶν Ἑλληνιστῶν, Θεόδωρος μὲν ἀφ' ἑτέρου πλοίου ἐξελθὼν μετὰ

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,52-54.

μοναζόντων πλείστων — προειλήφει γὰρ ἡμᾶς — ἤρξατο μετ' αὐτῶν σκηνὴν ποιεῖν. Πατρίκιος δέ τις τοὔνομα βούπαις, ἀπὸ Μύρων τῆς Λυκίας ὁρμώμενος, ἐν τῷ ἡμετέρῳ πλοίῳ βοήσας βοήθειαν ἐπεκαλεῖτο. Καὶ εἴδομεν ἀσπίδα μεγάλην μελανὴν τοῖς ὀδοῦσιν ἐπειλημμένην τοῦ ταρσοῦ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς αὐτοῦ. Νεανίας δέ τις Θηβαῖος, μονάζων, συνὼν ἡμῖν ἐν τῷ πλοίῳ λαβόμενος τῆς κέρκου τὸ θηρίον καὶ μόλις ἀποσπάσας τοῦ ποδὸς Πατρικίου, τύπτων εἰς τὸν τοῖχον τοῦ πλοίου καὶ ἀνελών, εἰς τὸν ποταμὸν αὐτὸ νεκρὸν ἔρριψεν. Καὶ Πατρικίου κλαίοντος καὶ πάντων ἡμῶν προσδοκώντων αὐτὸν ἄφνω καταπίπτειν νεκρόν, Θεόδωρος ἐπιστὰς καὶ ἐπὶ τὸν τόπον τῶν ὀδόντων τοῦ θηρίου ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ἔφη πρὸς Πατρίκιον κλαίοντα· «Μὴ φοβοῦ· ἰάσατό σε Χριστός.» Καί τινες τῶν μοναζόντων τῇ ἑξῆς ἔλεγον· «Ἡμεῖς ἀπιστοῦντες Θεοδώρῳ προσεδοκήσαμεν Πατρίκιον διὰ τῆς νυκτὸς ἀποθανεῖν· ὁρῶντες δὲ αὐτὸν ὑγιαίνοντα τὸν μὲν Χριστὸν εὐλογοῦμεν, Θεόδωρον δὲ θαυμάζομεν, ὅτι οὕτως ἐστὶν εὐπρόσδεκτος αὐτῷ.» Καὶ ἀποκτείνας δὲ τὸ θηρίον ἔμεινεν ἀπαθής.

28. Καὶ ἄλλων πλείστων μοναχῶν ἀπὸ τῆς Βαῦ πλῷ τῇ νήσῳ ἐπιστάντων καὶ ὄντων ἡμῶν τ' τὸν ἀριθμόν, περὶ ὀγδόην ὥραν τῆς ἕκτης καὶ εἰκάδος τοῦ ἀθὺρ μηνός, Θεόδωρος πάντας ἡμᾶς καλέσας καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀθροίσας, τῷ Ἀλεξανδρεῖ Θεοδώρῳ ἔφη ἑρμηνεύειν ἃ ἤμελλεν λέγειν πρὸς πάντας· «Πάλαι μέν μοι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν ἃ εἰπεῖν ἔχω, καὶ παρήγγειλέ μοι τέως σιωπᾶν· ἄρτι δὲ ἑστῶτί μοι προσέταξεν εἰπεῖν ὑμῖν· ἔστι δὲ ταῦτα· Πολλοὶ τῶν μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἡμαρτηκότων, σχεδὸν ἐν παντὶ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ κηρύσσεται, τὴν ἀποστολικὴν πίστιν φυλάττοντες, ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς ἑστήκαμεν, ἔκλαυσαν, ἐφ' οἷς ἥμαρτον· καὶ τὸ γνήσιον αὐτῶν τῆς μετανοίας ὁ Κύριος ἀποδεξάμενος ἐξήλειψεν αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας. Ὅσοι τοίνυν μέχρι τῆς σήμερον ἐκλαύσατε γνησίως, ἐφ' οἷς μετὰ τὸ λουτρὸν ἡμαρτήσατε, γινώσκετε ἀφέσεως τετυχηκέναι. Διὸ ἕκαστος ὑμῶν ἐξομολογούμενος τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, λεγέτω· Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί· διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην.»

29. Καὶ λόγῳ πλείονι παρακαλέσας τοὺς ἀδελφούς, ὡς περίπου ὥρα δεκάτη ἤμελλεν γίνεσθαι, Θεόδωρος ὀνομαστὶ τέσσαρας τῶν ἀδελφῶν καλέσας, πάντων ἡμῶν ἀκουόντων ἔφη πρὸς αὐτούς· «Οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ περὶ Θεόφιλον καὶ Κόπρην ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐρχόμενοι ἐγγίζουσι τοῖς ἐνταῦθα· καὶ ἵνα μὴ ἀγνοοῦντες παρέλθωσιν ἡμᾶς, ἀπέλθατε εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς νήσου· καὶ τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ πλοίῳ τῷ ἐξερχομένῳ τὴν καμπὴν τοῦ ποταμοῦ νεύσατε, ὅπως τῇ νήσῳ προσορμίσωσι· Θεόφιλος δὲ κυβερνῶν οἶδε τὸν ἀσφαλῆ ὅρμον κἀκεῖ παραβάλλει.» Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἀπελθόντες καὶ ὀλίγον περιμείναντες εἶδον ἐξελθὸν τῆς καμπῆς τὸ πλοῖον· καὶ ἐπι-

γνόντες Θεόφιλον κυβερνῶντα καὶ ἐξ ἑαυτῶν γενόμενοι, νεύσαντες αὐτοῖς καὶ δῆλον ποιήσαντες ἐν τῇ νήσῳ Θεόδωρον εἶναι, ἦλθον ἀπαγγέλλοντες ἐληλυθέναι τὸ πλοῖον· καὶ πάντες ἐξ ἑαυτῶν γενόμενοι ἠκολούθησαν Θεοδώρῳ ἐπὶ τὸν ὅρμον ἀπιόντι καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ πλοίου ἐξελθόντας μονάζοντας εἰς γῆν ἀποδεξαμένῳ καὶ ἀσπασαμένῳ ἐν ἁγίῳ φιλήματι[1]. ὃς μετὰ τὸν ἀσπασμὸν κυκλωθεὶς ὑπὸ πάντων ἡμῶν ἔφη πρὸς αὐτούς· «Εὐφράνθητε ἐρχόμενοι· ἑωράκατε γὰρ τὸν πατέρα ἡμῶν Ἀντώνιον». Κἀκεῖνοι εἶπον· «Ἔγραψέ σοι δι' ἡμῶν». Καὶ ἐπιδεδώκασιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν. Ὁ δὲ ἀναγνοὺς καὶ περιχαρὴς γενόμενος ἐπιδέδωκεν Ἐλουρίωνι τὰ γράμματα, κελεύσας ἀναγνῶναι τοῖς ἀδελφοῖς, ἑρμηνεύοντος πάλιν Θεοδώρου τοῦ Ἀλεξανδρέως· ἦν γὰρ τῇ Αἰγυπτίων γλώσσῃ γεγραμμένη. Εἶχε δὲ οὕτως· «Τῷ ἀγαπητῷ υἱῷ Θεοδώρῳ Ἀντώνιος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἤδειν μὲν ὅτι οὐ μὴ ποιήσει Κύριος ὁ Θεὸς πρᾶγμα, ἐὰν μὴ ἀποκαλύψῃ παιδείαν πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας[2]· καὶ ἐνόμιζον μὴ δεῖν με δηλῶσαί σοι ἅπερ μοι ὁ Θεὸς πρὸ πολλοῦ ἀποκαλύψας ἦν. Ἐπειδὴ δὲ ἑωρακότι μοι τοὺς ἀδελφούς σου τοὺς περὶ Θεόφιλον καὶ Κόπρην προσέταξε γράψαι σοι, δηλῶν ὅτι πολλοὶ τῶν μετὰ ἀληθείας τὸν Χριστὸν προσκυνούντων, μετὰ τὸ βαπτισθῆναι ἡμαρτηκότων σχεδὸν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, κλαυσάντων καὶ πενθησάντων ὁ Θεὸς τὸν κλαυθμὸν καὶ τὸ πένθος ἀποδεξάμενος, τὰς ἁμαρτίας ἐξήλειψε πάντων τῶν οὕτω πορευσαμένων ἕως ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ ἂν ἡ ἐπιστολὴ ταύτη ἐπιδοθῇ σοι, ἀνάγνωθι οὖν αὐτὴν τοῖς ἀδελφοῖς σου, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀκούσαντες χαρῶσιν. Ἄσπασαι τοὺς ἀδελφούς. Ἀσπάζονταί σε οἱ ἀδελφοί. Εὔχομαί σε ὑγιαίνειν ἐν Κυρίῳ». Ταῦτα πάντες οἱ παρόντες ἀκούσαντες καὶ ῥίψαντες ἑαυτοὺς ἐπὶ πρόσωπον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὕτως ἐκλαύσαμεν ὡς τοῦ παρόντος πρεσβυτέρου τὴν εὐχὴν καταπαύσαντος, Θεόδωρον εἰπεῖν· «Πιστεύσατέ μοι λέγοντι ὅτι ηὐφράνθη πᾶσα ἡ ἐπουράνιος λογικὴ κτίσις καὶ ἐπὶ τούτῳ ὑμῶν τῷ κλαυθμῷ. Ὁ γὰρ Θεὸς προσδεξάμενος ἡμῶν τὴν δέησιν, τινῶν ἐξ ἡμῶν τῶν ἐνταῦθα ἄρτι μοναχῶν οὕτω πικρῶς κλαυσάντων τὰς ἁμαρτίας ἐξήλειψεν· οὓς προγινώσκων οὕτως ἐλάλησεν, ὡς κἀγὼ εἶπον καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἔγραψεν Ἀντώνιος». Καὶ πολλῆς χαρᾶς πληρωθέντων πάντων ἡμῶν, Θεόδωρος ἔφη πρός με· «Ἄμμων, σὺ τὰ ἐνταῦθα μυστικῶς παρ' ἡμῶν λελαλημένα, ὅσα τε ἄλλα εἶδες καὶ ἤκουσας παρ' ἡμῶν, δημοσίᾳ καὶ ἐν ταῖς πλατείαις λαλήσεις».

30. Καὶ παραγενομένου τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ παροικίας μου, φίλος τοῦ πατρός μου πρὸς τὴν πύλην τοῦ μοναστηρίου ἰδών με μετὰ Βησσαρίωνος τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πυλωροῦ τοῦ μοναστηρίου ὄντος, παρεκάλεσε λέγων ὅτιπερ καὶ ἡ μήτηρ μου, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκατέλειπον τοὺς ἰδίους, πενθεῖ καὶ

1. Πρβλ. Ρωμ. 16,16. 2. Ἀμὼς 3,7.

ὁ πατήρ μου πάντα τὰ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ μοναστήρια καὶ τῇ Αὐγουσταμνικῇ περιελθὼν καὶ μὴ εὑρών με, ὡς ἀποθανόντα θρηνεῖ. Ἅπερ ἀκηκοὼς ἐγὼ ἠξίωσα τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ Θεόδωρον δύο μονάζοντας συναποστεῖλαί μοι, ἵνα τὴν μητέρα ἴδω καὶ παρακαλέσας ἀνέλθω σὺν αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἔφη πρός με· «Ἡ μὲν μήτηρ σου γέγονε χριστιανή, σὺ δὲ λοιπὸν ἐκεῖνα τὰ μέρη οἰκήσεις, διὸ συμβουλεύω σοι ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας οἰκῆσαι· εἰσὶ γὰρ ἐν ἐκείνῳ μάλιστα τῷ τόπῳ ἄνδρες ἅγιοι, εὐαρεστοῦντες τῷ Θεῷ». Ἔλεγε δὲ Θεόδωρον τὸν μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀμοῦν — ἔτι γὰρ ἐνδημῶν ἦν τῷ σώματι[1] — καὶ Ἐλουρίωνα καὶ Ἀμμώνιον, οἳ μετ' οὐ πολὺ ἐκοιμήθησαν, καὶ τὸν ἅγιον Παμβῶ καὶ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Πιώρ, χαρίσματα ἰαμάτων[2] παρὰ τοῦ Κυρίου λαβόντας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἁγίους ἄνδρας, ὧν τὰ ὀνόματα παρεσιώπησα, ἵνα μὴ μηκύνω τὸ γράμμα. Καὶ προπεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καταφιλήσας τε αὐτὸν μετὰ πολλῶν δακρύων παρεκάλεσα εὔξασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε ἀπελθόντα ἰδεῖν τοὺς γονεῖς μου. Καὶ μετὰ τὸ ἰδεῖν αὐτούς, ᾤκησα λοιπὸν εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας.

31. Καὶ μετὰ μῆνας ἕξ, τοῦ μακαρίου πάπα Ἀθανασίου ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐν ταῖς ἡμέραις Κωνσταντίου διωχθέντος, καὶ τῶν ἁγίων μοναχῶν τότε κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ τῶν ἀειπαρθένων καὶ τῶν σπουδαίων λαϊκῶν πολλὰ κακὰ παθόντων καὶ πληγαῖς ἀναιρουμένων, τῶν τε ἐπισκόπων τῆς Αἰγύπτου ἐξοριζομένων ὑπὸ Σεβαστιανοῦ τοῦ αἰγυπτιακοῦ δουκός, τοῦ διαδεξαμένου Συριανόν, τὸν πολλὰς ἀειπαρθένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ τοῦ ἐπισκόπου βέλεσιν φονεύσαντα, καὶ ὑπὸ Ἀρτεμίου τοῦ διαδεξαμένου Σεβαστιανόν, πολλῶν τε ἐν τῷ ξέεσθαι ἀποθνησκόντων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς δύσεως ἁγίων ἐπισκόπων ἐξορισθέντων, καὶ ὅλως ἀνεκδιηγήτων κακῶν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν γινομένων — εἶχον γὰρ ἔξαρχον τὸν ὠμότατον Γεώργιον, — τοῖς περὶ τὸν ἅγιον Πιὼρ καὶ Παμβῶ καὶ τοῖς λοιποῖς πρεσβυτέροις τοῖς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἀπήγγελλον, ἅπερ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος εἰπὼν ἦν περὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου, ὅτιπερ καὶ χαλεπὸς ἔσται καὶ παύσεταί ποτε.

32. Καὶ τῶν Ἀρειανῶν ἐν κακοῖς προκοπτόντων, ἐπεδήμησαν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας τέσσαρες μονάζοντες ὑπὸ Θεοδώρου μετὰ γραμμάτων ἀποσταλέντες πρὸς τοὺς ἐν τῷ ὄρει μοναχούς· οἵτινες κατ' ἐντολὰς Θεοδώρου ἀναζητήσαντές με καὶ εὑρόντες, ἐμοὶ τὴν ἐπιστολὴν δεδώκασιν ὀψὲ σαββάτου· καὶ τῇ ἑξῆς, κυριακῆς οὔσης, πρῶτον ἰδίᾳ τοῖς πρεσβυτέροις, ἔπειτα κατ' ἐπιτροπὴν αὐτῶν παντὶ τῷ πλήθει τῶν μοναζόντων ἀνέγνων οὕτως ἔχουσαν· «Τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ μονάχοῖς Θεόδωρος ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Γινώσκειν ὑμᾶς θέλω ὅτι ἡ ὑπερηφανία τῶν Ἀρειανῶν ἀνέβη πρὸς τὸν Θεόν[3]· καὶ ὁ Θεὸς ἐπισκεψάμενος τὸν

1. Πρβλ. Β' Κορ. 5,6. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 12,9. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 73,23.

λαὸν αὐτοῦ καὶ ἰδὼν τὰς θλίψεις ἃς ὑπομένει, ἠλέησεν αὐτόν· καὶ ἐπηγγείλατο ἐλεῆσαι καὶ ἐλευθερῶσαι τῶν θλίψεων τούτων τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν. Ἔσται οὖν καιρός, ἐν ᾧ τῶν διωγμῶν τούτων ἡ ἐκκλησία ἐλευθερωθήσεται. Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ μὲν τῶν Ἀρειανῶν· «Καὶ ἐκδικήσω ἐπὶ Βαβυλῶνα καὶ ἐξοίσω ἃ κατέπιεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς»[1]. Περὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας· «Τίς ἐξ ὑμῶν ὃς εἶδε τὸν οἶκον τοῦτον τῇ δόξῃ αὐτοῦ τῇ ἔμπροσθεν; διότι μεγάλη ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην»[2]. Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀδελφοί, παρακαλεῖτε τοὺς ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις θλιβομένους ὑπ' αὐτῶν, ἵνα μή τινος ἐκκλίνῃ ἡ πίστις· οὔπω γὰρ πεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀρειανῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοί· ἐρρωμένους ὑμᾶς ὁ Κύριος διαφυλάξαι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.» Καὶ ταῦτα ἀναγνόντος μου, πάντες μὲν οἱ ἀδελφοὶ τὸν Θεὸν ἐδόξαζον. Εἷς δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἀνὴρ τοὔνομα Ἅγιος ἔφη πρός με μειδιῶν· Καὶ ἡμεῖς σοι λέγομεν· «οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν»[3]. Καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἐδέξατο παρ' ἐμοῦ κατ' ἐντολὴν Ἡρακλείδου τοῦ πρεσβυτέρου Ἰσαὰκ ὁ καὶ Χρυσόγονος, τότε μὲν ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας μονάζων, ὕστερον δὲ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου Ἰσιδώρου τῆς ἐκκλησίας τῆς μικρᾶς Ἑρμουπόλεως κατασταθείς, ὥστε τῷ ἁγιωτάτῳ ἐπισκόπῳ Δρακοντίῳ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ὄντι ἀποστεῖλαι· ἥντινα, ὡς οἶμαι, δύναται ἀναζητήσας εὑρεῖν ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν Διόσκορος, ὁ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου διάδοχος.

33. Καὶ μετὰ τὸ διωχθῆναι τὸν πάπαν Ἀθανάσιον, τῷ ἐνάτῳ μηνὶ τοῦ ἕκτου ἔτους Ἰουλιανὸς βασιλεύσας ἀνὴρ εἰδωλολάτρης τὸν μὲν πάπαν Ἀθανάσιον εἰς τὴν Θηβαΐδα ἐξώρισε, πολλὰ δὲ τοῖς χριστιανοῖς ἀπειλήσας, ἐν τῇ Περσίδι σύντομον ἔσχε τὸ τέλος, οὐδὲν ἐπὶ πέρας δυνηθεὶς ἀγαγεῖν, ὧν χριστιανοῖς ἠπείλησεν· ὡς πάντας ἡμᾶς τοὺς ἀκηκοότας Θεοδώρου δοξάσαι τὸν Θεὸν μετὰ τοσαῦτα ἔτη ἑωρακότας πληρούμενα ἃ εἶπεν, προσδοκῆσαι δὲ ἀναμφιβόλως καὶ τῶν Ἀρειανῶν τὴν καθ' ἡμῶν μανίαν καταργηθήσεσθαι· ἅπερ μετὰ τοσαῦτα ἔτη γινόμενα νῦν ὁρῶμεν.

34. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγὼ τῷ προστάγματι τῆς ὁσιότητός σου πειθαρχῶν γράψαι τετόλμηκα, πολλὰ παρεὶς ὧν παρὰ Θεοδώρῳ εἶδον, ἃ ἡ τῶν πολλῶν ἀκοὴ οὐ φέρει, δεδοικὼς μή πως ἡ ἐπιστολή μου αὕτη εἰς χεῖρας μικρῶν καὶ ἔτι νηπιαζόντων ἐν Χριστῷ[4] ἔλθῃ. Ἐπειδὴ δὲ φθάσας ὁ μακάριος πάπας Ἀθανάσιος, παρούσης τῆς ἐμῆς βραχύτητος καὶ ἄλλων κληρικῶν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τῷ μακαρίῳ τῇ μνήμῃ Ἀμμωνίῳ τῷ ἐπισκόπῳ γενομένῳ τῆς Ἐλαιαρχίας καὶ Ἕρμωνι τῷ τῆς Βουβαστινῶν εἶπέ τι περὶ Θεοδώρου — νομίζω δὲ καὶ τὴν σὴν ἁγιότητα παροῦσαν τότε

1. Ἱερ. 28,44. 2. Ἀγγ. 2,4.10 3. Ἰω. 4,42. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 3,1.

ἀκηκοέναι — ἀναγκαῖον πρὸς ὑπόμνησιν τῆς σῆς εὐλαβείας, ἃ εἶπε γράφω. Τῶν μνημονευθέντων ἐπισκόπων θαυμαζόντων τὸν μακάριον Ἀντώνιον — πολλάκις γὰρ αὐτῷ Ἀντώνιος συντυχὼν ἦν —ὁ πάπας Ἀθανάσιος πρὸς αὐτοὺς ἔφη· «Εἶδον καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ μεγάλους, Θεόδωρον τὸν ἡγιασμένον τῶν Ταβεννησίων μοναχῶν, καὶ περὶ τὴν Ἀντινόου μοναχῶν πατέρα ἀππᾶ Πάμμωνα τοὔνομα, οἳ πρὸ ὀλίγου κεκοίμηνται. Ὡς γὰρ ἤμην διωχθεὶς ὑπὸ Ἰουλιανοῦ καὶ προσδοκῶν ἀναιρεθῆναι ὑπ' αὐτοῦ — δεδήλωτο γάρ μοι τοῦτο ὑπὸ γνησίων φίλων — ἦλθον οἱ δύο οὗτοι εἰς τὴν Ἀντινόου πρός με ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· καὶ βουλευσάμενος κρυβῆναι παρὰ Θεοδώρῳ, ἐπέβην τῷ ἐκείνου πλοίῳ πάντοθεν κεκαλυμμένῳ, προπέμποντος ἡμᾶς καὶ ἀππᾶ Πάμμωνος· καὶ τοῦ ἀνέμου ἀνεπιτηδείου γενομένου, ἐγὼ μὲν ἀγωνιῶν τῇ καρδίᾳ προσηυχόμην· οἱ δὲ μετὰ Θεοδώρου μονάζοντες ἐξελθόντες παρεῖλκον τὸ πλοῖον. Καὶ ἀππᾷ Πάμμωνι ἀγωνιῶντά με παραμυθουμένῳ ἔλεγον· «Πίστευσόν μοι λέγοντι· οὐχ οὕτως ἔχω πεποιθυῖαν τὴν καρδίαν μου ἐν καιρῷ εἰρήνης ὅσον ἐν τοῖς τοῦ διωγμοῦ καιροῖς· τεθάρρηκα γὰρ ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχων[1] καὶ τῷ ἐλέει αὐτοῦ δυναμούμενος κἂν ἀναιρεθῶ, ἔτι μᾶλλον εὑρίσκω παρ' αὐτῷ ἔλεος»[2]. Καὶ ἔτι μου λέγοντος ταῦτα, Θεόδωρος ἐνατενίσας ἀππᾷ Πάμμωνι ἐμειδίασε· καὶ σχεδὸν γελάσαντος ἀππᾶ Πάμμωνος, ἐγὼ μὲν πρὸς αὐτοὺς ἔφην· Διὰ τί ἐγελάσατε ταῦτά μου λέγοντος; Ἆρα δειλίας μου κατέγνωτε;» Θεόδωρος δὲ πρὸς ἀππᾶ Πάμμωνα ἔφη· «Εἰπὲ αὐτῷ διὰ τί ἐμειδιάσαμεν.» Καὶ ἀππᾶ Πάμμωνος εἰπόντος· «Σὺ εἰπεῖν ὀφείλεις», Θεόδωρος ἔφη· «Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἀνῃρέθη Ἰουλιανὸς ἐν Περσίδι. Προειρήκει γὰρ περὶ αὐτοῦ ὁ Θεὸς οὕτως· Ὁ δὲ κατοιόμενος καταφρονητής, ἀνὴρ ἀλαζών, οὐδὲν οὐ μὴ περανεῖ.[3] Ἀναστήσεται δὲ βασιλεὺς χριστιανός, ὅστις λαμπρὸς μέν, ὀλιγόβιος δὲ ἔσται. Διὸ οὐκ ὀφείλεις ἐπὶ τὴν Θηβαΐδα σκυλλόμενος ἀπελθεῖν, ἀλλ' εἰς τὸ κομιτᾶτον λεληθότως γενέσθαι· συντεύξει γὰρ αὐτῷ καθ' ὁδόν, καὶ γνησίως ὑποδεχθεὶς παρ' αὐτοῦ ἐπανήξεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ οὕτως ἐκεῖνος τάχιον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσληφθήσεται.» Καὶ γέγονεν οὕτως. Ὅθεν πιστεύω πολλοὺς εὐαρεστοῦντας τῷ Θεῷ ἐν τοῖς μονάζουσι μάλιστα κρύπτεσθαι. Κἀκεῖνοι γὰρ λανθάνοντες ἦσαν, ὥσπερ καὶ ὁ μακάριος Ἀμοῦν καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος, οἱ ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας, καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ εὐγηρότατος Παμβῶ».

35. Καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμμωνίου θαυμάζοντος τὸν μακάριον Πιὼρ καὶ Ἐλουρίωνα καὶ Ἀμμώνιον καὶ Ἰσίδωρον τὸν πρεσβύτερον τῶν ἀναχωρητῶν καὶ τὸν ἅγιον Μακάριον, οὓς ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας εἶδεν ἡ ἁγιωσύνη σου, ἐμὲ περὶ τῶν ἁγίων ἐν τῇ Σκίθει ἀναχωρητῶν Παησίου καὶ Παύλου καὶ Ψωΐου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ

1. Πρβλ. Φιλ. 1,29. 2. Πρβλ. Ἀριθμ. 11,15. 3. Πρβλ. Ἀββακ. 2,5.

Ἡσαΐου καὶ Πησύρου καὶ Ἰσαὰκ καὶ Παύλου ἠρώτα, εἰ καὶ τὸν Θηβαῖον Θεόδωρον ἤμην ἑωρακώς· καὶ εἰπόντι μοι ὅτι Θεοδώρῳ τριετῆ χρόνον συνέζησα, ἐκέλευσεν εἰπεῖν εἴ τι παρὰ Θεοδώρῳ ἑώρακα. Καὶ εἰπόντος μου τῶν προγεγραμμένων τινά — ἐγὼ γὰρ πρὸς τὴν ἁγιότητα αὐτοῦ συνέτεμον τὸν λόγον — ὁ πάπας θαυμάσας ἔφη· «Πειραθεὶς τοῦ ἀνδρός, ταῦτα οὕτως ἔχειν πιστεύω».

36 Γράψας τῇ ἁγιωσύνῃ σου ἅπερ καὶ παρὰ τοῦ μακαρίου πάπα Ἀθανασίου ἤκουσα, παράκλησιν προσάγω, ὅπως πάντοτε προσεύχεσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ καταξιοῖς, δεόμενος ἀπαύστως ἐπ' ἐμὲ εἶναι τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ. Πρόσειπε τοὺς σὺν σοὶ ἀδελφούς. Οἱ σὺν ἐμοὶ τὴν ὁσιότητά σου προσαγορεύουσιν. Ἐρρωμένον σε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ προσευχόμενον ὁ πανάγιος τῶν ὅλων Θεὸς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν πολυετῆ ταῖς ἐκκλησίαις διαφυλάττοι[1], δέσποτα ἁγιώτατε ἀδελφέ.

1. Πρβλ. Β' Μακ. 14,35.

ΠΑΧΩΜΙΟΣ

ΠΑΧΩΜΙΟΣ († 14 Μαΐου 347)

1. Ὁ Παχώμιος (κοπτιστὶ P-ahôm ἢ P-ahôme, ὅπερ σημαίνει «εὐγενής») ὑπῆρξεν ὁ θεμελιωτὴς τοῦ «κοινοβιακοῦ βίου», ὡς τοῦ «ἀναχωρητικοῦ βίου» πατὴρ καὶ θεμελιωτὴς ἐγένετο ὁ μέγας Ἀντώνιος. Μέγας ὅσιος, μορφὴ πράγματι θρυλική. Τὰ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου καρπούμεθα ἐκ δύο ὁμάδων «βίων» (Vitae) τοῦ Παχωμίου. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ἑλληνο-συριακή-λατινικὴ ὁμάς, ἡ δὲ δευτέρα ἡ κοπτικο-αραβική. Σήμερον θεωρεῖται βέβαιον ὅτι ἀρχαιότερος εἶναι ὁ ἐκ τοῦ πρωταρχικοῦ κειμένου τῆς κοπτικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφρασθεὶς «βίος», ἐξ οὗ ἐγένοντο ἥ τε συριακὴ καὶ ἡ λατινικὴ ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου (τὸ 404) μετάφρασις. Ἡ κοπτικο-αραβικὴ ὁμὰς τῶν «βίων» θεωρεῖται πλέον δευτερεύουσα πηγή, ὑπὲρ ἧς εἶχον ἤδη ταχθῆ οἱ Amelineau καὶ Grützmacher, ἐνῷ ὑπὲρ τῶν πρωτείων τῆς πρώτης ὁμάδος τῶν «βίων» ἐτάχθησαν οἱ Ladeuze καὶ Schiwietz (Πρβλ. Halkin 90). Πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις τῶν «βίων» σημειοῦνται ἐν Leclercq, Dict. d' Arch. XI, 2, 1934, στλ. 1808. Κατὰ τὸν πρωταρχικὸν «βίον», πρὸ τοῦ Παχωμίου προσεπάθησεν ἀνεπιτυχῶς νὰ δημιουργήσῃ «κοινόβιον» μοναχός τις, ὀνόματι Ἀοτᾶς (Halkin 77, 35-37). «Βίοι» τοῦ ὁσίου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ἀποσπάσμασιν, παρεδόθησαν εἰς πολλὰς ἐπιχωρίους ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ διαλέκτους. Π.χ. εἰς σαχιδικὴν (κοπτικο-θηβαϊκὴν) καὶ βοχαϊρικὴν (κοπτικο-μεμφιτικὴν) διάλεκτον· εἰς συριακήν, ἀραβικήν, αἰθιοπικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν (ἡ εἰς τὴν λατινικὴν μετάφρασις ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τοῦ Ϛ' αἰ. ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Μικροῦ (Exiguus). Ἁπαξάπασαι αἱ «βιογραφίαι» τοῦ Παχωμίου ἀσχολοῦνται περισσότερον, ὡς ἦτο ἑπόμενον, περὶ τὰ «κοινοβιάρχην» καὶ τὰ ἐν τῇ ἀσκήσει ἐπιτεύγματα τοῦ ὁσίου Πατρός, ἐλάχιστα δὲ καρπούμεθα ἐξ αὐτῶν περὶ τοῦ κατὰ κόσμον ἀνδρὸς καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

2. Βίος. Ὁ Παχώμιος κατήγετο ἐξ ἐθνικῶν γονέων. Ἐγεννήθη ἔν τινι χωρίῳ τῆς Ἄνω Θηβαΐδος, ἐγγὺς τῆς πολίχνης Esneh (ἑλληνιστὶ Ἔσνα, ἣν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν Λατόπολιν, ἐκ τοῦ ἰχθύος «λάτου», ὅστις ἐλατρεύετο ἐκεῖ. Ἡ πολίχνη ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, 58 χλμ. τοῦ Λοῦξορ. Περὶ τὴν πολίχνην ὑπάρχουν καὶ σήμερον ἀκόμη ἀρείπια πολλῶν κοπτικῶν μοναστηρίων). Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ ὁσίου δὲν εἶναι ἀπηκριβωμένον. Οἱ ἐρευνηταὶ ἐπιστήμονες τοποθετοῦν τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 276 καὶ 294. Νεωτέρως κλίνουν οἱ ἐπιστήμονες νὰ δεχθοῦν, ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ ὁσίου τὸ 292/4, τὴν ἵδρυσιν ὑπὸ τοῦ Παχωμίου τοῦ

Κοινοβίου ἐν Ταβεννησίῳ, ὡς θὰ ἴδωμεν, τοποθετοῦν περὶ τὸ 323 καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐκ πανώλους τὴν 9ην Μαΐου 346 (ἢ 345 ἢ 347-349)' (S c h i w i e t z I, 150-2. 159. Bousset, Apophthegmata σ. 272). Περὶ παιδικῆς ἡλικίας καὶ μορφώσεως τοῦ Παχωμίου, οὐδὲν ἀναφέρουσιν οἱ «βίοι» αὐτοῦ. Αἴφνης προβάλλουσι τοῦτον, ὡς «νεοσύλλεκτον» στρατιώτην, στρατευθέντα ὑπὸ τοῦ μ. Κων/τίνου, λόγῳ πολέμου τοῦ ἡγεμόνος μετά τινος τυράννου (;). Ἡ μεταφορὰ τῶν «νεοσυλλέκτων» διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου, ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Π α χ ώ μ ι ο ν νὰ γνωρισθῇ μετὰ ὁμοιοπαθῶν «νεοσυλλέκτων» χριστιανῶν, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐγκράτεια τῶν ὁποίων καὶ ὁ καθόλου ἐνάρετος βίος καὶ ἡ θερμουργὸς εἰς Χριστὸν πίστις μεγάλην ἐντύπωσιν προὐξένησαν εἰς αὐτόν. Ὅθεν καὶ ἀπεφάσισε νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τοῦ βίου των. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Κων/τίνου, ἀπελύθη τοῦ στρατεύματος. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, ἐζήτησε νὰ βαπτισθῇ καὶ πρὸς τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον «Χηνοβοσκίων» (κοπτιστὶ Schénésit), ἔνθα χριστιανὸς ἱερεὺς ἐβάπτισεν αὐτόν. Ἐὰν ὑπαινίσσεται ὁ βιογράφος τὸν πόλεμον τοῦ μ. Κων/τίνου μετὰ τοῦ Λικινίου ἐν ἔτει 314 (O. S e e k, Geschichte d. Untergangs der antiken Welt I, 159), τότε ἡ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσέλευσις τοῦ Παχωμίου καὶ ἡ βάπτισις αὐτοῦ ὀρθὸν εἶναι νὰ τεθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 315 ἔτους.

3. Ὁ κοπτιστὶ γεγραμμένος «βίος» ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Παχ. ἦλθεν εἰς τὸ χωρίον «Χηνοβοσκίων» καὶ ἐπὶ μακρὸν ἔζησεν ἔν τινι μικρῷ Ναῷ, ἀφιερωμένῳ εἰς τὸν Θεὸν Σέραπιν ἢ Σεράπιον. Ἐκ τούτου εἴκασάν τινες (Revillout, Grützmacher, Zöckler) ὅτι ὁ Παχ. πρὶν ἢ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἦτο ὀπαδὸς τῆς Θρησκείας τοῦ Σεράπιος. Ἀλλ' ὁ Ladeuze (σ. 158) ἀνέτρεψε πλήρως τὴν σφαλερὰν ταύτην ὑπόθεσιν, ἥτις ὠφείλετο εἰς ἐσφαλμένην ἑρμηνείαν τῶν πηγῶν. Διότι πράγματι, μετὰ τὴν βάπτισίν του ὁ Παχ. ἦλθεν ἵνα ἀσκητεύσῃ πλησίον τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου τινὸς Ναοῦ τοῦ Σεράπιος, παρὰ τὸ χωρίον «Χηνοβοσκίων». Μελετῶν τὴν Ἁγίαν Γραφὴν εἰς τὴν κοπτικὴν γλῶσσαν — διότι ἠγνόει τὴν ἑλληνικὴν — καὶ μορφούμενος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατὰ Χριστόν, ἀπεφάσισεν ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον, νὰ ἀφιερωθῇ πλήρως εἰς τὸν Θεόν, ἀσκούμενος. Ἀκούσας τὰ περὶ τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ Π α λ α ί μ ω ν ο ς, ἐλθὼν ἐζήτησε καὶ ἐγένετο μαθητὴς καὶ ὀπαδὸς τούτου, συνασκητεύσας μετ' αὐτοῦ 10-12 ἔτη.

4. Ὁ Παχώμιος ᾐσθάνθη μετ' ἐπιτάσεως τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἀφιερωθῇ οὐχὶ εἰς τὴν κατὰ μόνας ἄσκησιν, ἀλλὰ ζῶν καὶ ἀσκούμενος ἐν «κοινῷ βίῳ» μετ' ἄλλων ἀδελφῶν. Διότι μόνον οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ οὐ μόνον ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωζομενὸν (Ἐκκλ. Ἱστ. 3,14): — Προφανέντα δὲ αὐτῷ θεῖον ἄγγελον, παρακελεύσασθαι νέους ἀθροῖσαι μοναχούς, καὶ συν-

εἶναι αὐτοῖς», ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ μοναχικὴν ἀδελφότητα («κοινόβιον»). Πρὸς τοῦτο, ἀπομακρυνθεὶς τοῦ γέροντος Π α λ α ί μ ω ν ο ς, ἦλθεν εἴς τι χωρίον παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Νείλου, ὀνόματι Tabennisi (Ταβεννήσιον ἢ Ταβεννίσι, ὅπερ σημαίνει «βαϊοφόρος» ἢ «νικηφόρος» Ἶσις) ἐν τῇ ἄνω Θηβαΐδι. Ἐνταῦθα ᾠκοδόμησε μικρὰν Μονὴν μετὰ τοῦ περιβόλου αὐτῆς, περικεκλεισμένου διὰ μάνδρας ἢ τοίχου. Ἀσκηταί τινες ἦλθον πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἡ πρώτη προσπάθεια συμπήξεως «κοινοβίου» ἀπέτυχεν. Ὕστερον ὅμως, πολλοὶ τῶν ἀσκητῶν τῶν πέριξ μερῶν, ἑλκυσθέντες ὑπὸ τῆς φήμης τοῦ ὁσίου ἀνδρός, ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν, ἵνα τιθέμενοι ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ καθοδήγησιν, συνασκῶνται ἐν πνεύματι Χριστοῦ εἰς τὸν τέλειον βίον. Μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἡ μοναχικὴ κοινότης ηὔξανεν. Ἡ μικρὰ τὸ πρότερον Μονὴ δὲν ἤρκει πλέον διὰ τὴν πολυάριθμον ἀδελφότητα. Ἐκ τούτου ὁ Παχώμιος ἀπεφάσισε τὴν ἵδρυσιν βορείως τοῦ Ταβεννησίου παρὰ τὸ χωρίον Peboou (ἑλληνιστὶ «Βαῦ») δευτέρας μεγαλυτέρας Μονῆς. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν συνασκητῶν ηὔξανεν, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Μονῶν καὶ τῶν ἱδρυομένων κελλίων ἐπληθύνετο εἰς σημεῖον ὥστε οἱ τὸν Παχ. ὡς ἀρχηγὸν καὶ Ἀββᾶν ἢ Ἡγούμενον («Ἀρχιμανδρίτην») ἀναγνωρίζοντες, ἠριθμοῦντο εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας τὸ κατ' ἀρχάς, εἰς χιλιάδας δ' ὕστερον, ὡς θὰ ἴδωμεν. Οὕτω πως πολυάριθμοι μοναχικαὶ κοινότητες, τὸν «κοινὸν βίον» ἐπιλεξάμεναι, ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται οὐ μόνον ἐν Ταβεννησίῳ ἢ Βαῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν Senesit καὶ Temusson. Τὴν «κοινοβιακὴν» ἀδελφότητα τοῦ Παχωμίου τὰ μέγιστα ἐνίσχυσεν ὁ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν αὐτοῦ τεθεὶς πλούσιος μοναχὸς Π ε τ ρ ώ ν ι ο ς, παραχωρήσας ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν ἀδελφότητα. Μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον νέαι κοινότητες ἐνεφανίζοντο πέριξ καὶ πλησίον τῶν πρώτων πέντε κοινοτήτων, ἤτοι ἐν Πανοπόλει (Ahmim), ἐν Schedsina, ἐν Tescine καὶ ἐν Phenum.

5. Οὕτω πως, ζῶντος εἰσέτι τοῦ Παχωμίου, ἡ ὑπὸ τὸν ὅσιον ἀδελφότης τοῦ «κοινοβίου» ἠρίθμει 9 ἀνδρικὰς Μονὰς καὶ 2 γυναικείας. Τὴν διεύθυνσιν τῶν γυναικείων Μονῶν ἀνέθεσεν ὁ Παχώμιος εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Μ α ρ ί α ν. Ἀλλ' εἶναι σύνηθες τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἡ μικρότης καὶ ὁ φθόνος ν' ἀνθίστανται κατὰ τῶν δημιουργῶν καὶ μάλιστα τῶν πρωτοπόρων ἐξαιρέτων ἔργων, εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς μεγαλειώδους παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἦτο λοιπὸν ἑπόμενον καὶ τὸ μεγαλειῶδες ἔργον τοῦ θεμελιωτοῦ τοῦ «κοινοβιακοῦ βίου» Π α χ ω μ ί ο υ, νὰ συναντήσῃ ἐν αὐτοῖς τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας ἐπισκόπους, ἐκ ζήλου καὶ φθόνου ἀντιταχθέντας εἰς τὸν μέγαν ὀργανωτὴν τοῦ «κοινοβιακοῦ βίου». Ἔν τινι συνόδῳ ἐν Esneh κατηγορήθη ὁ ὅσιος ὅτι δῆθεν διαδίδει ὅτι περιέρχεται εἰς ἔκστασιν, ποιεῖ τέρατα καὶ σημεῖα καὶ βλέπει ὁράματα! Μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν του μοναχῶν καὶ τοῦ κλήρου, ὀλίγου δεῖν νὰ προκληθῇ αἱμα-

τοχυσία. Μετὰ κόπου δὲ πολλοῦ ἀπεφεύχθησαν τὰ χείρονα, ἀφοῦ ὁ ὅσιος ἐκηρύχθη ἀθῷος! (Ladeuze σ. 230-3 καὶ Grützmacher, RE f. prot. Theol. u. Kirche 14, 549). Τὸ γεγονὸς συνέβη περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου τοῦ Παχωμίου. Ἀλλ' οὗτος διετήρει ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ «κοινοβίου» του ὑπὸ τοῦ μ. Ἀθανασίου περὶ τὸ 330, μεθ' οὗ ἔκτοτε συνεδέθη διὰ δεσμῶν φιλίας καὶ ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης, αἰσθήματα, ἅτινα ἐπεδείξατο ὁ Παχώμιος ταχθεὶς ἐξ ὑπ' ἀρχῆς κατὰ τῶν Ἀρειανῶν (Μ. Ἀθαν., Ἐπ. πρὸς Ὠρσίσιον, παρὰ Migne, PG 26, 977-80 καὶ Β.Ε.Π. 33, 180-1). Πανώλης ἐκσπάσασα περὶ τὸ 346 ἢ 347 ἢ καὶ μέχρι τοῦ 349 κατ' ἄλλους ἐρευνητάς, ἐθέρισε κυριολεκτικῶς πλείονας τῶν 100 μοναχῶν ἐκ τῆς μάνδρας τοῦ «κοινοβίου» τοῦ Παχωμίου, ἄχρις οὗ καὶ ὁ ἴδιος ἔπεσεν ἐκ τῆς τρομερᾶς νόσου πληγείς, τῇ 9 Μαΐου!

6. Δύο μόλις ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ ὅσιος ὥρισε διάδοχόν του τὸν Πετρώνιον. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, δύο μόλις μῆνας μετὰ τὸν Ἀρχηγόν του Παχώμιον, εὗρε τὸν θάνατον, πληγεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς φοβερᾶς ἀσθενείας τῆς πανώλους. Τὸν Πετρώνιον διεδέχθη ὁ Ὠρσίσιος. Ὁ μέγας Ἀββᾶς Παχώμιος, «ἀνὴρ τὰ μάλιστα φιλάνθρωπος, καὶ θεοφιλὴς εἰς ἄγαν, ὡς προειδέναι τὰ ἐσόμενα, καὶ θείοις ἀγγέλοις ὁμιλεῖν πολλάκις» (Σωζ. Ἐκκλ. Ἱστ. 3,14, παρὰ Migne, PG 67, 1073 A), μέγα πράγματι ὀργανωτικὸν τάλαντον ἐπιδειξάμενος καὶ προορατικότητα θαυμαστήν, ἐξ ὑπ' ἀρχῆς ἔθεσεν ὡς κανόνα συμβιώσεως τῆς «κοινοβιακῆς» ἀδελφότητος τὰ τέσσαρα ταῦτα ὕψιστα καθήκοντα: τὴν ἀπόταξιν, τὴν αὐστηρὰν ἄσκησιν, τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν προσευχήν. Τὴν κεντρικὴν ἕδραν τῆς ἀδελφότητος εἶχεν ἤδη μεταφέρει ὁ Παχώμιος ἐκ Ταβεννησίου εἰς Pebοου (Βαῦ). Ἐνταῦθα ἔμενεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης ἢ Ἡγούμενος, ὁ καὶ Προεστὼς τῆς ὅλης πολυπληθοῦς ἀδελφότητος, ὡς καὶ «ὁ Μέγας Οἰκονόμος», ὅστις εἶχε τὴν εὐθύνην τῆς διαχειρίσεως τῆς συγκεντρώσεως τῶν παραγομένων εἰδῶν, τῆς διαθέσεως αὐτῶν καὶ τῆς καθόλου ἐπιστασίας τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἐνταῦθα ἐλάμβανον χώραν αἱ κοιναὶ συνάξεις τῆς ἀδελφότητος. Ἐνταῦθα συνεκεντροῦντο πάντα τὰ εἴδη, ἅτινα ἡ φιλεργία ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν παρῆγε. Διότι, ὡς λέγει ὁ Σωζομενός, «Μία δὲ καὶ ἡ αὐτὴ ἀγωγὴ πᾶσι, καὶ κοινὰ πάντων τὰ πάντα· καθάπερ δὲ μητέρα τὴν ἐν Ταβέννη νήσῳ συνοικίαν ἡγοῦντο· πατέρας δὲ καὶ ἄρχοντας, τοὺς ἐνθάδε ἡγουμένους» (Σωζ. Ἐνθ' ἀν.). Δὶς τοῦ ἔτους συνήρχετο ἡ γενικὴ συνέλευσις, τὸ Πάσχα καὶ τὴν 13 Αὐγούστου.

7. Πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παχωμίου ἐξέσπασε σχίσμα μεταξὺ τῆς ἀδελφότητος. Ὁ μοναχὸς Ἀπολλώνιος ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν αὐστηρῶν ἀρχῶν τοῦ «Κανόνος» τοῦ Παχωμίου. Ὁ ἡγούμενος Ὠρσίσιος ᾐσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἀπομα-

κρυνθῇ τῆς ἡγουμενίας, καὶ ἀφοῦ παρέδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἐξ εὐγενοῦς καὶ πλουσίου οἴκου καταγόμενον ἀδελφὸν Θεόδωρον, τὸν ἐπιστήθιον μαθητὴν τοῦ Παχωμίου. Σημειωθήτω ὅτι ὁ Παχώμιος ζῶν πολλὰς ἐλπίδας ἔτρεφεν εἰς κληρονομίαν τῆς μεγάλης περιουσίας τοῦ Θεοδώρου. Ὁ Ὠρσίσιος ἀπεσύρθη εἰς Senesit, ὁπόθεν ἐπέστρεψε διὰ ν' ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὴν ἡγουμενίαν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου (27 Ἀπριλίου 368) καὶ ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε παύσει ἡ ἀνταρσία τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Θεοδώρου, ἐπεστείλατο ὁ μ. Ἀθανάσιος ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ὠρσίσιον, παραμυθητικὴν καὶ παραινετικήν, μεστὴν ἐγκωμίων διά τε τὸν ἀπελθόντα καὶ διὰ τὸν ἀναδεχθέντα καὶ πάλιν τὴν ἡγουμενίαν Ὠρσισίου (Migne, PG 26, 977-80 καὶ Β.Ε.Π. 33, 180-1). Λεχθήτω καὶ τοῦτο ὑπὲρ τοῦ Θεοδώρου. Οὗτος ἵδρυσε τρία εἰσέτι νέα μοναστήρια καὶ ἓν γυναικεῖον. Ἴδιον οἶκον διὰ τοὺς προσερχομένους πρὸς ἄσκησιν Ἕλληνας, εἶχεν ἱδρύσει ἐν Peboou (Βαῦ) ὁ Παχώμιος. Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Θεοδώρου ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ηὔξησε σημαντικῶς.

8. Ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ Ἱερωνύμου τῆς ἑαυτοῦ μεταφράσεως τῶν «Κανόνων» τοῦ Παχωμίου εἰς τὴν λατινικήν, πληροφορούμεθα ὅτι περὶ τὸ 404 εἶχεν ἱδρυθῇ Μονή, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Παχωμίου, πρὸ τῶν θυρῶν τῆς πόλεως τῆς Ἀλεξανδρείας ἐν Κανώβῳ ἢ Κανώπῳ (Migne, PL 23,65). Ὁ Ἱερώνυμος, μετά τινος ὑπερβολῆς ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀπαδῶν-συνασκητῶν τοῦ Παχωμίου εἰς 50 χιλιάδας! Ὁ Κασσιανὸς (De coenob. inst. IV, 1) εἰς 5.000, οἱ δὲ Παλλάδιος (Migne, PG 34, 1099-1100) καὶ Σωζομενὸς (Migne, PG 67, 1073 A) εἰς 7.000. Ἐκ τοῦ «Βίου» τοῦ ἀσκητοῦ Σενούτη ἢ Σινουθίου τοῦ Ἀθρίβεως († 466) (J. Leitpoldt CSCO,SS Copt. 2,1. 4,3. 5,4. 1906 καὶ νέας ἐκδ. ὑπὸ v. H. Wiesmann, J. Leitpoldt, E.W. Crum, αὐτόθι 41, 43, 96, 108, 129. 1951-5) πληροφορούμεθα ὅτι ὁ ἡγούμενος Βίκτωρ ὁ Ταβεννησιώτης συνώδευσε τὸν Σινούθιον Ἀθρίβεως τὸ 431 εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ἐφέσου. Αἱ μεταγενέστεραι εἰδήσεις καθίστανται εὐαριθμότεραι. Ἐν ἔτει 460 ὁ ἡγούμενος ἐν Peboou (Βαῦ) Μαρτύριος ἵδρυσε Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Παχωμίου (Ladeuze σ. 203). Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (527/65) ὁ ἡγούμενος ἐν Peboou (Βαῦ) Ἀβραὰμ ἀντεστάθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀρνηθεὶς νὰ ὑπογράψῃ τὸ κατὰ τοῦ Ὠριγένους Διάταγμα τοῦ 543.

9. Ὁ Παχώμιος, ὁ μέγας ὀργανωτὴς τοῦ «κοινοβιακοῦ βίου», συνέταξε ἴδιον «Κανόνα» βίου καὶ πολιτείας ἑκάστου τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἀπεφάσισαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ ἐν τῷ «κοινῷ βίῳ» τῆς ἀποτάξεως, τῆς ἀσκήσεως, τῆς ἐργασίας καὶ τῆς προσευχῆς πρὸς κατάκτησιν τοῦ τελείου κατὰ Χριστὸν βίου. Κατὰ τὸν Παλλάδιον (Migne, PG 34, 1099-1100) τὸν «Κανόνα» αὐτοῦ ὁ Παχ.

ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀγγέλου, γεγραμμένον ἐν πλακὶ χαλκίνῃ. Ἡ πολυπληθὴς μοναχικὴ κοινότης τοῦ Παχ. ὠνομάσθη «κοινόβιον», ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῶν «Ἀββᾶς» ἢ «Ἀρχιμανδρίτης». Ἡ ὅλη ἀδελφότης διῃρέθη εἰς 24 τάγματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔλαβε τὸ ὄνομα ἑκάστου γράμματος τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Οἱ μοναχοὶ ἔζων ἀνὰ τρεῖς εἰς μικρὰ οἰκήματα (κέλλας). Εἶχον κοινὴν τράπεζαν, ἔτρωγον δὲ σιωπῶντες καὶ ἦσαν ἐνδεδυμένοι διὰ λευκῆς αἰγείας μηλωτῆς, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς των ἔφερον «κουκούλλιον». Ἐκοιμῶντο καθήμενοι. Ἐνήστευον Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν καὶ ἐκοινώνουν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων ἀνὰ Σάββατον καὶ Κυριακήν, ὁπότε καὶ μόνον ὤφειλον νὰ λύωσι τὴν ζώνην ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτῶν. Προσηύχοντο 12άκις τῆς ἡμέρας καὶ τοσαυτάκις τῆς νυκτός. Δὲν φαίνεται νὰ διετηρήθη ἐπὶ πολὺ ἡ ἀρχικὴ αὐστηρὰ διακριτικὴ ὀνομασία ἑκάστου τάγματος, ἤτοι διὰ τοῦ γράμματος «ι» ἡ ὀνομασία τῶν ἐναρέτων καὶ ἁπλουστέρων, διὰ δὲ τῶν γραμμάτων «Ζ», »Ξ», «Ξ» κλπ. ἡ τῶν σκολιῶν καὶ ἀνυποτάκτων.

10. Ὁ μεταφραστὴς τοῦ «Κανόνος» τοῦ Παχ. Ἱερώνυμος, παρέδωκεν ἐπίσης ἐν μεταφράσει — ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀσφαλῶς, ἣν ἐγνώριζεν ὁ Ἱερώνυμος καὶ εἰς ἣν τὸ πρῶτον μετεφράσθησαν ἐκ τῆς κοπτικῆς τὰ ἔργα τοῦ Παχ., ἐφ' ὅσον ὁ Παχ., ὡς εἴπομεν, δὲν ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν—βραχείας «Πνευματικὰς Παραινέσεις» (Monita spiritualia), ὡς καὶ ἕνδεκα Ἐπιστολάς: τρεῖς πρὸς τὸν Ἀββᾶν Σύρον, δύο πρὸς τὸν Κορνήλιον, δύο εἰς πάσας τὰς Μονάς, μίαν πρὸς τοὺς ἀδελφούς, τοὺς κείροντας τὰ πρόβατα καὶ τρεῖς προρρήσεις ἐν μυστικῇ γλώσσῃ συντεταγμένας. Ἡ γνησιότης, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, πάντων τῶν ἔργων τούτων, ἀμφισβητεῖται. Καὶ διὰ τὸν «Κανόνα» πολλαὶ θεωρίαι ἐξετέθησαν περὶ ἐπηυξημένων παραλλαγῶν τοῦ πρωταρχικοῦ κειμένου. Τινὲς τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν θεωροῦσι τὸν Παλλάδιον, ὡς διαφυλάξαντα τὸ πρωταρχικὸν κείμενον, τὸ βραχὺ καὶ περιεκτικόν. Ὁ Halkin ἀνέπτυξε λίαν ἐπαρκῶς καὶ ἐπιτυχῶς τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς γνησιότητος καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ «Κανόνος» τοῦ Παχωμίου. Πάντως δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῇ, ὅτι ὁ Παχώμιος διὰ τοῦ «Κανόνος» αὐτοῦ τῆς ἐν «κοινοβίῳ» πολιτείας τῶν ἀποτασσομένων, ἀπέβη ἔκτοτε τὸ πρότυπον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ «κοινοβιακοῦ βίου», διὰ τῆς ἐμφυσήσεως νέου ἰδεώδους ἀσκήσεως, ὅπερ τόσους εὐχύμους καρποὺς ἀπέδωκεν ἔν τε τῇ ἡμετέρᾳ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ». Ἐνταῦθα ἐκδίδομεν τὸν Κανόνα τοῦ Παχωμίου ὑπὸ τὰς διαφόρους μορφὰς αὐτοῦ ὡς καὶ ἕτερα κείμενα φερόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ Πατρός.

Ἐν τέλει, ἀντὶ στέμματος εἰς τὸν μέγαν ὅσιον «κοινοβιάρχην» Παχώμιον, παραθέτομεν τὸ ἀφιερωτικὸν Ἐπίγραμμα τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου, μεγάλου καὶ τούτου κοινοβιάρχου

(759-826), κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Antonius G a r z y a, ἐν Ἐπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπ. ΚΗ' (1958) 46:

LXXXI. Ε ἰ ς τ ὸ ν ἅ γ ι ο ν Π α χ ώ μ ι ο ν

«Τὸν Ἀβραάμ πως ἐκμιμούμενος, μάκαρ,
πολλῶν πατὴρ γέγονας, ὧν χρυσοῦν γένος.
Ἐξ ἀγγέλου δὲ μυσταγωγίας φέρων,
τῷ σῷ λεῷ τέθεικας, ὡς Μωσῆς, νόμους».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τὴν πληρεστέραν βιβλιογραφίαν εὑρίσκει τις ἀνέτως εἰς J o h a n n e s Q u a s t e n, Patrology Vol. III, Utrecht 1963. σελ. 155-9.

Γενικαὶ Μελέται: O. Grü t z m a c h e r, Pachomius und das älteste Klosterleben. Freiburg i. B. 1896. - P. L a d e u z e, Étude sur le cénobitisme Pakhomien pendant le IVe siècle et la première moitié du Ve. Louvain-Paris, 1898. — S. S c h i w i e t z, Das morgenländische Mönchtum I. Mayence, 1904, 119-148. — W. B o u s s e t, Apophthegmata. Studien zur Geschichte des ältesten Mönchtums. Tübingen, 1923, 209-280. — L. T. L e f o r t, St. Pacôme et Amen-ém-ope: Le Muséon 40 (1927) 65-74. — H. H e u s s i, Der Ursprung des Mönchtums. Tübingen, 1936, 115-131. — H. L e c l e r c q, Pakhome: DAL 13 (1937) 499-510. — H. B a c h t, Pakhome — der Grosse 'Adler': Geist und Leben 22 (1949) 367-382· τοῦ αὐτοῦ, L' importance de l' idéal monastique de S. Pacôme pour l'histoire du monachisme chrétien: RAM 26 (1950) 308-326· τοῦ αὐτοῦ, Vom gemeinsamen Leben. Die Bedeutung des pachomischen Mönchideals für die Geschichte des christlichen Mönchtums: Mönchtum in der Entscheidung (Liturgie und Mönchtum, 3. Folge, Heft 11). Maria Laach 1952, 91-110. — V. M o n a c h i n o, EC 9 (1952) 511-514. — W. N i g g, Vom Geheimnis der Mönche. Zurich and Stuttgart 1953, 64-85.— H. B a c h t, Antonius und Pachomius. Von der Anachorese zum Cönobitentum: SA 38 (1956) 66-107. — E. A m a n d D e M e n d i e t a, Le système cénobitique basilien comparé au système cénobitique pacômien: RHR 152 (1957) 31-80. — D. J. C h i t t y, A Note on the Chronology of the Pachomian Foundations: PS II (TU 64) Berlin 1957, 379-385.

Ἐκδόσεις. A. B o o n — L. L e f o r t, Pachomiana Latina. Règles et épîtres de S. Pacôme. Épître de S. Théodore et Liber de S. Orsiesius. Texte latin de S. Jérôme, ed. A. Boon (11-74). Appendice: La Règle de S. Pacôme, fragments coptes (155-168) καὶ Excerpta grecs (169-182), ed. L. T. Lefort (Bibl. de RHE 7). Louvain 1932. Ὁ Lefort ἔχει προσθέσει μίαν λατινικὴν μετάφρασιν τῶν κοπτικῶν ἀποσπασμάτων. Νέα κοπτικὰ ἀποσπάσματα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ L e f o r t, La Règle de S. Pacôme: Mus 48 (1935) 75-80. 54 (1941) 111-138. τοῦ αὐτοῦ, Oeuvres de S. Pacôme et de ses disciples (CSCO 159). Louvain, 1956, 30-36. — Παλαιότεραι ἐκδόσεις: MG 40, 947-956. ML 23, 61-86. — P. B. A l b e r s, Sancti Pachomii abbatis Tabennensis Regulae monasticae (FP 16). Bonn, 1923, 9-59, 74-90. — Τρεῖς αἰθιοπικαὶ μεταφράσεις ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ A. D i l l m a n n, Chrestomathia Aethiopica. Leipzig

1866, 57-69. — E. A. W. Budge, Coptic Apocrypha in the Dialect of Upper Egypt, London 1913, 146-176.

Μεταφράσεις: Ἀγγλικαί: G. H. Schodde, The Rules of Pachomius, translated from the Ethiopic: Presbyterian Review 6 (1885) 678-689. — E. A. W. Budge, ἔνθ' ἀνωτ. 352-382. — W. K. L. Clarke, The Lausiac History of Palladius (SPCK). London 1918, 112-115. — Γαλλικαί: R. Basset, Les apocryphes éthiopiens traduits en français. Fasc. 8. Paris, 1896. — L. T. Lefort, CSCO 160 (1956) 30-37. — Γερμανικαί: E. König, ThStKr 51 (1878) 323-337. — Σουηδικαί: O. Löfgren, Pakomius' etiopiska klosterregler. I svensk tolking: KA 48 (1948) 163-184.

Μελέται ἐπὶ τοῦ Κανόνος. — L. T. Lefort, La Règle de S. Pacôme (en grec): Mus. 37 (1924) 1-28. — R. Draguet, Le chapitre de l' Histoire Lausiaque sur les Tabennésiotes dérive-t-il d' une source copte?: Mus 58 (1945) 15-95. — B. Steidle, 'Der Zweite' im Pachomiuskloster: BM 24 (1948) 174-179. P. Gnolfo, Pedagogia Pacomiana: Salesianum 10 (1948) 569-596. — H. Bacht, Ein Wort zur Ehrenrettung der ältesten Mönchsregel: Zeitschrift für Katholische Theologie (=ZKTh) 72 (1950) 350-359. — K. Lehmann, Die Entstehung der Freiheitsstrafe in den Klöstern des heiligen Pachomius: ZSK 37 (1951) 1-94. — C. De Clercq, L' influence de la Règle de saint Pacôme en Occident: Mélanges L. Halphen. Paris 1951, 169-176. — H. Bacht, 'Meditatio' in den ältesten Mönchsquellen: Geist und Leben 28 (1955) 360-373. — L. T. Lefort, CSCO 159 (1956) IX-XII. — A. Baumstark, Nocturna Laus. Typen frühchristlicher Vigilienfeier und ihr Fortleben vor allem im römischen und monastischen Ritus (LQF 32). Münster, 1957, 105-123

Ἐκδόσεις ἐπιστολῶν: ML 23, 85-99. Ἀρίστη ἔκδ.: A. Boon, ἔνθ. ἀνωτ. 75-101. — L. T. Lefort, CSCO 159 (1956), 1-24 (πρόκειται περὶ κοπτικοῦ κειμένου μιᾶς κατηχήσεως τοῦ Παχωμίου καὶ περὶ μιᾶς κατηχήσεως ἐπὶ τῶν ἓξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα). Γαλλικὴ μετάφρασις: CSCO 160 (1956) 1-26, 26-27.

Ἐκδόσεις ἑλληνικῶν Βιογραφιῶν. F. Halkin, S. Pachomii Vitae Graecae (Subsidia hagiographica 19). Brussels 1932. Cf. L. Lefort, RHE 29 (1933) 424-428. — F. Halkin, Les Vies grecques de S. Pacôme: AB 47 (1929) 376-388; ἔνθ. ἀνωτ. L' Histoire Lausiaque et les Vies grecques de S. Pacôme: AB 48 (1930) 257-301. — R. Draguet, Un morceau grec inédit des Vies de Pacôme apparié à un texte d' Évagre en patrie inconnu: Mus 70 (1957) 267-306 (τὸ ἀρχαιότερον ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα).

Ἐκδόσεις Κοπτικῶν Βιογραφιῶν. L. T. Lefort, Sancti Pachomii Vita bohairice scripta, (CSCO 89), Louvain 1925, ἐπανεξεδόθη τῷ 1953 (κείμενον), CSCO 107, Louvain 1925, ἐπανέκδοσις 1953 (Versio). Cf. L. R. Lefort, Littérature bohairique: Mus 44 (1931) 115-135. — L. T. Lefort, S. Pachomii Vitae sahidice scriptae (CSCO 99/100). Louvain, 1933/34, ἀνατύπωσις 1952 (Κείμενον). Cf. P. Peeters, A propos de la Vie sahidique de S. Pacôme: AB 52 (1934) 285-320. — L. T. Lefort, Vies de S. Pacôme (νέα ἀποσπάσματα): Mus. 49 (1936) 219-230. — P. Peeters, L' édition critique des Vies coptes de S. Pacôme par le Prof. Lefort: Mus 59 (1936) 17-34· τοῦ αὐτοῦ, L'œuvre de L. T. Lefort: Mus 59 (1946) 41-62· τοῦ αὐτοῦ, Le dossier copte de S. Pacôme et ses rapports avec la tradition grecque: AB 64 (1946) 258-277.

Ἐκδόσεις Ἀραβικῶν Βιογραφιῶν: E. Amélineau, Histoire de S. Pakhome et de ses communautés (Annales du Musée Guimet 17). Paris 1889, 337-711, — W. E. Grum, Theological Texts from Coptic Papyri edited with an Appendix upon the Arabic and Coptic Versions of the Life of Pachomius (Anecdota Oxoniensia. Semitic series 12). Oxford 1913: Ap-

pendix II, 86-94 and 94-170. Cf. P. Ladeuze, Étude sur le cénobitisme Pakhomien pendant le IVe siècle et la première moitié du Ve. Louvain-Paris, 1898, 45-69, 78, 108. — G. Graf, Geschichte der christlichen arabischen Literatur I (ST 118). Βατικανὸν 1944, 459-461. — P. Peeters, Un feuillet d'une Vie arabe de saint Pachôme: AB 59 (1946) 412.

'Εκδόσεις Συριακῶν Βιογραφιῶν.: P. Bedjan, Acta Martyrum et Sanctorum 5. Paris 1895, 122-176.

Μεταφράσεις: Γαλλικαί: L. T. Lefort, Les Vies coptes de S. Pacôme et de ses premiers susccesseus. Louvain 1943. — E. Amélineau, ἔνθ' ἀνωτ. — R. Draguet, Les Pères du désert. Paris 1949, 87-126. — Γερμανικαί: H. Mertel, BKV² 31 (1917) 20-122 (ἐκ τοῦ κώδικος Vat. 819).

Μελέται: L. T. Lefort, S. Athanase écrivain copte: Mus. 46 (1933) 1-33, (ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Παχώμιος ἐχρησιμοποίησε διάφορα κοπτικὰ ἀσκητικὰ ἔργα τοῦ Μ. 'Αθανασίου εἰς τὰ κηρύγματά του). — L. T. Lefort, Les premiers monastères Pacômiens. Exploration topographique: Mus 52 (1939) 379-408. — W. Hengsterberg, Pachomiana. Festschrift A. Ehrhard. Bonn 1922, 228-252. — W. Bousset, Apophthegmata. Studien zur Geschichte des ältesten Mönctums. Tübingen, 1923, 209-280 Untersuchungen zur Vita Pachomii. — K. Heussi, Der Ursprung des Mönchtums. Tübingen, 1936, 115-131. — H. Bacht, Die Rolle des orientalischen Mönchtums in den kirchenpolitischen Auseinanderstzungen um Chalkedon: CGG II (1953) 300-308 — L. Ueding, Die Kanones von Chalkedon in ihrer Bedeutung für Mönchtum und Klerus: CGG II (1953) 580-590. — D. J. Chitty Pachomian Sources Reconsidered: JEH 5 (1954) 38-77, τονίζει τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς Πρώτης 'Ελληνικῆς Βιογραφίας, καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν αὐτῆς καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην θέσιν διὰ τὴν μελέτην ὅλων τῶν ἄλλων Βιογραφιῶν. L. T. Lefort, Les sources coptes Pacômiennes: Mus 67 (1954) 217-229 ἀρνούμενος τὸν Chitty θεωρεῖ τὰς Κοπτικὰς Βιογραφίας ὡς τὰς σημαντικωτέρας. D. Chitty, The Desert a City, Oxford 1966.

Κωνσταντῖνος Γ. Μπόνης Δρ. Θ. καὶ Φ.
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

ΚΕΙΜΕΝΑ Α΄ *

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου· ἐκ τῶν ἐντολῶν κεφάλαια ἐκλελεγμένα ἐν συντόμῳ.**

1. Ὅταν ἀκούσῃς τῆς φωνῆς προσκαλουμένης εἰς τὴν σύναξιν, πορευθήσῃ ἀπὸ τοῦ οἴκου μελετῶν ἄχρι τῆς θύρας τῆς συνάξεως· καθεσθήσῃ κατὰ τρόπον, εὐσχημόνως· ἐὰν δὲ <ὁ> ἀποστηθιζόμενος κρούσῃ εἰς τὸ προσεύχεσθαι, ταχέως μὴ ἀμελήσῃς ἀναστῆναι.

2. Μηδεὶς περιβλέψηται τοὺς ἀδελφοὺς εὐχομένους· ταῦτα γὰρ πάντα ἐπιστήμης ἔργα παραδέδοται τοῖς πιστοῖς. Ἐὰν δέ τις λαλήσῃ ἢ γελάσῃ ἐν τῇ συνάξει, λελυμένος τὴν ζώνην ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου ἐπιτιμίαν λάβῃ· σταθήσεται δὲ ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἑστιάσεως.

3. Ἐὰν δὲ ἡ σάλπιγξ βοήσῃ καλοῦσα εἰς τὴν σύναξιν, ἡμέρας μὲν ὁ ὑστερῶν μιᾶς προσευχῆς, ἐπιτιμίαν λαμβάνει, καὶ σταθήσεται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἑστιάσεως· νυκτὸς δὲ ὁ ἀπολειπόμενος τριῶν

Ἐκ τῶν ἐντολῶν τοῦ ἁγίου Παχουμίου.***

Αὕτη ἡ ἀρχὴ τῶν οἰκοδομῶν. Ὅταν ἀκούσῃς τῆς φωνῆς προσκαλουμένης εἰς τὴν σύναξιν, πορεύσῃ μελετῶν ἄχρι τῆς θύρας τῆς συνάξεως

εἰς τὸ προσεύχεσθαι.

Μηδεὶς περιβλέψηται τοὺς ἀδελφοὺς εὐχομένους.

Ἐὰν δέ τις λαλήσῃ ἢ γελάσῃ ἐν τῇ συνάξει, ἐπιτιμίαν λαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου.

Ἡμέρας ὁ ἀπολειπόμενος εἰς τὴν σύναξιν μιᾶς εὐχῆς, ἐπιτιμίαν λαμβάνει. Νυκτὸς δὲ ὁ ἀπολειπόμενος τριῶν

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν A. Boon καὶ L. T. Lefort, Pachomiana Latina. Appendice: Excerpta grecs σελ. 169-182. Πρβλ. Le Museon 1924 τόμ. XXXVII. σελ. 1-28.

** Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων 58 τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰβήρων, 388 τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰβήρων (Σπ. Λάμπρου), καὶ 1382 τῆς ἐν Πετρουπόλει Ἁγ. Αἰκατερίνης (πρβλ. Pitra, Analecta sacra et classica, V, I. σελ. 112-115).

*** Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων: Florent. Plut. XI, 9 (A. Bandini), (Πρβλ. Acta S.S. 3η Μαΐου), 346 τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδ. Βιβλιοθήκης (Vladimir) Ἑλλ. Β. 19 τῆς ἐν Νεαπόλει Ἐθνικῆς Βιβλ. (S. Cyrillus).

προσευχῶν, ὡσαύτως ἐπιτιμίαν λαμβάνει.

4. Ἐὰν δέ τις πρὸ τῶν θυρῶν τῆς συνάξεως εὑρεθῇ προσευχόμενος μὴ προσταχθείς, ὡσαύτως ἐπιτιμίαν λαμβάνει.

5. Μηδεὶς ἐξείτω τῆς συνάξεως τῶν ἀδελφῶν εὐχομένων χωρὶς τοῦ προσταχθέντος καὶ ἐρωτήσαντος διὰ πρᾶγμα προσῆκον.

6. Μηδεὶς μενέτω χωρὶς τοῦ ἀποστηθίσαι ἐν τῇ συνάξει, ὑπάρχων παρὰ τὴν φροντίδα τῆς ἑβδομάδος· ὁ δὲ ἀποστηθιζόμενος, ἐάν τι βαμβαίνων ἢ ἐπιλανθανόμενος εὑρεθῇ, ἐπιτιμίαν λαμβάνει ὡς ἀμελήσας τῶν ἀπὸ στήθους.

7. Ὁ ἀπολειπόμενος τῆς ἀναγνώσεως, ἐπιτιμίαν λαμβάνει ὡς ἀμελήσας, ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου.

8. Μηδεὶς ἐξείτω τῆς συνάξεως τῆς ἑορτῆς ἐπιτελουμένης χωρὶς τῶν προσταχθέντων, εἴπερ ὀρθρινή ἐστιν ὥρα.

9. Μεινάντων οἱ ἀδελφοὶ ὁμοῦ διερχόμενοι τὴν κατήχησιν· ἔπειτα ἀπολυθῶσιν.

10. Γενέσθω δὲ ἡ κατήχησις καθ' ἑβδομάδα τρισάκις· εἰς δὲ τὴν κατήχησιν, μηδεὶς ἀπολειπέσθω, ἕως ἀπολυθῶσιν οἱ ἀδελφοί· τούτων ὅλων ὁ ἀμελῶν, ἐπιτιμίαν λαμβάνει ὑπὲρ αὐτῶν.

11. Μηδεὶς χωρὶς τῆς κεφαλῆς καλέσῃ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὴν σύναξιν· τῆς δὲ συνάξεως ἀπολυομένης οἱ ἀδελφοὶ ἐκπορευόμενοι, μελετήσατε ἕως τοῦ τόπου τῆς ἑστίας.

12. Μηδεὶς τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένος ἔστω περὶ τὴν μελέ-

εὐχῶν, ὡσαύτως ἐπιτιμίαν λαμβάνει.

Μηδεὶς ἐξείτω τῆς συνάξεως τῶν ἀδελφῶν εὐχομένων ἄνευ τοῦ ἐρωτῆσαι.

Τῆς συνάξεως ἀπολυομένης οἱ ἀδελφοὶ ἐκπορευόμενοι μελετήσατε ἕως τῆς μονῆς.

Μηδεὶς τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένος ἔστω περὶ τὴν μελέτην.

την· ἐσθίων δέ, οὐ μὴ ἐκτείνῃς τὴν χεῖρά σου πρὸ τῶν μειζόνων· οὔτε περιβλέψῃ τοὺς ἀδελφοὺς ἐσθίοντας·
ἕκαστος δὲ ὁ μείζων, ἐκδιδάξει τοὺς ἐν τῇ μονῇ, πῶς δεῖ ἐπιεικῶς μετ' ἐπιστήμης ἐσθίειν·
εἰ δέ τις προπετείᾳ φερόμενος ἐγγελάσει ἢ λαλήσει, ἐπιτιμίαν λάβῃ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἑστώς· ἕως ἀναστῇ τις τῶν ἐσθιόντων ἀδελφῶν.

13. Ὁ ὑστερίζων τῆς εὐχῆς τοῦ φαγεῖν, ἄνευ προστακτικῆς κατοχῆς, ὁμοίως μετανοήσει ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ φαγεῖν, ἢ ἐπὶ τὸν οἶκον νηστικὸς ὑποστρέψει.

14. Χρεία τις ἐὰν γένηται ἐπὶ τῆς τραπέζης, οὐ μὴ λαλήσῃς, ἀλλὰ κρούσῃς·
ἐξιὼν δὲ τῆς ἑστιάσεως, οὐ μὴ πολυλογήσῃς ἐν τῇ ῥύμῃ ἕως οὗ φθάσῃς εἰς τὸν οἶκον.

15. Μηδεὶς ἐσθιέτω γάρος ἢ πίῃ οἶνον· εἰ μὴ μόνον οἱ ἀσθενοῦντες.

16. Ὁ παραβαίνων τὰς οἰκοδομὰς ταύτας, ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτιμίαν λάβῃ.

17. Ἐάν τις προσέλθῃ τῇ θύ-

Μηδεὶς περιβλέψηται τοὺς ἀδελφοὺς ἐσθίοντας· οὐδὲ μὴ ἐκτείνῃ χεῖρα πρὸ τοῦ μειζοτέρου.

Εἰ δέ τις προπετείᾳ φερόμενος λαλήσει ἢ γελάσει ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἑστιάσεως, ἐπιτιμίαν λαμβάνει.

Ὁ ὑστερίζων τῆς εὐχῆς τοῦ φαγεῖν
ἐπιτιμίαν λαμβάνει,
ἢ νηστικὸς
ὑποστρέφει.

Χρεία τις ἐὰν γένηται ἐπὶ τῆς τραπέζης, οὐ μὴ λαλήσῃς, ἀλλὰ κρούσῃς.
Ἐξιὼν δὲ τῆς ἑστιάσεως, οὐ μὴ πολυλογήσῃς.

Μηδεὶς κεφαλῶν παραλλάξῃ, ἐσθίων παρὰ τὴν παρασκευὴν τῆς τραπέζης τῶν ἀδελφῶν τὰ βρώματα.
Τῷ ἀσθενοῦντι ἀδελφῷ ὁ ἀββᾶς τὴν χρείαν ἀποπληρώσει, ἐκζητήσας τὰ τῆς χρείας εἰς τὸν τόπον τῶν νοσερῶν.
Μηδεὶς ἐσθίῃ γάρος ἢ πίῃ οἶνον, δίχα τῶν νοσερῶν.

Μηδεὶς ἑστιάσῃ νοσερόν, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἐσθίουσιν· ἀλλὰ ἰδίᾳ ποιήσουσιν αὐτὸν φαγεῖν, μὴ παρορῶντες δοῦναι κατὰ τὴν χρείαν.

Ἐάν τις προσέλθῃ τῇ μονῇ,

ρᾳ θέλων ὑποτακτικὸς εἶναι, περὶ τούτου μηνύσουσι πρῶτον τῇ κεφαλῇ· εἶτα παραδώσουσιν αὐτῷ τὴν προσευχήν, καὶ διδάξουσιν αὐτὸν καλῶς, καὶ ψαλμοὺς αὐτὸν μελετᾶν ποιήσουσι· μενέτω δὲ πρὸς τῇ θύρᾳ ὀλίγας ἡμέρας δοκιμαζόμενος, μὴ τάχα διὰ ταραχήν τινα ἣν ἐποίησεν, ἢ ἴσως ὑπὸ ἐξουσίαν ἐστίν, ἢ εἰ δυνατός ἐστιν ἀποτάξασθαι τοῖς ἑαυτοῦ πατράσι κατὰ σάρκα· κἂν εὕρωσι τόνδε τὸν ἄνθρωπον ἕτοιμον ἐν παντὶ πράγματι, ἔπειτα τοῦτον διδάξωσι τὰς τῶν ἀδελφῶν ἐπιστήμας πάσας· εἴτε τῆς μεγάλης συνάξεως εἴτε τῆς ἑστιάσεως, ἵνα εἰσέλθῃ ἄρτιος ἐν παντὶ ἀγαθῷ·

μετὰ ταῦτα ἐκδύσουσιν αὐτὸν τὰ κοσμικὰ ἱμάτια, ἐνδύσουσι δὲ αὐτὸν τὸ ἅρμα τὸ ἀποτακτικόν· ἃ ἀποδύεται ἱμάτια, ἢ ἄλλο εἶδος εἰσφέρει, δώσει αὐτὰ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς κοινωνίας ὑπὸ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς.

18. Ἐάν τις προσέλθῃ πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω, ὥστε ἐπισκέψασθαί τινα τῶν ἀδελφῶν αὐτῷ διαφέροντα, ὁ θυρωρὸς περὶ τούτου

ἐλθὼν γενέσθαι ἀποτακτικός,

παραδώσουσιν αὐτῷ τὴν εὐχὴν τοῦ εὐαγγελίου·
καὶ ψαλμοὺς διδάξουσιν·
μενέτω δὲ πρὸς τὴν θύραν
δοκιμαζόμενος·

καὶ διδάξουσιν αὐτὸν πάσας τὰς ἐπιστήμας τῶν ἀδελφῶν·

μετὰ ταῦτα ἐκδύσουσιν αὐτὸν τὰ κοσμικὰ ἱμάτια, καὶ ἐνδύσουσιν αὐτὸν τὸ σχῆμα τὸ ἀποτακτικόν. Ἃ ἀποδύεται ἱμάτια, ἢ ἄλλο τι εἶδος, δώσει αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς κοινωνίας, ὑπὸ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς.

Ἐὰν γένηταί τινας ἀνθρώπους εἰς τὴν μονὴν εἰσελθεῖν, εἰ μὲν κληρικοὺς ἢ μοναχοὺς ὄντας, οὕτως αὐτοὺς ὑποδέξονται· τοὺς μὲν πόδας αὐτῶν ὑπονίψουσι κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τὴν φιλοξενίαν εἰς αὐτοὺς ποιήσουσιν.

Ὁμοίως κοσμικοὺς καταχθέντας εἰς τὴν μονήν, καὶ πρὸς αὐτοὺς τὴν φιλοξενίαν δεόντως ποιήσωσιν.

μηνύσει τῇ κεφαλῇ· ὁ δὲ ἐκπέμψῃ αὐτὸν μεθ' οὗ ἂν βούληται πρὸς τὸ ἀπαντᾶν πρὸς ταῖς θύραις.

19. Ἐὰν γένηται ἀδελφὸν ἔξω τῆς μονῆς ἀναγκάζεσθαι μεταλαβεῖν ἄρτου, οὐ μὴ ἐσθίῃ ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, οὐδὲ μὴ κοιμηθῇ ἐν τῷ αὐτοῦ οἴκῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἢ ἐν κυριακῷ ἢ ἔν τινι μοναστηρίῳ τῆς αὐτῆς πίστεως·

ἐὰν δὲ παρασκευάσωσιν αὐτοῖς φαγεῖν, οὐ μὴ γεύσωνται ἑψημένου γεύματος· οὔτε γάρος οὔτε οἶνον πίωσιν, οὐδὲ ἄλλο τι εἶδος οὐ μὴ φάγωσι παρὰ τὸν ἐγκείμενον αὐτοῖς κανόνα.

20. Μηδεὶς ἀποσταλῇ μονήρης, εἰς <πρᾶγμα κ.τ.λ.

...εἰς> κοσμικὸν προσενέγκωσί τινι· οὐδὲ ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν οὐ μὴ ἐξείπωσιν.

21. Ἐὰν καλέσωσι τοὺς ἀδελφοὺς εἰς ἐργασίαν, μηδεὶς ὑπολειπέσθω τῶν ἀδελφῶν· οὐδὲ μὴ ζητήσωσι ποῦ μέλλουσιν ἐκβαίνειν·

ἐὰν ὅλοι συναχθῶσιν, ὁ προηγούμενος αὐτῶν προάρξηται πορευομένων κατ' ὄρδινον· ἐκβαίνοντες δὲ μελετήσωσιν·

ἐργαζομένων δέ, μηδεὶς λαλήσῃ διὰ τῆς ὕλης, ἀλλὰ μελετήσωσιν ἢ ἡσυχάσωσιν·

εἰσερχομένων δὲ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν μονήν, μηδεὶς αὐτῶν ὑπολειφθῇ χωρὶς προσταγῆς.

22. Μηδεὶς οὐ μὴ λάβῃ ἀπὸ τοῦ κήπου λάχανα, χωρὶς τοῦ κηπουροῦ.

Μηδεὶς ἐσθιέτω ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, μηδεὶς κοιμηθῇ ἐν τῷ πατρικῷ αὐτοῦ οἴκῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν κυριακῷ ἢ ἐν μοναστηρίῳ τῆς αὐτῆς πίστεως·

ἐὰν παρασκευάσωσιν αὐτοῖς φαγεῖν, οὐ μὴ γεύσωνται ἑψημένου γεύματος· οὔτε γάρος οὔτε οἶνον πίωσιν.

Μηδεὶς ἀποσταλῇ μονήρης εἰς πρᾶγμα, ἀλλὰ δύο δύο συνοδεύσωσιν.

Μηδεὶς ὑπολειπέσθω, ἐὰν εἰς ἐργασίαν κληθῶσιν οἱ ἀδελφοί· οὐ μὴ ζητήσωσι ποῦ μέλλουσιν ἐκβαίνειν·

ὁ ἡγούμενος προάρξηται αὐτῶν προπορεύεσθαι·

μηδεὶς ἐργαζομένων λαλήσῃ διὰ τὰς ὕλας, ἀλλὰ μελετήσωσιν ἢ ἡσυχάσωσιν·
μηδεὶς καθεσθῇ εἰς ἐργασίαν χωρὶς τοῦ προσταχθῆναι.

Μηδεὶς ἀπὸ τοῦ κήπου λάβῃ ἀφ' ἑαυτοῦ λάχανα χωρὶς τοῦ κηπουροῦ.

23. Μηδεὶς οὐ μὴ φάγῃ σταφυλὴν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, οὐδὲ στάχυν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐπιστήμης· καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς, μηδεὶς φάγῃ, πρὶν πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς διδόναι πρῶτον.

Μηδεὶς φάγῃ σταφυλὴν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς οὐδὲ στάχυν. Καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς μηδεὶς φάγῃ πρὸ τοῦ δοθῆναι τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσιν.

24. Οὐδὲ τῶν ὄντων ἐν τοῖς πομαρίοις, ἐὰν εὕρωσι καρποὺς ὑπὸ κάτω τῶν δένδρων, οὐ μὴ φάγωσιν ἀπ' αὐτῶν· ἐὰν δὲ ὦσιν ἐν τῇ διαβάσει, ἀναλεχθέντα παραθήσουσιν αὐτὰ παρὰ τὰς ῥίζας τῶν δένδρων, καὶ ὁ προσταχθεὶς ἀναλέξεται· οὐ μὴ γεύσηται αὐτῶν χωρὶς τῶν ἀδελφῶν.

Ἐὰν εὕρωσι καρποὺς ὑπὸ κάτω τῶν φυτῶν, οὐ μὴ φάγωσιν ἀπ' αὐτῶν, ἀλλὰ ἀναλέξαντες παραθήσουσιν εἰς τὰς ῥίζας τῶν φυτῶν, καὶ ὁ προσταχθεὶς ἀναλέγῃ αὐτά.

25. Μηδεὶς ἐάσῃ ἑαυτῷ μηδὲν παρὰ τὴν κειμένην οἰκοδομήν, εἴτε ἱμάτιον, εἴτε στρῶμα ἐρεοῦν, εἴτε δέρμα προβάτιον, εἴτε προσκεφαλάδην, εἴτε λεπτὰ χάλκινα, εἴτε ἄλλο εἶδος παρὰ τὴν οἰκοδομήν.

Μηδεὶς ἑαυτῷ ἐάσῃ μηδέν.

26. Μηδεὶς ἑαυτῷ κτήσηται χωρὶς τῶν διδομένων παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς, παρὲξ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶ δύο λεβητονάρια ὅ ἐστι λινὰ κολόβια, καὶ ἡμιτρίβακον στρῶμα, δέρμα, σανδάλια, κουκούλια δύο, ζώνη, ῥάβδος· παρ' ᾧ δὲ εὑρίσκεται περισσὸν τούτων, ἀρθήτω ἀπ' αὐτοῦ χωρὶς ἀντιλογίας.

Μηδεὶς ἑαυτῷ κτήσηται μηδέν, χωρὶς τῶν διδομένων παρὰ τῆς κεφαλῆς, παρεκτὸς τοῦ ἐνδύματος· ἅπερ εἰσὶν δύο λεβητονάρια, καὶ ἡμιτρίβακον στρῶμα, δέρμα, μηλωτή, σανδάλια, κουκούλια δύο, ζώνη καὶ ῥάβδος.

27. Μηδεὶς ἀπέλθῃ πώποτε χωρὶς τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς.

Μηδεὶς ἀπέλθῃ πώποτε χωρὶς τοῦ πατρός.

28. Μηδεὶς ἀπέλθῃ ἔξω τοῦ τείχους τῆς μονῆς χωρὶς τοῦ ἐξετάσαι.

Μηδεὶς ἐξέλθῃ ἔξω τῆς μονῆς χωρὶς τοῦ πατρός.

29. Μηδεὶς εἴπῃ λόγον λαβὼν ἀπὸ μονῆς εἰς μονήν, οὔτε ἀπὸ ἀγροῦ εἰς ἀγρόν.

30. Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἢ ἔξω ἐργαζόμενος, οὐ μὴ θεωρήσῃς τι καὶ εἴπῃς.

31. Μηδεὶς κοιμηθῇ ἐκτὸς τοῦ καθισματίου, τοῦ αὐτῷ ἀφορισθέντος, οὔτε ἐν τῇ κέλλῃ, οὔτε ἐπὶ τοῦ δώματος, οὔτε ἐπὶ τῶν ἀγρῶν.	Μηδεὶς κοιμηθῇ ἐκτὸς τοῦ καθισματίου αὐτοῦ.
32. Μηδεὶς λαλήσῃ πρὸς τὸν πλησίον ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καθεύδει.	Μηδεὶς λαλήσῃ πρὸς τὸν πλησίον ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καθεύδει.
33. Μηδεὶς ἀναστῇ ἐσθίειν καὶ πίνειν εἰς τὴν ἑξῆς νηστείαν, μετὰ τὸ καθεύδειν ἐν τῷ ὑπνῶσαι.	
34. Μηδεὶς ὑποστρώσῃ εἰς τὸ καθισμάτιον ἐν ᾧ καθεύδει, μηδέν, εἰ μὴ ψιάθιον.	Μηδεὶς ὑποστρώσηται εἰς τὸ καθισμάτιον μηδέν, εἰ μὴ ψιάθιον.
35. Μηδεὶς ὅλον τὸ σῶμα ἀλείψῃ χωρὶς νόσου· οὔτε λούσεται· οὔτε ἀπονίψεται καθὼς προστέτακται αὐτοῖς.	Μηδεὶς ὅλον τὸ σῶμα ἀλείψηται χωρὶς νόσου· οὔτε λούσηται ἢ ἀπονίψηται κακῶς.
36. Μηδεὶς μηδένα ἀδελφὸν οὐ μὴ ἀλείψῃ ἀσθενῆ ὄντα ἢ λούσῃ χωρὶς τοῦ προσταχθῆναι.	
37. Μηδεὶς λαλήσῃ τῷ πλησίον ἐν τῷ σκότει.	Μηδεὶς λαλήσῃ πρὸς τὸν πλησίον ἐν σκοτίᾳ.
38. Μηδεὶς εἰς ψιάθιον καθεσθῇ μετὰ ἄλλου.	
39. Μηδεὶς δράξηται τῆς χειρὸς τοῦ ἑτέρου αὐτοῦ· ἀλλὰ στήκων ἢ ὁδοιπορῶν μεταξὺ διάστημα ποιήσῃ ὅσον πῆχυν· ὡσαύτως καὶ καθήμενος.	Μηδεὶς δράξηται τῆς χειρὸς τοῦ ἑτέρου οὔτε ἄλλου εἴδους αὐτοῦ. Εἴτε στήκων εἴτε ὁδοιπορῶν μεταξὺ διάστημα ποιήσῃς ὡς πῆχυν ἕνα· ὡσαύτως καὶ καθήμενος ποιείτω.
40. Μηδεὶς σκώλωπα ἐξενέγκῃ ἀπὸ ποδὸς ἀδελφοῦ τινος, εἰ μή τι ὁ πατὴρ τῆς μονῆς, ἢ ὁ δεύτερος, ἢ ὅστις ἂν προσταχθῇ.	
41. Μηδεὶς οὐ μὴ τὴν κεφαλήν τε κείρῃ χωρὶς ἐξετάσεως.	Μηδεὶς τὴν κεφαλὴν κείρηται χωρὶς τοῦ πατρός.
42. Μηδεὶς μηδένα κείρῃ χωρὶς προστάξεως.	Μηδεὶς μηδένα κείρῃ χωρὶς τῆς προστάξεως.
43. Μηδεὶς ἀντικαταλλαγὴν οὐ μὴ ποιήσηται ἐκ τοῦ ἄρματος χωρὶς τῆς κεφαλῆς.	

44. Μηδεὶς λάβῃ παρ' ἑτέρου ἄλλο τι εἶδος ὥστε ἐπικενῶσθαι.

45. Μηδεὶς εἰς τὸ φόρεμα αὐτοῦ φιλοκαλῶν βάλῃ παρὰ τὸ προσταγὲν αὐτῷ.

46. Μηδεὶς κτήσηται τόπον ἠσφαλισμένον χωρὶς γνώμης τοῦ πατρός.

47. Μηδεὶς ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν χειροτέχνων.

48. Μηδεὶς λάβῃ εἶδος ὡς ἐν παραθήκῃ μέχρι τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ.

49. Περὶ τοῦ ἀρτοκόπου — Μηδεὶς λαλήσῃ τῶν ἀδελφῶν φυρόντων, ἀλλὰ μελετήσωσιν ὁμοῦ ἕως ἂν ἀποσχῶνται.

50. Ἐὰν χρήζωσιν εἴδους τινός, οὐ μὴ λαλήσωσιν, ἀλλὰ κρούσωσιν.

51. Μηδεὶς οὐ μὴ σταθῇ ἐπὶ τῶν κλιβάνων τῶν ἀρτοκόπων ἐπτόντων, εἰ μὴ μόνον οἱ προσταχθέντες.

52. Ἐάν τις εἶδος ἀπολέσῃ, ἐπιτιμίαν λαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου· ἐὰν δὲ ᾖ ἀπὸ τοῦ ἰδίου φορέματος, ποιήσῃ τρεῖς ἑβδομάδας ἢ λαβών· εἶτα μετανοήσαντι δοθήσεται αὐτῷ.

53. Μηδεὶς οὐ μὴ πηλοποιήσῃ χωρὶς γνώμης τοῦ πατρός, καὶ

Μηδεὶς λάβῃ τι εἶδος παρά τινος ἀδελφοῦ χωρὶς τῆς γνώμης τοῦ πατρός.

Μηδεὶς κτήσηται τόπον ἠσφαλισμένον χωρὶς
τοῦ πατρός.

Μηδεὶς καθεσθῇ εἰς ὄνον γυμνὸν μετὰ ἄλλου.

Μηδεὶς ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν χειροτέχνων χωρὶς τῆς κεφαλῆς.

Μηδεὶς λάβῃ εἶδος ὡς ἐν παραθήκῃ μέχρι τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ.

Μηδεὶς λαλήσῃ ἐν τῷ ἀρτοκοπίῳ τῶν ἀδελφῶν ἀρτοποιούντων· ἀλλὰ μελετήσωσιν, ἕως ἂν ἀποσχῶνται·
ἐὰν δὲ χρήζωσί τινος, οὐ μὴ λαλήσωσιν, ἀλλὰ κρούσωσιν.

Μηδεὶς ἀπολειφθῇ τῶν ἀδελφῶν, ἐὰν κοιμηθῇ ἀδελφὸς προπέμψαι εἰς τὸ ὄρος.

Μηδεὶς πορεύσηται ἔμπροσθεν τοῦ ἡγουμένου.

Μηδεὶς πηλοποιήσῃ παρὲξ
τοῦ πατρός, καὶ

πᾶν πρόσφατον παρὲξ αὐτοῦ.

54. Μηδεὶς εὕρῃ πρόφασιν, μήτε ἐν ἀγρῷ μήτε ἐν μονῇ, τῶν ὄντων ἐν τῇ διακονίᾳ <μὴ> τὰς συνάξεις ποιῆσαι.

πᾶν πρόσφατον παρὲξ αὐτοῦ.

Μηδεὶς ἀπέλθῃ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἀειπαρθένων εἰς τὸ ἐπισκέψασθαί τινας αὐτῶν, εἰ μὴ μόνοι οἱ προσταχθέντες πρεσβύται, οἱ καὶ διακονοῦντες αὐταῖς.

Τούτων ὁ ἀμελῶν, ἐπιτιμίαν λαμβάνει ὑπὲρ αὐτῶν χωρὶς πάσης ἀντιλογίας· ἵνα κληρονομήσουσιν τὴν αἰώνιον βασιλείαν ἐν Χριστῷ, ἀμήν.

Ἐὰν ἱμάτιον ψυχόμενον, καὶ ἀνατείλῃ αὐτῷ τρίτον ὁ ἥλιος, ὁ δεσπότης αὐτοῦ λήψεται ἐπιτιμίαν περὶ αὐτοῦ καὶ μετανοήσει ἐν τῇ συνάξει.

ΚΕΙΜΕΝΑ Β'

Βίος τοῦ μακαρίου Παχουμίου.*

1. (Ἡ εἰσαγωγὴ παραλείπεται).

2. Καθεζομένου οὖν αὐτοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Παχούμιε τὰ κατὰ σαυτὸν κατορθώσας, περιττῶς οὖν κάθῃ ἐν τῷ σπηλαίῳ. Δεῦρο οὖν ἐξελθὼν συνάγαγε πάντας τοὺς νεωτέρους μονάζοντας καὶ οἴκησον μετ' αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν τύπον τὸν διδόμενόν σοι οὕτως αὐτοῖς νομοθέτησον».

3. Καὶ ἐπιδέδωκεν αὐτῷ δέλτον χαλκῆν, ἐν ᾗ ἐγέγραπτο οὕτως·

Συγχωρήσεις ἑκάστῳ κατὰ δύναμιν, καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν ἐσθιόντων ἀνάλογα καὶ τὰ ἔργα αὐτοῖς ἐγχείριζε καὶ μήτε νηστεῦσαι κωλύσῃς μήτε φαγεῖν. Οὕτω μέντοι τὰ ἰσχυρὰ ἔργα τοῖς ἰσχυροτέροις καὶ ἐσθίουσιν ἐγχείριζε, τὰ δὲ ἄτονα τοῖς ἀσκητικωτέροις καὶ οἴκοι τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦσι.

Ποίησον δὲ κέλλας διαφόρους ἐν τῇ αὐλῇ καὶ τρεῖς κατὰ κέλλαν μενέτωσαν.

Ἡ δὲ τροφὴ πάντων ὑπὸ ἕνα οἰκονόμον ἐξεταζέσθω. Καθευδέτωσαν δὲ ἐν ταῖς κέλλαις μὴ ἀνακείμενοι, ἀλλὰ θρόνους οἰκοδομητούς, ὑπτιωτέρους ἐν ταῖς κέλλαις ποίησον, ἵνα ἐν τῷ κα-

Περὶ Παχουμίου καὶ τῶν Ταβεννησιωτῶν.**

1. (Ἡ εἰσαγωγὴ παραλείπεται).

2. Καθεζομένῳ οὖν αὐτῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ ὤφθη ἄγγελος καὶ λέγει αὐτῷ· «Τὰ κατὰ σαυτὸν κατώρθωσας, περιττῶς οὖν καθέζῃ ἐν τῷ σπηλαίῳ· δεῦρο καὶ ἐξελθὼν συνάγαγε πάντας τοὺς νέους μοναχοὺς καὶ οἴκησον μετ' αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν τύπον ὃν δίδωμί σοι, οὕτως αὐτοῖς νομοθέτησον».

3. Καὶ ἐπέδωκεν αὐτῷ δέλτον χαλκῆν, ἐν ᾗ ἐγέγραπτο ταῦτα·

Συγχωρήσεις ἑκάστῳ κατὰ δύναμιν φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν ἐσθιόντων ἀνάλογα καὶ τὰ ἔργα αὐτοῖς ἐγχείρισον· καὶ μήτε νηστεῦσαι κωλύσῃς μήτε φαγεῖν. Οὕτω μέντοι τὰ ἰσχυρὰ τοῖς ἰσχυροτέροις καὶ ἀσκητικωτέροις ἐγχείριζε.

Ποίησον δὲ κέλλας διαφόρους ἐν τῇ αὐλῇ καὶ τρεῖς κατὰ κέλλαν μενέτωσαν.

Ἡ δὲ τροφὴ πάντων ὑπὸ ἕνα οἶκον ἐξεταζέσθω. Καθευδέτωσαν δὲ μὴ ἀνακείμενοι ἀλλὰ θρόνους οἰκοδομητοὺς ὑπτιωτέρους πεποιηκότες καὶ θέντες αὐτῶν ἐκεῖ τὰ στρώματα καθευδέτω-

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Albers, Florilegium Patristicum, Bonn, 16, 1923 σελ. 60-72. Πρβλ. Patrologia Orientalis, τόμ. 4 σελ. 425-428, Paris 1908.

** Κατὰ τὴν ἔκδοσιν P. B. Albers ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 60-72, πρβλ. Παλλαδίου, Λαυσαϊκὴ Ἱστορία, ἐκδ. Buttler, Cambridge 1904 c. 32 (2. 87).

θεύδειν ἐν αὐτῷ καὶ κάθηνται. Φορείτωσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεβιτῶνας λινοῦς καὶ ἐζωσμένοι, ἕκαστος δὲ αὐτῶν ἐχέτω μηλωτὴν αἰγίαν εἰργασμένην, ἧς ἄνευ μηδὲ ἐσθιέτωσαν μηδὲ καθευδέτωσαν.

4. Εἰσιόντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακήν, τὰς ζώνας λυέτωσαν καὶ τὴν μηλωτὴν ἀποτιθέσθωσαν καὶ μετὰ κουκουλλίου μόνον εἰσίτωσαν.

Κουκούλλια δὲ αὐτοῖς ἐτύπωσεν ἄμαλλα ὡς παιδίοις, ἐν οἷς καὶ κατηναρίδια πορφυρίου ἐκέλευσεν τίθεσθαι. Ἐκέλευσεν δὲ εἰκοσιτέσσαρα τάγματα εἶναι καὶ ἑκάστῳ τάγματι πεποίηκε στοιχεῖον Ἑλληνικόν, ἀπὸ τοῦ Ἄλφα καὶ Βῆτα καὶ Γάμμα καὶ Δέλτα καὶ καθ' ἑξῆς.

Ἐν τῷ οὖν ἐρωτᾶν καὶ πολυπραγμονεῖν τὸν Παχούμιον τὸν ἄγγελον· Ἡ εἰς τοσοῦτον πλῆθος, πῶς ὁ πρῶτος ἐρωτήσει τὸν δεύτερον; εἶπεν αὐτῷ· Τοῖς ἀκεραιοτέροις καὶ ἁπλουστέροις ἰδίῳ τινὶ σημείῳ καλέσουσι, τὸ πῶς ἔχει τὸ Γάμμα, ὡσανεὶ τὸ τρίτον τάγμα, εἶτα πῶς ἔχει τὸ Ζῆτα, ἕβδομον τάγμα, ἄσπασαι τὸ Ῥῶ, καὶ οὕτως ἑαυτοὺς ἐπισκεπτέσθωσαν. Τοῖς δὲ σκολιωτέροις ἐπιθήσεις τὸ Ξῖ. Καὶ οὕτως κατὰ ἀναλογίαν τῆς καταστάσεως τῶν στοιχείων, ἁρμοζουσῶν τῶν προαιρέσεων καὶ τῶν βίων ἑκάστῳ τάγματι στοιχεῖον ἐφήρμοσε, μόνων τῶν πνευματικῶν εἰδότων τὰ σημαινόμενα.

5. Ἐγέγραπτο δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῇ δέλτῳ ὅτι ξένον ἄλλου μο-

σαν καθήμενοι. Φορείτωσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεβιτῶνας λινοῦς ἐζωσμένοι. Ἕκαστος αὐτῶν μηλωτὴν αἰγείαν εἰργασμένην, ἧς ἄνευ μὴ ἐσθιέτωσαν.

4. Ἀπιόντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν τὰς ζώνας λυέτωσαν καὶ μηλωτὴν ἀποτιθέσθωσαν καὶ μετὰ κουκουλίου μόνου εἰσιέτωσαν».

Κουκούλια δὲ αὐτοῖς ἐτύπωσεν ἄμαλλα ὡς παιδίοις, ἐν οἷς καὶ καυτῆρα τύπον σταυροῦ διὰ πορφυρίου ἐκέλευσεν ἐντίθεσθαι. Ἐκέλευσε δὲ εἰκοσιτέσσαρα τάγματα εἶναι καὶ ἑκάστῳ τάγματι ἐπέθηκε στοιχεῖον Ἑλληνικὸν ἀπὸ Ἄλφα καὶ Βῆτα καὶ Γάμμα καὶ Δέλτα καὶ τῶν καθ' ἑξῆς.

Ἐν τῷ οὖν αὐτὸν ἐρωτᾶν καὶ φιλοπραγμονεῖν εἰς τοσοῦτον πλῆθος ἠρώτα τὸν δεύτερον ὁ μειζότερος. Πῶς ἔχει τὸ τάγμα τοῦ Ἄλφα; ἢ Πῶς ἔχει τὸ Ζῆτα; πάλιν· Ἄσπασαι τὸ Ῥῶ, ἰδίῳ τινὶ σημείῳ γραμμάτων ἀκολουθοῦντες.

Καὶ τοῖς μὲν ἁπλουστέροις καὶ ἀκεραιοτέροις ἐπιθήσεις τὸ Ἰῶτα, τοῖς δὲ δυσχερεστέροις καὶ σκολιωτέροις προσάξεις τὸ Ξῖ. Καὶ οὕτως κατ' ἀναλογίαν τῆς καταστάσεως τῶν προαιρέσεων καὶ τῶν τρόπων καὶ τῶν βίων ἑκάστῳ τάγματι τὸ στοιχεῖον ἐφήρμοσε, μόνων τῶν πνευματικῶν εἰδότων τὰ σημαινόμενα.

5. Ἐγέγραπτο δὲ ἐν τῇ δέλτῳ ὅτι «Ξένος ἄλλου μοναστηρίου

ναστηρίου, ἄλλον ἔχοντα τύπον, οὐ δέξῃ, πλὴν τοῦ ξενοδοχεῖν, τούτοις μὴ συμφαγεῖν, μὴ συμπιεῖν, μὴ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν μονὴν ἐκτὸς εἰ μὴ εὑρεθείη γνωστὸς ἢ θέλοντα συνεῖναι αὐτοῖς, τὸν τοιοῦτον ἐπὶ τριετίαν εἴσω τῶν ἀδύτων μὴ εἰσαγαγεῖν ἀλλ' ἐργαστικώτερα ἔργα ἐπιτελοῦντα οὕτως εἰσδέχεσθαι μετὰ τριετίαν.

6. Ἐσθίοντες δὲ ἐν ἑνὶ οἴκῳ τὰς κεφαλὰς καλυπτέτωσαν τοῖς κουκουλλίοις, ἵνα μὴ ἀδελφὸς ἀδελφὸν μασώμενον ἴδῃ.

οὐδὲ ἐξεῖναι λαλεῖν ἐσθίοντα οὐδὲ ἐκτὸς τοῦ πίνακος καὶ τῆς τραπέζης ἀλλαχοῦ προσέχειν τῷ ὀφθαλμῷ.

7. διὰ πάσης δὲ ἡμέρας ποιεῖν εὐχὰς δώδεκα, ὡς εἶναι τὴν εὐχὴν ἄπαυστον καὶ ἐν ταῖς παννυχίσιν ὡσαύτως, καὶ ἐνάτην ὥραν, ὅτι δοκεῖ τὸ πλῆθος μεταλαμβάνειν, τρεῖς εὐχάς, καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ ἓξ εὐχάς, καὶ ἑκάστῃ εὐχῇ προσᾴδεσθαι ψαλμόν.

8. Προσαντιλέγοντος δὲ τοῦ Παχουμίου τῷ ἀγγέλῳ ὅτι ὀλίγαι εἰσὶν αἱ εὐχαί, λέγει αὐτῷ ὁ ἄγγελος· Ἱκανόν. Ταύτας δὲ διετύπωσα, ὡς φθάνειν καὶ τοὺς μικροὺς ἐπιτελεῖν τὸν κανόνα καὶ μὴ λυπεῖσθαι ὡς ἀποιήτους· οἱ δὲ τέλειοι νομοθεσίας χρείαν οὐκ ἔχουσιν, καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἐν ταῖς κέλλαις ὅλον ἑαυτῶν τὸ ζῆν τῇ τοῦ θεοῦ νομοθεσίᾳ παραχωρείτωσαν.

9. Ταῦτα νομοθετήσας ὁ ἄγγελος Κυρίου τῷ Παχουμίῳ καὶ δοὺς αὐτῷ τὴν δέλτον ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ.

ἄλλον ἔχοντος τύπον μὴ συμφάγῃ τούτοις, μὴ συμπίῃ, μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν μονὴν ἐκτὸς εἰ μὴ ἐν ὁδῷ εὑρεθῇ.

τὸν μέντοι εἰσελθόντα συμμεῖναι αὐτοῖς, ἐπὶ τριετίαν εἴσω τῶν ἀδύτων οὐ δέχονται, ἀλλ' ἐργαστικώτερα ἔργα ποιήσας οὕτως εἰσβαίνει μετὰ τριετίαν.

6. Ἐσθίοντες δὲ τὰς κεφαλὰς καλυπτέτωσαν τοῖς κουκουλίοις, ἵνα μὴ ἀδελφὸς ἀδελφὸν μασώμενον ἴδῃ.

Οὐκ ἔστι λαλῆσαι ἐσθίοντα, οὐδὲ ἐκτὸς τοῦ πίνακος ἢ τῆς τραπέζης ἀλλαχοῦ προσέχειν τῷ ὀφθαλμῷ.

7. Ἐτύπωσε δὲ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ποιεῖν αὐτοὺς εὐχὰς δώδεκα, καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα, καὶ ἐν ταῖς παννυχίσι δώδεκα, καὶ ἐνάτην ὥραν τρεῖς, ὅτε δὲ μέλλει τὸ πλῆθος ἐσθίειν ἑκάστῃ εὐχῇ ψαλμὸν προᾴδεσθαι τυπώσας.

8. Προσαντιλέγοντος δὲ τοῦ Παχουμίου τῷ ἀγγέλῳ ὅτι ὀλίγαι εἰσὶν αἱ εὐχαί, λέγει αὐτῷ ἄγγελος· Ταῦτα διετύπωσα ὡς φθάνειν καὶ τοὺς μικροὺς ἐπιτελεῖν τὸν κανόνα καὶ μὴ λυπεῖσθαι· οἱ δὲ τέλειοι νομοθεσίας χρείαν οὐκ ἔχουσι, καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἐν ταῖς κέλλαις ὅλον ἑαυτῶν τὸ ζῆν τῇ τοῦ θεοῦ θεωρίᾳ παρεχώρησαν.

9. Τούτοις δὲ ἐνομοθέτησα ὅσοις οὐκ ἔχουσι νοῦν ἐπιγνώμονα, ἵνα κἂν ὡς οἰκέται τὴν σύνταξιν πληροῦντες τῆς πολιτείας διατεθῶσιν ἐν παρρησίᾳ.

ΕΤΕΡΑ ΚΕΙΜΕΝΑ*

Τόν γε μὴν Παχώμιόν φασιν μόνον ἐν σπηλαίῳ τὰ πρῶτα φιλοσοφῆσαι. Προφανέντα δὲ αὐτῷ θεῖον ἄγγελον, παρακελεύσασθαι νέους ἀθροῖσαι μοναχοὺς καὶ συνεῖναι αὐτοῖς· εὖ γὰρ τὰ κατ' αὐτὸν ἐν φιλοσοφίᾳ κατωρθωκέναι, καὶ χρῆναι καὶ συνοικιῶν ἡγούμενον ὠφελεῖν πολλούς· ἄγειν δὲ αὐτοὺς νόμοις, οἷς ἂν δοίη· δεδωκέναι δὲ αὐτῷ δέλτον, ἣν ἔτι φυλάττουσιν.

Ἐνοῦσα δὲ ταύτῃ γραφῇ προσέταττε συγχωρεῖν ἑκάστῳ, ὡς ἂν οἷός τε ἦν φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἐργάζεσθαι, νηστεύειν τε καὶ μή. Τοῖς μέντοι ῥωμαλεωτέρως ἐσθίουσι, τὰ ἐπιπονώτερα τῶν ἔργων ἐπιτρέπειν· τὰ δὲ εὐχερῆ τοῖς ἀσκουμένοις.

Οἰκήματα δὲ μικρὰ κατασκευάσαι πολλά, καὶ καθ' ἕκαστον οἴκημα τρεῖς καταμένειν.

Ὑπὸ ἕνα δὲ οἶκον πάντας τροφῆς μεταλαμβάνειν· σιγῇ τε ἐσθίειν καὶ καθῆσθαι περὶ τὰς τραπέζας ἐπικεκαλυμμένους τὰ πρόσωπα, ὡς μήτε ἀλλήλους ὁρᾶν, μήτε ἄλλο τι, πλὴν τῆς τραπέζης καὶ τῶν προκειμένων.

Ξένον δὲ μὴ συνεσθίειν αὐτοῖς, μόνον εἰ μὴ παροδεύων ἐπιξενωθείη.

Τὸν δὲ συνοικεῖν αὐτοῖς βουλόμενον, πρότερον ἐπὶ τριετίαν τὰ χαλεπώτερα τῶν ἔργων πονεῖν καὶ οὕτω μετέχειν τῆς αὐτῶν συνοικίας.

Διφθέρας δὲ ἀμφιέννυσθαι, καὶ τιάραις ἐρίναις τὰς κεφαλὰς σκέπεσθαι· κατασημαίνεσθαι δὲ ταύτας τὰς τιάρας οἱονεὶ κέντροις πορφυροῖς προσέταξε.

Χιτῶσι δὲ λινοῖς καὶ ζώναις κεχρῆσθαι, καὶ ἐζωσμένους σὺν τοῖς χιτωνίοις καὶ ταῖς διφθέραις καθεύδειν, καθημένους ἐν οἰκοδομητοῖς θρόνοις ἑκατέρωθεν περιπεφραγμένοις, ὥστε τὴν ἑκάστου συνέχειν στρωμνήν.

Τῇ δὲ πρώτῃ καὶ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος, ἐπὶ κοινωνίᾳ τῶν θείων μυστηρίων τῷ θυσιαστηρίῳ προσιόντας τὰς ζώνας λύειν, καὶ τὰς διφθέρας ἀποτίθεσθαι.

Δωδέκατον δὲ πάσης τῆς ἡμέρας εὔχεσθαι, καὶ πρὸς ἑσπέραν ὁμοίως· τοσαυτάκις δὲ καὶ νύκτωρ· ἐνάτῃ δὲ ὥρᾳ τρίτον.

Ἡνίκα δὲ μέλλοιεν ἐσθίειν ἑκάστης εὐχῆς προᾴδειν ψαλμόν. Πᾶσαν δὲ τὴν συνοικίαν εἰς εἰκοσιτέσσαρα τάγματα διελεῖν, καὶ ἐπονομάσαι ταῦτα τοῖς Ἑλλήνων στοιχείοις· καὶ ὅπως ἔχοι βίου καὶ ἤθους ἑκάστῳ τάγματι τὴν προσηγορίαν ἐφαρμόσαι. Οἷον, ἁπλουστέρους μὲν ἰῶτα ἀποκαλοῦντας, σκολιοὺς δὲ ζ ἢ ξ, καὶ ἄλλους ἄλλως, καθὼς ἐκλαμβάνειν εὐστόχως ἐστὶ πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος τὴν προαίρεσιν τοῦ τάγματος.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Florilegium Patristicum, XVI, πρβλ. Σωζομενοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορ. III, 14, ἔκδ. Hussey σελ. 268 κ. ἑξ.

Κατὰ τούτους τοὺς νόμους, τοὺς ἰδίους μαθητὰς ἦγεν ὁ Παχώμιος, ἀνὴρ τὰ μάλιστα φιλάνθρωπος, καὶ θεοφιλὴς εἰς ἄγαν, ὡς προειδέναι τὰ ἐσόμενα, καὶ θείοις ἀγγέλοις ὁμιλεῖν πολλάκις. Διέτριβε δὲ ἐν τῇ Ταβεννήσῳ τῆς Θηβαΐδος, ὅθεν Ταβεννησιῶται εἰσέτι νῦν ὀνομάζονται.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ Π(ΑΤ)Ρ(Ο)Σ ΗΜΩΝ ΠΑΧΩΜΙΟΥ Κ(Ε)Φ(ΑΛΑΙ)Α ΕΠΙΤΙΜΙΩΝ ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΧΩΝ*

Μοναχὸς ὁ ἔχων πεκούλλια, ἀφοριζέσθω τῆς μονῆς.

Εἴ τις μοναχὸς ἔλθῃ εἰς κοσμικὴν ἐκκλησίαν, εἰ μέν ἐστι πρεσβύτερος κρατηθείτω τῆς ἱερωσύνης, εἰ δὲ ἀγράμματος ἀφοριζέσθω.

Μοναχός, ὅστις ἀποθάνει ἐν κοινοβίῳ καὶ εὑρεθῇ ἐν αὐτῷ πλείω νομισμάτων τριῶν, οὐκ ὀφείλουσι θάψαι αὐτόν· εἰ μὴ ὡς κύνα ἔξωθεν τῆς μονῆς.

Μοναχὸς μεγαλόσχημος, ἐὰν πέσῃ εἰς πορνείαν, ἔχει ἐπιτίμιον ἔτη ς'·

Εἴ τις μοναχὸς μεγαλόσχημος συντυχαίνει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφοριζέσθω ἡμέρας ζ' τῆς ἐκκλησίας.

Μοναχὸς πρέσβυτερος περιπατήσας μετὰ γυναικὸς μίλιον ἓν κρατηθήτω τῆς ἐκκλησίας.

Μοναχὸς ἀπερχόμενος εἰς γάμον, εἴτε εἰς κοσμικὴν κλητούρην ἀφοριζέσθω τῆς ἐκκλησίας.

Μοναχός, ὅστις πλύνει τὸ ἀποστολικὸν αὐτοῦ, καὶ πατήσει αὐτὸ ἔχει μετανοίας ν'.

Μοναχός, ὅστις ἐνθυμηθῇ κατὰ νοῦν αὐτοῦ πορνείαν ἐπιτιμάσθω ἔτη γ' ποιῶν μετανοίας φ' ξηροφαγῶν καθ' ἡμέραν τὰς ἑβδομάδας ὅλας τοῦ ἐπιτιμίου ἀπὸ τὴν β' ἕως τὴν παρασκευήν.

Μοναχὸς ὁ ἀποδράσας τῆς μονῆς λάθρᾳ τοῦ ἡγουμένου ἐπιτιμάσθω ἔτη δ' μετανοίας ξ' καθ' ἡμέραν.

Ὁ ἐξαπατήσας ἀδελφόν, τοῦ ἐκβαλεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κοινοβίου ἐπιτιμάσθω ἔτη δύο, ποιῶν καθ' ἡμέραν μετανοίας τ'.

Μοναχὸς ὁ κλέψας ἀπὸ τὸ μοναστήριον οἷον δήποτε πρᾶγμα ἐπιτιμάσθω ἔτη δύο.

Μοναχὸς κενοδοξῶν ἐπιτιμάσθω τοῦ μὴ πιεῖν οἶνον ἔτος ἕνα, μᾶλλον δὲ ξηροφαγῶν.

Μοναχός, ὅστις ὀμνύει τὸ ὄνομα τοῦ Χ(ριστο)ῦ, βαλλέτω μετανοίας ρ' καθ' ἡμέραν· τοῦτο καὶ κοσμικός.

Μοναχὸς καταλαλῶν τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ποιείτω μετανοίας ρ' τὴν ἡμέραν.

Μοναχὸς ὁ κρατῶν ἔχθραν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἴτε κοσμικὸς ὑπάρχει, αὐτὸν τὸν χ(ριστὸν) μισεῖ καὶ οὐδὲ τὸ δῶρον αὐτοῦ ἐστιν ἄξιον δεχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἕως οὗ ἀγάπη γένηται· μήτε κοινωνεῖν.

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν L. Tr. Lefort ἐν Le Muséon, τόμ. XL σελ. 60-64 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος Ἱεροσολύμων, Μ. Σάββα 662 (Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως).

Μοναχός, ὅστις πίει ὕδωρ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἀποδείπνων, ἄνευ τῆς βουλῆς τοῦ ἡγουμένου ποιείτω μετανοίας υ' καὶ ἀφοριζέσθω τῆς ἐκκλησίας ἡμέρας ζ'·

Μοναχός, ὅστις πέσῃ εἰς ῥεῦσιν, ποιείτω τῇ αὐτῇ ὥρᾳ μετανοίας ρ'· λεγέτω καὶ τὸν νγ' ψαλ(μόν).

Μοναχὸς ἀφήσας τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ λαβὼν ἕτερον χωρὶς τοῦ ἡγουμένου ἐπιτιμάσθω ἔτη β'·

Μοναχὸς ὁ ἐκβάλας τὸ κουκούλιόν του, ἄνευ τοῦ προεστῶτος ἀφοριζέσθω τῆς ἐκκλησίας ἡμέρας μ'. .

Μοναχὸς ἀποζωσθεὶς καὶ κοιμηθεὶς ἀφοριζέσθω τῆς ἐκκλησίας ἡμέρας μ'.

Μοναχὸς ὁ λάθρα φαγών, εἴτε οἶνον πιὼν ἀφοριζέσθω ἡμέρας πεντήκοντα τῆς ἐκκλησίας.

Μοναχὸς ὁ φαγὼν νέον καρπὸν ὀπωρῶν εἴτε σταφυλὰς ἄνευ τῆς εὐλογίας τοῦ ἡγουμένου ποιείτω μετανοίας πεντήκοντα.

Μοναχὸς βαλὼν ὕδωρ εἰς οἶνον ἄνευ τῆς προστάξεως τοῦ προεστῶτος ποιησάτω μετανοίας κδ'.

Μοναχὸς ὁ ποιήσας ζημίαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ εἴτε κἂν μικρὰ τυγχάνῃ ὁμολογήσῃ αὐτὴν τῷ προεστῶτι καὶ τὸ δίκαιον κρίνει.

Μοναχὸς ὁ κοιμηθεὶς ἔξωθεν τῆς μονῆς ἄνευ τοῦ προεστῶτος, βαλλέτω μετανοίας φ'.

Μοναχὸς προσέχων τὰ στόματα τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ τραπέζῃ, ὅταν ἐσθίουσιν, ἀφοριζέσθω τῆς τραπέζης ἡμέρας ζ'.

Μοναχὸς ὁ παρακροώμενος ἐπιτιμάσθω ἡμέρας μ' τοῦ μὴ φαγεῖν ἑψητὸν καὶ ποιεῖν μετανοίας καθ' ἡμέραν ν'.

Μοναχὸς ἐν τῇ τραπέζῃ ἐσθίων καὶ χαυνώσας τὴν ζώνην αὐτοῦ ποιείτω μετανοίας ρ'.

Μοναχός, ἐὰν βλέψῃ, ἤδη ἐπόρνευσεν.

Μοναχός, ἐὰν ξεράσῃ ἀπὸ μέθης, ποιείτω μετανοίας ρ'· ἕως μ' ἡμέρας ἀκοινώνητος.

Μεγαλόσχημος βαλὼν χρῖσμα εἰς λουτρὸν ποιείτω μετανοίας ρ'· εἰ δὲ μικρόσχημος ὑπάρχει ποιείτω μετανοίας ν'.

Μοναχὸς ὁ τύψας ἕτερον μοναχὸν ποιείτω μετανοίας μ' καὶ ξηροφαγίαν.

Μοναχὸς ὁ μὴ εὑρεθεὶς εἰς τὸν ἑξέψαλμον ποιείτω μετανοίας ρ'·

Μοναχὸς ὁ συντυχαίνων καὶ γελῶν εἰς τὴν σύναξιν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ποιείτω μετανοίας ν'.

Μοναχὸς ὁ καταλείψας τὴν σύναξιν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ ἐξελθὼν πρὸ τῆς ἀπολύσεως καὶ κοιμηθῇ ἄνευ ἀσθενείας ἔχει μετανοίας ρ'·

Μοναχὸς ἐν κοινοβίῳ κοιμηθεὶς ἄνευ εὐχῆς τοῦ ἡγουμένου ποιείτω μετανοίας ρ'.

Μοναχὸς ἐν κοινοβίῳ εἰσελθὼν φέρων πράγματα μαζί του, ὅταν μέλλῃ ἐξελθεῖν οὐκ ἔχει ὁ κανών, ἵνα λάβῃ ἐξ αὐτῶν τί.

Μοναχὸς ὁ ὀμνύων ἐκτὸς τὸ ναί, ναὶ καὶ οὔ, οὒ ἔστω ἀκοινώνητος χρόνον ἕνα, μετανοίας ρ' καὶ ξηροφαγ(ῇ) τὸ πενταήμερον.

Ἡγούμενος ὁ ἔχων ἀποκριτοῦ μοναστηρίου τὸ οἱονοῦν καὶ ἐλεγχθῇ ἵνα διώκεται τῆς μονῆς.

Ἐάν τις πν(ευματ)ικὸς λάβῃ παιδίου τὴν ἐξαγόρευσιν καὶ φατριάσῃ αὐτήν, ἔχει ὁ κανών, ἵνα σωρεύσωσι φρύγανα καὶ κατακαύσωσιν αὐτὸν ἀναμέσον τρωδίας.

Μοναχὸς ἐὰν φιλήσῃ γυναῖκα οἱανδήποτε ξηροφαγείτω ἡμέρας μ' καὶ ἀκοινώνητος μενέτω, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἰδίαν μ(ητέ)ρα ἐστὶν ἄξιος συμπαθείας.

Μοναχὸς ἀκτήμων, ἀετὸς ὑψιπέτης· ὁ δὲ πολυκτήμων, πλεῖον βεβαρημένος.

Μοναχὸς ὁ συντυχαίνων ἀπὸ τὰ ἀπόδειπνα ποιείτω μετανοίας ν'.

Μοναχὸς μὴ ἐργαζόμενος ἐν ἡσυχίᾳ τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ καὶ ἀταράχως ποιείτω μετανοίας κ', ἀφοριζέσθω καὶ τῆς μονῆς ἡμέρας ε'.

Μοναχὸς ποιῶν δουλείαν τί ποτε χωρὶς ὁρισμὸν τοῦ προεστῶτος ἀφοριζέσθω τῆς μονῆς ἡμέρας γ'.

Μοναχὸς φατριάζων καὶ ποιῶν σκευωρίας καὶ συνταράσσων τὴν ἀδελφότητα κατὰ τοῦ ἡγουμένου ποιείτω μετανοίας ν', ἀφοριζέσθω καὶ τῆς μονῆς ἡμέρας γ'.

Μοναχὸς ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ μαγειρεῖον ἢ εἰς τὸ κελλαρικὸν χωρὶς δουλείαν ἀφοριζέσθω ἡμέρας δύο.

Ἐὰν περισσεύσῃ ἕψημα ἐκ τοῦ φαγεῖν τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐξ ἀμελείας ἀπολεσθῇ ποιείτω ὁ ἀπολέσας μετανοίας ρ'.

Ἐὰν ὁ μάγειρος ἀδιαφόρως καύσῃ τὰ ξύλα ποιησάτω μετανοίας ρ'.

Ἐὰν μὴ προσέχῃ ὁ μάγειρος τὸ ἔλαιον καὶ τὸ ἅλας, ἵνα βάλλῃ τὸ ἀρκοῦν καὶ βάλλῃ πλείω τῆς χρείας ποιησάτω μετανοίας ρ'.

Ἐὰν ἀπὸ καταφρονήσεως τοῦ μαγείρου κενωθῇ τὸ ἑψητὸν ἢ οὐ ποιῇ αὐτὸ καλῶς ποιείτω μετανοίας ν', ἀφοριζέσθω καὶ τῆς μονῆς ἡμέρας ζ'.

Ἐὰν μείνῃ ἀγγεῖον ἀσκέπαστον ἐξ ἀμελείας πολλὰς ἡμέρας, ἐπιτιμάσθω ὁ μάγειρος ἡμέρας δ'.

Ἐὰν λάβῃ τι βιβλίον καὶ μὴ φυλάττῃ αὐτὸ καλῶς, ἀλλὰ καταφρονῇ, ποιείτω μετανοίας ν'.

Μοναχὸς ὁ ἐργαζόμενος δουλείαν τινὰ καὶ ἐκβάλῃ τὸ μανδεῖον αὐτοῦ ἔχει μετανοίας ν'.

Μοναχὸς ὁ μὴ εὑρεθὼν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δόξα ἐν ὑψίστοις θ(ε)ῷ καὶ ὅταν θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς χωρὶς ἀσθενείας ἢ ἑτέρας τινὸς δουλείας ἢ μετὰ προστάξεως τοῦ ἡγουμένου παρασταθῇ εἰς τὴν τράπεζαν βαλέτω καὶ μετανοίας; υ', εἰ δὲ καὶ ἕως τοῦ νοῦ ψαλμοῦ λείψει, βαλέτω μετανοίας φ'

ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΒΙΟΙ

ΒΙΟΣ ΠΡΩΤΟΣ *

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ

1. Ὁ λόγος τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος Θεοῦ ἀλήθεια, ὁ γενόμενος πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν Ἀβραὰμ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως ἤτοι ὁλοκαρπώσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, λέγοντος τοῦ Κυρίου· «Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε, ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει» καὶ πάλιν· «Ὅτι ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς»[1]. Οὗτος γὰρ μετὰ Μωϋσέα τὸν θεράποντα αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους προφήτας λαλῶν, φανεὶς ἄνθρωπος καὶ σπέρμα Ἀβραάμ, τὴν ἐπαγγελίαν τῆς εὐλογίας εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἐπλήρωσε, τοῖς μαθηταῖς λέγων· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»[2]. Καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν τοῦ εὐαγγελίου αὐξανομένου, ἐκ συγχωρήσεως Θεοῦ μετὰ δοκιμῆς πίστεως αὐτοῦ, βασιλεῖς ἕλληνες κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐκίνησαν μέγαν πανταχοῦ διωγμόν. Καὶ πολλῶν μαρτύρων διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων βασάνων ἕως θανάτου στεφανωθέντων σὺν Πέτρῳ τῷ Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπῳ, ὑπερηύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ νήσῳ κατὰ τὰς ἐκκλησίας. Ἐκεῖθεν καὶ μοναστήρια ἤρξαντο γίνεσθαι, καὶ ἀσκητῶν τόποι ἁγνείᾳ καὶ ἀποταξίᾳ κτημά<των σεμνυν>ομένων. Ἐπεὶ δὴ τῶν μαρτύρ<ων τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν> ὑπομονὴν εἶδον οἱ πάλαι ἐξ ἑλλήνων γεγονότες μοναχοὶ ἤρξαντο ἀνανεῶσαι τὸν βίον· περὶ ὧν ἐλέχθη· «Ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐπ' ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς»[3]. Καὶ οὕτως ἑαυτοὺς ἀνῆγον σκληροτέρᾳ ἀσκήσει καὶ εὐλαβείᾳ πρεπούσῃ, οὐ μόνον νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὸν σταυρωθέντα Χριστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἑωράκασι τοσοῦτον ἀγωνισαμένους μάρτυρας.

2. Τοῦ γὰρ ἀσκητικωτάτου καὶ ἀληθῶς ἐναρέτου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου τοιοῦτος ἦν ὁ βίος, ὡς ὁ τοῦ μεγάλου Ἠλιοὺ καὶ Ἐλισσαίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καθὼς καὶ ἐγγράφως μαρτυρεῖ

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Fr. Halkin, Sancti Pachomii Vitae Graecae, ἐν Subsidia Hagiographica (19) Bruxelles 1932, σελ. 1-96 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος Florentini Laurentiani XI, 9 (A. Bandini) καὶ τῶν Ἀποσπασμάτων Ambrosiani D 69 Sup. (Aem. Martini - C. Bassi), κ.ἄ.

1. Πρβλ. Γεν. 22,17. 18. 2. Ματθ. 28,19. 1. Ἑβρ. 11,37. 38.

περὶ αὐτοῦ μετὰ τὴν τελευτὴν ὁ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος, καὶ τὴν αὐτὴν διαγωγὴν ὁμοῦ δηλώσας τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀμοῦν, ἀρχιμονάζοντος τῶν ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἀδελφῶν καὶ τοῦ σὺν αὐτῷ Θεοδώρου. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐπειδὴ ἐν χείλεσι τοῦ εὐλογημένου καὶ πάντας εὐλογοῦντος ἐξεχύθη ἡ χάρις[1], — ἐπεσκέψατο γὰρ τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσεν αὐτὴν[2] ἀντὶ λύπης καὶ στεναγμῶν — διὰ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν χώραν ἐγένοντο πατέρες θαυμαστοὶ τῶν μοναζόντων, ὡς καὶ προειρήκαμεν, «ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζώντων»[3]. Ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ Θηβαΐδι μήπω γενομένων πολλῶν, μετὰ τὸν διωγμὸν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἡ μετάνοια τῶν ἐθνῶν πληθυνομένη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τῶν ἐπισκόπων ὁδηγούντων αὐτοὺς πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν τῶν ἀποστόλων διδαχήν, σφόδρα ἐκαρποφόρει. Καί τις ἀνὴρ ὀνόματι Παχούμιος, καὶ αὐτὸς ἑλλήνων γονέων ὑπάρχων ἐν Θηβαΐδι, ἐλέου σφόδρα τυχὼν ἐγένετο χριστιανός· καὶ προκόψας ἐγένετο τέλειος μοναχός. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ τούτου τὸν βίον ἐκ παιδόθεν διηγήσασθαι, εἰς δόξαν Θεοῦ τοῦ πανταχόθεν πάντας καλοῦντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς[4].

3. Καὶ ἐγένετο συμπαραγενέσθαι σὺν τοῖς γονεῦσι τὸν παῖδα εἰς εἰδωλεῖον τοῖς ἐν τῷ ποταμῷ φαντάσμασι δαιμονίων θυσιάζειν. Καὶ τοῦτον ἰδὼν ὁ ἐπὶ τῆς θυσίας ἱερεὺς ἐποίησε τοῦ τόπου ἐκδιωχθῆναι καὶ μανίᾳ οὕτω κράζων· «Τὸν ἐχθρὸν τῶν θεῶν ἐντεῦθεν ἀποδιώξατε». Καὶ ἀκούσαντες οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἐλυπήθησαν σφόδρα περὶ αὐτοῦ, ὡς ἐχθροῦ <ὄν>τος τῶν λεγομένων καὶ μὴ ὄντων θεῶν, μᾶλλον ὅτι καὶ ἄλλοτε τοῦ οἴνου τῶν ἐκεῖ σπονδῶν ἐπότισαν αὐτόν, καὶ εὐθὺς ἐξήρανεν ὁ παῖς, ὃ πέπωκεν. Καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν μονάζοντα, ἐξηγούμενος περὶ τῶν παιδικῶν αὐτοῦ, ἐδήλωσε καὶ τούτου τὴν γνῶσιν τοῖς περὶ αὐτὸν μοναχοῖς λέγων· «Μὴ νομίσητε ὅτι ἐκ προγνώσεως οἱ μη<δὲν> ἀγαθὸν γινώσκοντες δαίμονες ἐποίησάν με τότε διωχθῆναι, ὡς μέλλοντός μου μετὰ ταῦτα τῇ πίστει τῆς ἀληθείας ἐλεηθῆναι. Ἀλλ' ὁρῶντές με καὶ τότε τὰ κακὰ μισοῦντα — ὁ γὰρ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ[5] — διὰ τοῦτο στοχασάμενοι· Μὴ ἄρα μετὰ ταῦτα ἔσται θεοσεβὴς τῇ ἐνεργείᾳ; ἐδίωξάν με οἱ ὑπηρέται αὐτῶν».

4. Καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν ἐβασίλευσεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ἀπαρχὴ τῶν χριστιανῶν βασιλέων Ῥωμαίων. Καὶ πρός τινα τύραννον πολεμῶν ἐκέλευσε λοιπὸν πολλοὺς τήρωνας συλλαβεῖν. Καὶ αὐτὸς δὲ Παχούμιος συνελήφθη περὶ τὰ εἴκοσι ἔτη ὤν. Καὶ καταπλεόντων τῶν τηρώνων, οἱ κρατοῦντες αὐτοὺς στρατιῶται ὥρμησαν εἰς πόλιν τῶν Θηβαίων καὶ ἐκεῖ ἐνέκλεισαν αὐτούς. Καὶ ὀψὲ ἀ<κού>σαντες ἐλεήμονες χριστιανοὶ ἤνεγκαν αὐτοῖς φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἄλλας χρείας,

1. Πρβλ. Ψαλμ. 44,2. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 64,10. 3. Φιλ. 4,3. 4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,9. 5. Πρβλ. Ἐκκλ. 7,29.

καθότι ἦσαν ἐν θλίψει. Ὁ δὲ νεανίας ἐρωτήσας περὶ τούτου ἤκουσε χριστιανοὺς καὶ πρὸς ξένους καὶ πρὸς πάντας ἐλεήμονας εἶναι. Καὶ δεύτερον πυνθάνεται, τί ἂν εἴη χριστιανός. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· «Ἄνθρωποί εἰσι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φοροῦντες τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ πᾶν ἀγαθὸν πᾶσι ποιοῦντες, ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους».

5. Καὶ ἀκούσας τὴν τηλικαύτην χάριν, ἐπυρώθη ἡ καρδία αὐτοῦ φόβῳ Θεοῦ καὶ χαρᾷ. Κατ' ἰδίαν δὲ ἐν τῇ φυλακῇ ἀναχωρήσας, ἐξέτεινεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν εὔχεσθαι καὶ εἰπεῖν· «Ὁ Θεός, ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου[1], ἀνθ' ὧν ἀγνοῶ σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν[2], καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς θλίψεως ἀπολύσῃς με, λατρεύσω τῷ θελήματί σου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀγαπῶν, δουλεύσω αὐτοῖς κατὰ τὴν ἐντολήν σου». Καὶ ταῦτα εὐξάμενος ἔπλευσε μετ' αὐτῶν. Καὶ ἐν πόλεσι πολλάκις ὀχλούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ κοσμικῶν ἡδονῶν ἕνεκεν καὶ εἰς ἄλλας ἀταξίας, τούτους ἀπεστρέφετο μνήμῃ τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης χάριτος Θεοῦ· ἐφίλει γὰρ τὴν ἁγνείαν σφόδρα καὶ ἐκ παιδόθεν. Καὶ ἐκκελεύσεως βασιλικῆς γενομένης — ἐνίκησε γὰρ τοὺς ὑπεναντίους ὁ Κωνσταντῖνος — ἀπελύθησαν οἱ τήρωνες. Καὶ αὐτὸς ὁρμήσας εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα, 20 ἦλθεν εἰς ἐκκλησίαν κώμης καλουμένης Χηνοβοσκεῖα. Καὶ κατηχηθεὶς ἐβαπτίσθη. Τῇ δὲ νυκτί, ᾗ κατηξιώθη τοῦ μυστηρίου, ἐνύπνιον εἶδε. Καὶ ἔβλεπεν ἑαυτὸν οὐρανόθεν καταδροσιζόμενον· καὶ τῆς δρόσου συναχθείσης ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ γενομένης εἰς στερεὸν μέλι, καὶ ἐπὶ γῆν πεσόντος τοῦ μέλιτος, ἤκουσέ τινος λέγοντος αὐτῷ· «Τὸ γινόμενον σύνες· ἔσται γάρ σοι μετὰ ταῦτα».

6. Καὶ λοιπὸν κινούμενος τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ ἐζήτησεν μοναχὸς γενέσθαι. Καὶ δηλωθέντος αὐτῷ ἀναχωρητοῦ τινος Παλάμωνος ὀνόματι, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν ἀναχωρεῖν σὺν αὐτῷ. Καὶ φθάσας ἔκρουσε τὴν θύραν. Καὶ παρακύψας ἄνωθεν ὁ γέρων λέγει· «Τί θέλεις;» ἦν γὰρ ἀπότομος τῷ λόγῳ. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· «Ἐρωτῶ σε, πάτερ, ποίησόν με μοναχόν», Καὶ λέγει αὐτῷ· «Οὐ δύνασαι· οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐστιν τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Θεοῦ, καθότι πολλοὶ ἦλθον καὶ οὐχ ὑπέμειναν.» Λέγει αὐτῷ Παχούμιος· «Πείρασόν με ἐν τούτῳ καὶ ἴδε». Πάλιν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ γέρων· «Πρῶτον σεαυτὸν δοκίμασον πρὸς καιρὸν καὶ ἧκεν ὧδε. Ἐγὼ γὰρ σκληρὰν ἄσκησιν ἔχω· τῷ μὲν θέρει νηστεύω καθ' ἡμέραν, τῷ δὲ χειμῶνι διὰ δύο τρέφομαι. Καὶ οὐδὲν ἐσθίω χάριτι Θεοῦ, εἰ μὴ ἄρτον καὶ ἅλας· ἐλαίου δὲ καὶ οἴνου συνήθειαν οὐκ ἔχω. Καὶ ἀγρυπνῶ, ὡς ἐδιδάχθην, ἀεὶ μὲν τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς εἰς εὐχὴν καὶ μελέτην λόγων Θεοῦ, καὶ πολλάκις ὅλην τὴν νύκτα.» Καὶ ἀκούσας ταῦτα τοῦ γέροντος ὁ νεανίας, μᾶλλον τῷ

1. Πρβλ. Α' Βασ. 1,11. 2. Πρβλ. Ἰω. 17,3.

πνεύματι ἐδυναμώθη πρὸς πάντα πόνον σὺν αὐτῷ ὑπομένειν· Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «Πιστεύω τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ· καὶ ταῖς εὐχαῖς σου, ὅτι ὑπομένω πάντα ὅσα εἴρηκάς μοι». Τότε ἀνοίξας τὴν θύραν εἰσήνεγκεν αὐτὸν καὶ ἐνέδυσε αὐτόν τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Καὶ ἦσαν ἀμφότεροι ἀσκούμενοι καὶ σχολάζοντες εἰς προσευχάς. Τὸ δὲ ἔργον ἦν αὐτοῖς νήθειν καὶ ὑφαίνειν σάκκους τριχίνους· ἐργαζόμενοι δὲ ἔκαμνον, οὐχ ἕνεκεν ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῶν πτωχῶν μνημονεύοντες[1] κατὰ τὸν ἀπόστολον. Ἀγρυπνῶν δὲ ὁ γέρων, ἐὰν εἶδεν ὅτι ἐβάρει αὐτοὺς ὁ ὕπνος, ἐξήρχοντο ἀμφότεροι εἰς τὴν ἄμμον τοῦ ὄρους· καὶ οὕτω σπυριδίοις μετέφερον ἄμμον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καταπονοῦντες τὸ σῶμα εἰς νῆψιν δι' εὐχῶν, λέγοντος τοῦ γέροντος· «Νῆφε, Παχούμιε, μὴ πειράσῃ σε ὁ Σατανᾶς καὶ βλαβῇς». Καὶ βλέπων τὴν εἰς πάντα ὑπακοὴν αὐτοῦ καὶ τὴν προκοπὴν τῆς ὑπομονῆς, χάριν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ ἠγαλλιάσατο ὁ γέρων.

7. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῆς χαρᾶς μετὰ τὸ πάσχα λέγει αὐτῷ· «Ἐπειδὴ τῶν χριστιανῶν ἑορτή ἐστι σήμερον, ἀναστὰς ἑτοίμασον ἡμῖν ἀριστῆσαι». Καὶ ἑτοιμάζων ἔβαλεν ἔλαιον εἰς τὸ ἅλας τὸ τετριμμένον. Οὕτω γὰρ ἐσθίειν αὐτοὺς προείρηται· ἐσθ' ὅτε καὶ λαψάνιον χωρὶς ἐλαίου καὶ ὄξους· μίσγουσι δὲ πολλάκις σποδὸν τῷ ἅλατι. Καὶ λοιπὸν καλεῖ αὐτόν, ἵνα φάγωσι. Καὶ προσεγγίσας τοῖς παρακειμένοις ὁρᾷ ἔλαιον ἐν τῷ ἅλατι· καὶ τύψας εἰς τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, ἤρξατο κλαίειν λέγων· «Ὁ Κύριος ἐσταύρωται, κἀγὼ ἔλαιον ἐσθίω»; Καὶ αὐτοῦ παρακαλοῦντος αὐτὸν μετὰ φόβου, μόγις ἠνέσχετο ἐκκενωθέντος οὗ εἶχε τὸ ἐμβαφίον, καθεσθῆναι φαγεῖν, ὡς συνήθεια ἦν αὐτοῖς. Οὕτως δὲ ἦν Παλάμων ὁ ἅγιος τὸν σταυρὸν φέρων ἀεὶ[2] κατὰ τὸν λόγον τοῦ σωτῆρος, ἀκολουθῶν αὐτῷ μετὰ ταπεινῆς καρδίας.

8. Μιᾷ δὲ ἀγρυπνούντων αὐτῶν, πυρκαϊὰ ἔμπροσθεν ἦν. Ἀναστὰς δὲ ἄλλος ἀδελφός, ὅστις τότε παρεγένετο μεῖναι παρ' αὐτοῖς, λέγει τῷ γέροντι ἐκεῖνος· «Ὁ ἔχων πίστιν ἐν ὑμῖν, σταθήτω ἐπὶ τῶν ἀνθράκων τούτων καὶ εὔξηται τὴν τοῦ εὐαγγελίου εὐχήν»[3]. Καὶ γνοὺς ὁ γέρων ὑπερηφανίας εἶναι τὸν λόγον, ἐπετίμησεν αὐτῷ λέγων· «Παῦσαι τοῦτο λαλῶν, πλανᾶσαι γάρ.» Καὶ μὴ αἰσθανόμενος ὃ ἔλεγεν, ἐπέθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τοῖς ἄνθραξι, λέγων αὐτὴν τὴν προσευχήν. Καὶ καταβὰς εἶδεν ἐνέργειαν δαιμόνων ἐκ θείας συγχωρήσεως, ὅτι τοὺς πόδας οὐκ ἐβλάβη. Καὶ πλέον ἐπήρθη τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Πρὸς τοὺς σκολιοὺς σκολιὰς ὁδοὺς ἀποστέλλει ὁ Θεός»[4]. Καὶ οὕτως ἀποχωρισθεὶς αὐτῶν, κατ' ἰδίαν μακρὰν ἦν ἀναχωρῶν. Καὶ ἰδὼν ὁ ἐν τούτῳ ἐξαπατήσας αὐτὸν δαίμων ὑποχείριον τοῦτον εἶναι, σχηματισθεὶς εἰς γυναικείαν μορφὴν ὡραίαν καὶ κεκαλλωπισμένην, ἦλθε κρούων τὴν θύραν, ὅπου ἦν. Καὶ ἀνοίξαντι λέγει

1. Πρβλ. Γαλ. 2,10. 2. Πρβλ. Ματθ. 10,38. 3. Πρβλ. Ματθ. 6,9. 4. Παροιμ. 21,8.

αὐτῷ ὅτι· «Ἐπειδὴ ὀχλοῦμαι ὑπὸ δανειστῶν διωκόντων με εἰς ἀπόδοσιν μὴ ἔχουσαν, δέομαί σου, ὑπόδεξαί με εἰς τὴν μονὴν ἕως παρέλθωσιν». Ὁ δὲ τῇ πωρώσει τοῦ συνειδότος μὴ διακρίνας τὸ τί ἂν εἴη τοῦτο, ὑπεδέξατο αὐτήν. Καὶ τοῦ δαίμονος εἰς ἐπιθυμίαν κακὴν τοξεύοντος αὐτόν, ἔκλινεν ἐκεῖνος ἁμαρτῆσαι. Καὶ τούτου χάριν προσελθόντα κατήραξεν αὐτὸν ἐν ἐκστάσει ὁ δαίμων· καὶ ἦν ὡς νεκρὸς ἐπὶ γῆς. Καὶ μεθ' ἡμέρας εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν ὀλίγην, ἦλθε πρὸς αὐτοὺς κλαίων, καὶ τρέμων ἔλεγεν· «Ἐγὼ τῆς ἐμαυτοῦ ἀπωλείας ὁ αἴτιος· πολλὰ γάρ με ἐνουθέτησας, καὶ οὐκ ἤκουσα. Ὅμως βοηθήσατέ μοι τῷ ἐλεεινῷ· κινδυνεύω γὰρ ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἀναιρεθῆναι». Καὶ ἔτι τούτου λαλοῦντος, καὶ αὐτῶν δι' αὐτὸν κλαιόντων ἐξαίφνης κυριευθεὶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος ὁμοίως ἐξεπήδησε. Καὶ τρέχων ἐπὶ τοῦ ὄρους μέγα διάστημα κατήντησεν εἰς πόλιν καλουμένην Πάνος. Καὶ οὕτω μετὰ χρόνον ἐκστατικὸν ὄντα ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὸν ὑποκαυστῆρα τοῦ βαλανείου καὶ ἐκάη.

9. Μᾶλλον δὲ εἰς φόβον προκοπῆς βλέπων ταῦτα ὁ Παχούμιος προσετίθει πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν αὐτοῦ[1], ὡς γέγραπται· ὥστε τὸν ἀγαθὸν γέροντα θαυμάσαι αὐτόν, ὅτι οὐ μόνον τὴν φανερὰν σύντονον ἄσκησιν ὑπομένει προθύμως, ἀλλὰ καὶ τὸ συνειδὸς ἐσπούδαζε πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τέλειον καθαρίσαι, προσδοκῶν τὴν μείζονα ἐν οὐρανοῖς ἐλπίδα[2]. Καὶ ἀρχόμενος ἀναγινώσκειν ἢ μελετᾶν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ ἀπὸ στήθους, οὐχ ἁπλῶς ἢ ὡς οἱ πολλοί, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ἐξηγωνίζετο τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ κατέχειν ταπεινοφροσύνῃ καὶ πραΰτητι καὶ ἀληθείᾳ, ὡς λέγει ὁ Κύριος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ»[3].

10. Ταῦτα δὲ ἔγνωμεν παρὰ τῶν ἀρχαίων πατέρων συναναστραφέντων αὐτῷ χρόνον ἱκανόν. Ἐξηγεῖτο γὰρ αὐτοῖς καὶ ταῦτα πολλάκις μετὰ τὰ εἰρημένα τῶν θείων γραφῶν. Οὐκ ἂν δὲ δυναίμεθα, ὧν ἠκούσαμεν, τὸ πλεῖστον γράψαι, ἀλλ' ἀπὸ μέρους.

11. Περὶ δὲ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἔρημος ἦν ἀκανθῶν πλήρης. Καὶ πεμπόμενος πολλάκις ξύλα ἀναλέξαι ἢ κομίζειν, ἀνυπόδετος πρὸς χρόνον τοὺς πόδας αὐτοῦ δεινῶς ἐπόνει ἀπὸ σκολόπων ἐν αὐτοῖς πησσομένων. Καὶ ὑπέμενεν μνημονεύων τῶν ἥλων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν τοῦ σωτῆρος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ μᾶλλον ἐν ἐρήμῳ σταθῆναι εἰς εὐχήν, δεόμενος τῷ Θεῷ ῥύσασθαι αὐτὸν καὶ πάντας ἀπὸ τῆς δολιότητος τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ οὕτω θεοφιλὴς ἦν σφόδρα.

12. Καὶ ὁδεύων ποτὲ τὴν ἔρημον ἐκείνην ἀπὸ διαστήματος ἱκανοῦ, ἦλθεν ἐπὶ κώμην τινά, ἔρημον οὖσαν, Ταβεννήσιν λεγομένην. Καὶ τῷ σκοπῷ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ηὔξατο. Καὶ τῇ δεήσει χρονίσαντα φωνὴ πρὸς αὐτὸν ἔρχεται—οὔπω μέντοι γε ὅραμα εἶδεν ἕως ἄρτι—λέγουσα πρὸς αὐτόν· «Παράμεινον ὧδε καὶ ποίησον μονα-

1. Πρβλ. Παροιμ. 4,23. 2. Πρβλ. Κολ. 1,5. 3. Ματθ. 11,20.

στήριον· ἐλεύσονται γὰρ πολλοὶ πρὸς σὲ γενέσθαι μοναχοί». Καὶ ταῦτα ἀκούσας καὶ διακρίνας τῇ καθαριότητι τοῦ νοὸς κατὰ τὰς γραφὰς τὴν φωνὴν εἶναι ἁγίαν, ὑπέστρεψε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ διηγήσατο αὐτῷ τοῦτο. Καὶ πολλὰ πείθοντος αὐτὸν περίλυπον ὄντα χάριν τούτου— γνήσιον γὰρ τέκνον εἶχεν αὐτόν,—ἀμφότεροι οὖν ὥδευσαν ἐκεῖ. Καὶ οἰκοδομήσαντες οἰκίσκον ἤτοι μονὴν μικράν, λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος γέρων· «Ἐπειδὴ πιστεύω παρὰ τοῦ Θεοῦ εἶναί σοι τοῦτο, τοιγαροῦν διαθήκην μεταξὺ ποιησώμεθα, ὥστε μὴ διαχωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ὅπως ἑαυτοὺς ἐπισκεψώμεθα, σὺ ἅπαξ κἀγὼ ἅπαξ». Καὶ οὕτως ἐποίησαν ὅσας ἡμέρας ἐποίησε ζῶν ὁ ἀληθῶς ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Παλάμων.

13. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔπασχε τὸν σπλῆνα ἀπὸ τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἀσκήσεων ὁ ἅγιος Παλάμων. Καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦν ἀσθενὲς ὅλον. Ἤσθιε γὰρ πολλάκις μὴ πίνων ὕδωρ· καὶ ἄλλοτε πίνων οὐκ ἤσθιεν. Καὶ συμβουλευθεὶς ὑπὸ ἀδελφῶν καὶ ἰατροῦ ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτοῦ ὅπως θεραπευθῇ, πεισθεὶς ἔφαγε τὰ τῇ νόσῳ ἀνήκοντα πρὸς ἡμέρας. Καὶ γνοὺς ὅτι μᾶλλον ὁ πόνος ἐμμένει, κατέλειψεν ἐκεῖνα τὰ βρώματα λέγων· «Εἰ οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ τὰ μέλη κατακοπτόμενοι, ἀποκεφαλιζόμενοι, κατακαιόμενοι τῇ εἰς Θεὸν πίστει ἕως θανάτου ἐνεκαρτέρουν[1], κἀγὼ ἐν ἐλαχίστῳ πόνῳ δειλιῶ καὶ ἐνδοῦναι ὀφείλω; Καίτοι γε πεισθεὶς φαγεῖν τὰ δοκοῦντα ἀναπαύειν βρώματα, οὐδὲν ὤνησα. Ἐπιστρέψας τοιγαροῦν ἐπὶ τὴν ἰσχυρὰν ἄσκησιν, ἐν ᾗ ἐστιν πᾶσα ἀνάπαυσις, ἰαθήσομαι· οὐ γὰρ κατὰ ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατὰ Θεὸν ταύτην ποιῶ». Οὕτω δὲ ἀνδρείως ἀσκούμενος μετὰ μῆνα ἐνόσησεν. Καὶ αὐτὸν ἐπισκεπτόμενος ἦν ἀπὸ Ταβεννήσεως Παχούμιος. Καὶ παρακαθήμενος ἔθαλπε τὸν πατέρα ἀξίως, ἕως αὐτὸν ἐπεσκέψατο ὁ Θεός. Καὶ θάψας αὐτόν, ὑπέστρεψεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος εἰς τὸν ἴδιον τόπον τῆς ἀσκήσεως.

14. Καὶ ἀκούσας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατὰ σάρκα, ὀνόματι Ἰωάννης, ἦλθε πρὸς αὐτόν. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν λίαν ἐχάρη· οὐ γὰρ πρὸς τοὺς ἰδίους πώποτε παρεγένετο, ἀφ' οὗ ἀπολυθεὶς ἀνῆλθε. Κἀκεῖνος τὸν αὐτὸν βίον ἑλόμενος ἔμεινε σὺν αὐτῷ. Καὶ ἦσαν ἀμφότεροι μηδὲν ἔχοντες, εἰ μὴ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· καὶ εἴ τι γὰρ ἐκ τῶν ἔργων ἐκτῶντο, τὸ περισσὸν τοῖς δεομένοις διεδίδουν· καὶ ἑαυτοῖς τὸ πρὸς τὸ ζῆν ὑπελίμπανον. Καὶ τῷ ἐνδύματι δὲ ἦσαν λίαν πτωχοί, ὥστε μὴ ταχέως ἔχειν ἄλλον λεβίτωνα φορέσαι, ἕως πλύνουσιν, ὃν ἐφόρουν. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος ἐνεδιδύσκετο πολλάκις τρίχινον ἱμάτιον εἰς ταπείνωσιν τῆς σαρκός. Ἐποίησε δὲ πολὺν χρόνον, ὅταν ἤθελεν ὕπνῳ διαναπαῦσαι τὸ σῶμα μετὰ τὸ καμεῖν τῇ εἰς εὐχὴν ἀγρυπνίᾳ, οὕτω καθήμενος ἐπί τινος ἐν μέσῳ μὴ κλίνων τὸν νῶτον αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῖχον ὡς ἐπὶ ιε' ἔτη. Καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων πατέρων ἀκούσαντες, μᾶλλον

1. Πρβλ. Ἑβρ. 11,33-39.

δὲ ὁρῶντες, ἐπείρασαν καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια τὴν σάρκα ταπεινῶσαι εἰς αὔξησιν σωτηρίας τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Καὶ ἠγωνίσαντο σφόδρα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐποίησαν ἑαυτοῖς καθίσματα· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ἠσκεῖτο κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτῷ μετὰ πίστεως.

15. Μνημονεύων δὲ αὐτὸς τῆς τότε ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, ἤρξατο οἰκοδομεῖν σὺν τῷ ἀδελφῷ πλατύτερον τὸ μοναστήριον, ὥστε ὑποδέξασθαι τοὺς προσερχομένους τῷ βίῳ τούτῳ. Καὶ ἔτι οἰκοδομούντων αὐτῶν, ὁ μὲν τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχων ἐπλάτυνεν· ὁ δὲ ἀναχωρήσεως ἰδικῶς ἔχων τὴν ἔννοιαν ἐστένου τὸν τόπον. Καὶ ἀγανακτήσας ἅπαξ Ἰωάννης, μειζότερος ὢν κατὰ σάρκα, εἶπεν αὐτῷ· «Παῦσαι πέρπερος ὤν». Καὶ ἀκούσας παρεκινήθη ὡς ἐπὶ ἀγαθῷ, οὐ μέντοι ἀντεῖπεν αὐτῷ οὐδέν· ἀλλ' ἐγκρατὴς τῆς καρδίας τυγχάνων, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ καταβὰς εἰς κατάγεον μακρὰν ἤρξατο ὀδυνώμενος κλαίειν. Καὶ εὐχόμενος ἔλεγεν· Ὁ Θεός, ἔτι τὸ φρόνημα τῆς σαρκός ἐστιν ἐν ἐμοί· ἔτι κατὰ σάρκα ζῶ[1]. Οὐαί μοι· μέλλω γὰρ ἀποθνήσκειν, ὡς γέγραπται. Τοσαύτην ἄσκησιν καὶ ἑτοιμασίαν καρδίας ἔχων, πάλιν θυμῷ ἁρπάζομαι, κἂν ἐπὶ ἀγαθῷ. Ἐλέησόν με, μὴ ἀπόλωμαι, Κύριε. Ἐὰν γὰρ εὕρῃ ἐν ἐμοὶ μέρος ὁ ἐχθρὸς ὅσον, ἐὰν μή με στηρίξῃς, ἔσομαι ὑποχείριος αὐτῷ. Ἐὰν γὰρ πάντα τὸν νόμον σου τηρήσῃ τις πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος[2]. Πιστεύω δὲ ὅτι, ἐὰν οἱ πολλοί σου οἰκτιρμοὶ βοηθήσουσί μοι, διδαχθήσομαι λοιπὸν τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν πορεύεσθαι, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος[3]· αὐτοὶ γὰρ ὡς δεῖ κατήσχυναν τὸν ἐχθρὸν παρὰ σοῦ βοηθούμενοι. Καὶ πῶς διδάξω, Κύριε, οὓς καλεῖς σὺν ἐμοὶ τοῦτον ἑλέσθαι τὸν βίον, μὴ πρῶτον αὐτὸς νικήσας;

16. Καὶ ταῦτα εὐξάμενος, διέμεινεν ὅλην τὴν νύκτα τὰ αὐτὰ μετὰ κλαυθμοῦ λέγων, ἕως οὗ διέφαυσεν ἡ ἡμέρα. Καὶ ἀπὸ τῶν ἱδρώτων—θέρος γὰρ ἦν, καὶ ὁ τόπος κατάθερμος—τὰ ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ γέγονεν ὡς πηλός. Ἔθος δὲ καὶ τοῦτο εἶχεν, ἐκτείνας εἰς εὐχὴν τὰς χεῖρας αὐτοῦ, μὴ ταχέως ἑλκύσαι αὐτὰς ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸν εἰς ἀνάπαυσιν· ἀλλὰ τῇ ἐκτάσει ὡς ἐπὶ σταυροῦ κατεπόνει εἰς νῆψιν εὐχῶν τὸ σῶμα.

17. Πολλοὺς δὲ πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων ὑπέμεινε, μαθὼν ἐκ τῶν θείων γραφῶν καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ εὐαγγελίου. Τὸ μὲν κατὰ μέρος τοῦ ἀγῶνος τῶν ἁγίων ἐγγράφως οὐκ ἐδηλώθη· συντόμῳ δὲ λόγῳ ἐχρήσαντο αἱ θεῖαι γραφαὶ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ὑποδεικνύμεναι. Τῷ γὰρ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ νόμος ἦν τοιοῦτος, λόγῳ ἑνὶ τετελειωμένος, τό· «Εὐαρέστει ἐνώπιόν μου καὶ γίνου ἄμεμπτος»[4]. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς ὡς νήπιοι, πατέρων ἡμῖν κλώντων τὸν ἄρτον[5],

1. Πρβλ. Ρωμ. 8,13. 2. Πρβλ. Ἰακ. 2,10. 3. Πρβλ. Φιλ. 3,14. 4. Πρβλ. Γεν. 17,1. 5. Πρβλ. Θρ. Ἱερ. 4,4.

χρείαν ἔχομεν, ὡς γέγραπται, ἅμα ποτίσαι ἡμᾶς τὸ ὕδωρ τὸ πιστόν[1], ὅθεν ἃ ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν αὐτὰ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν, οὐκ ἀναγκαῖον κρύψαι αὐτὰ ἀπὸ γενεᾶς ἑτέρας[2]. Οἴδαμεν γὰρ καθὼς ἐδιδάχθημεν, ταῦτα τοῦ ψαλμοῦ εἶναι σημεῖα καὶ δυνάμεις Θεοῦ ἐπὶ Μωϋσέως γενομένας καὶ τῶν μετ' αὐτόν. Ἐξ αὐτῆς δὲ ὅμως τῆς ἐκείνων ὠφελείας καὶ ἡμεῖς τούτους τοὺς νῦν πατέρας ἐπέγνωμεν τέκνα καὶ μιμητὰς ὄντας ἐκείνων, καὶ ἵνα γνωσθῇ ἡμῖν καὶ τῇ ἐπερχομένῃ γενεᾷ[3] ἕως αἰῶνος, ὅτι «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»[4].

18. Τὸ δὲ πειρασθῆναι αὐτὸν ποικίλους πειρασμούς, οὓς ὑπέμεινεν, οὕτως ἦν ἐκ συγχωρήσεως θείας καὶ δοκιμῆς αὐτοῦ καὶ ἑτέρων ὠφελείας ἕνεκεν. Ἀναχωρῶν γὰρ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸ κοινόβιον, ἦν σχολάζων λίαν σὺν τοῖς ἄλλοις μακαρισμοῖς καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, εὑρεθῆναι[5] καὶ ἀγωνιζόμενος οὐ συνεχώρει τῇ καρδίᾳ ῥυπαρὸν λογισμὸν ἐγκαθέζεσθαι ἐν αὐτῇ. Ἐμελέτα γὰρ ἀεὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μνήμην τῶν κρίσεων καὶ τὰς βασάνους τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου. Καὶ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ νήφουσα τοσοῦτον ὡς θύρα χαλκῆ ἠσφαλισμένη κατὰ ληστῶν. Βλέπων δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος σφόδρα φροντίζοντα φοβεῖσθαι αὐτόν, ἐχαρίσατο αὐτῷ τὸ αἴτημα τῶν πατέρων αὐτοῦ λεγόντων δι' ἑνὸς πρὸς αὐτόν· «Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυνθῶ»[6]. Οἱ δὲ δαίμονες ὁρῶντες ἐφθόνουν αὐτῷ καταβαλεῖν ἐθέλοντες. Καὶ τῷ φαίνεσθαι ἤρξαντο ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. Ἐνίοτε γὰρ εὐχομένου αὐτοῦ καὶ μέλλοντος κλῖναι γόνατα, ἐποίουν τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὡς λάκκον τῇ φαντασίᾳ, ἵνα τῷ φόβῳ μὴ κλίνῃ γόνατα· καὶ αὐτὸς τῶν πειραζόντων τὰς τέχνας συνιών, μετὰ πίστεως ἐγονυπέτει, καταισχύνων αὐτοὺς τὸν Θεὸν εὐλογῶν. Καὶ ἄλλοτε ἐλθόντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὡς ἐπὶ ἄρχοντος ἐπορεύοντο, λέγοντες ἀλλήλοις· «Δότε τόπον τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ». Καὶ τῇ εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδι κατεγέλα αὐτῶν ὡς ἀχρείων.

19. Καὶ ἐπεχείρουν συνσεῖσαι τὸ ἀσκητήριον αὐτοῦ, φοβερίζοντες ὡς μέλλον ἐπ' αὐτὸν πεσεῖν. Καὶ ἐμελέτα κατ' αὐτῶν τὸν ψαλμόν· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὑρούσαις ἡμᾶς σφόδρα· διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν»[7]. Καὶ ἄλλοτε καθημένου αὐτοῦ ἐργάζεσθαι, ἦλθε πειράσαι αὐτὸν ἄλλως· καὶ ʳτύπον ἀλέκτορος λαβών, ἐφώνησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ πάλιν εἰς μέσον φέρουσι φύλλον δένδρου καὶ σχοινία παχέα, καὶ δένουσιν αὐτὸ μετὰ ἀσφαλείας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν στήκοντες, ὥσπερ ἵνα σύρουσιν λίθον μέγαν, ἀλλήλοις προσφωνοῦντες ὅπως γελάσει ἐν ἐκλύσει καρδίας καὶ κυριεύσουσιν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς

1. Πρβλ. Ἡσ. 33,16. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 77,3. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 70,18. 4. Ἑβρ. 13,8. 5. Πρβλ. Ματθ. 5,8. 6. Ψαλμ. 118,80. 7. Ψαλμ. 45,1-2.

ἰδὼν ἀνεστέναξε κατ᾿ αὐτῶν· καὶ μὴ προσέχοντος αὐτοῦ ἀνεχώρησαν. Καὶ καθημένου αὐτοῦ φαγεῖν, ἤρχοντο σχήματι γυμνῶν γυναικῶν συγκαθεσθῆναι αὐτῷ φαγεῖν· καὶ οὕτως καμμύοντος αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς διανοίας αὐτοῦ, ἠφανίζοντο οἱ ἐχθροὶ μηδὲν κατ᾿ αὐτοῦ ἀνύοντες. Ὁ γὰρ Κύριος συνετήρει αὐτὸν ὁ λέγων πᾶσι τοῖς εὐθέσι· «Μὴ φοβοῦ, μετὰ σοῦ γάρ εἰμι»[1].

20. Καὶ ἄλλα πολλὰ πειραζόμενος σκληρά, ὥστε εἰς τὸ σῶμα δαρῆναι καὶ ἀλγεῖν αὐτὸν φανερῶς ἀπὸ ὀψὲ ἕως πρωΐ, καὶ οὐδαμοῦ παραμυθίας οὔσης, εἰ μὴ μόνη ἡ μνήμη τοῦ παιδεύοντος Θεοῦ, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ θλιβομένου καὶ καρτεροῦντος, ἦλθέ τις αὐτὸν ἐπισκέψασθαι μονάζων ἀρχαῖος ὀνόματι Ἱερακαπόλλων. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτόν, ἤρξατο τὰ καθ᾿ ἑαυτὸν ἀνατίθεσθαι. Καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· «Ἀνδρίζου· ἔγνω ὁ διάβολος ὅτι, ὀλιγωρία ἐάν σε καταλάβῃ, καὶ ἡμᾶς τούς σε ἔχοντας σκοπὸν ὑποχειρίους ἕξει. Ὅθεν ὑπόμεινον, μὴ ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα ἡμῶν[2] παρὰ σοῦ ἡττηθέντος. Καὶ ἀκούσας ἐνεδυναμώθη μᾶλλον. Καὶ ηὔξαντο μὴ διαχωρισθῆναι ἀπ᾿ ἀλλήλων εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ μετὰ καιρὸν ἐκεῖνος ὁ ἐλθὼν ἐτελεύτησε καλῶς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς ὁ Κύριος οἶδεν.

21. Καὶ πρὸ τοῦ αὐτὸν τὴν τελείαν γνῶσιν ἔχειν παρὰ Κυρίου, τοιαύτην ἐδόκει τελείαν πίστιν ἔχειν, τὸ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων[3] φανερῶς, καὶ διαβῆναι τὸν Νεῖλον ἐν ὕδασι καὶ θηρία † ἀφόβως καὶ τολμηρῶς, καὶ μὴ βλάπτεσθαι ὑπ᾿ αὐτῶν. Ἐπεὶ δὴ ἐν εὐθύτητι καρδίας καὶ ἀκμὴν οὔπω τελειότητι γνώσεως ἐποίει ταῦτά ποτε, ἐτηρεῖτο πάλιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου προβλέποντος αὐτὸν διδάξαι μετὰ ταῦτα καθὼς δεῖ ποιῆσαι. Μωϋσῆς γὰρ βλέπων τὴν ἰδίαν ῥάβδον εἰς δράκοντα μεταβληθεῖσαν[4] ἐφοβήθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, μήπω προστάξαντος αὐτῷ τοῦ Κυρίου ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ· καὶ πάλιν ὁ δράκων ῥάβδος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἦν. Πρὸ τοῦ γὰρ αὐτὸν ἐξουσίαν δοῦναι τοῖς ἁγίοις, τὰ φοβερὰ φοβερά ἐστιν καὶ τὰ ἀδύνατα ἀδύνατα τοῖς ἀνθρώποις[5]. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς γνοὺς ἐπένθει τὴν ἄγνοιαν ἑαυτοῦ καὶ εὐχόμενος ἔλεγε· «Κύριε, ὁ ὁδηγὸς τῶν τυφλῶν[6], εὐχαριστῶ σοι, ὅτι καὶ ἐν τούτῳ οὐ παρεῖδές με πλανηθῆναι, συγκαταβαίνων μου τῇ ἀγνοίᾳ, ἕως με διδάξῃς τὸ τέλειον θέλημά σου»[7].

22. Καὶ ἐπειδὴ πολὺν χρόνον ἐποίησε πρὸς τοὺς δαίμονας πυκτεύων ὡς τῆς ἀληθείας ἀθλητής, καθάπερ ὁ ἁγιώτατος Ἀντώνιος, δι᾿ ἣν αἰτίαν παρὰ Κυρίου ἠτήσατο ἀπ᾿ αὐτοῦ τὸν ὕπνον ἀποστῆναι, πρὸς τὸν αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέραν ἄγρυπνον ὄντα κατατροπώσασθαι τοὺς ὑπεναντίους, ὡς γέγραπται· «Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείπωσιν»[8]· ἀδύνατοι γάρ εἰσιν πρὸς τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου. Καὶ

1. Γεν. 26,24. 2. Πρβλ. Λουκ. 11,50. 3. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 4. Πρβλ. Ἐξ. 7,9-10. 5. Πρβλ. Λουκ. 18,27. 6. Πρβλ. Ρωμ. 2,19. 7. Πρβλ. Ρωμ. 12,2. 8. Ψαλμ. 17,37.

παρ' αὐτοῦ ἐχαρίσθη τὸ αἴτημα αὐτῷ χρόνον ἱκανόν· καὶ ἦν ὡς ὁρῶν τὸν ἀόρατον Θεὸν[1] τῇ καθαρότητι τῆς καρδίας[2] ὡς ἐν ἐσόπτρῳ.

23. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν νήσῳ μετὰ ἀδελφῶν θρύα κοπτόντων εἰς ψιαθίους, καί αὐτοῦ ἀγρυπνοῦντος κατ' ἰδίαν εὔχεσθαι τὸ θέλημα τὸ τέλειον τοῦ Θεοῦ διδαχθῆναι, ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος παρὰ Κυρίου, ὡς καὶ τῷ Μανωὲ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ὤφθη[3] περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Σαμψών, λέγων· «Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐστι τὸ διακονεῖν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, ἀποκαταλλάσσειν αὐτοὺς αὐτῷ». Καὶ τρὶς τοῦτο εἰπὼν ἀπῆλθεν.

24. Καὶ διαλογιζόμενος καὶ περὶ τῆς τότε φωνῆς τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης καὶ πληροφορηθείς, ἤρξατο ὑποδέχεσθαι τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους. Καὶ οὕτω μετὰ δοκιμῆς ἀξίας αὐτῶν τε καὶ τῶν γονέων, ἐνεδίδυσκεν αὐτοὺς τῶν μοναχῶν τὸ σχῆμα, προβιβάσας αὐτοὺς εἰς τὸν βίον κατὰ μέρος· πρῶτον μὲν ἵνα παντὶ τῷ κόσμῳ ἀποτάξωνται καὶ τοῖς ἰδίοις καὶ ἑαυτοῖς, καὶ οὕτως διδάσκοντι τῷ σωτῆρι ἀκολουθεῖν αὐτῷ· ταῦτα γάρ ἐστιν τὸ βαστάζειν τὸν σταυρόν[4]. Καὶ αὐτοὶ διδασκόμενοι καλῶς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς γραφὰς ἐκαρποφόρουν ἀξίως τῆς κλήσεως[5] καὶ βλέποντες αὐτὸν κάμνοντα οὐ μόνον ταῖς τοῦ σώματος κακουχίαις, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς μονῆς ἔχοντα, ὑπερεθαύμαζον. Ἡτοίμαζε γὰρ αὐτοῖς τὴν τράπεζαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγεῖν· ὁμοίως καὶ λάχανα σπείρων ἐπότιζεν· καὶ τῷ κρούοντι τὴν θύραν ἀπελογεῖτο. Καὶ ἐάν τις αὐτῶν ἀσθενὴς εἴη, αὐτὸς ἐσπούδαζεν καὶ νυκτὸς ὑπηρέτει αὐτῷ. Οὔπω γὰρ ἤδη οἱ νεόφυτοι ἀδελφοὶ ἔφθασαν εἰς διάθεσιν τοιαύτην δουλεύειν ἀλλήλοις· ἀλλὰ ἀμερίμνους παντελῶς κατέστησεν αὐτοὺς λέγων· «Ἐφ' ᾧ ἐκλήθητε, ἀδελφοί, ἀγωνίσασθε τυχεῖν αὐτοῦ· ψαλμοὺς μελετᾶν καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων βιβλίων μαθήματα, ἐξαιρέτως δὲ τὸ εὐαγγέλιον. Κἀγὼ δουλεύων τῷ Θεῷ καὶ ὑμῖν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἀναπαύομαι».

25. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ πρώτου ἦν Ψεντάησις· καὶ Σούρους καὶ Ψόεις. Καὶ οὕτω λαλῶν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὠφέλει αὐτούς, εἰς ζῆλον ἔργων ἀγαθῶν ἄγων. Ἑώρων δὲ αὐτοῦ καὶ σιωπῶντος τὴν πρᾶξιν λόγον οὖσαν. Καὶ ἐθαύμαζον, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· «Ἐνομίζομεν πάντας τοὺς ἁγίους οὕτω πεποιῆσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν ἁγίους καὶ ἀτρέπτους καὶ μὴ αὐτεξουσίους, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὴ δυναμένους ζῆν διὰ τὸ οὕτως ἐκτίσθαι αὐτούς. Ἄρτι δὲ βλέπομεν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ φανερῶς ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τούτου, ὅτι ἐξ ἑλλήνων γονέων τοσοῦτον θεοσεβὴς γέγονε καὶ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐνδεδυμένος ἐστίν. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες δυνάμεθα ἀκολουθεῖν αὐτῷ, ἀνθ' ὧν ἀκολουθεῖ τοῖς ἁγίοις. Ἄρα τὸ γεγραμμένον τοῦτό ἐστιν· «Δεῦτε πρός με πάν-

1. Πρβλ. Ἑβρ. 11,27. 2. Πρβλ. Ματθ. 5,8. 3. Πρβλ. Κριτ. 13,3· 4. Πρβλ. Λουκ. 14,26-27. 5. Πρβλ. Ἐφ. 4,1.

τες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»[1]. Συναποθάνωμεν καὶ συνζήσωμεν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ ὅτι ὀρθῶς ὁδηγεῖ ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν». Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· «Διὰ τί μόνος κάμνεις, πάτερ, εἰς ὅλα τὰ ἔργα τῆς μονῆς»; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Τίς ζεύγνυσι κτῆνος αὐτοῦ εἰς μηχανὴν καὶ παραβλέπει αὐτὸ κάμνειν ἕως πέσῃ; Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ οἰκτίρμων Κύριος ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν πτωχείαν μου στηρίξει ὑμᾶς, ἢ ἄλλους φέρει δυναμένους ἀντιλαβέσθαι μου περὶ τὴν μέριμναν τῆς μονῆς». Κοινόβιον γὰρ ἦν αὐτοῖς. Καὶ οὕτως ἐκανόνισεν αὐτοῖς τύπον ἀπρόσκοπον καὶ παραδόσεις ὠφελίμους τῶν ψυχῶν, συντάξας ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν τὸ ἔνδυμα αὐτῶν εὐμέτρως, τὴν τροφὴν ἐν ἰσότητι καὶ τὸ κοιμηθῆναι αὐτῶν εὐσχημόνως.

26. Καὶ οὕτω τοῦ Θεοῦ καλοῦντος καὶ αὐξάνοντος, ἦλθον καὶ ἄλλοι ἀσκῆσαι σὺν αὐτῷ· Πεκύσιος, Κορνήλιος, Παῦλος καὶ Παχούμιος ἄλλος καὶ Ἰωάννης, ἀκούοντες τὴν φήμην τῆς ὑγιαινούσης πίστεως αὐτοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἦλθε Θεόδωρός τις, παιδίον ὡς ἐτῶν ιδ'· καὶ ἐγένετο γνήσιον τέκνον καθ' ὁμοιότητα αὐτοῦ. Καὶ ἔταξε τοὺς δυναμένους αὐτῶν πρῶτον ἐπὶ τὰς φανερὰς μερίμνας τοῦ μοναστηρίου. Καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ ἀδελφοὶ ἕως ρ' ὀνομάτων.

27. Καὶ ὅταν χρεία ἦν προσφορᾶς, μετεκαλεῖτο πρεσβύτερόν τινα τῶν ἔγγιστα ἐκκλησιῶν, καὶ οὕτως ἐποίει αὐτοῖς τὴν ἑορτήν. Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς τις γενόμενος ἐν καταστάσει κλήρου ἐκκλησιαστικοῦ, αὐτοῦ λογιζομένου καὶ πολλάκις λαλοῦντος αὐτοῖς, ἀγαθὸν εἶναι μὴ αἰτεῖν ἀρχὴν καὶ δόξαν ἐν κοινοβίῳ μᾶλλον, ἵνα μὴ τούτου ἕνεκεν ἀφορμῇ ἔρις καὶ φθόνος καὶ ζῆλος γένηται ἐν μέσῳ μοναχῶν πολλῶν καὶ λοιπὸν σχίσματα. «Ὃν τρόπον γὰρ σπινθὴρ πυρὸς ὡς ἐλάχιστος κατὰ τὴν ἀρχήν, ἐὰν βληθῇ εἰς ἀλωνίαν καὶ μὴ τάχιον σβεσθῇ, ἀπόλλυσι τοῦ ἐνιαυτοῦ τοὺς πόνους, οὕτως ἀρχὴ λογισμοῦ φιλαρχίας ὁ κλῆρος. Ὑποτάσσεσθαι δὲ μᾶλλον ἐπιεικῶς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ καλόν· καὶ ὃν εὕρωμεν κατὰ καιρὸν ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων κατασταθέντα, ἔχειν αὐτὸν λειτουργὸν τῆς ἱερατείας ταύτης. Οὐ γὰρ καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς Λευῖται ἦσαν. Κἂν δέ τις τῶν ἀλλαχοῦ μοναχῶν κατασταθῇ ἐν κλήρῳ, πάλιν οὐκ ἐξουθενοῦμεν αὐτὸν ὡς φίλαρχον, μὴ γένοιτο, μάλιστα ὡς ἀκούσιον. Λογιζόμεθα δὲ αὐτὸν πατέρα ὑπήκοον καὶ μιμητὴν τῶν ἁγίων, ἐὰν μόνον ἀμέμπτως τελέσῃ τὴν λειτουργίαν. Καί τινα ὁμοίως ἐν μέμψει ὡς ἄνθρωπον γενόμενον, οὐ κρίνομεν αὐτόν· ὁ γὰρ Θεός, κριτὴς ὤν, ὑφ' ἑαυτὸν ἔχει τοὺς κατὰ καιρὸν κριτὰς τοὺς διαδόχους τῶν ἀποστόλων, δυναμένους τῷ πνεύματι κρῖναι δικαίαν κρίσιν[2]· ἡμεῖς δὲ οἱ μέτριοι συμπαθεῖς καὶ οἰκτίρμονες ἀλλήλοις γενέσθαι ὀφείλομεν». Ὅτε δὲ παρεγένετό τις κληρικὸς πρὸς αὐτὸν βουλόμενος γενέσθαι μοναχός, τῇ μὲν τάξει νομίμως ὑπετάσσετο τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς

1. Ματθ. 11,28. 2. Πρβλ. Ἰω. 7,24.

συστάσεως τῶν ἀδελφῶν ἐγίνετο ἑκουσίως, ὡς πάντες, κἀκεῖνος.

28. Βλέπων δὲ γέροντας ἢ ἀσθενεῖς τῷ σώματι ἢ παιδία, οἰκτίρμων ἐκήδετο τῶν ψυχῶν αὐτῶν κατὰ πάντα. Καὶ ἐπὶ τῶν προκοπτόντων ταῖς ἀρεταῖς καὶ τῇ πίστει αὐξανομένων ἔχαιρεν· ζηλωταὶ γὰρ ἦσαν τοῦ ἀγαθοῦ σφόδρα. Τινὰς δὲ ἔταξεν ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτοῦ εἰς περιποίησιν ψυχῶν· ὃν μὲν οἰκονόμον πάσης τῆς χρείας τῆς σωματικῆς τῆς μονῆς, καὶ δεύτερον ὑπ' αὐτὸν συνεργόν. Καὶ ἔταξεν οἰκιακοὺς καθ' ἑκάστην οἰκίαν· καὶ δεύτερον αὐτοῦ εἰς συνεργίαν. Ἡ δὲ πρώτη οἰκία τῶν μικρῶν οἰκονόμων ἐστὶν ἑτοιμάζουσα τράπεζαν αὐτοῖς καὶ ἑψῆσαι ἑψέματα κατ' αὐτούς. Λοιπὸν γὰρ πλῆθος διαφόρων ἀδελφῶν ἦν. Ἐὰν δέ τις θέλῃ πάλιν ἐγκρατεύσασθαι, ἐποίει προθύμως καὶ ἀκωλύτως τὴν ἐγκράτειαν. Καὶ μετὰ τοῦτο ἔταξεν ἄλλην οἰκίαν οἰκονόμων, ὅπως πάντας τοὺς νοσοῦντας ἀδελφοὺς ἀναπαύσωσιν ἐπιμελείᾳ γνησίᾳ κατὰ τοὺς κανόνας αὐτῶν· καὶ ἐπ' αὐτοῖς οἰκιακὸν καὶ δεύτερον κατὰ τὸ αὐτό. Πρὸς δὲ ταῖς θύραις εὐλαβεῖς, ἐστυμμένους, φιλοξένους ἔταξεν, ὅπως ὑποδέχωνται τοὺς παραβάλλοντας πρὸς τὸ ἄξιον ἑκάστου καὶ τοὺς μέλλοντας γενέσθαι μοναχοὺς ἔχωσι παρ' ἑαυτοῖς, νουθετοῦντες αὐτοὺς τὰ τῆς σωτηρίας, ἕως αὐτοὺς ἐνδύσῃ τὸ σχῆμα. Ὁμοίως καὶ ἄλλους πιστοὺς καὶ τῇ θεοσεβείᾳ κοσμίους ὥρισε διὰ τὸ ἔργον τῶν ἀδελφῶν καὶ τὰς χρείας ἀγοράσαι καὶ πωλῆσαι. Ἐκτὸς δὲ ταύτης τῆς διακονίας οἰκιακῶν, ἕκαστος οἰκιακὸς τῶν τριῶν ἔχουσι τὴν φροντίδα ταύτην, ὥστε κατὰ τρεῖς ἑβδομάδας ἀλλάξαι τοὺς ὑπηρετοῦντας τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἄλλο τάγμα εἰς τοῦτο τάξαι, οὗτοι δὲ ἵνα ἐργάσωνται τὸ ἔργον τῶν χειρῶν, ὃ ἐὰν τάξηται αὐτοῖς ὁ οἰκιακὸς κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μεγάλου οἰκονόμου ἤτοι τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς. Καὶ ἄλλαι οἰκίαι ἐτάχθησαν ὑπ' αὐτοὺς σὺν τοῖς οἰκιακοῖς αὐτῶν καὶ δευτέροις, ἐργάσασθαι τέχνας καὶ τὸ ἔργον τῶν ψιαθίων, καὶ ἑτοίμους εἰς πᾶσαν ὑπακοὴν εἶναι, μὴ ἔχειν δὲ θέλημα καρδίας ἐν οὐδενί, ἵνα καρποφορήσωσι τῷ Θεῷ[1]. Ἀπόντος δὲ τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς, ὁ δεύτερος ἱκανός ἐστιν πρὸς πᾶσαν διαταγὴν ἕως ἔλθῃ, χωρὶς πάσης ὑψηλοφροσύνης καὶ καυχήσεως, ἀλλὰ ταπεινοφροσύνῃ καὶ πραΰτητι[2] εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἀδελφῶν· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκιακοῦ καὶ δευτέρου οἰκίας. Κατηχήσεις δὲ τρεῖς, ἵνα ὁ οἰκονόμος τῆς μονῆς ποιῇ, κατὰ σάββατον μίαν καὶ τῇ κυριακῇ δύο· καὶ οἱ οἰκιακοὶ τὰς δύο νηστείας.

29. Καὶ τοῦτο ἐσπούδασεν ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, ἐκκλησίαν οἰκοδομῆσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ κώμῃ τοῖς περὶ τόπον ποιμέσι μετρίοις οὖσι, ὅπως συναχθῶσιν ἐν τῇ κυριακῇ καὶ τῷ σαββάτῳ ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ γνώμῃ Σαραπίωνος τοῦ τῆς Τεντύρων ἐκκλησίας ἐπισκόπου. Καὶ οὕτως ἦν ἀναγινώσκων αὐτοῖς κατὰ τὴν ὥραν τῆς συνάξεως, ἀπερ-

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,4. 2. Πρβλ. Ἐφ. 4,2.

χόμενος ἐκεῖ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἀναγνώστην. Καὶ ἀνήλισκεν εἰς τὰς χρείας αὐτοῖς καὶ τοῖς παραβάλλουσι ξένοις, ἕως κατεστάθη τις πρεσβύτερος ἐκεῖ. Καὶ τότε δὲ ἀναγινώσκων αὐτοῖς αὐτός, ὁποίαν εἶχε τήν τε ἐπιστήμην καὶ εὐλάβειαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τηρῶν, ὡς πρέπει καὶ τὴν διάνοιαν σὺν τῷ στόματι· καὶ βλέποντες οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν, μᾶλλον προθυμίαν ἔσχον χριστιανοὶ καὶ πιστοὶ γενέσθαι. Πολὺ γὰρ οἰκτίρμων καὶ φιλόψυχος ἦν· καὶ πολλάκις βλέπων τοὺς ἀνθρώπους μὴ ἐπιγινώσκοντας τὸν ποιήσαντα αὐτοὺς Θεόν, κατ' ἰδίαν ἔκλαιεν ἱκανῶς, ἐπιθυμῶν εἰ δυνατὸς εἴη σῶσαι πάντας.

30. Ὁ δὲ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος ἦν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀρχόμενος τῆς ἐπισκοπῆς καὶ εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα ἕως Συήνης βουλόμενος ἀπελθεῖν, τὰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ στηρίζων. Καὶ διαπλέοντος αὐτοῦ τὴν Ταβεννῆσιν, συνεξῆλθεν τοῖς ἀδελφοῖς ἐν ἀγαλλιάσει ἔμπροσθεν αὐτοῦ μετὰ ψαλμῶν. Ἦν γὰρ πολὺς ὄχλος περὶ αὐτόν, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ προειρημένος ἐπίσκοπος τῆς Τεντύρων προηγήσατο τὸν πάπαν Ἀθανάσιον λέγων· «Ἔχω πατέρα μοναζόντων ἐν τῷ τόπῳ μου, καὶ Θεοῦ ἄνθρωπον ὄντα θέλω, ἵνα καταστήσῃς αὐτὸν ἐπὶ πάντων τῶν μοναχῶν τῆς ἐνορίας μου πατέρα καὶ πρεσβύτερον», διὰ τοῦτο ἀκούσας ἐκρύβη τὸν πάπαν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ἕως παρῆλθεν. Ὅμως δὲ ἀτενίσας ἐπέγνω αὐτὸν ἐν τῷ πλοίῳ ἅγιον δοῦλον τοῦ Θεοῦ, μάλιστα ἀκούων τοὺς ποικίλους πειρασμούς, οὓς ὑπέμεινεν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν, ἧς ἕνεκεν καὶ μετὰ ταῦτα ἔπασχεν.

31. Ἐμίσει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον Ὠριγένην, οὐ μόνον ὅτι ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησίας πρὸ Ἀρείου καὶ Μελιτίου, τῶν κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ βλασφημίᾳ καὶ σχήματι...*

33. —...<ἀλη>θινὴν ζωήν, κατενύγη τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ θείᾳ αἰσθήσει. Καὶ εὐθὺς ἀναστενάζων εἰσῆλθεν εἰς ἐσταλμένον τόπον τῆς οἰκίας. Καὶ ἐπὶ πρόσωπον πεσὼν ἤρξατο δακρύειν καὶ λέγειν· «Ὁ Θεός, οὐ θέλω τὰ τοῦ κόσμου τούτου· σὲ μόνον θέλω καὶ τὸ ἔλεός σου». Πολλὰ οὖν ζητοῦσα ἡ μήτηρ εὗρεν αὐτόν· καὶ βλέπουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς ἀπὸ δακρύων, λέγει αὐτῷ· «Τίς ἐλύπησέ σε, τέκνον, καὶ ποῦ ἦς; Ἐγὼ γὰρ καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐξεδεχόμεθά σε φαγεῖν». Ὁ δὲ ἀπεκρίθη αὐτῇ λέγων· «Ἀπέλθετε, φάγετε ὑμεῖς· ἐγὼ γὰρ ἐσθίειν οὐ βούλομαι.» Καὶ οὕτως ἐν τῇ διατριβῇ τυγχάνων ἐνήστευεν ἕως ὀψέ, καὶ τὰς δύο δὲ πολλάκις, ἐγκρατευόμενος τῶν πολυτελῶν βρωμάτων καὶ τῶν τροφῶν ὡς μοναχὸς ἐπὶ ἔτη δύο. Καὶ μετὰ ταῦτα συνεχωρήθη, ἐξελθὼν εἰς μονήν, ἀναχωρεῖν σὺν τοῖς ἐκεῖσε μοναχοῖς

---

* Διὰ τὰ παραλειπόμενα τῆς § 31, τὴν § 32 καὶ τὰ παραλειπόμενα τῆς § 33 βλ. Βίον Τρίτον.

εὐλαβέσιν οὖσι, περὶ τὸν Λατοπολίτην νομόν. Ἦν δὲ τότε ὡς δεκατεσσάρων ἐτῶν.

34. Καθημένων δέ ποτε τῶν μοναχῶν ἑσπέρας ὡς ἔθος λαλεῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἤκουσέ τινος ἐξηγουμένου περὶ τῆς σκηνῆς, τά τε ἅγια καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἑρμηνεύοντος καὶ τὴν λύσιν ἐπὶ τῶν δύο λαῶν μεταφέροντος· Ὁ πρῶτος γάρ, φησί, λαὸς ἡ ἔξω σκηνή ἐστιν, ἧς ἡ λατρεία διὰ θυσιῶν ζῴων ἦν καὶ ἄρτων φανερῶν καὶ τῆς λυχνίας καὶ λύχνων καὶ ἄλλων τινῶν[1]· ἡ δὲ κλῆσις τῶν ἐθνῶν ἐστι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἤγουν τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου. Πάντα δὲ τὰ ἐν αὐτοῖς τῆς ἐξωτέρας σκηνῆς ἐστιν ἐνδοξότερα. Ἀντὶ γὰρ θυσίας ζῴων θυμιατήριον ἔχει θυμιαμάτων, καὶ ἀντὶ τραπέζης τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης τοὺς πνευματικοὺς ἄρτους ἔχουσαν, τό τε βιβλίον τοῦ νόμου καὶ ὅσα ἐστὶν ἐκεῖ, καὶ ἀντὶ τοῦ φωτὸς τῆς λυχνίας τὸ ἱλαστήριον, ὅπου ὀπτάνεται ὁ Θεὸς πῦρ ὢν καταναλίσκον[2], τοῦτ' ἔστιν ὁ Θεὸς Λόγος τῇ ἐνανθρωπήσει, ὃς ἱλασμὸς ἡμῖν ἐγένετο ἐν σαρκὶ ὀφθείς.» Καὶ μετὰ τὴν λύσιν ταύτην λέγει ὁ ἀδελφός· «Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἤκουσα καὶ τὴν λύσιν παρὰ τοῦ ἁγίου ἀνθρώπου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου, τοῦ συνάξαντος ἐν Ταβεννήσει πολλοὺς ἀδελφοὺς προκόπτοντας ἐν Χριστῷ. Καὶ πιστεύω ὅτι συγχωρήσει τινὰ τῶν ἁμαρτημάτων μου ὁ Κύριος, ὅτι ἐμνήσθην δικαίου κατὰ τὴν ὥραν ταύτην». Ταῦτα ἀκούσας ὁ παῖς Θεόδωρος ἐγένετο τῇ καρδίᾳ ὡς πῦρ καὶ εὐχόμενος ἔλεγε· «Κύριε, εἰ ἔστιν ἅγιος ἐπὶ τῆς γῆς, καταξίωσόν με αὐτὸν ἰδεῖν καὶ μαθητεύσασθαι αὐτῷ, ὅπως δι' αὐτοῦ σώσῃς τὴν ψυχήν μου». Καὶ οὕτω τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς ἐποίησεν εὐχόμενος τὰ τοιαῦτα.

35. Λοιπὸν δὲ μεθ' ἡμέρας ἀνῆλθε Πεκύσιος, εὐλαβὴς καὶ αὐτὸς γέρων, χρείας τινὸς ἕνεκε τῶν ἀδελφῶν. Ἠξίωσεν οὖν αὐτὸν ὁ Θεόδωρος ἀναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν πρὸς τὸν μέγαν Παχώμιον· καὶ ἠνέχθη. Φθάσας δὲ τῷ Κυρίῳ προσεκύνησε λέγων· «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὅτι ἐπήκουσας τοῦ αἰτήματός μου». Καὶ συντυγχάνων τῷ πατρὶ ἡμῶν Παχωμίῳ ἤρξατο κλαίειν πρὸς ταῖς θύραις. Καὶ λέγει αὐτῷ· «Μὴ κλαῖε· ἐγὼ ὑπηρέτης εἰμὶ τοῦ πατρός σου». Ἔλεγε δὲ τὸν Θεόν.

36. Καὶ μετὰ τὸ εἰσαχθῆναι εἰς τὴν μονήν, ἀκούων καὶ βλέπων τοὺς ἀδελφοὺς πορευομένους ὀρθῶς, ἐζήλωσεν ἐν καλῷ. Καὶ προκόπτων ἀνεπαύετο καὶ ἐνεδυναμοῦτο ταῖς ἐντολαῖς, διδασκόμενος παρὰ Παχωμίου τὴν τῶν ἁγίων μίμησιν ἔχοντος. Καὶ ἦν φρόνιμος ὁ παῖς, διατηρῶν ἑαυτῷ τὰ τρία ταῦτα· καθαρότητα καρδίας καὶ λόγον ἔμμετρον ἔχοντα χάριν καὶ ὑπακοὴν ἀδιάκριτον ἕως θανάτου. Ἐν δὲ ἀσκήσει καὶ ἀγρυπνίαις εὐχῶν οὐκ ἦν τινος ἐλαττούμενος, ἀλλ' ἀγωνιζόμενος τὰ μείζονα χαρίσματα κτήσασθαι[3], ὥστε παρακλήτορα εἶναι πολλῶν λυπουμένων καὶ διορθωτὴν τῶν ὑπὲρ ἡλικίαν αὐτοῦ. «Τὸ γὰρ πνεῦμα, ὅπου θέλει, πνεῖ»[4]. Ὁρῶν δὲ αὐτοῦ τὴν διαφέρουσαν

1. Πρβλ. Ἑβρ. κεφ. 9. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 12,29. 3. Α' Κορ. 12,31. 4. Ἰω. 3,8.

αὔξησιν ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ μέλλειν αὐτὸν ψυχὰς ἐμπιστεύεσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετ' αὐτόν.

37. Ἀκούσασα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦλθεν ἐπιστολὰς ἔχουσα ἐπισκόπων κελευόντων ἀποδοθῆναι αὐτῇ τὸν παῖδα. Καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν παρθένων παραξενιζομένη ἔπεμψε τὰς ἐπιστολάς, ἵνα κἂν ἴδῃ αὐτόν. Ἐλάλησεν οὖν αὐτῷ ὁ πατήρ· «Ἤκουσα ὅτι παρεγένετο ἡ μήτηρ σου διὰ σὲ καὶ ἐπιστολὰς ἤνεγκεν ἐπισκόπων. Διὰ τὰς ἐπιστολὰς οὖν ἄπελθε, ἀπάντησον αὐτῇ καὶ πεῖσον αὐτήν.» Λέγει αὐτῷ ὁ παῖς· «Εἰπέ μοι ὅτι, ἐὰν ἀπέλθω ἰδεῖν αὐτὴν ὡς μητέρα μετὰ τοσαύτην γνῶσιν, οὐ μέμψεταί με ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως; Ἀντὶ γὰρ τὸ ἀνδρίζεσθαί με μᾶλλον εἰς κατόρθωσιν ἑτέρων, πρόσκομμα τίθημι τοσούτῳ πλήθει. Οἱ υἱοὶ Λευῒ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς ἀπέκτειναν[1], ὅπως εὐαρεστήσωσι τῷ Κυρίῳ καὶ μὴ κινδυνεύσωσι τῇ ὀργῇ. Κἀγὼ οὐκ ἔχω μητέρα, οὐδέ τι τοῦ κόσμου· παρέρχεται γάρ». Λέγει αὐτῷ Παχώμιος· «Εἰ σὺ ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν ὑπὲρ μητέρα, ἐγὼ κωλύω; Ἢ μᾶλλον προτρέπομαί σε. «Ὁ φιλῶν γὰρ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος»[2]. Τοῦτο τελειότης ἐστίν. Ἀκούσαντες δὲ πάντως οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ ἐπίσκοποι οὐ λυπηθήσονται περὶ τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ τῇ προκοπῇ σου χαρήσονται. Οὐκ ἔστι μέντοι ἁμαρτία τῷ τυγχάνοντι τοῖς ἰδίοις ὡς μὴ ἰδίοις, ἀλλ' ὡς μέλη Χριστοῦ[3] ἀγαπῶντι αὐτοὺς καθ' ὁμοιότητα πάντων τῶν πιστῶν. Ἡ γὰρ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν»[4]. Καὶ οὕτω μὴ θελήσαντος τοῦ παιδὸς ὀφθῆναι αὐτῇ, ἡ μήτηρ ὑπεραγαπῶσα αὐτὸν οὐκ ἠβουλήθη πρὸς τὰ ἴδια ἀνακάμψαι· ἀλλ' ἔμεινε παρὰ ταῖς παρθενευούσαις, ἐν ἑαυτῇ λέγουσα ὅτι· «Οὐ μόνον ὄψομαι αὐτὸν ἅπαξ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ κἀγὼ κερδανῶ τὴν ψυχήν μου».

38. Πρὸ τοῦ τὸ κοινόβιον εἰς πλῆθος ἐπιδοῦναι, ἦσάν τινες παρὰ τῷ πατρὶ ἡμῶν Παχωμίῳ σαρκικὸν τὸ φρόνημα ἔχοντες, καθότι οὐ πάντες τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ αἱροῦνται. Πολλὰ οὖν οὗτος νουθετήσας αὐτοὺς μὴ ἀκούοντας τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν πορεύεσθαι ἀλλὰ λυποῦντας αὐτόν, ἀπελθὼν μακρὰν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον καὶ ηὔξατο λέγων· «Ὁ Θεός, σὺ ἐνετείλω τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾶν[5]. Ἐπιβλέψας οὖν ἐπὶ τὰς ψυχὰς ταύτας ἐλέησον καὶ κατάνυξον αὐτὰς φοβεῖσθαί σε καὶ γνῶναι τί ἐστι βίος μοναχῶν, ὅπως ἔχωσι τὴν πρός σὲ ἐλπίδα, ὡς οἱ ἄλλοι ἀδελφοί». Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν εἶδεν ὅτι οὐ θέλουσι στοιχῆσαι αὐτῷ, ἀλλὰ διαμένουσιν ἀντιλέγοντες. Παρέδωκεν οὖν αὐτοῖς κανόνα τῆς τε συνάξεως καὶ τῶν ἄλλων τύπων κατὰ ἀνάγκην. Καὶ γνόντες ὅτι οὐ συγχωρεῖ αὐτοῖς κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν πορεύεσθαι, ἀνεχώρησαν καταπτήξαντες. Καὶ οὕτω τῇ τούτων ἀναχωρήσει ηὐξάνοντο οἱ λοιποί, ὃν τρόπον αὐξάνει σῖτος τῶν ζιζανίων ἐκριζωθέντων.

39. Ἐπεὶ δὲ ὅσα εἶχον εἰς ἐλεημοσύνας ἐδίδουν, ἐγένετό ποτε

1. Πρβλ. Ἔξ. 32,27-28. 2. Ματθ. 10,37. 3. Πρβλ. Ἐφ. 5,30. 4. Ἰω. 6,64. 5. Πρβλ. Λευ. 19,18.

ὑστερεῖσθαι αὐτοὺς ἄρτων. Καὶ τοῦ θείου Παχωμίου βουλομένου πέμψαι δύο στρώματα, ἅπερ τις ἤνεγκε τῶν μοναχῶν ἀποτασσόμενος, πρὸς τὸ ἀγοράσαι σῖτον, αὐτῇ τῇ νυκτὶ ὄρθρου κρούει τις τὴν θύραν. Καὶ εἰσελθόντος, ἐπυνθάνετο αὐτὸν ὁ πατήρ, τί ἂν θέλοι. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· «Σῖτον ἐπαγγειλάμενος εἰς τὰ μέταλλα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μου, συνεβιβάσθην ἐν ὕπνοις ὑμῖν μᾶλλον ἐνεγκεῖν αὐτὸν χρῄζουσιν, ὡς ἀνθρώποις Θεοῦ». Καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ Παχώμιος· «Τοῦ μὲν σίτου χρεία ἐστὶν ἡμῖν· ἀλλὰ δὸς προθεσμίαν πρὸς τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ». Τῆς δὲ μεταφορᾶς τοῦ σίτου γενομένης ἀπὸ τοῦ πλοίου, ἐθαύμασαν οἱ ἀδελφοὶ τὴν ἐξαίφνης ἀντίληψιν τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.

40. Ἦν δέ τις ὁμολογητὴς καὶ μετὰ τοὺς μάρτυρας, Διονύσιος ὄνομα, ἀνὴρ εὐλαβής, οἰκονόμος μὲν τῆς ἐκκλησίας Τεντύρων, φίλος δὲ Παχωμίου ἐς τὰ μάλιστα. Οὗτος ἀκούσας αὐτὸν μὴ συγχωροῦντα τοῖς ἀλλαχόθεν μοναχοῖς εἰς τὴν μονὴν ἔσω μετὰ τῶν ἀδελφῶν συνδιάγειν ὅτε παραβάλλουσιν, ἀλλ' ἐν τόπῳ τινὶ κατ' ἰδίαν πρὸς ταῖς θύραις, ἐλυπήθη καθὰ φίλος. Καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθὼν εἰς Ταβέννησιν, ἤρξατο μέμφεσθαι αὐτὸν περὶ τούτου. Ὁ δὲ Παχώμιος ἀπεκρίνατο μετὰ πολλῆς μακροθυμίας. Οἶδεν ὁ Θεὸς τὴν πρόθεσίν μου· καὶ ἡ πατρική δέ σου ἀγάπη οὐκ ἀγνοεῖ, ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησα βλάψαι ψυχὴν ἁπλῶς. Καὶ πῶς ἂν ἐτόλμησα λυπῆσαι τὸν Κύριον λέγοντα· Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, ἐμοὶ ἐποιήσατε[1]; Πῶς δ' ἂν οὕτως ἀλόγως ἀπεχώρισα τοὺς ἀδελφούς μου ὡς ἐξουθενῶν αὐτούς; Μὴ γένοιτο τοῦτο. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις εἶδον τὸ κοινόβιον ὅτι διαφόρους ἀνθρώπους ἔχει νεοφύτους μήπω εἰδότας τί ἐστι μοναχὸς καὶ παιδία μὴ αἰσθανόμενα δεξιὰν ἢ ἀριστεράν[2], ἡγησάμην ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τιμὴν μᾶλλον τῶν παραβαλλόντων ἡμῖν πατέρων καὶ ἀδελφῶν, τῇ μὲν ὥρᾳ τῆς συνάξεως συνέρχεσθαι μεθ' ἡμῶν, μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν εἰς πρέποντα καὶ ἥσυχον τόπον ὄντας ἐσθίειν καὶ ἀναπαύεσθαι, ἐμοῦ ὑπηρετουμένου αὐτοῖς, καθὼς ὑπηρέτησεν ὁ Ἀβραὰμ τῷ Κυρίῳ ὑπὸ τὴν δρῦν κατ' ἰδίαν[3]. Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἐπείσθη, γινώσκων αὐτὸν πάντα ποιεῖν κατὰ Θεόν.

41. Ἦν τις γυνὴ τῶν ἐκεῖ πολιτευομένων τινὸς αἱμορροοῦσα. Καὶ ἀκούσασα περὶ τοῦ μεγάλου Παχωμίου ἠξίωσε τὸν προειρημένον Διονύσιον ὡς φίλον αὐτοῦ μεταπέμψασθαι τοῦτον, ὥστε συλλαλῆσαι περὶ ἀναγκαίου τινός. Μεταπεμφθεὶς οὖν ὁ μέγας ἐκάθητο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὁμιλῶν αὐτῷ. Κἀκείνη πιστεύσασα τῷ ἐνανθρωπήσαντι Θεῷ καὶ εἰπόντι τοῖς μαθηταῖς· «Ὁ ὑμᾶς δεχόμενος ἐμὲ δέχεται»[4], προσελθοῦσα ἥψατο τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κουκουλίου καὶ ἰάθη παραχρῆμα.

42. Μετὰ τοῦτο μοναστηρίου τινὸς πλησιάζοντος ἐκεῖσε, οὗ ὁ

1. Πρβλ. Ματθ. 25,40. 2. Πρβλ. Ἰωνᾶ 4,11. 3. Πρβλ. Γέν. κεφ. 8.
4. Ματθ. 10,40.

πατὴρ εἶχεν ἔθος παραβάλλειν τῷ ἁγίῳ πατρί, ἣν τις ἀδελφὸς ἐκεῖ τάξιν οἰκονομίας αἰτούμενος. Λογισάμενος οὖν ὁ πατὴρ τῆς μονῆς ταύτης μὴ ἄξιον εἶναι τὸν ἀδελφὸν τοῦ αἰτήματος, καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὸν πεῖσαι, λέγει αὐτῷ ἐμμεθόδως ὡς· «Ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχώμιος παρήγγειλε μὴ ποιῆσαι τοῦτο, καλῶς εἰδὼς ὅτι μήπω ἄξιος εἶ, οὗ λέγεις, αἰτήματος». Ἀκούσας δὲ ἐκεῖνος ἔσυρεν αὐτὸν μετὰ θυμοῦ λέγων· «Δεῦρο ἄγωμεν πρὸς αὐτόν, καὶ συστήσει κατ' ἐμοῦ τὸ λεγόμενον». Ὁ δὲ μετὰ φόβου καὶ λύπης ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἀπορούμενος οἷον ἄρα τέλος ἐπισυμβαίη τῇ ὑποθέσει. Καὶ φθάσαντες ἐκεῖ εὑρήκασιν αὐτὸν οἰκοδομοῦντα τεῖχος τῇ μονῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν. Πλησιάσας οὖν ἐκεῖνος μετὰ θυμοῦ μεγάλου λέγει πρὸς τὸν Παχώμιον· «Κατάβηθι, ψεῦστα, καὶ παράστησον κατ' ἐμοῦ τὴν ἁμαρτίαν». Καὶ αὐτοῦ σιωπῶντος, ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· «Ἐνεφράγη τὸ στόμα σου»[1] μηδὲν εἰς ἀπολογίαν εὑρόν; Τίς δέ σε ἀναγκάζει ψεύσασθαι, μᾶλλον ὅτι καὶ λέγεις σεαυτὸν διορατικόν, πεπωρωμένος ὢν τῇ ὁράσει»; Καὶ αὐτοῦ ταῦτα λαλήσαντος, λοιπὸν ἀποκρίνεται ὁ μέγας, μηδὲν ἐγνωκώς, ὧν ἔλεγεν ἐκεῖνος· «Ἥμαρτόν σοι, συγχώρησόν μοι. Οὐδέποτε σὺ ἐπλημμέλησας»; Ὁ δὲ ἀκούσας ἡσύχασεν ἀπὸ τῆς χολῆς. Καὶ καταβὰς ὁ γέρων ἀπὸ τοῦ ἔργου ζητεῖ τὸν πατέρα τῆς μονῆς ἐκείνης. Καὶ εὑρὼν αὐτὸν κλαίοντα καὶ συντετριμμένον τῇ καρδίᾳ[2], λέγει αὐτῷ· «Τί ἐστι τὸ πρᾶγμα τοῦτο»; Ἀποκρίνεται λέγων· «Ἠτεῖτο ἡμᾶς οὗτος διακονίαν ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν, κἀγὼ γνοὺς ὅτι οὐ δύναμαι παραιτήσασθαι αὐτὸν ὡς οὐκ ἀκούοντά μου, ὠνόμασά σε ὅπως ἡσυχάσῃ. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι παρὰ Κυρίου ἐδόθη σοι χάρισμα τοῦ μὴ ταχέως λαθεῖν σε δολιότητα. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἄφρων οὗτος προσέθετο μᾶλλον τοῖς ἰδίοις κακοῖς λοιδορήσασθαι δίκαιον ἄνδρα». Καὶ λέγει αὐτῷ Παχώμιος· «οὐκ ἦλθες ἐξετάσαι με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Ἄκουσόν μου. Δὸς αὐτῷ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, ὅπως διὰ τούτου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκσπάσωμεν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Συμβαίνει γὰρ καὶ κακὸν ἄνδρα εὐεργετούμενον εἰς αἴσθησίν τινα τοῦ ἀγαθοῦ ἐλθεῖν. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τὸ συμπάσχειν ἀλλήλοις». Καὶ οὕτω μετὰ τὸ τυχεῖν οὗ ἤθελεν ἐκεῖνος, ἀνέκαμψεν εὐθέως μετὰ νήψεως σφόδρα· καὶ περιπτυσσόμενος τὸν μέγαν Παχώμιον ἐξωμολογήσατο λέγων· Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ[3], λίαν ὑψώθης ὑπὲρ ἃ ἠκούσαμεν. Εἴδομεν γάρ σου τὴν νίκην ἐν τῷ ἀγαθῷ[4], ὅτι ἐμοῦ ἐφείσω τοῦ ἄφρονος καὶ ἁμαρτωλοῦ. Εἰ γὰρ μὴ ἐμακροθύμησας ἀληθῶς, ἀλλ' εἶπές τι κατ' ἐμοῦ, ἐγενόμην ἂν ἀποστάτης τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ. Εὐλογητὸς εἶ, ὅτι διὰ σοῦ ἡ ζωή μου».

43. Ἐλθών τις εἰς τὴν μονὴν ἠξίωσε τὸν μέγαν ἰάσασθαι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ δαιμονιζομένην. Καὶ ἀκούσας, ἐπειδὴ οὐκ ἦν ἔθος αὐτῷ

---

1. Πρβλ. Ψαλμ. 62,12. 2. Πρβλ. Ἡσ. 61,1. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 6,11. 4. Πρβλ. Ρωμ. 12,21.

γυναιξὶν ὁμιλεῖν, ἔπεμψε διὰ τοῦ πρὸς ταῖς θύραις λέγων· «Ἕν τῶν ἱματίων αὐτῆς πεπλυμένον ἀπόστειλον ὧδε». Καὶ ἐνεχθέντι ἐπιβλέψας αὐτῷ ὅπως εὔξηται, εἶπεν· «Οὐκ ἔστιν αὐτῆς τὸ ἱμάτιον». Καὶ αὐτοῦ διαβεβαιωσαμένου πρὸς αὐτὸν αὐτῆς εἶναι, πέμπει φάσιν αὐτῷ λέγων· «Αὐτῆς μέν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τηρεῖ τὴν ἁγνείαν αὐτῆς παρθενεύουσα τυγχάνουσα. Ἐπιβλέψας γὰρ αὐτῷ συνῆκα μὴ εἶναι ἁγνήν. Διὸ εἴρηκα· Αὐτῆς οὐκ ἔστιν. Ὁμολογήσει οὖν φυλάσσειν ἑαυτὴν εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντός σου, καὶ τότε οἰκτειρήσας ἰάσεται αὐτήν». Καὶ οὕτως ἀνακρίναντος αὐτὴν τοῦ πατρὸς αὐτῆς μετὰ θυμοῦ καὶ λύπης, ὡμολόγησεν καὶ μετὰ ὅρκου ἐπηγγείλατο μηκέτι πράττειν κακόν. Τότε ἀπέστειλεν αὐτῷ ἔλαιον εὐχῆς. Καὶ ἤλειψεν αὐτὴν ἐν πίστει· καὶ ἰάθη.

44. Ἄλλος δέ τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤνεγκε σκληρὸν δαίμονα ἔχοντα. Καὶ λαβὼν ἄρτον παρ' αὐτοῦ ὁ πρὸ ταῖς θύραις ἔδωκεν αὐτῷ, ὅπως ψωμίσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν παραγγελίαν αὐτοῦ, ὥστε ἰαθῆναι αὐτόν. Καὶ τῇ ὥρᾳ πεινάσαντος τοῦ πάσχοντος, ἤνεγκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ τὸν ἄρτον· κἀκεῖνος οὐχ ἥψατο αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔφαγε. Καὶ λοιπὸν ἄλλοτε ἀνοίξας φοινίκια καὶ τυρία χλωρά, μικρὰ κλάσματα ἄρτου ἔβαλεν ἔσω ἐν αὐτοῖς, ὅπως μὴ γινώσκων φάγῃ αὐτά. Καὶ ἀρξάμενος πάλιν ἐσθίειν ἤνοιξε καὶ ἐξέβαλε τὰ κλάσματα καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔφαγε. Καὶ οὕτως ἀφῆκεν αὐτὸν δύο ἡμέρας ἄτροφον, ἕως ἀτονήσῃ· καὶ ποιήσας ἀθήραν, ἐν ᾗ ἦν μεμειγμένος ὁ ἄρτος, ἐψώμισεν αὐτὸν ἀλείψας ἐλαίῳ ἁγίῳ· καὶ εὐθὺς ἀναπαυσάμενος ὕπνωσε. Καὶ ἐλθὼν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν αἰνῶν τὸν Θεὸν ἀπήγγειλεν αὐτῷ περὶ τῆς ἰάσεως τοῦ παιδός.

45. Καὶ ἄλλα πολλὰ ἰάματα δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ Κύριος, ὁ οἰκονομῶν ἀεὶ διὰ τῶν ἁγίων τῶν ψυχῶν τὴν σωτηρίαν, καὶ ἐν τοῖς κοσμικοῖς καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς. Ἐὰν δὲ πάλιν, εὐχομένου αὐτοῦ περὶ ὑγείας τινός, μὴ δῷ ὁ Κύριος τὸ αἴτημα, οὐκ ἐξενίζετο οὐδὲ ἐλυπεῖτο ὡς μὴ εἰσακουσθείς, εἰδὼς τῶν ἁγίων τὸν σκοπόν. Καὶ αὐτὸς εὐχόμενος ἔλεγεν τό· «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου καὶ μὴ τὸ ἐμόν»[1]. Ἐδίδασκε γὰρ ἡμᾶς ἐν τούτῳ ὁ μετὰ τοῦ πατρὸς ἓν εἰς πάντα[2], ὅτι οὕτως ὀφείλει εἶναι.

46. Ἐὰν δέ τις ἀναγινώσκων τοὺς ἑκάστοτε λόγους τῆς προσευχῆς αὐτοῦ εἴπῃ· «Πόθεν ὑμῖν τοῖς συγγραψαμένοις τούτων ἡ γνῶσις»; μνημονεύσῃ πρῶτον μὲν ὅτι εἰρημένον ἐστίν, ὅτι παρὰ πατέρων ἀρχαίων ἠκούσαμεν ταῦτα μετὰ ἀκριβείας ἐξετάσαντες· καὶ ὅτε γὰρ αὐτὸς ὁ ἅγιος, καθήμενος ἐξηγεῖσθαι, ἕως τοῦ λογισμοῦ αὐτοῦ ἐφανέρου αὐτοῖς καὶ τὸ πῶς εὔξασθαι περὶ ἑκάστου αἰτήματος, ἀφθόνως διδάσκων πάντας τὴν πίστιν ἔχειν εἰς τὸν Κύριον καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην ἔχειν μετὰ ἀληθείας εἰς τὸν πλησίον.

1. Πρβλ. Ματθ. 26,42. 2. Πρβλ. Ἰωάν. 10,30.

47. Ἔλεγε δὲ καὶ ταύτην τὴν διδαχήν, μετὰ τὰ ἰάματα τὰ φανερὰ τῶν σωμάτων καὶ πνευματικὰ ἰάματα <εἶναι>· «Ἀνὴρ γὰρ τυφλὸς τῇ διανοίᾳ, φησίν, ἀνθ' ὧν οὐ βλέπει τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν εἰδωλολατρίαν, εἰ μετὰ ταῦτα τῇ εἰς τὸν Κύριον πίστει ὁδηγηθεὶς ἀναβλέψει ἐπιγνῶναι τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν[1], ἆρα τοῦτο οὐκ ἔστιν ἴασις καὶ σωτηρία; Καὶ ἄλλος μογγὸς τῷ ψεύδει, μὴ λαλῶν ἀλήθειαν[2], καὶ συμβιβασθεὶς ὑπὸ ἀνθρώπων Θεοῦ λαλεῖν τὰ δίκαια, καὶ οὗτος τῷ πνεύματι οὐκ ἐθεραπεύθη; Ἄλλος δὲ τῇ ἀργίᾳ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας βεβλαμμένος, ἐὰν τὸ ἔλεος γένηται αὐτῷ καὶ παυσάμενος τῆς ἀργίας[3] ἐργάσηται τὸ ἀγαθόν, ἆρα καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι θεραπεία; Καὶ ἕτερος πόρνος τυγχάνων ἢ ὑπερήφανος, ἐὰν μετανοήσῃ φόβῳ Θεοῦ διά τινος δούλου αὐτοῦ, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι σημεῖον»;

48. «Ἠρώτησέ μέ τις τῶν ἀδελφῶν λέγων· Εἰπὲ ἡμῖν ὅραμα ὧν βλέπεις. Κἀγὼ ἔλεγον αὐτῷ· Τὰ μὲν ὁράματα ὁ κατ' ἐμὲ ἁμαρτωλὸς οὐκ αἰτεῖται τὸν Θεὸν ἰδεῖν· παρὰ τὸ θέλημα γὰρ αὐτοῦ ἐστι καὶ πλάνη. Θέλοντος δὲ τοῦ Θεοῦ, ἐν παντὶ γινομένῳ, ἕως ἐξεγείρῃ νεκρόν, οὐ βλάπτεται δοῦλος Θεοῦ ὑπερηφανίᾳ ἢ καυχήσει· ὁπότε γὰρ οὐκ εἶχεν, οὐκ ἂν εἶδεν ἁπλῶς ὅτι ἡ πρόνοια κυβερνᾷ τὰ πάντα. Ἄκουσον δὲ ὅμως περὶ μεγάλου ὁράματος. Ἄνθρωπον ἐὰν ἴδῃς ἁγνὸν καὶ ταπεινόφρονα, ὅραμα μέγα ἐστίν. Ὁράματος γὰρ τοιούτου τί μεῖζόν ἐστιν, τὸν ἀόρατον Θεὸν ἐν ὁρατῷ ἀνθρώπῳ ναῷ αὐτοῦ ἰδεῖν; Ὁμοίως δὲ νοήσωμεν τῶν ἁγίων τὸ διορατικόν, τῶν ψυχῶν τὰ ἐνθυμήματα ὁρᾶν, ὡς ἐπὶ Ἐλισσαίου κατὰ Γιεζί[4]. Ὅταν γὰρ ὁ ἐν αὐτοῖς Κύριος ὁ τὰ πάντα ἐρευνῶν ἀποκαλύπτῃ αὐτοῖς, διορατικοί εἰσιν· καὶ μὴ ἀποκαλύπτοντος, ὡς πάντες ἄνθρωποί εἰσιν. Μέντοι γε ἀδιάλειπτον ἕτερον διορατικὸν ἔχουσι τὸν Κύριον ὁρᾶν· ὅπερ τις αὐτῶν δηλῶν ἡμῖν ἔλεγε· «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός»[5]. Καὶ οὐ κρίνεταί τις ὡς μὴ ὁρῶν τὰ κρυπτά, κρίνεται δέ, ἐὰν τὴν ὁμοίωσιν ἔχῃ τῶν ἐν τῷ ψαλμῷ ὑπὸ τοῦ πνεύματος κατακρινομένων, λέγοντος αὐτοῦ· «Οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν»[6].

49. «Τοῦτον δὲ τὸν βαθμὸν τοῖς παιδίοις μᾶλλον εὔκολόν ἐστιν ἔχειν, ὅπως ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἀκούοντες ζηλώσουσιν εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἐκτείνεσθαι[7], ἕως καταντήσωσιν εἰς τελειότητα, ὡς Σαμουὴλ ἐν τῷ ναῷ[8]. Καθαρὰ γὰρ γῆ ἑτοίμη ἄμπελον φυτευθῆναι κατὰ μέρος· ἡ δὲ χέρσος διὰ πολλῶν μόγις καθαρίζεται, ἵνα φυτευθῇ σπόρον ἀγαθόν. Οἴδαμεν δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ καθαρὰ γῆ ἀμελουμένη, ὡς γέγραπται, χερσωθήσεται[9], κἂν φυτευθεῖσα ἦν καλὸν σπέρμα. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς χέρσου τὸ καθαρὸν ἐν ἐπιμελείᾳ καὶ σπουδῇ ἀξία γίνεται. Τηρήσωμεν οὖν τὰ παιδία, ὡς θέλει ὁ Θεός, ὅπως ὁ αὐτὰ φυλάσσων, ὡς γέγραπται,

1. Πρβλ. Ἰω. 17,3. 2. Πρβλ. Ἐφ. 4,25. 3. Πρβλ. Ἐφ. 4,28. 4. Πρβλ. Δ' Βασ. 4,27. 5. Ψαλ. 15,8. 6. Ψαλ. 53,5. 7. Πρβλ. Φιλ. 3,13. 8. Πρβλ. Α' Βασ. 2,18. 26. 9. Πρβλ. Παρ. 24,31. 46.

τὰ νήπια[1] διαφυλάξῃ καὶ τὴν ἡμῶν ψυχὴν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Μηδεὶς δὲ τολμήσῃ ψυχὴν βλάψαι κἂν λογισμῷ, ἵνα μὴ ἐξορύξῃ κόρην ὀφθαλμοῦ βλέποντος τὸν Θεὸν τὸν δίκαιον κριτήν[2]. Τὸ δὲ πῶς αὐτοὺς φυλάξαι, οὐ χρεία πολλῶν εἰπεῖν· εἷς λόγος ἱκανός ἐστιν· ἄνθρωπος φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀληθείᾳ καθαρίζων τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ ἕως τέλους οὗτος δύναται φυλάξαι τὰ νήπια μετὰ τοῦ Κυρίου· χρείαν γὰρ ἔχει αὐτοῦ».

50. Θεόδωρος δέ, περὶ οὗ ἐλαλοῦμεν ἔμπροσθεν, νεώτερος ὤν, ἑκὼν ἀνετρέφετο γνησίοις λόγοις Θεοῦ καὶ ἐνεδυναμοῦτο τῷ πνεύματι, σκοπῶν ἐν πᾶσι τὸν ὁδηγοῦντα αὐτὸν πατέρα ἄμεμπτον ὄντα· καὶ ἦν ὑπήκοος αὐτῷ ὡς τῷ Θεῷ. Καὶ ἐὰν ἐγένετο, διατάσσοντα αὐτῷ ποιῆσαί τι, τοῦ ἀλλάξαι ἄλλοτε τὸ τεταγμένον καὶ μεμφόμενον αὐτὸν λέγειν· «Διὰ τί τοῦτο ἐποίησας»; οὐκ ἐξενίζετο ἢ ἐδικαιολογεῖτο εἰς σύστασιν τοῦ ἰδίου λόγου, ἀλλ' ἐσιώπα καὶ ἐπίστευεν αὐτῷ λέγοντι μέμψιν, ἐν ἑαυτῷ λέγων· «Ἄνθρωπος Θεοῦ οὐκ ἀλλάσσει τὸν λόγον αὐτοῦ· ἀλλ' ἴσως ἐμοῦ μὴ ὄντος ὀρθοῦ, κατὰ τὸ θέλημά μου ἔταξέ με ὡς ἐν ἐκστάσει ὢν ἁγίου πνεύματος. Ἐπεὶ εἰ μὴ οὕτως εἶχεν, πῶς μετὰ τὴν διαταγὴν ἐκείνην μέμφεταί με; Εὑρίσκω γὰρ ὅμοιον ἐν Ἱερεμίᾳ, μεμφομένου τοῦ Κυρίου τὸν λαὸν περὶ θυσιῶν μὴ ποιοῦντα αὐτὰς ἐν ἀληθείᾳ, ὅτι· οὐκ ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν[3]· καίτοι γε ἐνετείλατο διὰ Μωϋσέως[4]. Ὅθεν ὀφείλω κἀγὼ κλαίειν, ἕως ἂν ὁ Κύριος κατευθύναι μου τὴν καρδίαν ἀξίως τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ὑπακοῆς».

51. Καί ποτε τῶν ἀδελφῶν ἐν νήσῳ ὄντων θερίσαι θρύα, μετ' αὐτῶν ἦν Θεόδωρος ἑτοιμάζων τὰς τραπέζας. Ὀψὲ δὲ μίαν ἦλθεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος ἀπὸ τοῦ ἔργου νοσῶν. Καὶ κατακειμένῳ αὐτῷ καὶ ῥιγῶντι ἐπέβαλεν αὐτῷ στρῶμα τρίχινον ὁ Θεόδωρος. Καὶ ἰδὼν οὐκ ἠθέλησε, λέγων· «Ἆρόν αὐτὸ καὶ βάλε ἐπάνω μου ψιαθίον καθὼς πάντες οἱ ἀδελφοί». Καὶ δράκα φοινίκων ἐξέτεινεν αὐτῷ, ὅπως λάβῃ· καὶ μὴ λαβὼν μετὰ δακρύων λέγει· «Ἐπειδὴ ἡμεῖς ἔχομεν τῶν ἀδελφῶν τὸν κάματον καὶ τὰς χρείας οἰκονομῆσαι, διὰ τοῦτο ἐξουσιάζομεν ἑαυτοῖς ἀναλίσκειν; Καὶ ποῦ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ; Ἆρα διῆλθες ὅλας τὰς καλύβας τῶν ἀδελφῶν ταύτην τὴν ὥραν καὶ ἠσφαλίσω μὴ εἶναί τινας αὐτῶν ἀσθενοῦντας; Καὶ ἕως τούτων γὰρ κριτὴς ὁ Θεός».

52. Ἐδοκίμαζε δὲ τῇ διακρίσει τοῦ πνεύματος καὶ τὰς κράσεις ὁποίας εἶναι· καθότι οἱ δαίμονες ἐν παντὶ ἐπιχειροῦσιν ἐμποδίζειν τοὺς πιστούς. Καί ποτε δὲ ἐν τῇ μονῇ κατέλαβεν αὐτὸν πυρετός· καὶ ἦν ἀνακείμενος ἄτροφος ὅλην ἡμέραν καὶ τὴν δευτέραν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρίτην μὴ φαγών, ἦν ἐγειρόμενος κατ' ὀλίγον εἰς εὐχήν, τὸν Θεὸν

---

1. Πρβλ. Ψαλμ. 114,6. 2. Πρβλ. Β' Τιμ. 4,8. 3. Πρβλ. Ἱερ. 7,22. 4. Πρβλ. Ἐξ. 20,23.

ἐπιποθῶν· καὶ ἐκουφίσθη τῆς νόσου. Καὶ κρούσαντος τοῦ οἰκονόμου φαγεῖν, ὡς ἔθος ἦν, περιζωσάμενος τὴν ὀσφὺν ἀπῆλθεν εἰς τὴν τράπεζαν τῶν ὑγιαινόντων ἀδελφῶν φαγεῖν, αἰσθανόμενος τὴν νόσον μὴ φυσικὴν εἶναι· καὶ ηὐχαρίστει τῷ Κυρίῳ τῷ ἐνδυναμώσαντι αὐτόν. Καὶ οὕτως, ἐὰν εἶδεν ἄλλον, διωρθοῦτο αὐτὸν μὴ ἐμπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Καί ποτε πάλιν, κἂν ἅγιος ἦν, ἀλλ' ἀσθενὲς τὸ σῶμα, καὶ αὐτὸς ἦν φέρων τὴν ἀσθένειαν, ὅτι δοκιμαστὴς ὁ Θεὸς τῶν δούλων αὐτοῦ ποικίλως.

53. Ἕτερος δὲ ἀδελφὸς κακωθεὶς εἰς θάνατον, εἰς ἕτερον κελλίον ἦν ἐγγὺς κατακείμενος. Καὶ αἰτήσαντος αὐτοῦ τὸν πατέρα τῆς μονῆς μικρὸν κρέας τραφῆναι — ἦν γὰρ τὸ σῶμα ἔχων ὀστοῦν μόνον τῷ χρόνῳ τῆς κακώσεως — καὶ μήπω δοθέντος αὐτῷ, λέγει τινὶ ἀδελφῷ· «Κρατῶν με ἀπάγαγε πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν Παχούμιον». Καὶ πλησιάσας ἔρριψεν ἐπὶ πρόσωπον ἑαυτόν, λέγων τὴν αἰτίαν. Καὶ κατανοήσας αὐτὸν ἄξιον εἶναι τοῦ αἰτήματος, ἀνεστέναξεν. Καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ αὐτῷ ἠνέχθη καθὼς πᾶσιν τὸ τί ἂν φάγοι. Καὶ μὴ φαγὼν λέγει· «Προσωπολῆπται, ποῦ τὸ γεγραμμένον· «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν»[1]; Οὐχ ὁρᾶτε τοῦτον νεκρὸν ὄντα; διὰ τί ὅλως πρὸ τοῦ αἰτῆσαι αὐτὸν οὐκ ἐφροντίσατε αὐτοῦ ἀξίως, καὶ ζητήσαντος αὐτοῦ τὸ αἴτημα, διὰ τί παρεβλέψατε αὐτόν; Ἀλλ' ἐρεῖτε ὅτι· ἐπειδὴ μὴ ὄντος ἔθους τροφῆς τοιαύτης, ὑπερείδομεν αὐτόν. Οὐκ ἔστιν οὖν διαφορὰ νόσου; οὐ πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς[2]; Κἂν οὐκ ἠδυνήθητε διακρῖναι ὅτι καλὸν τοῦτο δίχα γνώμης ἡμῶν, διὰ τί οὐκ ἐδηλώσατέ μοι»; Καὶ ταῦτα λέγων ἐδάκρυσεν· ἀεὶ γὰρ σημεῖον αἰσθήσεως δάκρυα, κἂν ᾖ τις αἰσθανόμενος μὴ δακρύων ἐν καιρῷ καθότι συμβαίνει· ἀλλ' ἔστι καὶ ἔσω τὸ δακρύειν. Καὶ ἀκούσαντες ταῦτα, ἐσπούδασαν ἀγοράσαντες τὸ εἶδος ψωμίσαι αὐτὸν τὸν κάμνοντα. Ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἔφαγε λάχανον ἑψητὸν ὡς ἔθος πᾶσιν.

54. Ἰδὼν δέ, ἀδελφῶν πολλῶν γενομένων, τὴν μονὴν στενοχωρουμένην, μετήγαγέ τινας αὐτῶν εἰς ἄλλην κώμην ἔρημον, λεγομένην Παβαῦ· καὶ οὕτω σὺν αὐτοῖς ἐπλάτυνε τὴν μονὴν οἰκοδομῶν, σκοπῶν πολλῶν εἶναι τὴν κλῆσιν παρὰ Κυρίου[3]. Καὶ ἔταξεν οἰκονόμον σὺν δευτέροις ἄλλοις ἐκεῖ οἰκονομῆσαι τοὺς ἀδελφούς, καὶ οἰκιακοὺς καὶ δευτέρους κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς πρώτης μονῆς Ταβεννήσεως. Καὶ ἔγραψεν αὐτοῖς εἰς μνήμην, ἵνα μή τις βλάψῃ τὸν πλησίον, ἀλλ' ἕκαστος τῷ ὅρῳ αὐτοῦ στοιχήσῃ· καλὴ γὰρ ἡ τάξις· ὁ μὲν τέλειος καὶ ἐν ἀταξίᾳ ἀπρόσκοπός ἐστιν, ὡς γέγραπται· «Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται»[4]. Καὶ ἐπεσκέπτετο νύκτα καὶ ἡμέραν τὰς δύο μονὰς ὡς δοῦλος τοῦ ποιμένος τοῦ καλοῦ[5]. Καὶ μετὰ ταῦτα πληθυνθέντων τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένῃ Παβαῦ, με-

---

1. Ματθ. 19,19. 2. Πρβλ. Τίτ. 1,15. 3. Πρβλ. Ματθ. 20,16. 4. Ψαλμ. 36,19. 5. Πρβλ. Ἰω. 10,11.

τὰ χρόνον ἦλθέ τις γηραιὸς ἀσκητής, πατὴρ ἄλλου μοναστηρίου ἀδελφῶν ἀρχαίων, ὀνόματι Ἐπώνυχος. Καὶ ἠξίωσεν αὐτόν, ὅπως δέξηται τὴν μονὴν αὐτοῦ λογισθῆναι τῷ κοινοβίῳ τῶν ἀδελφῶν· ἡ δὲ μονὴ λέγεται Χηνοβοσκείων. Καὶ οὕτω λαβὼν καὶ ἄλλους ἀδελφούς, ἤνεγκεν αὐτοὺς ἐκεῖ· καὶ εὐξάμενος ἐν τῷ τόπῳ παρέδωκεν αὐτοὺς τῷ Θεῷ μεῖναι ἐκεῖ μετὰ τῶν ἄλλων τὸ πρῶτον ὄντων ἀδελφῶν, ὅπως τοῖς αὐτοῖς κανόσι στοιχήσουσι· καὶ ἐκεῖ ὁμοίως οἰκονόμον καὶ δεύτερον τῆς μονῆς καὶ οἰκιακοὺς καὶ δευτέρους οἰκιῶν ἔταξεν. Καὶ εἰς τετάρτην μετὰ ταῦτα λεγομένην Μώνχωσιν μονὴν πάλιν ποτὲ οὖσαν ἤγαγε τοὺς ἀδελφοὺς ἐκεῖσε κατὰ τὸν ὅρον τῆς κοινωνίας, ἀξιωθεὶς ὑπὸ τῶν μεγάλων τῆς μονῆς ἐκείνης· καὶ τοὺς θεσμοὺς παρέδωκεν αὐτοῖς. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀρχαῖός τις καὶ ἅγιος μονάζων, ὀνόματι Ἰωάννης, τέλειος ἀσκητής. Οὕτως ἐπεσκέπτετο τοὺς ἀδελφοὺς μετὰ πολλῆς σπουδῆς· καὶ λαβὼν δυνατοὺς τῷ πνεύματι ἀδελφούς, καθ' ἑκάστην μονὴν ἔταξεν εἰς κυβέρνησιν τῶν ἀδελφῶν ὡς ἐπὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ.

55. Καί ποτε πλέων εἰς αὐτὴν τὴν Μώνχωσιν ἐν πλοιαρίῳ μετὰ ἄλλων δύο ἀδελφῶν, ὀψὲ τῇ ὥρᾳ τοῦ γεύσασθαι ἡτοίμασαν. Καὶ καθημένων αὐτῶν φαγεῖν, ἰδὼν ὅτι πολλὰ τὰ παρακείμενα τῇ τραπέζῃ βρώματα, τυρία, συκίδια, ἐλαίας καὶ ἕτερα πολλά, ἤρξατο ἄρτον μόνον ἐσθίειν· αὐτοὶ δὲ ἀδιακρίτως ὅσα ἐστὶν ἐπέβαλον χεῖρα. Καὶ προσέχων τις εἶδεν αὐτὸν δακρύοντα. Καὶ μετὰ τὸ ἐγερθῆναι ἐξετασθεὶς τὸ τί ἂν εἴη τοῦτο, λέγει οὐδέν· καὶ ἀξιωθεὶς δεύτερον, εἶπε· «Δι' ὑμᾶς λυποῦμαι, φησίν, μὴ ἐγκρατεῖς ὄντας· ὀφείλει γὰρ ὁ τὰ ἄνω φρονῶν ἐγκρατεύεσθαι ἀξίως καὶ μὴ ἔχειν θέλημα βρωμάτων. Οὐ μέντοι ἁμαρτία ἐστὶ τὸ φαγεῖν, μάλιστα τὰ εὐτελῆ· ἀλλὰ καλὸν τὸ μὴ ἐξουσιάζεσθαι ὑπό τινος[1], κατὰ τὸν ἀπόστολον. Ἐγὼ δὲ ἁμαρτωλὸς τυγχάνων, εὑρὼν καλοὺς τοὺς ἄρτους, ἠρκέσθην αὐτοῖς μόνοις. Καὶ ἄλλοτε πάλιν, ὡς ὁ Κύριος δίδωσιν, ἐσθίω». Καὶ ἀκούσαντες ταῦτα, ἐζήλωσαν καὶ αὐτοὶ ἐγκρατεῖς βρωμάτων γενέσθαι.

56. Καὶ καθημένου δὲ αὐτοῦ πολλάκις ἐξηγήσασθαι τοῖς ἀδελφοῖς, ὠφέλει αὐτούς, πρῶτον μὲν ἀμέμπτους εἶναι ἐν τῷ εἰδέναι καὶ μὴ ἀγνοεῖν τὴν πανουργίαν τῶν ἐχθρῶν, ἀντικεῖσθαι δὲ αὐτοῖς τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου· «ἐν τῷ γὰρ Θεῷ, φησίν, ποιήσομεν δύναμιν»[2]. Καὶ λοιπὸν τὰ λόγια τῶν θείων γραφῶν ἡρμήνευεν αὐτοῖς, μάλιστα τὰ μὴ εὐνόητα καὶ βαθέα, καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου καὶ σταυροῦ καὶ ἀναστάσεως οὕτω λέγων· «Περὶ τοῦ γενέσθαι ἄνθρωπον τὸν Θεὸν Λόγον ἀρκεῖ ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ ἐκ πολλῶν τοῦτο, λέγοντος αὐτοῦ ἐν Ἡσαΐᾳ· «Ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη»[3]· καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅτι· «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»[4]. Περὶ δὲ τοῦ σταυροῦ, ὁ κριὸς ὁ κατεχόμενος τῶν κεράτων ἐν φυτῷ

1. Πρβλ. Α' Κορ. 6,12. 2. Ψαλμ. 59,14. 3. Ἠσ. 66,18. 4. Ἰω. 1,14.

σαβὲκ ξύλῳ[1] ὄντι καὶ εἰς ὁλοκάρπωσιν ἀνενεχθεὶς ἀντὶ Ἰσαάκ, ἱκανῶς μάλιστα Ἀβραὰμ λέγοντος περὶ αὐτοῦ ὅτι· «Ὤφθη Κύριος ἐν τῷ ὄρει», σημαίνων τὸν σταυρὸν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐν εὐαγγελίῳ μαρτυρεῖ ἡ κτίσις ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὰς δυνάμεις[2], ὅτι πάντων ἐστὶ δεσπότης ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς Ἰησοῦς. Καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ σώματος αὐτοῦ λέγει διὰ τοῦ Ἡσαΐου μετὰ τὸν θάνατον ὅτι· «Καὶ βούλεται ὁ Κύριος καθαρίσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς πληγῆς»[3], τοῦτ' ἔστιν ἀναστῆσαι αὐτὸν ἀναίτιον ὄντα τοῦ θανάτου· ὑπὲρ ἡμῶν γὰρ ἀπέθανεν[4]. Καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ Θωμᾶς ψηλαφῶν τὴν σταυρωθεῖσαν καὶ ἀναστᾶσαν σάρκα, ἐν ᾗ ὁ Λόγος ὡς ἐν ναῷ, λέγει· «Ὁ κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου»[5]. Πιστός ἐστι μάρτυς[6] καὶ οὗτος. Περὶ δὲ τῆς πάντων ἀναστάσεως, ἐπειδὴ ὡς ἡμεῖς ἐστιν τὸ σταυρωθὲν σῶμα τοῦ Κυρίου, ὡς ἀνέστη, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἀναστησόμεθα[7]· καὶ ἤδη ἀνέστημεν αὐτοῦ ἀναστάντος. Ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἀνέστη, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ὅτι αὐτὸς μᾶλλον ἀνέστησεν ἡμᾶς σὺν τῷ αὐτοῦ σώματι[8]. Ταῦτα δὲ λέγομεν οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ ἀκούσαντες[9]· Ἐλεύσεται ὥρα, λέγοντος, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσουσι τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκπορεύσονται. Καὶ περὶ ἀναστάσεως λαλῶν Παῦλός τινα εἴρηκεν, ἅπερ χρείαν ἔχομεν μετ' ἐπιγνώσεως ἀληθινῆς νοεῖν. Ἀλλ' ἀρκεῖ εἷς λόγος αὐτοῦ· Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται[10].

57. «Πιστεύσαντες δὲ περὶ τῆς μελλούσης ἀναστάσεως, ἀδελφοί, ὀφείλομεν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάστασιν εἰδέναι, τοῦ αὐτοῦ Κυρίου εἰπόντος· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται[11]. Καὶ γὰρ ἀληθὴς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου· Πᾶς ἁμαρτωλὸς πιστεύων καὶ ποιῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ζήσεται[12], ὡς λέγει Δαυΐδ· Ζήσεται ἡ ψυχή μου καὶ αἰνέσει σε[13]. Ἀσφαλισώμεθα οὖν, ἀδελφοί, καὶ ἐν τούτῳ πῶς ὁ Κύριος ἐντελλόμενός ποτε μὲν διὰ τῆς πράξεως λοιδορούμενος· «Δαιμόνιον ἔχεις»[14] οὐκ ἀντελοιδόρει, ποτὲ δὲ διελέγχων λόγῳ τοὺς φαρισαίους καὶ γραμματεῖς ἔλεγε τό· «Οὐαὶ ὑμῖν» καὶ τυφλοὺς ὁδηγούς[15] καὶ τάφους κεκονιαμένους τούτους ἐκάλει καὶ τὰ ὅμοια. Ὥσπερ τις βόθρον βλέπων κατακρατεῖ τυφλούς, μὴ περιπατοῦντες πέσωσιν εἰς αὐτὸν βαθὺν εἰς θάνατον ὄντα, οὕτως ὁ Κύριος ἀπεκάλυψε τὴν κακὴν πρᾶξιν αὐτῶν τοῖς πιστεύουσιν, ἵνα μὴ ὁμοιωθέντες αὐτοῖς συναποθάνωσιν. Περὶ δὲ τοῦ λοιδορούμενον αὐτὸν μὴ ἀντιλοιδορεῖν, ἐδίδασκεν ἡμᾶς μὴ ἀνταποδοῦναι καὶ ἀρετῆς ὑπομονήν. Ὅταν δὲ εἶπε Πέτρῳ· «Ὕπαγε, Σατανᾶ»[16], οὐκ αὐτὸν ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν τὸν ὑποβάλλοντα τὰ τῶν ἀνθρώπων φρονεῖν καὶ λέγειν».

1. Πρβλ. Γεν. 22,13. 2. Πρβλ. Ματθ. 27,51-53. 3. Ἠσ. 53,10. 4. Πρβλ. Ρωμ. 5,8. 5. Ἰω. 20,28. 6. Πρβλ. Ἀποκλ. 1,5. 7. Πρβλ. Α' Θεσ. 14,16. 8. Πρβλ. Β' Κορ. 4,14. 9. Πρβλ. Ἰω. 5,28. 10. Α' Κορ. 15,16. 11. Πρβλ. Ἰω. 11,25. 12. Πρβλ. Ἰεζ. 18,21. 13. Ψαλ. 118,175. 14. Ἰω. 7,20. 15. Πρβλ. Ματθ. 23,16.17. 16. Πρβλ. Ματθ. 16,23.

58. Καὶ οὕτως μετὰ τούτους τοὺς λόγους ἀναστὰς ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος ηὔξατο μετὰ τῶν ἀδελφῶν, τοῦ ἀεὶ μνημονεύειν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ εἰς σωτηρίαν. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν, μελετῶντες τὰ ἀπὸ στήθους. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτοὺς τὰς ἓξ εὐχάς, ἐκάθηντο συλλαλεῖν καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι τὸ καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων· ἀδύνατον δέ ἐστιν φθέγξασθαί τινα ῥῆμα ἀργὸν τοῦ κόσμου[1], ἀλλ' ἢ τὰ ἐκμαθήματα ἢ ῥητοῦ λύσιν ἢ περὶ κατορθώματος κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

59. Καὶ οὐδεὶς οὐδὲν ἐποίει ἐν τῇ οἰκίᾳ χωρὶς τῶν ἐχόντων ταύτην τὴν φροντίδα, οὐδὲ ἕως εἰς κελλίον εἰσελθεῖν πρὸς ἀδελφόν. Καὶ ὅλα τὰ περισσεύοντα ἱμάτια ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ, ὁ οἰκιακὸς ἢ ὁ δεύτερος ἔχει αὐτὰ ἐν κελλίῳ κεκλεισμένῳ, ἕως χρήζουσιν αὐτῶν πλύνειν καὶ φορεῖν αὐτοῖς. Καὶ τὰ βιβλία, ἐν θυριδίῳ κείμενα, ὑπὸ τὴν φροντίδα πάλιν τῶν δύο ἦσαν. Οὐδὲν δὲ ἀργύριον ἔχουσι μή τί γε χρυσίον· καί τινες αὐτῶν ἐτελεύτησαν μὴ εἰδότες ποτὲ τοιαῦτα, εἰ μὴ μόνοι οἱ τῆς διακονίας πιστοί· κἀκεῖνοι εἰσελθόντες εἰς τὴν μονὴν οὐδὲν μετὰ χεῖρας ἀφίουσι πρὸς μίαν ἡμέραν, ἀλλ' ἐδίδουν τῷ οἰκονόμῳ, ἕως πάλιν, εἰ συμβῇ, ἐκβῶσιν. Καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κυβέρνησις ἐν τῷ βιβλίῳ γέγραπται κατὰ μέρος τῶν οἰκονόμων.

60. Αὐτὸς δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐν σκαφιδίῳ πλέων εἰς τὰς μονὰς πάλιν. ὀψίας γενομένης, εἶπεν αὐτοῖς· «Θέλετε ἀγρυπνήσωμεν τὴν νύκτα ταύτην»; Αὐτῶν δὲ εἰπόντων· «Ναί», λέγει αὐτοῖς· «Τρεῖς τύπους ἐδιδάχθην ὑπὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Παλάμωνος εὔχεσθαι· ἢ εὐξώμεθα ἕως μεσονυκτίου καὶ λοιπὸν κοιμηθῶμεν ἕως πρωΐ, ἢ ὑπνώσωμεν ἕως μεσονυκτίου καὶ εὐξώμεθα ἕως πρωΐ, ἢ ἀπ' ἄρτι κοιμηθῶμεν ὀλίγον καὶ οὕτως <ἐγερθῶμεν καὶ εὐξώμεθα καὶ πάλιν κοιμηθῶμεν> ἕως πρωΐ». Καὶ αὐτῶν ἐκλεξαμένων τοῦτο, ἔμεινεν ἰσάζων νηφαλέως τὰς ὥρας τοῦ ὕπνου καὶ τῆς εὐχῆς, πεῖραν ἔχων τοῦ ἀγρυπνεῖν. Καὶ ὀλιγωρήσας ὁ εἷς αὐτῶν ἀπῆλθε τοῦ κοιμηθῆναι· ὁ δὲ ἄλλος ἔμεινεν ἕως πρωΐ. Καὶ τὰ πρὸς ὄρθρον ἐκάλεσεν ἐκεῖνον τοῦ ποιῆσαι τὴν σύναξιν. Καὶ μετὰ ταύτην ἀπῆλθεν ὁ ἄλλος εἰς τὸν σηκὸν καὶ ἐκοιμήθη καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ κοιμηθέντος τὴν νύκτα ἤλασε κώπας ἕως τῆς μονῆς πολὺ τὸ διάστημα.

61. Καὶ Κορνήλιος ὁ προειρημένος ἦν οἰκονόμος ἐκείνης τῆς μονῆς. Ἀκούσας δὲ συνεκάλεσε τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες ἠσπάσαντο αὐτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς. Εἷς δέ τις αὐτῶν εἰσπορευόμενος ἠρωτήθη ἠρέμα ὑπὸ Κορνηλίου· «Τί ποιεῖ ὁ πατὴρ ἡμῶν τὰς ἡμέρας ταύτας»; Καὶ λέγει αὐτῷ ὅτι· «Ὅλην τὴν νύκτα ταύτην ἐπαίδευσεν ἡμᾶς». Καὶ εἰπόντος ὅλον τὸ γενόμενον, λέγει ὁ Κορνήλιος· «Ὦ ἀσθένεια· ἀφῆκας ἄτονον γέροντα νικῆσαί σε ὄντα νεανίσκον»; Καὶ τοῦτο λαλοῦντος αὐτοῦ ἤκουσεν ὁ ἀββᾶς Παχου-

1. Πρβλ. Ματθ. 12,36.

μιος· καὶ ἐσίγησεν ὡς μὴ ἀκούσας. Καὶ ὀψὲ περὶ τὴν πυρκαϊὰν λέγει Κορνηλίῳ· «Θέλεις ποιήσωμεν εὐχήν»; Τοῦ δὲ εἰπόντος· «Ὡς θέλεις», ἀναστάντων εὔξεσθαι, ἐχρόνισεν εὐχόμενος· καὶ οὕτως ἕλκοντος ἑαυτοῦ τὴν εὐχήν, Κορνήλιον δοκιμάζοντος, καὶ γνόντες ἐκεῖνοι ἐκ τῆς πείρας τῆς νυκτὸς τῆς ἐν τῷ πλοίῳ ἐξέβησαν τοῦ τόπου καὶ ἀλλαχοῦ ἀπελθόντες ἐκοιμήθησαν· ὁ δὲ Κορνήλιος ὑπέμεινεν μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὕστερον στήκων ὡς εὐχόμενος ὁ πατὴρ ἀπὸ τοῦ χρονίσαι σφόδρα ἐν ἑαυτῷ ἐμελέτα τὰ ἐκμαθήματα αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἔκρουσαν εἰς τὴν σύναξιν πρωΐ, καταλύσαντος αὐτοῦ τῆς εὐχῆς, λέγει αὐτῷ ὁ Κορνήλιος· «Τί ἐποίησά σοι, πάτερ; Οὐδὲ ἐγευσάμην ὕδωρ ὀψὲ φαγών». Καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἀφεῖς γέροντα ἄνθρωπον νικῆσαί σε εἰς εὐχήν, Κορνήλιε»; Τότε γνοὺς ὅτι ἤκουσεν ὀψὲ ὅτι εἴρηκεν τῷ ἀδελφῷ τοῦτο, λέγει αὐτῷ· «Ἥμαρτον, συγχώρησόν μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐλάλησα. Τὸ γὰρ ἐν σοὶ πνεῦμα ἅγιόν[1] ἐστι καὶ δύναμις Θεοῦ».

62. Καὶ παρερχόμενος τάφους ποτὲ ἤκουσε κλαιόντων τινῶν· καὶ λέγει Θεοδώρῳ σὺν αὐτῷ πορευομένῳ. Οὗτοι κλαίουσι νεκρούς, οὓς οὐ δύνανται ἀναστῆσαι· ἡμεῖς δὲ κλαύσωμεν πρῶτον ἑαυτούς· ἔπειτα τὸν πλησίον· ἴσως ἐκ τοῦ κλαίειν μετὰ κλαιόντων[2], ἐξεγερεῖ αὐτοὺς ὁ Κύριος· Ἔγειρε ὁ καθεύδων, φησίν, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός[3]. Καὶ πολλάκις ἀκούοντες τὸ κλαίειν αὐτῶν, μὴ ξενισθῶμεν, καθότι τῶν ἁγίων πάντων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος ὄντων[4], ὡς τοῦ Ἰωσὴφ περὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ κλαίοντος[5] εἰς σωτηρίαν καὶ οὐχ ἅπαξ, καὶ Ἱερεμίου[6] τὴν αἰχμαλωσίαν οὕτως καὶ οὗτοι κλαίουσιν ἀεὶ τέκνα αὐτῶν τυγχάνοντες[7].

63. Ἐδίδασκε δὲ τοὺς ἀδελφοὺς πάλιν μὴ προσέχειν ὡραιότητι καὶ κάλλει τοῦ αἰῶνος τούτου οὔτε βρώματος καλοῦ ἢ ἐνδύματος ἢ κελλίου ἢ βιβλίου πιθανοῦ ἔξωθεν· Τὸ γὰρ κάλλος τοῦ πιστοῦ, φησίν, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν, ὡς ἐν τῷ ψαλμῷ λέγει· «Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν»[8]. Ὁ γὰρ Ἰωσὴφ κἂν ὡραῖος ἦν τῷ εἴδει σφόδρα[9] καὶ μετῆλθεν εἰς βασιλείαν Αἰγύπτου[10], ἀλλ' οὐ προσεῖχε τούτοις ἀπολλυμένοις οὖσιν, ἁγνείαν ἔχων εἰς ὡραιότητα καὶ βασιλείαν τὴν φρόνησιν. Ἕτεροι δὲ ἐν τούτοις ἔχοντες τὴν τέρψιν ἀπώλοντο θανάτῳ πονηρῷ, ὃν τρόπον Ἀμνὼν καὶ Ἀβεσσαλώμ»[11].

64. Καὶ ἐσθίοντος αὐτοῦ μίαν, ὅτε ἦν ἀρρωστῶν, ἠνέχθη αὐτῷ γαρέλαιον πεποιημένον καὶ ἰδὼν ἐμνήσθη τοῦ ποτε ἅλατος μετὰ σποδοῦ· καὶ λέγει τῷ ἐνέγκαντι αὐτό· «Φέρε μοι ξέστην ὕδατος». Καὶ ἐνεχθέντος, κατέχεεν αὐτὸ ἕως τὸ ἐπάνω ἔλαιον ἐκκενωθῇ. Καὶ λοιπὸν δίδωσι Θεοδώρῳ τὸν ξέστην λέγων· «Ἐπίδος ἐπὶ τὰς χεῖράς μου ὕδωρ,

---

1. Πρβλ. Δαν. 5,4. 2. Πρβλ. Ρωμ. 12,15. 3. Ἐφ. 5,14. 4. Πρβλ. Ψαλ. 83,6. 5. Πρβλ. Γεν. 42,24. 6. Πρβλ. Θρην. Ἱερ. 1,1. 7. Πρβλ. Τωβ. 4,12. 8. Ψαλ. 29,7. 9. Πρβλ. Γεν. 39,6. 10. Πρβλ. Γεν. 41,40. 11. Πρβλ. Β. Βασ. 13,29.

νίψομαι». Καὶ νιπτόμενος ἔβαλε τὸ ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας Θεοδώρου ὡς καὶ αὐτοὺς νίπτων. Καὶ λέγει αὐτῷ· «Τί τοῦτο ποιεῖς, πάτερ, ὡς καὶ τῷ φαγείῳ»; Ἀπεκρίθη αὐτῷ· «Τὸ φαγεῖον, ἵνα μὴ ἔχω ἡδονὴν ἐν τῷ φαγεῖν· καὶ νιπτόμενος τὰς χεῖρας ἐπέχεον ὕδωρ ὡς νίπτων τοὺς πόδας σου, ἵνα μὴ κριθῶ τῇ συνειδήσει ὅτι δουλεύεις μοι ἀντὶ τοῦ ἐμὲ πᾶσιν δουλεύειν».

65. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθόντος ἀδελφοῦ Θεοδώρου γενέσθαι μοναχοῦ, Παφνουτίου τῷ ὀνόματι, οὐκ ἠθέλησε χρήσασθαι πρὸς αὐτὸν ὡς ἀδελφὸν Θεόδωρος· ἐξεδύσατο γὰρ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἤδη[1]. Καὶ ἐκείνου κλαίοντος διὰ τοῦτο, εἶπε Θεοδώρῳ ὁ ἀββᾶς Παχούμιος· «Καλή ἐστιν ἡ συγκατάβασις μετὰ τῶν τοιούτων κατὰ τὴν ἀρχήν, ὡς ἐπὶ νεοφύτου δένδρου ἡ πολλὴ φιλοκαλία καὶ τὸ ποτίζειν, ἕως ῥιζωθῇ τῇ πίστει». Καὶ ἀκούσας Θεόδωρος ἐποίησεν οὕτως.

66. Καὶ ἦν τις ἀδελφὸς ἐν τῇ μονῇ περίλυπος διὰ τὸ ἐλέγχεσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ σωτηρίας χάριν. Καὶ γνοὺς Θεόδωρος ὅτι ἐξενίσθη τῇ καρδίᾳ ἐκεῖνος ἐξελθεῖν τῶν ἀδελφῶν ἕνεκεν τούτου, φρόνιμος τυγχάνων καὶ σοφός, λέγει αὐτῷ· «Γινώσκεις ἄρα ὅτι ὁ λόγος τοῦ γέροντος τούτου ἀπότομός ἐστιν παρὰ τὸ μέτρον· καὶ οὐκ οἶδα, εἰ δύναμαι μεῖναι ὧδε». Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀδελφὸς ἀπέθετο τὸ βάρος αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ λέγων· «Καὶ σὺ τοῦτο πάσχεις»; Καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἐγὼ μᾶλλον. Ἀλλὰ γενώμεθα παραμυθούμενοι ἀλλήλους, ἕως πειράσωμεν αὐτὸν ἔτι ἄλλο ἅπαξ· ἐὰν μὲν χρηστὸς γένηται πρὸς ἡμᾶς, μένωμεν· ἐὰν δὲ μή, ὑπάγωμεν πώποτε ἀναχωρεῖν ἑαυτοῖς μετὰ ἀναπαύσεως». Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐνίσχυσεν ἀπὸ ἀσθενείας. Καὶ ἀπελθόντος Θεοδώρου λάθρᾳ ἐκείνου πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν Παχούμιον καὶ τὴν ὑπόθεσιν εἰπόντος, λέγει αὐτῷ· «Καλῶς· ἀλλὰ φέρε μοι αὐτὸν ὧδε, ὡς ἵνα μέμψησθέ με περὶ τούτου· καὶ ἐν ᾧ δίδωσιν ὁ Θεός, πείθω αὐτόν». Καὶ οὕτως ἐλθόντων αὐτῶν καὶ τοῦ Θεοδώρου ὡς ἐλέγχοντος αὐτόν, ἀπεκρίθη αὐτοῖς. «Συγχωρήσατέ μοι, ἥμαρτον. Οὐκ ὀφείλετε ὡς τέκνα φέρειν τὸν πατέρα ὑμῶν»; Καὶ ἀρξαμένου πάλιν Θεοδώρου ὡς ἐλέγχειν αὐτόν, νεύει αὐτῷ ὁ ἀδελφός· «Παῦσαι, καλῶς ἔχει· ἐγὼ γὰρ παρεκλήθην σφόδρα». Καὶ οὕτως ὠφέλησε τὸν ἀδελφὸν μετὰ πανουργίας ἀγαθῆς.

67. Βλέπων δὲ αὐτὸν ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος σοφὸν ὄντα καὶ ὑπήκοον τῇ ἀληθείᾳ, ἔπεμψεν αὐτὸν μετὰ ἄλλου ἀδελφοῦ ποτε εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, αἰτοῦντος αὐτοῦ τοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἰδίους. Καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν ἐκεῖ, τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἡτοίμασαν αὐτοῖς φαγεῖν εἰς ἥσυχον τόπον τῆς οἰκίας. Καὶ λέγει ἐκεῖνος Θεοδώρῳ· «Ἐγείρου· ἀπέλθωμεν φαγεῖν». Οὐκ ἦν δὲ ἔθος ἐν κοσμικῇ οἰκίᾳ φαγεῖν. Καὶ γνοὺς ὅτι, ἐὰν μὴ συγκαταβῇ αὐτῷ, οὐκέτι ἔρχεται εἰς τοὺς ἀδελφούς—ἔμελλε γὰρ φαγεῖν, κἂν μὴ Θεόδωρος θέλῃ—καὶ οὕτως ἐγεύσατο ὀλίγον, σφαζόμενος τῇ διανοίᾳ. Καὶ λοιπὸν

1. Πρβλ. Κολ. 3,9.

ἀνακαμψάντων αὐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον ἀπήγγειλεν Θεόδωρος τῷ ἀββᾷ Παχουμίῳ τὸ γενόμενον. Καὶ οὐκ ἐμέμψατο αὐτόν, γινώσκων ὅτι μὴ θέλων ἐποίησε τοῦτο.

68. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐλάλησε Θεόδωρος ἀρχαίῳ ἀδελφῷ περὶ τοῦ εἰρημένου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ ἑξῆς[1], ὅτι· «Πῶς ὑπολαμβάνεις τοῦτο»; Καὶ λέγει αὐτῷ ὅτι· «Ἡ γραφὴ ὕψωσε τοὺς λόγους, ἵνα φθάσωμεν εἰς μέρος. Ἐπεὶ πῶς μισήσωμεν τοὺς γονεῖς»; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ἐπειδὴ πολλάκις ἐπεσκέπτετο τοὺς ἰδίους, καὶ μὴ δυνάμενος ἀποστῆναι τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς[2] μετὰ τὴν τοσαύτην διδαχήν. Λοιπὸν ἀποκρίνεται αὐτῷ Θεόδωρος πανούργως· «Ἀληθῶς αὕτη ὑμῶν ἡ πίστις, Ταβεννησιῶται; Τὸ εὐαγγέλιον λέγει τοῦτο, καὶ σὺ λέγεις ἄλλο; Ἀπέρχομαι ἔνθεν· οὐ μένω. Καλῶς ἤμην, ὅπου ἤμην ποτέ· οἱ γὰρ ἐκεῖ πατέρες οὐδέποτε ἠρνήσαντο τὸ εὐαγγέλιον». Καὶ σχήματι ἀνεχώρησε πώποτε πρὸς ὀλίγον κρύπτεσθαι. Κἀκείνου ἐλθόντος πρὸς τὸν ἀββᾶν Παχούμιον καὶ σημάναντος αὐτῷ, ἀπεκρίθη αὐτῷ Παχούμιος· «Οὐκ οἶδας ὅτι νεόφυτός ἐστιν; Ταχέως σπούδασον ζητῆσαι αὐτόν· ἐὰν γὰρ ἀπέλθῃ ἔνθεν διὰ τοῦτο, φήμη καλὴ οὐ γενήσεται καθ' ἡμῶν». Καὶ οὕτως εὑρόντος αὐτὸν καὶ πολλὰ παρακαλοῦντος, εἶπεν αὐτῷ Θεόδωρος· Εἰ θέλεις, ἵνα μείνω καὶ ἴδω ὅτι ἀληθές ἐστιν ὃ λέγεις, ἐξομολόγησαι ἐνώπιον Κυρίου καὶ τῶν ἀδελφῶν ὅτι στοιχεῖς τῷ εὐαγγελίῳ». Καὶ ἐποίησε τοῦτο καὶ οὐκέτι ἀπῆλθε πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀπὸ τότε.

69. Ἦν δέ τις ἀσκητὴς ἀδελφός, οὐ κατὰ Θεὸν δέ. Καὶ τοῦτον ὁρῶν πολλάκις Παχούμιος, κατ' ἰδίαν παραλαμβάνει αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἀδελφέ, εἰ ὁ Κύριος λέγει ὅτι· Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με[3]· καὶ σὺ ἄκουσον τοῦ λέγοντος τοῦτο δι' ἐμοῦ, ἐπειδὴ ὁρῶ σε φθονούμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπολέσαι ὅλον τὸν κάματόν σου. Διὸ τέως ὅτε κρούουσιν ἡμέρας εἰς τὸ φαγεῖν τοῖς ἀδελφοῖς, μὴ μείνῃς ἕως ὀψέ· ἀλλ' ἀπελθὼν φάγε ὡς πέντε κλάσματα καὶ τὸ διδόμενον αὐτοῖς ἑψητὸν γεῦσαι· καὶ μὴ πάλιν χορτασθῇς διὰ τὴν κυβέρνησιν τοῦ σώματος εὔτονος ὤν. Καὶ ἐκτὸς τῶν συνάξεων τῶν ἀδελφῶν μὴ πολὺ εὔξῃ, ἕως ἂν κυριεύσῃς τοῦ δαίμονος τῆς καυχήσεως, ὅτι ἐπιβουλεύει σοι». Καὶ ἀκούσας ἐκεῖνος πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἐπείσθη· ὕστερον δὲ πάλιν ἠκολούθησε τῇ πλάνῃ, λέγων ἐν ἑαυτῷ· «Ποῦ γέγραπται· μὴ νηστεύσῃς, μὴ εὔξῃ»; Καὶ οὕτως ἀπειθοῦντος αὐτοῦ καὶ μέλλοντος δαιμονισθῆναι, καλεῖ Θεόδωρον ὁ ἀββᾶς Παχούμιος καὶ λέγει αὐτῷ· «Οἶδας ὅτι σφόδρα λυποῦμαι διὰ τὸν ἀδελφόν, ὅτι οὐκ ἀκούει μου. Ἀπελθὼν οὖν ἐπίσκεψαι αὐτὸν καὶ γνῶθι τί ποιεῖ»· Καὶ ἀπελθὼν εὗρεν αὐτὸν συνεχῶς εὐχόμενον· καὶ ἀνακάμψας ἐδήλωσεν αὐτῷ. Καὶ πάλιν λέγει· «Ὕπαγε·

1. Πρβλ. Λουκ. 14,26. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 1. Ἰω. 6,38.

κώλυσον αὐτὸν εὔχεσθαι· ὅτε δὲ κωλύεις αὐτόν, εὐθὺς ἔχει ἐν αὐτῷ φαίνεσθαι ὁ δαίμων· καὶ ἐὰν ἴδῃς, τήρησον αὐτόν, ἕως ἔλθω». Καὶ κρατηθεὶς ἐκεῖνος τοῦ μὴ εὔξασθαι, πρὸς Θεόδωρον ἔκραξε λέγων· «Ἀσεβῆ, κωλύεις με εὔξασθαι»; Καὶ αὐτοῦ καθημένου τηρεῖν αὐτόν, ἀνέστη ἔχων ξύλον μέγα, θέλων δοῦναι κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Καὶ φυλάσσων ἑαυτὸν ἐπετίμησεν αὐτῷ ἐν ὀνόματι Κυρίου· καὶ ἐπαύσατο. Καὶ λοιπὸν ὁ δαιμονιζόμενός φησιν· «Θέλεις γνῶναι ὅ,τι καὶ οἱ μεθ' ἡδονῆς ψάλλοντες ἐξ ἐμῆς ἐνεργείας ψάλλουσιν; πρόσεχε ᾧ νῦν ἀκούεις ψάλλοντι καὶ ἔχει εἰπεῖν τὴν αὐτὴν λέξιν ἐνάκις. Ἦν δὲ ψάλλων τις εἰς κελλίον τὴν ἀρχὴν τῆς ᾠδῆς Μωϋσέως· «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται»[1]. Καὶ τότε δοκιμάσας Θεόδωρος καὶ οὕτως ἀκούσας, ἐθαύμασε καὶ ἐφοβήθη, λογισάμενος διὰ πόσης ἄρα νήψεως ἐκφύγῃ τὰς ποικιλίας τῶν δαιμόνων ὁ ἄνθρωπος. Καὶ εὐχομένου πολλάκις τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου περὶ τοῦ κάμνοντος, ὁ οἰκτίρμων Κύριος ἰάσατο αὐτόν. Καὶ οὕτως ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν σωφρονισθεὶς ἐφύλαξεν αὐτόν.

70. Καὶ ἐν μονῇ τινι λάκκος ἦν καθαρίζεσθαι χρείαν ἔχων. Καὶ λαβὼν ἀδελφοὺς κατέβη καθαρίσαι αὐτόν. Γέρων δέ τις χρονίσας κοσμικός, ἐλθὼν γενέσθαι μοναχός, ἰδὼν αὐτὸν καταβάντα μετὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸν λάκκον, μήπω γνοὺς τῶν εἰς πάντα πιστῶν τὴν ἀνδρείαν, ἤρξατο γογγύζειν λέγων· «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀνελεήμων ἐστίν, λαβὼν κάτω εἰς λάκκον τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων νυκτὸς ἀποθανεῖν». Καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἶδεν ἐν ὕπνοις ἑαυτὸν ἐπάνω τοῦ λάκκου ἐκείνου καὶ τοὺς κάτω ἐργαζομένους καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν παρηλλαγμένον ἄνθρωπον ἐν δόξῃ λέγοντα αὐτοῖς· «Λάβετε πνεῦμα ὑπακοῆς καὶ δυνάμεως», καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα· «Καί σὺ ἀξίως λάβε πνεῦμα ἀπιστίας». Καὶ ταραχθεὶς τῷ ἐνυπνίῳ νυκτὸς ἦλθεν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ συνάξει ἐπὶ πρόσωπον πεσὼν καὶ ἐξομολογούμενος ταῦτα.

71. Καὶ ὄντων τῶν ἀδελφῶν σὺν αὐτῷ ἄλλοτε θρύα κοπτόντων, καὶ μίαν τὴν μεταφορὰν αὐτῶν ποιούντων εἰς τὸ πλοῖον, ἐξαίφνης ἐν ἐκστάσει γέγονε. Καὶ ὁρᾷ τοὺς ἀδελφούς τινας μὲν περιερχομένους κύκλῳ πυρὶ φλογίζοντι εἰς αὐτοὺς καὶ ὑπερβῆναι μὴ δυναμένους, καὶ ἄλλους ἐπάνω ἀκανθίνων ξύλων ἀνυποδέτους καὶ ἀπὸ σκολόπων ἐμπεπηγμένους καὶ μὴ ἔχοντας ποῦ ἐκβῆναι, καὶ ἑτέρους ἐπὶ μέσου κρημνοῦ ὑψηλοῦ ἑστηκότας μήτε ἀνιέναι δυναμένους μήτε βαλεῖν ἑαυτοὺς εἰς ποταμόν, καὶ τῶν κροκοδείλων τηρούντων αὐτοὺς καὶ ἀλλομένων κάτωθεν. Καὶ ἔτι στήκοντος αὐτοῦ καὶ θεωμένου, διαβαίνοντες ὁρῶσιν αὐτὸν οἱ ἀδελφοί· καὶ τὰ φορτία ἀπορρίψαντες παρέστησαν αὐτῷ εἰς εὐχήν. Καὶ μετὰ πολλὴν ὥραν εἰς ἑαυτὸν ἀνελθὼν κελεύει ψωμίζειν τοὺς ἀδελφούς· ὀψὲ γὰρ ἦν ἤδη. Καὶ μετὰ τοῦτο εἶπε συναχθῆναι αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. Καὶ λοιπὸν λέγοντος αὐτοῦ τὸ ὅραμα, ἔκλαιον πάντες

1. Ἔξ. 15,1.

μετὰ φόβου πολλοῦ. Καὶ ἐρωτηθεὶς τί ἂν εἴη τοῦτο, λέγει ὡς· «Αἰσθάνομαι ὅτι μετὰ τὴν τελευτήν μου ἔσται τοῦτο τοῖς ἀδελφοῖς, ὥστε μὴ εὑρεῖν αὐτούς τινα τὸν δυνάμενον ὡς δεῖ ἀπὸ τῶν θλίψεων παραμυθεῖσθαι αὐτοὺς ἐν Κυρίῳ».

72. Ἀδελφὸς δέ τις ἀναχωρητὴς ἦλθεν ἰδεῖν αὐτόν. Καὶ αὐτῶν καθημένων ὁμιλεῖν τὰ δέοντα, λέγει Θεοδώρῳ· «Ἑτοίμασον, ἵνα φάγῃ ὁ ἀδελφός». Καὶ ἐλθὼν ἔξω ἐκάθισε νομίζων ὅτι ἔλεγεν αὐτῷ· «Ἄφες, λαλήσω τῷ ἀδελφῷ». Καὶ αὐτοῦ μὴ ἑτοιμάσαντος λέγει ἄλλῳ οἰκονόμῳ διαβαίνοντι· κἀκεῖνος ἀνεχώρησε μὴ γνοὺς τί ἐστιν, ὃ λέγει. Καὶ νηφάλεος ὢν ἐν τῷ πνεύματι, συνεὶς τοῦτο πειρασμὸν εἶναι, ἐγερθεὶς ἡτοίμασε τῷ ἀδελφῷ· καὶ συμφαγὼν ἀπέλυσεν αὐτόν. Καὶ καλέσας Θεόδωρον λέγει αὐτῷ· «Ὁ πατήρ σου κατὰ σάρκα, ἐάν τι σοι εἴπῃ, παραβλέπεις αὐτόν; Διὰ τί οὐχ ἡτοίμασας τῷ ἀδελφῷ»; Καὶ λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· «Ἐνόμιζον, πάτερ, ὅτι ἔλεγές μοι· Ἔξελθε, λαλήσω τῷ ἀνθρώπῳ». Καὶ τὸν ἄλλον καλέσας, κἀκείνου τὸ αὐτὸ εἰπόντος, ἀνεστέναξε λέγων· Πνεῦμα πονηρὸν ἐνεπόδισε τοῦτο, ὅπως λυπηθῶμεν· ἀλλ᾽ εὐλογητὸς Κύριος ὁ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν σύνεσιν διδούς[1]. Καὶ ὑμεῖς μάθετε ἀπὸ τοῦ γενομένου τὸ μακροθυμεῖν.

73. «Πολλάκις γὰρ ἤκουσα τῶν πονηρῶν πνευμάτων λαλούντων τὰ ποικίλα αὐτῶν τὰ κατὰ τῶν ἀνθρώπων οὕτως. Ὁ μὲν λέγει· «Πρὸς ἄνθρωπον σκληρόν εἰμι, καὶ ὅταν ὑποβάλλω αὐτῷ λογισμόν, εὐθὺς στήκει εἰς εὐχήν· καὶ καιόμενος ἐξέρχομαι». Καὶ ἄλλος δαίμων λέγει· «Τίνα ἔχω εὐπειθῆ· καὶ εἴ τι συμβουλεύω αὐτῷ, ἀκούει μου καὶ ποιεῖ· καὶ σφόδρα ἀγαπῶ αὐτόν». Τοιγαροῦν τηρήσατε ἑαυτοὺς πάντοτε καὶ σφραγίζεσθε τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ κατ᾽ αὐτῶν πολιτευόμενοι, οὐ δυνήσονται πρὸς ὑμᾶς».

74. Καὶ ἐξηγουμένου αὐτοῦ πάλιν τοῖς ἀδελφοῖς τὰ συμφέροντα, παραχρῆμα κατεσχέθη ἡ καρδία αὐτοῦ μὴ λαλεῖν· καὶ συνιεὶς τῷ πνεύματι τίνος ἕνεκεν γέγονε τοῦτο, ἐκάλεσε τὸν οἰκονόμον τῆς μονῆς· καὶ ἠρέμα λέγει αὐτῷ· «Ἀπελθὼν εἰς τόδε τὸ κελλίον, μάθε τίς ἐστιν ὁ καταφρονῶν τῆς ἰδίας ψυχῆς· καὶ σὺ μάρτυς γενοῦ, πῶς ἐβλάβη οὗτος, πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἦλθεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυναμωθῇ κατὰ τοῦ θλίβοντος αὐτὸν καὶ ἕλκοντος αὐτόν· δεύτερον δὲ ὅτι κἂν οὐκ ἦλθεν ἀκοῦσαι, διὰ τί οὐκ εὔχεται ἐκεῖ, ἀλλὰ καθεύδει; Οὐκ οἶδα, εἰ οὗτος γίνεται μοναχός». Καὶ οὕτως ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, μὴ παραδοὺς ἑαυτὸν βαστάξαι τὸν σταυρὸν[2] κατὰ δύναμιν.

75. Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς παραβολὴν λέγειν· «Οἰκία ἐν ᾗ ρ´ τόποι εἰσὶν ἢ κελλία, ἐὰν ἀγοράσῃ ἀλλότριος ἓν κελλίον παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, μὴ κωλύεται εἰς τὸ ἴδιον, κἂν ᾖ ἐσώτερον, εἰσελθεῖν; Οὕτω καὶ ὁ πιστός, ἐὰν ᾖ ἔχων πάντας τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος[3], καὶ τῇ

---

1. Πρβλ. Ἡσ. 57,15. 2. Πρβλ. Λουκ. 14,27. 3. Πρβλ. Γαλ. 5,22.

ἀμελείᾳ καὶ τῇ ἐπιβουλῇ τοῦ ἐχθροῦ ἀλλοτριωθῇ ἑνὸς αὐτῶν, οὐκ ἔσται εὐσθενὴς ἐκείνου τοῦ καρποῦ πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἴσως δὲ ἐὰν μὴ νήψῃ, νικᾷ αὐτὸν καὶ ἐν ἄλλῳ· καὶ οὕτω κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ὅλου, μὴ ἔχοντος μηδὲν ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ πάλιν ἑαυτὸν συσφίγξῃ, οὐ μόνον κτήσεται τὸν ἕνα καρπόν, οὗ ποτε ἀπηλλοτριώθη, ἀλλὰ καὶ προκόψει σφόδρα. Οὐ γὰρ ἓν μέτρον ἐστὶ τῆς θεοσεβείας, ἀλλὰ πολλά· εἰσὶ γὰρ πλούσιοι ἄρχοντες τῷ πνεύματι, καὶ εἰσὶν ὡς δεκάδαρχοι, πεντηκόνταρχοι, ἑκατόνταρχοι, χιλίαρχοι καὶ βασιλεῖς τέλειοι, ὥσπερ Ἀβραὰμ ἐλέχθη βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ[1]· οὐ μόνον γὰρ ἦν αὐτὸς βασιλεὺς ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων[2] ἐν αὐτῷ ἦν ὡς ἐπὶ θρόνου καθήμενος».

76. Καὶ παρ' ἐπισκόπου ποτὲ ἄνθρωπος ἀπεστάλη πρὸς αὐτὸν ἐν αἰτίᾳ κλοπῆς ἑτέρας κρῖναι αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἦν μονάζων, τρίχινον φορῶν ἱμάτιον. Καὶ γέρων τις τῶν ἀδελφῶν ἄκακος καὶ καλὸς σφόδρα, Μαῦος λεγόμενος, τῶν ἀρχαίων οἰκιακῶν, τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ὡς ἀσθενῶν καὶ λυπούμενος οὐκ ἀπῆλθεν ἔξω μετὰ τῶν ἀδελφῶν θερίσαι θρύα. Ἡ δὲ λύπη αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀψὲ κατηχήσεως ἦν, ἀκούοντος τοῦ πατρὸς ἡμῶν λαλοῦντος λόγους ἀσφαλείας πολλῆς πρὸς τὴν σωτηρίαν. Καὶ αὐτὸς ξενιζόμενος ταῦτα, ἀγνοῶν τῶν ἐχθρῶν τὴν πανουργίαν κατὰ τῶν ψυχῶν, ἔλεγεν οὕτως, ἰδὼν ἑαυτὸν ἐστηριγμένον, ὅτι· «Τί οὖν τοσαύτας ἀσφαλείας παραδίδωσιν ἡμῖν ὁ γέρων; μέλλομεν ἄρα μόνον καθ' ὥραν πίπτειν»; Καὶ δι' ἣν αἰτίαν λυπούμενος ἐκοιμᾶτο ἔσω εἰς τὰς καλύβας. Καὶ ἰδὼν τοιγαροῦν ἐκεῖνον ἐλθόντα, λέγει τῷ οἰκονόμῳ Θεοδώρῳ· «Φρόντισον τοῦ ἀνθρώπου, ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἔσω. Βλέπω γὰρ αὐτὸν μέγαν καὶ εὐλαβῆ». Καὶ ἐλθόντος Παχουμίου ἔσω μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκεῖνος καὶ ἄλλοι σὺν αὐτῷ. Καὶ τῇ διακρίσει τοῦ πνεύματος διωρθώσατο αὐτὸν μετὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ σφάλματος, λέγων τὸ γεγραμμένον· «Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες»[3], ἀλλ' εὐξώμεθα τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, καὶ ἰάσεται ἡμᾶς· καὶ τηρήσωμεν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν». Καὶ ἀκούων ὁ γέρων Μαῦος ταῦτα, ἐθαύμασε τὴν διάκρισιν αὐτοῦ τῷ πνεύματι· καὶ ὡς ὀψὲ ἐλάλει, ἐπείσθη καὶ ἐδόξασε τὸν Θεόν.

77. Καὶ μεθ' ἡμέρας καλεῖ Θεόδωρον καὶ λέγει αὐτῷ ὅτι· «Ὅτε ἐξέρχονται οἱ ἀδελφοὶ ὀψέ, παράδος τὴν διακονίαν ἄλλῳ, καὶ δεῦρο, ὅπου συναγόμεθα εἰς κατήχησιν κατὰ τὴν κυριακήν». Ἐλθόντι δὲ εἰς κατήχησιν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ· Μέσον τῶν ἀδελφῶν στῆκε ὧδε καὶ λάλησον ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ. Καὶ ὑπακούσας αὐτοῦ μὴ θέλων ἔστη· καὶ ἤρξατο λαλεῖν, ἃ ὁ Κύριος ἔδωκεν αὐτῷ, ἑστώτων πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου ἀκούοντος ὡς ἑνὸς αὐτῶν. Καί τινες ἀγανακτήσαντες ὑπερηφανίᾳ ἀνέκαμψαν εἰς τὰς σκηνὰς αὐτῶν τοῦ μὴ ἀκούειν αὐτοῦ· ἦν δὲ τῇ μὲν ἀνθρωπίνῃ ἡλι-

1. Πρβλ. Γεν. 23,6. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,15. 3. Ἰακ. 3,2.

κία νεώτερος ὁ στήκων. Καὶ μετὰ τὴν κατήχησιν καὶ τὴν εὐχὴν ἐκαθέσθη, ὡς ἔθος αὐτῷ, καὶ ἤρξατο λαλεῖν ταῦτα Παχούμιος· «Ἠκούσατε τὰ εἰρημένα· τίνος ἐστίν; μὴ τοῦ λαλοῦντος ἢ τοῦ Κυρίου; Οἱ δὲ ἀγανακτήσαντες τίνι λογισμῷ ἐποίησαν τοῦτο; ὅτι νεώτερός ἐστιν; Εὑρίσκομεν παιδίον καὶ περὶ αὐτοῦ λέγοντος τοῦ Κυρίου· «Ὃς ἐὰν δέξηται τοιοῦτον παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται»[1]. Οὐ παρήμην στήκων καὶ ἀκούων ὡς εἷς ἐξ ὑμῶν; Λέγω δὲ ὑμῖν· οὐ σχήματι, ἀλλ' ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἤκουον, ὡς ὁ διψῶν ὕδωρ. Καὶ γὰρ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου[2], ὡς γέγραπται. Ταλαίπωροι δὲ οἱ ἀνακάμψαντες, ἑαυτοὺς ἀπαλλοτριοῦντες τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἀπὸ ταύτης τῆς ὑπερηφανίας, δύσκολον αὐτοῖς τὸ ζῆν. Ἐγγὺς γὰρ τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει».

78. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔταξεν αὐτὸν εἰς Ταβεννῆσιν οἰκονόμον τῆς μονῆς, καταλαβόμενος αὐτὸν ἱκανὸν εἶναι τῷ πνεύματι. Ἦν δὲ ὡς λ' ἐτῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀββᾶς Παχούμιος ἔμεινεν ἐν τῇ μεγάλῃ μονῇ Παβαῦ λεγομένῃ, ὅπου ἡ οἰκονομία πάντων τῶν μοναστηρίων. Θεόδωρος δὲ ταχθεὶς ἐκεῖ, ὡς μὴ ταχθεὶς ἦν· καθότι οὐκ εἶχε θέλημα ἴδιον. Ἐπύρωσε γὰρ αὐτὸν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ[3] καὶ ἐστήριξε τὰ ἄνω φρονεῖν[4]. Πᾶσαν δὲ τὴν σπουδὴν εἶχε τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ κατὰ τὴν ἐντολήν[5]. Καὶ προκόπτων ὠφέλει τοὺς ἀδελφούς· εἶχε γὰρ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ χάριν σφόδρα.

79. Καὶ Κορνήλιος καὶ Ψενταήσιος καὶ Σούρους καὶ Ψόης καὶ Πεκύσσιος καὶ Παχούμιος ἄλλος καὶ Παῦλος καὶ Ἰωάννης καὶ Παφνούθης καὶ ἄλλοι πολλοί, οὓς καθ' ἕκαστον ὀνομάσαι περισσόν, οὗτοι πάντες δυνατοὶ τῷ πνεύματι ἦσαν καὶ ἀληθῶς ἀθληταὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τούτων εἶδεν ἑκάστου τὸν βίον καὶ ἔταξε τὸ πλεῖστον αὐτῶν εἰς τὰς μονὰς ἡγουμένους καὶ πατέρας. Ὅσοι δὲ μετ' αὐτοὺς ἐν δευτέρᾳ τάξει τυγχάνοντες ἠγάπησαν τὸν Θεὸν — καὶ εἷς τούτων ἀββᾶ Τιθόης, γενόμενος τῶν παρθένων πατὴρ ἅγιος καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ Θεοῦ ὡς στέαρ πεπιαμμένος καὶ χρηστός, ὡς καὶ προειρήκαμεν τὸν πατέρα Ἰωάννην — τινὲς καὶ τούτων οὐ μόνον ἀσκηταὶ ἦσαν, μήτε ὑγιαίνοντες γευσάμενοι οἴνου μήτε ἐν τῇ νόσῳ, ὡς ἑβδομηκονταετεῖς μοναχοί· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οὐ συνεχώρησαν τοῖς αὐτοὺς ἀξιοῦσιν ὅπως ἀνενέγκωσιν αὐτοὺς τῇ νόσῳ ὀχλουμένους ἀπὸ τοῦ καθισματίου αὐτῶν θεῖναι ἐπὶ κραββάτου τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου πρὸς τὸ δυνηθῆναι κἂν καλῶς ἐνταφιασθῆναι αὐτούς· ἀλλ' ἔμενον, καὶ ἐν αὐτῷ συγκεκαμμένοι ἀπέθανον τῷ καθισματίῳ. Εἰ μὴ δὲ ὅτι πολύς ἐστιν ὁ λόγος, ἐπεὶ οὐκ ἦν βλαβερὸν καὶ αὐτῶν μνημονεῦσαι.

80. Ἦν δέ τις Πετρώνιος ὀνόματι, οὐ μόνον ἀφ' οὗ ἐξέβη τῆς

1. Πρβλ. Ματθ. 18,5. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,9. 3. Πρβλ. Ψαλ. 104,19. 4. Πρβλ. Κολ. 3,2. 5. Πρβλ. Ματθ. 22,37.

οἰκίας τῶν γονέων οὐχ ὑπέστρεψεν ἐκεῖ, ἕως παρέθετο τὴν ψυχὴν τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ καὶ ζῶν ἔπεισε πάντας τοὺς τῆς οἰκίας αὐτοῦ, πατέρα, ἀδελφούς, ἀδελφὰς καὶ συγγενεῖς καὶ δούλους ἐλθεῖν εἰς τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἐλθόντες ἐκοιμήθησαν καλῶς. Καὶ ὅσα εἶχεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, Ψενέβους λεγόμενος, — οὐκ οἴδαμεν πῶς κἀκεῖνον ἐπαινέσωμεν — ἤνεγκεν ἐρχόμενος, βόας, πρόβατα καὶ σκεύη παντοῖα· καὶ ἐχαρίσατο αὐτὰ εἰς τὸ κοινόβιον διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου. Καὶ μονὴν αὐτῷ Τηβεῦ λεγομένην ἔδωκε· καὶ ἦσαν ἐκεῖ οἱ ἀδελφοὶ κατὰ τὸν θεσμὸν τῶν ἄλλων μονῶν.

81. Καὶ πρὸ ταύτης τῆς μονῆς — τάξιν γὰρ ἔχουσιν — ἐπίσκοπός τις τῆς πόλεως Πάνος, Ἄρειος μὲν λεγόμενος, ὀρθόδοξος δὲ τῇ πίστει καὶ ἀσκητὴς καὶ ὑπηρέτης Χριστοῦ, ὀσμησάμενος τὴν εὐωδίαν τῆς κοινωνίας τῶν ἀδελφῶν, μετεπέμψατο πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἀββᾶν Παχούμιον καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν διὰ λόγων Θεοῦ ποιῆσαι περὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ μοναστήρια. Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς τόπον· καὶ οὕτως ᾠκοδόμησαν τὸν φραγμόν. Καί τινες τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ ἀγνοοῦντες[1] ἤρχοντο τῷ φθόνῳ καὶ ὑπέστρεφον νυκτὸς τὸ οἰκοδομούμενον· καὶ τῇ μακροθυμίᾳ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν, παρὰ Κυρίου συμβιβασθέντες δι' ἀγγέλου ἑστηκότος καὶ ὡς δακτύλῳ τὸ τεῖχος περιχαράσσοντος ἐν πυρί, ᾠκοδομήθη τὸ μοναστήριον. Καὶ ἔταξεν ἐκεῖ τινα οἰκονόμον Σαμουὴλ λεγόμενον, ἄνθρωπον ἱλαρὸν τῷ πνεύματι καὶ ἐγκρατῆ, καὶ ἄλλους σὺν αὐτῷ ἱκανούς, καθότι ἐγγὺς πόλεως ἦσαν, καὶ αὐτοῦ παραμένοντος αὐτοῖς χρόνον ἕως ἑδραιωθῶσιν.

82. Φιλόσοφος δέ τις τῆς πόλεως ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον δοκιμάσαι αὐτοὺς ὁποίους εἶναι ἀνθρώπους· καὶ λέγει· «Καλέσατέ μοι τὸν πατέρα ὑμῶν, λαλήσω αὐτῷ». Καὶ ἀκούσας Παχούμιος ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν Κορνήλιον ἀπολογήσασθαι αὐτῷ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ φιλόσοφος· «Φημίζεσθε ὡς μοναχοὶ καὶ συνετοὶ καὶ σοφὰ λαλοῦντες. Ἐλαίας ποτέ τις φέρων ἀλλαχόθεν ἐν τῇ Πάνος πιπράσκει, ὡς τῆς πόλεως τὸ εἶδος πλέον ἐχούσης»; Ἀπεκρίθη αὐτῷ Κορνήλιος λέγων· «Ἠκούσθη δέ ποτε ὅτι αἱ ἐλαῖαι τῆς Πάνος ποιοῦσιν ἔλαιον, οὐχ ἁλίζονται δέ. Ἡμεῖς ἐσμεν τὸ ἅλας[2]· ἤλθομεν τοῦ ἁλίσαι ὑμᾶς». Καὶ ἀκούσας ὑπέστρεψεν καὶ ἀπήγγειλε τοῖς φίλοις. Καὶ ἄλλος λέγει· «Ἕως τούτου ἐστὶ τὸ ζήτημά σου πρὸς αὐτούς; Ἐγὼ ἀπελθὼν δοκιμάσω αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γραφῶν, εἰ νοοῦσι». Καλεῖ Θεόδωρον ὁ ἀββᾶς Παχούμιος καὶ πέμπει ἐκείνῳ ἐλθόντι· καὶ ὡς εἴρηκεν ἡμῖν τοῦτο Θεόδωρος ὅτι· «Πεμπόμενος ἔξω ἐφοβούμην πῶς ἀπολογήσομαι φιλοσόφῳ· Κορνήλιος γὰρ σοφός ἐστι πλέον ἐμοῦ». Καὶ οὕτως ἐκεῖνος ἐλάλησεν αὐτῷ ζήτημα, ἀλλ' οὐ δυσεύρητον, λέγων· «Τίς ὁ μὴ γεννηθεὶς ἀπέθανεν; καὶ τίς γεννηθεὶς οὐκ ἀπέθανεν; καὶ τίς ἀποθανὼν οὐκ ἐπώζεσεν»;

1. Α' Τιμ. 1,4. 2. Πρβλ. Ματθ. 5,13.

Καὶ εἰπόντος τοῦ Θεοδώρου, τὸν μὲν ἀποθανόντα μὴ γεννηθέντα τὸν Ἀδάμ, καὶ τὸν μὴ ἀποθανόντα γεννηθέντα τὸν Ἐνώχ[1], καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Λὼτ μὴ ἐποζέσασαν, στήλην ἁλὸς οὖσαν[2] ἀποδεξάμενος ἐκεῖνος ἀνεχώρησεν. — Ἦν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ ἅγιος καὶ δυνατὸς τῷ πνεύματι, καὶ τῷ σώματι ὡς Ἰὼβ[3] ἐπυρώθη, Ταλμᾶς λεγόμενος, τῇ ἀσκήσει καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ ἀνένδοτος ἕως θανάτου.

83. Ἔλαβε δὲ καὶ ἄλλα μοναστήρια· καὶ πρὸ τούτου τὸ λεγόμενον Τασῆ, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ <τὸ> τῆς Πανός, καὶ Τηβεῦ καὶ Τισμηναί, καὶ μετὰ χρόνον τὸ ἄλλο τὸ λεγόμενον Πιχνοὺμ ἄνω περὶ Λατῶν· ταῦτα ἐποίησεν ὁ μακάριος Παχούμιος. Καὶ ᾤκησαν ἐκεῖ οἱ ἀδελφοί, ὁμοίως ταχθέντων πατέρων αὐτοῖς. Καὶ χρείας σωματικὰς ἔδωκεν αὐτοῖς· ἦν γὰρ μεγάλη μονὴ ἡ Παβαῦ, ὅπου ὁ οἰκονόμος ἔχει πᾶσαν χρείαν κατὰ τοὺς μοναχούς· καὶ οὕτω κατὰ καιρὸν διοικεῖ αὐτοὺς τῇ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ ὁ οἰκονόμος, καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν λαμβάνων. Καὶ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ παρεγίνοντο εἰς τὴν μεγάλην μονήν· τῷ τε πάσχα οἱ τασσόμενοι, ὅπου ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, καὶ ἐποίουν τὸ πάσχα μετ' ἀλλήλων ἑορτάζοντες λόγοις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγάπῃ· καὶ τῷ μεσόρῃ μηνὶ ἔθος ἦν πάλιν ἐλθεῖν αὐτοὺς τοὺς λόγους τῶν ἔργων αὐτῶν ἀποδοῦναι τῷ μεγάλῳ οἰκονόμῳ, κατὰ μέρος γράφοντες αὐτούς. Καὶ εἴ τινα διαταγὴν ὁ πατὴρ ἑκάστης μονῆς ἐθέλοι, ἔλεγεν αὐτῷ· καὶ ἔτασσεν οἰκιακὸν ἢ ἄλλον. Μάλιστα δὲ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐφρόντιζε πρὸ πάντων περιέρχεσθαι τὰς μονάς, στηρίζων τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ λογισμῶν ποικίλων. Ἐδίδασκε δὲ αὐτοὺς τὸ νικῆσαι τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ καὶ ἔτασσεν αὐτοῖς πᾶν ὠφέλιμον τῶν ψυχῶν.

84. Ἦν δέ τις ἀθλητὴς ἄλλος καὶ ἀνταγωνιστὴς μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, Τιθόης λεγόμενος, οἰκιακὸς τῶν ἐν Παβαῦ οἰκονόμων ταχθέντων ἀναπαῦσαι τοὺς ἀδελφοὺς κακουμένους. Καὶ μίαν ἑτοιμάζοντος αὐτοῦ, ἦλθε πνεῦμα πονηρὸν πειράσαι αὐτὸν τῇ ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας ἐν τῷ φαγεῖν αὐτὸν πρῶτον μὲν τῶν βρωμάτων τῶν νοσούντων· καὶ ὅτι διὰ τοῦ ἀγῶνος μᾶλλον δοκιμάζονται οἱ πιστοὶ εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ οὕτω μὴ ἀπελθὼν ὀψὲ εἰς τὴν τράπεζαν φαγεῖν, βουλόμενος καὶ τὴν αὔριον συνάψαι νηστεύων, ἔστη εὔξασθαι καὶ λέγει κλαίων· «Κύριε, οὐ μόνον νηστεύειν ἕως κτήσομαι τὴν σὴν ἀγάπην ἕτοιμός εἰμι, ἀλλ' ἀληθῶς ἐὰν καταλάβῃ με μαρτύριον[4] καὶ καύσωσί με, οὐκ ἐγκαταλείψω τὴν σωφροσύνην, τὸ καύχημα πάντων τῶν ἁγίων. Δέομαί σου, τελείωσόν με ἐν τῷ φόβῳ σου». Καὶ οὕτω καθαρὸς ὢν καὶ γνήσιος μονάζων ἐτελεύτησε.

85. Καὶ ἐγένετό ποτε τῶν βαρβάρων πολεμούντων, εὑρέθη μοναχὸς τῶν ἀλλαχοῦ καὶ ᾐχμαλωτίσθη. Καί τινες αὐτῶν μέλλοντες φα-

1. Πρβλ. Γεν. 5,24. 2. Πρβλ. Γεν. 19,26. 3. Πρβλ. Ἰὼβ 2,7.
4. Πρβλ. Α' Κορ. 13,3.

γεῖν λέγουσιν αὐτῷ· «Ἔγειρε, ὑπηρέτησον ἡμᾶς· καὶ οἶνον σπεῖσον πρῶτον τοῖς θεοῖς πρὶν πίωμεν». Καὶ μὴ θελήσαντος αὐτοῦ, ἤγγισαν τοῦ σφάξαι αὐτόν· καὶ φοβηθεὶς ἔσπεισε. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐκφυγὼν αὐτούς, ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν πρὸς αὐτὸν τὸν ἀββᾶν Παχούμιον καὶ ἀπαγγέλλει αὐτῷ. Καὶ ὀδυνηθεὶς ἀκούων εἶπεν αὐτῷ· «Ἠνέχθη σοι ὁ στέφανος καὶ οὐκ ἔλαβες αὐτόν. Διὰ τί οὐκ ἀπέθανες ἀνδρείως ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος; Πλὴν ἐζημιώθης σφόδρα. Ἀλλ' ἵνα μὴ τέλεον ἀφελπίσῃς σεαυτοῦ — ὁ γὰρ Κύριος βούλεται τὴν μετάνοιαν ἡμῶν ἢ τὸν θάνατον[1] — πένθησον ὅσον δύνῃ οὐ μόνον πνεύματι συντετριμμένῳ[2] καὶ ταπεινῷ, ἀλλὰ καὶ σώματος πόνῳ, ὅπως τὸ γεγραμμένον καὶ ἐπὶ σοῦ πληρωθῇ· Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου»[3]. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησε τῇ ἐλπίδι χαίρων.

86. Καὶ αὐτοῦ ὑφαίνοντος ψιαθίον μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν Ταβεννήσει, ἦλθε παιδίον τὴν λειτουργίαν τῆς ἑβδομάδος ποιοῦν ἐν τῇ μονῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὑφαίνοντα λέγει αὐτῷ· «Οὐχ οὕτω, πάτερ· μὴ στρέφε τὸ λῶμα οὕτως, ἐπειδὴ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος παρέδωκεν ἡμῖν ἄλλον τύπον ὑφᾶναι». Καὶ εὐθὺς ἀναστὰς λέγει αὐτῷ· «Ναί, δίδαξόν με τὸν τύπον». Καὶ μετὰ τὸ διδάξαι αὐτόν, ἐκαθέσθη ἐργάσασθαι μετὰ χαρᾶς, καὶ ἐν τούτῳ προλαβὼν τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας. Εἰ γὰρ ἦν τῆς σαρκὸς τὸ φρόνημα ἔχων[4], οὐκ ἐμέλετο αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ ἐπετίμα τῷ παιδίῳ ὡς παρὰ τὰ μέτρα λαλήσαντι.

87. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ὑφαίνοντι ψιαθίον ὤφθη αὐτῷ δαίμων φαντάζων καὶ λέγων ἑαυτὸν εἶναι τὸν Χριστόν. Οὐ μέντοι γε ἐξουσίαν ἔχουσιν οὐ μόνον τὸ ὀφθῆναί τινι, ἀλλ' οὐδὲ λογισμὸν κακὸν ὑποβαλεῖν ἄνευ τοῦ συγχωροῦντος Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ὁ ἅγιος τὴν διάκρισιν τοῦ πνεύματος[5], ὥστε διακρίνειν τὰ πονηρὰ πνεύματα ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὡς γέγραπται, εὐθὺς ἐλογίσατο τοῦτο, ὅτι· «Τῇ ὀπτασίᾳ τῶν ἁγίων, τοῦ θεωροῦντος τὴν ὀπτασίαν οἱ λογισμοὶ ἐκλείπουσι τέλεον· καὶ οὐδὲν σκοποῦσιν, εἰ μὴ τὴν ἁγιότητα τοῦ φαινομένου. Ἰδοὺ ἐγὼ βλέπων τοῦτο φρονῶ καὶ λογίζομαι· δῆλον ὅτι ψεύδεται· οὐκ ἔστιν τῶν ἁγίων». Καὶ ἰδὼν ταῦτα αὐτὸν ἐνθυμούμενον ὁ δαίμων ἤρξατο περιαίρειν τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ. Καὶ ἀναστὰς τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὡς ἵνα κρατήσῃ αὐτόν, ἅμα ἐμφυσῶν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἐξέλιπεν.

88. Καὶ εἶχε Θεόδωρος τοιαύτην συνήθειαν ἐλθεῖν καθ' ἡμέραν τὰ πρὸς ὀψὲ εἰς Παβαῦ μετὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν Ταβεννήσει, ὅπως ἀκούσας τὰ λεγόμενα λόγια τῶν γραφῶν παρὰ τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου, ἀνακάμψει διηγήσασθαι τοῖς ἀδελφοῖς πρὶν κοιμηθῶσι· καὶ τοῦτο ἐποίησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Καὶ ἐγένετο ἐλθόντα αὐτὸν ἅπαξ μὴ εὐ-

---

1. Πρβλ. Ἰεζ. 33,11. 2. Πρβλ. Ψαλ. 50,19. 3. Ψαλ. 24,18. 4. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 12,10.

ρεῖν αὐτόν· καὶ ἀνέβη εἰς τὸ δῶμα τῆς συνάξεως μελετῆσαι τὰ ἐκμαθήματα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν· καὶ μελετῶντος αὐτοῦ, ἐσείσθη ὁ τόπος, ὅπου ἦν· καὶ διαλογιζόμενος τί ἂν εἴη τοῦτο, κατέβη εἰς τὴν σύναξιν εὔξασθαι· καὶ εἰσελθὼν οὐκ ἠδυνήθη μεῖναι ἀπὸ τοῦ φόβου τοῦ ὄντος ἐκεῖ· καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔφριξε. Καὶ ἔτι περισσεύοντος κατ' αὐτοῦ τοῦ φόβου, ἐξεπήδησεν ἔξω τῆς θύρας καὶ οὐκ ᾔδει τί ἦν. Καὶ μετὰ τὴν σύναξιν πρωῒ εὕρηκεν τὸν ἀββᾶν Παχούμιον ἐξηγούμενον ἀρχαίοις πατράσι κατ' ἰδίαν οὕτως, ὅτι· «Παρ' ὀλίγον ἀπέδωκα τὴν ψυχήν μου· νυκτὸς γὰρ ἐν τῇ συνάξει εὐχόμενος εὐχήν, εἶδον φοβερὰς ὀπτασίας τινάς· καὶ τῷ πολλῷ φόβῳ ἐγενήθην ὡς μὴ ὤν· καὶ ἐδεήθην τῷ Κυρίῳ, ἵνα διαμείνῃ ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ φόβος οὗτος ἕως τέλους, μνησθεὶς τῶν περὶ Μωϋσέα πατέρων ὑπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ[1], ὅτε ἦν τὸ πῦρ καὶ τὰ ἄλλα φοβερά[2]. Καὶ ἔτι μου ὄντος ἐν τῇ ἀνάγκῃ, ἦλθέ τις ἔσω τολμηρός· καὶ ἔτυχεν ἐλέους ταχὺ ἐξελθών». Καὶ ἀπεκρίθη Θεόδωρος καὶ εἶπεν· «Ἐγώ εἰμι· μὴ εὑρίσκων γάρ σε ὀψέ, ἐπὶ τοῦ δώματος ἐμελέτων· καὶ αὐτοῦ σαλευομένου, κατέβην εὔξασθαι· καὶ μὴ δυνηθείς, ἔξω ἔφυγον». Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὅτι τοῦ Κυρίου θέλοντος ἐὰν ἴδῃ τι τῶν κρυπτῶν, οὐκ ἐδήλου αὐτοῖς, εἰ μὴ τὰ φθάνοντα εἰς πίστιν καὶ οἰκοδομήν. Οἱ γὰρ ἅγιοι ἀεὶ ὡς ἐν οὐρανῷ εἰσι τῇ μνήμῃ.

89. Καὶ ἐπειδὴ ἦν παραδεδωκὼς παραδόσεις εἰς σύστασιν τῆς κοινωνίας, ἐν Ταβεννήσει ποτὲ ἐν τῷ ἀρτοκοπείῳ ἐλάλησάν τινες φυρῶντες καὶ ἐργαζόμενοι τῇ ὥρᾳ τοῦ μὴ λαλεῖν ἀλλὰ μελετᾶν κατὰ τὴν ὀφείλουσαν ἐντολὴν αὐτοῦ. Καὶ μακρὰν ὢν συνῆκε τῷ πνεύματι, ὅτι παρέβησαν τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Καλεῖ οὖν Θεόδωρον — αὐτὸς γὰρ ἦν τότε πατὴρ τῆς μονῆς — καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἀπελθὼν εὐκαίρως ἐρεύνησον καὶ ἴδε εἰ ὡμίλησάν τινες ὀψὲ ἐν τῷ ἀρτοκοπείῳ παρὰ τὴν ἐντολήν». Καὶ ἀνακρίνας πολλοὺς εὗρε καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ ἀββᾶς Παχούμιος ὅτι· «Νομίζουσιν ἐκεῖνοι ἀνθρώπινα εἶναι ταῦτα· κἂν περὶ ἐλαχίστου δοθῇ, μέγα ἐστίν. Ἑπτὰ ἡμέρας σιωπῶντες τοσοῦτον πλῆθος τὴν Ἱεριχὼ κυκλώσαντες ὑπήκουσαν τῇ ἐντολῇ[3]· καὶ ὅτε πάλιν ἔλαβον ἐντολὴν τοῦ κράζειν, πάλιν ὑπακούσαντες ἐπλήρωσαν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐντειλαμένου αὐτοῖς. Ὁμοίως καὶ οὗτοι τηρείτωσαν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ συγχωρηθήσεται αὐτοῖς τὸ γενόμενον. Εἰ μὴ δὲ ἦν ὠφέλιμος ψυχῶν ἡ ἐντολὴ ἐκείνη, οὐκ ἂν παρηγγείλαμεν περὶ αὐτῆς».

90. Ἐξήτασεν αὐτὸν μίαν Θεόδωρος διὰ πάθος τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· «Νομίζεις ὅτι συμβαίνει πάθος ἢ ἕτερον τοιοῦτον ἄνευ τοῦ Θεοῦ; Διὸ βάσταζε, καὶ ὅτε θέλει, ἰάσεταί σε. Εἰ δὲ τέως δοκιμάζει σε, εὑρέθητι εὐχαριστῶν αὐτῷ, ὡς ὁ τέλειος Ἰώβ, ὑπομένων πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ, εὐλόγει τὸν Κύριον

1. Πρβλ. Ἐξ. 19,16. 2. Πρβλ. Ἐξ. 20,18. 3. Πρβλ. Ἰησ. 6,10.16.

λέγων· «Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον»[1]. Καὶ γὰρ ὁ σταυροφόρος κἂν μὴ ᾖ πάσχων τι, ἀρκεῖ αὐτῷ ὁ σταυρὸς καὶ ἡ ἄσκησις. Καὶ δύναται δὲ κατακείμενός τις ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ ὑγιαίνοντα καρτερίᾳ ψυχῆς καὶ μακροθυμίᾳ· καὶ διπλοῦν ἔχει τὸν στέφανον ὁ τοιοῦτος. Καὶ καλὸν τὸν πάσχοντα ποιῆσαι ὡς δέκα ἔτη ὑπομένοντα πάθος καὶ μὴ λέγειν». Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐνίσχυσεν.

91. Εἶπεν δὲ αὐτὸν πολλάκις περιέρχεσθαι τὰς μονὰς ἐπισκεπτόμενον· καὶ ἐλάλησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἤδη λέγων ὅτι· «Ἐγὼ καὶ Θεόδωρος τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τῷ Θεῷ λειτουργοῦμεν· καὶ ἔχει τὴν ἐξουσίαν καὶ αὐτὸς διατάξαι ὡς πατήρ». Καὶ ἐρχομένου ποτὲ αὐτοῦ εἰς τὰς μονάς, οἱ ἀδελφοὶ ὁρῶντες αὐτὸν ἠγαλλιῶντο τῷ πνεύματι· εἶχε γὰρ παρὰ Κυρίου ὡς προείπαμεν χάριν πολλήν. Ὁ μὲν πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος τέλειος κατὰ πάντα ἦν, ἀλλὰ φοβερὸς καὶ πενθήρης ἀεί, μνημονεύων τῶν ἐν βασάνοις ψυχῶν, ὡς περὶ τοῦ πλουσίου ἠκούσαμεν[2]. Καὶ πολλάκις μετὰ τὸ διψῆσαι αὐτὸν ἐν καύματι σφόδρα, λαβὼν ξέστην ὕδατος πιεῖν, οὐκ ἔπινεν ἕως χορτασθῇ.

92. Καί ποτε εἰς μονὴν Θεοδώρου ὄντος, ἤνεγκαν αὐτῷ ἀδελφόν, λέγοντες αὐτὸν κλέψαντά τι, ὡς ἵνα βάλῃ αὐτὸν ἔξω. Οὐκ ἦν δὲ αὐτός, ἀλλὰ ἄλλος ἀνυπονόητος καὶ ὡς παρὰ ἀνθρώποις πιστός. Οὗτος δὲ ὑπωπτεύθη, ἐπειδὴ ὀλίγον χυδαῖος ἦν. Καὶ ὁρῶν ὁ κλέψας ὅτι οὐ μόνον ἐποίησε τὸ πρῶτον ἁμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύει, παραλαβὼν Θεόδωρον κατ' ἰδίαν λέγει αὐτῷ· «Ἐγώ εἰμι ὁ τοῦτο ποιήσας». Ἀποκρίνεται αὐτῷ λέγων ὅτι· «Ἐπειδὴ ἐποίησας ἓν πλημμέλημα, ἐξήλειψας δὲ αὐτὸ ἐν τῷ καθαρίσαι ἡμῖν τὸν ἀναίτιον». Καὶ λοιπὸν καλεῖ τὸν ἄλλον καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἔγνων ὅτι οὐ σὺ ἐποίησας τοῦτο· ἀλλὰ κἂν ἔθλιψάν σε οἱ ἀδελφοὶ μὴ ὄντα ὑπεύθυνον αὐτοῦ, ἀλλὰ χρεωστεῖς τῷ Κυρίῳ ἐν ἄλλοις. Διὸ εὐχαρίστει αὐτῷ φοβούμενος αὐτόν». Καὶ λέγει τοῖς ἀδελφοῖς περὶ τούτου· «Οὐκ ἠνέγκατέ μοι τὸ κρῖμα τοῦτο; Κἀγὼ ἔγνων ὅτι θέλημα Κυρίου ἐστὶν συγχωρεῖν αὐτῷ καὶ μηκέτι μνημονεύειν. Πάντες γὰρ ἐλέους χρείαν ἔχομεν».

93. Καὶ ἀκούσας ποτὲ ἐν τῷ ἀέρι φωνὴν ψαλλόντων τινῶν μέλος τερπνὸν λίαν καὶ εὐαίσθητον, ἐξετάζει τὸν ἀββᾶν Παχούμιον· «Ἀκούεις, ἀββᾶ»; Λέγει αὐτῷ· «Ναί». — «Τί ἐστιν»; φησίν. Ἀποκρίνεται λέγων· «Συνέβη τινὰ ψυχὴν καλὴν αἰρομένην εἰς τὸν οὐρανὸν παρελθεῖν ἡμᾶς ἐπάνωθεν· καὶ ἐχαρίσθη ἡμῖν τοῦ ἀκοῦσαι τέως τῶν ψαλλόντων καὶ αἰνούντων τὸν Θεὸν ἔμπροσθεν». Καὶ ἄλλοτε πάλιν ἀμφοτέρων καθημένων περὶ ἀδελφὸν ὀχλούμενον ἀποθανεῖν, ὤφθη αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὁ τρόπος τῆς ἐξόδου τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. Καὶ οὐκ εἰρήκασι ταῦτα ἑκόντες οὐδενί, ἕως ἔζωσαν· μυστήρια γάρ ἐστιν. Ἀλλ' οἱ συνόντες μεγάλοι ἀδελφοὶ ᾐσθάνθησαν αὐτοὺς ὡς ἀτε-

1. Ἰὼβ 1,21. 2. Λουκ. 16,23.

νίζοντάς πως μετὰ θαύματος ἡσύχως παρόντας ἁγίους τινὰς τῇ ὥρᾳ ὅτε ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν ὁ ἀνακείμενος. Ἐνίοτε δὲ καὶ μέρος ὧν βλέπουσι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου ἐξηγοῦντο, προβλέποντες τὴν μέλλουσαν ὠφέλειαν. Ἐδίδασκε γὰρ ὁ ἀββᾶς Παχούμιος μὴ ἀνέχεσθαι ὅλως τοιούτου λογισμοῦ, ὥστε θέλειν τι τῶν ἀοράτων ἰδεῖν· καὶ γὰρ τὰ ἀόρατα πλήρη θαύματος εἰς φόβον τῷ ἐρευνῶντι καὶ ἀκούοντι.

94. Καὶ ἀκούσας ἄλλος τις Θεόδωρος ὀνόματι, τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἀναγνώστης καὶ ἀσκητής, περὶ τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐμβὰς εἰς πλοῖον ἦλθεν ἄνω εἰς Θηβαΐδα. Καὶ ἦν καὶ αὐτὸς εὐλαβὴς καὶ ὑπήκοος ὡς ἓν τῶν προβάτων τοῦ Κυρίου[1]. Καὶ οὕτως ὑποδεξάμενος αὐτὸν ἐποίησεν εἶναι ἐν οἰκίᾳ παρά τινι ἀρχαίῳ ἀδελφῷ εἰδότι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς παραμυθίαν, ἕως μάθῃ ἀκοῦσαι καὶ τὴν θηβαϊκήν. Καὶ ἦν προκόπτων ἐν ἀσκήσεσιν ὑπὲρ δύναμιν. Περὶ δὲ ὀρθοδοξίας φανερός ἐστιν, καθότι ἐγγὺς ἦν τῆς ἁλλομένης πηγῆς εἰς ζωὴν αἰώνιον[2], ποτιζόμενος εἰς καρποφορίαν· λέγομεν δὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, οὐ μόνον τὸν τότε ἁγιώτατον Ἀθανάσιον· ἀλλ' ἀεὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου οὐκ αὐτὸς κάθηται, ἀλλ' ὁ λέγων ἐπὶ δύο καὶ ἐπὶ τριῶν συνηγμένων ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶναι[3], ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος[4], ὁ τῆς ἐκκλησίας θεμέλιος καὶ θεμελιώσας αὐτήν, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

95. Κἀκεῖνον ὑπομείναντα τὸν βίον καλῶς, ἠγάπησεν αὐτὸν ὁ ἀββᾶς Παχούμιος· καὶ ἐσπούδασεν ἑλληνιστὶ μαθεῖν χάριτι Θεοῦ, ἵνα εὕρῃ τὸ πῶς παραμυθήσασθαι αὐτὸν πολλάκις. Καὶ λοιπὸν ἔταξεν αὐτὸν οἰκιακὸν τῶν μετ' αὐτὸν ἐλθόντων Ἀλεξανδρέων καὶ ξενικῶν· καὶ ἦν ἡ οἰκία αὐτοῦ εὐλαβείας πλήρης. Καὶ πολλὰ ἐποίησε μετ' αὐτοῦ ὁ ἅγιος Παχούμιος, συμβιβάζων τὸ πῶς ἀνθρώπους κυβερνῆσαι, λέγων· «Μέγα ἐστίν· ἐὰν ἴδῃς τινὰ τῆς οἰκείας ἀμελοῦντα σωτηρίας, μακροθυμῶν νουθετήσεις αὐτὸν κατ' ἰδίαν. Ἐὰν ἅπαξ ἀγανακτήσῃ, ἄφες, ἕως ὁ Θεὸς κατανύξει αὐτόν· ὥσπερ τις σκόλοπα θέλων ἐξενεγκεῖν ἀπὸ ποδός τινος, καὶ ὀρύσσοντος αὐτοῦ, κἂν αἱμορροήσῃ καὶ ὀδυνηθῇ, μᾶλλον ἀφίεται· καὶ ἐμπλαστρίου μαλακτικοῦ ἐπιβληθέντος αὐτῷ ἢ ἑτέρου ὁμοίου μεθ' ἡμέρας αὐτομάτως ἐξέρχεται καὶ εὐκόλως. Μᾶλλον γὰρ ὀργιζόμενός τις καὶ ὑπό τινος μὴ ἀντιλέγοντος κερδαίνει πλέον τῇ μακροθυμίᾳ μετὰ ταῦτα τοῦ διδάσκοντος κατὰ τὸν νόμον. Ἐὰν δὲ ᾖ σφάλμα μέγα, δήλωσον ἡμῖν· καὶ ὡς θέλει ὁ ἐλεήμων Κύριος ποιοῦμεν. Ὁμοίως δὲ φρόντιζε τῶν ἀσθενῶν ὡς ἑαυτοῦ. Καὶ γίνου ἐγκρατευόμενος καὶ τὸν σταυρὸν φέρων πλέον αὐτῶν, ὡς τάξιν ἔχων πατρός. Καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀδελφῶν τήρησον πρῶτος, ἵνα καὶ αὐτοὶ τηρήσουσι. Καὶ εἴ τι ἕτερον μετὰ ταῦτα θέλων διακρῖναι μὴ ᾔδεις, χάριτι Θεοῦ δήλωσόν μοι· καὶ ὁμοῦ γυμνάζοντες εὑρήσομεν ἑκάστου

---

1. Πρβλ. Ἰω. 10,27. 2. Πρβλ. Ἰω. 4,14. 3. Πρβλ. Ματθ. 18,20. 4. Πρβλ. Ματθ. 16,16.

τῶν ζητουμένων τὴν ἀκρίβειαν». Καὶ οὕτως ἑρμηνεύων ἦν Θεόδωρος, ὅτε ἐξηγεῖτο τοῖς ἀδελφοῖς Παχούμιος, διὰ τοὺς μὴ ἀκούοντας αἰγυπτιστί. Καὶ ἐποίησεν ιγ´ ἔτη οἰκιακός, πρὸ τοῦ τελευτῆσαι τὸν μακάριον Παχούμιον. Καὶ τῆς οἰκίας ἀπὸ μὲν Ἀλεξανδρέων πρωτοτόκοι καρποφορίαι οἵδε εἰσίν· Αὐσόνιος ὁ μέγας καὶ Αὐσόνιος, καὶ παιδίον Νεῶν ὀνόματι· καὶ Ῥωμαίων θεοφόροι· Φίρμος καὶ Ῥώμυλος καὶ Δομνῖνος Ἀρμένιος καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι. Καί τινες κατέλαβον τὸν μέγαν ἐν σώματι, καὶ ἄλλοι οὐ κατέλαβον.

96. Καὶ ἀπῆλθέ ποτε ὁ πατὴρ ἡμῶν εἰς Ταβεννήσιν ἕνεκεν ἀναγκαίου πράγματος ψυχῆς. Καὶ ἀσπασάμενος τοὺς ἀδελφοὺς ἐκαθέσθη, ὡς ἔθος αὐτῷ, ἐξηγήσασθαι τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσαν ἀσφάλειαν σωτηρίας κατὰ τῶν ἀντικειμένων οὐ μόνον τῆς ἁγνείας τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ περὶ λογισμῶν διαφόρων, φιλαρχίας, ὀκνηρίας ἢ μίσους πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἢ φιλαργυρίας, λέγων· «Ὥσπερ τὸ πῦρ καθαρίζει πάντα ἰὸν καὶ κατασκευάζει τὰ εἴδη, οὕτως ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀναλίσκει πᾶν κακὸν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατασκευάζει αὐτὸν σκεῦος εἰς τιμὴν εὔχρηστον, ἡγιασμένον, εὐάρεστον τῷ Θεῷ καὶ ἕτοιμον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν[1]. Ἡ δὲ τῆς βλασφημίας ὑποβολὴ τῶν ἐχθρῶν, ἐὰν εὕρῃ τινὰ μὴ νηφάλεον, κἂν ᾖ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ἐὰν μὴ νήψῃ, ὡς δεῖ, ἢ ἐξετάσῃ τινὰ ἐπιστήμονα καὶ μάθῃ τὸ πῶς νικήσει αὐτὴν δολίαν οὖσαν, τοῦτον ἀπολέσει. Καὶ πολλοὶ ἐθανάτωσαν ἑαυτούς, ὁ μὲν ἐπάνωθεν πέτρας ἑαυτὸν ῥίψας ὡς ἐκστατικός, καὶ ἄλλος μαχαίρῃ ἀνέπτυξε τὴν κοιλίαν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Μέγα γὰρ κακὸν τὸ μὴ ἀναγγεῖλαι τοῦτο ταχέως τῷ ἔχοντι τὴν γνῶσιν, πρὸ τοῦ χρονίσαι τὸ πάθος. Αὕτη δὲ ἡ θεραπεία, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος διακρίσει πνεύματος, ὅτι ὅτε τὸν πλησίον μου ἐλύπουν λόγῳ συνετρίβετό μου ἡ καρδία, λόγῳ Θεοῦ ἐλεγχόμενος· καὶ ἐὰν μὴ ταχέως πείσω αὐτόν, οὐκ ἀναπαύομαι. Πῶς, ὦ δαίμονες ἀκάθαρτοι, λογίζωμαι σὺν ὑμῖν τοῖς ἀποστάταις βλασφημίαν εἰς τὸν ποιήσαντά με Θεόν; ὅμως δὲ κἂν διαρραγῆτε ὑποβάλλοντες ταῦτα, οὐχ ἡττῶμαι. Οὐ γὰρ ἐμά ταῦτά ἐστιν, ἀλλ' ὑμῶν τῶν μελλόντων κολασθῆναι ἀσβέστῳ πυρὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνος[2]. Ἐγὼ δὲ οὐ παύομαι εὐλογῶν καὶ ὑμνῶν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ποιήσαντί με μὴ ὄντα καὶ ὑμᾶς καταρώμενος· ἐπικατάρατοι γάρ ἐστε ἀπὸ Κυρίου. Καὶ οὕτως μετὰ πίστεως λέγων, ἐκλείπει τοῦτο ὡσεὶ καπνός».

97. «Περὶ δὲ τῆς αἰτίας, δι' ἧς ἦλθον σήμερον πρὸς ὑμᾶς, τὸ ζητούμενον εὑρέθη ἐν ὀστρακίνῳ κάδῳ», ὡς αἴνιγμα λαλῶν περὶ σφάλματος ψυχῆς ἄλλου· καὶ λαλοῦντος ἀββᾶ Παχουμίου, ἦν τις ἀδελφός, Ἠλίας λεγόμενος, ἁπλοῦς τῇ καρδίᾳ· καὶ πρὸ ὥρας ἀναλέξας ε´ σῦκα, ἔκρυψέ που ταῦτα ἐν ὀστρακίνῳ κάδῳ, ὅπως μετὰ τὴν νηστείαν φάγῃ αὐτά. Καὶ ἀκούσας περὶ τοῦ κάδου, εὐθὺς ἀπῆλθε καὶ ἤνεγκε τὸν

---

1. Πρβλ. Β´ Τιμ. 2,21. 2. Πρβλ. Μάρκ. 9,43.

κάδον ἐκεῖνον καὶ λέγει αὐτῷ εἰς μέσον τῶν ἀδελφῶν· «Λέγω σοι, ἀββᾶ, εἰ μὴ ταῦτα οὐκ ἦρκα». Καὶ ἐθαύμασε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοί· οὐ γὰρ περὶ αὐτοῦ ἐλάλει. Καὶ λοιπὸν λέγει αὐτοῖς· «Ἴδετε οὖν ὅτι οὐχ ὅτε ἡμεῖς θέλομέν τι εἰδέναι τῶν κρυπτῶν διὰ σωτηρίαν βλέπομεν, ἀλλ' ὅτε ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ βούλεται. Λέγω γὰρ περὶ τοῦ ἐλαχίστου τούτου, ὅτι οὐκ ᾔδειν οὔτε ἤκουσα παρά τινος· ἀλλ' ὁ Κύριος θέλων τὸν ἀδελφὸν τοῦτον μηκέτι κυριευθῆναι ὑπὸ βρωμάτων, ἔδειξεν ἡμῖν τὴν διόρθωσιν». Καὶ σπουδάζων ἀνακάμψαι εἰς Παβαῦ, ἀναστὰς μετὰ τῶν ἀδελφῶν ηὔξατο καὶ ἀπῆλθε μὴ γευσάμενος.

98. Ταῦτα δὲ γράφομεν ἡμεῖς, οὐ μέν γε, ὡς προείρηται, κατελάβομεν αὐτὸν ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τοὺς μετ' αὐτὸν εἴδομεν χρόνον τοιούτους ὄντας, οἵτινες τὸ κατὰ μέρος τούτων διηγήσαντο ἡμῖν, εἰδότες αὐτὰ ἀκριβῶς. Ἐὰν δὲ εἴπῃ τις· «Διὰ τί οὐκ ἔγραψαν ἐκεῖνοι τὸν βίον αὐτοῦ;» λέγομεν καὶ ἡμεῖς ὅτι οὐκ ἠκούσαμεν αὐτῶν λεγόντων πολλάκις περὶ τοῦ γράψαι, καίτοιγε τοιούτων σὺν αὐτῷ ὄντων, ὡς ὁ πατὴρ αὐτῶν· ἀλλὰ τάχα οὔπω καιρὸς ἦν. Ὅτε δὲ εἴδομεν ὅτι χρεία ἐστίν, ἵνα μὴ τέλεον ἐπιλαθώμεθα, ὧν ἠκούσαμεν, περὶ τοῦ τελείου μονάζοντος πατρὸς ἡμῶν μετὰ τοὺς ἁγίους πάντας, ἐγράψαμεν ὀλίγα ἐκ πολλῶν· οὐχ ἵνα ἐπαινέσωμεν αὐτόν· οὐ γὰρ βούλεται τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον· ἐκεῖ γάρ ἐστιν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, ὅπου ὁ ἔπαινος ὁ ἀληθινός. Καὶ γὰρ καὶ περιὼν ἐν σώματι, ὡς ἠκούσαμεν, προσευχόμενος πολλάκις οὐκ ἄξιον ἑαυτὸν ἡγεῖτο πρεσβεῦσαι κἂν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· καὶ οὕτω πρεσβευτὰς ἐλάμβανε τοὺς ἁγίους λέγων· «Οἱ ἄξιοι τοῦ Θεοῦ, δεήθητε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ». Οὐ γὰρ εἷς ἦν τῶν προφητῶν ἢ τῶν πατριαρχῶν ἢ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τέκνον αὐτῶν ἐστι γνήσιον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τοιοῦτοι κατὰ τόπον εἰσίν. Τὸ γὰρ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκαθάρισεν πᾶσαν τὴν γῆν[1] καὶ καθαρίζει, καὶ ἀντὶ ἀκανθῶν καὶ τριβόλων[2] ἐπλήθυνε τοῦ πλουτῆσαι αὐτὴν τῆς θείας γνώσεως αὐτό[3].

99. Καὶ ἐπειδὴ ἐλάλει αὐτοῖς πολλάκις τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ[4] ὁ ἀββᾶς Παχούμιος, τινὲς ἀκούοντες ὑπεραγαπῶντες αὐτὸν ἔγραψαν πολλὰ περὶ αὐτοῦ νοήματα τῶν γραφῶν, ὥς τε καὶ εἴ ποτε ὅραμα εἶδεν ἢ ὀπτασίαν, τοῦ Κυρίου βουλομένου, κατ' ἰδίαν τοῖς μεγάλοις εἴρηκεν εἰς πίστιν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων. Ἀεὶ γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους δούλους δοξάζει, ὡς καὶ ἐλάλει τῷ Μωϋσῇ λέγων· «Ἵνα πιστεύσωσί σοι εἰς τὸν αἰῶνα»[5]. Ἡμεῖς δὲ μαθόντες κατὰ τὸν καιρὸν ὅτι οὐ πάντων ἐστὶν τὸ πιστεύειν, μάλιστα μονάζοντι — καίτοι γε τῶν ἁγίων τὴν ὁδὸν ἐπορεύετο, ὡς γέγραπται· «Μιμηταί μου γίνεσθε»[6]· ἀκώλυτος γὰρ ἡ ὁδὸς πᾶσιν — διὰ τοῦτο συνεκεράσαμεν ταῦτα γράφοντες πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς φέρειν ἀζημίως τῶν λεγομένων τὸ κέρ-

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 9,14. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 6,8. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 64,10.
4. Πρβλ. Ἑβρ. 13,7. 5. Ἐξ. 19,9. 6. Α' Κορ. 4,16.

δος. Καὶ γνῶμεν ἀσφαλῶς ὅτι καὶ νῦν λέγει ὁ Θεός· «Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάζω»[1]. Οἴδαμεν ὅτι εἷς ψαλμὸς ἀρκεῖ ἡμῖν, μάλιστα ὁ αὐτὸς λέγων Κύριος· «Ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»[2]. Ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πολλαὶ αἱ τάξεις τῶν πατέρων· πρῶτον ἐπίσκοποι, ἔπειτα πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ ἄλλοι καθεξῆς, καὶ μονάζοντες πάλιν· καὶ «μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον»[3]. Καὶ ἑκάστου τελείου ὁ βίος ἐὰν μὴ γραφῇ παρὰ ἀνθρώποις, μᾶλλον ἐγράφη παρὰ Κυρίου. Καὶ ἄρτι δὲ γράφοντες οὐχ ὡς γραφήν, ἀλλ' ὡς μνήμην τινὰ ἐγράψαμεν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων καὶ πατέρων ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν εἰς ὠφέλειαν, ὡς ὁ βίος τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου πρὸς τοὺς ἐν τῇ ξένῃ μοναχοὺς καὶ ἀδελφοὺς αἰτοῦντας τοῦτον τὸν ἁγιώτατον πατέρα Ἀθανάσιον· καὶ οὗτος γὰρ παραλαβὼν μονάζοντας εἰδότας τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς ἔγραψεν. Οὐ παρομοιάζοντες δὲ ἑαυτοὺς τῷ ἁγιωτάτῳ ἔχοντι καὶ τὴν τάξιν τὴν μεγάλην ὄντες ἁμαρτωλοί, ἀλλ' ὡς παῖδες ἐπιθυμοῦντες τῶν ἀναθρεψάντων ἡμᾶς πατέρων μνημονεύειν ἐσπουδάσαμεν. Καὶ ἔτι δὲ ζῶν ὁ πατὴρ ὑπαγορεύσει ἰδίᾳ ἐποίησε γραφῆναι οὐ μόνον περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κοινοβίου λόγους καὶ θεσμούς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς πατέρας τῶν μοναστηρίων, καὶ ἐν αὐταῖς ὀνόματα γραμμάτων, οἷον ἀπὸ ἄλφα ἕως ὦ, σημαίνων τινὰ ἐν γλώσσῃ κρυπτῇ τοῦ πνεύματος ἐκείνοις νοοῦσιν ἕνεκεν κυβερνήσεως ψυχῶν, ὅτε οὐ σχολὴν ἦγε πρὸς αὐτοὺς παραγενέσθαι. Καὶ αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα ἀντέγραφον αὐτῷ πνευματικοὶ ὄντες, ἵνα οὕτως ὁδηγῶν αὐτοὺς κατὰ μέρος γράμμασι νοουμένοις καὶ γλώσσῃ εἰς τελειότητα ἀγάγῃ τούτους, τοῦ ἀξιωθῆναι βιβλίον γενέσθαι γραμμάτων πνευματικῶν.

100. Ἦσαν δὲ δέκα ἀδελφοὶ ἀρχαῖοι ἐν Παβαῦ τῇ μονῇ, καὶ οὗτοι μὲν τῷ σώματι ἁγνοί, ἀλλ' ἐγόγγυζον πολλάκις καὶ μετὰ πίστεως οὐκ ἤκουον αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μακρόθυμος καὶ ἀγαπῶν τὰς ψυχάς ἐστιν, μάλιστα εἰς ἃς ἐκοπίασε νουθετῶν καὶ παρακαλῶν χρόνον, οὐκ ἠθέλησε παραβλέπειν αὐτούς. Ἀλλ' ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτῶν πενθεῖν πρὸς Κύριον ταπεινῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ νηστείᾳ, τὰς ἓξ ἡμέρας ποιῶν ἄτροφος, καὶ ἀγρυπνῶν πρὸς μ' ἡμέρας· καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐγένετο λεπτὸν σφόδρα καὶ ἄτονον. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Κύριος ἤκουσεν αὐτοῦ ἐν τῷ λαβεῖν ἕκαστον αὐτῶν αἴσθησιν τοῦ ἰαθῆναι ἀπὸ τοῦ σφάλματος αὐτοῦ κατὰ δύναμιν. Καὶ οὕτως ἐκοιμήθησαν.

101. Καὶ ἦν τις ἀδελφὸς δυνατὸς τῷ πνεύματι, ζηλῶν τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ. Καὶ αὐτόν ποτε εὐχόμενον ἔδηξε σκορπίος εἰς τὸν πόδα. Καὶ οὕτως ἐπιθεὶς τὸν δεδηγμένον πόδα ἐπὶ τὸν σκορπίον ηὔξατο λέγων· «Εἰ ὁ Θεὸς οὐκ ἰάσεταί με, τίς με ἰάσεται»; Καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν δοκιμαζομένου αὐτοῦ εἰ ὑπομένει, ἤρχετο ἡ ὀδύνη τοῦ ἰοῦ βασανί-

1. Α' Βασ. 2,30. 2. Ματθ. 11,28. 3. Ψαλ. 127,1.

ζουσα τὴν καρδίαν αὐτοῦ· καὶ παρ' ὀλίγον ἦν δεδωκὼς τὸ πνεῦμα. Καὶ οὕτω καρτερῶν βίᾳ ἐνίκησε τὴν βάσανον ἕως τῆς ὥρας τῆς συνάξεως.

102. Καὶ ἔλεγε μίαν αὐτὸς ἀββᾶς Παχούμιος τοῖς ἀδελφοῖς τοῦτο· ὡς ὅραμα δέ ἐστιν· «Εἶδόν ποτε μέγαν τόπον ἔχοντα στύλους πολλοὺς ἐν αὐτῷ, καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ἐν τῷ τόπῳ, μὴ βλέποντας ποῦ ἀπέλθωσιν καί τινας αὐτῶν κυκλεύοντας τοὺς στύλους, νομίζοντας ὅτι ἤνυσαν πολλὴν ὁδὸν ὅπως ἔλθωσιν εἰς τὸ φῶς. Καὶ φωνὴ πανταχόθεν· «'Ιδοὺ τὸ φῶς ὧδέ ἐστιν». Καὶ ἀνέκαμψαν ὡς ἵνα εὕρωσιν αὐτό. Καὶ φωνῆς πάλιν γεναμένης, πάλιν ἀνακάμπτουσι. Καὶ πολλὴ ταλαιπωρία ἦν ἐκεῖ. Καὶ ὕστερον λύχνον ὁρῶ προπορευόμενόν τινων πολλῶν· τέσσαρες δὲ αὐτῶν ἔβλεπον αὐτόν· καὶ πάντες ἀκολουθοῦντες αὐτοῖς, ἕκαστος κρατῶν τὸν ὦμον τοῦ πλησίον μὴ πλανηθῇ τῷ σκότει· καὶ ἐάν τις ἀπολύσῃ τὸν ἔμπροσθεν, σὺν τοῖς ἀκολουθοῦσιν ἐπλανᾶτο. Καὶ ἐπιγνούς τινας δύο ἀπολύσαντας τοῦ μὴ κρατεῖν, ἔκραζον αὐτοῖς· «Κρατήσατε, μὴ ἑαυτοὺς ἀπολέσητε καὶ ἄλλους». Καὶ τοῦ λύχνου ὁδηγοῦντος ἀνέβησαν οἱ ἀκολουθήσαντες διὰ θυρίδος εἰς τὸ φῶς τοῦτο». 'Ιδὼν ταῦτα εἴρηκέ τισι παρὰ μέρος. Καὶ μετὰ ταῦτα παρ' αὐτῶν ἠκούσαμεν μετὰ χρόνον πολὺν καὶ τὴν σύγκρισιν οὕτως· Ὁ κόσμος οὗτος σκοτεινός ἐστιν διὰ τὴν πλάνην ἑκάστης αἱρέσεως δοκούσης ἔχειν τὴν εὐθεῖαν ὁδόν· ὁ δὲ λύχνος ἐστὶν ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, ἡ σῴζουσα τοὺς πιστεύοντας[1] ὀρθῶς καὶ ἀπάγουσα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

103. 'Απέθανέ τίς ποτε ἐν τῇ μονῇ. Καὶ μετὰ τὸ κηδευθῆναι, οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἀδελφοὺς ψάλλειν εἰς τὸ ὄρος ἔμπροσθεν αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος· ἀλλ' οὐδὲ προσφορὰ ἐγένετο ὑπὲρ αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἔνδυμα αὐτοῦ συνάξας εἰς μέσον τῆς μονῆς ἔκαυσε, φοβερίζων πάντας μὴ καταφρονεῖν τῆς ζωῆς αὐτῶν. Πῶς δὲ ἠνέσχετο αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀπέθανεν, οὐκ οἴδαμεν. Τοῦτο δὲ οἴδαμεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὐδὲν βλαβερὸν ποιοῦσι· τὸ γὰρ ἀπότομον αὐτῶν καὶ ἡ χρηστότης μεμετρημένα ἐστὶ γνώσεως Θεοῦ.

104. Ἦν δέ τις Σιλβάνος λεγόμενος παιδίον, ᾧ ἐνετείλατο ἐντολὰς ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος πρὸ τοῦ εἰσαγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν μονήν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀμελοῦντος αὐτοῦ καὶ πολλὰ γελῶντος, ἐκάλεσεν αὐτὸν λέγων· «Πῶς ἐνετειλάμην σοι τότε; Οὐκ οἶδας ὅτι μέγα ἐστὶ τὸ μοναχὸν γενέσθαι; Καὶ προείρηκά σοι πρὸς ταῖς θύραις· Βλέπε σεαυτόν, μὴ ἄρα οὐ δύνασαι μοναχὸς γενέσθαι. Καὶ ὡμολόγησας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι γίνομαι. Καὶ νῦν διὰ τί οὐ προσέχεις σεαυτῷ, εἰ ἀληθῶς ποθεῖς τὴν αἰώνιον ζωήν, ἀλλ' ἀπέλυσας τὴν καρδίαν σου; Ὅμως ἐπειδὴ οὔπω θέλεις εἰς φόβον τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ἔχειν, ἐγείρου, ὕπαγε πρὸς τοὺς γονεῖς σου, μηκέτι μείνῃς ὧδε». Καὶ ἀκούσας

1. Πρβλ. Λουκ. 7,50.

ὁ παῖς ταῦτα, ἔκλαυσε σφόδρα, μὴ θέλων ἀνακάμψαι εἰς τὰ κοσμικά καὶ ὡμολόγησε μετὰ πολλῆς παρακλήσεως γενέσθαι, ὡς δεῖ, μοναχός. Καὶ λοιπὸν μακροθυμήσας ἐπ' αὐτόν, ἐκάλεσε μέγαν μονάζοντα Ψενάμωνα λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, μὴ παρόντος τοῦ παιδός· «Οἴδαμεν ὅτι ἐκοπίασας τῇ ἀσκήσει ἱκανὸν χρόνον. Ἀλλά διὰ τὸν Θεὸν παραλαβὼν τοῦτον τὸν παῖδα, σύμπασχε αὐτῷ κατὰ πάντα ἕως σωθῇ. Οἶδας γὰρ ὅτι ἐγὼ ἀσχολοῦμαι περὶ πολλὰ τῶν ἀδελφῶν».

105. Καὶ ἦσαν οὕτως ἐργαζόμενοι ψιαθία, καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὰς εὐχὰς πληροῦντες, ὡς πρέπει. Ὁ δὲ παῖς λαβὼν ἐντολὰς ὑπακοῦσαι αὐτῷ, ἤκουε κατὰ πάντα· καὶ ἕως φύλλου λαχάνου οὐκ ἤσθιεν, ἐὰν μὴ ἐξετάσῃ αὐτόν. Καὶ οὕτως ἦν ταπεινόφρων, μέγας καὶ πραΰς, οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα· καὶ οὐ ταχέως ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρός τινα· καὶ ἠσκεῖτο ἱκανῶς. Καθ' ἑαυτὸν δὲ εἰς ἀγρυπνίαν προσεῖχεν, ὥστε μετὰ τὸ κορεσθῆναι δεήσεων καὶ κάμνειν ἐκάθητο ἐν μέσῳ τοῦ κελλίου αὐτοῦ πλέκων τὴν νύκτα, καὶ οὕτως εἶχε τοῦ ὕπνου τὴν χρείαν. Ἵνα δὲ μὴ πολλὰ εἴπωμεν, ἐγένετο ἄνθρωπος ζῶν. Καὶ μίαν καθημένων τῶν ἀδελφῶν, ἤρξατο ὁ ἀββᾶς Παχούμιος λαλεῖν ὅτι· «Ἔστιν ἄνθρωπος ἐν ἡμῖν, ἀφ' οὗ γέγονα μοναχός, οὐκ εἶδον τοιοῦτον. Καὶ ὥσπερ ἔριον λευκὸν βαφὲν πορφύραν τιμίαν καὶ οὐκέτι ἡ βαφὴ ἐξαλείφεται, οὕτως ἡ ψυχὴ ἐκείνη τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐβάφη. Καὶ ἐὰν μετὰ τὸ ἀκοῦσαι τοιαύτην μαρτυρίαν νοήσῃ ὅτι περὶ αὐτοῦ ἐστιν ὁ λόγος, οὐ χαρήσεται· καὶ ψεγόμενος οὐ λυπηθήσεται· ἀλλ' ὁ αὐτός ἐστιν ἀμετάβλητος». Καὶ ἀποκρίνεται Θεόδωρος καὶ λέγει αὐτῷ· «Πάτερ, δεῖξον ἡμῖν αὐτόν. Μὴ μείζων ἐστὶ Πετρωνίου καὶ Κορνηλίου»; Καὶ λέγει αὐτῷ· «Τί ἄλλους ὀνομάζεις; καὶ σοῦ αὐτοῦ μείζων ἐστίν. Κατὰ μὲν τὸν χρόνον καὶ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν γνῶσιν πατέρες αὐτοῦ ἐστε· κατὰ δὲ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ ταπεινοφροσύνην καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ συνειδότος μέγας ἐστίν. Ὑμεῖς γὰρ δήσαντες τὸ πολεμοῦν ὑμᾶς θηρίον ὑπεθήκατε παρὰ τοῖς ποσὶν ὑμῶν· ἐὰν δὲ ἀμελήσητε, ἄνωθεν λυθὲν ἐπανίσταται ὑμῖν. Σιλβάνος δὲ ἔσφαξεν αὐτόν». Καὶ ποιήσας οὕτως ἑπτὰ ἔτη ἐκοιμήθη. Καὶ ἐχάρη ἐπ' αὐτῷ σφόδρα. Καὶ ὅσον ἐζήλουν ἀλλήλων τὰ κατορθώματα, τοσοῦτον καὶ προέκοπτον, μάλιστα ὁρῶντες ἔμπροσθεν αὐτῶν δυνατὸν τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ ὁ Χριστός.

106. Καὶ Θεόδωρος, ὡς προειρήκαμεν, ταχθεὶς ἦν παρακλήτωρ ψυχῶν τῶν ἀδελφῶν μετ' αὐτόν. Καὶ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐγένετο αὐτῷ ἀγὼν μέγας παρὰ Κυρίου εἰς δοκιμήν. Καὶ ἀρχαῖοι πατέρες καὶ κεφαλαὶ τῶν μονῶν συναχθέντες ἐπ' αὐτόν, τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου κακουμένου, εἶπον· «Μήποτε ἐξαίφνης ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται τὸν πατέρα ἡμῶν, καὶ ταλαίπωροι γενηθείημεν. Ἐπειδὴ οὖν οὐδεὶς ἡμῶν ἐπίσταται πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ ὡς σύ, πεισθεὶς ὁμολόγησον ἡμῖν ὅτι, ἐὰν τοῦτο γένηται, οὐ παραβλέψῃ ἡμᾶς μὴ σταθῆναι διάδοχος αὐτοῦ, ἵνα μὴ σκορπισθῶσιν οἱ ἀδελφοί». Καὶ αὐτὸς μετὰ τὸ πολλὰ παραιτήσασθαι περὶ τούτου καὶ μὴ συγχωρεῖσθαι παρ' αὐτῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς

λόγον. Καὶ λοιπόν, ὡς ἤκουσε τοῦτο ὁ ἀββᾶς Παχούμιος, οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ· καὶ καλέσας πάντας τοὺς ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων Σούρουν, Ψενθάην, Παφνούτιον, Κορνήλιον καὶ αὐτὸν τὸν Θεόδωρον, λέγει αὐτοῖς· Εἴπη ἕκαστος ὑμῶν τὸ ὑστέρημα ἑαυτοῦ. Ἐγὼ τὸ ἐμὸν πρῶτος λέγω· ἀμελῶ τῶν ἀδελφῶν ἐπισκέψασθαι καὶ παραμυθήσασθαι αὐτούς, ὅτι ἔξω εἰμὶ εἰς τὴν νῆσον ἡμέρας ἐργαζόμενος τὸν ἀγρὸν διὰ τὴν τροφὴν τῶν ἀδελφῶν — λιμὸς γὰρ ἦν τότε. — Καὶ σύ, Θεόδωρε, εἶπον τὸ σόν.» Καὶ λέγει· «Ἐποίησα ἔτη ζ′ ὑπὸ σοῦ πεμπόμενος εἰς τὰς μονὰς ἐπισκέψασθαι καὶ διατάσσειν πάντα, ὡς σύ. Καὶ οὐδέποτε ἀνέβη τοῦτο ἐπὶ τὴν καρδίαν μου ὅτι· μετ' αὐτὸν τῇ τάξει ἐγώ εἰμι. Νῦν δὲ ὀχλοῦμαι τούτῳ τῷ λογισμῷ, καὶ οὐκ ἠδυνήθην οὔπω νικῆσαι αὐτόν». Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Παχούμιος· «Καλῶς· οὐκέτι ἔχεις ἐξουσίαν οὐδενός. Ἀναχώρησον σεαυτῷ πώποτε καὶ δεήθητι τῷ Κυρίῳ ὅπως συγχωρήσει σοι». Καὶ οὕτως ἀνέστη λυπούμενος σφόδρα· καὶ ἀπῆλθεν εἰς κελλίον ἥσυχον πενθεῖν ἑαυτὸν μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδύνης πολλῆς, φοβούμενος μήπως ὁ Θεὸς ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ[1], ἐπειδὴ ἐλύπησε τὸν δοῦλον αὐτοῦ· ἐπειδὴ εἶχεν αὐτὸν τέλειον καὶ ἀήττητον.

107. Καὶ ἐποίησε δύο ἔτη, ἐν τῇ ἐπιτιμίᾳ, τῶν μεγάλων ἀδελφῶν παραμυθουμένων αὐτὸν πολλάκις, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς οὐκ ἦν ἁμάρτημα τὸ γενόμενον, ἀλλὰ μόνον φρονεῖν ὅτι· μετ' αὐτὸν ἐγώ εἰμι. Θέλων δὲ αὐτὸν καταστῆσαι τέλειον καὶ ἀφίλαρχον παντελῶς, δι' ἣν αἰτίαν ἐπετίμησεν αὐτῷ. Καὶ πρὸ τοῦ αὐτὸν ἀναχωρῆσαι, εἶπεν αὐτῷ Θεόδωρος ὅτι· «Ἐπειδὴ ἔχω τι ἀπαλλάξαι ἐν Μωνχώσει, πέμψον με καὶ ταχέως ἐλεύσομαι». Καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν μόνον. Καὶ πορευόμενος ἔκλαιε λέγων· «Κύριε, ἄρα ἔτι μετάνοιαν ἔχω»; Καὶ φθάσας εἰς τὸ πορθμεῖον Χηνοβοσκείων ἐνέβη. Ἦσαν δὲ δύο γέροντες ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ὁ εἷς ἤρξατο ἐγκωμιάζειν αὐτὸν λέγων τῷ ἄλλῳ· «Μακάριος οὗτος ὁ μοναχός». Καὶ ὁ ἄλλος λέγει· «Τί τὸν ταλαίπωρον μακαρίζεις; Οὔπω ὅλως ἔφθασεν εἰς τὸ μέτρον τοῦ μαργωνίου». Καὶ λέγει· «Τί ἐστιν τὸ μέτρον αὐτοῦ;» Ἄρχεται εἰπεῖν ὅτι· «Γεωργός τις ἦν σκληρὸς πάνυ, μεθ' οὗ σπάνιον ἦν τινα δυνηθῆναι ὅλον ἐνιαυτὸν ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ. Ἐγερθεὶς δέ τις πορεύεται πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· «Ἐγὼ ἐργάζομαι μετὰ σοῦ». Λέγει αὐτῷ· «Καλῶς». Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ποτίζειν, εἶπεν· «Ὑδραγωγήσωμεν νυκτὸς ποτίζειν τὸν ἀγρὸν καὶ μὴ ἡμέρας». Καὶ ἀποκρίνεται ἐκεῖνος λέγων· «Σοφία ἐστὶ τοῦτο, ἵνα μή τις πίῃ μήτε κτῆνος μήτε ἄνθρωπος μήτε ἄλλο τι ἐκ τοῦ ὑδραγωγοῦ ἡμῶν». Καὶ ὅτε ἔμελλεν ἀροτριᾶν, λέγει αὐτῷ· «Τὸν ἀγρὸν ἡμῶν οὕτω σπείρωμεν· ἕνα αὔλακα σίτου, καὶ ἄλλον κριθῆς, καὶ ἄλλον φακοῦ, καὶ ἕτερον ἄρακος, καὶ τὰ λοιπὰ οὕτως». Καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Ἡ σύνεσις αὕτη μείζων τῆς πρώτης ἐστίν. Ὁ γὰρ σπόρος ἡμῶν ὡραῖος εὐ-

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 26,9.

ρίσκεται ἀπὸ ποικίλων ἀνθῶν». Καὶ ὅτε ὁ χόρτος γέγονε χωρὶς σπέρματος, λέγει αὐτῷ· «Ἄγωμεν θερίσαι». Καὶ λέγει· «Ἄγωμεν. Μέγα κέρδος ἐστὶ τοῦτο τοῦ ἀχύρου· καὶ χλωρὸν εὑρίσκεται καὶ καλόν». Καὶ μετὰ τὸ ἀλοῆσαι λέγει αὐτῷ ἐνεγκεῖν τὸ μαργώνιον· «καὶ μέτρῳ μεταφέρωμεν ἔσω τὸ ἄχυρον». Καὶ λέγει· «Τοῦτο φρονιμώτερον τῶν πρώτων ἐστίν, ὅτι καὶ τὸ ἄχυρον συντηρεῖται». Καὶ μετὰ τὸ δοκιμάσαι αὐτὸν ἐν πᾶσι τούτοις καὶ εὑρεῖν αὐτὸν ὑπήκοον ἀδιάκριτον, λέγει αὐτῷ· «Οὐκέτι μου γίνῃ μίσθιος, ἀλλ' υἱὸς καὶ κληρονόμος». Τοιγαροῦν, ἐὰν καὶ οὗτος μετρήσῃ τῷ μαργωνίῳ, δύναται τυχεῖν τοῦ μακαρισμοῦ».

108. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἄλλος γέρων· «Ἐπειδὴ τὴν παραβολὴν εἶπες, εἰπὲ καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς». Λέγει αὐτῷ· «Ὁ γεωργὸς ὁ Θεός ἐστιν· ὅτι δὲ σκληρός, ἐπειδὴ σταυρὸν ἐντέλλεται βαστάζειν[1], καὶ οὐ θέλημα καρδίας. Παχούμιος γάρ, ὁ τούτου πατὴρ ὑπακούσας αὐτῷ κατὰ πάντα ἐγένετο εὐάρεστος ἐνώπιον αὐτοῦ[2]. Εἰ δὲ καὶ οὗτος ὑπομείνῃ καθ' ὁμοιότητα αὐτοῦ, ἄρα ἔσται κληρονόμος». Καὶ ἀκούων ταῦτα, ἀπηνεοῦτο θαυμάζων τὰ λεγόμενά τε καὶ τοὺς λέγοντας. Καὶ ἐκβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου, οὐκ εἶδεν αὐτούς· ἦσαν γὰρ ἀπὸ Θεοῦ ἄγγελοι, οὕτως αὐτῷ φανέντες εἰς διόρθωσιν καὶ παραμυθίαν, τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου οὕτως μαρτυροῦντος μετὰ ταῦτα. Καὶ ἀπελθὼν ἕως τῆς μονῆς καὶ ἀνακάμψας εἰς Παβαῦ, διελογίζετο τὰ ἀκουσθέντα αὐτῷ καὶ παρεκλήθη Θεόδωρος. Ἐλυπεῖτο δὲ οὐχ ὅτι ἐπετιμήθη, ἀλλ' ὅτι ὅλως ἐδέξατο λογισμὸν τοιοῦτον· μάλιστα ἀκούσας ἣν τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου λέγοντος ὅτι· «Ὥσπερ νεκρὸς οὐ λέγει ἄλλοις νεκροῖς· «Κεφαλὴ ὑμῶν εἰμι», οὕτως οὐδέποτε ἐλογισάμην ὅτι πατήρ εἰμι τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' αὐτὸς μόνος ἐστὶν ὁ Θεός»[3].

109. Καὶ μετὰ ταῦτα Ζακχαῖός τις τῆς διακονίας τῶν ἀδελφῶν, ἄνθρωπος Θεοῦ, ᾐτήσατο Θεόδωρον παρὰ τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου, λέγων· «Οἱ ὀφθαλμοὶ Θεοδώρου ἐβλάβησαν ἀπὸ τοῦ κλαίειν. Θέλεις ἄρω αὐτὸν μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ πλοίῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν»; Λέγει αὐτῷ· «Ἆρον». Καὶ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ πανταχοῦ ἦν ὡς νεόφυτος, χθὲς γενόμενος μοναχός, ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ καὶ πραότητι κεκοσμημένος[4]. Καὶ μετὰ ταῦτα ὡμολόγησε περὶ αὐτοῦ ὁ ἀββᾶς Παχούμιος, ὅτι ἐχαρίσατο αὐτῷ ὁ Κύριος τὴν προτέραν αὐτοῦ προκοπὴν ἑπταπλασίονα.

110. Ἦν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀββᾶς Παχούμιος ὑποτασσόμενος οἰκιακῷ, ταπεινὸς πλέον πάντων, ὡς γέγραπται· γῆ ὀρεινὴ καὶ ταπεινή[5]. Καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς κατηχήσεως ἕστηκε μετὰ τῶν τῆς οἰκίας ἀδελφῶν ἀκούων. Καὶ τὰ λεβιτωνάρια αὐτοῦ εἰς κελλίον ἦν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ οἰκιακοῦ. Καὶ ἁπαξαπλῶς οὐκ εἶχεν ἐξουσίαν ἑαυτῷ λαβεῖν παρὰ τοῦ οἰκονόμου χρείαν τινὰ σώματος. Τῶν γὰρ αἰωνίων βασάνων μᾶλ-

---

1. Πρβλ. Λουκ. 14,27. 2. Πρβλ. Γεν. 17,1. 3. Πρβλ. Ματθ. 23,9. 4. Πρβλ. Ἐφ. 4,2. 5. Πρβλ. Δευτ. 11,11.

λον εὐλαβεῖτο τὸ ἀποξενισθῆναι τῆς ταπεινώσεως καὶ γλυκύτητος τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[1].

111. Καὶ μίαν ἐξερχομένων τῶν ἀδελφῶν τοῦ φαγεῖν καὶ λαμβανόντων κορσενήλιον τὸ λεγόμενον ἔμπροσθεν τῆς θύρας, τῶν ἐκεῖ ὡς ἔθος ἦν, ἦλθε καὶ αὐτὸς λαβεῖν τὸ μέρος αὐτοῦ. Καὶ ἀναχωροῦντι εἰς τὸν οἶκον, ἠκολούθησεν αὐτῷ λαβὼν καὶ αὐτὸς Θεόδωρος ὁ προειρημένος Ἀλεξανδρεύς. Καὶ ἐλθόντων, ὅπου ἦν, καὶ καθημένων, ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· «Ἤκουσα περὶ Κορνηλίου ὅτι ἐγκρατής ἐστι σφόδρα, καὶ ἐν συνάξει ὅλῃ μὴ ἀφιέναι τὴν διάνοιαν αὐτοῦ μετεωρίζεσθαι. Καὶ ταύτῃ τῇ ὥρᾳ κἀγὼ πειράσας μετὰ πολλῆς νήψεως μόλις τρεῖς εὐχὰς ἐποίησα κατέχων μου τὸν λογισμόν. Πῶς οὖν δύναμαι, λόγους Θεοῦ ἀκούων καὶ εὐχόμενος, μὴ μετέωρον ἔχειν τὸν νοῦν»; Καὶ λέγει αὐτῷ παραβολήν· «Δοῦλος κατὰ σάρκα ὁρῶν ἐλεύθερον, κἂν ᾖ πτωχός, ἐπιθυμεῖ τῆς ἐλευθερίας· καὶ πτωχὸς ἄρχοντα, βούλεται εἶναι ἄρχων· καὶ ἄρχων βασιλέα, ὁμοίως ὑπεραγαπᾷ τὸ βασιλεύειν. Καὶ Κορνήλιος πολλὰ ἀγωνισάμενος παρὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἐκτήσατο. Καὶ σὺ καμὼν ὁμοίως πίστευε καὶ λάμψῃ πρὸς τὴν ἀξίαν».

112. Καὶ ἐπειδὴ ἡ φήμη αὐτοῦ ἔφθασεν ἕως μακράν, καὶ περὶ αὐτοῦ λαλοῦντές τινες μὲν τὰ ἴσα ἐλάλουν καὶ ἄλλοι ὑπὲρ τὰ μέτρα. Καὶ γενομένης ἀμφιλογίας ποτὲ περὶ τοῦ διορατικὸν αὐτὸν λέγειν, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Λατῶν, παρόντων μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων, καὶ αὐτὸς κληθεὶς γυμνάσασθαι τοῦτο, ἦλθεν ἐκεῖ μετά τινων ἀρχαίων ἀδελφῶν· καὶ βλέπων τοὺς πρὸς αὐτὸν φιλονεικοῦντας ἐσιώπησε. Καὶ λοιπὸν ἐρωτώμενος ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Φίλωνος καὶ Μουεῖ τοῦ ἀπολογήσασθαι, λέγει αὐτοῖς· «Οὐ σὺν ἐμοὶ ἦτέ ποτε ἐν τῷ μοναστηρίῳ μοναχοὶ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ὑμῶν; Οὐκ οἴδατέ με τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὡς ὑμεῖς ἀγαπῶντα αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ φροντίζοντα τῶν ἀδελφῶν; Ὅτε Μωϋσῆς ὁ τοῦ μαγδώλου λεγόμενος ἐδαιμονίσθη καὶ ἁρπαζόμενος ὑπὸ δαιμόνων εἰς τὰ κατάγεα θανατωθῆναι, οὐκ ἔγνωτε πῶς δι' ἐμοῦ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐβοήθησεν αὐτῷ; ἵνα μὴ εἴπω καὶ ἄλλα». Ἀποκρίνονται αὐτῷ ὅτι· «Ὁμολογοῦμέν σε ἄνθρωπον Θεοῦ εἶναι, καὶ γινώσκομεν ὅτι ἔβλεπες τοὺς δαίμονας, πολεμῶν αὐτοὺς ἀποστῆσαι τῶν ψυχῶν. Ἀλλὰ τὸ διορατικὸν ἐπειδὴ μέγα ἐστίν, ἀπολόγησαι πάλιν περὶ αὐτοῦ, καὶ πείσομεν τοὺς γογγύζοντας».

Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Οὐκ ἠκούσατέ μου λέγοντος πολλάκις ὅτι ἤμην παιδίον ἐξ ἑλλήνων γονέων μὴ εἰδὼς τί ἔστιν Θεός; Τίς οὖν ἐχαρίσατό μοι τὸ χριστιανὸν γενέσθαι; οὐχ αὐτὸς ὁ φιλάνθρωπος Θεός; Καὶ μετὰ ταῦτα ὀλίγων ὄντων μοναχῶν, κατ' ἰδίαν μόλις εὑρίσκονται δύο δύο ἢ πέντε ἢ δέκα τὸ πολύ, καὶ μετὰ πολλοῦ μόχθου κυβερνῶσιν ἀλλήλους φόβῳ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον πλῆθος ὄντες, ἐννέα μοναί, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν σπουδάζοντες τηρῆσαι τὰς ἑαυτῶν

---

1. Ματθ. 11,29.

ψυχὰς ἀμέμπτους διὰ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁμολογεῖτε ἡμᾶς γνῶναι τὰ περὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων· ἐχαρίσατο δὲ ἡμῖν καὶ τοῦτο Κύριος ἐπιγνῶναι, ὅτε βούλεται, τίς αὐτῶν ὁ πορευόμενος καλῶ καὶ τίς ὁ ἐν ὑποκρίσει ὢν μοναχός. Ἄφες δὲ τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ· φρόνιμοι κατὰ τὸν κόσμον καὶ νοήμονες, ἐὰν ποιήσωσιν ὀλίγας ἡμέρας ἐν μέσῳ ἀνθρώπων, ἑνὸς ἑκάστου διακρίνοντες οὐκ ἐπιγινώσκουσιν τὴν διάθεσιν; Αὐτὸς δὲ ὁ τὸ ἴδιον αἷμα ἐκχύσας δι' ἡμᾶς[1], σοφία τοῦ Πατρός, ἐὰν ἴδῃ τινὰ ἐξ ὅλης καρδίας τρέμοντα τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλησίον[2], μάλιστα πολλῶν, οὐ χαρίσηται αὐτῷ τὸ πῶς σῶσαι αὐτοὺς ἀμέμπτως ἤτοι διακρίσει πνεύματος ἁγίου ἤτοι ὀπτασίᾳ, ὅτε βούλεται ὁ Κύριος; Μὴ γὰρ ὅτε βούλομαι, βλέπω τὰ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀλλ' ὅτε ὁ πᾶσαν κυβέρνησιν ἔχων ἐμπιστεύει ἡμῖν. Ἄνθρωπος γὰρ καθ' ἑαυτὸν ματαιότητι ὡμοιώθη[3]· γενόμενος δὲ ὑπὸ Θεὸν γνησίως, οὐκέτι μάταιος, ἀλλὰ ναὸς Θεοῦ, ὡς αὐτὸς λέγει· Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς[4]· οὐκ ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ἐν μόνοις τοῖς ἁγίοις λέγει· καὶ ἐν ὑμῖν καὶ ἐν πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν Παχουμίῳ, ἐὰν ποιήσῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ». Καὶ ταῦτα ἀκούσαντες ἐθαύμασαν τήν τε παρρησίαν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἀνδρός. Καὶ ὡς ἐπαύσατο λαλῶν, ἦλθέ τις ἐνεργούμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἔχων μάχαιραν σφάξαι αὐτόν. Ἀλλὰ διὰ τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν ἔσωσεν αὐτὸν Κύριος, θορύβου γενομένου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τινῶν οὖν οὕτω λαλούντων καὶ ἄλλων ἄλλως, καὶ διασωθέντων τῶν ἀδελφῶν, ἦλθον εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν τὴν ἐσχάτην, τὴν λεγομένην Παχνούμ, οὖσαν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς αὐτῆς πόλεως Λατῶν.

113. Καὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας—δύο δὲ ἦσαν μόνα ὅλου τοῦ κοινοβίου, τὸ μὲν εἰς τὰ ψιαθία πωλῆσαι εἰς τὴν διατροφὴν καὶ τὰς ἄλλας χρείας, τὸ δὲ διὰ τοὺς λεβίτωνας αὐτῶν——ἐλθόντες δὲ Ζακχαῖος καὶ Θεόδωρος ἠσπάσαντο αὐτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς. Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Πῶς ἡ Ἐκκλησία»; Ἐλυπεῖτο γὰρ δι' αὐτὴν τότε, ἐπειδὴ μετὰ βίας οἱ βλάσφημοι Ἀρειανοὶ μετὰ Γρηγορίου τινὸς ὡς λησταὶ ἐπανέστησαν αὐτῇ. Καὶ περὶ τούτου ηὔχετο τὸν Θεόν, σφόδρα ὀδυνώμενος τῇ καρδίᾳ διὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ οὕτως ἀδικούμενον, μὴ ἔχοντα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον τὸν χριστοφόρον. Καὶ ἔλεγε· «Πιστεύομεν τῷ συγχωρήσαντι τοῦτο γενέσθαι Κυρίῳ πρὸς δοκιμὴν τῶν πιστῶν, ὅτι ταχέως ἐκδίκησις ἔσται καὶ οὐ χρονιεῖ». Καὶ μετὰ ταῦτα λέγει αὐτοῖς καὶ τὴν θλῖψιν τὴν γενομένην αὐτῷ ἐν τῇ Λατῶν, εὐχαριστῶν καὶ λέγων ὅτι· «Ὀφείλομεν ὑπομένειν πάντα πειρασμόν[5]· οὐ γὰρ βλάπτει. Οὗτοι μὲν οὖν ὀρθόδοξοι πατέρες εἰσὶν καὶ ἀδελφοὶ οἱ ἐξετάζοντες τὰ καθ' ἡμᾶς, κἂν ὁ ἐχθρὸς ἔν τισιν ἡμῶν ἰδίοις ἐπονηρεύσατο[6], ἐκτὸς γενομένοις τοῦ τείχους ἤτοι τοῦ νόμου πρὸς ὀλίγον, ἀλλ' ὁ Θεὸς καὶ ἡμᾶς καὶ τούτους ἔσωσεν. Αὐτὸς

1. Πρβλ. Ἑβρ. 9,12. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 1,24. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 143,4. 4. Πρβλ. Β' Κορ. 6,16. 5. Πρβλ. Ἰακ. 1,12. 6. Πρβλ. Ψαλ. 73,3.

δὲ ὁ ἁγιώτατος πάπας, τοσοῦτον χρόνον ὑπὸ ἐχθρῶν πολεμούμενος, ἀληθῶς μακάριός ἐστιν. Καὶ οὐ δύνανται πρὸς αὐτὸν ἔχοντα τὸν Θεὸν βοηθὸν τῆς πίστεως αὐτοῦ. Καὶ τὸ γεγραμμένον πληρωθήσεται ἐπ' αὐτόν· Πᾶσα φωνὴ ἣ ἐπαναστήσεταί σοι εἰς κρίσιν[1], καὶ πάντας αὐτοὺς ἡττήσει». Καὶ οὕτως ἐγένετο· καὶ ἀπεκατεστάθη ταχέως εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ δόξης.

114. Καὶ μετὰ τὸ πάσχα νόσος κατέλαβε τοὺς ἀδελφοὺς παρὰ Κυρίου· καὶ ἐν πάσαις ταῖς μοναῖς ἀδελφοὶ ἐκοιμήθησαν ὡς ρ' καὶ πλεῖον ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ αὐτὸς ἦν κακωθείς. Ἡ δὲ νόσος ἡ λοιμική ἐστιν· καὶ ὅτε τινὰ ἐλάμβανεν ὁ πυρετός, εὐθὺς ἠλλάσσετο τῷ χρώματι· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ αἱματώδεις· καὶ ὡς πνιγόμενος ἦν, ἕως ἀποδῷ τὸ πνεῦμα. Καὶ τότε Σούρους ἀπέθανεν, ἡγούμενος τῆς μονῆς Παχνούμ, καὶ Κορνήλιος τῆς μονῆς Μωνχώσεως, καὶ Παφνούτιος, ὁ οἰκονόμος ὅλων τῶν μοναστηρίων, ὁ μένων ἐν Παβαῦ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἀδελφοί. Θεόδωρος δὲ διηκόνει τῷ ἀββᾷ Παχουμίῳ. Καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ χρονίσαι ἐν τῇ νόσῳ ἐγένετο λεπτὸν σφόδρα· ἡ δὲ καρδία καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ πῦρ καιόμενον ἦν.

Καὶ πρὸ ἡμερῶν δύο τοῦ τελευτῆσαι αὐτόν, συγκαλεῖ τοὺς ἄλλους πατέρας τῶν μονῶν καὶ τοὺς ἄλλους ἡγουμένους καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ἰδοὺ βλέπετε ὅτι ἐπισκέπτεταί με ὁ Κύριος. Ἐκλέξασθε οὖν ἑαυτοῖς τὸν δυνάμενον ἐν Κυρίῳ κυβερνῆσαι ὑμᾶς. Καὶ καλεῖ τινα αὐτῶν τῆς μονῆς Χηνοβοσκείων, Ὡρσίσιον λεγόμενον. Καὶ αὐτὸς δὲ ἦν δυνατὸς τῇ πίστει καὶ ταπεινόφρων καὶ ἀγαθός. Καὶ λέγει αὐτῷ· «Περιελθὼν ἐξέτασον τίνα αἱροῦνται». Καὶ περιῆλθε· καὶ αὐτῶν δὲ λεγόντων μετὰ κλαυθμοῦ· «Ἀφ' οὗ παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ Κύριος εἰς τὰς χεῖράς σου, οὐδένα οἴδαμεν εἰ μὴ σέ,» λέγει αὐτοῖς· «Πιστεύετέ μοι τοῦτο, ὅτι νομίζω, ἐὰν ζήσῃ Πετρώνιος, δύναται φροντίζειν ὑμῶν». Ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς ἀσθενῶν ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ, Τομὴν λεγομένῃ περὶ τὴν Πανός.

115. Καὶ μετὰ τὸ εὔξασθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρῆσαι, λέγει ὁ ἀββᾶς Παχούμιός τινι ἀδελφῷ· «Ποίησον ἀγάπην, ἔνεγκέ μοι στρῶμα καλόν, ὅτι τοῦτο βαρύ ἐστιν, καὶ τὸ σῶμά μου οὐ φέρει· ἔχω γὰρ ὡς μ' ἡμέρας νοσῶν· ἀλλ' εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ». Καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖνος εἰς τὸ οἰκονομεῖον ἔλαβε στρῶμα καλὸν ἐλαφρὸν καὶ ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν. Καὶ ἰδὼν τὴν διαφορὰν τοῦ στρώματος λέγει αὐτῷ· «Ἆρον αὐτό· οὐ γὰρ ὀφείλω ἐν οὐδενὶ διαφορὰν τῶν ἀδελφῶν ἔχειν, ὡς γὰρ δήποτε ἐκπλέκω, ἕως ἂν ἐξέλθω τοῦ σώματος».

116. Καὶ ὠχλεῖτο ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα. Καὶ κρατεῖ παρακλητικῶς τὸν πώγωνα Θεοδώρου καὶ λέγει αὐτῷ· «Τὰ ὀστᾶ μου ἐὰν κρύψωσιν, ἐξένεγκον αὐτὰ ἐκεῖθεν». Θεοδώρου δὲ νομίσαντος ὅτι παραγγέλλει αὐτῷ μὴ ἀφεῖναι τὸ σῶμα αὐτοῦ ὅπου θάπτουσιν αὐτό, ἀλλὰ μεταθεῖναι αὐτὸ ἀλλαχοῦ λάθρᾳ, λέγει αὐτῷ ὅτι· «Οὐ μόνον τοῦτο λέγω σοι, ἀλλὰ

1. Πρβλ. Ἠσ. 54,17.

καὶ τοῦτο·» καὶ τρὶς παρήγγειλεν αὐτῷ· ἔλεγε δὲ καὶ τοῦτο, μὴ ἀμελεῖν αὐτὸν τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀμελούντων, ἀλλὰ διεγείρειν αὐτοὺς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ Θεόδωρος· «Καλῶς». Καὶ οὕτως ἀπέδωκεν τὴν ἁγίαν ψυχὴν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ παχὼν μηνός. Καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἀγρυπνούντων περὶ αὐτὸν ἀναγνώσει καὶ προσευχαῖς, κηδευθὲν τὸ σῶμα ἀπηνέχθη ὁμοίως μετὰ ψαλμῶν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐτάφη. Καὶ καταβάντων αὐτῶν, μετεβίβασεν αὐτὸ Θεόδωρος καὶ ἄλλοι τρεῖς ἀδελφοὶ εἰς ἄλλον τόπον. Καὶ ἐκεῖ ἐστιν ἕως ἄρτι.

117. Οἱ δὲ ἀποσταλέντες ἐπὶ ἀββᾶν Πετρώνιον ἤνεγκαν αὐτὸν νοσοῦντα. Καὶ ἐν τῇ νόσῳ ἦν πάλιν ἐστυμμένος καὶ νηφάλιος σφόδρα. Καὶ ποιήσας ἡμέρας ὀλίγας κυβερνῶν τοὺς ἀδελφοὺς λόγῳ Θεοῦ καὶ τῇ μνήμῃ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἐτελεύτησεν ἐπιφὶ τοῦ μηνὸς ἑβδόμῃ καὶ εἰκάδι. Καὶ μέλλων ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα, ἐξήτασεν αὐτοὺς διάδοχον ἀντ' αὐτοῦ πατέρα. Εἰπόντων δὲ πάλιν τὴν μέριμναν ταύτην αὐτοῦ εἶναι, ἔταξεν αὐτοῖς τὸν ἀββᾶν Ὠρσίσιον παρόντα, περὶ οὗ ἐλαλοῦμεν τὸ πρότερον. Καὶ ἀκούσας ἔκλαυσε λέγων· «Οὐκ ἔστι μου δύναμις τοῦτο». Καὶ κηδεύσαντες τὸν ἅγιον Πετρώνιον μετ' εὐχῶν καὶ ψαλμῶν ἔθαψαν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος.

118. Ἀββᾶ Ὠρσίσιος δὲ ἦν λίαν ἀγαθὸς καὶ ταπεινός. Καὶ περιήρχετο τὰ μοναστήρια ἐπισκέπτεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς νηφαλέως, γινώσκων τὸν ἅγιον πατέρα ἀββᾶν Παχούμιον τέλειον ὄντα, ὅπως περὶ αὐτῶν ἐσπούδαζεν. Καὶ στήκων ἢ καθήμενος λαλῆσαι αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ[1], ὠφέλει αὐτούς. Καὶ ἐμνημόνευε πολλάκις τοῦ λόγου τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου εἰπόντος αὐτῷ, ὅτε ἦν κεφαλὴ εἰς τὰ Χηνοβοσκεῖα, ὅτι· «Κἂν οὔπω ἔλαβες πολλὴν τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰπὲ αὐτοῖς παραβολήν, καὶ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ αὐτήν». Καὶ οὕτως ἔλεγε παραβολὰς καὶ ἔλυεν· καὶ ἐθαύμαζον ἀκούοντες οἱ ἀδελφοί. Μία δὲ αὐτῶν ἐστιν αὕτη λέγοντος· «Οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ τῶν γραφῶν ὁ πατὴρ ἡμῶν τῇ τελείᾳ γνώσει ἐστήριξεν ἡμᾶς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πτωχείαν μου νομίζω, ὅτι ἐὰν μὴ ἄνθρωπος φυλάξῃ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν καλῶς, πάντα ὅσα ἤκουσεν ἐπιλανθάνεται καὶ ἀμελεῖ. Καὶ οὕτως ὁ ἐχθρὸς εὑρὼν ἐν αὐτῷ τόπον, καταβάλλει αὐτόν. Ὥσπερ γὰρ λύχνος σκευασθεὶς καὶ φαίνων, ἐὰν ἀμεληθῇ λαβεῖν ἔλαιον, σβέννυται κατ' ὀλίγον, καὶ λοιπὸν ἐνδυναμοῦται τὸ σκότος κατ' αὐτοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ ἐνίοτε μῦς περὶ αὐτὸν ἐρχόμενος ζητήσει τὸ ἐλλύχνιον καταφαγεῖν· πρὸ τοῦ μὲν σβεσθῆναι τέλεον, οὐ δύναται· ἐὰν δὲ ἴδῃ ὅτι οὐκ ἔχει οὐ μόνον φῶς, ἀλλ' οὐδὲ θέρμην πυρὸς τὸ ἐλλύχνιον, ἀνασπάσας φαγεῖν καταβάλλει καὶ τὸν λύχνον συντριβῆναι ποιεῖ· καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ὀστράκινος, ἀπόλλυται· ἐὰν δὲ ᾖ χαλκοῦς, εὑρεθεὶς ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου σκευάζεται ἄνωθεν. Οὕτω ψυχῆς ἀμελουμένης ὅσον ὅσον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀπ' αὐτῆς ἀναχωρεῖ, ἕως τέλειον ἀποσβεσθῇ τῆς θέρμης αὐτοῦ· καὶ λοιπὸν ὁ

---

1. Πρβλ. Πράξ. 16,32.

ἐχθρὸς καταφαγὼν τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σῶμα ἀφανίζει κακίᾳ· καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖνος τῇ διαθέσει καλὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἁπλῶς δὲ ἡρπάγη ἀμελείᾳ, ὁ Θεὸς ὁ οἰκτίρμων βαλὼν εἰς αὐτὸν τὸν φόβον αὐτοῦ καὶ τῶν κολάσεων τὴν μνήμην, νήψει ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν τηρῶν ἑαυτὸν μετὰ ἀσφαλείας πολλῆς ἕως τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ». Καὶ ταῦτα λαλήσας, ἀνέστη εὔξασθαι, ὠφελήσας αὐτοὺς τῇ παραβολῇ.

119. Ἀββᾶ Ὡρσίσιος δὲ ἦν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν ζηλῶν τὸν βίον τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου· κατέλαβε γὰρ αὐτὸν χρόνον. Καὶ ὅτε ἔταξεν αὐτὸν εἰς Χηνοβοσκεῖα πατέρα, γογγυζόντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ὡς νεοφύτου ὄντος πρὸς τὴν τάξιν, ἀββᾶ Παχούμιος ἀκούσας ἔλεγε περὶ αὐτοῦ οὕτως· «Μὴ νομίσητε ὅτι τῶν ἀρχαίων ἐστὶ μόνον ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καίτοι γε ἀρχαῖος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ γογγύζων οὐκ ἔστιν ἀρχαῖος· ἀλλ' οὐδὲ οὔπω ἔβαλεν ἀρχὴν τοῦ μοναχοῦ. Οὐδὲν γὰρ παρὰ ἀνθρώπου θέλει ὁ Θεός, εἰ μὴ φόβον καὶ ἀγάπην· «ἡ δὲ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται»[1]. Λέγω ὑμῖν· οὕτω προκόπτων Ὡρσίσιος λυχνία ἐστὶν χρυσῆ ἐν οἴκῳ Κυρίου.Καὶ τὸ γεγραμμένον καταλήψεται αὐτόν· Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ»[2].

120. Καὶ ἐγένετο, ὅτε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἀνέκαμψε μετὰ δόξης Κυρίου ἀπὸ τοῦ κομιτάτου, παρερχόμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἐν τῷ πλοίῳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἤκουσαν τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν μακάριον Ἀντώνιον ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω εἶναι· καὶ ὁρμίσαντες ἀνέβησαν ἰδεῖν αὐτὸν καὶ εὐλογηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἀνθρώπου Θεοῦ ὄντος. Καὶ αὐτὸς ἀκούσας ἥκειν τοὺς ἀδελφούς, ἑαυτὸν βιασάμενος ἀνέστη—ἦν γὰρ πρεσβύτης λίαν—καὶ ἐξελθὼν ἠσπάσατο αὐτούς. Καὶ λοιπὸν ἐξετάζει αὐτούς· «Πῶς ὁ ἀββᾶς Παχούμιος»; Αὐτῶν δὲ κλαιόντων, συνῆκεν ὅτι ἀπέθανε· καὶ λέγει αὐτοῖς· «Μὴ κλαίετε· πάντες ὑμεῖς ἐγενήθητε ὡς ἀββᾶ Παχούμιος. Λέγω ὑμῖν, μεγάλην ἀνεδέξατο διακονίαν τὴν συναγωγὴν τοσούτων ἀδελφῶν, καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων ὁδὸν πορεύεται». Ἀποκρίνεται ὁ ἀββᾶς Ζακχαῖος καὶ λέγει αὐτῷ· «Σὺ μᾶλλον, πάτερ, παντὸς τοῦ κόσμου τούτου φῶς τυγχάνεις[3]· καὶ ἡ φήμη σου ἕως τῶν βασιλέων ἀπῆλθε, καὶ δοξάζουσιν τὸν Θεὸν διὰ σοῦ». Καὶ εἶπε· «Ἀποπείθω σε, Ζακχαῖε. Κατὰ τὴν ἀρχήν, ὅτε μοναχὸς γέγονα, οὐκ ἦν κοινόβιον θρέψαι ἄλλας ψυχάς· ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἀρχαίων μοναχῶν μετὰ τὸν διωγμὸν κατὰ μόνας ἠσκεῖτο. Καὶ μετὰ ταῦτα ὁ πατὴρ ὑμῶν ἐποίησε τοῦτο τὸ ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου. Ἄλλος μέν τις πρὸ αὐτοῦ ἠθέλησεν, Ἄωτας λεγόμενος, τὴν διακονίαν ταύτην κτήσασθαι· καὶ ἐπειδὴ ἐξ ὅλης καρδίας οὐκ ἐσπούδασεν, διὰ τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν αὐτῆς. Περὶ δὲ τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἤκουσα πολλάκις καλῶς ἀναστρεφομένου κατὰ τὰς γραφάς[4]. Καὶ γὰρ ἀληθῶς πολλάκις ἐβουλόμην ἰδεῖν

1. Ρωμ. 13,10 2. Β' Κορ. 11,2. 3. Πρβλ. Ματθ. 5,14. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 13,18.

αὐτὸν καὶ ἐν σώματι· τάχα δὲ ἄξιος οὐκ ἤμην· ὅμως ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν χάριτι Θεοῦ βλέπομεν ἀλλήλους καὶ πάντας τοὺς ἁγίους πατέρας, μᾶλλον δὲ τὸν δεσπότην[1] καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Θαρσεῖτε οὖν καὶ στηρίχθητε καὶ τελειώθητε. Εἴπατε δέ μοι τίνα κατέστησε διάδοχον αὐτοῦ»; Καὶ αὐτῶν εἰπόντων· «Τινὰ ἀββᾶν Πετρώνιον· κἀκεῖνος ἀποθνήσκων τὸν ἀββᾶν Ὡρσίσιον», λέγει· «Μὴ καλέσητε αὐτὸν Ὡρσίσιον, ἀλλ' Ἰσραηλίτην[2]. Καὶ ἐὰν ἀπέλθητε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον, τὸν ἄξιον ἀληθῶς τῆς ἐπισκοπῆς, εἴπατε αὐτῷ· Τάδε λέγει Ἀντώνιος· Πρόσεχε τοῖς τέκνοις τοῦ Ἰσραηλίτου». Καὶ οὕτως εὐξάμενος καὶ εὐλογήσας αὐτούς, ἀπέστειλεν αὐτούς, γράψας ἐπιστολὴν αὐτῷ δι' αὐτῶν. Καὶ λοιπὸν ἐλθόντας εἰς Ἀλεξάνδρειαν πολλὰ ὑπεδέξατο αὐτοὺς ἀγαπῶν αὐτοὺς ὁ ἅγιος πάπας, μάλιστα διὰ τὸν λόγον τοῦ μακαρίτου, γινώσκων αὐτὸν ὁποῖος ἦν.

121. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀββᾶ Ὡρσίσιος ἔταξεν πρὸς καιρὸν Θεόδωρον οἰκιακὸν τῶν τεκτόνων Παβαῦ. Καὶ Μακάριός τις, πατὴρ τῆς μονῆς Παχνοὺμ μετὰ ἀββᾶν Σούρουν, ᾐτήσατο τὸν Θεόδωρον παρὰ ἀββᾶ Ὡρσισίου, ὅπως μετ' αὐτοῦ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, ὡς ἵνα κολλήσῃ τοὺς ἄρτους αὐτῶν· ᾔδει γὰρ ὅτι εἰς παραμυθίαν γενήσεται τοῦτο. Καὶ μετὰ τὸ πάσχα ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μονήν. Καὶ ἔτι ἐν τῷ πλοίῳ ὄντων αὐτῶν, προσῆλθεν αὐτῷ καθημένῳ ἀδελφός τις· καὶ βλέπων ὡς νεόφυτον αὐτὸν ταπεινὸν καὶ ἥσυχον, λέγει αὐτῷ· «Πόσον χρόνον ἐποίησας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς»; Ὁ δὲ εἶπεν· «Ὀλίγον». Καὶ λέγει αὐτῷ· «Οἶδας πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν ἀρτοκόπος»; Καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἁπλῶς». Πάλιν εἶπεν αὐτῷ· «Ἐὰν ἐλθὼν εἰς τὸ ἀρτοκοπεῖον ἴδῃς τινὰ πλέον γελῶντα ἢ ἕτερον μαχόμενον, ὡς καὶ ἐν κοινοβίῳ διάφοροί εἰσιν, μὴ σκανδαλισθῇς· ἀλλὰ σεαυτῷ καὶ τοῖς νηφαλέοις πρόσεχε». Καὶ λέγει· «Καλῶς». Καὶ μετὰ τὸ ὁρμίσαι τὸ πλοῖον εἰς τὸ μοναστήριον, ἀκούσαντες οἱ ἀδελφοὶ περὶ αὐτοῦ, ἐξῆλθον πάντες εἰς ἀπάντησιν μετὰ χαρᾶς· ᾔδεισαν γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τότε παρακλήτορα ψυχῶν μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Κἀκεῖνος ὁ λαλήσας αὐτῷ ὡς νεοφύτῳ ἐν τῷ πλοίῳ, ἰδὼν τοὺς ἀδελφοὺς δοξάζοντας αὐτόν, ᾐσχύνθη καὶ ἐφοβήθη ὡς τοιαῦτα τολμήσας λαλῆσαι ἀνθρώπῳ τοιούτῳ.

122. Ἀββᾶ Ὡρσίσιος δὲ ἔτρεφε τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ[3]. Καὶ ἔτι μᾶλλον προσετέθη αὐτῷ ὁ λόγος τοῦ λαλῆσαι εἰς παράκλησιν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ οὐ μόνον διὰ παραβολῶν ἐλάλει αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥητῶν τὴν σύγκρισιν· καὶ τοὺς κανόνας τοῦ κοινοβίου, οὓς ἔθετο ἔτι ζῶν ὁ ἀββᾶς Παχούμιος εἰς σύστασιν αὐτοῦ, παρήγγειλε τηρεῖν καὶ τὰς διαταγὰς τῶν πατέρων καὶ οἰκιακῶν καὶ δευτέρων τοῦ μοναστηρίου. Καὶ ἔταξεν αὐτοὺς κατὰ τοὺς δύο καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῷ πάσχα καὶ τῇ μεγάλῃ ἀφέσει τῶν λόγων

1. Πρβλ. Ἰούδα 4. 2. Πρβλ. Ἰω. 1,48. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 3,10.

τῆς χρείας αὐτῶν τῆς σωματικῆς καὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν καὶ ἀναλώματος, ὅπως γνῷ ὁ οἰκονόμος τῆς μεγάλης μονῆς, πῶς οἰκονομεῖ.

123. Καὶ οὕτω διετήρει αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ, καθὼς ἦσαν τὸ πρότερον. Οὔπω γὰρ ἦσαν ἀκμὴν πολλοὶ κοιμηθέντες τῶν ἀρχαίων. Οὗτοι δέ εἰσιν· Ψενταήσιος, Σαμουήλ, Παῦλος, Ἰωάννης καὶ Ἱερακαπόλλων, ὃς προείρηται ἐν Κυρίῳ παραμυθησάμενος τὸν πατέρα ἡμῶν Παχούμιον ἀπὸ θλίψεων, καὶ ὁ μέγας Τιθόης καὶ Ἰωνᾶς καὶ ἄλλοι πολλοί, καὶ Θεόδωρος ὁ πολιτικός, ἔτι δὲ σὺν τούτοις Θεόδωρος, ὃν ἐπύρωσεν ὁ Κύριος[1] διὰ τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου ἐν πνεύματι, τοῦ γενέσθαι αὐτὸν σκεῦος ἐκλογῆς[2]. Διὰ τοῦτο τῶν τοσούτων λύχνων ὄντων ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, σκότος οὐκ ἐφαίνετο· «ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς»[3].

124. Καὶ τοῦ ἀββᾶ Παφνουτίου οἰκονόμου μεγάλου τῆς μονῆς Παβαῦ ἀποθανόντος, ἀββᾶ Ὡρσίσιος κατέστησεν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ, λεγόμενον Ψαρφεῖν, οἰκονομεῖν· ἱλαρὸς καὶ πόνοις καρτερικός, ἀρχαῖος καὶ αὐτός.

125. Καὶ τῶν ἀδελφῶν πολλάκις ἐξεταζόντων τὸν Θεόδωρον διὰ πνευματικὸν ῥῆμα λύειν αὐτοῖς ἢ ὅραμα τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου εἰπεῖν, ἔλεγεν οὕτως· «Ἰδοὺ ὁ πατὴρ ἡμῶν Ὡρσίσιος, ἐξετάσωμεν αὐτόν, εἴ τι θέλομεν, καὶ λέγει ἡμῖν· καὶ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ πατὴρ ἡμῶν». Καὶ καθημένου δὲ ἀββᾶ Ὡρσισίου λαλῆσαι αὐτοῖς— ἔθος γὰρ ἦν κατ' ὀψὲ ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὸ ἔργον καὶ τὸ φαγεῖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καθεσθῆναι ἐρευνῶντες τὰς γραφάς[4], καθότι ἀμέριμνοι ἦσαν κατὰ πάντα, εἰ μὴ μόνον μεριμνᾶν περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· οἱ δὲ τεταγμένοι φροντίζειν δυνάμενοι ἐφρόντιζον ὡς ὑπηρέται Θεοῦ· «Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε, φησὶν ὁ Κύριος, ἑνὶ τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, ἐμοὶ ἐποιήσατε»[5]. Καὶ λαλοῦντος αὐτοῖς τοῦ ἀββᾶ Ὡρσισίου, ἦν καθήμενος καὶ αὐτὸς Θεόδωρος καὶ ἀκούων ὡς παιδίον ἄκακον, ἐν ἑαυτῷ λέγων· «Οὐδὲν οἶδα, ἐφ' ὅσον ἐλύπησα τὸν Θεὸν καὶ τὸν πατέρα ἡμῶν, ἐν ᾧ ἐποίησα τότε». Οὕτω δὲ ἦν ταπεινόφρων, ὡς καὶ ἐμαρτύρησε περὶ αὐτοῦ ἀπόντος ὁ ἀββᾶς Παχούμιος, ὅτι ἑπταπλασίονα ἐκέρδησε Θεόδωρος τῇ ἐπιτιμίᾳ ταύτῃ ὑπὲρ ὃ ἦν.

126. Καὶ ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Ὡρσίσιος· «Ὁρῶ τινας ὑμῶν θέλοντας λαβεῖν ὀνόματα καὶ ἄρχειν, ἢ οἰκιακὸν γενέσθαι ἢ ἕτερόν τι. Ποτὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν εἰ μὴ δι' ὑπακοήν, ἐπεὶ οὐδεὶς ἤθελεν ὀνομασθῆναι μέγας, φοβούμενος μὴ ἐλάχιστος εὑρεθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν[6]. Καὶ ὅτε κἀμὲ ἔταξεν ὁ ἀββᾶς Πετρώνιος, ἔκλαυσα ἱκανῶς φοβούμενος τὸν κίνδυνον τῶν ψυχῶν. Οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιοι· πρῶτος Μωϋσῆς, πεμπόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν λαόν, παρῃτεῖτο τῇ ταπεινοφροσύνῃ[7], εἰ μὴ ὅτι ὠργίσθη αὐτῷ ὁ

1. Πρβλ. Ψαλ. 104,19. 2. Πρβλ. Πράξ. 9,15. 3. Ψαλμ. 18,8. 4. Πρβλ. Ἰω. 5,39. 5. Πρβλ. Ματθ. 25,40. 6. Πρβλ. Ματθ. 5,19. 7. Πρβλ. Ἐξ. 4,10.

Θεὸς ἕνεκεν τούτου, καὶ τότε ἀνεδέξατο τὴν διακονίαν[1]. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἀκούοντες τὸ γεγραμμένον· «Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται»[2], τηρήσωμεν ἑαυτούς. Οὐ πάντων ἐστὶ τὸ κυβερνῆσαι ψυχάς, εἰ μὴ τελείων ἀνθρώπων. Ἔστι παραβολὴ τοιαύτη· Πλίνθος ὠμή, βαλλομένη εἰς θεμέλιον ἐγγὺς ποταμοῦ, οὐχ ὑπομένει μίαν ἡμέραν· ὀπτὴ δὲ ὡς λίθος διαμένει. Οὕτως ἄνθρωπος, σαρκικὸν φρόνημα ἔχων καὶ μὴ πυρωθεὶς κατὰ τὸν Ἰωσὴφ τῷ λογίῳ τοῦ Θεοῦ[3], λύεται εἰς ἀρχὴν μετελθών· πολλοὶ γὰρ τῶν τοιούτων οἱ πειρασμοὶ ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ὄντων. Καλὸν δέ τινα γνόντα τὰ ἴδια μέτρα ἀποθέσθαι τὸ βάρος τῆς ἀρχῆς μετὰ τὸ κατασταθῆναι, ἵνα μὴ μᾶλλον κινδυνεύσῃ. Οἱ δὲ ἑδραῖοι[4] τῇ πίστει ἀμετακίνητοί εἰσιν. Περὶ αὐτοῦ γὰρ τοῦ ἁγιωτάτου Ἰωσήφ, ἐὰν θέλῃ τις λαλῆσαι, λέγῃ ὅτι οὐκ ἐπίγειος ἦν· πόσα ἐπειράσθη καὶ ἐν ποίᾳ χώρᾳ, ὅπου οὐκ ἦν ἴχνος θεοσεβείας τότε; Ἀλλ' ὁ Θεὸς τῶν πατέρων αὐτοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἦν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πάσης θλίψεως[5]· καὶ νῦν ἐστιν παρὰ τοῖς πατράσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἡμεῖς τὰ μέτρα ἡμῶν γνόντες ἀγωνισώμεθα· μόγις γὰρ οὕτως ἐκφύγωμεν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ»[6]· Καὶ πολλὰ τοιαῦτα εἰπὼν ηὔξατο. Καὶ ἀνεχώρησαν οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὰ σκηνώματα αὐτῶν.

127. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, τῶν ἀδελφῶν πληθυνθέντων σφόδρα, καὶ ἕνεκεν τῆς τροφῆς τοῦ πλήθους ἤρξαντο πλατύνεσθαι ἐν ἀγροῖς καὶ ὕλαις πολλαῖς· καὶ ἑκάστη μονὴ ἤρξατο ὀλίγον ἀμελεῖν, καθότι ἐπληθύνθησαν αἱ ἄλλαι φροντίδες. Εἷς δέ τις, πατὴρ μοναστηρίου Μωνχώσεως, Ἀπολλώνιος ὀνόματι, ἠθέλησεν ἑαυτῷ παρὰ τὸν κανόνα τῆς κοινωνίας ἀγοράσαι χρείας περισσάς· καὶ ἀνακρινόμενος τούτου χάριν ἀπὸ ἀββᾶ Ὡρσισίου καὶ ἐπιτιμώμενος ἠγανάκτησε· καὶ ἠθέλησεν τὸ μοναστήριον αὐτοῦ ἀποχωρίσαι τοῦ κοινοβίου κατὰ πειρασμὸν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ἔπεισεν πολλοὺς μεγάλους τοῦ μοναστηρίου οὕτω ποιῆσαι. Καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων μοναστηρίων δι' ἐκεῖνον βλαβέντων, ὅτι ἀντέστη λέγων· «Οὐκέτι διαφέρομεν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀδελφῶν», καὶ μὴ ἀκούσαντος ἐκείνου τοῦ ἀββᾶ Ὡρσισίου πείθοντος αὐτόν, ἐνίσχυσεν ὁ πειρασμός.

128. Καὶ ἰδὼν ὁ ἀββᾶς Ὡρσίσιος ὅτι θλίβεται σφόδρα — χρόνον γὰρ ἐποίησεν ὑπομένων καὶ σκεπτόμενος τὰς θλίψεις καρτερεῖν ἕως θανάτου — ὕστερον σκεψάμενος ἄλλον σύνεργον ἔχειν πρὸς τὴν πατρικὴν αὐτοῦ τάξιν, εἰσελθὼν εἰς ἥσυχον τόπον νυκτὸς ἔκλαυσεν ἱκανῶς, ὡς καὶ αὐτοστοματὶ εἴρηκεν ἡμῖν, ταῦτα λέγων· «Ὁ Θεὸς τοῦτο παρέδωκέ μοι ἀββᾶ Πετρώνιος ὁ δοῦλός σου, ἵνα κερδήσω μᾶλλον καὶ σώσω πολλούς[7]. Νῦν δὲ βλέπω ὅτι οὐ πολλοὶ ἀκούουσιν ἡμῶν εἰς

1. Πρβλ. Ἐξ. 4,10. 13. 2. Λουκ. 18,14. 3. Πρβλ. Ψαλ. 104,19. 4. Πρβλ. Α' Κορ. 15,58. 5. Πρβλ. Πράξ. 7,9-10. 6. Πρβλ. Ρωμ. 2,3. 7. Πρβλ. Α' Κορ. 9,19. 22.

σωτηρίαν αὐτῶν· ἕκαστος γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, εἰ μὴ οἱ πιστοὶ δοῦλοί σου οἱ καλῶς ἀναστραφέντες[1] σὺν τῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες τὸν φόβον σου. Ἐγὼ δὲ θλίβομαι βλέπων ὅλην τὴν μονὴν ταρασσομένην οὐκ ἐξ ἐμοῦ. Οὐδένα γάρ, ὡς οἶδας, ἔθλιψα. Σὺ οἶδας, Κύριε· οὐ μόνον δὲ αὕτη ἡ μονή, ἀλλὰ φοβοῦμαι διὰ τὰς ἄλλας, μὴ λαβόντες ἀφορμὴν μηκέτι θελήσουσιν τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐν ὁμονοίᾳ ἀγάπην. Νῦν οὖν, Κύριε, οὐκέτι δύναμαι μόνος· δεῖξόν μοί τινα δυνάμενον, καὶ ὀνομάσω αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἐγὼ αἴτιος γένωμαι ψυχῶν».

129. Καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ εἶδεν ἐνύπνιον· καὶ ὡς βλέπων ἦν δύο κραββάτους· καὶ ὁ μὲν εἷς καλός, ἀλλὰ παλαιός· ὁ δὲ ἄλλος καλὸς καὶ στερεός. Καὶ χρηματίζεται οὕτως αὐτῷ· «Ἀνάπαυσον σεαυτὸν ἐπὶ τῷ στερεῷ τούτῳ». Καὶ νοήσας τῷ πνεύματι ἐκεῖνον τὸν κράββατον εἶναι Θεόδωρον, τόν ποτε μετὰ τοῦ μεγάλου ἀββᾶ Παχουμίου ὁμόψυχον, πρωΐας δὲ γενομένης, ὡς ἤδη κουφισθεὶς τῆς θλίψεως, μᾶλλον ὅτι καὶ ἠγάπα αὐτὸν σφόδρα ταπεινὸν ὄντα καὶ εἰδότα ὑπομένειν ἀντιλογίας ἀνθρώπων, συνήγαγε πάντας τοὺς ἡγουμένους καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς, μὴ καλέσας Θεόδωρον, λέγων· «Οὐκ ἀγνοεῖτε τὸν περιόντα πειρασμόν; Καὶ ἔμεινα χρόνον, δοκῶν παύεσθαι αὐτόν, καὶ ἔτι μᾶλλον αὐξάνει, ὡς ὁρᾶτε. Διὰ τοῦτο ὁμολογῶ ὑμῖν, οὐκέτι δύναμαι ὑποστῆναι μόνος τὴν φροντίδα ταύτην. Καὶ οἶδα ὅτι οὐδεὶς ὑμῶν ἀναγκάζει με παραιτήσασθαι τοῦτο, ἀλλ' ὅτι ἔγνων ἀσφαλῶς ὅτι οὐ δύναμαι. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ οἱ πατέρες οὐ μέμφονταί με, τὰ μέτρα μου γνόντες. Ὃν δὲ βλέπω ἱκανὸν εἰς τοῦτο κατὰ πάντα, αὐτός ἐστιν ὁ τότε καὶ πάλιν πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε πάλιν νυκτὸς εἰς τὴν μονὴν τὰ Χηνοβοσκεῖα καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ πάντες ἀκούσαντες μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἐκράτησαν Θεόδωρον ὡς πατέρα. Καὶ αὐτὸς δέδωκε λόγον μὴ στῆναι μηδὲ φαγεῖν μήτε πιεῖν τρεῖς ἡμέρας ποιήσας, λέγων· «Ἐὰν μὴ ἀπαντήσω ἀββᾷ Ὡρσισίῳ».

130. Καὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν μεταπεμφθέντα συνήχθησαν πάλιν δι' αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτῷ ἀββᾶ Ὡρσίσιος ὅτι· «Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐτάξαμέν σε; Ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐστιν ὁ τάξας σε προσημαίνων, ὅτε ἐκράτησε τὸν πώγωνά σου λέγων τρίτον· Μνήσθητι, Θεόδωρε, μὴ ἀφῇς τὰ ὀστᾶ μου ὅπου ἐτάφησαν. Καὶ ἀκούσας τοῦτο ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος οὐκέτι ἀντεῖπεν. Καὶ οὕτως αὐτὸν παραδοὺς τοῖς ἀδελφοῖς, ἀπῆλθεν εἰς Χηνοβοσκεῖα πάλιν. Καὶ ἐστάθη ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος. Καὶ ὅλων τῶν μοναστηρίων οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες ἠγαλλιάσαντο, μάλιστα οἱ ἐξ ἀρχῆς γινώσκοντες αὐτὸν τέκνον γνήσιον τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου, καὶ ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ χάριν εἶχε καὶ ἴασιν ψυχῆς[2] ἐν θλίψει. Καὶ οὕτως ἦν θαυμαστὸς ὑποτακτικὸς τῷ ἀββᾷ Ὡρσισίῳ ὥστε εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι· «Ἀληθῶς κλίνη ἐστὶ πάσης ἀναπαύσεως ὁ ἄνθρω-

1. Πρβλ. Ἑβρ. 13,18. 2. Πρβλ. Παρ. 16,24.

πος οὗτος». Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ἔλαβε τὴν τάξιν καὶ ἔκαμνε νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἕνεκεν τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ, ἡγεῖτο ἑαυτόν ποτε εἶναι πατέρα, μιμνησκόμενος τῆς ἐπιτιμίας· ἀλλὰ διάδοχον ἑαυτὸν ἔλεγε καὶ ὑπηρέτην τοῦ ἀββᾶ Ὠρσισίου, κἂν ᾖ ἀναχωρήσας τῆς διοικήσεως. Καὶ οὕτως ὅτε διέτασσέ τι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Θεόδωρος, περιπατῶν ἤρχετο πρὸς αὐτὸν διάστημα πολύ, ἐξετάζων τό· «Τί θέλεις ποιήσω»; Αὐτὸς δὲ ἐπειδὴ τὸ φίλαρχον ἐξερρίζωσεν ἀφ' ἑαυτοῦ τέλεον, παιδευθεὶς ὑπὸ Θεοῦ καὶ ἐτασθεὶς εἰς τελειότητα, διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἀββᾶ Ὠρσισίου τῇ πολλῇ αὐτοῦ χρηστότητι ἀνέπαυεν, ἀλλὰ καὶ πάντας· ὥστε λέγειν ἀββᾶ Ὠρσίσιον· «Ἐγὼ ἄρχω ἄρτι ἢ ὅτε ἤμην μόνος».

131. Ὅτε οὖν συνῆγε τοὺς ἀδελφοὺς λαλεῖν αὐτοῖς τὴν πρώτην κατήχησιν, ἔλεγεν οὕτως· «Ποῦ εἰσιν οἱ ἀρχαῖοι; Ἐνισχύσατε ἐν Κυρίῳ, καὶ ὁμονοήσωμεν συμπάσχειν ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ὁ ἐχθρὸς διασκορπίσῃ τὸν κάματον τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Οὐκ ἀγνοεῖτε γὰρ αὐτοῦ τὴν ὑπομονὴν τῶν θλίψεων πρὸς τοὺς δαίμονας, ἕως ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὗ ἡ παρουσία φόβος καὶ φρίκη ἐστίν. Καὶ οὕτω πέντε ἔτη γέγονεν, καὶ ἐπελαθόμεθα τῆς τοσαύτης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἣν εἴχομεν τότε πρὸς ἀλλήλους. Καὶ γὰρ ἤμεθα ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν μὴ ἔχοντες μήτε ἐν τῇ καρδίᾳ μήτε ἐν τῷ στόματι μηδὲν ἕτερον, εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον γλυκύτερον[1]· καὶ οὐκ ᾐσθανόμεθα ὡς ἐπὶ γῆς ζῶντες, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ ἑορτάζοντες. Ἄνθρωπος γὰρ ἐν ψύχει καὶ παγετῷ μεγάλῳ ὑπάρχων, ὅσον ὅσον τρέχει ἕως εἰς τὴν θέρμην τοῦ πυρός, καὶ τέρπεται καὶ ἀναζῇ. Οὕτω τότε καὶ ἡμεῖς, καθ' ὅσον ἐζητοῦμεν τὸν Θεόν, τοσοῦτον ἡ χρηστότης αὐτοῦ μᾶλλον ἐφαίνετο[2] γλυκαίνουσα τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἄρτι δὲ πῶς ἐσμεν; Ὅμως πάντες ἐπιστρέψωμεν· καὶ πιστεύομεν ὅτι ἀνανεώσει ἡμᾶς ὁ Θεὸς κατὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ». Καὶ ταῦτα λέγων ἔκλαιε· καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ κλαυθμοῦ τῶν ἀδελφῶν ἐξῆλθεν τῆς συνάξεως μακράν. Καὶ οὕτως εὐξάμενος ἀπέλυσε τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον μετὰ ταῦτα μετὰ ἀδελφῶν, ἐπεσκέψατο τοὺς ἀδελφοὺς τῶν μοναστηρίων καὶ ἐστήριξεν αὐτούς. Καὶ μετὰ πολὺν ἀγῶνα καὶ σύνεσιν πνευματικὴν ἔπεισε τὸν πατέρα τῆς μονῆς ἐκείνης, Ἀπολλώνιον ὀνόματι, καὶ εἰρήνευσε μετὰ τῶν ἀδελφῶν. Καὶ κατησχύνθη ὁ πειράσας αὐτοὺς ἐχθρός.

132. Καὶ ἦν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος νηφάλεος σφόδρα περὶ τὰς ψυχάς, παραμυθούμενος ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν ὡς ἰατρὸς θεραπεύων. Καὶ οὐδεὶς τῶν ἀδελφῶν ἐφείδετο ἐξομολογήσασθαι κατ' ἰδίαν αὐτῷ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ἕκαστος ὡς πολεμεῖ τὸν ἐχθρόν. Καὶ αὐτὸς πεῖραν ἔχων τῆς νίκης ἐν Κυρίῳ τῷ λέγοντι· «Θαρσεῖτε»[3], ἐδίδασκεν αὐτοὺς πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν ἀλλοτρίων λογισμῶν ἀντιστῆναι, ὅπως ἀ-

1. Πρβλ. Ψαλ. 18,11. 2. Πρβλ. Τίτ. 3,4. 3. Πρβλ. Ἰω. 16,33.

θλήσαντες νομίμως στεφανωθῶσιν[1], ὡς λέγει ὁ Παῦλος. Ἐὰν δὲ ἴδῃ τινὰ μὴ βουλόμενον ἐπιμελεῖσθαι τῇ ἰδίᾳ ζωῇ καὶ καταφρονοῦντα, μετὰ πολλῆς τῆς μακροθυμίας ἐνουθέτει αὐτὸν τὰ κρίματα τὰ φοβερὰ τοῦ Θεοῦ· «Φοβερὸν γὰρ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος»[2]. Καὶ κολάζων δὲ ἁμαρτωλοὺς ὁ Θεὸς εὐεργέτης καὶ ἀγαθός ἐστιν· βούλεται γὰρ πάντας σωθῆναι[3] καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν χωρεῖν. Καὶ ἔλεγε πάλιν ὅτι· «Ἐάν τις σκανδαλισθῇ ἀπ' ἐκείνου τοῦ καταφρονοῦντος ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐμοῦ μακροθυμοῦντος, ἐγὼ αἴτιος εὑρίσκομαι τούτου». Διὰ τοῦτο οὐχ ἡσύχαζεν, ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς μεγάλης τὴν μέριμναν αὐτοῦ ἐπέρριπτεν ἐπὶ Κύριον, εὐχόμενος καὶ λέγων· «Μέγας ἀγών ἐστί τινα ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δοῦναι· πόσῳ μᾶλλον ὑπὲρ πολλῶν; Διὰ τοῦτο γινώσκω ὅτι ὡς σκιά ἐσμεν[4], καὶ φύλακες ψυχῶν οὐκ ἐσμέν· οὐ γὰρ φθάνομεν εἰς μέτρον τοιοῦτον. Σὺ δὲ ὁ γινώσκων καὶ ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, φύλαξον ἡμᾶς καὶ πάντα τὸν κόσμον ἀπὸ τῶν φθονερῶν δαιμόνων, ὅτι οὐδεὶς δύναται σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ σύ, Κύριε, Κύριε ὁ Θεὸς τῆς δόξης[5].

133. Καὶ ὅτε προσήρχοντό τινες κοσμικοὶ ἢ ἐν ὁδῷ ἢ ἐν τῷ μοναστηρίῳ περί τινος δαιμονιζομένου ἢ ἄλλως πάσχοντος, ἔλεγεν αὐτοῖς· «Μὴ γὰρ νομίζετε ὅτι ἱκανοί ἐσμεν πρεσβεῦσαι τῷ Θεῷ ὑπὲρ τούτων, ἁμαρτωλοὶ ὄντες; Ἐὰν δὲ θέλῃ ὁ Θεὸς οἰκτίρμων ὢν τοῦ ἰδίου πλάσματος φείσασθαι, ἐξουσίαν ἔχει· ὡς καὶ ἀεὶ ποιεῖ πρὸς πάντας τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ». Καὶ ἐπὶ πολὺ ἐνοχλούντων καὶ ἀξιούντων εὔχεσθαι αὐτόν, ηὔχετο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ συμφέρον γενέσθαι. Καὶ οὕτως ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος. Ταῦτα δὲ ἐποίει τῇ μνήμῃ τοῦ ἀναθρέψαντος αὐτὸν πατρὸς τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου· τὴν γὰρ ὁδὸν τῶν ἁγίων ἦν πορευόμενος ἐκεῖνος ἀκλινῶς.

134. Καὶ λοιπὸν ἐποίησε καὶ αὐτὸς ἄλλα μοναστήρια ἐπὶ τοῖς γενομένοις ἐξ ἀρχῆς περὶ τὴν Ἑρμούπολιν δύο, λεγόμενα Καίορ καὶ Οὐΐ, μετὰ γνώμης τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ὠρσισίου. Καὶ ἔταξεν ὁμοίως κατὰ τὸν νόμον τῆς κοινωνίας πατέρας ἐκεῖ νηφαλέους καὶ εὐλαβεῖς καὶ δευτέρους μονῆς, οἰκιακούς τε καὶ δευτέρους τῶν οἰκιακῶν, καθ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων μοναστηρίων. Καὶ περὶ Ἑρμωνθὶν ἄλλο μοναστήριον, τάξας καὶ τοὺς αὐτοὺς ἡγουμένους καλοὺς ἐν αὐτῷ καὶ ἀδελφούς, καὶ τοὺς αὐτοὺς κανόνας. Καὶ τῶν παρθένων ἄλλην μονὴν ἐν κώμῃ λεγομένῃ Βηχνέ, μακρὰν τῆς μονῆς τῆς Παβαῦ ὡς ἀπὸ μιλίου. Καὶ εἰς Τομηνὲ ἄλλην ἐποίησεν ἀββᾶ Παχούμιος περιών. Καὶ αὗται αἱ μοναὶ ἦσαν ἐπαρκοῦσαι εἰς ἱμάτια ἐρεᾶ καὶ στρώματα, καὶ τὰ ἄλλα ὑφαίνουσαι, καὶ ὠμόλινα νήθειν εἰς τοὺς λεβίτωνας, τοῦ οἰκονόμου τῆς μεγάλης μονῆς πέμποντος αὐταῖς ἔργον διὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἐπωνύχου, ἁγίου καὶ ἐστυμμένου ἀνδρός, μετὰ τὴν τελευτὴν ἀββᾶ Πέτρου τοῦ ἀρχαίου ἐν Ταβεννήσει.

---

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,5. 2. Ἑβρ. 10,31. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 2,4. 4. Πρβλ. Ἰὼβ 8,9. 5. Πρβλ. Πράξ. 7,2.

135. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἤκουσεν τὸν γογγυσμὸν τὸν τότε κατὰ τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου περὶ τοῦ διορατικοῦ καὶ τὴν θλῖψιν — ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γὰρ ἦν τότε αὐτὸς ἐν τῷ πλοίῳ — ἀπὸ τότε ἤρξατο κρύπτειν, εἴ τι βουλήματι Κυρίου ἐν ὁράματι ἔβλεπεν· συνῆκε γὰρ ὠφέλιμόν εἶναι. Καὶ οὕτω περὶ τούτου ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς· «Τί πλεῖον τοῦ ἔχειν Πνεῦμα ἅγιον; Εἰ ὁ πιστεύων ὀρθῶς φυλάσσων τε τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἄξιος γίνεται ναὸς Θεοῦ[1] εὑρεθῆναι, δῆλον ὅτι, ὅπου ἐστὶν Θεός, ἐκεῖ πᾶσα ἐξουσία καὶ παρρησία. Καὶ ἐν παλατίῳ τοίνυν βασιλέως τί ἔνδοξον οὐκ ἔστιν ἐκεῖ; Οὕτω καὶ ἡ τότε σκηνὴ[2] ἦν ἔχουσα πάντα συντελοῦντα εἰς δόξαν Θεοῦ. Μηδεὶς οὖν ἀμφιβάλῃ περὶ ἀνθρώπου Θεοῦ, ἐὰν ἀκούσῃ ὅτι εἶδεν ὅραμα, τοῦ δείξαντος τὰ ὁράματα ἐν αὐτῷ οἰκοῦντος[3]. Ἀλλὰ ἀσφαλείας χρεία καὶ ἐν τούτῳ, μὴ δόξῃ τις ἑαυτὸν εἶναί τι μηδὲν ὤν[4], καὶ ἐξαπατηθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ ἰδεῖν, καὶ σκελισθεὶς ἐμπέσῃ εἰς ἔκστασιν ὡς οἱ πολλοί. Ἀλλ' ὁ μήπω εἰς ταῦτα τὰ μέτρα φθάσας καὶ αὐτὸς δὲ ὁ φθάσας, ἵνα ἔχωμεν πάντες ὁμοῦ ταπεινοφροσύνην πολλήν, εὐχόμενοί τε ἐκφυγεῖν τὰς αἰωνίους κολάσεις. Καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι τοῦτο ηὔχοντο, λέγοντος ἑνός· «Φύλαξον τὴν ψυχήν μου καὶ λύτρωσαι αὐτήν»[5]. Καὶ πάλιν εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ Παῦλος ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ σωτηρίᾳ λέγει· «Ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος»[6]· τὸν ὠρυόμενον καταπιεῖν ψυχὰς[7] ἔλεγεν. Πολὺ γὰρ δόλιός ἐστιν· καὶ ἔσθ' ὅτε τὸ ψεῦδος ποιεῖ ὡς ἀλήθειαν· καὶ ἐὰν μὴ ἀκρότατος διακριτικὸς εὑρεθῇ πρὸς αὐτὸν ὁ πειραζόμενος πλανᾶται. Ὁ δὲ μὴ πλανώμενός ἐστιν ὁ ἐν παντὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις ὑπακούων ἀδιακρίτως. Καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, νοήσαντες ταῦτα, τηρήσωμεν ἕκαστος τὸ ἴδιον μέτρον, ὁ δοκῶν ποιμὴν ψυχῶν εἶναι καὶ ὁ δοκῶν πρόβατον. Ὅμως δὲ πάντες εὐξώμεθα πρόβατα εἶναι. Οὐδεὶς γὰρ ποιμήν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ εἰπών· «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός»[8]. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφάνη, προλέγοντος καὶ σημάναντος τοῦ Δαυΐδ, ὁ «Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν»[9] ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφηνὼς ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς, χαριζόμενος ἡμῖν τὴν γνῶσιν τῆς πίστεως, ἀνερχόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν προκατεστήσατο διαδόχους αὐτοῦ τοὺς ἀποστόλους, πρὸς Πέτρον λέγων· «Βόσκε τὰ ἀρνία μου, καὶ τὰ πρόβατά μου ποίμαινε»[10]. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ νῦν χρεία τῶν βοσκόντων ἐστὶ κατὰ γενεὰν τὰς ψυχὰς ἐν Κυρίῳ τῷ λέγοντι· «Μεθ' ὑμῶν εἰμι»[11]. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι μετὰ τοὺς ἀποστόλους οἱ πατέρες ἐπίσκοποί εἰσιν. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἀκούοντες τοῦ ἐν αὐτοῖς Χριστοῦ, τέκνα αὐτῶν εἰσιν, κἂν οὐκ ἔχουσι κλῆρον ἢ τάξιν ἐκκλησιαστικήν».

136. Ὁ δὲ ἀββᾶς Θεόδωρος ἀπὸ τότε ἀκούσας — καὶ αὐτὸς γὰρ

---

1. Πρβλ. Β' Κορ. 6,16. 2. Πρβλ. Ἐξ. κεφ. 25-27. 3. Πρβλ. Α' Κορ. 3,16. 4. Πρβλ. Γαλ. 6,3. 5. Πρβλ. Ψαλ. 24,20. 68,19. 6. Β' Τιμ. 4,17. 7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5,8. 8. Ἰω. 10,14. 9. Ψαλ. 117,27. 10. Πρβλ. Ἰω. 21,15-16. 11. Ἰω. 28,20.

παρῆν, ὅτε ὁ μακάριος Ἀντώνιος ὑπεδέξατο τοὺς ἀδελφοὺς ὡς τέκνα, καὶ ὁ ἅγιος πάπας σφόδρα ἠγάπησε τοὺς δύο ὡς τὸν ἀββᾶν Παχούμιον ἢ καὶ πλέον — λέγων τοῖς ἀδελφοῖς μνησθεὶς ὅτι· «Ἐγὼ ἤκουσα, καὶ ὑμεῖς παρῆτε οἱ ἀρχαῖοι, τοῦ πατρὸς ἡμῶν λέγοντος ὅτι· «Ἐν τῇ γενεᾷ ἡμῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τρία ὁρῶ κεφάλαια ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αὐξανόμενα εἰς ὠφέλειαν πάντων τῶν νοούντων· ὁ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς πίστεως ἕως θανάτου, καὶ ὁ ἅγιος ἀββᾶς Ἀντώνιος, τέλειος ὑπογραμμὸς τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου, καὶ ἡ κοινωνία αὕτη, <ἣ> τύπος ἐστὶ πάντων τῶν θελόντων συνάγειν ψυχὰς κατὰ Θεὸν ἀντιλαβέσθαι αὐτῶν ἕως ἂν τελειωθῶσιν».

137. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα ζητουμένου τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου Ἀθανασίου ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ Ἀρειανῶν, ἐξουσίαν λαβών τις στρατηλάτης, ὀνόματι Ἀρτέμιος, ἠρεύνησε πανταχοῦ δι' αὐτόν. Καὶ φήμης διαδοθείσης· «Μὴ ἄρα ἐστὶν παρὰ τοῖς μοναχοῖς τοῖς Ταβεννησιώταις κρυβόμενος; Ἀγαπᾷ γὰρ αὐτούς», ἀνέπλευσεν ὁ δοὺξ ἐπὶ τούτῳ. Καὶ ἀναπλέοντος αὐτοῦ, κατὰ συντυχίαν ἦν καὶ αὐτὸς ἀββᾶς Θεόδωρος καταπλέων ἐπισκέψασθαι τὰς μονὰς τῶν ἀδελφῶν περὶ τὴν Ἑρμούπολιν. Καὶ αὐτοῦ ἐγγίσαντος τῆς ἀνωτέρας μονῆς, Καίορ λεγομένης, βλέπει ἀναπλέοντα τὸν δοῦκα· καὶ συνῆκε παρὰ Κυρίου τὸ μέλλον γενέσθαι καὶ ἐδήλωσε τοῖς ἀδελφοῖς· καὶ θελησάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνακάμψαι καὶ προλαβεῖν αὐτὸν μὴ ταράξῃ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν Παβαῦ, λέγει αὐτοῖς ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος· «Δι' ὃν ἤλθομεν τοσοῦτον διάστημα ἐπισκέψασθαι τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἱκανός ἐστιν καὶ τοῦτο διοικῆσαι χωρὶς λύπης». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθεν εἰς τὰς μονάς.

138. Ἐλθὼν δὲ Ἀρτέμιος εἰς τὴν μονήν, ἐκέλευσεν νυκτὸς τὸ στρατόπεδον περιτηρῆσαι τὴν μονήν, ὥσπερ ἐν πολέμῳ καθωπλισμένους· καὶ εἰς τὴν μονὴν ἦν καθήμενος αὐτὸς ἔξω τῆς συνάξεως μετὰ πραιποσίτων, τοξόται ἔνθεν καὶ ἔνθεν παρεστῶτες αὐτῷ. Καὶ βλέποντες οἱ ἀδελφοὶ ἐφοβήθησαν. Ἦν δέ τις ἅγιος ὁ προειρημένος Πεκύσσιος παραθαρσύνων τοὺς ἀδελφοὺς μὴ δειλιᾶν ἐν Κυρίῳ. Καὶ δι' ἑρμηνέως ἐξετάζει ὁ δοὺξ· «Ποῦ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν»; Ἀποκρίνεται ὁ ἀββᾶς Πεκύσσιος λέγων· «Ἀπῆλθεν εἰς τὰς μονάς». Καὶ λέγει· «Ὁ μετ' αὐτὸν ποῦ ἔστιν»; Δεικνύουσιν αὐτῷ τὸν ἀββᾶν Ψαρφεῖν τὸν οἰκονόμον τὸν μέγαν. Καὶ λέγει αὐτῷ κατ' ἰδίαν· «Ἐπειδὴ πρόσταγμα ἔχω βασιλικὸν κατὰ Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου καὶ λέγεται παρ' ὑμῖν εἶναι». Ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Ψάρφιος λέγων· «Αὐτὸς μὲν πατὴρ ἡμῶν ἐστιν· οὐδέπω δὲ εἶδον αὐτοῦ πρόσωπον. Ὅμως δὲ ἰδοὺ ἡ μονή». Καὶ μετὰ τὸ ἐρευνῆσαί καὶ μὴ εὑρεῖν αὐτόν, λέγει αὐτοῖς ἐν τῇ συνάξει· «Δεῦτε, εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ». Καὶ λεγόντων αὐτῶν· «Οὐ δυνάμεθα, διὰ τὸ ἔχειν ἡμᾶς ἐντολὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν μετ' οὐδενὸς εὔξασθαί συναιρομένου Ἀρειανοῖς» — ἔβλεπον γάρ τινα τῶν Ἀρειανῶν ὡς ἐπίσκοπον μετὰ τοῦ δουκός — καὶ λοιπὸν ἐξελθόντων

αὐτῶν, ηὔξατο μόνος. Καὶ κοιμωμένου αὐτοῦ ἐν τῇ συνάξει ἡμέρας, ἠγέρθη αἱμορροῶν τὴν ῥῖνα· καὶ ταρασσόμενος — οὐκ ᾔδειμεν δὲ ἀσφαλῶς τί γέγονεν αὐτῷ — ἀλλ' ἦν ἔμφοβος λέγων· «Τῷ ὁράματί μοι γενομένῳ μόλις ἐλέει Θεοῦ τὸν θάνατον ἐξέφυγον». Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν. Ὁ δὲ ἀββᾶς Θεόδωρος ἀνελθὼν ἤκουσε ταῦτα καὶ ἐδόξασε τὸν Θεόν.

139. Καὶ τῶν ἀδελφῶν πολλῶν ἀποθνησκόντων, ὥστε καθ' ἡμέραν ἑνὸς ἢ δύο τελειουμένων, καὶ μίαν ὑπαγόντων εἰς τὸ ὄρος, ἐκοπίασαν σφόδρα, ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς ἀναβάσεως τὸν ἀγρὸν ἤρξατο πληρῶσαι. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· «Τί ποιήσωμεν, ἐὰν ἄλλος ἀποθάνῃ; Οὐδὲ γὰρ δύναται πλοῖον ἀπελθεῖν, διὰ τὸ μὴ εἶναι πάλιν πολλὰ ὕδατα.» Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ὡς πιστεύομεν, φείσεται ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ ἐν τούτῳ». Καὶ οὐκέτι ἀπέθανέ τις, ἕως παρῆλθεν ἡ ἀνάβασις. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ἀδελφοί.

140. Καὶ μίαν καθεζομένῳ καὶ ἐξηγουμένῳ λέγει αὐτῷ τις ἀδελφός· «Ἀββᾶ Θεόδωρε, διὰ τί ὅτε λέγουσί μοί τινες σκληρόν τι, εὐθέως ὀργίζομαι»; Ἀποκρίνεται καὶ λέγει· «Οὐκ ἔνι ξένον· καὶ ἡ ἄκανθα ἀπὸ πέλυκος λαβοῦσα, ἐκφέρει κόμμι». Καὶ ἐξετάζουσιν αὐτὸν οἱ ἀδελφοί· «Τί ἐστι τοῦτο»; Καὶ λέγει· «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ νοεῖται ἄμπελος· καὶ ἐάν τις λάβῃ τοῦ καρποῦ αὐτῆς βότρυν σταφυλῆς καὶ θέλῃ ἐκπιάσαι αὐτόν, οὐδὲν ἐκβάλλει εἰ μὴ οἶνον γλυκύν. Τοῦτ' ἔστιν, τοῦ πιστοῦ θλιβομένου ἢ ἔργῳ ἢ λόγῳ ἢ λογισμῷ, οὐδὲν ἔχει καρποφορεῖν εἰ μὴ τὴν χρηστότητα τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ· σαρκικὸς δὲ καὶ θυμώδης ὁμοίως πικρίαν ἐκφέρει ἀνωφελῆ. Λέγω δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὁ ταῦτα λαλῶν· φοβοῦμαι, μὴ ἐκπέσω τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ[1] ἐν τῷ με πυροῦσθαι πρὸς τὴν στάσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς πολέμου τοῦ ἐχθροῦ. Ὅλην τὴν ἡμέραν, φησίν, πολεμῶν ἔθλιψέ με[2]. Εἰ γὰρ ἄγγελοι ἐξέπεσον καὶ ἄλλοι τῶν προφητῶν καὶ ἄλλοι τῶν ἀποστόλων — οὐ μόνον λέγω τὸν Ἰούδαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Παύλου πολλοὺς τῶν μαθητῶν, ἀφ' ὧν ἀφώρισεν αὐτοὺς τοὺς γνησίους ἐν ταῖς Πράξεσιν[3] — ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς φοβεῖσθαι. Θέλετε εἴπω ὑμῖν ὑπόδειγμα, ἵνα φοβηθῶμεν τὸν Θεόν; ὥσπερ πέτρα ἕως τῶν νεφελῶν ὑψηλὴ καὶ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὡς τεσσάρων πηχέων τὸ πλάτος, καὶ ἔνθεν αὐτῆς καὶ ἔνθεν ἀπέραντον βάθος, καὶ φθάνουσα ἀπὸ δυσμῶν ἕως ἀνατολῶν. Καὶ ὅτε βαπτίζεται ἄνθρωπος, ἐὰν ᾖ ἐπαγγειλάμενος τὸν μοναχόν, λαβὼν τὴν σφραγῖδα τοῦ πνεύματος, εἰς ἀνατολὰς ὁδεύει. Λογισώμεθα δὲ οὐ μόνον τὸ βάθος, ἀλλὰ καὶ τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ, ὥστε, ἐάν τις ἐκκλίνῃ ὀλίγον, ἀπώλετο καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ οὐχ εὑρίσκεται[4]. Ἐξ ἀριστερῶν δὲ αὐτῆς ἐπιθυμία κακὴ τῆς σαρκός, καὶ ἐκ δεξιῶν ὑπερηφανία καρδίας· ταῦτά ἐστιν τὰ βάθη. Καὶ ὁδεύων τις καλῶς μετὰ φόβου, φθάσας εἰς ἀνχτολάς, εὐ-

1. Πρβλ. Γαλ. 5,4. 2. Ψαλ. 55,2. 3. Πρβλ. Πράξ. 19,9. 4. Σοφ. Σολομ. 4,19.

ρίσκει ἐπὶ θρόνου τὸν σωτῆρα[1]· καὶ ἔνθεν αὐτοῦ καὶ ἔνθεν στρατιαὶ ἀγγέλων, καὶ στέφανοι αἰώνιοι, στεφανοῦντες τὸν ὀρθῶς πρὸς αὐτὸν πορευόμενον».

141. «Ἐὰν δέ τις εἴπῃ οὕτως ὅτι, εἴ ποτέ τις ἠπατήθη ἢ ἡρπάγη ἑνὶ τούτων, ἤδη ἀπώλετο καὶ οὐκέτι ἔχει μετάνοιαν, ἐρῶ αὐτῷ ὅτι· ἔχων μετάνοιαν ἄνθρωπος καὶ γνησίαν συνείδησιν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μετὰ σπουδῆς τῆς πρεπούσης εἰς τοῦτο, κἂν ἐγγίσῃ τοῦ ἐκπεσεῖν τῇ ἀμελείᾳ, ἀλλ' οὐκ ἀφῇ αὐτὸν ὁ Κύριος τέλεον ἀπολέσθαι, ὥσπερ γέγραπται· «Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες»[2]. Καὶ δεικνύει αὐτῷ τὴν χάριν διὰ μάστιγος νόσου ἢ λύπης ἢ αἰσχύνης τοῦ σφάλματος, ἵνα αἰσθηθεὶς ἔλθῃ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ τῆς στενῆς, ἕως παρέλθῃ καὶ μηκέτι ἐκκλίνῃ βῆμα ποδός, καθότι τεσσάρων πηχῶν ἡ ὁδός ἐστιν. Ὁ δὲ ἐκπίπτων τοιοῦτός ἐστιν οἷος Ἰούδας, πολλὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εὐεργετηθεὶς καὶ ἰδὼν σημεῖα μεγάλα ἕως ἀναστάσεως νεκρῶν, ἔχων τὸ γλωσσόκομον[3] οὐκ ᾐσθήθη τῆς χάριτος· διὰ τοῦτο ἐκκλίνας τῆς ὁδοῦ, τέλεον ἀπώλετο φιλαργυρίᾳ καὶ προδοσίᾳ. Οἱ δὲ καλοί, κἂν ὡς ἄνθρωποι αὐτεξούσιοι περὶ τὸ συμφέρον ὀλίγον ἀμελήσουσιν, ἀλλ' ὡς ἄργυρος πυρούμενοι[4] καθαρίζονται, τὸν ἰὸν ἀποβάλλοντες. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μακάριος Δαυίδ· «Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου»[5]. Εἰ αὐτὸς οὕτω λέγει, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι»;

142. «Νοήσωμεν δὲ καὶ τοῦτο τὸ κέρδος, ὅπερ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἠκούσαμεν ἐκ τῶν νοημάτων τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἄνθρωπος καθαρισθῆναι θέλων ἀπὸ ἁμαρτίας τινός, οἷον ὀργῆς, ἐὰν μὴ ὀνειδιζόμενος εἴπῃ ἅπαξ ἐν ἑαυτῷ ὅτι· «Ἰδοὺ ἐκέρδησα σήμερον νομισμάτιον χρυσίον ἕν», καὶ ἐὰν δεύτερον ὑβρισθῇ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν περισσὸν κέρδος ἕως πλῆθος χρυσίου, οὐ δύναται τὸ μὴ ὀργισθῆναι. Ἐὰν γὰρ γένηται ὡς βίᾳ βαστάζων ὀνειδιζόμενος ἅπαξ, τί ποιήσει καὶ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ ὀνειδισμῷ, μᾶλλον δὲ πολλάκις; Καὶ γὰρ χρυσίον ἀληθῶς καὶ λίθοι τίμιοι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ γλυκύτεραι ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον[6], ὡς γέγραπται. Ἀλλ' οὐκ οἴδαμεν οὐδὲ οὕτως αἰσθανόμεθα διὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός[7]. Τίς δέ ποτε καὶ λέγει ἀνθρώπῳ ῥίψαντι αὐτῷ καθαρὸν ἄρτον ὅτι· «Βαστάζω σε τὸ ἅπαξ τοῦτο, καὶ ἐὰν προσθῇς δοῦναί μοι, ἐκφέρω τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν σου»; Οὐ μᾶλλον ἀγαπᾷ τὸν διδόντα αὐτῷ καὶ μὴ θέλοντα; Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὕτως εἰσίν· οὐ μόνον τοὺς διώκοντας αὐτοὺς ἔφερον καὶ κακοποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ηὔχοντο[8] κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ σωτῆρος, οὗ ἤμελλον τὸ χρυσίον αὐτοῦ κληρονομεῖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ»[9]. Τί δὲ ἐποίησας ἄξιον,

---

1. Πρβλ. Ἀποκ. κεφ. 4. 2. Ψαλ. 72,2. 3. Πρβλ. Ἰω. 12,6. 4. Πρβλ. Ψαλ. 65,10. 5. Ψαλ. 5,7. 6. Πρβλ. Ψαλμ. 18,10. 7. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 8. Πρβλ. Ματθ. 5,44. 9. Ρωμ. 8,17.

ἄνθρωπε, ὥστε κληρονόμον σὲ εἶναι τοῦ Θεοῦ; ὅτι ἐδιώχθης; ὅτι ἀπεκτάνθης δι' αὐτόν; Ὅλως ἀρκεῖ σοι εἰς μισθὸν τούτου μόνη ἡ δόξα τοῦ κόσμου. Τίς γὰρ ἄνθρωπον Θεοῦ οὐ δοξάζει, μάλιστα μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ; Ὅμως μεγάλη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγαθότης. Ὅμοιος δέ ἐστιν ὁ Θεὸς ἀνθρώπῳ λέγοντι ἡμῖν· «Δότε μοι ὅσα σκεύη τῆς οἰκίας ὑμῶν ὀστράκινα, ἀπολέσω αὐτά· καὶ λάβετε ἀντ' αὐτῶν χρυσᾶ καὶ ἀπὸ λίθων τιμίων». Καὶ οὐκ οἴδαμεν, ὡς γέγραπται· «Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»[1]. Γένοιτο δὲ ἡμᾶς νηφαλέους εἶναι ἕως τέλους τῇ χάριτι αὐτοῦ.

143. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν εἰς ὑπάντησιν τοῦ ἐπισκόπου Ἀθανασίου· ἤκουσε γὰρ ὅτι ἀνῆλθεν ἐν πλοίῳ εἰς Θηβαΐδα. Καὶ παραλαβὼν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος πατέρας πρέποντας καὶ ἀδελφοὺς δυναμένους δοξάσαι τὸν Θεόν, ἀπῆλθεν. Καὶ εὑρήκασιν αὐτὸν μήπω φθάσαντα εἰς τὸν Ἑρμουπολίτην. Καὶ μακρὰν αὐτὸν ἰδόντες οἱ ἀδελφοὶ ἐπορεύθησαν πρὸς αὐτόν. Ἦν δὲ ὄχλος ἀναρίθμητος ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπίσκοποι πολλοὶ καὶ κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ τῶν τόπων. Καὶ ὁρῶν μακρόθεν αὐτοὺς καὶ ἐπιγνούς, εἶπε τὸ ῥητὸν τοῦτο περὶ αὐτῶν· «Τίνες οἵδε ὡς νεφέλαι πέτανται καὶ ὡς περιστεραὶ σὺν νεοσσοῖς ἐπ' ἐμοί»[2]; Καὶ ἀσπασάμενος αὐτούς, μήπω γνοὺς τίς ἐστιν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος — οὐ γὰρ πρῶτος ἠσπάσατο τὸν πάπαν, ἀλλ' ἔταξε γεραιοὺς εὐσχήμονας πρῶτον ἀσπάσασθαι αὐτὸν — καὶ αἰσθηθεὶς αὐτὸν εἶναι, ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτοῦ λέγων αὐτῷ· «Πῶς οἱ ἀδελφοί»; Καὶ λέγει αὐτῷ· «Ταῖς ἁγίαις σου εὐχαῖς ὑγιαίνομεν, πάτερ». Καὶ λοιπὸν ἤρξαντο ψάλλειν οἱ ἀδελφοί· ἐγγὺς δὲ ἦσαν ὀνομάτων ρ'· καὶ ἐκ τοῦ πολλοῦ ὄχλου οὐδεὶς ἐγίνωσκεν τὸν πλησίον. Καὶ οὕτως ἦν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος κρατῶν τὸν ὄνον τοῦ πάπα, ἔμπροσθεν αὐτοῦ περιπατῶν μετὰ τῶν ψαλλόντων ἀδελφῶν· καὶ λαμπάδες καὶ λυχνίαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν.

144. Βλέπων δὲ ὁ πάπας τὸν ἀββᾶν Θεόδωρον τῷ πνεύματι ζέοντα[3] μὴ φειδόμενον μέσον οὐ μόνον τῆς συνοχῆς τοῦ ὄχλου εἶναι, ἀλλὰ καὶ αἱ λαμπάδες σχεδὸν ἔκαιον αὐτόν, καὶ τοσαύτην ἔχοντα προθυμίαν καὶ δύναμιν, λέγει τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις· «Βλέπετε τὸν πατέρα τῶν τοσούτων ἀδελφῶν πῶς κάμνει ἔμπροσθεν ἡμῶν τρέχων; Οὐκ ἐσμὲν ἡμεῖς πατέρες· ἰδοὺ οἱ πατέρες οἱ ἔχοντες ταπεινοφροσύνην καὶ ὑποταγὴν διὰ τὸν Θεόν. Μακάριοι καὶ εὐλογημένοι οἱ τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου φοροῦντες ἀεί, ὧν ἡ ἀτιμία δόξα ἐστὶν καὶ ὁ πόνος αὐτῶν ἀνάπαυσις ἕως στεφανωθῶσι». Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν ὀλίγας ἡμέρας ἐν ταῖς πόλεσιν Ἀντινόου καὶ Ἑρμοῦ πόλεως ὠφελοῦντα αὐτοὺς θείοις λόγοις λοιπὸν ἀνῆλθεν εἰς τὰ μοναστήρια· καὶ βλέπων τὴν διάθεσιν τῶν ἀδελφῶν γνησίαν σφόδρα εἰς αὐτόν, ἐχάρη δοξάζων τὸν Κύριον. Καὶ περιελ-

1. Ψαλ. 48,12. 2. Ἡσ. 60,8. 3. Πρβλ. Ρωμ. 12,11.

θῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὴν σύναξιν, τὸν τόπον τοῦ φαγεῖν, ἑκάστης οἰκίας τὰ κελλία ἕως τῶν καθισματίων, καὶ πάντα θαυμάσας, λέγει· «Θεόδωρε, ἐποιήσατε ἔργον μέγα ἀναπαύοντες ψυχάς. Μάλιστα τοὺς κανόνας ὑμῶν τῶν μοναχῶν ἤκουσα· πάντα καλὰ λίαν[1]. Καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Ἀλλ' ὁρῶντές σε, ὡς τὸν Χριστὸν ὁρῶμεν». Καὶ ἡμέρας ὀλίγας ποιήσας ἐκεῖ, λέγει τῷ ἀββᾷ Θεοδώρῳ· «Ἐπειδὴ ἐγγύς ἐστιν τὸ πάσχα, κατάλαβε τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἔχετε. Καὶ ἐγώ, ὡς ὁ Κύριος οἰκονομήσει με, ποιῶ». Καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀπέλυσε, γράψας ἐπιστολὴν δι' αὐτοῦ τῷ ἀββᾷ Ὠρσισίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, οὕτως ἔχουσαν τὴν διάνοιαν. «Εἶδον τὸν σύνεργόν σου καὶ πατέρα τῶν ἀδελφῶν Θεόδωρον καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Κύριον τοῦ πατρὸς ὑμῶν Παχουμίου. Καὶ ὁρῶν ἠγαλλιασάμην τῆς ἐκκλησίας τὰ τέκνα· καὶ εὔφραναν ἡμᾶς παρουσίᾳ. Ὁ δὲ Κύριος μισθαποδότης αὐτῶν ἐστίν[2]. Μέλλων δὲ ἀποδημῆσαι Θεόδωρος πρὸς ὑμᾶς, ἔλεγέ μοι τοῦτο· Μνήσθητί μου. Κἀγὼ αὐτῷ ἔλεγον· «Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου· κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μή σου μνησθῶ[3]». Καὶ οὕτω τὸ πλοῖον μετὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἐάσας τῷ πάπᾳ, λέγει αὐτοῖς· «Ὅπου δ' ἂν θέλῃ, ἀπέλθετε μετ' αὐτοῦ· ἐξουσίαν γὰρ ἔχει καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν».

145. Καὶ ἦν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος παραμυθούμενος τὸν πατέρα ἡμῶν Ὠρσίσιον διὰ τήν ποτε γενομένην θλῖψιν. Καὶ ἤρξατο ἕλκειν αὐτὸν μικρὸν τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον Παβαῦ, ὡς ἵνα πρῶτον ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς ἔλθῃ· ἦν γὰρ ἐν Μωνχώσει. Καὶ προτρεπόμενος αὐτὸν ἤγαγε. Καὶ προλαβὼν ἐποίησε τὸν τῆς ἑβδομάδος κροῦσαι τοῖς ἀδελφοῖς· καὶ οὕτως ἠσπάσαντο αὐτόν. Καὶ τῇ ὥρᾳ τῆς κατηχήσεως ἐποίησεν ἐν μέσῳ τὴν κατήχησιν, ὡς ἦν τότε· καὶ ἕστηκεν ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἀκούων ὡς διάδοχος αὐτοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης οὐκ ἠθέλησεν ἀββᾶ Ὠρσίσιος σαλευθῆναι αὐτούς· ἀλλ' ἦσαν ὡς εἷς ἄνθρωπος ἀμφότεροι· καὶ πάντες ἐθαύμαζον αὐτῶν τὴν ζωοποιὸν χρηστότητα, παιδευθέντων παρὰ Κυρίου τὸ ἓν εἶναι. Καὶ λοιπὸν ὡς δεύτερος ἦν αὐτοῦ· ἠρώτα γὰρ αὐτὸν εἰς πάντα. Καὶ ἅπαξ ἀπήρχετο ἀββᾶ Ὠρσίσιος εἰς τὰ μοναστήρια ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφούς, καὶ πατὴρ Θεόδωρος ἅπαξ ὁμοίως οὐκ ἦν σχολάζων δι' ἣν εἶχε φροντίδα.

146. Καὶ ἐπειδὴ προειρήκαμεν ὅτι πολλοὶ ἀγροὶ ἐγένοντο αὐτοῖς καὶ πάλιν μετὰ καιρὸν πλοῖα πολλά, ἑκάστου μοναστηρίου ναυπηγοῦντος, ἐν ἀσχολίᾳ ἐγενήθησαν καὶ ἐν φροντίδι βαρείᾳ. Τότε δὲ ἐπὶ τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου ὀλίγοι ὄντες ἑαυτοὺς ἐτήρουν μὴ ἔχειν βάρος ὕλης τοῦ κόσμου· ὁ γὰρ ζυγὸς τοῦ Κυρίου ἐλαφρός ἐστιν[4]. Καὶ βλέπων πολλοὺς αὐτῶν ἀρξαμένους παραλλάξαι τῶν ἀρχαίων ἀδελφῶν τὴν πο-

1. Γεν. 1,31. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 11,6. 3. Ψαλ. 136,5-6. 4. Ματθ. 11,30.

λιτείαν, ἐπένθησε περὶ αὐτῶν· καὶ ἦν νηστεύων δύο δύο καὶ ἀγρυπνῶν εἰς εὐχὴν μετὰ τοῦ κλαίειν, καὶ τρίχινον ἱμάτιον ἔσωθεν τοῦ λεβίτωνος αὐτοῦ φορῶν κατὰ νύκτα· καὶ πολλάκις ὁρῶντες οἱ ἀδελφοὶ συνῆκαν αὐτόν τι ἔχειν. Καὶ ἐπορεύετο πολλάκις νυκτὸς ἠρέμα εἰς τὸ ὄρος εὔξασθαι, ὅπου οἱ τάφοι τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀπὸ μιλίων τριῶν. Καὶ ἀκολουθήσας τις αὐτῷ μίαν εἶδεν αὐτὸν μακρόθεν ἄνω στήκοντα ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου εὐχόμενον· καὶ ἤκουσε τί ηὔχετο καὶ ἐφοβήθη. Ταῦτα δὲ εὐχόμενος ἔλεγε· «Κύριε τοῦ δούλου σου ἀββᾶ Παχουμίου, οὗ στήκω νῦν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, εὐδόκησον τοῦ ἐπισκέψασθαί με, εἰ θέλημά σού ἐστιν. Ἐπληθύνθη γὰρ ἡ ἀμέλεια ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθόν. Ὅμως δὲ τοὺς δούλους σου μὴ ἐγκαταλείψῃς, Κύριε· Κἂν ἀμελῶμεν, διέγειρον ἡμᾶς· κἂν καταφρονῶμεν, φοβέρισον ἡμᾶς, ὑπομιμνήσκων τὰς αἰωνίους βασάνους. Καὶ δὸς αὐτοῖς ὁδεύειν τὴν ὁδόν σου τὴν ἀγαθήν, ὅτι σὺ ἔπλασας ἡμᾶς[1], Κύριε, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ παραδοῦναι αὐτὸν[2] ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, ἵνα σωθῶμεν». Καὶ ἐχρόνισε σφόδρα ταῦτα εὐχόμενος· καὶ λοιπὸν κατέβη.

147. Καὶ πρὸ τούτου παῖς ἦν τις πολιτικός, Ἥρων λεγόμενος, δεύτερος τοῦ ἀββᾶ Θεοδώρου τοῦ πολιτικοῦ. Καὶ μέσον τοῦ πάσχα προσεδόκων αὐτὸν ἀποθανεῖν. Αὐτῷ δὲ τῷ σαββάτῳ ὀψὲ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ συνάξει ὄντων, ὠχλεῖτο ἀποθανεῖν· καὶ οὕτως ἐξελθὼν ὁ πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος ἀπὸ τῆς συνάξεως εὗρεν αὐτὸν ἀποδιδόντα τὸ πνεῦμα· καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ καὶ ἐκάμμυσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Καὶ λοιπὸν εἶπεν ὅτι ὁ ἀδελφὸς οὗτος ὁ κοιμώμενος σημεῖόν ἐστιν ἄλλου ἀνυπονοήτου τινὸς μέλλοντος κοιμηθῆναι. Καὶ οὕτως ἠγρύπνησαν οἱ ἀδελφοὶ ἀναγινώσκοντες περὶ τὸ σκήνωμα. Καὶ πρωῒ τῇ κυριακῇ τῆς χαρᾶς ἐνταφιάσας ἔθαψεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν ψαλλόντων.

148. Καὶ αὐτὸς ἐνόσησε μεθ' ἡμέρας, πρῶτον προπέμψας τοὺς εἰσελθόντας ἐν τῷ πάσχα ἀδελφοὺς ἑκάστου μοναστηρίου μετὰ παραμυθίας πολλῆς· ἐλάλησε γὰρ τὰ συμφέροντα αὐτοῖς μετὰ πολλῆς σπουδῆς, γινώσκων ἑαυτὸν μεταβεβηκέναι τοῦ κόσμου ἤδη[3]. Καὶ λοιπὸν νοσοῦντι παρῆν ὁ ἀββᾶς Ὡρσίσιος καὶ πάντες οἱ μεγάλοι καὶ οἱ ἀδελφοί. Βλέπων δὲ αὐτὸν ὅτι ἔκλινεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀπελθεῖν, συνεκάλεσεν τοὺς ἀδελφοὺς εἰς σύναξιν εὔξασθαι περὶ αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ ἀφεῖναι αὐτόν· καὶ οὕτως ἐπὶ πρόσωπον πεσὼν μετὰ κλαυθμοῦ πικροῦ ὁμοῦ καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν, ἔλεγεν οὕτως· «Κύριε, τὸν ἀναπαύοντα πάντας ἡμᾶς αἴρεις; Καὶ τίνι καταλιμπάνεις ἡμᾶς; ἆρόν με καὶ ἄφες αὐτόν, τὸν δυνάμενον διόρθωσιν ποιήσασθαι καὶ οἰκονομῆσαι τοὺς ἀδελφούς». Καὶ οὕτω τρεῖς ἡμέρας ἐποίησαν. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἤγγισεν ἀποδοῦναι τὴν ψυχήν. Καὶ λέγει τῷ ἀββᾷ Ὡρσισίῳ,

1. Πρβλ. Ψαλ. 138,5. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,32. 3. Πρβλ. Ἰω. 13,1.

τῶν ἄλλων ἑστώτων· «Μὴ ἄρα ἐλύπησά σέ ποτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν διαταγῇ»; Καὶ οὐκ ἠδυνήθη ἀπολογήσασθαι αὐτῷ ἀπὸ τοῦ κλαυθμοῦ. Καὶ πάλιν λέγει· «Οὐκ οἶδα, εἰ ἐλύπησά σε, οὐ μόνον σέ, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερον ἀδελφόν· οὐ γὰρ ἠμέλησά ποτε τῆς σωτηρίας τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀδελφῶν, ὅσον ἠδυνάμην· καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐμόν, ἀλλὰ τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ· «Ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου, καὶ ὁ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις»[1]. Καὶ τοῦτο λέγων ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα τῇ δευτέρᾳ τοῦ παχὼν μηνός.

149. Καὶ ἀπὸ τῆς κραυγῆς — οὐ γὰρ ἠδυνήθησαν ἐγκρατεῖς γενέσθαι κλαυθμοῦ — ἤκουσαν οἱ εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ. Καὶ οὐ δυνάμεθα γράφειν, ὅσα ἐγένοντο. Καὶ ἀγρυπνήσαντες ὁμοίως, καὶ πρωῒ κηδεύσαντες τὸ σῶμα ἀπήνεγκαν μετὰ ψαλμῶν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἔθαψαν. Καὶ μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτοὺς κάτω, ἀπῆλθε ἀρχαῖός τις τοῦ μοναστηρίου Παβαῦ δεύτερος, Ναφερσαεῖς λεγόμενος, μετὰ ἄλλων, καὶ μετέθηκεν αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ σκηνώματος τοῦ ἀββᾶ Παχουμίου. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἐποίησαν ἡμέρας σφόδρα λυπούμενοι, λέγοντες ὅτι· «Ἡμεῖς ἐλυπήσαμεν αὐτόν, ἕως ἐδεήθη τοῦ Κυρίου συνεχῶς· καὶ ἰδοὺ ἀπῆλθεν καταλείψας ἡμᾶς». Καὶ μνημονεύοντες τῆς πολλῆς χρηστότητος αὐτοῦ πρὸς πάντας καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ὃν εἶχεν, λίαν κατώδυνοι ἦσαν. Ἐποίησε γὰρ τοσοῦτον χρόνον ἐξ ὅλης καρδίας λατρεύων αὐτῷ.

Ἀββᾶ Ὡρσίσιος δὲ ἦν πάλιν ἔχων τὴν ἰδίαν τάξιν καὶ κυβερνῶν τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτῷ. Ἦν γὰρ ἀγαθὸς λίαν καὶ ἀγαπῶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν σῶσαι. Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνίσχυσεν αὐτόν, πλατύνας αὐτῷ τῶν γραφῶν τὰ νοήματα. Καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν εἰρήνῃ ἐκυβέρνησεν χρόνον πολύν.

150. Ἀκούσας δὲ ὁ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος περὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἐλυπήθη. Καὶ ἔπεμψε ταύτην τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἀββᾷ Ὡρσισίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, παραμυθούμενος αὐτοὺς ἐπὶ τῇ κοιμήσει αὐτοῦ οὕτως· «Ἀθανάσιος ἀββᾷ Ὡρσισίῳ, πατρὶ μοναχῶν, καὶ πᾶσι τοῖς σὺν αὐτῷ τοῖς τὸν μονήρη βίον ἀσκοῦσι καὶ ἐν πίστει Θεοῦ ἱδρυμένοις, ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἤκουσα περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ μακαρίου Θεοδώρου, καὶ πάνυ μετὰ πολλῆς φροντίδος ἤνεγκα τὴν ἀκοήν, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ πρὸς ὑμᾶς χρήσιμον. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἦν Θεόδωρος, πολλοῖς ἂν ὑμῖν μετὰ δακρύων ἐχρησάμην λόγοις, λογιζόμενος τὰ μετὰ θάνατον. Ἐπειδὴ δὲ Θεόδωρός ἐστιν, ὃν ὑμεῖς τε καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν, τί δεῖ γράφοντά με λέγειν ἤ· μακάριος Θεόδωρος, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν[2]. Ἀλλ' ἀεὶ μακάριός ἐστιν καὶ φοβούμενος τὸν Κύριον[3]. Νῦν γὰρ μακαρίζειν τεθαρρήκαμεν, ἔχοντες ἀσφαλῆ τὸν λόγον, ὅτι καταντήσας ὥσπερ εἰς λιμένα ἀμέριμνον βίον ἔχει. Εἴθε καὶ ἐφ' ἑκάστου ἡμῶν τοῦτο ἔφθανεν· εἴθε τρέχων ἕκαστος οὕτως

1. Ἰὼβ 16,20. 2. Πρβλ. Ψαλ. 1,1. 3. Πρβλ. Ψαλ. 111,1.

καταντήσειεν· εἴθε πλέων ἕκαστος προσορμίσειε τὸ ἴδιον σκάφος πρὸς τὸν ἀχείμαστον ἐκεῖ λιμένα, ἵνα μετὰ τῶν πατέρων ἀναπαυόμενος λέγῃ· «Ὧδε κατοικήσω, ὅτι ᾑρετισάμην αὐτήν»[1]. Οὐκοῦν, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί, μὴ κλαίετε Θεόδωρον· οὐ γὰρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει[2]. Μηδὲ δακρυέτω τις μνημονεύων αὐτοῦ, ἀλλὰ ζηλούτω τὸν βίον αὐτοῦ. Οὐ δεῖ γὰρ ἐπὶ τῷ ἀπελθόντι εἰς τὸν ἄλυπον τόπον λυπεῖσθαι. Ταῦτα δὲ κοινῇ μὲν ὑμῖν γράφω, ἐξαιρέτως δὲ σοί, ὦ ἀγαπητὲ καὶ ποθεινότατε Ὡρσίσιε, ἵνα κοιμηθέντος ἐκείνου σὺ τὴν ὅλην φροντίδα ἀναδέξῃ· καὶ γενοῦ ἀντ' αὐτοῦ τοῖς ἀδελφοῖς. Καὶ γὰρ περιόντος ἐκείνου ἀμφότεροι ὡς εἷς ἐτυγχάνετε· καὶ ἑνὸς ἀποδημοῦντος ἐπληροῦτο ἡ τῶν δύο χρεία, καὶ τῶν δύο παρόντων ὡς εἷς ἐγίνεσθε, τοῖς ἀγαπητοῖς τὰ πρὸς ὠφέλειαν ὁμιλοῦντες. Οὕτως οὖν πράττε· οὕτω ποιῶν γράφε καὶ σήμαινε ἡμῖν περὶ τῆς σεαυτοῦ καὶ τῆς ἀδελφότητος σωτηρίας. Καὶ εὔχεσθε, παρακαλῶ, κοινῇ πάντες, ἵνα ἐπὶ πλέον εἰρήνην βραβεύσῃ ταῖς ἐκκλησίαις ὁ Κύριος. Καὶ γὰρ καὶ νῦν μετ' εὐθυμίας ἑωρτάσαμεν τό τε πάσχα καὶ τὴν πεντηκοστήν· καὶ εὐφραινόμενοι ἐπὶ ταῖς τοῦ Κυρίου εὐεργεσίαις ἐγράψαμεν ὑμῖν. Προσαγορεύετε πάντας τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. Προσαγορεύουσιν ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοί. Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ εὔχομαι, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί».

1. Ψαλ. 131,14. 2. Πρβλ. Ματθ. 9,24.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ*

ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΧΟΥΜΙΟΥ

Πρόλογος.

Αὐτάρκως μὲν τὰ γραφέντα περὶ τοῦ ἁγίου, οἶμαι, πρὸς ὠφέλειαν δύναται συμβάλλεσθαι· ἐνέχεσθαι δὲ τῶν αὐτῶν οὐ βλαβερόν, ὅτι τὸ μὲν ἀναδραμεῖν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσφαλέστερον πρὸς τὴν θεωρίαν παρασκευάζει τῶν λεγομένων τὸν ἀκροατήν, τὸ δὲ δι' ὄκνον παραιτεῖσθαι τὰ αὐτὰ γράφειν, κίνδυνον τῷ παραιτουμένῳ παρέχει. Ὅθεν ἐπαναδραμόντες τῷ λόγῳ, συγγενῆ τῶν προτέρων ὀλίγα ἐκθώμεθα.

α' κεφάλαιον. Περὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου.

1. Ἔθος ἦν τοῖς ἀδελφοῖς τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου καθ' ἑσπέραν εἰς ὡρισμένον τόπον τῆς μονῆς συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ ἀκοῦσαι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Συναχθέντων οὖν ἐν μιᾷ κατὰ τὸ ἔθος ἐπὶ τὸ ἀκοῦσαι τοῦ μεγάλου, κελεύει Θεοδώρῳ τινί, εἰκοσαετῆ χρόνον ἔχοντι ἐν τῇ μονῇ, λαλῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς. Ὃς παραχρῆμα ἄνευ πάσης παρακοῆς ἐλάλησεν αὐτοῖς τὰ πρὸς ὠφέλειαν. Τινὲς δὲ τῶν ἀρχαιοτέρων ἰδόντες τὸ γινόμενον οὐκ ἠβουλήθησαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ λέγοντες ἐν ἑαυτοῖς. «Ἐπεὶ ἀρχάριός ἐστιν καὶ διδάσκει ἡμᾶς, οὐκ ἀκουσόμεθα αὐτοῦ». Καὶ καταλείψαντες τὴν σύναξιν τῶν ἀδελφῶν ἀνεχώρησαν εἰς τὰ κελλία ἑαυτῶν. Ἀπολυθέντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως, ἀποστείλας ὁ μέγας ἐκάλεσε τοὺς ἀναχωρήσαντας. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν ἅγιον, ἠρώτα αὐτούς· «Τίνος ἕνεκεν καταλείψαντες ἡμᾶς ἀνεχωρήσατε εἰς τὰ κελλία ἑαυτῶν»; Οἱ δέ φασιν· «Ὅτι παιδίον διδάσκαλον ἡμῶν ἐποίησας τοσούτων γερόντων καὶ ἄλλων ἀδελφῶν». Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ἐστέναξεν εἰπών· «Οἴδατε πόθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ἐχώρησεν εἰς τὸν κόσμον»; Εἰπόντων δὲ ἐκείνων· «Πόθεν;» ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·

---

* Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκδοσιν τοῦ Fr. Halkin, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 122-165, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων: Florentini Laurentiani XI, 9 (A. Bandini) καὶ τοῦ Ἀμβροσιανοῦ D 69 Sup. (Martini - Bassi), τοῦ Vaticani Ottoboniani 450 (Feron - Battaglini), Hierosolymitani Sabbaitici 128 (Ἀθ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως) καὶ ὑπ' ἀριθμ. 38 τῆς ἐν Ἁγ. Ὄρει Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου (Σ. Εὐστρατιάδου - Ἀρκαδίου Βατοπεδηνοῦ).

«Ἐκ τῆς ὑπερηφανίας[1], δι' ἣν ἐξέπεσεν ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων καὶ συνετρίβη ἐπὶ τὴν γῆν[2]· δι' ἣν καὶ συνῴκησεν μετὰ τῶν θηρίων[3] Ναβουχοδονοσὼρ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος. Ἢ οὐκ ἠκούσατε τὸ γεγραμμένον, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ[4] ἀνὴρ ὑψηλοκάρδιος[5]; Πᾶς γὰρ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται[6]. Ἐσκυλεύθητε τοιγαροῦν παρὰ τοῦ διαβόλου πᾶσαν ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἀγνοοῦντες ὅτι μήτηρ πάντων τῶν κακῶν ἡ ὑπερηφανία ἐστίν. Οὐ γὰρ Θεόδωρον καταλείψαντες ἀπήλθατε, ἀλλὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀποφυγόντες ἐξεπέσατε ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἄθλιοι ἀληθῶς καὶ παντὸς οἴκτου ἄξιοι. Πῶς οὐκ ἐνοήσατε ὅτι Σατανᾶς ἦν ὁ ἐνεργήσας ἐν ὑμῖν τοῦτο, οὗ χάριν ἀπεσχοινίσθητε τοῦ Θεοῦ; Ὢ μεγάλου θαύματος, ὁ Θεὸς ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος ἄχρι θανάτου δι' ἡμᾶς[7], καὶ ἡμεῖς κατὰ φύσιν ὄντες ταπεινοὶ φυσιούμεθα. Ἀνετράπη παρ' ἡμῶν ἡ τάξις· ὁ πανύψιστος καὶ λίαν ὑπερμεγέθης διὰ τῆς ταπεινότητος τὸν κόσμον ἑαυτῷ ἐσαγήνευσε, δυνάμενος καὶ βλέμματι μόνον τὸν κόσμον καταφλέξαι· ἡμεῖς δὲ μηδὲν ὄντες ὑπερηφανευόμεθα, ἀγνοοῦντες ὅτι ἐν τούτῳ μᾶλλον ἑαυτοὺς καταβυθίζομεν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. Οὐκ εἴδετέ με ἑστῶτα καὶ ἀκροώμενον αὐτοῦ τῆς διδαχῆς; Ἐπ' ἀληθείας λέγω ὑμῖν ὅτι ὠφελήθην μεγάλως ἀκούσας αὐτοῦ· οὐ γὰρ ὡς δοκιμάζων αὐτὸν ἐπέτρεψα αὐτὸν λαλῆσαι ὑμῖν, ἀλλ' ὡς προσδοκῶν καὶ αὐτὸς ὠφελεῖσθαι. Πόσῳ οὖν ὑμᾶς μᾶλλον ἔδει μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ ταπεινοφροσύνης ἀκοῦσαι τοῦ λόγου αὐτοῦ; Ἐπ' ἀληθείας ἐγὼ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, ὡς ἄνθρωπος μὴ εἰδὼς δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν αὐτοῦ[8], οὕτως ἐξ ὅλης ψυχῆς ἠκροώμην αὐτοῦ. Λέγω οὖν ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι, ἐὰν μὴ μεγάλην ὑπὲρ τοῦ σφάλματος τούτου δείξητε μετάνοιαν, ὥστε κλαῦσαι καὶ πενθῆσαι ἑαυτούς, ὅπως συγχωρηθῇ ὑμῖν τὸ γενόμενον παρ' ὑμῶν, εἰς ἀπώλειαν ἔσεσθε»[9].

β'. Περὶ Σιλβανοῦ.

2. Ἦν ποτέ τις ἐν τοῖς ἀδελφοῖς Σιλβανὸς ὀνόματι, εἰκοσαετῆ χρόνον ἔχων ἐν τῷ σχήματι τοῦ μοναχοῦ. Οὗτος δὲ ἦν ἀπὸ μίμων· ὅστις ἐν ταῖς ἀρχαῖς μὲν τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ πάνυ ἐπεμελεῖτο τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἐν νηστείαις καὶ πυκναῖς προσευχαῖς καὶ ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ τὸν πάντα χρόνον διάγων. Χρόνου δὲ πολλοῦ παρελθόντος, ἤρξατο καταφρονεῖν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ὥστε βούλεσθαι αὐτὸν σπαταλᾶν καὶ στρηνιᾶν, ἔτι μὴν καὶ τὰ τῆς θυμέλης ἄσεμνα ῥήματα ἀδεῶς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἐκτραγῳδεῖν. Τοῦτον καλέσας ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ἐκέλευσεν ἀποδυθῆναι τὸ

1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 10,12. 2. Πρβλ. Ἡσ. 14,12. 3. Πρβλ. Δαν. 5,21. 4. Πρβλ. Παρμ. 15,9. 5. Πρβλ. Παρμ. 16,5. 6. Λουκ. 14,11. 7. Πρβλ. Φιλιπ. 2,8. 8. Πρβλ. Ἰωνᾶ 4,11. 9. Πρβλ. Δαν. 2,5.

σχῆμα τοῦ μοναχοῦ καὶ λαβόντα αὐτὸν τὰ κοσμικὰ ἱμάτια, ἐκβληθῆναι τῆς μονῆς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. Ὁ δὲ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν λέγων ὅτι· «Ἐὰν συγχωρήσῃς μοι ἔτι τὸ ἅπαξ τοῦτο, ὦ πάτερ, τοῦ μὴ βαλεῖν με ἔξω, ἕξεις με ἀπὸ τοῦ νῦν μετανοοῦντα ἐφ' οἷς ἐν ἀμελείᾳ διῆγον, ὥστε σε χαρῆναι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῆς ψυχῆς». Ὁ δὲ ἅγιος ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· «Οἶδας πόσα σε ἐβάστασα καὶ πόσα ἐνουθέτησα, ὥστε με καὶ τυπτῆσαί σε πολλάκις, ἄνθρωπον μὴ βουλόμενον μήτε τὴν χεῖρα ἐκτεῖναί ποτε τούτῳ τῷ λόγῳ· ἐφ' οἷς ἀνάγκῃ τοῦτο πράττων ἐν σοί, μᾶλλον τοῦ τυπτομένου τὴν ψυχὴν ἤλγουν τῷ λόγῳ τῆς συμπαθείας. Διὰ γὰρ τὴν ἐν Θεῷ σου σωτηρίαν τύπτειν σε ἔδοξα, ἵνα ἐκ τούτου δυνηθῶμεν διορθῶσαί σε τοῦ σφάλματος. Εἰ τοίνυν νουθετούμενος οὐ μετετράπης, οὐδὲ παρακαλούμενος ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετηνέχθης, οὔτε μὴν τυπτόμενος ἐφοβήθης, πῶς δύναμαί σοι συγχωρεῖσθαι ἔτι»; Ἐπεκτείνοντος δὲ τὴν παράκλησιν ἐπὶ πλεῖον τοῦ Σιλβανοῦ καὶ διαβεβαιουμένου διορθοῦν ἑαυτὸν τοῦ λοιποῦ, ἐγγύας ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ὁ μέγας, μὴ μετὰ τὸ ἀφεθῆναι αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς ἐμμεῖναι πάλιν. Πετρωνίου δέ τινος ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἐφ' οἷς ὑπισχνεῖτο, συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ μέγας. Ὁ δὲ Σιλβανὸς τυχὼν τῆς ἀφέσεως οὕτως ἠγωνίσατο πάσῃ ψυχῇ αὐτοῦ, ὥστε αὐτὸν ὑπογραμμὸν γενέσθαι εἰς πᾶσαν ἀρετὴν θεοσεβείας πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς μικροῖς τε καὶ μεγάλοις.

3. Τὸ δὲ μέγα πλεονέκτημα αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν ἦν ἡ ἐπ' ἄκρον ταπεινοφροσύνη καὶ τὸ μὴ διαλείπειν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων, ὥστε καὶ ἐσθίοντος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, μὴ δύνασθαι ἐπικρατεῖν τῶν δακρύων, ἀλλὰ συμμίσγεσθαι τῇ τροφῇ τὰ δάκρυα. Λεγόντων δὲ αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν τὸ μὴ ἐπὶ ξένων προσώπων τοῦτο ποιεῖν, διϊσχυρίζετο λέγων ὅτι· «Πολλάκις ἠθέλησα ἐπικρατῆσαι τῶν δακρύων τούτου χάριν, καὶ οὐκ ἴσχυσα». Φασκόντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ὅτι· «Δυνατόν ἐστιν καθ' ἑαυτὸν μὲν κλαίειν τὸν κατανενυγμένον καὶ ἐν τῇ προσευχῇ ποιεῖν ὁμοίως μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἐπὶ δὲ τῆς τραπέζης ἐσθίοντι μετὰ τῶν ἀδελφῶν δύναται καὶ ἡ ψυχὴ χωρὶς τῶν φαινομένων τούτων δακρύων πάντοτε κλαίειν. Βουλόμεθα οὖν γνῶναι τί ἐνθυμούμενος ἀδιαλείπτως βρέχῃ τοῖς δάκρυσιν, ὥστε πολλοὺς ἐξ ἡμῶν βλέποντάς σε διατρέπεσθαι εἰς κόρον φαγεῖν», ὁ δέ φησιν πρὸς τοὺ ἐρωτῶντας αὐτόν· «Οὐ θέλετε ἵνα κλαύσω, βλέπων ἁγίους ὑπηρετοῦντάς μοι, ὧν καὶ τοῦ κονιορτοῦ τῶν ποδῶν οὐκ εἰμὶ ἄξιος; Οὐκ ὤφειλον οὖν πενθεῖν ἐμαυτὸν ὅτι ἀπὸ θυμέλης ἄνθρωπος ὑπηρετοῦμαι ἀπὸ τοιούτων ἁγίων ἀνδρῶν; Κλαίω οὖν, ἀδελφοί μου, φοβούμενος μήπως καταποθῶ ὡς ὁ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών[1], μάλιστα ὅτι ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς ἐπίγνωσιν γενόμενος, τῆς κατὰ ψυχὴν σωτηρίας οὐκ ἐφρόντισα, ὡς κινδυνεῦσαί με ἐκβληθῆναι ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐγγύας δοῦναί με

1. Πρβλ. Ἀριθμ. 16,32.

μετὰ φρικωδεστάτων ὅρκων, ὑπὲρ τοῦ μηκέτι καταφρονῆσαι τῆς ζωῆς μου. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαισχύνομαι τὰ τοιαῦτα μετελθεῖν· οἶδα γὰρ ἐγὼ τὰς ἁμαρτίας μου[1]· ὑπὲρ ὧν εἰ καὶ ἔκδοτον ἦν δοῦναι τὴν ψυχήν μου, οὐκ ἔστιν μοι χάρις».

4. Τούτου οὖν οὕτως ἀγωνιζομένου, διεμαρτύρατο περὶ αὐτοῦ ὁ μέγας ἐπὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν οὕτως λέγων· «Ἰδοὺ διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ[2], ἀδελφοί, ὅτι ἀφ' οὗ τὸ κοινόβιον τοῦτο γέγονεν, οὐδεὶς ἐκ πάντων τῶν συνόντων μοι ἀδελφῶν ἐμιμήσατο τὸν χαρακτῆρά μου παντελῶς, εἰ μὴ εἷς μόνον». Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ ἀδελφοί, οἱ μὲν ᾤοντο τὸν ἕνα, ὃν ἔλεγεν, εἶναι Θεόδωρον, ἄλλοι δὲ Πετρώνιον ἢ Ὠρσίσιον. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Θεοδώρου τὸν ἅγιον περὶ τίνος ἔλεγε τοῦτο, οὐκ ἠθέλησεν ὁ μέγας εἰπεῖν. Ἐπιμείναντος δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν μεγάλων ἀδελφῶν παρακαλούντων μαθεῖν τίς ἂν εἴη, ἀπεκρίθη ὁ μέγας λέγων· «Εἰ ᾔδειν ὅτι κενοδοξεῖν ἔχει περὶ οὗ μέλλω λέγειν ἐπαινούμενος, οὐκ ἂν συνέστησα τὸν τοιοῦτον· ἀλλ' ἐπειδὴ οἶδα ὅτι ἐπαινούμενος μᾶλλον ταπεινοῖ ἑαυτὸν καὶ ἐξευτελίζει πλέον, διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μιμεῖσθαι ὑμᾶς τὸν τρόπον αὐτοῦ ἀφόβως ἐπὶ πάντων ὑμῶν μακαρίσω αὐτόν. Σὺ μὲν γάρ, Θεόδωρε, καὶ ὅσοι εἰσὶν κατὰ σὲ ἐν τῇ μονῇ ἀγωνιζόμενοι, δήσαντες τὸν διάβολον ὥσπερ στρουθίον[3] ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἔθεσθε, καὶ καθ' ἑκάστην καταπατεῖτε αὐτὸν ὡς χῶμα· ἀλλ' ἐὰν ἀμελήσητε ἑαυτῶν, ἀναστὰς ὁ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν κείμενος διάβολος φεύξεται καὶ πάλιν καθ' ὑμῶν στρατεύσεται. Ὁ δὲ νεώτερος Σιλβανός, ὁ πρὸ χρόνου ὀλίγου ἐκβάλλεσθαι τῆς μονῆς παρ' ἐμοῦ μέλλων διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ, ἐχειρώσατο παντελῶς τὸν διάβολον καὶ ἐξηφάνισεν αὐτόν, ὡς μὴ δύνασθαι ἔτι φανῆναι παρ' αὐτῷ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης εἰς τέλος νικήσας αὐτόν. Καὶ ὑμεῖς μὲν ταπεινοῦντες ἑαυτούς, ὡς ἔχοντες ἔργα δικαιοσύνης καὶ ὡς προσθήκην ποιούμενοι τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς ἑαυτοὺς ταπεινοῦτε, θαρροῦντες οἷς ἤδη ἐπράξατε. Οὗτος δὲ ὅσον ἀγωνίζεται, τοσοῦτον ἑαυτὸν ἀδόκιμον ἀποφαίνεται, ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτοῦ καὶ διανοίας ἀχρεῖον ἑαυτὸν καὶ εὐτελῆ ἐνθυμούμενος εἶναι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ δακρύειν πρόχειρον ἔχει, ἐκ τοῦ πάνυ ἑαυτὸν ἐξευτελίζειν, καὶ τῶν ὁρωμένων ἑαυτὸν ἀνάξιον εἶναι λέγων. Ὥστε ὑμεῖς μὲν καὶ τῇ γνώσει καὶ τῇ ὑπομονῇ καὶ τοῖς κατὰ τοῦ Σατανᾶ ἀμετρήτοις ἀγῶσιν ὑπερέχετε αὐτοῦ· ὁ δὲ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὑπερεπήδησεν ὑμᾶς. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο οὕτως τὸν διάβολον ἐκνευροῖ, ὡς ἡ μετὰ πρακτικῆς δυνάμεως ἐξ ὅλης ψυχῆς γινομένη ταπεινοφροσύνη». Οὕτως ἀγωνιζόμενος ἐν ὅλοις ὀκτὼ ἔτεσιν, ἐτελείωσεν αὐτοῦ τὸν ἀγῶνα καταπαύσας αὐτοῦ τὸν βίον, ὡς μαρτυρῆσαι περὶ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα, ὅτι πλῆθος ἄπειρον τῶν ἁγίων ἀγγέλων μετὰ χαρᾶς με-

---

1. Πρβλ. Ψαλ. 50,5. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 5,21. 3. Πρβλ. Ἰὼβ 40,24 (29).

γάλης καὶ ψαλμῳδίας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λαβόντες, ὡς ἐκλεκτὴν θυσίαν καὶ ὡς παράδοξον ἐν ἀνθρώποις εὑρεθὲν Θεοῦ θυμίαμα προσήνεγκαν τῷ Θεῷ.

γ΄. Περὶ τοῦ ἄνευ ψαλμῶν ταφέντος ἀδελφοῦ.

5. Ἐγένετό ποτε τῷ ἁγίῳ πατρὶ ἡμῶν Παχουμίῳ ἀπελθεῖν εἰς ἕτερον μοναστήριον ἐπὶ τὸ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἐκεῖσε ἀδελφούς. Ἀπερχόμενος δέ, ἀπήντησε προκομιδήν τινος ἀδελφοῦ κοιμηθέντος ἐκ τῆς μονῆς ἐκείνης. Ἦσαν δὲ πάντες οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς ἐκείνης ἀκολουθοῦντες τῷ ἐξοδίῳ καὶ ψάλλοντες. Ἦσαν δὲ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ κοιμηθέντος. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ μήκοθεν τὸν ἅγιον ἐρχόμενον πρὸς αὐτούς, ἀπέθεντο τὸν κράββατον εἰς τὴν γῆν, ἵνα ἐλθὼν ὁ ἅγιος εὔξεται ἐπάνω αὐτοῦ. Στήκοντες οὖν οἱ ἀδελφοὶ ἔψαλλον μετὰ τῶν κοσμικῶν. Ἐλθὼν οὖν καὶ εὐξάμενος ὁ μακάριος ἐκέλευσε τοῖς ἀδελφοῖς μηκέτι ψάλλειν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ποιήσας ἐνεχθῆναι τὰ ἱμάτια τοῦ κοιμηθέντος, κελεύει ἔμπροσθεν πάντων καῆναι αὐτά. Καὶ καυθέντων αὐτῶν, προσέταξεν ἀρθῆναι τὸ σκήνωμα ἄνευ ψαλμῳδίας κηδευθῆναι αὐτόν. Τῶν δὲ ἀδελφῶν καὶ τῶν γονέων τοῦ τετελευτηκότος ῥιψάντων ἑαυτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἱκετευόντων συγχωρηθῆναι ψάλλεσθαι αὐτόν, οὐκ ἠνέσχετο. Τῶν δὲ γονέων αὐτοῦ λεγόντων· «Τί ποιεῖς, ὦ πάτερ, τὸ καινὸν καὶ ἀθέμιτον πρᾶγμα προσάπτων τῷ υἱῷ ἡμῶν; Οὐ πρέπει τῇ σῇ ἁγιότητι τοιαύτην ἀσπλαγχνίαν ἐπιδείξασθαι εἰς τὸν νεκρὸν τοῦτον, ὡς καὶ βαρβάρων ὠμότητα ἄγειν εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν δύναται. Οἶδεν καὶ ἐχθρὸς ὁρῶν τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ τὸ σκήνωμα ἀκίνητον καὶ ἄφθογγον κείμενον, οἰκτειρῆσαι πολλάκις. Καινότερον θέαμα εἴδαμεν νῦν παρ' ὑμῖν τοῖς χριστιανοῖς, ὃ οὐδὲ παρὰ βαρβάροις ὤφθη ποτέ. Διὰ τῆς τοιαύτης ἀσπλαγχνίας ὄνειδος ἀνεξάλειπτον τῷ γένει ἡμῶν προσάπτεις. Εἴθε μὴ εἴδαμέν σε σήμερον, ἵνα μὴ ὁ οἶκος ἡμῶν διὰ σοῦ αἰώνιον μῶμον κληρονομήσῃ. Εἴθε μὴ μετῆλθεν τὸν ἀγριώτατον βίον τοῦτον ὁ ἄθλιος υἱὸς ἡμῶν· οὐ γὰρ ἂν κατέλειψεν τὴν αἰώνιον ταύτην ὀδύνην. Δεόμεθά σου, εἰ καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐποίησας καῆναι, τὸν ψαλμὸν συγχώρησον λεχθῆναι».

6. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· «Ἀληθῶς, ἀδελφοί, πλέον ὑμῶν οἰκτειρῶ τὸν κείμενον τοῦτον· καὶ περισσοτέραν φροντίδα ποιούμενος αὐτοῦ ὡς πατὴρ προσέταξα τοῦτο γενέσθαι. Ὑμεῖς γὰρ τοῦ φαινομένου σκήνους τούτου ποιεῖτε φροντίδα· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀγωνίζομαι. Ἐὰν γὰρ ψάλητε αὐτῷ, πλείονες αὐτὸν διαδέξονται κολάσεις ἀπαιτούμενον ὑπὲρ τοῦ ψαλμοῦ λόγον, ὅτι οὐκ ἀπῆλθεν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τῶν ψαλμῶν τὴν δύναμιν. Εἰ δὲ ἀληθῶς θέλετε προσθήκην αὐτῷ ποιεῖν τῶν αἰωνίων ὀδυνῶν, ψάλατε αὐτῷ· ἀλλὰ πλέον ὀδυνώ-

μενος ἐκεῖ ὑπὲρ τοῦ ψαλμοῦ καταράσεται ὑμᾶς. Εἰδὼς οὖν ἐγὼ τὸ συμφέρον τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, οὐκ ἐπιμελοῦμαι τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦ νεκροῦ. Ἐὰν γὰρ συγχωρήσω ὑμᾶς ψάλλειν, ὡς ἀνθρωπάρεσκος εὑρίσκομαι παρὰ τῷ Θεῷ, ὅτι ἕνεκεν ἀνθρωπίνης πληροφορίας τὰ συμφέροντα τῇ μελλούσῃ ἐν κρίσει κολάζεσθαι ψυχῇ κατεφρόνησα. Πηγὴ γὰρ ὑπάρχων ἀγαθότητος ὁ Θεὸς ζητεῖ προφάσεις δι' ὧν δράξασθαι δυνηθῇ τοῦ πηγάζειν εἰς ἡμᾶς τὰ τῆς ἑαυτοῦ χάριτος ῥεῖθρα. Ἐὰν οὖν ἡμεῖς οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ καταξιωθέντες τῆς θείας αὐτοῦ ἰατρικῆς ἔμπειροι εἶναι, μὴ τὸ ἐπιτήδειον βοήθημα ἑκάστῳ πάθει προσφέρωμεν, εἰκότως ἀκούομεν καταφρονηταὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ καὶ θαυμάσατε θαυμάσια καὶ ἀφανίσθητε[1]. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὑμᾶς πρὸς τὸ κουφισθῆναι αὐτὸν τῆς τιμωρίας, χωρὶς ψαλμῶν ἄρατε αὐτόν. Οἶδε γὰρ ὁ Θεός, ἀγαθὸς ὤν, ὑπὲρ ταύτης τῆς γεναμένης αὐτῷ ἀτιμίας ἄνεσιν αὐτῷ παρασχεῖν καὶ εἰς ζωὴν ἄνωθεν ἀνακαλέσασθαι αὐτόν. Εἰ γὰρ ἤκουσέν μου πολλάκις νουθετηθεὶς παρ' ἐμοῦ, οὐκ ἂν ἔφθασεν εἰς ταῦτα». Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ μακαρίου, ἀπηνέχθη εἰς τὸ ὄρος χωρὶς ψαλμῶν καὶ ἐτάφη.

Ἐποίησε δὲ ὀλίγας ἡμέρας ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν, νουθετῶν καὶ διδάσκων ἕνα ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν τὸν πρὸς τὸν Θεὸν φόβον καὶ πῶς δεῖ ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὸν διάβολον καὶ ὅπως τὰς τούτου μεθοδείας καὶ μετεμπλοκὰς καταλαβόντες ὀξυδερκῶς ἀκυρώσωμεν αὐτοῦ τὰ καθ' ἡμῶν σπουδαζόμενα τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου.

δ'. Ἐν ᾧ περὶ παραβαλλόντων πρὸς τὸν ἅγιον κακοδόξων ἀναχωρητῶν.

7. Ἄλλοτε πάλιν διαλεγομένου τοῦ μεγάλου τοῖς ἀδελφοῖς περὶ ὠφελείας ψυχῆς, παραγενάμενος ὁ θυρωρὸς λέγει αὐτῷ ὅτι· «Μεγάλοι ἄνδρες ἀναχωρηταὶ ἐλθόντες θέλουσίν σοι συντυχεῖν». Ὁ δέ φησιν· «Κάλεσον αὐτοὺς ὧδε». Εἰσελθόντων οὖν αὐτῶν εἰς τὴν μονήν, ἠσπάσατο αὐτοὺς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. Μετὰ δὲ τὸ ἰδεῖν αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα καὶ περιελθεῖν ὅλα τὰ κελλία τῶν ἀδελφῶν, ἠθέλησαν αὐτῷ κατ' ἰδίαν διαλεχθῆναι. Καθεσθέντων οὖν αὐτῶν ἐν κελλίῳ ἐφησυχάζοντι, ἀντελάβετο αὐτῶν μεγάλης δυσωδίας ὁ γέρων· οὐκ ἔγνω δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τοσαύτης δυσωδίας αὐτῶν, διὰ τὸ κατὰ πρόσωπον διαλεχθῆναι αὐτοῖς καὶ μὴ δύνασθαι αὐτὸν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεως τὴν αἰτίαν μαθεῖν. Ὁρῶν δὲ αὐτῶν τὸν προφορικὸν λόγον καὶ τὴν ἕξιν εἰθισμένην ἐν ταῖς γραφαῖς, ἠπόρει περὶ τῆς νοσερᾶς αὐτῶν δυσωδίας. Μετὰ δὲ τὸ πολλὰ αὐτοῖς διαλεχθῆναι ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν ὁ μέγας καὶ λοιπὸν φθάσαι τὴν ὥραν τῆς ἐνάτης ἀνέστησαν ἐπὶ τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἴδια. Παρακληθέντες δὲ ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἐπὶ τὸ γεύσασθαι αὐτοὺς

1. Πρβλ. Ἀββ. 1,5.

ἐκεῖ, οὐ συνέθεντο· σπουδὴν γὰρ εἶχον πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καταλαβεῖν τὸν τόπον αὐτῶν. Εὐξάμενοι δὲ καὶ συνταξάμενοι ἀπῆλθον. Ὁ δὲ μέγας ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὴν αἰτίαν τῆς δυσωδίας ἐκείνων εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ καὶ παρεκάλεσε τὸν Θεὸν τοῦ γνωρίσαι αὐτῷ τὴν τῆς δυσωδίας αἰτίαν. Καὶ ἐλθὼν ἄγγελος Κυρίου λέγει αὐτῷ ὅτι· «Δόγματα ἀσεβείας ἦν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν Ὠριγένους, τὰ τὴν τοσαύτην δυσωδίαν ποιοῦντα. Ἀλλὰ τάχιον πέμψας ὑπόστρεψον τοὺς ἄνδρας καὶ διαμάρτυραι αὐτοῖς τοῦ μηκέτι ἐνέχεσθαι τῶν τοιούτων βλαβερῶν καὶ ψυχοφθόρων δογμάτων, ἐπεὶ εἰς ἀπώλειαν ἔσονται»[1]. Παραχρῆμα οὖν ἐξελθὼν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, κατεδίωξεν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους διά τινος ἀδελφοῦ· καὶ ὑποστρέψας αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς· «Θέλω ὑμᾶς ἐρωτῆσαι λόγον». Οἱ δὲ εἶπαν· «Λέγε». Ὁ δέ φησιν πρὸς αὐτούς· «Τοῦ λεγομένου Ὠριγένους τὰ συγγράμματα ὑμεῖς ἀναγινώσκετε»; Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἠρνήσαντο λέγοντες· «Οὐχί». Ὁ δὲ ἅγιος εἶπεν αὐτοῖς· «Ἰδοὺ διαμαρτύρομαι ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ[2], ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἀναγινώσκων Ὠριγένην καὶ δεχόμενος τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἰς πυθμένα ᾅδου[3] μέλλει καταντᾶν· καὶ ἡ κληρονομία αὐτοῦ ἐστιν τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων[4]. Ὃ οὖν ἐγνωρίσθη μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐμαρτυράμην ὑμῖν· ἀνεύθυνος οὖν εἰμι πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτου[5]. Ὑμεῖς ὄψεσθε· ἰδοὺ ἠκούσατε τὴν ἀλήθειαν. Εἰ δὲ πιστεύετέ μοι καὶ θέλετε ἀληθῶς ἀναπαῦσαι τὸν Θεόν, ὅλα τὰ βιβλία Ὠριγένους ἃ ἔχετε λαβόντες εἰς τὸν ποταμὸν ρίψατε καὶ μηκέτι θελήσατε ἀναγνῶναι αὐτὰ καὶ κατ' ἐξαίρετον τὰ βλάσφημα». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν αὐτούς.

ε'. Περὶ τοῦ θέλοντος μαρτυρῆσαι ἀδελφοῦ.

8. Ἦν τις ἀδελφὸς ἀσκήσας καθ' ἑαυτόν, τῶν πάνυ ἐπισήμων. Οὗτος ἀκούσας τὸν θεῖον βίον τοῦ μεγάλου Παχουμίου, παρεκάλεσε δέξασθαι αὐτὸν εἰς τὸ κοινόβιον. Δεξαμένου δὲ αὐτὸν τοῦ μεγάλου, ποιήσας ὀλίγον χρόνον μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπεθύμει μαρτυρῆσαι, τοῦ κόσμου εἰρηνεύοντος καὶ τῆς ἐκκλησίας προκοπτούσης καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι εἰρηνευούσης, Κωνσταντίνου τοῦ μακαρίου καὶ χριστοφόρου τότε βασιλεύοντος. Οὗτος οὖν συνεχῶς παρεκάλει τὸν μακάριον λέγων· «Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀββᾶ, ἵνα γένωμαι μάρτυς». Ὁ δὲ μέγας ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων· «Μὴ συγχωρήσῃς ἔτι τὸν λογισμὸν τοῦτον ἐμβληθῆναι εἰς τὴν καρδίαν σου». Ἔλεγεν δὲ αὐτῷ· «Ἀδελφέ, ὑπόμεινον τὸν ἀγῶνα τοῦ μοναχοῦ γενναίως καὶ ἀμώμως, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου εὐαρέστησιν τὸν βίον σου κατορθώσας, καὶ ἕξεις ἐν οὐρανοῖς τὴν μετὰ μαρτύρων κοινωνίαν». Ἐκείνου δὲ καθ' ἑκάστην ἐπιτείνοντος τὴν ἐπι-

1. Πρβλ. Δαν. 2,5. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 5,21. 3. Πρβλ. Παρμ. 14,12. 4. Πρβλ. Ματθ. 8,12. 5. Πρβλ. Ματθ. 27,24.

θυμίαν εἰς τοῦτο καὶ ὀχλοῦντος τὸν ἅγιον ἵνα εὔξηται ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀποσεισάμενος τὴν ὄχλησιν αὐτοῦ ὁ μέγας εἶπεν αὐτῷ· «Ἔστω, ἐγὼ εὔχομαι· πλήν, εἰ τοῦτο θέλεις, καταλήψεταί σε. Ἀσφαλίζου δὲ ἑαυτόν, μήποτε, ἐλθούσης τῆς ὥρας, ἀντὶ τοῦ μαρτυρῆσαι εὑρεθῇς ἀρνούμενος τὸν Χριστόν. Ἀληθῶς γὰρ σφάλλῃ βουλόμενος ἑαυτὸν βαλεῖν εἰς πειρασμόν, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κελεύοντος ἡμῖν προσεύχεσθαι ʻμὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν»[1]. Καὶ ταῦτα εἰπὼν αὐτῷ, παρήγγειλεν αὐτῷ ἀσφαλίζεσθαι ἑαυτὸν καὶ φρονεῖν τοῦτο μηκέτι.

9. Ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἔτη ἀποσταλῆναί τινας τῶν ἀδελφῶν ἀπὸ τοῦ μεγάλου εἰς ἀνωτέραν αὐτῶν κώμην θρύα συλλέξαι εἰς λόγον ψιαθίων τῆς μονῆς. Αὕτη δὲ ἡ κώμη πρόσκειται τοῖς βαρβάροις τοῖς λεγομένοις Βλέμμυες. Καὶ ὄντων ἔτι ἐκεῖσε τῶν ἀδελφῶν περὶ νῆσόν τινα ἐν ᾗ πολλὰ θρύα ὑπῆρχεν, ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ὁ μακάριος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐπιθυμοῦντα μαρτυρῆσαι, δαπάνας ὀλίγας ἀπενεγκεῖν τοῖς ἀδελφοῖς, παραγγείλας αὐτῷ ἀσφαλίσασθαι ἑαυτὸν καὶ εἰπὼν τὸ γεγραμμένον δι' αἰνίγματος ὅτι· «Ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας[2] μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία». Ὁ δὲ λαβὼν τὸν ὄνον γεγομωμένον δαπανῶν, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπορεύετο. Γενομένου δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν ἔρημον, κατελθόντες οἱ βάρβαροι ἐπὶ τὸ ὑδρεύσασθαι ἀπαντῶσιν αὐτῷ· καὶ κατενέγκαντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄνου, ἔδησαν τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ λαβόντες τὸν ὄνον μετὰ τῶν σκευῶν, ἀνήνεγκαν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος πρὸς τοὺς ἄλλους βαρβάρους. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι ἐρχόμενον αὐτὸν μετὰ τοῦ ὄνου, ἤρξαντο χλευάζειν αὐτὸν λέγοντες· «Μονάζον, ἐλθὲ καὶ προσκύνησον τοῖς θεοῖς ἡμῶν». Σφαξάντων δὲ αὐτῶν ζῷα, σπονδὰς ἐποίησαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Καὶ ἀγαγόντες τὸν μοναχόν, ἠνάγκαζον αὐτὸν συνσπεῖσαι αὐτοῖς. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι, μετὰ θυμοῦ προσῆλθαν αὐτῷ κατέχοντες γυμνὰ τὰ ξίφη αὐτῶν καὶ ἀπειλοῦντες ὡς, εἰ μὴ βούλοιτο θῦσαι τοῖς θεοῖς αὐτῶν καὶ σπεῖσαι αὐτοῖς σπονδάς, εὐθὺς ἀνελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ ἰδὼν γυμνὰ τὰ ξίφη αὐτῶν καὶ πτοηθεὶς αὐτῶν τὸ ἄγριον, εὐθὺς λαβὼν τὸν οἶνον ἔσπεισε τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν καὶ ἔφαγε μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν κρεῶν τῶν εἰδωλοθύτων. Καὶ φοβηθεὶς τὸν τοῦ σώματος θάνατον, ἀπέκτεινεν τὴν ἀθάνατον ψυχήν, τὸν δεσπότην ἁπάντων Θεὸν ἀρνησάμενος[3]. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο, ἀπέλυσαν αὐτὸν οἱ Βλέμμυες.

10. Ὁ δὲ κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους καὶ ἐλθὼν εἰς ἑαυτόν, ἔγνω τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ ἣν ἐποίησε. Καὶ σχίσας αὐτοῦ τὰ ἱμάτια[4] μετὰ τὸ τύψαι πολλὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔρχεται εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ. Γνοὺς δὲ ὁ μακάριος τὸ συμβὰν αὐτῷ, ἐξῆλθεν εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ πάνυ λυπούμενος. Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν προσερ-

1. Πρβλ. Λουκ. 22,40. 2. Β' Κορ. 6,2-3. 3. Πρβλ. Ἰουδ. 4.
4. Πρβλ. Ἡσ. 37,1.

χόμενον αὐτῷ, βάλλει ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, κράζων μετὰ κλαυθμοῦ· «Ἥμαρτον τῷ Θεῷ καὶ σοί, ὦ πάτερ[1], ὅτι οὐκ ἤκουσά σου τῆς ἀγαθῆς συμβουλίας οὐδὲ μὴν τῆς νουθεσίας σου. Εἰ γὰρ ἤκουσά σου, οὐκ ἂν ταῦτα ὑπέστην». Ὁ δὲ μέγας ἀκούσας ταῦτα ἔφη πρὸς αὐτόν· «Ἀνάστα, ἄθλιε· σεαυτὸν ἀπέκλεισας ἀπὸ τοσούτων ἀγαθῶν, ὦ ταλαίπωρε. Ἀληθῶς ἐπετέθη σοι στέφανος, καὶ ἀπέρριψας αὐτὸν ἀπὸ σοῦ. Ἕτοιμος ὑπῆρχες συναριθμηθῆναι τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν, καὶ σεαυτὸν ἀπεσχοίνισας τῆς μακαρίας αὐτῶν κοινωνίας. Ὁ δεσπότης Χριστὸς παρῆν μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ, τὸ διάδημα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου βουλόμενος θεῖναι, καὶ τοῦτον ἠρνήσω διὰ ῥοπὴν ὥρας. Καὶ θάνατον ὃν μέλλεις ὑφίστασθαι καὶ μὴ θέλων φοβηθεὶς ἐξέπεσας τοῦ Θεοῦ, τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπολέσας. Ποῦ οἱ πρὸ τούτου σου λόγοι; ποῦ ἡ ὄρεξίς σου»; Εἰπόντος δὲ ἐκείνου· «Ἥμαρτον κατὰ πάντα, ὦ πάτερ, καὶ οὐ δύναμαι εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι τὸ πρόσωπόν μου[2]. Ἀπωλόμην, ὦ πάτερ. Οὐ προσεδόκουν οὕτως γενέσθαι», ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ καὶ κλαίοντος, ἔφη ὁ μέγας πρὸς αὐτόν·

11. «Σὺ μέν, ὦ ἄθλιε, παντελῶς τοῦ Κυρίου ἀλλότριον κατέστησας σεαυτόν. Ἀγαθὸς δέ ἐστιν ὁ Κύριος καὶ οὐδέποτε συνέσχεν εἰς μαρτύριον ὀργὴν αὐτοῦ[3], ὅτι θελητὴς ἐλέους ἐστὶν καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν δύναται καταποντίσαι εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ὅτι καθ' ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, οὕτως μακρύνει ἀφ' ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν[4]. Οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ[5], ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸν πεσόντα μὴ ἐμμένειν τῷ πτώματι, ἀλλ' ἀναστῆναι, καὶ τὸν ἀποστραφέντα μὴ μακρυνθῆναι, ἀλλ' ἐπιστρέψαι διὰ τάχους πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο μὴ ἀπογνῷς σεαυτόν· ἔστιν γὰρ ἐλπὶς σωτηρίας. Ἐὰν γάρ, φησίν, ἐκκοπῇ πᾶν δένδρον, πάλιν ἐξανθήσει[6]. Ἐὰν οὖν θελήσῃς κἂν νῦν ἀκοῦσαί μου κατὰ πάντα ὅσα ἂν εἴπω σοι, ἕξεις τὴν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ». Ὁ δὲ κλαίων ἔλεγεν· «Ἀκούω σου, ὦ πάτερ, ἐν πᾶσιν ἀπὸ τοῦ νῦν». Καὶ κελεύει αὐτὸν ὁ μέγας ἀναχωρήσαντα εἰς ἥσυχον τόπον ἀποκλεῖσαι ἑαυτὸν καὶ μηδενὶ συντυχεῖν ἕως θανάτου αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ μίαν ἐσθίειν αὐτὸν ἅλας καὶ ἄρτον, καὶ ὕδατος μόνον μεταλαμβάνειν ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, δύο δὲ ψιαθία ποιεῖν αὐτὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ ἀγρυπνεῖν μὲν ὅσον δύναται, εὔχεσθαι δὲ ὅσον ἰσχύει, κλαυθμοῦ δὲ μὴ ἀπολείπεσθαι καθ' ὅλου. Ὁ δὲ ἀναχωρήσας ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ μακάριος, ἐδιπλασίαζε πάντα ὅσα εἶπεν αὐτῷ ποιῆσαι. Οὐδενὶ δὲ συνετύγχανεν, εἰ μὴ μόνον τῷ μεγάλῳ καὶ Θεοδώρῳ καὶ ὀλίγοις τῶν λοιπῶν μεγάλων γερόντων. Ποιήσας <δὲ> δεκαετῆ χρόνον οὕτως ἀγωνιζόμενος ἐκοιμήθη τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι καλῶς μαρτυρήσας.

---

1. Πρβλ. Λουκ. 15,21. 2. Πρβλ. Λουκ. 18,13. 3. Πρβλ. Μιχ. 7,18-19. 4. Πρβλ. Ψαλ. 102,11-12. 5. Πρβλ. Ἰεζ. 33,11. 6. Πρβλ. Ἰὼβ 14,7.

ς'. <Περὶ τῶν πειρασμῶν καὶ τῆς πρακτικῆς>.

12. Ἠρωτήθη ποτὲ ὁ μέγας Παχούμιος παρά τινος ἀδελφοῦ· «Διὰ τί πρὸ μὲν τῆς ἐπιστάσεως τοῦ ἐνοχλοῦντος δαίμονος, σῶον ἔχοντες τὸ τῆς διανοίας φρόνημα, περὶ ἐγκρατείας τε καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς φιλοσοφοῦμεν· γενομένης δὲ ὥρας τοῦ ἐπιδείξασθαι ἔργῳ τὰ φιλοσοφούμενα, οἷον μακροθυμίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμοῦ καὶ ἀμνησικακίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς καὶ ἀκενόδοξον φρόνημα ἐπαίνου προκειμένου καὶ ἄλλα ἕτερα τοιαῦτα, πολλὰ ἡττώμεθα»; Πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς ὁ μέγας εἶπεν· «Ἐπειδὴ τελείως τὴν πρακτικὴν οὐ μετερχόμεθα, διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν τῶν δαιμόνων ἕξιν τε καὶ μετεμπλοκὴν οὐκ ἐπιστάμεθα πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς, τοῦ ἐνοχλοῦντος τὴν παρουσίαν σημαίνοντος, ὀξύτερα τῇ θεωρητικῇ δυνάμει τῆς ψυχῆς ἀποκινῆσαι τὴν περικειμένην σύγχυσιν τῶν τοιούτων λογισμῶν. Διὰ τοῦτο γάρ, φησίν, καθ' ἡμέραν τε καὶ ὥραν τῷ θεωρητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς καθάπερ ἔλαιον ἐπιχέοντες τὸν πρὸς Θεὸν φόβον, ὃς τῆς πρακτικῆς ὢν ποιητικὸς καὶ λύχνος πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἐπιβαλλομένων ἡμῖν τυγχάνων, ἄσειστον μὲν τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπεργάζεται, πρὸς ὀργὴν καὶ θυμὸν καὶ μνησικακίαν καὶ ἕτερόν τι τῶν εἰς κακίαν ἐμμοχλευόντων ἡμᾶς παθῶν μὴ ἁρπαζόμενον, θεωρητικὸν δὲ καὶ μετάρσιον πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων χώραν ποιήσας, τούτων τῶν ὑπὸ δαιμόνων ἐνεργουμένων καταφρονεῖν ἀναγκάζει καὶ πατεῖν παρασκευάζει ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»[1].

ζ'. Περὶ τῆς θεωρίας τῆς ψυχῆς.

13. Ἦλθόν ποτέ τινες ἀδελφοὶ τῆς ἐν τῇ Χηνοβοσκείων μονῆς λέγοντες τῷ ἁγίῳ· «Νοσεῖ τις ἀδελφὸς καὶ θέλει σε ἰδεῖν καὶ εὐλογηθῆναι πρὸ τοῦ αὐτὸν ἀποθανεῖν». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτοῖς. Γενομένου δὲ ὡς ἀπὸ δύο μιλίων τῆς μονῆς ἐκείνης, ἀκούσας ὁ ἅγιος φωνὴν ἱερὰν ἐν τῷ ἀέρι, ἀνανεύσας εἶδε τὴν ψυχὴν τοῦ κακουμένου ἀδελφοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ψάλλουσαν καὶ εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀπαγομένην τοῦ Θεοῦ. Τῶν δὲ ἀκολουθούντων αὐτῷ ἀδελφῶν μὴ ἀκουσάντων μηδὲ θεασαμένων τι, ἑστῶτος αὐτοῦ καὶ ἀτενίζοντος ἐπὶ πολὺ κατ' ἀνατολάς, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· «Τί ἕστηκας, ὦ πάτερ; Ἀπέλθωμεν ταχέως ἵνα ζῶντα καταλάβωμεν αὐτόν». Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς φησιν· «Οὐ καταλαμβάνομεν αὐτόν· ἐκεῖ γὰρ αὐτῷ ἐνατενίζω ἀναγομένῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἀπέλθατε οὖν ἡμεῖς εἰς τὴν μονὴν ὑμῶν, ὦ τέκνα». Παρακαλεσάντων δὲ αὐτὸν τῶν ἀδελφῶν εἰπεῖν αὐτοῖς πῶς ἐθεάσατο τὴν ψυ-

1. Πρβλ. Λουκ. 10,19.

χὴν τοῦ τετελευτηκότος ἀδελφοῦ, εἶπεν αὐτοῖς τὸν τρόπον. Καὶ ἀκούσαντες ἐπορεύθησαν εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν. Καὶ ἀκριβέστερον τὴν ὥραν πυθόμενοι ἣν εἶπεν αὐτοῖς ὁ μέγας παρὰ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀδελφῶν, οὕτως ἔγνωσαν ὅτι ἀληθῆ ἦν τὰ ὑπὸ τοῦ ἁγίου λεχθέντα αὐτοῖς περὶ τοῦ κοιμηθέντος ἀδελφοῦ.

η΄. Περὶ τῶν δαιμόνων τῶν λεγόντων· «Ἴδε ὁ εὐλογημένος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ».

14. Τοῦ ἁγίου γέροντος Παχουμίου ἀπερχομένου εἰς ἴδιον μοναστήριον καὶ γενομένου περὶ τὴν ἔρημον τὴν λεγομένην Ἀμνών, ἐπέστησαν αὐτῷ λεγεῶνες δαιμόνων ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων παρακολουθοῦντες αὐτῷ καὶ ἄλλοι προτρέχοντες καὶ λέγοντες· «Ἴδε ὁ εὐλογημένος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο δὲ ἐποίουν κενοδοξίαν βουλόμενοι ἐπισπεῖραι αὐτῷ. Ὁ δὲ γνοὺς αὐτῶν τὴν πανουργίαν, ὅσον ἐκεῖνοι ἔκραζον, τοσοῦτον οὗτος ἀναβοῶν πρὸς τὸν Θεὸν τὰς ἑαυτοῦ ἐξωμολογεῖτο ἁμαρτίας[1]. Καὶ ἀναλύων τὴν πανουργίαν τῶν δαιμόνων, πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγξατο λέγων· «Οὐ δύνασθέ με συναρπάσαι πρὸς κενοδοξίαν, ὦ ἀνόσιοι. Οἶδα γάρ μου τὰς ἀνομίας[2], δι' ἃς ὤφειλον πάντοτε κλαίειν περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως. Οὐ δέομαι οὖν τῆς παρ' ὑμῶν ψευδολογίας καὶ δολερᾶς ἀπάτης· ὑμῶν γὰρ τὸ ἔργον ἀπώλεια ψυχῶν ἐστιν. Οὐ συναρπάζομαι οὖν ὑμῶν τοῖς ἐπαίνοις. Οἶδα γὰρ τὸ σοφὸν τῆς ἀνοσίας ὑμῶν γνώμης». Καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου Παχουμίου λέγοντος πρὸς αὐτούς, οὐδὲ οὕτως ἐπαύσαντο τῆς ἀναιδείας αὐτῶν· ἀλλὰ παρείποντο αὐτῷ, ἕως οὗ ἤγγισεν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ ὁ μακάριος.

Περὶ τοῦ ἐντυχόντος παιδὸς καὶ τοῦ ἑψήματος.

15. Τῶν οὖν ἀδελφῶν ἐξελθόντων εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ καὶ ἀσπαζομένων αὐτόν, παιδίον ἐκ τῆς μονῆς ἐξελθὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἀσπάσασθαι τὸν ἅγιον ἤρξατο ἐντυγχάνειν αὐτῷ λέγον· «Ἀληθῶς, ὦ πάτερ, ἀφ' οὗ εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀδελφῶν ἀπῆλθες ἕως ἄρτι, οὔτε λάχανον οὔτε ἀθὴρ ἐψήθη ἡμῖν». Πρὸς ὃν χαριέντως ἀποκριθεὶς εἶπεν ὁ ἅγιος γέρων· «Μὴ λυποῦ, τέκνον· ἐγὼ ποιῶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἑψηθῆναι ὑμῖν». Περιελθὼν οὖν τὴν μονὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαγειρεῖον· καὶ εὑρὼν τὸν μάγειρον ἐργαζόμενον ψιαθία εἶπεν αὐτῷ· «Πόσον χρόνον ἔχεις μὴ ἑψῶν τοῖς ἀδελφοῖς λάχανον»; Ὁ δέ φησιν· «Δύο μῆνας». Καὶ εἶπεν ὁ μέγας· «Τί τοῦτο πεποίηκας, τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἁγίων

---

1. Πρβλ. Ματθ. 3,6. 2. Πρβλ. Ψαλ. 50,5.

πατέρων κελευόντων κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν ἑψεῖσθαι λάχανον τοῖς ἀδελφοῖς»; Ὁ δέ φησιν πρὸς αὐτόν· «Ἀληθῶς, ὦ πάτερ, ἤθελον καθ' ἑκάστην ἡμέραν αὐτοῖς ἑψῆσαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδον ὅτι ἑψούμενον τὸ λάχανον οὐκ ἐσθίεται, τῶν ἀδελφῶν σχεδὸν πάντων ἐγκρατευομένων καὶ μὴ ἐσθιόντων ἕψημα, ἵνα μὴ οὖν τὸ μετὰ τοσούτου κόπου γινόμενον ἀνάλωμα μηδενὸς ἐσθίοντος βληθῇ ἔξω — μ΄ γὰρ ξέστας ἐλαίου βάλλομεν τοῦ μηνὸς εἰς τὸ σύνηθες ἕψημα τῶν ἀδελφῶν· — ἐπεὶ οὖν εἶδον ὅτι οὐκ ἐσθίουσιν, οὐχ ἥψησα, ἄτοπον ἡγησάμενος τὸ βαλεῖν τοσαῦτα ἀναλώματα ἔξω. Διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μὴ ἀργόν με καθίσαι, ἐργάζομαι ψιαθία μετὰ τῶν ἀδελφῶν, λογισάμενος ἕνα μόνον ἐπαρκεῖν ἐν τῷ μαγειρείῳ πρὸς τὸ καταρτῦσαι τὰ μικρὰ βρώματα τοῖς ἀδελφοῖς ἅπερ ἐστὶν λαψάνια μετὰ ὄξους καὶ ἐλαίου, καὶ σκουρδωμὰς καὶ λεπτολάχανον».

16. Ἀκούσας δὲ ὁ ἅγιος ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· «Πόσα ψιαθία ἐποιήσατε ὑμεῖς οἱ ἀπὸ τοῦ μαγειρείου σχολάσαντες τῷ ἔργῳ τούτῳ»; Ὁ δέ φησιν· «Πεντακόσια». Καὶ λέγει αὐτῷ· «Φέρε μοι αὐτὰ ὧδε, ἵνα ἐγὼ μετρήσω αὐτά». Ἐνεχθέντων δὲ τῶν ψιαθίων, κελεύει αὐτὰ εἰς πῦρ βληθῆναι. Καὶ καυθέντων αὐτῶν εἶπε πρὸς τοὺς μαγείρους· «Ὥσπερ τὸν κανόνα τὸν δοθέντα ὑμῖν περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν οἰκονομίας παρείδατε διὰ τὴν σατανικὴν ἔννοιαν, οὕτως κἀγὼ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν ἀφειδῶς κατέκαυσα, ἵνα μάθητε τί ἐστι τὸ καταφρονεῖσθαι θεσμῶν πατέρων εἰς σωτηρίαν ψυχῶν δοθέντων. Πόσην ὠφέλειαν περιείλατε ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῷ μὴ ἑψῆσαι ὑμᾶς; Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι οὗ τὴν ἐξουσίαν ἔχει τοῦ ἐφίεσθαι ὁ ἄνθρωπος, τούτου τὴν ἀποχὴν διὰ Θεὸν ποιησάμενος μισθὸν οὐκ ὀλίγον παρὰ Θεοῦ ἕξει· οὗ δὲ τὴν δεσποτείαν οὐκ ἔλαβεν, ἀλλ' ἀνάγκῃ καὶ βίᾳ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀπεχόμενος, μάτην ὑπὲρ τούτου μισθὸν ἐπιζητεῖ; Οὐκ οἴδατε ὅτι ἐὰν βληθῇ<τι> εἰς τὴν τράπεζαν καὶ τούτου μὴ γεύσωνται διὰ τὸν Θεὸν ἐγκρατευόμενοι οἱ ἀδελφοί, ἕξουσιν πολὺν τὸν μισθόν· ἐὰν δὲ μὴ δοθῇ αὐτοῖς ἕψημα, οὗπερ οὐκ εἶδον, ἐγκράτεια οὐ μὴ λογισθήσεται αὐτοῖς; Διὰ π΄ ξέστας ἐλαίου, τοσαύτην καρποφορίαν ἀρετῶν ἐξεκόψατε; Ὅλη τοῦ παντὸς κόσμου ὕλη ἀπολέσθω, καὶ μία καὶ εὐτελὴς ἀρετὴ μὴ ἐκκοπτέσθω ἀπὸ τῆς ψυχῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν καθ' ἑκάστην ἀληθῶς ἠβουλόμην ἑψῆσαι καὶ πολλὰ παραθῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς ἐδέσματα, ἵνα καθ' ἑκάστην ἐγκρατευόμενοι καὶ ἀπεχόμενοι τῶν διδομένων αὐτοῖς, προσθήκην τῆς ἀρετῆς καθ' ἑκάστην ποιήσωνται. Εἰ δὲ καὶ συνέβη τινὶ κακωθέντι μὴ θελῆσαι εἰς τὸν τῶν νοσηρῶν τόπον ἀπελθεῖν, ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν τράπεζαν ἐπὶ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ κατὰ συνήθειαν διδομένου αὐτοῖς λαχάνου μὴ εὑρεῖν, τί ἐγίνετο; οὐκ ἐσκανδαλίζετο ἄρα τοῦ μὴ εὑρεῖν ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ τὴν χρείαν αὐτοῦ; Ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι παιδία μάλιστα οὐ δύνανται παραμένειν ἐν τῇ ἀρετῇ, μὴ ὑπαρχούσης αὐτοῖς ἀνέσεως ἢ μικρᾶς παραμυθίας»;

θ'. Περὶ τῆς ἀποκαλύψεως.

17. Καὶ εἰσελθόντων τῶν ἀδελφῶν εἰς τὰς εὐχάς, συναχθεὶς καὶ αὐτὸς μετ' αὐτῶν ἐπλήρωσε τὰς εὐχάς. Καὶ ἐξελθόντων ἐπὶ τὸ γεύσασθαι, ἔμεινεν μόνος ἐν τῷ οἴκῳ ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς συνήθως ἐπετέλει τῆς συνάξεως· καὶ κλείσας τὴν θύραν προσηύξατο τῷ Θεῷ, ἀξιῶν γνωσθῆναι αὐτῷ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν ἀδελφῶν καταστάσεως καὶ τί ἐν τοῖς μεταγενεστέροις τὰ συμβησόμενα αὐτοῖς. Καὶ παρατείνοντος αὐτοῦ τὴν εὐχὴν ἀπὸ ὥρας δεκάτης ἕως οὗ κρούσωσιν τοῖς ἀδελφοῖς τὴν νυκτερινὴν λειτουργίαν, περὶ τὸ μεσονύκτιον ἄφνω ἐφάνη αὐτῷ ἐξ οὐρανοῦ ὀπτασία γνωρίζουσα αὐτῷ τὸ τέλος τῆς μετὰ ταῦτα καταστάσεως τῶν ἀδελφῶν καὶ ζῆν μὲν ὡσαύτως κατὰ Χριστὸν εὐσεβῶς[1] καὶ τὸν μέλλοντα πλατυσμὸν γίνεσθαι τῶν μοναστηρίων. Ἐθεάσατο δὲ καὶ πλῆθος ἄπειρον ἀδελφῶν ἐν κοιλάδι βαθυτάτῃ καὶ αὐχμηρᾷ ὁδευόντων, καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν θέλοντας ἀναβῆναι ἐκ τῆς κοιλάδος καὶ μὴ ἰσχύοντας, πολλοὺς δὲ κατὰ πρόσωπον ἀλλήλων ἀπὸ τῆς πολλῆς περὶ αὐτοὺς σκοτίας ἀπαντῶντας καὶ μὴ γνωρίζοντας ἀλλήλους, πολλοὺς δὲ πεσόντας ἀπὸ τῆς ἀτονίας, ἑτέρους δὲ βοῶντας ἐλεεινὴν φωνήν, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν μετὰ πολλοῦ καμάτου ἰσχύσαντας ἀνελθεῖν ἀπὸ τῆς κοιλάδος ἐκείνης· καὶ ἀνελθοῦσιν εὐθὺς φῶς ὑπήντησεν αὐτοῖς· ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ φῶς εὐχαρίστησαν μεγάλως τῷ Θεῷ. — Τότε ἔγνω ὁ μακάριος τὰ συμβησόμενα τοῖς ἀδελφοῖς ἐπ' ἐσχάτων καὶ τὴν μέλλουσαν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἀμέλειαν γίνεσθαι καὶ τὴν πολλὴν πώρωσίν τε καὶ πλάνην καὶ τὴν τῶν ποιμένων ἔκλειψιν συμβήσεσθαι αὐτοῖς, καὶ ὅτι τῶν καλῶν οἱ σήμερον ἀμελέστεροι κρατήσουσιν τῷ ἑαυτῶν πλήθει νικήσαντες· καὶ τύπος μόνον ἔσται ταῦτα, ὧν τὰς ἀρχὰς ἡμεῖς οἱ γράψαντες διήλθαμεν· ὥστε τοὺς κακοὺς ἄρξαι τῶν ἀδελφῶν καὶ τοὺς μὴ εἰδότας γνῶσιν τῶν μοναστηρίων κρατῆσαι καὶ μάχεσθαι περὶ ἀρχῆς, καὶ τοὺς καλοὺς παρὰ τῶν κακῶν διώκεσθαι καὶ μὴ ἔχειν τοὺς ἀγαθοὺς παρρησίαν ἐν ταῖς μοναῖς· καὶ τὸ δὴ λεγόμενον τὰ θεῖα εἰς ἀνθρώπινα μεταβάλλεσθαι[2].

18. Γνοὺς οὖν ὁ μακάριος ταῦτα, ἀνεβόησε μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· «Ὦ Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὕτως ἔχει γενέσθαι, διὰ τί συνεχώρησας τὰ κοινόβια ταῦτα γενέσθαι; Εἰ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις οἱ μέλλοντες ἄρχειν τῶν ἀδελφῶν κακοὶ ἔσονται, τί οἱ ποιμαινόμενοι μέλλουσιν ἔσεσθαι; Τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ὁδηγῶν, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται[3]. Εἰκῇ ἐμόχθησα; Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καμάτων μου καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς νῦν πολιτευομένων. Μνήσθητι ὅτι συνέθου μοι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος[4] τοῦτο ἀφεῖναί μου τὸ πνευματικὸν σπέρμα. Σὺ οἶδας, δέσποτα, ὅτι

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 3,12. 2. Πρβλ. Ρωμ. 1,25. 3. Πρβλ. Ματθ. 15,14. 4. Πρβλ. Ματθ. 28,20.

ἀφ' οὗ ἐνεδύθην τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ, οὐδέποτε ἐκορέσθην οὐδενὸς ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε μέχρις ὕδατος». — Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ, φωνὴ πρὸς αὐτὸν ἐγένετο[1] λέγουσα· «Καυχᾶσαι, Παχούμιε, ἄνθρωπος ὤν; Αἴτησαι σεαυτῷ ἔλεος, ὅτι τὰ σύμπαντα τῷ ἐλέει μου συνίστανται». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μακάριος παραχρῆμα ῥίψας ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν ᾐτήσατο ἔλεος παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγων· «Κύριε παντοκράτωρ, τὸ ἔλεός σου κατάπεμψον ἐπ' ἐμέ, καὶ μηδέποτε αὐτὸ ἀφέλῃς ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι οἶδα κἀγὼ ὅτι ἄνευ τοῦ ἐλέους σου τὰ σύμπαντα οὐ δύνανται εἶναι». Ταῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ, παραχρῆμα ἐπέστησαν αὐτῷ δύο ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ· καὶ νεώτερος ἦν μετ' αὐτῶν, ἀνεκλάλητον ἔχων τὸ πρόσωπον καὶ ἄφραστον τὴν θέαν· καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανος ἔκειτο ἀκάνθινος. Καὶ ἀναστήσαντες Παχούμιον οἱ ἄγγελοι εἶπον πρὸς αὐτόν· «Ἐπειδὴ ᾐτήσω τὸν Θεὸν καταπέμψαι σοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ἰδοὺ οὗτός ἐστιν τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὁ Κύριος τῆς δόξης[2], Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ μονογενὴς υἱὸς αὐτοῦ, ὃν ἀπέστειλε τῷ κόσμῳ[3], καὶ ἐσταυρώσατε αὐτὸν καὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐθήκατε»[4]. Εἶπε δὲ Παχούμιος πρὸς τὸν νεώτερον· «Δέομαί σου τῆς ἀχράντου φύσεως, δέσποτα· οὐκ ἐσταύρωσά σε ἐγώ». Ὁ δὲ νεώτερος ὀλίγον τῷ προσώπῳ μειδιάσας εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Οἶδα κἀγὼ ὅτι οὐκ ἐσταύρωσάς με σύ, ἀλλ' οἱ πατέρες ὑμῶν. Θάρσει δὲ ὅτι ἡ ῥίζα τοῦ σπέρματός σου ἕως αἰῶνος οὐ μὴ ἐκλείπῃ· καὶ ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος[5] φυλαχθήσεται τὸ σπέρμα σου ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ οἱ μέλλοντες ὀλίγοι σῴζεσθαι ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἀπὸ τῆς πολλῆς ὁμίχλης, ὑπὲρ τοὺς ἄκρως νῦν πολιτευομένους εὑρεθήσονται· ὅτι οἱ νῦν ἔχοντές σε ὡς φωστῆρα πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἐναρέτως τῷ σῷ φωτὶ ἐπερειδόμενοι πολιτεύονται· οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἐν αὐχμηρῷ τυγχάνοντες τόπῳ, ἐὰν ἀγαθῷ φρονήματι ἐξ ἑκουσίας προθέσεως, μηδενὸς αὐτοὺς ὁδηγοῦντος ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, ἀποπηδήσαντες τῆς σκοτίας τὴν δικαιοσύνην μετέλθωσιν, ἀμὴν λέγω σοι, μετὰ τῶν νῦν ἄκρως καὶ ἀμέμπτως πολιτευομένων εὑρεθήσονται τῆς αὐτῆς ἀπολαύσαντες σωτηρίας». Καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήει.

19. Θαυμάζοντος δὲ ἐπὶ τοῖς λαληθεῖσιν αὐτῷ τοῦ μεγάλου, εὐθὺς κρούουσιν τοῖς ἀδελφοῖς εἰς τὴν νυκτερινὴν σύναξιν. Καὶ τελειωθείσης τῆς λειτουργίας τῆς νυκτερινῆς, ἐκάθισαν εἰς ἀκρόασιν τοῦ λόγου αὐτοῦ οἱ ἀδελφοί. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα[6] αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς·

Κατήχησις ὠφέλιμος πάνυ τοῦ μεγάλου Παχωμίου.

«Ἀδελφοί, ὅσον ἔχετε τὴν πνοὴν ὑμῶν ἐν τῷ στόματι, ἀγωνίσασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν· πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν ὥραν ἐκείνην ἐν

1. Πρβλ. Πράξ. 10,13. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 2,8. 3. Πρβλ. Α' Ἰω. 4,9. 4. Πρβλ. Ματθ. 27,29. 5. Πρβλ. Ματθ. 28,20. 6. Πρβλ. Ματθ. 5,2.

ἢ μέλλομεν ἑαυτοὺς κλαίειν, ἐργασώμεθα προθύμως τὴν ἀρετήν. Λέγω γὰρ ὅτι εἰ ἤδειτε τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἁγίοις ἐπαγγελίαν καὶ πῶς οἱ ἀποπεσόντες τοῦ Θεοῦ κολάζονται καὶ τὰ βασανιστήρια ἃ τοῖς ἀμελήσασιν ἀπόκειται, μάλιστα τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν[1] καὶ μὴ ἀξίως αὐτῆς πολιτευσαμένοις ὑπὲρ τοῦ κληρονομῆσαι τὴν ἀποκειμένην ἐκείνην τοῖς ἁγίοις μακαριότητα, ἀποφυγεῖν δὲ τὴν ἐν ταῖς βασάνοις κόλασιν, πάντα πόνον ὑπεμείνατε ἂν ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ἀρετῇ τελειωθῆναι. Ἀπέλθατε γὰρ εἰς τοὺς τάφους καὶ ἴδετε τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόστασιν ὅτι οὐδέν ἐστιν. Τί οὖν κενοδοξεῖ ἄνθρωπος χοῦς τυγχάνων»[2]; τί δὲ ὑπερηφανεύεται ὅλος δυσωδία ὑπάρχων[3]; Κλαύσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὡς καιρὸν ἔχομεν[4], μήποτε, ἐλθούσης τῆς ὥρας τῆς ἐξόδου ἡμῶν, εὑρεθῶμεν τότε τὸν Θεὸν καιρὸν ἄλλον αἰτοῦντες πρὸς τὸ μετανοῆσαι. Δειλαία ἀληθῶς ἡ ψυχὴ ἐκείνη καὶ τρισαθλία, ἡ τὸν κόσμον καταλείψασα καὶ ἑαυτὴν καταγράψασα τῷ Θεῷ, ἀξίως δὲ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῆς μὴ ζήσασα. Μὴ οὖν συγχωρήσωμεν, ἀδελφοί, τῷ αἰῶνι τούτῳ, ὀλίγῳ ὄντι καὶ εὐτελεῖ καὶ σκιᾷ[5] παρερχομένῃ ἐοικότι, ἁρπάσαι τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἀφ' ἡμῶν. Ἀληθῶς φοβοῦμαι μήποτε οἱ κατὰ σάρκα ἡμῶν πατέρες ἐν τῷ κόσμῳ διατρίβοντες καὶ περιαντλούμενοι μερίμναις καὶ περιστάσεσιν, οἰόμενοι περὶ ἡμῶν ὡς δῆθεν ἀνακειμένων τῷ Θεῷ καὶ ἐντεῦθεν ἀρραβωνισθέντων πρόσοδα τῆς μακαρίας ζωῆς, ἐπικουρίας δὲ τυχεῖν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι παρ' ἡμῶν προσδοκῶντες, εὑρεθῶσιν κατακρίνοντες ἡμᾶς καὶ λέγοντες τὸ γεγραμμένον· Πῶς ἐταλαιπωρήσατε καταισχυνθέντες σφόδρα[6]; μεγάλη ἡ θλῖψις ὑμῶν· πῦρ ἀνήφθη ἐφ' ὑμᾶς[7]· ἠχρειώθησαν οἱ κλάδοι ὑμῶν· διὰ τοῦτο εἰς προνομὴν ἐγένοντο· ἐπ' αὐτὴν ὠρύοντο λέοντες καὶ ἐπ' αὐτὴν ἔδωκαν φωνὴν αὐτῶν[8]. Διὰ τοῦτο ἐγένοντο οἱ ἠγαπημένοι ὡς οἱ ἐβδελυγμένοι[9]· καὶ ὁ στέφανος τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ἀφῄρηται. Πόλεις αἱ πρὸς νότον πῶς συνεκλείσθητε[10]; οὐκ ἔστιν ὁ ἀνοίγων ὑμῖν. Ἀρθήτω γὰρ ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου[11]· ἠκούσατε».

20. «Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί, ἀγωνισώμεθα ἐξ ὅλης καρδίας, τὸν θάνατον πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν κατὰ πᾶσαν ὥραν φέροντες καὶ τὴν φοβερὰν κόλασιν κατὰ πᾶσαν ὥραν φανταζόμενοι· δι' ὧν εἰς αἴσθησιν ὁ νοῦς ἔρχεται, καὶ βρίθει μὲν δακρύουσα ἡ ψυχή, καὶ θεωρητικὴν δὲ κατεργάζεται αὐτὴν καὶ ἀπὸ τῶν γηΐνων ἀμετέωρον παρασκευάζει αὐτὴν πρὸς τὸν Θεόν· οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ ταπεινοφροσύνην ἐκ τούτων ἐργαζόμενος, οἰκτράν τε καὶ ἀκενόδοξον καὶ εὐτελῆ καὶ παντὸς ἀπηλλοτριωμένην αὐτὴν τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος ἀναπείθει αὐτὴν γενέσθαι. Φιλοσοφείτω οὖν καθ' ἑκάστην, ἀδελφοί, πρὸς τὸ παχύτατον σῶμα τοῦ-

1. Πρβλ. Α' Τιμ. 4,3. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 102,14. 3. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 10,9. 4. Πρβλ. Γαλ. 6,10. 5. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 5,9. 6. Πρβλ. Ἱερ. 9,18. 7. Πρβλ. Ἱερ. 11,16. 8. Πρβλ. Ἱερ. 2,14-15. 9. Ὠσ. 9,10. 10. Πρβλ. Ἱερ. 13,18-19. 11. Πρβλ. Ἡσ. 26,10.

το ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐρχομένων περὶ τὴν κοίτην ὀψέ, λέγουσα πρὸς ἕκαστον μέλος τοῦ σώματος· Ὦ πόδες, ὡς ἔχετε ἐξουσίαν σταθῆναι καὶ κινεῖσθαι, πρὸ τοῦ τεθῆναι ὑμᾶς καὶ ἀκινήτους εἶναι, στήκετε προθύμως τῷ Κυρίῳ ὑμῶν. Πρὸς δὲ τὰς χεῖρας λέγουσα· Ἔσται ὥρα ἐν ᾗ ἔσεσθε ἐκλελυμέναι καὶ ἀκίνητοι καὶ δεδεμέναι ἀλλήλαις καὶ μήτε μίαν κίνησιν ἔχουσαι· διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ ἐμπεσεῖν ὑμᾶς εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν, μὴ ἐκκακεῖτε ἐπεκτεινόμεναι πρὸς τὸν Κύριον. Πρὸς δὲ τὸ σῶμα ὅλον λεγέτω ἡ ψυχὴ οὕτως· Ὦ σῶμα, πρὸ τοῦ διαχωρισθῆναι καὶ μακρυνθῆναι ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων, ἐμὲ μὲν εἰς ᾅδην κατενεχθῆναι, δεσμοὺς ἀιδίους ὑπὸ ζόφον διαλαβοῦσαν, σὲ δὲ εἰς τὴν ἀρχαίαν οὐσίαν μεταβληθῆναι καὶ διαλύεσθαι εἰς γῆν δυσωδίᾳ καὶ σηπεδόνι καταναλωθεῖσαν, θαρσαλέως στῆθι, προσκύνει τῷ Κυρίῳ· λάβε μοι τὴν αἴσθησιν διὰ δακρύων γνωριζομένην· γνώρισον τῷ δεσπότῃ τὴν ἀγαθήν σου δουλείαν· βάστασόν με προθύμως τῷ Θεῷ ἐξομολογουμένην, πρὸ τοῦ σε βασταχθῆναι ὑπὸ ἄλλων· μή, θέλον κοιμᾶσθαι καὶ ἀνακτᾶσθαι, εἰς αἰώνιον κόλασιν[1] καταδικάσῃς με· ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε ὁ βαρύτατος ἐκεῖνος ὕπνος διαδέχεσθαί σε μέλλει. Ἐὰν ἀκούσῃς μου, ἀπολαύσομεν ὁμοῦ τῆς μακαρίας κληρονομίας. Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃς μου, οἴμοι ὅτι συνεδέθης μοι· διὰ σὲ κἀγὼ ἡ ἀθλία κατάδικος γίνομαι.—Ἐὰν οὕτως ἔσεσθε καθ' ἑκάστην ἑαυτοὺς ἀλείφοντες, ἀληθῶς ἀληθινὸς ναὸς τοῦ Θεοῦ[2] ὑπάρξητε· καὶ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν τοῦ Θεοῦ, ποία σατανικὴ μεθοδεία δύναται ὑμᾶς ἀπατῆσαι; Ἀντὶ γὰρ μυρίων διδασκάλων ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐνοικῶν ἐν ὑμῖν[3] πλέον διδάσκει ὑμᾶς καὶ σοφίζει μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν. Καὶ ὅσα ὁ ἀνθρώπινος λόγος οὐ δύναται λέγειν, ταῦτα τὸ πανάγιον πνεῦμα διδάσκει[4]. Τὸ γὰρ τί, φησίν, προσευξόμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις[5]. Καὶ ἕτερα μὲν εἰπεῖν πολλὰ ὠφέλιμα δυνατὸν πρὸς ὑμᾶς τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι. Ἀλλ' ἵνα μὴ ἐγχρονίσωμεν ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει, ἐφ' ἑτέρᾳ τρέψωμεν τὸν λόγον.

Περὶ τῶν ἑκατὸν νομισμάτων τοῦ σίτου.

21. Λιμοῦ γενομένου ποτὲ ἐπὶ τοῦ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου, καὶ τῶν ἀδελφῶν μὴ ἐχόντων σῖτον, μᾶλλον δὲ σίτου μὴ εὑρισκομένου καθ' ὅλην σχεδὸν Αἴγυπτον, ἀπέστειλεν ὁ ἅγιος γέρων τινὰ τῶν ἀδελφῶν περιελθεῖν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας ζητοῦντα σῖτον ἀγοράσαι, δεδωκὼς αὐτῷ ἐπὶ λόγῳ τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας ρ' νομίσματα. Περιελθὼν δὲ ὁ πιστευθεὶς πολλοὺς τόπους παραβάλλει εἴς τινα πόλιν λεγομένην Ἑρμωνθίν. Καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ηὗρεν ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα πολιτευόμενον, πάνυ εὐλαβῆ καὶ τὸν Θεὸν φοβού-

1. Πρβλ. Ματθ. 25,46. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 6,16. 3. Πρβλ. Κολ. 3,16. 4. Πρβλ. Λουκ. 12,12. 5. Ρωμ. 8,26.

μενον, ἀκούσαντα περὶ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Παχουμίου καὶ τῶν ἀδελφῶν. Οὗτος ὁ πολιτευόμενος δημόσιον σῖτον πεπίστευτο. Τούτῳ προσελθὼν ὁ ἀδελφὸς παρεκάλει αὐτὸν πωλῆσαι σῖτον αὐτῷ ρ′ νομισμάτων. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· «Ἀληθῶς, ἀδελφέ, εἰ εἶχον ἐμὸν σῖτον, ἀπὸ τῶν τέκνων μου ἂν λαβὼν ἐδίδουν ὑμῖν. Ἀκούω γὰρ περὶ τῆς θείας τε καὶ ἐναρέτου ὑμῶν πολιτείας. Ἄκουσον δέ μου ὃ μέλλω σοι λέγειν· δημόσιον σῖτον ἔχω κείμενον, καὶ τέως ἄρτι οὐ ζητεῖται παρὰ τοῦ ἄρχοντος. Εἰ οὖν θέλεις λαβεῖν αὐτόν, ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἅλωνος ὑπερθέσθαι δύναμαι τὰ δημόσια. Ἐὰν οὖν οἶδας ὅτι δύνασαι ἀποκαταστῆσαι τὸν σῖτον ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ δὴ λάβε ὅσον θέλεις». Τοῦ δὲ ἀδελφοῦ εἰπόντος ὅτι· «Οὐχ οὕτως θέλω, ἀλλ' ἐὰν θέλῃς τῶν ρ′ ὁλοκοτίνων δοῦναί μοι οἵας θέλεις τιμῆς, καλῶς ποιεῖς», ἐκεῖνος ἔφη· «Ναὶ δύναμαι· οὐ μόνον τῶν ρ′ ὁλοκοτίνων, ἀλλ' ἐὰν θέλῃς καὶ ἄλλων τοσούτων ὁλοκοτίνων λαβεῖν σῖτον, χάριν μοι ποιεῖς ἐν τούτῳ· μόνον εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ». Εἰπόντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ ὅτι· «Οὐκ ἔχομεν εἰ μὴ τοῦτο», ὁ πολιτευόμενος ἀκούσας εἶπε· «Μὴ μελέτω σοι περὶ τούτου· λάβε τὸν σῖτον, καὶ ὅταν εὕρητε τὴν τιμήν, ἐνέγκατέ μοι». Ἐπὶ τούτῳ οὖν τῷ ὅρῳ γομώσας τὸ πλοῖον σίτου ἐκ δεκατριῶν ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου, μηδαμοῦ καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον εὑρισκομένου πέντε ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου, κατέπλευσεν εἰς τὴν μονὴν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὁ ἀδελφός.

22. Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ὅτι ὥρμισε τὸ πλοῖον γεγομωμένον σίτου, καὶ τὸν τρόπον τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας μαθών, πέμπει εὐθὺς εἰς τὸ πλοῖον λέγων· «Ἕνα κόκκον τοῦ σίτου τούτου μὴ εἰσενέγκητε εἰς τὴν μονὴν ταύτην· μηδὲ ὁ ἀγοράσας εἰς πρόσωπόν μου ἔλθῃ, ὅτι ἠνόμησεν πάνυ τοῦτο πεποιηκώς· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ρ′ ὁλοκοτίνων σῖτον λαβών, ὅπερ οὐκ ἐκέλευσα αὐτῷ ποιῆσαι, τῷ ἰδίῳ φρονήματι ὑπηρετῶν τὸ πλέον ἠγάπησεν, καὶ τῷ τῆς φιλοκερδίας πάθει πυρωθεὶς κατεδουλώσατο ἡμᾶς πάντας ποιήσας ὑποχρέους εἶναι, καὶ ἀκορέστως μὲν φιλανθρωπίᾳ τοῦ δεδωκότος χρησάμενος, πλεονεξίας δὲ τρόπον ἐργασάμενος, ὑπὲρ τὴν χρείαν ἡμῶν κομίσας σῖτον, καὶ ἐξ αὐθεντίας ἑαυτῷ δανεισάμενος ὃν οὐκ ἔχομεν πόθεν ἀποδοῦναι. Οὐ μὴν δέ, ἀλλ' εἰ καὶ συνέβη ἐρχομένῳ αὐτῷ ἀνθρώπινον ὑποστῆναι, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, τί εἴχαμεν ποιῆσαι; οὐκ ἐμέλλομεν πάντοτε δοῦλοι γενέσθαι; Διὰ τοῦτο, ὅσον ἤνεγκεν σῖτον, τοῖς περὶ τὰ μέρη ταῦτα κοσμικοῖς τυγχάνουσιν πωλείτω, ὡς ἔλαβεν παρὰ τοῦ πιστεύσαντος αὐτῷ, ἐκ ιγ′ ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου· καὶ λαβὼν τὸ χρυσίον κομιζέτω τῷ πιστεύσαντι αὐτῷ· τῶν δὲ ρ′ ὁλοκοτίνων τῶν ἡμετέρων, ὡς πωλεῖται πανταχοῦ, οὕτως ὠνησάμενος φερέτω». Ἐποίησεν δὲ οὕτως καθὼς εἶπεν ὁ μέγας· καὶ ἤνεγκεν τὸν σῖτον ἐκ πέντε ἥμισυ ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου ἀγοράσας. Καὶ ἀπὸ τότε οὐκέτι ἀφῆκεν αὐτὸν ἐκβῆναι τοῦ μοναστηρίου εἰς διακονίαν τῶν ἀδελφῶν, τάξας ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ.

23. Ἄλλοτε πάλιν λαβὼν ὁ αὐτὸς ἀδελφὸς παρὰ τοῦ σκυτέως σανδάλια πολλὰ καὶ ἕτερά τινα εἴδη ἐπὶ τὸ διαπωλῆσαι, πλέον τῆς τιμῆς ἧς εἶπεν αὐτῷ ὁ σκυτεὺς λαβὼν ἤνεγκεν αὐτῷ. Λαβὼν δὲ τὸ χρῆμα ὁ σκυτεὺς καὶ εὑρὼν τριπλοῦν τὸ ἀργύριον, εὐθὺς ἀπελθὼν πρὸς τὸν μέγαν εἶπεν αὐτῷ· «Ἀληθῶς, ὦ πάτερ, κακῶς ἐποίησας τάξας τοῦτον τὸν ἀδελφὸν εἰς διακονίαν τῶν τοιούτων ἀποκρίσεων τῆς μονῆς σου, ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ κοσμικὸν φρόνημα. Δέδωκα γὰρ αὐτῷ σανδάλια καὶ ἕτερά τινα εἴδη ἐπὶ τὸ πωλῆσαι, εἰπὼν αὐτῷ τὴν ποσότητα τῆς τιμῆς. Ὁ δὲ πλείονος πωλήσας αὐτά, ἤνεγκεν τριπλῆν τὴν τιμὴν παρ' ὃ εἶπον αὐτῷ». Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ἐκάλεσεν τὸν ἀδελφὸν καὶ λέγει αὐτῷ· «Διὰ τί οὕτως ἐποίησας»; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπεν· «Τὴν τιμήν, ὦ πάτερ, ἣν εἶπεν ὁ ἀδελφός, εἶπον τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀγοράζουσιν. Οἱ δὲ λέγουσίν μοι· «Ἀδελφέ, ἐὰν μὴ κλεψιμαῖά εἰσιν, περισσοτέρας τιμῆς εἰσιν ἄξια». Ἐγὼ δὲ διατραπεὶς εἶπον αὐτοῖς· «Κλεψιμαῖα μὲν οὐκ εἰσίν· τοσοῦτον δὲ ἐκελεύσθην πωλῆσαι αὐτά· ὅσον δὲ θέλετε δοῦναι, δότε». Οἱ δὲ ὅσον ἤρεσεν αὐτοῖς ἐδίδουν, ἐμοῦ μὴ μετροῦντος τὸ παρ' αὐτοῖς διδόμενον κέρμα». Ὁ μέγας ἀκούσας εἶπεν αὐτῷ· «Ἡμάρτηκας μεγάλως, τὸ πλέον ἀγαπήσας. Ἀλλὰ ταχέως δραμὼν τὸ περισσὸν τῆς τιμῆς ἀπόδος τοῖς δεδωκόσιν σοι. Καὶ ἐλθὼν μετανόησον ὑπὲρ τοῦ σφάλματός σου, καὶ κάθου εἰς τὴν μονὴν ἐργαζόμενος τὸ ἴδιόν σου ἔργον. Οὐ συμφέρει σοι γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον ἔτι ποιεῖν». Ἔταξεν δὲ λοιπὸν ὁ μέγας εἰς τὴν διακονίαν πασῶν τῶν ἀποκρίσεων τῆς μονῆς τὸν ἅγιον Ζακχαῖον, ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ πάντα ἔπαινον ἀνθρώπων τῇ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἀποδείξει νικῶντα.

ι'. Περὶ τῆς νυκτερινῆς φαντασίας.

24. Ἐγένετό ποτε τὸν μέγαν Παχούμιον καὶ Θεόδωρον τὸν ποθούμενον ὑπ' αὐτοῦ, περιπατοῦντας ἐν τῇ μονῇ τὴν νύκτα, ἄφνω ἰδεῖν αὐτοὺς ἀπὸ μήκοθεν φαντασίαν τινὰ μεγάλην καὶ ἀπάτης πολλῆς γέμουσαν. Ἦν δὲ τὸ φαινόμενον γυναικὸς σχῆμα κάλλος ἐχούσης ἀνεκλάλητον, ὥστε τὸν Θεόδωρον τὴν φαντασίαν ταύτην ἰδόντα πάνυ ταραχθῆναι καὶ ἀλλοιοῦσθαι τῷ προσώπῳ. Ὃν ἰδὼν ὁ μακάριος οὕτως ταραχθέντα καὶ δειλιάσαντα, ἔλεγεν αὐτῷ· «Θάρρει ἐν Κυρίῳ, Θεόδωρε, καὶ μὴ ἀγωνιάσῃς». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἅγιος ἤρξατο μετ' αὐτοῦ εὔχεσθαι πρὸς τὸ ἀπελασθῆναι ἀπ' αὐτῶν τὴν ἔκπληκτον φαντασίαν ἐκείνην. Εὐχομένων δὲ αὐτῶν, μᾶλλον ἐχώρει κατ' αὐτῶν ἀναιδευομένη. Ἐγγιζούσης δὲ αὐτῆς μετὰ πλήθους δαιμόνων προτρεχόντων ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ τῆς εὐχῆς μὴ ἀποστρεψάσης αὐτήν, ἐλθοῦσα πρὸς αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς· «Μάτην κοπιᾶτε· οὐ δύνασθε γὰρ τέως ἄρτι κατ' ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν. Ἐξουσίαν γὰρ ἔλαβα παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ πειράσαι οὓς βούλομαι. Πολὺν γὰρ χρόνον ἔχω αἰτουμένη παρ' αὐτοῦ τοῦτο». Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ ἁγίου καὶ εἰπόντος· «Σὺ

γὰρ πόθεν εἶ, καὶ τίς εἶ, καὶ τίνας ἦλθες πειράσαι;» ἀπεκρίθη λέγουσα· «Ἐγώ εἰμι ἡ θυγάτηρ τοῦ διαβόλου, ἡ πᾶσα δύναμις αὐτοῦ λεγομένη· ἐμοὶ γὰρ πᾶσα φάλαγξ τῶν δαιμόνων δουλεύει. Ἐγώ εἰμι ἡ τοὺς ἁγίους φωστῆρας εἰς γῆν καταφέρουσα. Ἐγώ εἰμι ἡ σκυλεύσασα τὸν Ἰούδαν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς παρεμβολῆς. Πρὸς σὲ οὖν, Παχούμιε, ἔλαβον ἐξουσίαν πολεμῆσαι· οὐκ ἠδυνήθην γὰρ στέξαι τῶν δαιμόνων τὸν ὀνειδισμόν· οὐδεὶς οὕτως ἐξενεύρωσέ με ὡς σύ· παιδίοις γὰρ καὶ γέρουσιν καὶ νεωτέροις πατεῖσθαί με παρεσκεύασας· καὶ συνῆξας κατ' ἐμοῦ τοσοῦτον ὄχλον, τεῖχος ἀρραγέστατον φόβον τοῦ Θεοῦ περιθεὶς αὐτοῖς, ὡς μὴ δύνασθαι λοιπὸν τοὺς ἡμετέρους ὑπηρέτας μετὰ παρρησίας ἐγγίζειν τινὶ ὑμῶν. Ταῦτα συνέβη μοι διὰ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεοῦ λόγον· αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν ὑμῖν ἐξουσίαν καταπατεῖν τὴν δύναμιν[1] ἡμῶν πᾶσαν καὶ ἐμπαίζειν ἡμῖν».

25. Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ ἁγίου Παχουμίου· «Ἐμὲ μόνον ἦλθες πειράσαι ἢ καὶ ἄλλους;» εἶπεν ἐκείνη· «Καὶ σὲ καὶ τοὺς κατὰ σὲ πάντας». Εἶπε Παχούμιος πάλιν πρὸς αὐτήν· «Οὐκοῦν καὶ Θεόδωρον»; Ἡ δὲ εἶπεν· «Καὶ πρὸς σὲ καὶ πρὸς Θεόδωρον ἔλαβον ἐξουσίαν· ἀλλ' οὐ δύναμαι ὑμῖν ἐγγίζειν τὸ σύνολον». Εἰπόντων δὲ αὐτῶν· «Διὰ τί»; εἶπεν ἐκείνη· «Ἐὰν πολεμήσω ὑμῖν, αἰτία ὑμῶν γίνομαι ὠφελείας μᾶλλον ἢ βλάβης, ὅτι κατηξιώθητε θεαταὶ εἶναι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ[2]. Ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα μέλλετε ζῆν αὐτοῖς, οὓς νῦν διὰ τῶν εὐχῶν τειχίζετέ τε καὶ βοηθεῖτε· ἔσται γὰρ καιρὸς μετὰ τὸν θάνατον ὑμῶν τῶν νῦν φρουρούντων αὐτοὺς ἀπ' ἐμοῦ, ἐν ᾧ μέλλω χορεύειν ἐν αὐτοῖς. Ὑμεῖς γὰρ ἐποιήσατε καταπατεῖσθαί με ὑπὸ τοσούτου πλήθους μοναχῶν». Εἰπόντος δὲ τοῦ μεγάλου πρὸς αὐτήν· «Πόθεν γὰρ σὺ οἶδας ὅτι οἱ μεθ' ἡμᾶς οὐκ ἔσονται μᾶλλον ἡμῶν γνησίως τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι αὐτοὺς ἀσφαλίσασθαι τοὺς μεθ' ἡμᾶς τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ»; εἶπεν ἐκείνη ὅτι· «Οἶδα τοῦτο». Λέγει αὐτῇ ὁ μέγας· «Ψεύδη κατὰ τῆς ἀνοσίας σου κεφαλῆς, μήτε ὅλως τι προγνωστικὸν ἔχουσα· Θεῷ γὰρ μόνον τὸ προγνωστικὸν ἕπεται». Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτῷ· «Κατὰ πρόγνωσιν μὲν κατὰ τὸν σὸν λόγον οὐδὲν ἐπίσταμαι· Θεοῦ γὰρ μόνον ἴδιον προγνῶναι. Κατὰ στοχασμὸν δὲ εἶπόν σοι ὅτι οἶδα». Εἰπόντος δὲ αὐτῇ τοῦ μακαρίου Παχουμίου· «Πῶς στοχάζῃ»; εἶπεν ἐκείνη· «Ἐκ τῶν ἤδη προλαβόντων τὰ μηδέπω γενόμενα στοχάζομαι». Ὁ δὲ εἶπεν· «Πῶς»; Ἡ δέ φησιν πρὸς αὐτόν· «Ἔγνων ὅτι παντὸς πράγματος ἡ ἀρχὴ διατεταμένῳ πόθῳ πρὸς τὰ σπουδαζόμενα ἔχει τὴν ἐνέδραν, μάλιστα ἐπὶ θείας φυτείας καὶ οὐρανίου κλήσεως[3], ἥτις θελήματι Θεοῦ βεβαιοῦται, τέρασι καὶ σημείοις καὶ ποικίλαις δυνάμεσι τοὺς μετερχομένους αὐτὴν ἀσφαλιζομένη. Παλαιουμένη δὲ καὶ γηράσκουσα ἡ ἀρχὴ τῆς μὲν αὐξήσεως ἀποπίπτει· ἀποπίπτουσα δὲ τῆς αὐξήσεως ἢ χρόνῳ ἀναλίσκεται ἢ νόσῳ μαραίνεται ἢ καταφρονήσει ἀμβλύνεται».

1. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 2. Πρβλ. Ἰω. 1,14. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 3,1.

26. Ἐρωτήσαντος δὲ αὐτὴν τοῦ ἁγίου· «Τί οὖν, ὡς φής, τοὺς μεγάλους ἦλθες πειράσαι καὶ οὐχὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς, εἴπερ ὡς λέγεις ἴδιόν σου ἔργον ἐστὶν ἀπώλεια ψυχῶν καὶ ὑπερβάλλεις πάντας τοὺς δαίμονας εἰς κακίαν καὶ τοσοῦτον ἰσχύεις ὥστε δύνασθαί σε πρὸς τοὺς τηλικούτους ἄνδρας ἀντιτάττεσθαι;» ἀποκριθεῖσα εἶπεν αὐτῷ· «Φθάσασα ἤδη εἶπόν σοι, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ δύναμις τοῦ σωτῆρος ὑμῶν Θεοῦ ἐφάνη[1] ἐπὶ γῆς, ἐξενευρίσθημεν, ὥστε ἡμᾶς ὡς στρουθίον[2] παρὰ τοῖς θέλουσιν δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐμπαίζεσθαι καὶ καταγελᾶσθαι παρὰ τῶν τοιούτων πνευματοφόρων ἀνδρῶν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἄτονοι γεγόναμεν, οὐκ ἀργοῦμεν τῆς ἐνεργείας ἡμῶν καθ' ὃ δυνάμεθα· οὔτε μὴν ἡσυχάζομεν τοῦ ἀντικεῖσθαι ὑμῖν, σπείροντες τὴν ἰδίαν μὲν κακίαν πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγωνιστοῦ· ἐὰν δὲ ἴδωμεν ὅτι ὑποδέχεται καὶ ὅλως συγχωρεῖ ἡμῖν ἐπιβῆναι αὐτῷ, πλέον ὑπεκκαίομεν τὰς ἡδονάς· ἐὰν δὲ μὴ θελήσῃ ὑποδέξασθαι ἡμῶν τὸν σπόρον τῇ πρὸς τὸν Θεὸν πίστει αὐτοῦ, ὡς καπνὸς διαλυόμενος εἰς ἀέρα, οὕτως ἐσόμεθα αὐτῷ. Διὰ τοῦτο πρὸς πάντας οὐ συνεχωρήθημεν πολεμῆσαι, διὰ τὸ μὴ πάντας τὴν τελειότητα ἔχειν· εἰ γὰρ συνεχωρούμην πρὸς πάντας πολεμῆσαι, πολλοὺς ἂν ἐπερειδομένους τῇ σῇ σκέπῃ ἐξηπάτησα». Ὁ δὲ μακάριος εἶπεν πρὸς αὐτήν· «Ὦ τῇ ἀκοιμήτῳ ὑμῶν κακίᾳ· οὐ παύεσθε κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων μαινόμενοι, ἕως ἂν ἡ θεία χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξελθοῦσα καταναλώσῃ ὑμᾶς». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέτρεψεν ὅπου προσετάχθη ἀπελθεῖν, παραγγείλας αὐτῇ μήτε ὅλως ἐγγίσαι τῇ μονῇ αὐτοῦ. Πρωΐας δὲ γενομένης, καλέσας τοὺς μεγάλους πάντας ἀδελφούς, ἀπήγγειλεν αὐτοῖς πάντα ὅσα εἶδεν καὶ ἤκουσεν παρὰ τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος. Ἀπέστειλεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις μοναῖς μεγάλους ὑπάρχοντας, ἀσφαλιζόμενος αὐτοὺς διὰ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὀπτασίας γνωρίσας αὐτοῖς.

ια'. Περὶ τοῦ Ῥωμαίου.

27. Ἐγένετο δὲ πάλιν τὸν μακάριον ἐν τοῖς κελλίοις ἐπισκεπτόμενον τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπανορθούμενον ἑκάστου τὰ νοήματα παραβαλεῖν καὶ πρὸς Ῥωμαῖόν τινα ἀπὸ μεγάλου ἀξιώματος τυγχάνοντα, εἰδότα καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶτταν καλῶς. Ἐλθὼν οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας ἐπὶ τὸ νουθετῆσαι αὐτὸν πρὸς ὠφέλειαν καὶ γνῶναι αὐτοῦ τῆς καρδίας τὰ κινήματα, αἰγυπτιστὶ ἐλάλει αὐτῷ ὁ μέγας· οὐκ ἐγίνωσκεν δὲ ὁ ἀδελφὸς τί ἐλάλει αὐτῷ· οὐδὲ ὁ μέγας ᾔδει τί ἔλεγεν ὁ Ῥωμαῖος, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι ἑλληνιστὶ τὸν μακάριον. Ἠναγκάσθη οὖν ὁ μέγας καλέσαι ἀδελφὸν τὸν δυνάμενον ἑρμηνεῦσαι τὰ παρ' ἀμφοτέρων λεγόμενα. Ἐλθόντος δὲ τοῦ ἑρμηνέως, οὐκ ἠβούλετο ὁ Ρωμαῖος τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ πλημμελήματα δι' ἑτέρου εἰπεῖν τῷ μεγάλῳ· καὶ λέγει οὕτως·

1. Πρβλ. Τίτ. 3,4. 2. Πρβλ. Ἰὼβ 40,24 (29).

«Σὲ μόνον βούλομαι μετὰ Θεὸν τῶν τῆς καρδίας μου κακῶν γνώστην εἶναι, καὶ οὐχ ἕτερόν τινα». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μέγας ἐκέλευσεν ἀναχωρῆσαι τὸν ἑρμηνέα· καὶ νεύσας αὐτῷ τῇ χειρὶ ἐκδέξασθαι ἕως οὗ ἀπέλθῃ πρὸς αὐτόν, καταλείψας αὐτὸν ἀπῆλθεν προσεύξασθαι πρὸς ἑαυτὸν ὁ μακάριος· καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν προσηύξατο[1] πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· «Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὐ δύναμαι ὠφελῆσαι τοὺς ἀνθρώπους οὓς ἀποστέλλεις πρός με ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς διὰ τὸ ἀγνοεῖν με τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, τίς χρεία παραγενέσθαι αὐτούς; Εἰ θέλεις σῶσαι αὐτοὺς ἐνταῦθα δι' ἐμοῦ, δός μοι, δέσποτα, πρὸς διόρθωσιν τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰδέναι με τὴν ὁμιλίαν αὐτῶν». Καὶ ἐπὶ ὥρας τρεῖς προσευχομένου αὐτοῦ καὶ πολλὰ παρακαλοῦντος τὸν Θεὸν περὶ τούτου, ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατεπέμφθη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ ὡς ἐπιστόλιον χάρτινον γεγραμμένον· καὶ ἀναγνοὺς αὐτὸ ἔμαθεν πασῶν τῶν γλωσσῶν τὰς λαλιάς. Καὶ δόξαν ἀναπέμψας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἔρχεται πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον· καὶ ἤρξατο αὐτῷ διαλέγεσθαι καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ῥωμαϊστὶ ἀπταίστως, ὥστε τὸν ἀδελφὸν ἀκούσαντα λέγειν περὶ τοῦ μεγάλου ὅτι πάντας ὑπερβάλλει τοὺς σχολαστικοὺς εἰς τὴν διάλεκτον. Διορθωσάμενος οὖν αὐτὸν καθὼς ἔδει καὶ ὑπὲρ τῶν πλημμεληθέντων αὐτῷ μετάνοιαν προσήκουσαν ὁρίσας αὐτῷ, παραθέμενος αὐτὸν τῷ Κυρίῳ[2] ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

ιβ'. Περὶ τῆς συκῆς.

28. Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθεῖν τὸν μακάριον εἰς ἐπίσκεψιν τῶν λοιπῶν μονῶν. Παραβαλὼν δὲ ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένῃ Μωνχώσει, εἰσῄει ἐν αὐτῇ. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς μονῆς ταύτης ὑπῆρχεν συκῆ μεγάλη, ἐν ᾗ συκῇ εἰώθει τινὰ τῶν παιδίων λαθραίως ἀνιέναι καὶ τίλλειν ἑαυτοῖς σῦκα καὶ ἐσθίειν. Εἰσελθὼν δὲ ὁ μέγας καὶ ἐγγίσας τῇ συκῇ ἐκείνῃ, ὁρᾷ πνεῦμα ἀκάθαρτον καθήμενον ἐν αὐτῇ, καὶ εὐθέως ἔγνω ὅτι ὁ τῆς γαστριμαργίας ἐστὶ δαίμων· καὶ γνοὺς ὁ ἅγιος ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀπατῶν τὰ παιδία, καλεῖ τὸν κηπουρὸν καὶ λέγει αὐτῷ· «Κόψον τὴν συκῆν ταύτην, ὅτι σκάνδαλόν ἐστι τοῖς γνώμην μὴ ἔχουσιν ἑδραίαν, καὶ ὅτι ἀπρεπὲς πρᾶγμά ἐστιν εἶναι αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς μονῆς». Ὁ δὲ κηπουρὸς ἀκούσας ἐλυπήθη σφόδρα.

29. Ἰωνᾶς δὲ ἐλέγετο ὁ κηπουρός· πε' ἔτη ἐποίησεν ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ, πάνυ σεμνὸν βίον ἀσκήσας· καὶ μόνος ἔχων πᾶσαν τὴν φροντίδα τῶν ὀπωρῶν καὶ αὐτὸς μόνος ὅλα τὰ κάρπιμα δένδρα τῆς μονῆς ἐκείνης φυτεύσας, οὐδέποτε ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἐγεύσατο ὀπώρας οὐδεμίας καθόλου, πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ ξένων καὶ τῶν περιοικούντων εἰς πλησμονὴν ἐσθιόντων τῷ καιρῷ τῆς ὀπώρας. Εἶχεν δὲ τὸ

1. Πρβλ. Δ' Μακ. 4,11. 2. Πρβλ. Πράξ. 20,32.

ἔνδυμα ὁ ἀδελφὸς τοιοῦτον· τρεῖς μηλωτὰς συνάψας εἰς πᾶσαν περιβολὴν τοῦ σώματος, ταύταις ἠρκεῖτο· οὐδέποτε περιεβάλετο στρῶμα χειμῶνος ὥρας ἢ θέρους ἕτερον· οὐδὲ ᾔδει τί ἐστιν ἀνάπαυσις σώματος ἀπὸ τῆς συνεχείας τοῦ ἔργου διὰ τὸ πάντοτε αὐτὸν ἐργάζεσθαι προθύμως· ἀλλ' οὐδὲ ἑψημένου τινὸς ἐγεύσατό ποτε οὔτε φακῆς οὔτε ἑτέρου τινὸς βρώματος, ἀλλὰ μόνον ὄξους μετὰ λεπτολαχάνων ὠμῶν ἤσθιεν ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ διεβεβαιοῦντο περὶ αὐτοῦ λέγοντες ὅτι οὐδὲ τὸν οἶκον τοῦ νοσοκομείου ᾔδει ὁποῖος ἦν οὐδὲ τί ἐσθίουσιν οἱ κακούμενοι ἀδελφοί. Πρὸς δὲ τούτοις πᾶσιν, καθὼς ἠκούσαμεν, οὐδέποτε ἐπὶ νῶτον ἐκοιμήθη ὁ μακάριος ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ἡμέρας εἰργάζετο εἰς τοὺς κήπους, περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μεταλαβὼν τῆς τροφῆς εἰσῄει εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ δίφρου ἐν τῷ μέσῳ τῆς κέλλης ἔπλεκεν σχοινία ἕως τῆς νυκτερινῆς συνάξεως. Καὶ οὕτως εἰ συνέβη αὐτὸν ἁρπάσαι ὀλίγου ὕπνου διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην, καθήμενος καὶ μετὰ χεῖρας ἔχων τὰ πλεκόμενα σχοινία ἐκοιμᾶτο· οὐχ ἅπτων λύχνον ἔπλεκε τὰ σχοινία, ἀλλ' ἐν τῇ σκοτίᾳ καθήμενος καὶ ἐκστηθίζων τὰς γραφάς. Ἕνα δὲ λεβίτωνα ἔσχεν ὃν ἐφόρει ὅταν ἔμελλεν μεταλαμβάνειν τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐθέως ἀπετίθετο αὐτόν, καθαρὸν αὐτὸν διατηρήσας αὐτῷ ἐν τοῖς πε' ἔτεσιν. Καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα ἐποίει ἐπαίνων ἄξια ὁ μακάριος γέρων ἐκεῖνος.

30. Τοῦτον κατελάβομεν ἡμεῖς ζῶντα, καινοτέρῳ τρόπῳ κοιμηθέντα. Καθήμενος γὰρ ἐπὶ τοῦ δίφρου αὐτοῦ καὶ πλέκων τὰ σχοινία κατὰ τὴν συνήθειαν, παρέδωκεν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχήν. Οὐκ ἄφνω δὲ ἐτελεύτησεν ὁ ἅγιος οὗτος, ἵνα μὴ τὰ τοῦ δικαίου ἀνδραγαθήματα σμικρυνθῇ· ἀλλ' ἐνόσησε μὲν καθὼς πάντες οἱ ἄνθρωποι· οὐκ ἐπείσθη δὲ ἀπελθεῖν εἰς τὸν τῶν νοσερῶν τόπον, διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν ὑπηρετεῖσθαι καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ νοσεροὶ μηδὲ γεύσασθαι τῶν βρωμάτων ὧν ἤσθιον οἱ κακούμενοι ἀδελφοί. Οὔτε μὴν ἐπὶ τοῦ νώτου αὐτοῦ ἐκοιμήθη κακούμενος, οὔτε συνεχώρησε καθημένου αὐτοῦ ὑποβληθῆναι προσκεφάλαιον ἢ ἄλλο τι εἶδος τὸ δυνάμενον αὐτὸν ἀναπαῦσαι. Οὐδεὶς δὲ παρειστήκει αὐτῷ τελευτῶντι. Ἀμέλει κατέχοντος αὐτοῦ τὸ ἐργόχειρον τῶν σχοινίων καὶ πλέκοντος, ἀνεπαύσατο. Θαυμαστὸν δέ ἐστιν ἀκοῦσαι πῶς ἐθάψαμεν αὐτόν. Τῶν γὰρ ποδῶν αὐτοῦ μὴ δυνηθέντων ἐκτανυθῆναι διὰ τὸ ἀποξυλωθῆναι αὐτούς, μηδὲ τῶν χειρῶν αὐτοῦ δυναμένων προσκολληθῆναι τῷ σώματι αὐτοῦ, μηδὲ δύνασθαι αὐτὸν ἀπεκδυθῆναι τοῦ δέρματος ἐκείνου, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημεν ὡς φορτίον ξύλων οὕτως θάψαι αὐτόν.

31. Πρὸς τοῦτον παραγενάμενος ὁ ἅγιος Παχούμιος εἶπε κόψαι τὴν συκῆν ἐκείνην. Ὁ δὲ ἀκούσας εἶπε τῷ μεγάλῳ· «Μηδαμῶς, πάτερ, ὅτι πλῆθος καρπῶν εἰώθαμεν ἐκ τῆς συκῆς ταύτης ἐκλέγεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς». Ἰδὼν δὲ ὁ μέγας ὅτι ἐλυπήθη ἐπὶ τούτῳ, οὐκ ἠβουλήθη ἀναγκάσαι αὐτόν, ἵνα μὴ περισσοτέρως λυπηθῇ. Ἤδει γὰρ ὁ

μέγας ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ μέγας καὶ θαυμαστὸς ἦν παρὰ πᾶσιν μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. Ἐγένετο δὲ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ ηὑρέθη ἡ συκῆ ἐκείνη οὕτως ξηρανθεῖσα[1], ὡς μήτε φύλλον εὐθαλὲς μήτε καρπὸν εὑρεθῆναι ἐν αὐτῇ. Τοῦτο οὖν ἑωρακὼς ὁ μακάριος Ἰωνᾶς ἐλυπήθη μεγάλως, οὐ διὰ τὴν συκῆν, ἀλλὰ διὰ τὴν παρακοήν, ὅτι εἰπόντος τοῦ μεγάλου παραχρῆμα οὐκ ἔκοψεν αὐτήν.

ιγ'. Περὶ τοῦ εὐκτηρίου.

32. Ὠκοδόμησεν ὁ μακάριος Παχούμιος εὐκτήριον οἶκον καὶ ἐποίησεν αὐτῷ στοὰς καὶ στύλους διὰ πλίνθων ἔστησε καὶ πάνυ ἐφιλοκάλησεν αὐτόν· καὶ ἐτέρφθη ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ὅτι καλῶς ᾠκοδόμησεν αὐτόν. Καὶ ἐλογίσατο ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας εἶναι τὸ θαυμάσαι αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου. Λαβὼν οὖν σχοινία καὶ δήσας τοὺς στύλους, καὶ ποιήσας εὐχὴν παρ' ἑαυτῷ, καὶ κελεύσας τοῖς ἀδελφοῖς ἑλκύσαι, ἔκλινε πάντας τοὺς στύλους ὥστε σκαμβοὺς αὐτοὺς ἀπομεῖναι. Καὶ λέγει πρὸς τοὺς ἀδελφούς· «Δέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, μὴ βιάζεσθε ἐπὶ τὸ καλλωπίζειν τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐπὶ πολύ· ἀλλὰ μᾶλλον σπουδάσατε ἵνα, εἴ τι ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δωρεᾶς αὐτοῦ γένηται ἐν τῷ ἔργῳ ἑνὸς ἑκάστου ὑμῶν, ἵνα μὴ διὰ τοῦ πρὸς τὴν τέχνην ἐπαίνου ὀλισθήσας ὁ νοῦς θήραμα γένηται τῷ διαβόλῳ».

ιδ'. Περὶ τῶν τὰ τρίχινα φορούντων αἱρετικῶν.

33. Αἱρετικοί τινές ποτε μονάζοντες, τρίχινα φοροῦντες ἱμάτια, ἀκούσαντες τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Παχουμίου, παραγενάμενοι ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ εἶπαν πρός τινας τῶν ἀδελφῶν ὅτι· «Ὁ πατὴρ ἡμῶν πρὸς τὸν μέγαν ὑμῶν ἀπέστειλεν ἡμᾶς λέγων· Εἰ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ εἶ ἄνθρωπος[2] καὶ πέποιθας ὅτι ἀκούει σου ὁ Θεός[3], δεῦρο κοινῶς τὸν ποταμὸν διαβαίνωμεν τοῖς ποσὶ περιπατοῦντες, ὅπως γνῶμεν τίς ἡμῶν μᾶλλον ἔχει παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν»[4]. Ἀναγγειλάντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ταῦτα, ἀγανακτήσας κατ' αὐτῶν εἶπεν· «Ὅλως γὰρ διὰ τί κατεδέξασθε ἀκοῦσαι αὐτῶν ταῦτα φθεγγομένων; Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἀλλότριά εἰσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ξένα παντελῶς τῆς ἡμετέρας πολιτείας; ἀλλ' οὐδὲ κοσμικοῖς τοῖς φρονοῦσιν ἴδια ταῦτα καθέστηκεν. Ποῖος γὰρ τοῦ Θεοῦ νόμος ἐπιτρέπει ἡμῖν ταῦτα ποιεῖν; Τοὐναντίον δὲ διὰ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐνετέλλετο ὁ σωτὴρ ὅτι· Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου[5]. Οὐδὲν γὰρ ἀθλιότερον τῆς τοιαύτης ἀνοίας καθέστηκεν, τὸ καταλεῖψαί με πενθεῖν τὰς ἁμαρτίας μου καὶ πῶς ὀφείλω φυγεῖν τὴν αἰώνιον κόλασιν[6], καὶ νηπιά-

1. Πρβλ. Μάρκ. 11,20. 2. Πρβλ. Δ' Βασ. 1,10. 3. Πρβλ. Α' Ἰω. 5,15. 4. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,31. 5. Ματθ. 6,3. 6. Πρβλ. Ματθ. 25,46.

ζοντα τὰς φρένας[1] ἐπὶ τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἐλθεῖν». Ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ εἶπαν· «Πῶς οὖν αἱρετικὸς ὢν οὗτος καὶ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ προσκαλέσασθαί σε εἰς τοῦτο ἐθάρρησεν»; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Ἠδύνατο περᾶσαι τὸν ποταμὸν ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ὁδεύων κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ, ἐνεργοῦντος αὐτῷ τοῦ διαβόλου πρὸς τὴν αἵρεσιν τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, καὶ μὴ διαλύεσθαι τὸ δρᾶμα τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ, πρὸς τὸ ἐμβαλεῖν πίστιν τοῖς ἀπατηθεῖσιν παρ' αὐτοῦ. Ἐξελθόντες οὖν εἴπατε τοῖς τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν κομίσασιν ὅτι· Τάδε λέγει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παχούμιος· Ὁ ἐμὸς ἀγὼν καὶ πᾶσά μου ἡ σπουδή, οὐ τὸ περᾶσαι ποταμὸν πεζοποροῦντα, ἀλλὰ πῶς διαφυγεῖν με τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ὑπερπηδᾶν τε τὰς τοιαύτας σατανικὰς μεθοδείας τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει». Καὶ εἰπὼν ταῦτα παρήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς μὴ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις κατορθώμασι μέγα φρονεῖν, μηδὲ ἐπιθυμεῖν ὀπτασίας ἰδεῖν μηδὲ δαίμονας θεάσασθαι, μηδὲ πειράζειν διὰ τῶν τοιούτων αἰτήσεων τὸ θεῖον, παρακελευομένου διὰ τῶν ἁγίων γραφῶν κατὰ πρόγνωσιν τὰ τοιαῦτα καὶ λέγοντος· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου[2].

ιε.' Περὶ τοῦ δείξαντος τὰ ψιαθία ἃ ἐποίησεν.

34. Ἐγένετό ποτε καθημένου τοῦ μεγάλου ἐν τόπῳ τινὶ τῆς μονῆς μετὰ ἄλλων τινῶν ἀδελφῶν, ἀδελφόν τινα τῆς μονῆς ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ δύο ψιαθία ποιήσαντα, προθεῖναι αὐτὰ ἔμπροσθεν τοῦ κελλίου αὐτοῦ, κατέναντι τοῦ τόπου οὗ ἦσαν καθήμενοι μετὰ τοῦ μακαρίου οἱ ἀδελφοί. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν τῷ τῆς κενοδοξίας ἐπαιρόμενος λογισμῷ, οἰόμενος ἐν τούτῳ ἐπαινεθῆναι παρὰ τοῦ μεγάλου, τὴν τοιαύτην σπουδὴν ἐπιδειξάμενος, τοῦ κανόνος ἔχοντος ἓν ψιαθίον τῆς ἡμέρας ποιεῖν καθ' ἕκαστον ἀδελφόν. Ἰδὼν δὲ ὁ μέγας πρὸς ἐπίδειξιν τοῦτο ποιήσαντα αὐτὸν καὶ κατανοήσας τὸν εἰς τοῦτο κινοῦντα αὐτὸν λογισμόν, στενάξας μέγα εἶπε τοῖς συγκαθημένοις αὐτῷ ἀδελφοῖς· «Βλέπετε τοῦτον τὸν ἀδελφόν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἄρτι ὅλον τὸν κόπον αὐτοῦ τῷ διαβόλῳ χαρισάμενον, καὶ μηδὲν τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἰς παραμυθίαν τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐάσαντα, ὅτι τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ ἠγάπησεν. Καὶ τῷ μὲν καμάτῳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀναλώσας, τὴν ψυχὴν κενὴν τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων ἀπολαύσεως κατέστησεν». Καλέσας οὖν τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον ἐπετίμησεν αὐτῷ κελεύσας ἵνα, εὐχομένων τῶν ἀδελφῶν, κατέχων τὰ δύο ψιαθία σταθῇ ὄπισθεν αὐτῶν καὶ εἴπῃ· «Δέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, εὔξασθε ὑπὲρ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, ἵνα ὁ πανοικτίρμων Θεὸς συγχωρήσῃ καὶ ἐλεήσῃ αὐτήν, προκρίνασαν μᾶλλον τὰ δύο ψιαθία ταῦτα τῆς βασιλείας αὐτοῦ». Καὶ πάλιν ἐν τῷ ἐσθίειν τοὺς ἀδελφοὺς ἐκέλευσεν τὸν αὐτὸν τρόπον ἑστάναι αὐτὸν ἐν τῷ μέ-

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 14,20. 2. Δευτ. 6,16

σῷ μετὰ τῶν ψιαθίων, ἕως οὗ ἀναστῶσιν ἐκ τῶν τραπεζῶν οἱ ἀδελφοί. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς κελλίον ἐγκλεισθῆναι αὐτὸν ἐπὶ πενταμηναῖον χρόνον, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ποιεῖν δύο ψιαθία, καὶ ἐσθίειν ἄρτον μετὰ ἅλατος μόνον, καὶ μηδένα τῶν ἀδελφῶν συντυγχάνειν αὐτῷ.

ις'. Περὶ τοῦ κελεφοῦ.

35. Ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ τούτοις πρὸ τοῦ καταπαῦσαι τὸν λόγον, μνημονεύσαντας ἄλλου τινὸς ἁγίου ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ἄκρως τὴν ἀρετὴν πολιτευσαμένου, ὀλίγα τῶν αὐτοῦ βιωθέντων πρὸς οἰκοδομὴν διηγήσασθαι. Οὗτος ὁ τῆς μακαρίας μνήμης ἀδελφός, κελεφὸς ὢν τὸ σῶμα, ἀφωρισμένον εἶχεν τῶν ἀδελφῶν τὸ κελλίον αὐτοῦ, ἅλατι καὶ ἄρτῳ μόνον πάντα τὸν βίον αὐτοῦ διαιτώμενος. Ἓν δὲ καθ' ἑκάστην ἐποίει ψιαθίον, ὡς πολλάκις, πλέκοντος αὐτοῦ τὰ σχοινία τὰ προχωροῦντα εἰς τὰ ψιαθία, συμβαίνειν ὑπὸ τῶν θρύων κεντουμένας τὰς χεῖρας αὐτοῦ αἱμάττεσθαι, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ ψιαθία ἃ ἐποίει τῷ αἵματι αὐτοῦ μολύνεσθαι. Καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀσθενείᾳ τυγχάνων οὐκ ἀπελείφθη ποτὲ τῆς συνάξεως τῶν ἀδελφῶν ἢ ἐκοιμήθη ἡμέρας ποτὲ ἕως τῆς ἐξόδου τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἔθος δὲ ἦν αὐτῷ κατὰ νύκτα πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι αὐτὸν ἐκστηθίζειν αὐτόν τινα ἐκ τῶν γραφῶν, καὶ οὕτως ἐκοιμᾶτο, ἕως οὗ ἔκρουσεν εἰς τὴν σύναξιν τὴν νυκτερινήν. Εἰσελθόντος δέ ποτε ἀδελφοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ θεασαμένου τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ψιαθίων ἡμαγμένας, λέγει αὐτῷ· «Ἀδελφέ, τί κοπιᾷς οὕτως ἐργαζόμενος ἐν τοιαύτῃ ὑπάρχων νόσῳ; Μὴ γὰρ ἐὰν μὴ ἐργάζῃ, ἀργίας ἔγκλημα ἕξεις παρὰ τῷ Θεῷ; Οἶδεν ὁ Κύριος ὅτι νοσεῖς· καὶ οὐδεὶς οὐδέποτε ἔχων τοιαύτην νόσον ἥψατο ἔργου, μάλιστα μηδενός σε ἀναγκάζοντος εἰς τὸ ἔργον. Ἄλλους τρέφομεν ἡμεῖς ξένους τε καὶ πτωχούς· καὶ σοὶ τῷ ἰδίῳ καὶ τηλικούτῳ ἁγίῳ ἐκ ψυχῆς καὶ μετὰ χαρᾶς πολλῆς οὐκ ὀφείλομεν δουλεύειν»; Ἐκείνου δὲ εἰπόντος ὅτι· «Ἀδύνατόν ἐστιν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαί με», ἔλεγεν αὐτῷ ὁ ἀδελφός· «Εἰ οὖν σοι δοκεῖ, παρακαλῶ σε, κἂν ἄλειφε τὰς χεῖράς σου ἐλαίῳ κατ' ὀψέ, ἵνα μὴ κοπιάσῃς». Ἀκούσας δὲ ἠλείψατο τὰς χεῖρας αὐτοῦ καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἀδελφός. Καὶ ἁπαλυνθεῖσαι αἱ χεῖρες αὐτοῦ πλέον ἐβλάβησαν ὑπὸ τῶν θρύων κεντούμεναι.

36. Τότε παραγενάμενος ὁ μέγας ἐπὶ τὸ ἐπισκέψασθαι αὐτὸν ἐν τῷ κελλίῳ, λέγει αὐτῷ· «Νομίζεις, Ἀθηνόδωρε, ὅτι τὸ ἔλαιόν σε ὠφελεῖ; Τίς γάρ σε ἠνάγκασεν ἐργάσασθαι, ἵνα προφάσει τοῦ ἔργου τῷ ἐλαίῳ μᾶλλον ἢ τῷ Θεῷ τὰς ἐλπίδας τῆς ὑγείας ἀναθήσῃς; Μὴ γὰρ ἀδύνατον ἦν τῷ Θεῷ θεραπεῦσαί σε; Ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς σου οἰκονομῶν συνεχώρησέ σοι εἶναι ἐν ταύτῃ τῇ ἀσθενείᾳ». Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς τὸν μέγαν· «Ἥμαρτον, ὦ πάτερ, καὶ τὸ σφάλμα μου ἐπιγινώσκω[1]. Ἀλλ' εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, παρακαλῶ σε, ἵνα

1. Πρβλ. Ψαλμ. 50,5.

συγχωρήσῃ μοι ὁ Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην». Καὶ ὡς διεβεβαιοῦντο οἱ συνόντες αὐτῷ πατέρες ὅτι· Ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐπένθει ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ πράγματος τούτου, καὶ διὰ δύο ἡμερῶν ἤσθιεν. Εἰώθει δὲ ὁ μέγας τοῦτον ἐν ταῖς ἀρχαῖς πρὸ τοῦ σφοδρῶς αὐτὸν κατακρατηθῆναι ὑπὸ τοῦ πάθους ἀποστέλλειν ἐν ἑκάστῃ μονῇ ὡς τύπον καὶ θεμέλιον τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι γενέσθαι, διὰ τὸ εὐχαρίστως αὐτὸν φέρειν τὴν βαρεῖαν ἐκείνην τοῦ πάθους ἀσθένειαν.

ιζ΄. Κατὰ εἰδωλολατρείας.

37. Καὶ ὁμιλῶν πάλιν ἔλεγεν κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας ὅτι· «Ἀθεότης ἐστίν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ἕλλην· «Οὐ λατρεύω δαιμονίοις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ· κἂν ἔχω εἴδωλα, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἐπικαλοῦμαι τὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ ὡς θεοὺς καὶ δι' αὐτῶν τὸν μέγαν Θεόν. Οὐ λυπεῖται δὲ ὁ μέγας, ἀλλὰ κατάληπτός ἐστιν ἐὰν ὑφ' ἑαυτὸν ἔχῃ ἄλλους θεούς». Ἐχρῆν μὲν σιωπᾶν περὶ τούτων, ἕως ὁ Θεὸς κατανύξῃ ἐκείνους ἐπιστρέφειν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὡς κἀγὼ ἠλεήθην. Ὅμως δὲ τοῦ Κυρίου παραγγέλοντος· «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε»[1], συντόμως εἴπωμεν. Ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου γενομένης τῆς παραβάσεως Ἀδάμ[2], ἐπλανῶντο οἱ ἄνθρωποι, μὴ θέλοντες τὸν νόμον τῆς συνειδήσεως μηδὲ διὰ τῆς θαυμαστῆς καὶ φοβερᾶς καὶ ποικίλης κτίσεως τὸν πάντων ποιητὴν ἐπιγνῶναι Θεόν· καὶ οὕτως ἑαυτοῖς θεοὺς ἐποίησαν, ὡς καὶ ἔτι ἐν τῷ παραδείσῳ ἤρξατο ἡ κακὴ συμβουλία τοῦ ἐχθροῦ συμβουλεύοντος τό· «Ἔσεσθε ὡς θεοί»[3]. Φθονερὸς γὰρ ὤν, οὐκ αὐτοὺς ἤθελεν γενέσθαι, ἀλλ' ἑαυτὸν εἶναι. Ἐν τῷ γὰρ μὴ εἶναι αὐτοὺς κυριευομένους τοῦ Θεοῦ τῷ λόγῳ, δῆλον ὅτι αὐτὸς αὐτῶν κυριεύει ὁ ἀντικείμενος[4] τῷ λόγῳ. Μὴ παρούσης γὰρ τῆς ζωῆς, θάνατός ἐστιν. Διὸ καὶ ἐπιθυμία γυναικῶν[5] καὶ πρὸ τούτου ἀδελφοκτονία[6] καὶ γιγάντων[7] ἀπόνοια, ὡς ἐπὶ Νεβρώδ[8], καὶ ἐπιγείων μόνον ἡ ἐλπίς, καίτοι γε ἐνεργετικώτερον ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τῶν ἐπουρανίων ἐδείχθη καὶ τότε ἐλπὶς καὶ αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ ἁγιωτάτου Ἐνὼχ ὡς εἰς τὸν οὐρανόν[9]· καὶ μετὰ ταῦτα Ἠλίας»[10].

38. «Καὶ τούτων χάριν ὀργὴ κατακλυσμοῦ[11], δικαίου δὲ συντηρηθέντος, ζύμης ἀληθείας ὄντος. Καὶ τοσούτων κακῶν γενομένων, ὁ μακρόθυμος κριτὴς ἐβοήθησε πάλιν τῷ αὐτεξουσίῳ ἀνθρώπῳ— αὐτεξουσίῳ δὲ οὐκ εἰς τὸ κακὸν μόνον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀγαθόν· πάντα γὰρ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει[12] — διδοὺς νόμον διὰ Μωϋσέως, καὶ νόμον δὲ οὐχ ἑνὶ λόγῳ ὡς ἐν τῷ παραδείσῳ τό· «Οὐ φάγῃ ἐκ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν»[13], ἀλλὰ κατὰ μέρος ὡς τυφλὸν

---

1. Ματθ. 10,8. 2. Πρβλ. Ρωμ. 5,14. 3. Γεν. 3,5. 4. Πρβλ. Β΄ Θεσ. 2,4. 5. Πρβλ. Δαν. 11,37. 6. Πρβλ. Γεν. 4,8. 7. Πρβλ. Γεν. 6,4. 8. Πρβλ. Γεν. 10,8. 9. Πρβλ. Γεν. 5,24. 10. Πρβλ. Δ΄ Βασ. 2,11. 11. Πρβλ. Γεν. κεφ. 11. 12. Α΄ Κορ. 6,12. 13. Πρβλ. Γεν. 2,17.

χειραγωγῶν ἕως τοῦ πῶς φρονεῖν καὶ πῶς λαλεῖν, ἕως τοῦ ἐν πολέμῳ φυλακὴν ἔχειν λόγου καὶ τοῦ πῶς εὐχαριστοῦντα λέγειν ἐπὶ γεννήσει τέκνων καὶ κτηνῶν καὶ γενημάτων ἀγροῦ καὶ ἀμπελῶνος καὶ ὁμοίων καρπῶν καὶ αὐτῆς τῆς κληρονομίας, φοβερίζων αὐτοὺς ἐπὶ τῇ τῶν ποτε ἐνοικούντων ἀπωλείᾳ, ὡς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ διὰ πολλῶν δυνάμεων, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ θαλάσσης, πρὸς τὸ αὐτοὺς ἔχοντας τούτων ὅλων τὴν μνήμην φοβεῖσθαι τὸν Θεόν, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ ἡ νομοθεσία ἐγράφη δακτύλῳ αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ ταύτῃ πόσα φοβερά; ὄρος καιόμενον, πῦρ ἕως τοῦ οὐρανοῦ καὶ σαλπίγγων ἰσχύουσαι φωναὶ σὺν τοῖς ἄλλοις. Καὶ ἦν ὡς πατὴρ θάλπων αὐτούς, ἡμέρας μὲν σκέπων νεφέλῃ, νυκτὸς δὲ φωτίζων πυρί, καὶ ἀμερίμνως οὐρανόθεν ἐν ἄρτῳ τρέφων καὶ ἐν τούτῳ ὠφελῶν αὐτοὺς μὴ ἔχειν ἐπιθυμίαν βρωμάτων· διὸ καὶ μνήματα ἐπιθυμίας ἄλλοις ἀκρατέσιν· καὶ ἕως τοῦ πόματος μὴ εὑρισκομένου πολλάκις ἐπαίδευεν αὐτοὺς ὡς τέκνα εἰς προκοπὴν κατὰ Μωϋσέα· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τοὺς πατέρας ἐμιμεῖτο, Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ αὐτὸν τὸν ἅγιον Ἰωσὴφ καὶ ἀληθῶς τῶν πατέρων τὴν εἰκόνα».

39. Ἀλλ' ἐρεῖ τις· «Διὰ τί οὐκ ἐξ ἀρχῆς ὑπὲρ ἡμῶν τοσοῦτον ἐσπούδασεν»; Ὁ Θεὸς ἀεὶ σπουδάζει· φιλεῖ γὰρ τὸ πλάσμα τὸ ἴδιον καὶ εἰκόνα αὐτοῦ ἁγιωσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ. Ἰδοὺ τοιγαροῦν τῆς παλαιᾶς διαθήκης καὶ ἄνθρωποι μάρτυρες πολλοὶ ἕως νῦν. Ἰουδαῖοι μάλιστα, τὴν ἀλήθειαν ἐξ αὐτῆς ἐννοήσαντες ὁμολογοῦσιν· «Ὁ λαλῶν γάρ, φησίν, πάρειμι». Τὰ δὲ βιβλία Μωϋσέως ἀλήθεια, ἀρχὴν λαβόντα παρὰ Θεοῦ καὶ τέλος. Συνωμολογήσατε οὖν ἐκ φυλῆς Ἰούδα τέως τὸν πρῶτον νόμον εἶναι παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐγγὺς ἔχοντες τὸν ἴδιον καὶ ὁμόφυλον εἰς δόξαν ὑμῶν, Θεοῦ ὄντα υἱόν, Θεὸν κρατήσατε, κἂν οὐκ ἐμοὶ πεισθέντες, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ Βαρούχ· ἵνα μὴ ἑτέροις μόνοις τὴν δόξαν σου δῷς. Μὴ θελήσῃς γὰρ μόνος ἔχειν αὐτόν, μνημονεύων τοῦ· «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν». Λέγετε ἤδη, συμπείθοντες ὅμως τὸν ἀγνοοῦντα ἕλληνα, ὅτι· «Οὐκ ἔστι Θεὸς ἄλλος εἰ μὴ εἷς», καὶ ὅτι· «Οὐ βούλεται δαίμονας εἶναι θεοὺς τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ δούλων». Καὶ γὰρ ἐπιτιμῶν γράφει ἐξολοθρεῦσαι[1] ὅλην τὴν πόλιν ἡμῶν[2] τοῦ Ἰσραήλ, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ὄντα σκεύη ἐμπρῆσαι, ὅτι ὅλως ἐνεθυμήθησαν ἔχειν θεοὺς μὴ ὄντας· καὶ ἕως τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν, εἰ μὴ διὰ τὸν ἅγιον Μωϋσῆν, ἀπώλετο ἂν Ἀαρών. Ἀκούσας οὖν ὁ ἕλλην παρὰ τοῦ Ἰουδαίου πεισθεὶς πιστευέτω τῷ μόνῳ Θεῷ. Ἀδύνατον γὰρ ἄλλους εἶναι τοῦ μόνου ὄντος· ὡς καὶ ἐπὶ Ἀδὰμ οὐκ ὠφελήθησαν οὐδέν, καὶ ἐν τούτῳ δι' αὐτὸν ἐπιτιμηθέντες ὑπὸ Κυρίου, οὐ μόνον τὸ ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ καὶ τῷ στήθει πορεύεσθαι[3] καὶ ὅτι «αὐτὸς ἐλθὼν ὁ δίκαιος Κύριος μετὰ ταῦτα ἐκ σπέρματος Δαυὶδ τηρήσει σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν αὐχένα συγκόψει τῶν ἁμαρτωλῶν»[4]· ἀλλὰ καὶ ὁ συμβουλευθεὶς τότε

1. Πρβλ. Δευτ. 9,19-20. 2. Πρβλ. Δευτ. 13,16. 3. Πρβλ. Γεν. 3,14-15. 4. Πρβλ. Ψαλμ. 128,4.

εἶναι Θεός[1] (ὁ δὲ ἄνθρωπος ζῶν ἦν) καὶ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου[2]. Καὶ ὑμεῖς φύγετε τὴν μέλλουσαν ὀργήν[3], πρῶτον μὲν ἀποστάντες τῆς ἀλλοτρίας θεοποιΐας· καὶ προσκυνήσατε τὸν εὐεργέτην ὑμῶν καὶ ἡμῶν καὶ πάντων ἐν τῷ ἐπιγνῶναι Θεὸν αὐτόν. Οὐ γὰρ μακρὰν ἡμῶν ἐστιν· ἀλλ' ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν[4], ὡς τοῖς 'Αθηναίοις λέγει ὁ Παῦλος τῆς ἀληθείας ὁ κῆρυξ. Καὶ ἐπειδὴ εἴδωλα ἀναίσθητα ὁρῶμεν ὅτι ἐκ πατέρων ἔχετε, ὡς δι' αὐτῶν τὸ θεῖον προσκυνεῖται πιστεύσαντες, μᾶλλον προσκυνεῖτε ὃν ἐγέννησεν ὁ δεσπότης ἡμῶν Θεός, Θεὸν ἀληθινόν, τὸν δι' ἡμᾶς γενάμενον ἄνθρωπον 'Ιησοῦν Χριστόν. τὸν ἔχοντα πάντας τοὺς ἁγίους περὶ αὐτόν, μάρτυρας, πατριάρχας, προφήτας, ἀποστόλους, καὶ πλέον πάντων τὰ ἔργα αὐτοῦ[5]. Καὶ καθάπερ μαργαρίτης οὐ χρείαν ἔχει μαρτύρων δύο ἢ τριῶν εἰς σύστασιν αὐτοῦ (αὐτὸς γὰρ ὁ μαργαρίτης καὶ σιωπῶν θαυμάζεται), καὶ οὕτως ἄνθρωπος ὢν καὶ σὺ ὑπὸ ὁμοιοπαθοῦς ἀνθρώπου[6] καὶ συγγενοῦς ὁδηγούμενος, εὐκόλως πρὸς τὸν Θεὸν ἀπενεχθήσει εἰς ζωὴν αἰώνιον».

40. «Περὶ δὲ τῆς μαρτυρίας τῆς περὶ αὐτοῦ, τῶν μὲν ἁγίων τὰ γεγραμμένα πολλά ἐστι τῷ γνησίως νοοῦντι, οὐ μόνον περὶ τῆς ἐλεύσεως καὶ ἐμφανίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ σοῦ τοῦ ἕλληνος· τὴν γὰρ κληρονομίαν ἑαυτοῦ ἡτοίμασέ σοι ὁ Θεός, προγινώσκων τὰ ἔθνη μᾶλλον ὑπακούοντα αὐτῷ ἢ 'Ιουδαίους τοὺς ἀπιστοῦντας. Μὴ ἀποβάλλῃς οὖν τῇ ἀπιστίᾳ τὸν μόνον τῶν πάντων δεσπότην. Εἰ γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ἔχει κατὰ φύσιν τὸ εἶναι <ὃ> ἦν, τοῦτ' ἔστιν Θεός, ὡς καὶ διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἐμφάσεως ἐδείκνυτο. 'Αλλ' ἐρεῖς· «Εἰ τηλικαύτη πίστις ἐστὶ καὶ δόξα τοῖς χριστιανοῖς, διὰ τί ἐν αὐτοῖς σπάνιον εὑρεθῆναι τοιοῦτον πιστόν»; Ναί, αὐτεξούσιος ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν μὴ παγίως τὴν πίστιν ἐνστερνίσηται καὶ στῇ ἕτοιμος εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα[7] κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ταχέως ὑπὸ τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν κολακεύεται ἢ δειλιᾷ. 'Ο δὲ γενναῖος ἀθλητὴς οὐχ ὁρᾷ τὸν ἡττώμενον ἐν ἑνὶ τούτων, ἀλλὰ ζηλοῖ τοὺς νικῶντας εἰς μίμησιν ἀγαθὴν καὶ συμφέρουσαν διὰ τὸν στέφανον τὸν ὅμοιον, ἑτοίμως ἔχων καὶ ἀποθανεῖν δι' αὐτόν. 'Ερεύνα ὅσον δύνῃ μετὰ πίστεως, καὶ ὀφθήσεταί σοι κατὰ μέρος ἡ χρηστότης τοῦ Κυρίου. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ 'Ιουδαῖοι πιστεύομεν ὅτι ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν τῶν πατέρων αὐτῶν πίστιν[8] 'Αβραὰμ καὶ 'Ισαὰκ καὶ 'Ιακώβ, ἐὰν θελήσωσιν· καὶ ὃν ποτε ἠγνόουν Θεὸν Θεοῦ υἱὸν μονογενῆ ἐνανθρωπήσαντα διὰ τὸ ἴδιον πλάσμα, τὸ ἀνθρώπειον γένος, ἐρευνῶντες ἃς πρὸ ἡμῶν ἔχουσι παλαιάς τε καὶ νέας γραφάς[9] (εἰς τὰ ἴδια γὰρ ἦλθεν)[10] εὑρήσουσιν αὐτὸν τὸν λαλοῦντα[11] καὶ παρόντα. 'Εὰν δὲ μὴ θελήσωσιν, ὃ μὴ γένοιτο, ἐρεῖ αὐτοῖς· «Εὑρέ-

---

1. Πρβλ. Γεν. 3,5. 2. Πρβλ. Γεν. 3,23. 3. Πρβλ. Λουκ. 3,7. 4. Πρβλ. Πράξ. 17,27-28. 5. Πρβλ. 'Ησ. 40,10. 6. Πρβλ. 'Εβρ. 4,15. 7. Πρβλ. 'Εβρ. 12,1. 8. Πρβλ. Ρωμ. 11,26. 9. Πρβλ. 'Ιω. 5,39. 10. Πρβλ. 'Ιω. 1,11. 11. Πρβλ. 'Ησ. 52,6.

θην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν[1], ἀλλ' εἰδωλολατρείᾳ τε καὶ ἀγνοίᾳ πεπλανημένοις· ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ ἐπερωτῶσιν».

41. Ἐὰν δέ τις εἴπῃ· «Ἐπειδὴ λέγετε ἄνθρωπον Θεόν, κἂν πάντα ποιήσῃ, οὐ πιστεύω», οὐδὲν ξένον ὁ τοιοῦτος ποιεῖ. Καὶ γὰρ Μωϋσῇ τῷ ἐνδόξῳ προφήτῃ αὐτῶν, οὗ εἰς τὸ πρόσωπον οὐκ ἠδυνήθησαν ἀτενίσαι[2], οὐκ ἐπίστευον οἱ ἄπιστοι ὅτι προφήτης Θεοῦ ἦν, καὶ ἤθελον λιθοβολῆσαι[3]. Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Ναυῆ, ὁ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑποτύπωσιν πᾶσαν ἀναλαβὼν τοῦ λέγοντος· «Ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη»[4], οὐ μόνον ἐπίστευεν αὐτῷ ἀνθρώπῳ Θεοῦ ὄντι, ἀλλὰ καὶ κύριον αὐτὸν ὀνομάζει λέγων· «Κύριέ μου, Μωϋσῆ, κώλυσον αὐτούς»[5]. Διὰ τοῦτο καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐστιν[6]· ὁμοίως καὶ Χαλεὺ[7] καὶ ἄλλοι πολλοὶ εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ δι' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς τοίνυν ὁ λεγόμενος χριστιανός, ἐὰν μὴ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἰδίαν ὅρασιν τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ[8] (καὶ μὴ ὡς ἡ Εὕα ἀπὸ τῶν ἔσω εἰς τὰ ἔξω εἰς ἐπιθυμίαν τῶν ὁρωμένων μετήγαγεν αὐτὴν τὴν ὅρασιν) καὶ διαμείνῃ ὁρῶν τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἐνοικοῦντος Χριστοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου[9], οὐχ ὡς οἱ Ἰουδαῖοι καὶ αὐτὸς τὸν Χριστὸν ἄλλως σταυρώσει; Πᾶν γὰρ κακὸν ποιῶν τις, τὸ πλεῖον, ἀθετῶν τὴν δευτέραν ἐντολήν, καὶ τὴν πρώτην ἀθετήσει, ὡς λέγει· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»[10]. Ἀλλὰ γένοιτο πάντας Ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας καὶ χριστιανοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους σωθῆναι τῷ Κυρίῳ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ—ἔσωσε γὰρ αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ[11] ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ἐχθροῦ—καὶ οὕτως εὑρεθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος[12] ἁγίων ὑμνούντων τὸν ὕψιστον Θεὸν εἰς αἰῶνας αἰώνων».

Καὶ ταῦτα λαλήσας τοῖς ἀδελφοῖς ὁ πατὴρ ἡμῶν Παχούμιος, χαίρων ὅτι οὐκ ἔκρυψεν τὸ τάλαντον[13], ἀνέστη καὶ εὐξάμενος ἀπέλυσεν τοὺς ἀδελφούς, ἀγαλλιωμένους ἐπὶ τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν εἰρημένων· ἀμήν.

---

1. Πρβλ. Ἠσ. 65,1. Ρωμ. 10,20. 2. Πρβλ. Β' Κορ. 3,7. 3. Πρβλ. Ἐξ. 17,4. 4. Πρβλ. Ματθ. 25,32. 5. Ἀριθ. 11,28. 6. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 46,1. 7. Πρβλ. Ἀριθμ. 14,6. 8. Πρβλ. Ρωμ. 7,22. 9. Πρβλ. Φιλιπ. 2,12. 10. Ματθ. 25,40. 11. Ψαλ. 97,1. 12. Πρβλ. Λουκ. 1,70. 13. Πρβλ. Ματθ. 25,25.

ΒΙΟΣ ΕΤΕΡΟΣ*

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΠΑΧΩΜΙΟΥ

1. Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως τὸ ἀληθινόν, ὁ Λόγος τοῦ πάντα κτίσαντος Θεοῦ, εἰδὼς τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀεὶ ἐπὶ τὰ ὀλισθηρὰ τῶν ἁμαρτημάτων κλινομένην βάραθρα, δεικνύς τε τοὺς πολλοὺς τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας περὶ ἡμᾶς οἰκτιρμούς, πρὸς τῷ τέλει τῆς τοῦ Ἀβραὰμ εἰς αὐτὸν εὐαρεστήσεως τῆς ἐπὶ τῇ ὁλοκαρπώσει τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ γεγενημένης καθ' ἑαυτὸν ὤμοσε λέγων· «Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε[1] ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει»· καὶ πάλιν· «Ἐν τῷ σπέρματί σου, φησίν, εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη[2] τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», εἰδὼς ὡς Θεὸς ὅτι περ ἔμελλεν ἡμῖν ἐντεῦθεν τὸ κατὰ σάρκα τῆς τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίας βλαστάνειν μυστήριον. Ταύτην τὴν σωτηρίαν ἐπαγγελίαν ἕκαστος τῶν προφητῶν σαφῶς ἐπιστάμενος καὶ εἰδὼς ὡς ἀδύνατόν ἐστι ψεύσασθαι πώποτε Θεόν[3], πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πάθη τὸν μόνον ἰατρὸν πολυτρόπως ἐκάλει· ὁ δὲ προφθάνων τὰς αἰτήσεις ἡμῶν, ὁ μηδέποτε ἀπωθούμενος τοὺς εἰλικρινῶς ἐκζητοῦντας αὐτὸν[4] ὡς Θεόν, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τὴν ἐπαγγελίαν πεπλήρωκε[5], γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου· παθὼν γὰρ σαρκὶ[6] καὶ διὰ τῆς ὁμοιώσεως τοῦ ἡμετέρου θανάτου νικήσας τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου[7], αὐτὸς μὲν ἔμεινεν, ὅπερ ἦν, ἀπαθὴς τῇ θεότητι, λυτροῦται δὲ ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἀλύτων δεσμῶν τῆς τοῦ ᾅδου τυραννίδος.

2. Πληρώσας οὖν τὴν οἰκονομίαν καὶ δωρησάμενος παντὶ ἔθνει διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας[8] τὴν τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, καὶ πάντων τῇ εἰς αὐτὸν πίστει διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐντολὴν προσερχομένων — φησὶ γάρ· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»[9] — εἰς πᾶσάν τε τὴν γῆν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος αὐξανομένου[10] καὶ πολλῶν εἰς υἱοθεσίαν

---

* Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Fr. Halkin, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 166-271, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων 819 (R. Devreesse), 1589 (C. Giannelli) καὶ 2033 τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ 1453 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Παρισίων (H. Omont), τοῦ 240 Oxoniensis Barocciani (H. O. Coxe), τοῦ 223 Hierosolymitani Sabaitici (Ἀ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως), τοῦ Δ 62 τῆς Ἱ. Μονῆς Μεγίστης Λαύρας Ἁγ. Ὄρους (Σ. Εὐστρατιάδου - Σπ. Λαυριώτου) καὶ τοῦ 633 τῆς Ἱ. Μονῆς Βατοπεδίου τοῦ Ἁγ. Ὄρους (Σ. Εὐστρατιάδου - Ἀρκαδίου Βατοπεδηνοῦ).

1. Γεν. 22,17. 2. Γεν. 22,18. 3. Πρβλ. Ἑβρ. 6,18. 4. Πρβλ. Ψαλμ. 9,11 5. Πρβλ. Ἑβρ. 1,2. 6. Πρβλ. Α' Πέτρ. 4,1. 7. Πρβλ. Ἑβρ. 2,14. 8. Πρβλ. Τίτ. 3,5. 9. Ματθ. 28,19. 10. Πρβλ. Κολ. 1,6.

ἐναγομένων[1], σφόδρα καθ' ἡμῶν ἠγρίαινεν ὁ διάβολος καὶ χαλεπωτέρας τὰς αὐτοῦ μηχανὰς κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ἐπεγείρειν ἐσπούδαζεν, ἐμφράττειν ἡμῖν θρασυνόμενος τὰς πρὸς σωτηρίαν ὁδούς· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἄπρακτος αὐτοῦ τοῖς νήφουσιν ἡ πολύτροπος γίνεται πάλη. Ἐκ συγχωρήσεως γὰρ Θεοῦ εἰς δοκιμὴν πίστεως[2] καὶ ὑπομονὴν ἀθλήσεως τῶν νομίμως τὸν αὐτοῦ ἀγωνίζεσθαι βουλομένων ἀγῶνα[3], ἑλλήνων βασιλέων πανταχοῦ γῆς κατὰ τῶν χριστιανῶν τυραννικῶς διωγμὸν μέγιστον ἐγειρόντων, πολλοὶ μὲν μάρτυρες εὐθὺς διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων βασάνων ἕως θανάτου τῇ εἰς τὸν σωτῆρα Χριστὸν ὁμολογίᾳ ἐμμείναντες ἀνεδείχθησαν καὶ τῶν ἀθανάτων καὶ αἰωνίων ἅμα Πέτρῳ τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπῳ στεφάνων κατηξιώθησαν· ὑπερηύξανε δὲ ὁσημέραι καὶ ἐκραταιοῦτο ἡ εἰς αὐτὸν πίστις ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ νήσῳ, ἐκκλησίαι τε πλεῖσται καὶ εὐκτήριοι πανταχοῦ ἀνυψοῦντο ναοί, ὡς λοιπὸν καὶ μοναστήρια συνίστασθαι καὶ ἀσκητῶν ἁγνείᾳ καὶ ἀποταξίᾳ κτημάτων τὰς ἐρήμους σεμνύνεσθαι.

3. Ἑωρακότες γὰρ οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστοὶ τοὺς τῶν μαρτύρων ἀγῶνας καὶ τὴν γνησίαν αὐτῶν καὶ εἰλικρινῆ περὶ τὸν σωτῆρα Χριστὸν ὁμολογίαν, ἤρξαντο καὶ αὐτοὶ τῇ τοῦ Κυρίου δυναμούμενοι χάριτι τὸν τῶν ἁγίων προφητῶν μεταδιώκειν βίον· περὶ ὧν φησιν ὁ ἀπόστολος τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς[4] ὅτι· «Περιῆγον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος»[5]. Διὰ γὰρ τῆς σοφῆς ἡσυχίας τε καὶ ἀναχωρήσεως καὶ τὴν οἰκείαν ἐκαρπώσαντο σωτηρίαν καὶ πολλοῖς ἑτέροις ὑπόδειγμα τῶν κατὰ Θεὸν κρειττόνων παρείχοντο κατορθωμάτων, πάντων μὲν τῶν γηΐνων καὶ παρερχομένων ἑαυτοὺς γυμνοῦντες, τὴν δὲ τῶν ἀσωμάτων ἐν σαρκὶ ζηλοῦντες πολιτείαν, δι' ἧς ἑαυτοὺς πρὸς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν ἀσκήσει καὶ εὐλαβείᾳ, πραότητί τε καὶ ἀοργησίᾳ προαγαγεῖν προεθυμήθησαν· ὡς ἐν μηδενὶ μὲν ἐλάττους τῶν πρώην ἁγίων φανῆναι, φθάνειν δὲ τοῖς ἀγῶσι καὶ τοὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νομίμως ἀθλήσαντας[6]. Καὶ γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς ἀνενδότως καὶ ἀοράτως πολεμοῦντας ἐχθροὺς γενναίως παραταξάμενοι καὶ τὰς τούτων νικήσαντες δυνάμεις κατὰ τὸν εἰπόντα ὅτι· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις[7], τῶν αἰωνίων καὶ ἀθανάτων κατηξιώθησαν ἀγαθῶν, περὶ ὧν εἴρηται· «Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»[8].

1. Πρβλ. Ἐφ. 1,5. 2. Πρβλ. Ἰακ. 1,9. 3. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,5. 4. Πρβλ. Πράξ. 9,15. 5. Ἑβρ. 11,37-38. 6. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,5. 7. Ἐφ. 6,12. 8. Α' Κορ. 2,9.

4. Ἦν γὰρ ἀληθῶς ὁ τοῦ ἀσκητικωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου βίος κατὰ μίμησιν τοῦ μεγάλου Ἠλιοῦ καὶ Ἐλισσαίου καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τῶν τῆς ἐρήμου πολιτῶν καὶ τῶν οὐρανίων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν ἐραστῶν. Περὶ οὗ καὶ ἐν συγγράμμασι λεπτομερῶς ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος μαρτυρεῖ Ἀθανάσιος, ἄξιος καὶ αὐτὸς τῆς Ἀντωνίου πολιτείας. Ἐν οἷς συγγράμμασι καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν μέμνηται Ἀμοῦν, ὃς καὶ αὐτὸς διὰ τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος τὴν τῶν ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας ἀδελφῶν ἐθεμελίωσεν ἄσκησιν· προσέτι δὲ μνημονεύσας καὶ τοῦ σὺν αὐτῷ Θεοδώρου ἀνδρὸς ἀσκητικωτάτου, ὃς σφόδρα δυνατῶς καὶ λαμπρῶς διὰ τῆς εἰς Χριστὸν τελείας πίστεως καὶ τῆς ἀκροτάτης ἀσκήσεως τὰς πολυτρόπους τοῦ ἐχθροῦ μηχανὰς κατηγωνίσατο. Πανταχοῦ μὲν οὖν ἡ τοῦ Θεοῦ δαψιλῶς ἐξεχύθη χάρις[1] κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἐπεσκέψω τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας αὐτήν»[2]. Ὁ γὰρ εἰρηνοποιὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀντὶ λύπης καὶ στεναγμοῦ χαρὰν ἔδωκε καὶ εὐφροσύνην, καὶ ἀντὶ μερίμνης προσκαίρου ἀγαλλίασιν αἰώνιον παρέσχε τοῖς ἐν ἀληθείᾳ ἐκζητοῦσιν αὐτόν. Ἐκ τούτου μὲν οὖν εἰς πᾶσαν χώραν ἀνεδείχθησαν πατέρες μοναχῶν θαυμάσιοι, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς[3]· ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ Θηβαΐδι μήπω ὄντων πολλῶν μοναχῶν — μετὰ γὰρ τὸν διωγμὸν Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἡ μετάνοια τῶν ἐθνῶν ἐπληθύνθη καὶ τὸ πλήρωμα συνέστη τῆς ἐκκλησίας[4] καὶ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων αὐτοὺς ὁδηγούντων πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὴν τῶν ἀποστόλων διδαχήν, σφόδρα ἐκαρποφόρει.

Ἐν οἷς καὶ Παχώμιός τις καὶ αὐτὸς ἕλλην ἐκ προγόνων ὑπάρχων καὶ διάγων ἐν Θηβαΐδι, ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας ἀξιωθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐγένετο χριστιανός. Οὗτος ἐκ νέας τῆς ἡλικίας ἐπὶ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀσκήσεως ἥλατο μέτρον. Ἀναγκαῖον τοίνυν εἰς δόξαν τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς Θεοῦ ἐκ σκότους εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς[5] καὶ εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων τῷδε τῷ διηγήματι, τὴν ἐκ παιδὸς μερικῶς αὐτοῦ διηγήσασθαι πολιτείαν· ἄξια γὰρ τοῦ τέλους αὐτοῦ καὶ τὰ ἐν τῷ ἑλληνισμῷ τυγχάνει προοίμια.

5. Τοῦτον οὖν συνέβη ποτὲ ἔτι νέον ὑπάρχοντα παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ κατὰ τόπον ποταμοῦ, εἰδωλείου ὄντος ἐκεῖσε, παραγενέσθαι σὺν τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ, ἔθος ἐχόντων αὐτῶν ταῖς τῶν δαιμόνων φαντασίαις θυσιάζειν. Καὶ τοῦ μὲν ἱερέως τὰ τῆς μυσαρᾶς αὐτῶν θυσίας ἐπιτελεῖν ἐθέλοντος, ἄπρακτος αὐτῷ ἡ περὶ ταῦτα σπουδὴ καὶ ἡ τῶν δαιμόνων ἐνέργεια ἦν· ἐπὶ πολὺ δὲ καθ' ὁμοιότητα τῶν θεῶν αὐτοῦ ἀφώνου καὶ αὐτοῦ διαμένοντος καὶ ξενιζομένου ἐπὶ τῇ παντελεῖ τοῦ εἰδώλου ἀφασίᾳ — τὰ γὰρ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν[6]· οὐδὲ γάρ ἐστι πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν—συνεῖδεν ὁ

1. Πρβλ. Ψαλμ. 44,3. 2. Ψαλ. 64,10. 3. Φιλιπ. 4,3. 4. Πρβλ. Ρωμ. 11,25. 5. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,9. 6. Πρβλ. Ψαλμ. 134,17.

μιερεὺς μὴ ἄλλῃ τινὶ αἰτίᾳ ἢ τῇ παρουσίᾳ τοῦ νέου μὴ προσελαύνειν τῷ εἰδωλείῳ τοὺς δαίμονας. Ἤρξατο οὖν ἀναβοᾶν καὶ κράζειν· «Τί τὸν ἐχθρὸν τῶν θεῶν ἐνταῦθα ἠγάγετε; Ἐκδιώξατε αὐτόν». Οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ ταῦτα ἀκούσαντες καὶ θεωροῦντες αὐτὸν διωκόμενον σφόδρα περὶ αὐτοῦ ἐλυπήθησαν, ἅτε ἐχθροῦ φανέντος τῶν λεγομένων θεῶν. Διαλογιζόμενοι δὲ καὶ διαπορούμενοι ἔλεγον ἐν ἑαυτοῖς· «Τί ἂν εἴη τοῦτο»; ὅτι καὶ ἄλλοτε τοῦ οἴνου τῆς σπονδῆς ἀπογευσάμενος παραχρῆμα ἐξήμεσεν αὐτόν. Καὶ μὴ δυνηθέντες διακρῖναι τὸ γεγονὸς ἡσύχασαν, παιδεύοντες αὐτὸν ἐπιμελῶς γράμμασιν αἰγυπτιακοῖς.

6. Τοῦ δὲ μεγάλου Κωνσταντίνου μετὰ τὸν διωγμὸν βασιλεύσαντος καὶ πρὸς τύραννον πολεμοῦντος, ἐκελεύσθησαν κατά τινας ἐπαρχίας πλεῖστοι τῶν νέων κατασχεθῆναι τήρωνες· ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Παχώμιος ἀμφὶ τὸ εἰκοστόν, ὡς διεβεβαιοῦτο, ἐλαύνων ἔτος. Πλεόντων οὖν πάντων ὁμοθυμαδὸν σὺν τοῖς παραλαβοῦσιν αὐτοὺς στρατιώταις, ὥρμισαν ἔν τινι πόλει τῶν Θηβῶν. Ὀψίας δὲ γενομένης, ἰδόντες αὐτοὺς ἀσφαλῶς φρουρουμένους οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες, καὶ ἀκούσαντες τὰ κατ' αὐτοὺς ἄνδρες χριστιανοὶ καὶ ἐλεήμονες, ἐκόμισαν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἅπαντα καὶ παρεμυθήσαντο σφόδρα ὄντας αὐτοὺς ἐν θλίψει μεγάλῃ. «Ἐγὼ δέ, φησίν, ἑωρακὼς τὸ γεγονὸς παρ' αὐτῶν καὶ λίαν ἐπὶ τούτῳ θαυμάσας, ἐμάνθανον παρὰ τῶν συνόντων μοι τοὺς χριστιανοὺς πρὸς πάντας μέν, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τοὺς ξένους, ἐλεήμονας εἶναι καὶ φιλανθρώπους. Πυνθανομένου δέ μου, φησί, τί ἂν εἴη ἡ τῶν χριστιανῶν προσηγορία, ἔλεγον· Ἄνθρωποί εἰσι θεοσεβεῖς, πιστεύοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[1] καὶ πάντας ἀγαθοποιοῦντες ἐλπίζουσι παρ' αὐτοῦ τὸν τῆς ἀνταποδόσεως κομίσασθαι μισθόν». Ταῦτα δὲ αὐτῶν πρὸς αὐτὸν δὴ λεγόντων, φωτισθεὶς τὴν διάνοιαν καὶ θαυμάσας τῶν χριστιανῶν τὴν πίστιν, πυρωθείς τε τὴν καρδίαν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀγαλλιαθεὶς τῷ πνεύματι[2], ὑποχωρήσας μικρὸν καὶ καθ' ἑαυτὸν γενόμενος ἐξέτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· «Κύριε ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν[3], ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου[4] καὶ δωρήσῃ μοι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς θεότητος καὶ λυτρώσῃ με ἐκ τῆς θλίψεως ταύτης, δουλεύσω σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου καὶ κατὰ τὰς ἐντολάς σου πολιτεύσομαι».

7. Οὕτως οὖν εὐξάμενος καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῷ Κυρίῳ δεδωκώς, μετὰ μίαν ἡμέραν ἐξελθὼν ἐκ τῆς φυλακῆς μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ εἰσελθὼν ἐν πλοίῳ ἀπέπλευσεν ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἀγόμενος ἐπ' ἀλλοδαπῆς, εἴ ποτε αὐτῷ ἡδοναὶ σαρκικαὶ ἢ κοσμικῶν τινων ἠνώχλουν ἐπιθυμίαι, σφόδρα ἀπεστρέφετο μνήμῃ τῆς τε εὐχῆς, δι' ἧς φωτισθεὶς τὴν διάνοιαν Χριστὸν ἀνθωμολογήσατο καὶ

---

1. Πρβλ. Ἰω. 3,18. 2. Πρβλ. Λουκ. 10,21. 3. Πρβλ. Πράξ. 4,24. 4. Πρβλ. Α' Βασ. 1,11.

τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης ἐπιφοιτήσεως τῆς θείας χάριτος. Ἠγάπα δὲ τὴν ἁγνείαν σφόδρα καὶ ἐκ νέας τῆς ἡλικίας.

Ὅθεν τοῦ μεγάλου καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου τῇ εἰς Χριστὸν πίστει νικήσαντος τοὺς ὑπεναντίους, ἀπελύθησαν οἱ τήρωνες, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Παχώμιος· ὃς παραχρῆμα ὁρμήσας εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα κατήντησεν εἰς ἐκκλησίαν κώμης λεγομένης Χηνοβοσκεῖα· καὶ κατηχηθεὶς παρὰ ἁγίων ἀνδρῶν ἐβαπτίσθη ἐκεῖ. Ἐν δὲ τῇ νυκτί, ᾗ κατηξιώθη τῶν ἁγίων μετασχεῖν μυστηρίων, ὁρᾷ ἐν τοῖς ὕπνοις οὐρανόθεν δρόσον κατερχομένην καὶ πληροῦσαν αὐτοῦ τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν καὶ εἰς πάχος μέλιτος ἀποτελεσθεῖσαν. Ἤκουσε δὲ καὶ φωνῆς πρὸς αὐτὸν λεγούσης[1]· «Σύνες τὸ γινόμενον, Παχώμιε· ἔσται γάρ σοι τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο τῆς παρασχεθείσης σοι παρὰ Χριστοῦ χάριτος». Ἔνθεν τοίνυν τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ ἐπὶ πλέον τρωθεὶς καὶ κατανυγεὶς περισσῶς προεθυμήθη γενέσθαι μοναχός.

8. Μηνυθέντος δὲ αὐτῷ ἀναχωρητοῦ τινος ὀνόματι Παλάμωνος οἰκοῦντος κατὰ μόνας, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν βουλόμενος εἶναι σὺν αὐτῷ· καὶ φθάσας ἕως τοῦ κελλίου αὐτοῦ πλησιάζοντος τῇ ἐρήμῳ, ἤρξατο κρούειν τὴν θύραν· ὁ δὲ παρανοίξας ἔφη πρὸς αὐτόν· «Τί θέλεις καὶ τίνα ζητεῖς»; Ἦν γὰρ ἐκ τοῦ ἐπὶ χρόνον κατὰ μόνας ἀσκεῖσθαι αὐστηρότερος ὁ γέρων. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Παχώμιος εἶπεν αὐτῷ· «Ὁ Θεός με ἀπέστειλε[3] πρὸς σέ, ἵνα ποιήσῃς με μοναχόν». Λέγει αὐτῷ ὁ γέρων· «Οὐ δύνασαι γενέσθαι μοναχός· οὐ μικρὸν γὰρ πρᾶγμά ἐστι τὸ ἔργον τοῦ μοναχοῦ. Διὸ καὶ πολλοὶ παραγενόμενοι ἐνταῦθα ὀκλάσαντες οὐχ ὑπέμειναν». Λέγει αὐτῷ ὁ Παχώμιος· «Οὐ πάντων ἀνθρώπων αἱ γνῶμαί εἰσιν ὅμοιαι· δέξαι με καὶ ὁ χρόνος σε πληροφορεῖ». Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ γέρων· «Εἶπόν σοι ὅτι οὐ δύνῃ. Ἄπελθε ἀλλαχοῦ καὶ ἄσκησον χρόνον τινά· εἶθ' οὕτως παραγίνῃ καὶ δέχομαί σε. Καὶ γὰρ ἐγώ, φησίν, ἐνταῦθα διάγων σκληρὰν ἄσκησιν ἔχω καὶ οὐδενὸς ἑτέρου χάριτι Θεοῦ μεταλαμβάνω ἢ ἄρτου καὶ ἅλατος· ἐλαίου δὲ καὶ οἴνου παντελῶς ἀπέχομαι· καὶ ἀγρυπνῶν τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς εἰς εὐχὰς καὶ μελέτην λογίων Θεοῦ διατελῶ· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὅλην τὴν νύκτα». Ταῦτα ἀκούσας ὁ Παχώμιος καὶ τῷ αὐστηρῷ τῶν λόγων καταιδεσθεὶς καθάπερ νέος φοιτητὴς τὸν διδάσκαλον, μείζονα προθυμίαν ἔσχεν ἐνδυναμωθεὶς τῇ θείᾳ χάριτι· προθέμενός τε τῇ ψυχῇ πάντα πόνον γενναίως ὑπομένειν ἔφη πρὸς αὐτόν· «Πιστεύω τῷ Κυρίῳ ὅτι παρέξει δύναμιν καὶ ὑπομονήν, ὥστε καταξιωθῆναί με διὰ τῶν σῶν ὁσίων εὐχῶν ἐνταῦθα τελειωθῆναι». Τότε τῷ διορατικῷ ὀφθαλμῷ κατανοήσας ὁ ἅγιος Παλάμων τὴν περὶ τὸ σωθῆναι πίστιν καὶ προθυμίαν τοῦ Παχωμίου, ἀνοίξας τὴν θύραν εἰσεδέξατο αὐτὸν ἐνδύσας τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Καὶ διῆγον λοιπὸν ἀμφότεροι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀσκούμενοι καὶ σχολάζοντες ταῖς προσευχαῖς. Τὸ δὲ ἔργον

1. Πρβλ. Πράξ. 11,7. 2. Πρβλ. Δαν. 9,23. 3. Ἐξ. 7,16.

αὐτῶν[1] ἦν νήθειν τρίχας καὶ ὑφαίνειν σάκκους· ἐργαζόμενοι δὲ ἐκοπίων, κατὰ τὸν ἀπόστολον, οὐχ ἕνεκεν τῆς ἑαυτῶν ἀναπαύσεως οὐδὲ ἕνεκεν χρημάτων συλλογῆς, ἀλλ' εἰς διατροφὴν πτωχῶν[2].

9. Ἐν δὲ τῷ ἀγρυπνεῖν αὐτοὺς καὶ τὰς εὐχὰς ἐκτελεῖν τὰς νυκτερινάς, εἴ ποτε ἔβλεπεν ὅτι βαρεῖται ὁ Παχώμιος τῷ ὕπνῳ, λαμβάνων αὐτὸν ἐξήρχετο σὺν αὐτῷ· καὶ τὴν ἄμμον τοῦ ὄρους εἰς σπυρίδας βάλλοντες, οὕτως μετέφερον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον κενοῦντες αὐτήν, ἐκ τούτου τὸ σῶμα καὶ τὸν βεβαρημένον νοῦν εἰς προσευχὰς νήφειν παρασκευάζοντες. Ἔλεγε δὲ αὐτῷ ὁ γέρων· «Νῆφε, Παχώμιε, μήπως πειράσῃ σε ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν»[3]. Βλέπων δὲ τὴν εἰς πάντα αὐτοῦ ὑπακοὴν καὶ τὴν τῆς ἀσκήσεως προκοπὴν ὁ Παλάμων ἠγαλλιᾶτο σφόδρα καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν[4].

Τῇ δὲ ἁγίᾳ καὶ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα λέγει αὐτῷ· «Ἐπειδὴ ἡ τῶν χριστιανῶν πάντων ἑορτὴ σήμερόν ἐστιν, ἑτοίμασον καὶ ἡμῖν, ἀδελφέ, τὰ πρὸς τὴν χρείαν». Ὁ δὲ προθύμως ποιῆσαι θέλων τὸ κελευσθέν, λαβὼν ἔλαιον ἔβαλεν εἰς τὸ τετριμμένον ἅλας, ὅπερ σύνηθες οὐκ ἦν ποιεῖν τὸν Παλάμωνα· καὶ γὰρ λαμψάνας χωρὶς ἐλαίου καὶ ὄξους ἤσθιεν ἀεί. Ὡς δὲ ἡτοίμασε πάντα, ἔφη ὁ Παχώμιος· «Ἰδοὺ πεποίηκα, πάτερ, ὡς προσέταξας». Πλησιάσας δὲ τῇ τραπέζῃ ὁ γέρων καὶ θεασάμενος τὸ ἔλαιον ἐν τῷ ἅλατι, κρούσας τὸ μέτωπον ἑαυτοῦ μετὰ δακρύων ἔφη· «Ὁ Κύριός μου ἐσταυρώθη, ἠτιμάσθη, ἐρραπίσθη· κἀγὼ ἔλαιον φάγομαι»; Τοῦ δὲ παρακαλοῦντος αὐτὸν μεταλαβεῖν τῶν προκειμένων, οὐκ ἠνέσχετο, ἄχρις οὗ ἤρθη τὸ ἅλας καὶ ἕτερον ἐτέθη. Καθεσθέντων οὖν αὐτῶν φαγεῖν κατὰ τὸ σύνηθες, ὁ Παλάμων τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων ἐποίει, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ[5], ᾧ καὶ ἦν ἀκολουθῶν μετὰ ταπεινῆς καρδίας.

10. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἀγρυπνούντων αὐτῶν καὶ πῦρ αναψάντων, ἀδελφός τις ἔξωθεν παραγενόμενος μεῖναι παρ' αὐτοῖς, ἀναστὰς λέγει τῷ γέροντι· «Εἴ τις ἐν ὑμῖν ἔχει πίστιν, στήτω ἐπὶ τῶν ἀνθράκων τούτων καὶ εἰπάτω κατὰ λέξιν τὴν τοῦ εὐαγγελίου εὐχήν»[6]. Συνεὶς δὲ αὐτοῦ τὸ ὑπερήφανον ὁ Παλάμων ἐπετίμησεν αὐτῷ λέγων· «Παῦσαι τῆς ἀπονοίας σου, ἀδελφέ, καὶ μὴ τοιαῦτα φθέγγου· πεπλάνησαι γάρ». Ὁ δὲ πλέον τυφωθεὶς ἐπέβη μὲν τοῖς ἄνθραξι μὴ ἐπιτραπεὶς παρά τινος· ὁρᾷ δὲ ἐνέργειαν δαιμόνων ἐκ θείας συγχωρήσεως συνεργοῦσαν αὐτῷ πρὸς τὸ μὴ κατακαῆναι αὐτόν. Καὶ τοῦτο πάλιν προσθήκη ἀπονοίας γέγονεν αὐτῷ κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Πρὸς τοὺς σκολιοὺς σκολιὰς ὁδοὺς ἀποστέλλει ὁ Θεός»[7]. Τούτου δὲ γεναμένου καὶ μέλλοντος αὐτοῦ ἔωθεν ἀναχωρεῖν τῆς κέλλης, ὥσπερ

---

1. Πρβλ. Ἐφ. 4,28. 2. Πρβλ. Γαλ. 2,10. 3. Πρβλ. Α' Θεσ. 3,5. 4. Πρβλ. Λουκ. 13,13. 5. Πρβλ. Πράξ. 27,35. 6. Πρβλ. Ματθ. 6,9. 7. Παρμ. 21,8.

ὀνειδίζων αὐτοῖς ἔλεγε· «Ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν»; Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ὁ δαίμων εἰς τέλος ἀπατηθέντα καὶ εὐκόλως αὐτῷ πειθόμενον, σχηματισθεὶς εἰς γυναῖκα εὐειδῆ περιβεβλημένην ἱμάτια λαμπρά, παραγίνεται κρούων τὴν θύραν τοῦ κελλίου αὐτοῦ. Ἀνοίξαντι δὲ αὐτῷ λέγει ὁ δαίμων· «Ἐπειδὴ ὑπὸ δανειστῶν ἐνοχλοῦμαι καὶ δέδοικα μὴ κινδυνεύσω — οὐ γὰρ ἱκανῶ ἀποδοῦναι τὸ χρέος — παρακαλῶ σε, ἐν τῷ κελλίῳ σου δέξαι με. Ὁ Θεὸς γάρ με ἀπέστειλε[1] πρὸς σέ, ἵνα σωθῶ. Ὁ δὲ τῇ πωρώσει τῆς διανοίας αὐτοῦ[2] μὴ δυνηθεὶς διακρῖναι τίς ἐστιν ὁ λαλῶν αὐτῷ, εἰσεδέξατο αὐτήν. Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ δαίμων τὸ πρὸς κακίαν αὐτοῦ ἐπιρρεπὲς ἐπιθυμίαν κακὴν ἐνέβαλεν αὐτῷ. Καὶ ἡττηθεὶς τῷ λογισμῷ προσέθετο τοῦ ἁμαρτῆσαι[3]· ὡς δὲ ἐπλησίασεν αὐτῇ, παραχρῆμα κατέρραξεν αὐτόν· καὶ ἦν ἐπὶ τῆς γῆς ἐρριμμένος, ἄφωνος, ὥσπερ νεκρός. Καὶ δὴ μεθ' ἡμέρας τινὰς αἴσθησιν λαβὼν τῆς ἀνοίας αὐτοῦ παρεγένετο πρὸς τὸν ἅγιον Παλάμωνα, ταῦτα αὐτῷ ἀποδυρόμενος καὶ λέγων· «Οἶδα ὅτι ἐγὼ τῆς ἐμαυτοῦ ἀπωλείας αἴτιος ἐγενόμην· πολλὰ γάρ με ἐνουθέτησας, πάτερ, καὶ οὐκ ἤκουσά σου· διὸ παρακαλῶ ταῖς ὁσίαις ὑμῶν εὐχαῖς βοηθῆσαί μοι τῷ ἐλεεινῷ κινδυνεύοντι ἀναιρεθῆναι ὑπὸ τοῦ δαίμονος». Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος καὶ αὐτῶν ἐκ συμπαθείας δακρυόντων περὶ αὐτοῦ, ἐξαίφνης κυριευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος ἐξεπήδησε τῆς κέλλης, τρέχων διὰ τοῦ ὄρους· καὶ ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος[4] κατήντησεν εἰς πόλιν λεγομένην Πάνος· καὶ οὕτως μετὰ χρόνον παράφρονα γενόμενον ἔρριψεν εἰς κάμινον βαλανείου· καὶ παραχρῆμα καταφλεχθεὶς ἀπώλετο.

11. Ταῦτα ὁρῶν καὶ ἀκούων ὁ Παχώμιος μᾶλλον προσετίθει ἐν τῇ ἀσκήσει· πάσῃ τε φυλακῇ κατὰ τὸ γεγραμμένον τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν τηρεῖν ἐσπούδαζεν, ὥστε τὸν ἀγαθὸν γέροντα θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ μόνον γὰρ τὴν φανερὰν καὶ ἣν ἐξ ἔθους εἶχε σύντονον ἄσκησιν προθύμως ἐπετέλει, ἀλλὰ καὶ τὸ συνειδὸς ἐσπούδαζε κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ διὰ παντὸς ἔχειν καθαρόν[6], προσδοκῶν μεγάλην αὐτῷ ἀποκεῖσθαι ἐν οὐρανοῖς τὴν ἐλπίδα[7]. Οὐδὲ γὰρ ἀναγινώσκων ἢ καὶ ἀποστηθίζων τὰ θεῖα λόγια, ἁπλῶς ἢ ὡς ἔτυχε τοῦτο ἔπραττεν· ἀλλ' ἑκάστην ἐντολὴν ἀκριβῶς διερευνώμενος καὶ ταύτην θεοπρεπῶς ἐκλαμβάνων ταῖς ἀρεταῖς ὁσημέραι προστιθεὶς ἠγωνίζετο, ταπεινοφροσύνῃ μάλιστα καὶ πραότητι καὶ τῇ εἰς Θεὸν καὶ εἰς πάντας ἀγάπῃ διαπρέπων[8] εἰ καί τις ἄλλος.

Ταῦτα δὲ καὶ πολλὰ ἕτερα ἔγνωμεν ἡμεῖς, παρὰ τῶν ἀρχαίων πατέρων τῶν χρόνον ἱκανὸν συναναστραφέντων αὐτοῖς ἀκηκοότες. Ἐξηγεῖτο γὰρ αὐτοῖς πολλάκις τινὰ μετὰ τὰς θείας ἀναγνώσεις πρὸς οἰκο-

1. Πρβλ. Ἐξ. 7,16. 2. Πρβλ. Ἐφ. 4,18. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 77,17.
4. Πρβλ. Λουκ. 8,29. 5. Πρβλ. Παρμ. 4,23. 6. Πρβλ. Πράξ. 24,16.
7. Πρβλ. Κολ. 1,5. 8. Πρβλ. Ἐφ. 4,2.

δομὴν καὶ ὠφέλειαν· ἅπερ πολλὰ ὄντα γραφῇ παραδοῦναι οὐ δεδυνήμεθα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν· οὐ γάρ ἐσμεν ἱκανοὶ πρὸς διήγησιν τηλικούτων ἑαυτοὺς ἐπιδοῦναι κατορθωμάτων.

12. Περὶ δὲ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἔρημος ἦν πλήρης ἀκανθῶν. Πολλάκις γοῦν πεμπόμενος ξύλα ἀναλέξασθαι, εἰκότως ἀνυπόδετος ἤλγει τοὺς πόδας ἐπὶ πολύ, τῶν σκολόπων αὐτῷ πειρομένων· καὶ ὑπέμενε χαίρων, μνημονεύων τῶν ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ τοῦ δεσπότου ἥλων τῶν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αὐτῷ συνηλωθέντων. Ἠσπάζετο δὲ τὴν ἀναχώρησιν καὶ ἡδέως ταῖς ἐρήμοις μᾶλλον ἐνδιέτριβεν, ἱστάμενος εἰς προσευχὰς καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ ῥυσθῆναι αὐτόν τε καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀπὸ πάσης τῆς δολιότητος τοῦ ἐχθροῦ. Οὕτω δὲ ὢν θεοφιλὴς ἐφιλοχώρει ἀεὶ τὴν ἔρημον ἐκείνην. Καί ποτε προβὰς τῆς κέλλης διάστημα ἱκανὸν ἔφθασεν εἰς κώμην τινὰ ἀοίκητον λεγομένην Ταβέννησιν. Καὶ στὰς εἰς προσευχὴν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐπὶ ὥραν πολλήν, ἤκουσε φωνῆς λεγούσης αὐτῷ· «Μεῖνον ἐνταῦθα, Παχώμιε, καὶ ποίησον μοναστήριον· ἐλεύσονται γὰρ πρὸς σὲ πολλοὶ σωθῆναι θέλοντες, οὓς ὁδηγήσεις κατὰ τὸν δοθέντα σοι παρ' ἐμοῦ τύπον». Φαίνεται οὖν αὐτῷ παραχρῆμα ἄγγελος καὶ δίδωσιν αὐτῷ δέλτον, ἐν ᾗ πᾶσα διατύπωσις τῶν μελλόντων πρὸς αὐτὸν φοιτᾶν γεγραμμένη ἐτύγχανε· καθ' ἣν καὶ μέχρι τοῦ νῦν οἱ Ταβεννησιῶται παραλαβόντες παρ' αὐτοῦ πολιτεύονται, τὸ αὐτὸ σχῆμα φοροῦντες, τὴν αὐτὴν διαγωγὴν ἔχοντες· ἐνηλλαγμένων γὰρ τῶν τρόπων καὶ τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἐνδυμάτων, ἐνηλλαγμένους ἔχουσι καὶ τοὺς κανόνας.

13. Διακρίνας τοίνυν ὁ Παχώμιος τῇ τε καθαρότητι τοῦ νοὸς καὶ τῇ θεωρίᾳ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν τὴν μὲν φωνὴν εἶναι θείαν καὶ τὰς διατάξεις θαυμαστάς, ὑπέστρεψε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ διηγήσατο τούτῳ τὴν ἐνεχθεῖσαν αὐτῷ φωνήν, δεόμενος καὶ ἱκετεύων συνελθεῖν αὐτῷ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ μὴ βουλόμενος αὐτὸν λυπῆσαι, ἅτε γνήσιον αὐτοῦ κατὰ Θεὸν ὄντα υἱόν, πεισθεὶς παρεγένετο σὺν αὐτῷ εἰς τὸν ὁρισθέντα τῆς κώμης τόπον. Καὶ οἰκοδομήσαντες κελλίον μικρὸν εἰς τύπον καὶ σχῆμα μοναστηρίου, λίαν ἔχαιρον ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίᾳ. Λέγει οὖν ὁ ἅγιος γέρων τῷ Παχωμίῳ· «Ἐπειδὴ πεπίστευκα παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδόσθαι σοι τὴν χάριν ταύτην, καὶ λοιπὸν μέλλεις ἐνταῦθα διάγειν, δεῦρο ποιησώμεθα διαθήκην, ὥστε μὴ ἀποχωρισθῆναι ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἐφ' ὅσον χρόνον ἐν τῷ παρόντι διατρίβομεν βίῳ, ἀλλ' ἀεὶ καὶ συνεχῶς ἑαυτοὺς ἐπισκέπτεσθαι». Ἤρεσε τοῦτο ἀμφοτέροις, καὶ ἐποίουν οὕτως, ἐφ' ὅσον χρόνον περιῆν ἐν σαρκὶ ὁ ἀληθῶς μακάριος καὶ τέλειος ἀσκητὴς Παλάμων.

Ἐν γοῦν τῷ μεταξὺ πάσχων τὸν σπλῆνα ἐκ τῶν ὑπεράγαν ἀσκήσεων ὁ γέρων εἶχε τὸ σῶμα αὐτοῦ ὅλον ἀσθενές. Ποτὲ μὲν γὰρ ἤσθιε μήτε ὕδατος μεταλαμβάνων, ποτὲ δὲ ἔπινε μὴ ἐσθίων ὅλως. Παρακαλούμενος δὲ ὑπὸ ἀδελφῶν τινων πνευματικῶν ἐλθόντων πρὸς αὐ-

τόν, μὴ πάνυ κατατρύχειν αὐτοῦ τὸ σωμάτιον, ἀλλ' ἐπιμελείας τινὸς ἀξιῶσαι, ἵνα μὴ ἐπὶ πολὺ κατατεινόμενον ἀλγηδόνας αὐτῷ παρέχῃ, μόλις ποτὲ τὰ τῇ νόσῳ ἀνήκοντα πρὸς ὀλίγας τινὰς ἡμέρας μεταλαβεῖν ἐπείσθη. Γνοὺς δὲ καὶ ἐν τούτῳ ὅτι μειζόνως ὁ πόνος ἐπέτεινε, κατέλιπεν ἐκεῖνα τὰ βρώματα, εἰπὼν οὕτως· «Εἰ οἱ μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ κατακοπτόμενοι τὰ μέλη, τὰς κεφαλὰς ἀποτεμνόμενοι, κατακαιόμενοι, τῇ εἰς Θεὸν πίστει ἕως θανάτου ἐνεκαρτέρουν, πῶς ἐγὼ ἐν μικροτάτῳ πόνῳ ῥαθυμήσας ἐμαυτὸν ζημιώσω, καὶ φόβῳ προσκαίρου θλίψεως δειλανδρήσω, καίτοι γε πεισθεὶς καὶ μεταλαβὼν τῶν δοκούντων τὸ σῶμα ἀναπαύειν βρωμάτων καὶ μηδὲν ὀνήσας; Ἀναδραμὼν τοιγαροῦν χρήσομαι τῇ προτέρᾳ ἀσκήσει, ἐν ᾗ ἐστιν, ὡς ἔγω γε πέπεισμαι, πᾶσα ἀνάπαυσις, δι' ἧς καὶ ἰαθήσομαι. Οὐ γὰρ κατὰ ἄνθρωπον ταύτην μετέρχομαι, ἀλλὰ διὰ Θεὸν ἀγωνίζομαι». Οὕτως οὖν ἀνδρείως ἀσκούμενος, μετὰ μῆνα ἡμερῶν ἐνόσησεν ἀρρωστίαν, ἐν ᾗ καὶ ἐπεσκέψατο αὐτὸν ὁ Θεός. Ἐλθὼν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Παχώμιος ἔθαλπεν αὐτόν, τοὺς πόδας αὐτοῦ καταφιλῶν· καὶ κατασπαζόμενος αὐτὸν ὡσανεὶ συντασσόμενος αὐτῷ διελέγετο. Αὐτὸς δὲ κοσμίως συστείλας ἑαυτὸν ἐν γήρει καλῷ ἀνεπαύσατο[1]. Ὁ δὲ Παχώμιος ἐπιμελῶς κηδεύσας αὐτὸν παρέδωκε τὸ σῶμα τῇ γῇ, τῆς ψυχῆς ὑπὸ χοροῦ ἀγγέλων εἰς οὐρανὸν ἀναγομένης. Καὶ οὕτως πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς τὸν ἴδιον τῆς ἀσκήσεως τόπον.

14. Μετὰ οὖν χρόνον τινὰ ὁ κατὰ σάρκα αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἰωάννης, ἀκούσας τὰ κατ' αὐτὸν ἧκεν ἐπιζητήσων αὐτὸν ἐκεῖσε. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν καὶ ἀσπασάμενος λίαν ἐχάρη· ἀφ' οὗ γὰρ φωτισθεὶς τῷ Χριστῷ συνετάξατο καὶ τὸν μονήρη εἵλετο βίον, οὐδέποτε παρεγένετο πρὸς τοὺς ἰδίους. Καὶ τούτου δὲ τὸν αὐτὸν ἐσχηκότος τῷ Παχωμίῳ σκοπόν, ἔμειναν ἀμφότεροι ἐπὶ τὸ αὐτό, τὸν μὲν νόμον τοῦ Θεοῦ διὰ παντὸς μελετῶντες[2], τῶν δὲ ἐπὶ γῆς ἁπάντων οὐδένα ποιούμενοι λόγον. Εἴ τι γὰρ καὶ ἐκ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτῶν ἦν περιττεῦον αὐτοῖς, τοῦτο τοῖς δεομένοις διεδίδουν, θαρροῦντες ὡς, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, οὐ χρὴ αὐτοὺς μεριμνᾶν περὶ τῆς αὔριον[3]. Τοῖς δὲ περιβολαίοις τοσοῦτον ἐπτώχευον, ὡς μηδέποτε φορεῖν ἕτερον λεβίτωνα, εἰ μή ποτ' ἄρα τὸν ῥυπωθέντα σφόδρα πλῦναι ᾑρήσαντο. Ὁ δὲ Παχώμιος ἐνεδιδύσκετο συνεχῶς τὰ τρίχινα εἰς ταπείνωσιν τῆς σαρκός· ἧς ἕνεκα, ἐπὶ πεντεκαιδεκαετῆ χρόνον, μετὰ τὸν πολὺν τῆς ἀσκήσεως καὶ ἀγρυπνίας καὶ τῆς προσευχῆς κόπον, ἐν τῷ μέσῳ τῆς κέλλης ἐκαθέζετο μὴ κλίνων μήτε πρὸς τὸν τοῖχον τὸν νῶτον αὐτοῦ. Θλιβόμενος δὲ λίαν ἔφερε γενναίως, χαίρων τῇ ἐλπίδι[4] τῆς ἀναπαύσεως τῆς μενούσης καὶ ἀποκειμένης αὐτῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς[5]. Ὁρῶν δὲ καὶ ἕτερα πλείονα τῶν ἁγίων πατέρων κατορθώματα, ἔσπευδε καὶ ταῦτα σὺν τῷ ἰδίῳ

---

1. Πρβλ. Γεν. 25,8. 2. Πρβλ. Ψαλ. 118,70. 3. Πρβλ. Ματθ. 6,34. 4. Πρβλ. Ρωμ. 12,12. 5. Πρβλ. Κολ. 1,5.

ἐκτελεῖν ἀδελφῷ εἰς αὔξησιν τῆς ἀρετῆς καὶ σωτηρίαν τῶν οἰκείων ψυχῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ καθισμάτιά τινα ἐποίησαν ἑαυτοῖς. Ἕκαστος γὰρ ἠσκεῖτο κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτῷ μεθ' ὑπομονῆς καὶ τελείας πίστεως.

15. Εἶτα μεμνημένος ὁ Παχώμιος τῆς γενομένης εἰς αὐτὸν ἐπαγγελίας περὶ τῶν μελλόντων σῴζεσθαι δι' αὐτοῦ ἀναριθμήτων ψυχῶν, ἤρξατο ἅμα τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ πλατυτέραν οἰκοδομεῖν τὴν μονὴν πρὸς τὸ τοὺς βουλομένους τῷ βίῳ ἀποτάσσεσθαι καὶ προσέρχεσθαι τῷ Θεῷ[1] ὑποδέχεσθαι αὐτόν. Οἰκοδομούντων δὲ αὐτῶν, ὁ μὲν Παχώμιος τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχων πλατύνειν τὸν τόπον ἐβούλετο, μείζονα ποιούμενος τὴν τοῦ οἴκου περιβολήν. Ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς ἀναχώρησιν μελετῶν ἐστενοχώρει τὸ οἴκημα. Καὶ ἀγανακτήσας ὁ Ἰωάννης, μειζότερος αὐτοῦ ὢν τῇ κατὰ σάρκα ἡλικίᾳ, εἶπε πρὸς αὐτόν· «Παῦσαι περπερευόμενος καὶ πλατύνων ἑαυτόν». Ὁ δὲ ἀκούσας παρωξύνθη μέν, ἅτε παρὰ σκοπὸν ὑβρισθείς, οὐ μὴν ἀντεῖπεν αὐτῷ· ἀλλ' ἤπιος ὢν ἐνεκρατεύσατο. Καὶ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ καταβὰς εἰς τὸ κατώγεον οὗ ἦν ᾠκοδομηκὼς μέρος τοῦ οἴκου, ἤρξατο κλαίειν σφοδρῶς καὶ τῷ Θεῷ ἐν τῇ προσευχῇ ἐξομολογούμενος λέγειν· «Οὐαί μοι ὅτι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔτι ἐστὶν ἐν ἐμοὶ καὶ ἔτι κατὰ σάρκα περιπατῶ[2]· τοσαύτην γὰρ ἄσκησιν ἀναλαβὼν πάλιν τῷ θυμῷ συναρπάζομαι, εἰ καὶ ὅτι ἐπ' ἀγαθῷ. Ἐλέησόν με, Κύριε, ἵνα μὴ ἀπόλωμαι· ἐὰν γὰρ μὴ στηρίξῃς με ἐν τῇ μακροθυμίᾳ σου, εὕρῃ δὲ ἐν ἐμοὶ μέρος τι τῶν αὐτοῦ πράξεων ὁ ἐχθρός, ἔσομαι αὐτῷ ὑποχείριος, καθὼς γέγραπται ὅτι· «Ἐὰν πάντα τὸν νόμον πληρώσῃ τις, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος»[3]. Πιστεύω δὲ ὅτι οἱ πολλοί σου οἰκτιρμοί, Κύριε, βοηθήσουσί μοι· καὶ διδαχθήσομαι πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν τῶν ἁγίων σου τοῖς ἔμπροσθεν μὲν ἐπεκτεινόμενος[4] ἀεί, τῶν δὲ κατόπιν λήθην ποιούμενος. Οἱ μὲν γὰρ ἀπ' αἰῶνος ἅγιοί σου, βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος, κατήσχυναν τὸν ἐχθρὸν καὶ μεγάλως διέλαμψαν. Ἐγὼ δὲ πῶς διδάξω, Κύριε, οὓς καλεῖν ἐπηγγείλω δι' ἐμοῦ εἰς τὴν τῶν μοναχῶν πολιτείαν, μὴ πρότερον νικήσας τὰ πάθη τὰ[5] διὰ τῆς σαρκὸς τῇ ψυχῇ προσπαλαίοντα μήτε τὸν νόμον σου ἀμέμπτως διαφυλάξας; Ἀλλὰ πιστεύω, Κύριε, ὅτι τῆς παρὰ σοῦ συμμαχίας παρούσης μοι, ποιήσω τὰ εὐάρεστα πρὸ ὀφθαλμῶν σου, καὶ συγχωρήσεις μοι πάσας τὰς ἁμαρτίας μου.

16. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα μετὰ κλαυθμοῦ ἐξομολογούμενος, τὴν νύκτα πᾶσαν ἕως ὄρθρου δακρύων διετέλει· καὶ ἀπὸ τοῦ πολλοῦ ἱδρῶτος — θέρος γὰρ ἦν καὶ ὁ τόπος θερμότατος — ὑπὸ τὰς βάσεις τῶν ποδῶν αὐτοῦ ὡς πηλὸς ἀπετελέσθη. Εἰώθει γὰρ ἱστάμενος εἰς προσευχὴν ἐκτείνειν τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ μηδ' ὅλως καθέλκειν αὐ-

---

1. Πρβλ. Ἑβρ. 11,6. 2. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 13. 3. Πρβλ. Ἰακ. 2,10. 4. Πρβλ. Φιλιπ. 3,13. 5. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,11.

τάς, ἀλλὰ τῇ τούτων ἐκτάσει ὡς ἐπὶ σταυροῦ κατατεινόμενος, οὕτω καταπονῶν τὸ σῶμα πρὸς νῆψιν τὴν ψυχὴν ἐπανάγειν. — Τοιοῦτος ὢν καὶ τηλικοῦτος ἐν πολλῇ πραότητι καὶ εἰρηνικῇ καταστάσει συνδιῆγε τῷ ἀδελφῷ· ὃς μετ' οὐ πολύν τινα χρόνον τελευτᾷ. Καὶ κηδεύσας αὐτὸν ἀξίως ὁ Παχώμιος ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς[1] ἐπαγρυπνήσας τε αὐτῷ, τὸ μὲν πνεῦμα αὐτοῦ παρέθετο τῷ Κυρίῳ εἰς ὃν ἐπεποίθει· τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ταφῇ παραδοὺς εἴχετο πάλιν τῆς ἐπιπόνου κατὰ μόνας ἀσκήσεως, ἀγωνιζόμενος ἀκέραιον ἑαυτὸν ἐν παντὶ διαφυλάττειν καὶ πάντα ῥυπαρὸν λογισμὸν ἐπιόντα ἀποκρούεσθαι· ἐμελέτα οὖν ἀεὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, μνήμην λαμβάνων τῆς αἰωνίου κολάσεως[2] καὶ τῶν βασάνων τοῦ αἰωνίου πυρὸς καὶ τοῦ σκώληκος τοῦ ἰοβόλου[3].

17. Ἐν τούτοις δὲ τοῦ Παχωμίου ἀσκοῦντος καὶ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας τὸ μοναστήριον πρὸς ὑποδοχὴν πλείστης ἀδελφότητος οἰκοδομοῦντος, ἤρξαντο οἱ δαίμονες ἀντιπίπτειν αὐτῷ· καὶ τρίζων ὁ μονιὸς ἄγριος κατ' αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας[4], πολλοὺς αὐτῷ ἐκίνει τοὺς πειρασμούς, βλάπτειν[5] ἐπιχειρῶν τὸν ἠσφαλισμένον τῷ τῆς πίστεως θυρεῷ[6]· ἀλλ' αὐτὸς γενναίως φέρων τὰς τοῦ ἐχθροῦ προσβολὰς τὰ ἐκ τῶν γραφῶν κεφάλαια διὰ παντὸς ἀπεστήθιζεν. Εὐχομένου γοῦν αὐτοῦ πολλάκις καὶ μέλλοντος κλίνειν τῷ Θεῷ τὰ γόνατα, λάκκον ὁρᾶσθαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν φαντασίᾳ ἐμηχανῶντο — ἕτοιμοι γάρ εἰσι πρὸς τὰς οὕτω ματαίας καὶ ἀνυποστάτους ἑαυτοὺς μεθορμίζειν εἰκόνας — ὅπως τῷ φόβῳ καὶ τῇ δειλίᾳ συσχεθεὶς μὴ τελέσῃ τὴν εὐχὴν καθαρὰν τῷ Θεῷ[7]· αὐτὸς δὲ τῶν πειραζόντων αὐτὸν τὰς τέχνας χάριτι Θεοῦ συνιεὶς μετὰ πίστεως ἐγονυπέτει, καταισχύνων μὲν τούτους, τὸν δὲ Θεὸν εὐλογῶν. Συνήθειαν δὲ ἔχοντι αὐτῷ πάλιν ἐπέκεινα τῆς μονῆς περὶ τὰ ἐρημότερα μέρη ἀπιέναι εἰς προσευχὴν καὶ οὕτω πάλιν ἐπανέρχεσθαι εἰς τὴν μονήν, πολλάκις ἀναλύοντι ὡσανεὶ ἐμπαίζοντες οἱ σκολιοὶ προέφθανον παρακελευόμενοι ἀλλήλοις ὡς ἐπὶ ἄρχοντος καὶ λέγοντες· «Δότε τόπον τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ». Ὁ δὲ Παχώμιος τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς τὸν σωτῆρα Χριστὸν πεποιθὼς κατεγέλα αὐτῶν, ὡς ἀχρείων κυνῶν ὑλακὴν τὰ τούτων ἡγούμενος παίγνια, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχων ἀδιάλειπτον αὐτοῦ τὸν ἔρωτα.

18. Ὁρῶντες δὲ τὸ γενναῖον τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀκατάπληκτον συναθροίζονται πάλιν ἐπ' αὐτὸν σὺν ταράχῳ πολλῷ· καὶ τοῦ οἰκήματος ἐπιλαβόμενοι σείειν τοῦτο ἐφαντάζοντο, ὡς νομίζειν τὸν ἅγιον ἐκ θεμελίων τὸν τόπον σαλεύεσθαι· αὐτὸς δὲ ἀτρεμὴς ὑπάρχων τὴν πνευματικὴν πάλιν ἀνεκρούετο νευρὰν καὶ μετὰ φωνῆς ἔψαλλε λέγων· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὑρούσαις

1. Πρβλ. Ἐφ. 5,19. 2. Πρβλ. Ματθ. 25,46. 3. Πρβλ. Μάρκ. 9,48. 4. Πρβλ. Μάρκ. 9,18. 5. Πρβλ. Ψαλ. 79,13. 6. Πρβλ. Ἐφ. 6,16. 7. Πρβλ. Ἰώβ 16,17.

ἡμᾶς σφόδρα· διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν»[1]. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, ἐξαίφνης γέγονεν ἡσυχία πολλή· αὐτοὶ δὲ ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον. Καὶ μετ' ὀλίγον, καθάπερ οἱ κύνες ἐλαυνόμενοι ὑποχωροῦσι καὶ πάλιν ἀναιδῶς ἐπέρχονται, οὕτω καὶ ὁ πονηρὸς μετὰ τὴν εὐχὴν καθεσθέντι εἰς ἔργον τῷ μακαρίῳ, εἰς τύπον ἀλεκτρυόνος παμμεγέθους σχηματισθεὶς ἐφώνει σφοδρῶς ἔμπροσθεν αὐτοῦ, συνεχεῖς καὶ ἀγρίας ποιούμενος τὰς φωνάς, ἅμα δὲ καὶ ἐφιπτάμενος αὐτῷ καὶ πικρῶς αὐτὸν πλήσσων τοῖς ὄνυξιν. Ὁ δὲ πάλιν ἐμφυσήσας αὐτῷ καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου ποιήσας, παραχρῆμα ἀφανῆ κατέστησεν αὐτόν. Ἦν οὖν συνιὼν ἐν ἅπασι τὰς τῶν ἐχθρῶν μεθοδείας[2] καὶ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ πλέον νευρούμενος κατὰ τῆς πλάνης αὐτῶν. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀπέσχοντο τοῦ ἁγίου. Ἐπειδὴ γὰρ ἄθραυστος ἦν καὶ λίαν καρτερικὸς πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἑτέρως πάλιν αὐτὸν ἀπατᾶν ἐπεχείρουν. Γενόμενοι γὰρ ὁμοθυμαδὸν πολλοὶ ἐδόκουν τινάσσειν ἔμπροσθεν αὐτοῦ φύλλον δένδρου· καὶ σχοινία παχέα βαστάσαντες ἐδέσμουν, φησί, μετὰ ἀσφαλείας αὐτό· στήκοντες δὲ ἑκατέρωθεν, ἀλλήλους προέτρεπον σύρειν τὸ φύλλον ὡσανεὶ λίθον παμμεγέθη. Τοῦτο δὲ ἐποίουν ἐκλύειν πρὸς γέλωτα τὴν καρδίαν οἰόμενοι τοῦ ἁγίου, ὅπως κἂν ἐν τούτῳ καταικαυχήσωνται αὐτοῦ. Ὁ δὲ Παχώμιος βλέπων τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν ἐστέναξε κατ' αὐτῶν πρὸς Κύριον. Καὶ παραχρῆμα τῇ δυνάμει τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄφαντος αὐτῶν ἡ φάλαγξ γεγένηται.

19. Καὶ καθημένῳ δὲ αὐτῷ πολλάκις φαγεῖν ἢ καὶ εὐχαριστοῦντι τῷ Θεῷ, ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἐν σχήμασι γυναικῶν κάλλει διαφερουσῶν καὶ γεγυμνωμένων καὶ βουλομένων ἀναιδῶς συγκαθεσθῆναι αὐτῷ καὶ τῶν παρακειμένων ἐφάπτεσθαι· καὶ παρηνώχλουν ἐν τούτῳ τὸν γενναῖον ἀθλητήν. Αὐτὸς δὲ τοὺς ἔξωθεν καμμύων ὀφθαλμοὺς[3] τοῖς νοητοῖς ἐνετύγχανε τῷ ἀγωνοθέτῃ καὶ βραβευτῇ Χριστῷ καὶ οὕτως ἀφανεῖς καθίστα τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, μηδὲν κατ' αὐτοῦ τὸ παράπαν ἀνύοντας. Ὁ γὰρ φιλάνθρωπος Κύριος, ὁ λέγων πᾶσι τοῖς εὐθέσι· «Μὴ φοβεῖσθε»[4]· «μεθ' ὑμῶν γάρ εἰμι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»[5], διὰ παντὸς ἐφρούρει αὐτόν.

Καὶ ἄλλοτε δὲ πλεῖστα πειραζομένου αὐτοῦ ὑπ' αὐτῶν καὶ τὸ σῶμα σφοδρῶς αἰκιζομένου καὶ ἀλγοῦντος ἀφ' ἑσπέρας μέχρι πρωΐ καὶ οὐδεμιᾶς παραμυθίας οὔσης αὐτῷ, εἰ μὴ τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης μόνης, ἦλθέ τις αὐτὸν ἐπισκέψασθαι μοναχὸς Ἱερακαπόλλων ὀνόματι· ὃν ἀσπασάμενος καὶ λαλήσας αὐτῷ τὰ πρὸς σωτηρίαν καὶ ὅτι πολλαὶ αἱ μεθοδεῖαι τοῦ διαβόλου, ἤρξατο αὐτῷ καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀνατίθεσθαι καὶ τὰς παρ' αὐτῶν ἐπαχθείσας αὐτῷ δριμυτάτας αἰκίας ἐπὶ λέξεως λέγειν. Πρὸς ὃν ἔφη ὁ μοναχός· «Ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε»[6]·

---

1. Ψαλ. 45,2-3. 2. Πρβλ. Ἐφ. 6,11. 3. Πρβλ. Ἠσ. 33,15. 4. Ματθ. 28,10. 5. Ματθ. 28,20. 6. Πρβλ. Δευτ. 31,6.

εἰδὼς γὰρ ὁ διάβολος ὅτι, ἐάν σε ὀλιγωρήσαντα καταβάλῃ, ἴσως καὶ ἡμᾶς τοὺς κατὰ δύναμιν μιμητὰς τῶν σῶν ἀγώνων ὄντας καὶ μεγίστην ὠφέλειαν παρὰ σοῦ καρπουμένους ὑποχειρίους ἕξει, τούτου χάριν σφοδρῶς ἐπιτίθεταί σοι· ὅθεν τὴν συμμαχίαν τοῦ Κυρίου ἔχων ὑπόμεινον, ὦ πάτερ, ὅπως μὴ καὶ περὶ ἡμῶν λόγον δώσῃς, ὡσανεὶ ἐκ ῥᾳθυμίας ἡττηθεὶς καὶ ὑπόδειγμα γενόμενος ὀλιγωρίας ἡμῖν». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Παχώμιος πλέον ἐνεδυναμώθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐδέετο αὐτοῦ μὴ χωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων ποτέ· καὶ δὴ συνεχῶς ἤρχετο πρὸς αὐτόν. Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ συνήθως παραγενόμενος πρὸς αὐτὸν ὁ Ἱερακαπόλλων καὶ ὀλίγας ἡμέρας αὐτῷ συνδιαγαγὼν τελευτᾷ κατὰ τὴν τοῦ Παχωμίου εὐχὴν ἐν γήρει καλῷ[1] καὶ ἀσκήσει τελείᾳ· καὶ θάπτεται ὑπὸ τῶν ἁγίων τοῦ πατρὸς χειρῶν, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς[2] τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντος.

20. Τοσαύτην δὲ πρὸς Θεὸν ἐκέκτητο παρρησίαν καὶ οὕτω μέγας ἦν ἐν τῇ πίστει, ὡς πολλάκις πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων[3], καὶ ἀβλαβῆ διαμένειν. Καὶ κροκοδείλοις δὲ ἐν ποταμοῖς συνεχῶς πρὸς τὸ περᾶν ἐχρῆτο, μετὰ πάσης αὐτὸν διαπορθμεύουσι τῆς ὀξύτητος. Εὐχαριστῶν τοίνυν ἐφ' οἷς αὐτὸν ὁ δεσπότης Χριστὸς ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων διετήρει δυνάμεων, ηὔχετο λέγων· «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὅτι οὐ παρεῖδες τὴν ταπείνωσίν μου[4], οὔτε συνεχώρησας τὴν ἀσθένειάν μου πλανηθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, συγκαταβαίνων μου τῇ ἀγνοίᾳ καὶ διδάσκων με τὸ θέλημά σου. Ἐγὼ μὲν γάρ εἰμι ταπεινὸς καὶ ἄφρων· αὐτὸς δὲ συνέτισάς[5] με πρὸς τὸν φόβον σου, δέσποτα».

Πάλιν δὲ ὁρῶν τὴν τῶν δαιμόνων ἀνένδοτον προσβολὴν ἐπὶ πλεῖστον αὐτῷ γινομένην, ὡς γενναῖος καὶ τέλειος ἀγωνιστὴς τῆς ἀληθείας ᾐτεῖτο παρὰ Κυρίου ἀπωσθῆναι τὸν ὕπνον ἀπ' αὐτοῦ, πρὸς τὸ αὐτὸν νύκτα τε καὶ μεθ' ἡμέραν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ ἄυπνον διαμένοντα δυνηθῆναι τροπώσασθαι τοὺς ὑπεναντίους κατὰ τὸ γεγραμμένον ὅτι· «Οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείπωσιν· ἐκθλίψω αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου, καὶ περιέζωσάς με δύναμιν εἰς πόλεμον»[6]. Ἐχαρίσθη οὖν αὐτῷ τὸ αἴτημα τοῦτο· καὶ τὸν ἀόρατον ὡς ὁρῶν διὰ παντὸς ἐκαρτέρει[7]· τά τε λόγια αὐτοῦ ἀδιαλείπτως μελετῶν[8], πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας ἵστατο γενναίως· εὐχὴ δὲ ἦν αὐτῷ συνεχὴς τὸ γενέσθαι ἐπ' αὐτῷ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ καὶ μὴ ἔχειν πρὸς αὐτὸν ἔννοιάν τινα τῶν κοσμικῶν φροντίδων.

21. Καὶ δὴ μετὰ χρόνον τινὰ ἀγρυπνοῦντι αὐτῷ καὶ τὸ αὐτὸ προσευχομένῳ ὤφθη ἄγγελος παρὰ Κυρίου λέγων[9] πρὸς αὐτόν· «Παχώμιε». Ὁ δὲ εἶπεν· «Τί, κύριέ μου»; Καί φησιν ὁ ἄγγελος· «Τὸ θέλη-

---

1. Πρβλ. Α' Παραλ. 29,28. 2. Πρβλ. Ἐφ. 5,19. 3. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 4. Πρβλ. Ψαλ. 30,8. 5. Πρβλ. Ψαλ. 15,7. 6. Ψαλ. 17, 38-40. 7. Πρβλ. Ἑβρ. 11,27. 8. Πρβλ. Ψαλ. 118,148. 9. Πρβλ. Κριτ. 13,3. 10. Πρβλ. Πράξ. 9,10.

μα τοῦ Θεοῦ ἐστι διακονεῖν αὐτῷ καὶ ἀποκαταλλάσσειν τῷ Θεῷ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος»[1]. Τρὶς δὲ τοῦτο εἰπὼν ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Εὐχαριστήσας οὖν τῷ Θεῷ ὁ Παχώμιος καὶ πληροφορηθεὶς ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὸν γενομένῃ πάλιν ὀπτασίᾳ ἤρξατο ὑποδέχεθαι τοὺς ἐκ μετανοίας προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ[2]· Καὶ μετὰ δοκιμασίας πολλῆς ἐδίδου αὐτοῖς τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, ἀπαγορεύων μὲν αὐτοῖς τὰ τοῦ βίου, προβιβάζων δὲ κατὰ μέρος αὐτοὺς ἐν τῇ ἀσκήσει. Καὶ πρῶτον μὲν παρῄνει αὐτοὺς παντὶ τῷ κόσμῳ ἀποτάξασθαι, εἶτα καὶ τοῖς ἰδίοις[3], κατὰ δὲ τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἑαυτοῖς, ἵν' οὕτω δυνηθῶσι καὶ τὸν σταυρὸν τὸν ἑαυτῶν βαστάσαντες τῷ σωτῆρι ἀκολουθῆσαι. Αὐτοὶ δὲ συνεχῶς διδασκόμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἐκαρποφόρουν κατὰ τὰς γραφὰς ἀξίως τῆς κλήσεως[4], ὁρῶντες αὐτὸν ἐν γήρει μάλιστα μακρῷ μὴ μόνον ἐν τῇ ἐπιπόνῳ ἀσκήσει ἑαυτὸν κακουχοῦντα, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσαν τὴν φροντίδα τῆς μονῆς δι' ἑαυτοῦ ποιεῖσθαι σπουδάζοντα. Ἦν γὰρ ἰδεῖν τὸν γέροντα προθύμως ἑτοιμάζοντα αὐτοῖς κατὰ τὴν ὥραν συνερχομένοις πρὸς ἑστίασιν τὴν τράπεζαν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ κήπῳ λάχανα σπείροντα καὶ ταῦτα δι' ἑαυτοῦ ποτίζοντα, καὶ τῷ κρούοντι τὴν θύραν ἑτοίμως προσαπολογούμενον, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπηρετοῦντα καὶ διαναπαύοντα, καὶ ἐν πᾶσι τούτοις ὑπόδειγμα κάλλιστον τοῖς μαθηταῖς γινόμενον. Προθυμούμενος γὰρ τοὺς νεωστὶ τῇ ἀσκήσει προσελθόντας καὶ μήπω τοιαύτην διάκρισιν ἔχοντας ὥστε δύνασθαι θεοπρεπῶς δουλεύειν ἑαυτοῖς, ἀμερίμνους αὐτοὺς πάντων τῶν τοιούτων περισπασμῶν πρῶτον καθιστῶν ἔλεγεν αὐτοῖς· «Ἐν ᾧ ἐκλήθητε τέως, ἀδελφοί, πρῶτον ἀγωνίσασθε· ψαλμοὺς μελετᾶν, εἶτα τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων βιβλίων μαθήματα, ἐξαιρέτως δὲ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. Οὕτω γὰρ δουλεύων τῷ Θεῷ καὶ ὑμῖν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐντολήν, κἀγὼ ἀναπαύσομαι, καὶ ὑμεῖς τέλειοι γενήσεσθε τὰς θείας μανθάνοντες ἐντολάς».

22. Ἦν δὲ τὰ ὀνόματα τῶν πρώτως προσελθόντων αὐτῷ Ψενθαῆσις καὶ Σουροῦς καὶ Ὦψις. Λαλῶν οὖν αὐτοῖς συνεχῶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ[5] πολλὰ ὠφέλει αὐτοὺς εἰς ζῆλον ἔργων ἀγαθῶν ἐνάγων αὐτούς. Ὁρῶντες γὰρ ἐκεῖνοι καὶ αὐτὴν τὴν σιωπὴν τοῦ ἁγίου πρᾶξιν ἀρετῆς καὶ λόγον οὖσαν, ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· Ἐπλανώμεθα ἡμεῖς νομίζοντες πάντας τοὺς ἁγίους ἀτρέπτους καὶ ἁγίους γεγενῆσθαι καὶ μὴ αὐτεξουσίους πεποιῆσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ πάλιν τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὴ ἰσχύειν ἐκ μεταβολῆς ἐναρέτως ζῆν, διὰ τὸ οὕτως καὶ τούτους ἐκτίσθαι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁρῶμεν δὲ σαφῶς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ νῦν μάλιστα ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τούτου, ὅτι ἐξ ἑλλήνων γονέων ὑπάρχων εἰς τοσαύτην θεοσέβειαν ἤλασεν, ὡς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐξανύειν αὐτόν. Ὅθεν σαφῶς ἀποδέδεικται ὅτι

---

1. Πρβλ. Πράξ. 9,10. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 7,25. 3. Πρβλ. Λουκ. 14,26. 27. 4. Πρβλ. Ἐφ. 4,1. 5. Πρβλ. Πράξ. 16,32.

καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ βουλόμενοι δυνάμεθα ἀκολουθῆσαι αὐτῷ, καθὼς καὶ αὐτὸς ἐπακολουθεῖ τοῖς ἁγίοις τοῖς πρὸ αὐτοῦ. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γεγραμμένον· «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»[1], τὸ αὐτεξουσίως καταλιπόντας τὰ πονηρὰ προσδραμεῖν τῷ ἀγαθῷ. Συναποθάνωμεν τοίνυν, ἵνα καὶ συνζήσωμεν[2] τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ, ὅτι ὀρθῶς ἡμᾶς εἰς τὴν ζωὴν ὁδηγεῖ». Καὶ προσελθόντες τῷ Παχωμίῳ λέγουσιν αὐτῷ· «Διὰ τί κοπιᾷς μόνος εἰς τὰ ἔργα τῆς μονῆς, πάτερ»; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· «Τίς ζεύγνυσι ζεῦγος αὐτοῦ πρὸς ἐργασίαν, καὶ ἀθρόον ἐπιτίθεται αὐτῷ ἢ παραβλάπτει αὐτό, ὥστε ἀτονῆσαν καταπεσεῖν; Καὶ οὐχὶ πρότερον διαβαστάζει αὐτό, εἶθ' οὕτως, ἐπὰν συνηθίσῃ, ἐπιτηδείως κέχρηται αὐτῷ πρὸς ἐργασίαν τελείαν; Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον δεῖ καὶ ἡμᾶς τῇ ἱκανότητι, ᾗ ἱκάνωσεν ἡμᾶς ὁ Χριστός[3], ἀγωνίζεσθαι σὺν ὑμῖν πρὸς στηριγμὸν ὑμέτερον, ἀγαπητοί. Ὁ δὲ οἰκτίρμων Κύριος, ὁ ἀεὶ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν[4], στηρίξει τὰς καρδίας ὑμῶν[5], καὶ ἐν ὑπομονῇ ἐπιτελοῦντας ὑμᾶς τὸ ἀγαθὸν τελειώσει· ὥστε καὶ ἄλλους ὁρῶντας ὑμῶν τὴν κατὰ Θεὸν ἐνάρετον πολιτείαν, ἐπισυναχθῆναι, τοὺς δυναμένους ἀντιλαβέσθαι μου περὶ τὰς μερίμνας τῆς μονῆς». Κανονίζει τοίνυν αὐτοῖς τύπους τινὰς καὶ παραδόσεις ψυχωφελεῖς, τὸ ἔνδυμα εὐτελές, τὴν τροφὴν σύμμετρον καὶ τὴν πρὸς τὸν ὕπνον ἀνάπαυσιν εὐσχήμονα.

23. Βουλήσει δὲ τοῦ πάντας εἰς σωτηρίαν καλοῦντος[6] καὶ αὐξάνοντος Θεοῦ, συνῆλθον καὶ ἄλλοι πρὸς αὐτὸν βουλόμενοι ἀσκεῖσθαι σὺν αὐτῷ. Ἐν οἷς καὶ Πέκουσος καὶ Κορνήλιος καὶ Παῦλος καὶ Παχώμιος ἕτερος καὶ Ἰωάννης καὶ ἄλλοι πλείους, τῆς ὑγιαινούσης καὶ ὀρθῆς πίστεως[7] αὐτοῦ τὴν διδαχὴν ἀκηκοότες. Ταύτῃ τοίνυν τοὺς δυναμένους ἀντέχεσθαι αὐτῶν εἰς φανερὰς μερίμνας τοῦ μοναστηρίου κατέστησε. Καὶ ἐν ὀλίγῳ ἐπληθύνθησαν οἱ ἀδελφοί, ὡς εἶναι αὐτῶν τὸν ἀριθμὸν ὑπὲρ τοὺς ἑκατόν.

Ὅτε δὲ ἔδει αὐτοὺς ἅμα αὐτῷ τῶν ἀθανάτων μυστηρίων μεταλαβεῖν, μετεκαλεῖτο πρεσβύτερον ἕνα τῶν πλησιοχώρων καὶ οὕτως ἐπετέλει τὴν πνευματικὴν ἑορτήν. Οὔτε γὰρ ἠνείχετο ἐν αὐτοῖς εἶναί τινα χειροτονίας ἠξιωμένον. Ἔλεγε δὲ ἀγαθὸν εἶναι μᾶλλον καὶ σφόδρα λυσιτελοῦν τοῖς μοναχοῖς τὸ μὴ ζητεῖν τιμὴν ἢ ἀρχὴν ἢ δόξαν, μάλιστα ἐν κοινοβίῳ, μήπως ταύτης ἕνεκα τῆς ἀφορμῆς ἔρεις καὶ ζῆλοι καὶ διχοστασίαι γένωνται. «Ὃν τρόπον γάρ, φησί, σπινθὴρ πυρὸς ὁ σμικρότατος ἐμπεσὼν εἰς ἅλωνα, εἰ μὴ θᾶττον σβεσθείη, παντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ πολλάκις τοὺς καρποὺς ἀπόλλυσιν· οὕτως καὶ λογισμὸς φιλαρχίας ἤτοι κλήρου τοῖς μοναχοῖς ἐμπεσών, ἐὰν μὴ τάχιον ἀπο-

1. Ματθ. 11,28. 2. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,11. 3. Πρβλ. Β' Κορ. 3,5-6. 4. Πρβλ. Λουκ. 1,48. 5. Πρβλ. Α' Θεσ. 3,13. 6. Πρβλ. Α' Τιμ. 2,4. 7. Πρβλ. Τίτ. 2,2.

σβεσθῇ, τὸν πολὺν τῆς ἀσκήσεως εὐκόλως προσλυμανεῖται πόνον. Δεῖ δὲ μᾶλλον, ἔφη, ἐπιεικῶς ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ κοινωνεῖν· τοῦτο γὰρ καὶ συμφέρει τοῖς μοναχοῖς. Ἐὰν δέ τινα εὕρωμεν τῶν μοναχῶν πάλαι ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων χειροτονίαν δεξάμενον, τοῦτον προσλαμβάνειν λειτουργὸν τῆς ἱερατείας δεῖ ταύτης. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ παλαιᾷ πᾶς ὁ λαὸς Λευῖται ἐτύγχανον. Ἄλλως δὲ καὶ τὸν τυπούμενον ἐκ τῶν ἔξωθεν ἐνταῦθα ἱερουργεῖν, οὐκ ἐξουθενήσομεν ὡς φίλαρχον ἢ ὡς ἑαυτῷ τὴν ἱερωσύνην περιποιήσαντα· πῶς γὰρ ὃν ἑκουσίως προειλάμεθα ἢ καὶ προσεκαλεσάμεθα; Λογιζώμεθα δὲ μᾶλλον αὐτὸν ὡς πατέρα, ἅτε καὶ ἐν τούτῳ ὑπήκοον καὶ μιμητὴν τῶν ἁγίων γεγονότα, ἐὰν ἀμέμπτως μάλιστα τύχοι ἐκτελῶν τῷ Θεῷ τὴν λειτουργίαν. Εἰ δὲ καὶ ἔν τινι παραπτώματι ὡς ἄνθρωπος παρ' ἡμῶν ὑποπτευθῇ, οὐχ ἡμέτερον κρίνειν αὐτόν· ὁ γὰρ Θεὸς δίκαιος ὢν ἔθετο τῶν τοιούτων κριτὰς τοὺς τῶν ἁγίων ἀποστόλων μιμητάς, τοὺς δυναμένους τὰ πνευματικὰ διακρίνειν δικαίᾳ κρίσει. Ἡμᾶς δὲ συμπαθεῖς καὶ οἰκτίρμονας πρὸς ἀλλήλους βούλεται γίνεσθαι ὁ ἡμέτερος δεσπότης, εὐχομένους ἀεὶ τῷ Θεῷ καὶ ζητοῦντας παρ' αὐτοῦ τὸ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν»[1]. Τούτων οὕτω καλῶς παρ' αὐτοῦ λεγομέμένων τε καὶ πραττομένων, εἴ ποτε συνέβη κληρικὸν πρὸς αὐτὸν παραγενέσθαι εἶναι σὺν αὐτῷ θέλοντα, τῇ μὲν ἀξίᾳ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα ὑπετάττετο αὐτῷ ὁ Παχώμιος, κἀκεῖνος δὲ πάλιν κατὰ τοὺς τῆς ἀσκήσεως κανόνας μιμητὴς τῶν ἀδελφῶν γενόμενος ἑκουσίως ἑαυτὸν ὑπερεκπερισσοῦ ταπεινοῦν ἐσπούδαζε.

24. Συμπαθὴς δὲ ἦν ὁ ἅγιος καὶ φιλάδελφος, εἰ καί τις ἄλλος· τοῖς μὲν γὰρ γέρουσι καὶ ἀσθενέσι περὶ τὸ σῶμα λίαν συνέπασχε, τοῖς δὲ νέαν ἄγουσι τὴν ἡλικίαν συγκαταβαίνων ᾤκτειρεν αὐτούς, ἐν ἅπασι κηδόμενος τῶν ψυχῶν αὐτῶν σφόδρα. Προκοπτόντων δὲ τῇ πίστει καὶ αὐξανομένων τῶν ἀδελφῶν εἰς πλῆθος μέγιστον, πολλοὶ ζηλωταὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνεδείκνυντο[2]. Ἔταξεν οὖν τινας πάλιν ἐξ αὐτῶν τοὺς ὀφείλοντας ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτοῦ εἰς περιποίησιν τῶν ἐπισυναγομένων ψυχῶν. Πολλῶν γάρ, ὡς εἴρηται, συνερχομένων πρὸς αὐτὸν καὶ διαφόρως ἐν τοῖς πνευματικοῖς προκόπτειν ἀγωνιζομένων, πολλή τις ἦν ἡ διαφορὰ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς πολιτείας αὐτῶν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πατὴρ ἐν ἅπασιν ὑπὸ τῆς χάριτος ὁδηγούμενος ἑκάστῃ πολιτείᾳ τύπους καὶ μέτρα καὶ κανόνας ἐδίδου· τοῖς μὲν γὰρ ἦν ἡ διὰ χειρῶν ἐργασία πρὸς διατροφήν, τοῖς δὲ ἡ πρὸς διακονίαν τῆς κοινῆς ἀδελφότητος λειτουργία. Καὶ ἕκαστος πρὸς τὸν κανόνα τὸν δεδομένον αὐτῷ, οὐ κατὰ τὰς αὐτὰς μέντοι ὥρας διαιτώμενοι, ἀλλ' ἕκαστος κατὰ τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐγκράτειαν ἤσκει. Οἰκονόμον μὲν οὖν περὶ τῆς χρείας τῆς σωματικῆς τῆς εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς ξένους, καὶ δευτερεύοντα τούτῳ κατέστησε. Πάντας δὲ αὐτοὺς ἑτοίμους πρὸς πᾶσαν ὑπα-

---

1. Ματθ. 6,13. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. 3,13.

κοὴν εἶναι παρεκάλει. Μὴ ἔχειν δὲ θέλημα καρδίας ἴδιον ἐν μηδενὶ διεκελεύετο, ἵν' οὕτως καρποφορῶσι τῷ Θεῷ[1] μᾶλλον καὶ μὴ ἑαυτοῖς. Ἀσχολουμένου δὲ αὐτοῦ ἢ καὶ ἀπόντος πολλάκις, ὁ δευτερεύων ἦν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν διαταγὴν τῆς μονῆς, ἐκτός τινος ὑψηλοφροσύνης καὶ καυχήματος, ἐν ταπεινοφροσύνῃ πολλῇ εἰς οἰκοδομὴν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν πάντα διατυπῶν καὶ πράττων, ἕως ἂν πάλιν πρὸς αὐτοὺς ὁ πατὴρ παρεγένετο. Οὕτω δὲ τῆς ἀδελφότητος κηδόμενος λίαν ἔχαιρεν ἐπὶ τῇ τούτων προκοπῇ.

25. Μετὰ δέ τινα χρόνον ἐν νῷ λαβὼν τοὺς πτωχοὺς τοὺς πλησίον ποιμαίνοντας καὶ λογισάμενος ὑστερεῖσθαι τούτους τῆς τε κοινωνίας καὶ τῆς διδαχῆς τῆς κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν γινομένης, ἐβουλεύσατο γνώμῃ Ἀπρίωνος τοῦ τῆς Τεντύρων ἐπισκόπου ἐκκλησίαν αὐτοῖς οἰκοδομῆσαι ἐν αὐτῇ τῇ πτωχῇ καὶ ἐρήμῳ κώμῃ αὐτῶν, ὅπως κατ' αὐτὴν συνερχόμενοι τῆς θείας διδασκαλίας ἀπολαύσωσι. Μὴ ὄντος δὲ ἔτι τοῦ συνάγειν ὀφείλοντος, αὐτὸς κατὰ τὴν ὥραν τῆς συνάξεως μετὰ καὶ ἄλλων ἀδελφῶν ἀπιὼν ἀνεγίνωσκεν αὐτοῖς τὰς θείας γραφάς, διὰ τὸ μηδέπω τετυπῶσθαι αὐτοῖς ἀναγνώστην. Καὶ τὰ πρὸς τὰς χρείας δὲ τοῖς παραβάλλουσι ξένοις αὐτὸς ἐδίδου, ἄχρις οὗ κατέστη πρεσβύτερος ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ. Τοσαύτην δὲ εἶχεν εὐλάβειαν καὶ αἰδῶ ἀναγινώσκων, οὕτω τε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν καρδίαν κατεσταλμένην, ὡς βλέποντας τοὺς κοσμικοὺς ἄγγελον αὐτὸν Θεοῦ καὶ οὐκ ἄνθρωπον ἡγεῖσθαι ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀναστρεφόμενον. Ὅθεν πολλοὶ προθυμίαν ἐλάμβανον τοῦ γίνεσθαι χριστιανοὶ καὶ πιστοί. Καὶ γὰρ καὶ φιλάδελφος ἦν καὶ φιλάνθρωπος ἐπὶ τοσοῦτον ὡς πολλάκις ὁρᾶν τοὺς ἀνθρώπους τῇ πλάνῃ τοῦ Σατανᾶ ἐξακολουθοῦντας καὶ μὴ σεβομένους τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ στενάζειν καὶ δακρύειν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν, ἐπιποθεῖν τε τὴν αὐτῶν σωτηρίαν.

26. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦρχε τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκοπῆς ὁ ἁγιώτατος Ἀθανάσιος. Ὃς σπουδὴν ἔχων τὰς τῆς ἄνω Θηβαΐδος καὶ Συήνης ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐποπτεῦσαι καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ταύτας στηρίξαι, παρέπλεε τὴν Ταβέννησιν. Γνοὺς δὲ ὁ Παχώμιος ἐξῆλθε σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει ψυχῆς μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων[2] τὸν τοῦ Θεοῦ ὑποδέξασθαι ἀρχιερέα. Ἦν δὲ ὄχλος περὶ αὐτὸν πολὺς ἀδελφῶν δοξαζόντων τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Παχώμιος οὐκ ἐφανέρου ἑαυτόν, ἀλλ' ἦν ὑποστελλόμενος καὶ κρυπτόμενος ἐν τῷ πλήθει τῶν ἀδελφῶν. Ὁ γὰρ τῆς Τεντύρων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος παρεκάλει τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον περὶ αὐτοῦ λέγων· «Ἔχω πατέρα μοναχῶν ἐν τοῖς ὑπ' ἐμὲ τόποις, ἄνδρα θαυμαστὸν καὶ μέγαν καὶ ἀληθινὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον. Διὸ ἱκετεύω τὴν σὴν ἁγιωσύνην καταστῆσαι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν μοναχῶν, λαβόντα τὸ τῆς ἱερωσύνης δῶρον». Τούτου οὖν

1. Πρβλ. Ρωμ. 7,4. 2. Πρβλ. Ἐφ. 5,19.

χάριν ἣν ὑποστελλόμενος ὁ γέρων καὶ κρυπτόμενος ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ἕως ὅτου παρῆλθεν ὁ Ἀθανάσιος. Ἀκούων δὲ τὸν κατὰ Θεὸν αὐτοῦ ζῆλον καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, καὶ τοὺς διωγμοὺς οὓς ἕνεκα τοῦ σωτῆρος ἐν τῇ πίστει τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ὑπέμεινε, καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τὴν πρὸς πάντας μέν, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς, σφόδρα ἔχαιρε. Καὶ τοῦτον μὲν ἠσπάζετο δοξάζων τὸν Θεόν.

27. Τὸν Ὠριγένην δὲ ὡς βλάσφημον καὶ ἀποστάτην σφόδρα ἐμίσει καὶ ἐβδελύσσετο. Ὃς πρὸ Ἀρείου καὶ Μελετίου ὑπὸ Ἡρακλᾶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου τῆς ἐκκλησίας ἐρρίφη. Οὗτος γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις συντάγμασι τὰ δοκοῦντα πιθανὰ τοῖς τῆς θείας γραφῆς ὀρθοῖς λόγοις ὥσπερ τινὰ δηλητήρια φάρμακα συνάψας, εἰς ἀπώλειαν τῶν ἁπλουστέρων πολλὰς βίβλους συνεφόρησε· καὶ καθάπερ οἱ ἰατροὶ τὰ πικρότατα φάρμακα μέλιτι ἀνακιρνῶντες οὕτω τοῖς κακοσίτοις προσφέρουσι, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ αὐτὸς συσκιάσας τὴν ἑαυτοῦ πλάνην τοῖς ἀσθενεστέροις μετέδωκε. Τοῖς γοῦν ἀδελφοῖς σφόδρα ἐνετείλατο μὴ μόνον μὴ ἀναγνῶναι τὰ Ὠριγένους ληρήματα, ἀλλὰ γὰρ μήτε ἑτέρων ἀναγινωσκόντων τολμᾶν ἀκούειν. Ὅθεν λέγεται βιβλίον αὐτοῦ ποτε εὑρηκέναι καὶ παραχρῆμα εἰς ὕδωρ ἐμβαλεῖν οὕτω φήσαντα· «Εἰ μὴ ᾔδειν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γεγραμμένον ἐν αὐτῷ, ἄρα ἂν ἔκαυσα τὰς βλασφημίας καὶ φλυαρίας αὐτοῦ». Οὕτως ἦν τῶν μὲν καλῶν ἐραστὴς καὶ ζηλωτής, ἀποστρεφόμενος δὲ τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς καὶ χαίρων ἀεὶ καὶ εὐφραινόμενος ἐπὶ τῇ τῶν ὀρθοδόξων πίστει καὶ προκοπῇ. Καὶ γὰρ αὐτὸν τὸν σωτῆρα ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ἐκκλησίας δι᾽ αὐτῶν ὁρᾶν ἐδόκει.

Εἴ ποτε δέ τινας ἐν οἱῳδήποτε λόγῳ ἢ πράγματι καταλαλοῦντας αὐτῶν ἐπήκουεν, οὐ μόνον οὐκ ἠνείχετο, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπηλλοτριοῦτο ἀπ᾽ αὐτῶν ὡς ἀπὸ ὄφεων[1] συνεχῶς ἐπᾴδων αὐτοῖς τὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ καὶ λέγων· «Τὸν καταλαλοῦντα λάθρᾳ τῶν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον[2]. — Οὐδεὶς γάρ, φησίν, ἀγαθὸς προφέρει τι πονηρὸν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ[3], μάλιστα κατὰ πατέρων ἁγίων», ἀναμιμνήσκων τούτους ἀεὶ ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων γραφῶν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἀγανάκτησιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐκ τῆς καταλαλιᾶς τῆς κατὰ Μωσέως παρὰ τῆς Μαριὰμ γενομένης[4]. Καὶ ἦν εὐθὴς καὶ ὠφέλιμος πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

28. Ἀκούσασα δὲ καὶ ἡ κατὰ σάρκα αὐτοῦ ἀδελφὴ τὴν οὕτως εἰσάγαν ἐνάρετον πολιτείαν αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμοῦσα τὸν ἴδιον ἀδελφὸν θεάσασθαι, ἦλθεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Γνοὺς δὲ αὐτῆς τὴν παρουσίαν ἀπέστειλε τὸν τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου ἐγκεχειρισμένον ἀδελφὸν εἰπεῖν αὐτῇ· «Ἰδοὺ ἤκουσας περὶ ἐμοῦ ὅτι ζῶ· ἄπελθε οὖν καὶ μὴ λυπηθῇς, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε. Εἰ δὲ βούλει καὶ σὺ τοῦτόν μου ζηλῶσαι τὸν

---

1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 21,2. 2. Ψαλ. 100,5. 3. Πρβλ. Λουκ. 6,45.
4. Πρβλ. Ἀριθμ. κεφ. 12.

βίον πρὸς τὸ εὑρεῖν ἡμᾶς ἔλεος παρὰ Κυρίου[1], σκέψαι· καὶ ἐὰν ἔσται σοι αἱρετόν, ποιοῦσί σοι κελλίον οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τὸ δύνασθαί σε καθ' ἑαυτὴν ἡσυχάζειν. Ἴσως δὲ καλέσει Κύριος καὶ ἄλλας σὺν σοὶ καὶ σωθήσονται κἀκεῖναι διὰ σοῦ. Οὐδεμίαν γάρ, φησίν, ἄλλην ἄνεσιν ἔχει ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς πλὴν τοῦτο· ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ». Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν δεξαμένη ἐδάκρυσε· καὶ κατανυγεῖσα ἐπέδωκε[2] τὴν καρδίαν αὐτῆς πρὸς τὸ σωθῆναι. Μαθὼν δὲ ὁ Παχώμιος τὴν προθυμίαν αὐτῆς, δοξάσας τὸν Θεὸν διετάξατο τοῖς εὐλαβεστέροις τῶν ἀδελφῶν ποιῆσαι αὐτῇ ἀπὸ διαστήματος τῆς μονῆς μικρὸν ἀσκητήριον. Ταύτης δὲ κατὰ Θεὸν ἀγωνιζομένης συνῆλθον καὶ ἄλλαι· καὶ πληθυνομένων αὐτῶν μήτηρ ὑπῆρχεν αὐτῶν, διδάσκουσα ταύτας καὶ δεικνῦσα αὐταῖς πάσας τὰς πρὸς σωτηρίαν ὁδούς. Πέτρον δέ τινα εὐλαβῆ καὶ σφόδρα πρεσβύτην τῇ ἡλικίᾳ ἐπέταξεν εἰς τὸ ἐπισκέπτεσθαι αὐτάς. Ἦν γὰρ σὺν τῇ ἀπαθείᾳ καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τὸ γεγραμμένον ἅλατι ἠρτυμένος[3] λίαν δὲ σεμνοὶ σὺν τῇ διανοίᾳ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπῆρχον αὐτῷ. Πολλάκις γοῦν ἱστάμενος ὡμίλει ταῖς ἀδελφαῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν. Καὶ κανόνας δὲ γράψας ὁ Παχώμιος ἀπέστειλεν αὐταῖς, ὅπως κατὰ τοὺς αὐτοὺς στοιχειωθεῖσαι τῆς κατὰ Θεὸν ἔχωνται πολιτείας.

29. Εἰ δέ τις τῶν ἀδελφῶν ἔχων ἰδίαν αὐτοῦ ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ ἤθελεν ἐπισκέψασθαι αὐτήν, συναπέστελλε τούτῳ ἕνα τῶν γηραλέων καὶ πνευματικῶν ἀδελφῶν· καὶ οὕτω πρότερον τῇ ἡγουμένῃ, ἔπειτα παρούσης αὐτῆς καὶ τῶν προεχουσῶν τῆς ἀδελφότητος, συνετύγχανε τῇ γνωρίμῃ ὁ ἀδελφὸς μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας, οὔτε κομίζων τι αὐτῇ, οὔτε λαμβάνων τι παρ' αὐτῆς· οὔτε γὰρ εἶχον ἴδιόν τι· ἀλλ' ἤρκει ἀμφοτέροις ἡ μνήμη μόνη καὶ ἡ ἐλπὶς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν[4]. Εἰ δέ ποτε καὶ οἰκοδομῆς ἕνεκα ἢ ἄλλης χρείας ἔχρῃζον τῶν ἀδελφῶν, ἐπιστήμονά τινα καὶ εὐλαβῆ μεταξὺ καὶ ἄλλων ὁμοίως ἔπεμπεν ἐπὶ τούτῳ· καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ ἐσθίειν ἀνέκαμπτον ἐν τῇ μονῇ, μηδεμιᾶς τὸ σύνολον τροφῆς ἢ ποτοῦ ἐκεῖσε μεταλαμβάνοντες. Καὶ τελειουμένης δὲ ἀδελφῆς, συνάγονται μέχρι νῦν οἱ ἀδελφοὶ κατά τινα ὡρισμένον τόπον· καὶ οὕτω ψαλλόντων αὐτῶν, αἱ λοιπαὶ κατὰ τὸ ἕτερον μέρος, ἐνταφιάσασαι ταύτην καλῶς, τιθέασιν ἐν τῷ μέσῳ· εἶθ' οὕτως λαμβάνοντες οἱ ἀδελφοὶ μετὰ σεμνῆς ψαλμῳδίας θάπτουσιν αὐτὴν ἐν τῷ ὄρει μετ' εὐλαβείας πολλῆς καὶ φόβου Θεοῦ, ὡς προσήκει δούλοις Χριστοῦ.

30. Ταύτης τῆς διαγωγῆς πάντη τε καὶ πανταχοῦ διαβοωμένης καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Παχωμίου πρὸς ἅπαντας φθάνοντος, πολλοὶ μὲν ἐδόξαζον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· οὐκ ὀλίγοι δὲ πάλιν κατεφρόνουν τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καὶ τῷ μονήρει προσῄεσαν βίῳ.

1. Πρβλ. Β' Τιμ. 1,18. 2. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 39,5. 3. Πρβλ. Κολ. 4,6. 4. Πρβλ. Ἑβρ. 10,1.

Ἐν οἷς καὶ Θεόδωρός τις ὡς ἐτῶν δεκατεσσάρων, χριστιανῶν γονέων ὑπάρχων καὶ λίαν περιφανῶν. Οὗτος γάρ, ἑορτῆς οὔσης ἑνδεκάτῃ τοῦ τυβὶ μηνός, θεασάμενος τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν θαυμαστὴν καὶ μεγάλην οὖσαν καὶ ἐν τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν εὐθηνουμένην, κατενύγη τὴν καρδίαν[1] θείᾳ χάριτι. Καί φησι πρὸς ἑαυτόν· «Τί ὠφελοῦμαι ἢ κερδαίνω ὁ ἄθλιος ἐγώ, εἰ ἀπολαύσας τῶν προσκαίρων καὶ ἡδέων τοῦ παρόντος βίου τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀποτύχω[2]; Οὐδεὶς γὰρ ἐν ἀπολαύσει τούτων γενόμενος τῆς αἰωνίου δόξης μετασχεῖν ἠδυνήθη». Καὶ στενάξας ἐπὶ τούτοις εἰσῆλθεν εἴς τι τῆς οἰκίας μέρος ἀπόκρυφον· καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον μετὰ δακρύων ἔλεγε· «Κύριε ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης[3], σὺ γινώσκεις ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς σῆς ἀγάπης προετίμησα· διὸ ἱκετεύω σε, δέσποτα, ὁδήγησόν με[4] πρὸς τὸ σὸν θέλημα, καὶ φώτισόν μου[5] τὴν ψυχήν, ἵνα διὰ παντὸς αἰνῶ καὶ δοξάζω σε».

31. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, ἐπέστη αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· καὶ ἀτενίσασα ὁρᾷ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ δακρύοντας, καί φησι πρὸς αὐτόν· «Τίς σε ἐλύπησε, τέκνον, καὶ ἐχωρίσθης ἀφ' ἡμῶν, καὶ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε»[6]; Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτήν· «Ἄπελθε, μῆτερ, καὶ μεταλάβετε τροφῆς· ἐγὼ γὰρ νῦν ἐσθίειν οὐ βούλομαι». Καὶ οὐκ ἠνέσχετο αὐτῆς. Καὶ ἐν τῇ διατριβῇ δὲ ἀπερχόμενος ἐνήστευεν ἕως ἑσπέρας· πολλάκις δὲ καὶ τὰς δύο συνάπτων, τῶν πολυτελῶν βρωμάτων ἐπὶ ἔτη δύο ἑκουσίως ἀπείχετο ἑαυτὸν ἐθίζων πρὸς τελείαν ἄσκησιν. Λαβὼν δὲ κατὰ νοῦν εἰσελθεῖν ἐν μοναστηρίῳ, ἀνεχώρησε τῶν ἰδίων, πάντων αὐτῶν λήθην ποιησάμενος. Καὶ εὑρὼν ἀδελφοὺς εὐλαβεῖς διαγωγὴν ἔχοντας καλὴν ᾤκησε σὺν αὐτοῖς. Καθεσθέντων δὲ τῶν μοναχῶν μετὰ τὴν ἑσπερινὴν εὐχὴν καὶ μελετώντων πρὸς ἑαυτοὺς τὰς θείας γραφάς, ἤκουσεν ἑνὸς αὐτῶν διαλεγομένου περὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, καὶ τὴν λύσιν ἄγοντος ἐπὶ τῶν δύο λαῶν καὶ λέγοντος ὅτι· «Ἡ μὲν ἔξω σκηνὴ ὁ πρῶτός ἐστι τῶν Ἰουδαίων λαός, τὰ δὲ ἅγια τῶν ἁγίων κλῆσίς ἐστιν ἡ τῶν ἐθνῶν, μυστικωτέραν ἔχουσα καὶ ἐνδοξοτέραν τὴν εἴσοδον· ἀντὶ γὰρ θυσίας ζῴων καὶ θυμιατηρίου καὶ τραπέζης καὶ κιβωτοῦ ἐχούσης τοὺς τοῦ μάννα ἄρτους καὶ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου καὶ ὅσα ὑπῆρχεν ἐκεῖ καὶ ἀντὶ τοῦ φωτὸς τῆς λυχνίας καὶ τοῦ ἱλαστηρίου ὤφθη ἡμῖν ὁ Θεὸς Λόγος ἐν τῇ αὐτοῦ ἐνανθρωπήσει φωτίσας ἡμᾶς φῶς γνώσεως[7] καὶ ἱλασμὸς γενόμενος τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων»[8]. Ἐπιλύσαντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ ταῦτα τοῖς συγκαθεζομένοις αὐτῷ ἀδελφοῖς, ὁ αὐτὸς πάλιν ἔφη· «Τὴν ἐπίλυσιν ταύτην παρὰ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου μεμάθηκα, τοῦ καὶ συνάξαντος τοὺς ἐν Ταβεννήσει ἀδελφοὺς προκό-

1. Πρβλ. Πράξ. 2,37. 2. Πρβλ. Λουκ. 9,25. 3. Δαν. (Σουσάν. κατὰ Θεοδοτίωνα στ. 42) ἢ (Δαν. 13,42). 4. Πρβλ. Ψαλ. 24,5. 5. Ἐνθ' ἀν. 12,4. 6. Πρβλ. Λουκ. 2,48. 7. Πρβλ. Ἑβρ. κεφ. 9. 8. Πρβλ. Α' Ἰω. 2,2.

πτοντας ἐν Κυρίῳ. Πιστεύω δὲ ὅτι συγχώρησίς μοι ἁμαρτιῶν παρὰ Κυρίου γενήσεται, ὅτι ἐμνήσθην ἀνδρὸς δικαίου κατὰ τὴν ὥραν ταύτην». Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θεόδωρος ἐπυρώθη τὴν καρδίαν καὶ εἶπε· «Κύριε ὁ Θεός, εἰ ἔστι τοιοῦτος ἀνὴρ ἅγιος ἐπὶ γῆς, καταξίωσόν με τοῦτον ἰδεῖν καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτῷ εἰς πᾶσαν ἐντολήν, ὅπως κἀγὼ σωθῶ καὶ ἄξιος γένωμαι ὧν ἐπηγγείλω τοῖς ἀγαπῶσί σε ἀγαθῶν»[1]. Ταῦτα λέγων συνείχετο τοῖς δάκρυσι, λίαν ἔρωτι θείῳ τρωθεὶς τὴν ψυχήν.

32. Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς παρεγένετο πρὸς αὐτοὺς Πεκύσιός τις, ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ χριστιανικώτατος, γηραιὸς πάνυ, ἐπισκεψόμενός τε αὐτοὺς καὶ μαθεῖν βουλόμενος, ὅπως διάγουσιν. Ἠξίου οὖν τὸν ἄνδρα Θεόδωρος λαβεῖν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ· ὁ δὲ μηδὲν ὑπερθέμενος, παραλαβὼν ἦγεν αὐτόν. Καὶ φθάσας κατὰ τὸν τόπον τῷ Κυρίῳ προσεκύνησε λέγων· «Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεός, ὅτι ταχύνας ἐπήκουσάς μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐπλήρωσας τὸ αἴτημά μου ὃ ᾐτησάμην παρὰ σοῦ»[2]. Συντυχὼν δὲ καὶ τῷ Παχωμίῳ ὁ Θεόδωρος ἤρξατο κλαίειν σφοδρῶς πρὸς ταῖς θύραις καὶ τοῖς δάκρυσι καταβρέχειν τὸ πρόσωπον· καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ πατὴρ λέγει αὐτῷ· «Μὴ κλαῖε[3], τέκνον· κἀγὼ γάρ, εἰ καὶ ἁμαρτωλός εἰμι, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἀναδέδεγμαι»[4]. Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἰσήγαγεν αὐτὸν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Θεασάμενος δὲ τοὺς ἀδελφοὺς ἐφωτίσθη τὴν διάνοιαν· καὶ ζῆλον θεοσεβείας ἐδέξατο αὐτοῦ ἡ ψυχή, καὶ προϊὼν ἐπλεόναζε ταῖς κατὰ Θεὸν ἀρεταῖς· συνετὸς γὰρ ὑπάρχων καὶ λόγιος, ὑπακοὴν ἐκέκτητο μεγάλην τε καὶ θαυμαστὴν Θεοῦ τοῦ μεγαλοδώρου τῇ χάριτι· νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ ἐπιμόνῳ προσευχῇ προσεδρεύων οὐκ ἐπαύετο, ἐφιέμενος ἀεὶ τῶν μειζόνων χαρισμάτων[5]· πολλῶν γὰρ λυπουμένων παράκλησις ἦν καὶ διορθωτὴς τῶν ὁπωσοῦν πταιόντων. Ὁρῶν δὲ αὐτοῦ διαλάμπουσαν τὴν ἄσκησιν, σφόδρα αὐτὸν ἠγάπησεν ὁ Παχώμιος καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

33. Ἀκούσασα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ὅτι ἐκεῖσε διάγει, καταλαμβάνει τὸ μοναστήριον, ἐπιφερομένη ἐπιστολὰς ἐπισκόπων κελευούσας αὐτὸν ἀποδοθῆναι αὐτῇ τὸν ἑαυτῆς παῖδα. Ἥτις ξενισθεῖσα παρὰ τῷ προσπελάζοντι τῇ μονῇ ἀσκητηρίῳ τῶν γυναικῶν, ἀπέστειλε τὰς ἐπιστολὰς τῷ Παχωμίῳ, δεομένη ἐπιτρέψαι αὐτῇ θεάσασθαι αὐτῆς τὸν υἱόν. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸς τὸν Θεόδωρον, λέγει αὐτῷ· «Ἀκήκοα, τέκνον, ὅτι ἡ μήτηρ σου παρεγένετο ἐνταῦθα ἰδεῖν σε θέλουσα· καὶ ἰδοὺ ἐπιστολὰς ἡμῖν ἐνήνοχεν ἐπισκόπων. Ἄπελθε οὖν, πληροφόρησον αὐτὴν καὶ μάλιστα διὰ τοὺς ἐπιστείλαντας ἡμῖν ἁγίους ἄνδρας». Ἔφη αὐτῷ ὁ Θεόδωρος· «Πληροφόρησόν με, πάτερ, ὅτι ἐὰν αὐτὴν ἴδω μετὰ τὴν τοσαύτην γνῶσιν, οὐκ ἀπαιτηθήσομαι παρὰ

1. Πρβλ. Ἰακ. 2,5. 2. Πρβλ. Α' Ἰω. 5,15. 3. Πρβλ. Λουκ. 7,13. 4. Πρβλ. Ἰω. 5,36. 6,28. 5. Πρβλ. Α' Κορ. 12,31.

τοῦ Κυρίου λόγον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, διὰ τό με καταλιπεῖν αὐτὴν καὶ πάλιν εἰς πρόσκομμα τῶν ἀδελφῶν συντυγχάνειν αὐτῇ. Εἰ γὰρ οἱ πρὸ τῆς χάριτος υἱοὶ Λευῒ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς ἠγνόησαν[1], ἵνα τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ φυλάξωσι[2], πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ ὁ χάριτος ἀξιωθεὶς τοσαύτης, γονεῖς ἢ γένος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ προτιμῆσαι οὐκ ὀφείλω. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος· 'Ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος»[3]. Ἔφη αὐτῷ ὁ Παχώμιος· «Εἰ ἐδοκίμασας, τέκνον, μὴ συμφέρειν σοι, οὐκ ἀναγκάζω ἐγώ· τοῦτο δὲ τῶν τελείως ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ ἐστὶ καὶ ἀπαρνησαμένων ἑαυτοὺς παντελῶς[4]. Δεῖ γὰρ τοὺς μοναχοὺς τὰς μὲν ἀνωφελεῖς κοσμικὰς συντυχίας φεύγειν, τοὺς δὲ μέλη ὑπάρχοντας τοῦ Χριστοῦ[5] καὶ πιστεύοντας πάντας ἐξ ἴσης καὶ ἀγαπᾶν καὶ προσίεσθαι. Εἰ δέ τις προσπαθείᾳ τινὶ κοσμικῇ κατεχόμενος λέγει ὅτι· σάρξ μού εἰσι[6] καὶ ἀγαπῶ αὐτούς, ἀκουέτω τῆς γραφῆς λεγούσης· ᾧ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται»[7]. Μὴ βουληθέντος οὖν αὐτοῦ ὀφθῆναι τῇ μητρί, ἔκρινε κἀκείνη μεῖναι ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ παρὰ ταῖς ἐν Χριστῷ παρθενευομέναις ἀδελφαῖς, λογισαμένη ὅτι πάντως, εἰ βουληθείη Θεός, «ὄψομαι αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν κερδανῶ ἕνεκεν αὐτοῦ». Οὕτω δύναται καὶ τὸ κατὰ Θεὸν αὐστηρόν, εἰς δόξαν Θεοῦ γινόμενον, ὠφελείας πρόξενον τοῖς προστυγχάνουσι γίνεσθαι, εἰ καὶ πρὸς βραχὺ δοκεῖ λυπηρὸν εἶναι.

34. Ὥσπερ δὲ τὸν σπουδαῖον τοῦτον εἰς ζῆλον τῶν βουλομένων τὰ καλὰ μιμεῖσθαι εἰς μέσον ἠγάγομεν, οὕτω καὶ τῶν ῥαθύμων δίκαιον μνημονεῦσαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἀκουόντων. Τινὲς γὰρ τῶν ἀδελφῶν σαρκικὸν ἔχοντες φρόνημα[8] καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον μὴ ἀποδυσάμενοι[9] λίαν ἐλύπουν τὸν ἅγιον. Πολλάκις γοῦν αὐτοῖς τὴν ψυχωφελῆ προσάγων παραίνεσιν ἤνυε μὲν πλέον οὐδέν· ἀθυμῶν δὲ καὶ σφόδρα ἀδημονῶν, ἀπιὼν κατ' ἰδίαν προσηύχετο τῷ Θεῷ ὑπὲρ αὐτῶν λέγων· «Ὁ Θεός, σὺ ἐνετείλω ἡμῖν τοὺς πλησίον ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτούς[10]· ἐπεὶ οὖν ἔγνως μου τὴν προθυμίαν καὶ τὴν πρόθεσιν, ἱκετεύω σε μὴ παριδεῖν τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἐλεῆσαι αὐτοὺς καὶ δοῦναι τὸν φόβον σου εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, τοῦ εἰδέναι σε καὶ δουλεύειν σοι ἐν ἀληθείᾳ[11] καὶ καθαρότητι βίου, ὅπως ἂν καὶ αὐτοὶ τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα γνησίαν ἔχωσιν· ὅτι λίαν ὀδυνᾶταί μου ἡ ψυχὴ καὶ πάντα μου τὰ αἰσθητήρια ἀλγοῦσι περὶ αὐτῶν». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἡσύχασε. Μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας συνιδὼν ὅτι οὐδὲ μετὰ τὴν εὐχὴν βελτίους ἐγένοντο, πάλιν στὰς προσηύξατο· καὶ κανόνα τινὰ τῆς τε εὐχῆς καὶ τῆς ἄλλης αὐτῶν διαγωγῆς δέδωκεν αὐτοῖς, ἵνα κἂν ὡς οἰκέται εὐγνώμονες τὴν σύνταξιν πληροῦντες, κατὰ μικρὸν ἐναγόμενοι,

1. Πρβλ. Ἐξ. 32,27. 2. Πρβλ. Δευτ. 33,9. 3. Πρβλ. Ματθ. 10,37. 4. Πρβλ. Ματθ. 16,24. 5. Πρβλ. Ἐφ. 5,30. 6. Πρβλ. Γεν. 37,27. 7. Β' Πέτρ. 2,19. 8. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 9. Πρβλ. Κολ. 3,9. 10. Πρβλ. Λευιτ. 19,18. 11. Πρβλ. Τωβ. 14,7.

οὕτω διατεθῶσιν ἐν παρρησίᾳ. Οἱ δὲ πάλιν ὡς εἶδον ὅτι οὐ συγχωροῦνται τῷ ἰδίῳ ἐξακολουθεῖν θελήματι, πνεύματι δειλίας[1] ἐπλανήθησαν· καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω[2], τὴν ἄκραν αὐτοῦ πολιτείαν τεθηπότες. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, καθαρὰ λοιπὸν ἡ ποίμνη ἐγένετο· καὶ μειζόνως προέκοπτον ἐν τῇ ἀσκήσει αὐτῶν, ὡς σῖτος καλὸς ἐν ταῖς χώραις θάλλων, τῶν ζιζανίων ἐκριζωθέντων. Ταῦτα δὲ διεξῆλθον δι' ἀμφοτέρων δεῖξαι βουλόμενος ὅτι ὥσπερ οὐδὲν βλάπτει τοὺς κοσμικούς, εἰ προσέχοιεν, τὸ αὐστηρὸν τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὠφελεῖ, οὕτως οὐδὲν ὀνίνησι τοὺς μοναχοὺς οὔτε εὐχὴ οὔτε συγκατάβασις πατέρων, εἰ ῥᾴθυμοι ἐν αὐτοῖς εἶεν.

35. Καί τις ὁμολογητὴς Διονύσιος τοὔνομα, οἰκονόμος τῆς ἐκκλησίας Τεντύρων, φίλος ὑπάρχων τοῦ Παχωμίου, ἀκούσας παρά τινων ὅτι τοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων μοναστηρίων πρὸς αὐτὸν παραγινομένους οὐ συγχωρεῖ συνδιατρίβειν τοῖς μετ' αὐτοῦ οὖσιν ἀδελφοῖς, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ τόπῳ πρὸς ταῖς θύραις τοῦ μοναστηρίου καταμένειν, σφόδρα λυπηθεὶς παρεγένετο πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐπιπληκτικώτερον διαλεγόμενος ἔλεγεν· «Οὐ καλῶς ποιεῖς, ἀββᾶ, μὴ τὴν αὐτὴν διάθεσιν πρὸς πάντας ἔχων τοὺς ἀδελφούς». Ὁ δὲ μετὰ πολλῆς τῆς μακροθυμίας ἐνεγκὼν τὴν βαρεῖαν ἐπιτίμησιν, ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· «Οἶδεν ὁ Θεὸς τὴν πρόθεσίν μου, καὶ ἡ πατρική σου διάθεσις ἐπίσταται ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησα ψυχὴν λυπῆσαι ἢ παριδεῖν. Πῶς οὖν τολμῆσαι εἶχον νῦν τοῦτο πρᾶξαι καὶ παροξῦναι τὸν Κύριόν μου κατ' ἐμοῦ διαρρήδην βοῶντα· ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε[3]; Δέξαι οὖν με πληροφοροῦντά σε πάτερ· οὐ γὰρ ὡς ἐξουθενῶν τοὺς ἐνταῦθα παραγινομένους τοῦτο ἐποίησα· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κοινόβιον πολλοὺς τοὺς νεήλυδας ἔχει διάφορα τὰ ἤθη ἔχοντας καὶ μήπω ἐπισταμένους μήτε αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ, ἐν οἷς εἰσι καὶ παιδία ἐν ἁπλότητι τοσαύτῃ ὄντα ὡς μὴ εἰδέναι δεξιὰν αὐτῶν ἢ ἀριστεράν[4], ἡγησάμην λυσιτελέστερον εἶναι τοὺς ἀδελφοὺς ἰδιάζοντας διάγειν καὶ τοὺς παραγινομένους ὡσαύτως καθ' ἑαυτούς. Τοῦτο δὲ τιμὴν μᾶλλον ἡγοῦμαι εἶναι τοῖς παραβάλλουσιν ἡμῖν πατράσι καὶ ἀδελφοῖς, τὸ τῇ μὲν ὥρᾳ τῆς προσευχῆς συνάγεσθαι μεθ' ἡμῶν, μετὰ δὲ ταῦτα ἕκαστον τὸν ὡρισμένον αὐτῷ καταλαμβάνειν τόπον καὶ τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, ἐμοῦ δηλαδὴ διὰ τὸν Θεὸν ἐξυπηρετουμένου ταῖς χρείαις αὐτῶν». Ταῦτα ἀκούσας παρ' αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος ἀπεδίδου μᾶλλον αὐτῷ, γινώσκων αὐτὸν κατὰ Θεὸν πάντα διαπράττεσθαι· καὶ λίαν ἡσθεὶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀπολογίᾳ, χαίρων τὰ οἰκεῖα κατέλαβε.

36. Γυνὴ δέ τις τῶν ἐκεῖσε πολιτευομένων, αἱμορροοῦσα καὶ πολὺν χρόνον τούτῳ τῆς ἀσθενείας τῷ πάθει κατεχομένη, μαθοῦσα περὶ τοῦ Παχωμίου ὅτι τε θεοσεβής ἐστι καὶ πολιτείαν ἄγει θαυμα-

---

1. Β' Τιμ. 1,7. 2. Ἰω. 6,66. 3. Ματθ. 25,40. 4. Πρβλ. Ἰωνᾶ 4,11.

στὴν καὶ ὅτι φίλον γνήσιον ἔχει τὸν Διονύσιον, ἠξίου τὸν ἄνδρα κατελεῆσαι αὐτὴν καὶ ὡσανεὶ προφάσεως ἀναγκαίας ἕνεκα μεταστείλασθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν ἅγιον· ὃς τὴν ἱκεσίαν τῆς γυναικὸς παραχρῆμα δεξάμενος μετεκαλέσατο αὐτόν. Παραγενόμενος δὲ καὶ ἀσπασάμενος μετὰ τὴν εὐχὴν τὸν Διονύσιον, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκαθέσθη ἅμα αὐτῷ. Ὀλίγα δὲ τοῦ Διονυσίου πρὸς τὸν ἅγιον Παχώμιον διαλεγομένου, ἡ γυνὴ τῇ προθυμίᾳ νευρωθεῖσα καὶ πιστεύσασα τῷ εἰπόντι· «Θάρσει, θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε»[1], ἠρέμα ἐκ τῶν ὄπισθεν αὐτῷ πλησιάσασα καὶ ἀψαμένη[2] τοῦ κουκουλίου τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, παραχρῆμα ἰάθη. Καὶ πεσοῦσα ἐπὶ πρόσωπον ἐγονυπέτει αὐτόν, δοξάζουσα τὸν Θεὸν ἐπὶ ταῖς παρ' αὐτοῦ διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ γινομέναις εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν εὐεργεσίαις. Αὐτὸς δὲ συνεὶς τὴν τέχνην τοῦ Διονυσίου, ηὐλόγησε τὴν γυναῖκα καὶ ὑπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ.

37. Χρείας δὲ καλούσης τοῦ γενέσθαι τριγχίον εἰς ἀσφάλειαν τῆς μονῆς, καὶ αὐτὸς ἦν συμβοηθῶν τοῖς ἐργαζομένοις ἀδελφοῖς μετ' εὐχαριστίας πολλῆς. Μεθ' ἡμέρας δέ τινας ἀσκητής τις, πατὴρ πολλῶν ἀδελφῶν, ὃς καὶ εἰώθει συχνότερον παραβάλλειν αὐτῷ, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν μετὰ ἑνὸς ἀδελφοῦ, ὡς ἀντιλογίας ἐν τῷ ὑπ' αὐτὸν μοναστηρίῳ ἀναφυείσης τοιᾶσδε. Οὗτος ὁ συμπαρὼν αὐτῷ ἀδελφὸς ἦν ἐπικείμενος καὶ ὀχλῶν τῷ αὐτῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς ἐπὶ τὸ τυχεῖν τῆς τοῦ κλήρου ἀξίας. Ὁ δὲ προεστώς, ἀνάξιον αὐτὸν εἰδὼς τοῦ τοιούτου χαρίσματος, διαφόρως ἀνεβάλλετο. Ὡς δὲ ἐπὶ πλεῖον οὐκ ἠδύνατο φέρειν τὴν ὄχλησιν τοῦ ἀδελφοῦ, παραγίνεται πρὸς τὸν ἅγιον Παχώμιον καὶ διηγεῖται αὐτῷ ὡς ἔνι τὰ τοῦ πράγματος, πεπεισμένος αὐτὸν μόνον λύσειν τὴν φιλονεικίαν τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ δὲ ὡς ἔμαθε τὰ τῆς ὑποθέσεως, λέγει τῷ πρεσβυτέρῳ· «Οὐκ ἦλθες ἐξετάσαι με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Ἄκουσον οὖν μου καὶ δὸς αὐτῷ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀπογνῷ. Ἴσως διὰ τούτου ἐκσπάσομεν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ· συμβαίνει γὰρ καὶ κακὸν ἄνδρα εὐεργετούμενον εἰς αἴσθησιν τοῦ ἀγαθοῦ φθάσαι· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τῶν κρειττόνων ἀσφάλειαν εἴωθεν ἐμποιεῖν ταῖς μὴ πάνυ ἀναπεπτωκόσι καὶ ῥᾳθύμοις ψυχαῖς πρὸς τὸ κατεργάζεσθαι τὴν ἀρετήν. Καὶ ἡμῖν, ἀδελφέ, πρέπει τοῦτο ποιεῖν· ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν ἀγάπη ἐν τῷ συμπάσχειν ἀλλήλοις ἐστί». Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν λαβὼν ὁ προεστὼς ἐποίει τὸ κελευσθέν. Καὶ ὁ ἀδελφὸς δὲ τυχὼν τοῦ αἰτήματος ὑπέστρεψεν αὖθις μετὰ νήψεως καὶ κατανύξεως πολλῆς πρὸς τὸν ἅγιον. Καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐξωμολογεῖτο λέγων· «Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ[3], λίαν ὑψώθης παρὰ Κυρίου, νικῶν ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν[4]· εἰ μὴ γὰρ ἧς ἐπ' ἐμοὶ μακροθυμήσας, ἀλλ' εἰρηκώς τι κατ' ἐμοῦ, ἄρα ἂν ἀπέστην τοῦ σχήματος καὶ ἀλλό-

---

1. Ματθ. 9,22. 2. Ἔνθ' ἀν. 9,20. 3. Πρβλ. Α' Τιμ. 6,11. 4. Πρβλ. Ρωμ. 12,21.

τριος ἐγενόμην τοῦ Θεοῦ. Νυνὶ δὲ εὐλογητὸς εἶ σὺ τῷ Κυρίῳ[1], ὅτι διὰ σοῦ ἐσώθη μου ἡ ψυχή». Καὶ ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς, παραινέσας τε αὐτὸν βίον τοῦ ἐπαγγέλματος ἄξιον ἐπιδείκνυσθαι «μή πως χείρονας ἐν τῷ μέλλοντι τὰς εὐθύνας ὑφέξῃς», καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀπέλυσε προπέμπων ἄχρι τῆς θύρας τοῦ μοναστηρίου.

38. Ἔτι δὲ αὐτοῦ ἑστῶτος, ἰδοὺ ἀνὴρ ἐρχόμενος πόρρωθεν δρομαῖος ἔπεσε πρὸς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, δεόμενος καὶ ἀντιβολῶν, ὅπως τὸ θυγάτριον αὐτοῦ δαιμονιζόμενον τῇ δοθείσῃ αὐτῷ παρὰ Χριστοῦ ἰάσηται χάριτι. Ὁ δὲ καταλιπὼν αὐτὸν ἔξω ἑστῶτα αὐτὸς εἰσῆλθεν ἐν τῇ μονῇ. Καὶ πέμπει φάσιν αὐτῷ διὰ τοῦ θυρωροῦ λέγων· «Ἔθος μὲν ἡμῖν οὐκ ἔστιν ὁμιλεῖν γυναιξίν· ἓν δέ μοι τῶν ἱματίων τῆς κόρης ἀπόστειλον· καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐλογήσαντες αὐτὸ πάλιν ἀποπέμπομεν· καὶ ἐλπίζομεν ὅτι σωθήσεται ἡ παῖς». Ἐνεχθέντι δὲ τῷ χιτωνίσκῳ δριμὺ προσσχὼν ὁ ἅγιος ἔφη· «Οὐκ ἔστιν αὐτῆς τὸ ἱμάτιον». Διαβεβαιουμένου δὲ τοῦ ταύτης πατρὸς καὶ λέγοντος αὐτῆς εἶναι τοῦτο, ἔφη πρὸς αὐτόν· «Αὐτῆς μέν ἐστιν, οἶδα κἀγώ· οὐ τηρεῖ δὲ τὴν ἁγνείαν ἑαυτῆς, παρθενεύειν ἐπαγγελλομένη· διὸ ἐπιβλέψας αὐτὸ ᾐσθόμην μὴ εἶναι ταύτην ἁγνήν, καὶ διὰ τοῦτο ἔφην ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῆς. Συντιθῆταί σοι τοίνυν φυλάττειν ἑαυτὴν καθαρὰν εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἰκτειρήσας αὐτὴν ὁ φιλάνθρωπος δεσπότης Χριστὸς ἰάσεται ταύτην». Ἀνακρίναντος δὲ τοῦ πατρὸς τὸ θυγάτριον μετὰ θυμοῦ καὶ λύπης, ὡμολόγησεν ἡ παῖς καὶ μεθ' ὅρκου εἶπε μηκέτι πράσσειν ταῦτα. Εἶθ' οὕτως εὐξάμενος ὁ ἅγιος ἀπέστειλεν αὐτῇ ἔλαιον· ὅπερ χρισαμένη ἐν πίστει παραχρῆμα ἰάθη. Καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν, ὅτιπερ σὺν τῷ δαίμονι τῷ δεινῷ καὶ τὸν βίον ἀμείψασα ἁγνείας τοῦ λοιποῦ πολλῆς ἐπεμελήθη.

39. Ταύτης τῆς φήμης κατὰ παντὸς διατρεχούσης, ἕτερος πάλιν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, σκληρὸν δαίμονα ἔχοντα, ἐφ' ἑκάστης πενθῶν καὶ μὴ ἰσχύων αὐτὸν ἀγαγεῖν πρὸς τὸν ἅγιον, ἦλθεν αὐτὸς γονυπετῶν καὶ δεόμενος εὔξασθαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐπευξάμενος καὶ δοὺς αὐτῷ ἄρτον παρηγγύησεν ὥστε τῇ ὥρᾳ τῆς τροφῆς δοῦναι τοῦτον εἰς βρῶσιν τῷ πάσχοντι. Πεινάσαντι οὖν αὐτῷ προσήνεγκεν ὁ πατὴρ τὸν ἄρτον. Αἰσθόμενος δὲ ὁ δαίμων οὐ συνεχώρησεν αὐτῷ γεύσασθαι αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε ἅψασθαι. Ἑτέρων δὲ παρακειμένων ἄρτων ἐπιλαβόμενος ἐπλήρωσε τὴν χρείαν. Αὖθις οὖν λαβὼν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ κλάσας κατὰ λεπτόν, σὺν βραχυτάτοις τυροῦ μέρεσι μέσον φοινίκων τὰ κλάσματα ἐνέβαλε καὶ ταῦτα μόνα παρέθηκεν αὐτῷ, ὅπως ἀγνοήσας τὸ δρᾶμα λάβῃ τῆς εὐλογίας. Αὐτὸς δὲ πάλιν ταῦτα ἀνοίγων, τά τε κλάσματα ἔρριπτεν εἰς γῆν καὶ τοὺς φοίνικας ἀηδισθεὶς κατέλιπε, μηδενὸς τὸ σύνολον βουληθεὶς ἀπογεύσασθαι. Καταλιπὼν οὖν ἄσιτον αὐτὸν ἐπὶ πλείστας ἡμέρας ὁ πατὴρ αὐτοῦ οὐδενὸς ἑτέρου

1. Πρβλ. Α' Βασ. 15,13.

ἢ τούτων μόνον αὐτῷ τὴν ἄδειαν ἔδωκεν. Ὁ δὲ συσχεθεὶς τῇ πείνῃ μετέλαβεν ἀπ' αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀναπαυσάμενος ὕπνωσε· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ. Τότε παραλαβὼν ὁ πατὴρ τὸν θεραπευθέντα παῖδα, αὖθις παρεγένετο σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν ἅγιον αἰνῶν τὸν Θεὸν τὸν ποιοῦντα θαυμάσια μεγάλα διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός[1].

Καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἰάματα δι' αὐτοῦ γινόμενα τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁρῶν ὁ μακάριος οὐκ ἐπήρετο τῇ καρδίᾳ· εἶχε γὰρ παρὰ Κυρίου καὶ ταύτην τὴν χάριν· ἀλλ' ἔμενεν ὁ αὐτὸς σύννους ὑπάρχων καὶ σκυθρωπὸς ἀεί. Εἰ δέ ποτε καὶ προσευξάμενος μὴ ἔτυχε τοῦ αἰτήματος, οὐκ ἐξενίζετο· ἀλλὰ τὴν θείαν ἐκείνην καὶ μεγάλην ἣν ἐδιδάχθη διὰ παντὸς ἐπὶ στόματος ἔφερεν εὐχήν· «Γεννηθήτω, λέγων, πάτερ, τὸ σὸν θέλημα»[2].

40. Θεόδωρος δέ, περὶ οὗ ἔμπροσθεν εἴρηται, νεώτερος ὑπάρχων, ἐνεδυναμοῦτο τῷ πνεύματι, μιμούμενος ἐν ἅπασι τὸν ὁδηγοῦντα αὐτὸν πατέρα ἄμεμπτον ὄντα· καὶ προέκοπτε ταῖς ἀρεταῖς, ὑποτασσόμενος τῷ μεγάλῳ καὶ εἴκων ἐν ἅπασιν αὐτῷ διὰ τὸν Θεὸν ὡς αὐτῷ τῷ Κυρίῳ. Ἐπειδὴ δὲ εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ ἡ ψυχὴ τοῖς ἐναντίοις πρὸς μακροθυμίαν ἀλείφεσθαι, ἐδοκίμαζε πολλάκις αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπιταττομένοις αὐτῷ παρ' αὐτοῦ, κελεύων μὲν αὐτῷ τινα τῶν ἔργων ποιεῖν· εἶθ' οὕτως πάλιν ἐφιστάμενος καὶ ψέγων, ἐφ' οἷς αὐτὸς μετὰ πολλῆς προθυμίας εἰργάζετο, εἰς ἕτερον πάλιν μεθίστα, οὐ καλῶς φάσκων τὸ πρότερον παρ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι· καὶ τὸν τῆς αὐταρεσκείας αὐτῷ λογισμὸν πολεμεῖν συνεχῶς ἐπεφώνει. Αὐτὸς δὲ τὴν πατρικὴν ἐπίπληξιν συνετῶς δεχόμενος, ἀτάραχος ἔμενε, μηδὲν ὅλως ἀντιλέγειν τολμῶν ἢ δικαιολογεῖθαι πρὸς αὐτόν. Ἑτέροις δὲ πληροφορῶν ἑαυτὸν ῥήμασιν ἔλεγεν· «Ἄριστός ἐστι τεχνίτης καὶ δοῦλος δόκιμος τοῦ Χριστοῦ. Πολλὰ δὲ παρὰ τοῖς ἀπείροις ἑτέρως φερόμενα ἑτέραν παρὰ τῶν ἐπιστημόνων δέχεται τὴν διόρθωσιν. Ἐγὼ τοίνυν ὁ ἁμαρτωλὸς πενθεῖν ἑαυτὸν ὀφείλω, ἕως ἂν ὁ Κύριος κατευθύνῃ μου τὴν καρδίαν[3] πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἄξιος γένωμαι τῆς τῶν ἁγίων πατέρων ὑπακοῆς. Ἄνευ γὰρ τῆς τοῦ Κυρίου βοηθείας τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα πεποίθησις σποδός ἐστι καὶ τέφρα».

41. Ποτὲ γοῦν τῶν ἀδελφῶν ἔν τινι νήσῳ θρύα θερίσαι πορευθέντων καὶ τοῦ Θεοδώρου τὰ πρὸς τὴν ἑστίασιν αὐτοῖς ἑτοιμάζοντος, μιᾶς τῶν ἡμερῶν παρεγένετο ἐκ τοῦ ἔργου ὁ πατὴρ (ἦν γὰρ σὺν αὐτοῖς) νόσῳ σωματικῇ συσχεθείς. Ῥιγῶντι δὲ αὐτῷ ἐπέβαλεν ὁ Θεόδωρος στρῶμα τρίχινον. Ὁ δὲ σφόδρα ἐπὶ τῷ γεγονότι ἀνιαθείς· «Ἆρον τοῦτο, ἔφη, ἀπ' ἐμοῦ καὶ ῥῖψον ἐπάνω μου ψίαθον κατὰ τὸ εἰωθὸς τοῖς ἀδελφοῖς». Τούτου δὲ γενομένου, πάλιν ὥσπερ ἐπιλαθόμενος τῆς ἀκριβείας τοῦ γέροντος, δράκα φοινίκων λαβὼν ἐπεδίδου

1. Πρβλ. Ἰὼβ 9,10. 2. Πρβλ. Ματθ. 6,10. 3. Β' Θεσ. 3,5.

αὐτῷ καὶ παρεκάλει μεταλαβεῖν. Ὁ δὲ θεασάμενος μετὰ δακρύων λέγει αὐτῷ· «Ἆρα, ἀδελφέ, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐπ' ἐξουσίας ἔχομεν τοὺς τῶν ἀδελφῶν καμάτους καὶ τὰς χρείας αὐτῶν οἰκονομοῦμεν, διὰ τοῦτο ὀφείλομεν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἑαυτοὺς ἀδιαφορίαις ἐκδιδόναι, ἢ παρὰ τὴν χρείαν ἢ παρὰ τὸν καιρὸν ἢ παρὰ τὸ εἰωθός τι διαπράττεσθαι; Ποῦ οὖν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ; Εἰπὲ γάρ μοι, ἀδελφέ, διῆλθες πάσας τὰς καλύβας καὶ ἐπείσθης μὴ εἶναι ἐν αὐταῖς τινας αὐτῶν ἀσθενεῖς; Μὴ πλανῶ, Θεόδωρε· καὶ γὰρ ἐπὶ μεγάλῳ καὶ ἐν μικρῷ παρανομεῖν τὸ ἴσον ἐστίν[1]. Ἐκείνων τοίνυν τὰς θλίψεις ἀσμένως σὺν Θεῷ ὑπομενόντων, πῶς ἡμεῖς οὐχ ὑποίσομεν»;

42. Κατὰ δὲ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν ἐδοκίμαζε τὰς νόσους εἴ τινες εἶεν· ᾔδει γὰρ σαφῶς τοὺς δαίμονας διὰ πάσης ἐπινοίας ἐμποδίζειν τοῖς πιστοῖς πειρωμένους. Ἀμέλει γοῦν ποτε κατέλαβεν αὐτὸν ἐν τῇ μονῇ σφοδρότατος πυρετός· καὶ ἦν ἄσιτος ἐπὶ πέντε ἡμέρας. Συνεὶς δὲ τέχνην εἶναι ταύτην τοῦ πονηροῦ τοῦ ἀεὶ βουλομένου τοῖς ἁγίοις ἐμποδίζειν, οὐ διέλειπεν εἰς τὰς εὐχὰς ἐγειρόμενος, ἀλλὰ θερμῶς πρὸς ὃν ἐπόθει Θεὸν τὰς ἱκεσίας ἐποιεῖτο· καὶ παραχρῆμα κουφισθεὶς τῆς νόσου εἰς τὴν τῶν ὑγιαινόντων ἀδελφῶν ἐκαθέσθη τράπεζαν, εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ τῷ τὴν διάκρισιν αὐτῷ τῶν κρειττόνων χαρισαμένῳ. Τοιοῦτος δὲ ὑπάρχων, οὐδ' ὅλως ἠμέλει τῶν ἀσθενῶν· ἀλλ' ἦν ἀγαθὸς καὶ συμπαθὴς εἰς τοὺς ἀδελφοὺς εἰ καί τις ἄλλος.

43. Θεασάμενος οὖν πάλιν τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ πλείους γινομένους τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν μονὴν στενοχωρουμένην, μετήγαγέ τινας αὐτῶν εἰς ἑτέραν κώμην λεγομένην Πίβου. Καὶ δειμάμενος κἀκεῖσε μοναστήριον ἔταξεν οἰκονόμον καὶ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῷ οἰκονομεῖν τοῖς ἀδελφοῖς τὰ δέοντα. Γράψας δὲ αὐτοῖς κανόνας καὶ δοὺς ἀρραβῶνα τὴν εὐχὴν καὶ τὰς ἐπὶ πλεῖστον πνευματικὰς νουθεσίας, παρεγγυήσας τε αὐτοῖς ἀκριβῶς πρὸς τὸ μή τινα αὐτῶν τὸ σύνολον ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ βλάψαι τὸν πλησίον, ἀλλ' ἕκαστον τῷ τῆς ἀσκήσεως ὅρῳ στοιχῆσαι, διότι καὶ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τιμία ἡ εὐταξία, ἐφρόντιζεν ὁ γέρων ἐπισκεπτόμενος διηνεκῶς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὰς δύο ταύτας μονάς, ὡς δοῦλος τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ τοῦ δεσπότου καὶ σωτῆρος τῶν ἡμετέρων ψυχῶν.

Πληθυνθέντων δὲ πάλιν ἐν τῷ δευτέρῳ μοναστηρίῳ ἀδελφῶν, μετὰ χρόνον τινὰ ἧκέ τις πρὸς αὐτὸν πρεσβύτης ἀσκητικώτατος ὀνόματι Ἐπώνυχος, ἡγούμενος καὶ αὐτὸς ἑτέρου μοναστηρίου ἀρχαιοτάτων καὶ τελείων ἀδελφῶν. Οὗτος ἠξίου τὸν μέγαν, ὅπως αὐτὸν προσλαβόμενος οἰκειώσηται καὶ αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ μονὴν λεγομένην Χηνοβοσκεῖα, δέξηται δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφοὺς καὶ συνάψῃ τῇ ἰδίᾳ μονῇ. Ὁ δὲ εἴξας αὐτῷ ἤγαγε κἀκεῖ ἀδελφοὺς ἐκ τῆς ἰδίας μονῆς· καὶ εὐξάμενος αὐτοῖς παρέδωκεν αὐτοὺς τῷ Θεῷ, παρεγγυήσας τοῖς

1. Πρβλ. Δ' Μακ. 5,20.

ἐκεῖσε προϋπάρχουσιν ἀδελφοῖς, ὥστε τοῖς αὐτοῦ κανόσι κατὰ πάντα στοιχῆσαι. Παρασχόμενος δὲ αὐτοῖς κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ τύπους καὶ διαταξάμενος αὐτοῖς κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ πρώτου μοναστηρίου διάγειν, αὐτὸς ἦν εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀδελφῶν.

Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον πάλιν ἀξιωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Μουχωνσῇ τῇ μονῇ διαγόντων ἀδελφῶν, ὥστε καὶ τὴν τούτων μετὰ Θεὸν ἀναδέξασθαι φροντίδα, εἶξεν ὁ πατήρ· καὶ κατὰ τοὺς προτέρους θεσμοὺς διαταξάμενος καὶ τούτοις καὶ συγκατατάξας αὐτοὺς τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς, παρέθετο καὶ τούτους τῷ Κυρίῳ[1], τῷ θαυμάσια ποιοῦντι[2] καὶ τοὺς θέλοντας σῴζεσθαι ἐγχειρίζοντι τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

44. Ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ ἦν τις ἀρχαῖος καὶ ἅγιος, λίαν ἀγαπῶν τὸν Κύριον, ὀνόματι Ἰωνᾶς, τελειότατος ἀσκητής· οὗ καὶ τὴν πολιτείαν πρὸς ὠφέλειαν πολλῶν σὺν Θεῷ διηγήσομαι. Τοῦ γὰρ μεγάλου μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς καθ' ἑκάστην μονὴν τυπώσαντος ἀδελφοὺς δυνατοὺς τῷ πνεύματι εἰς κυβέρνησιν τῶν λοιπῶν, καὶ αὐτοῦ ἐκ διαλειμμάτων τὰς μονὰς ἐπισκεπτομένου, παραβάλλοντός τε κἀκεῖσε, ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ μονῇ ἵστατο συκῆ λίαν ὑψηλή, ἐν ᾗ τινα τῶν παιδίων εἰώθει λάθρᾳ ἀνιόντα λαμβάνειν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐσθίειν. Θεασάμενος δὲ ὁ μέγας καὶ ἐγγίσας αὐτῇ ὁρᾷ τι πνεῦμα ἀκάθαρτον καθήμενον ἐπ' αὐτῆς. Γνοὺς δὲ τοῦτον εἶναι τὸν τῆς γαστριμαργίας δαίμονα καὶ πληροφορηθεὶς αὐτὸν εἶναι τὸν τοὺς νέους μάλιστα ἀπατῶντα, καλεῖ τὸν προλεχθέντα ἀδελφὸν κηπουρὸν ὄντα τῆς μονῆς καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἔκκοψον, ἀδελφέ, ταύτην τὴν συκῆν· ἀπρεπὲς γάρ ἐστιν ἑστάναι αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς μονῆς, διὰ τὸ σκάνδαλον αὐτὴν ὑπάρχειν τοῖς μὴ τὴν γνῶσιν ἐρηρεισμένοις». Ὁ δὲ ἀκούσας ἐλυπήθη σφόδρα καί φησι πρὸς τὸν μέγαν· «Μηδαμῶς, ὦ πάτερ· ὅτι πλῆθος καρποῦ εἰώθαμεν ἐκ ταύτης δέχεσθαι». Ἰδὼν δὲ αὐτὸν λυπηθέντα καὶ ἐπιστάμενος αὐτοῦ τὸν βίον θαυμαστὸν καὶ ὠφέλιμον, ἀναγκάσαι μὲν ἐπὶ πλεῖον οὐκ ἠβουλήθη πρὸς τὸ μὴ περισσοτέρως λυπηθῆναι αὐτόν. Τῇ δὲ ἑξῆς οὕτως ὤφθη ξηρὸν τὸ δένδρον[3], ὡς μήτε φύλλον εὐθαλὲς μήτε καρπὸν τὸ σύνολον εὑρεθῆναι ἐν αὐτῷ. Θεασάμενος οὖν ὁ μακάριος Ἰωνᾶς τὸ γεγονός, μειζόνως ἠνιάθη ἐπὶ τῇ παρακοῇ, ὅτι, εἰπόντος τοῦ ἁγίου, παραχρῆμα ταύτην καὶ μετὰ πάσης προθυμίας οὐκ ἔκοψεν.

45. Οὗτος ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἔτος ποιήσας ἐν τῇ μονῇ καὶ πάνυ σεμνὸν βίον ἀσκήσας, μόνος τε ἔχων πᾶσαν τὴν φροντίδα τοῦ κήπου καὶ αὐτὸς τὰ κάρπιμα δένδρα φυτεύσας, οὐδέποτε ἕως τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἐγεύσατο ὀπώρας τὸ καθόλου, πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ξένων καὶ τῶν πέριξ οἰκούντων εἰς πλησμονὴν ἐσθιόντων τὰς ὀπώρας. Τὸ δὲ ἔνδυμα αὐτοῦ τοιοῦτον ἦν· τρεῖς μηλωτὰς συνάψας ταύταις μόναις εἰς πᾶσαν περιβολὴν τοῦ σώματος ἠρκεῖτο, μηδέποτε περιβαλλόμενος ἕτερόν τι χειμῶνος ἢ θέρους. Ἕνα δὲ λεβίτωνα εἶχεν,

1. Πρβλ. Πράξ. 14,23. 2. Πρβλ. Ψαλ. 76,15. 3. Πρβλ. Μάρκ. 11,20.

ὃν ἐνεδιδύσκετο κατὰ τὸν καιρὸν τῶν θείων καὶ ἀχράντων τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μυστηρίων· καὶ εὐθέως μετὰ τὴν μετάληψιν ἀπεδύετο αὐτὸν καὶ ἀπετίθετο, καθαρὸν αὐτὸν διατηρήσας ἐπὶ ὀγδοηκονταπέντε ἔτη. Τί ποτε δέ ἐστιν ἀνάπαυσις σώματος οὐδὲ ἠπίστατο τῷ ἑκουσίως αὐτὸν καὶ μετὰ προθυμίας πολλῆς ἐργάζεσθαι πάντοτε. Ἀλλ' οὔτε ἑψητοῦ τινος μετελάμβανεν, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὠμὰ λεπτολάχανα ἤσθιε μετὰ ὄξους. Διεβεβαιοῦντο δέ τινες τῶν ἀδελφῶν ὅτι οὐδὲ τὸν οἶκον τοῦ νοσοκομείου, οἷος ἦν, ἔγνω ποτέ. Πρὸς τούτοις δὲ ἅπασιν ἐπὶ νῶτον ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ οὐδέποτε ἀνεκλίθη· ἀλλ' ἡμέρας μὲν τὸν κῆπον εἰργάζετο, περὶ δὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μεταλαβὼν τῆς τροφῆς εἰσῄει εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ, καὶ καθήμενος ἐπὶ δίφρου ἐν τῷ μέσῳ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἔπλεκε σχοινία ἕως τῆς συνάξεως τῆς νυκτερινῆς· καὶ οὑτωσὶ συνέβη αὐτὸν ὀλίγον μετασχεῖν τοῦ ὕπνου διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ σώματος ἀνάγκην, καθήμενον καὶ μετὰ χεῖρας ἔχοντα τὰ παρ' αὐτοῦ πλεκόμενα σχοινία· καὶ τοῦτο δὲ ἔπραττεν οὐχ ὑπὸ λύχνον ἢ ἄλλην τινὰ πυρκαϊάν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ ἀφεγγεῖ σκοτίᾳ καθήμενος καὶ ἀποστηθίζων τὰς γραφάς. Καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα ἐπαίνων ἄξια ἐποίει ὁ μακάριος γέρων Ἰωνᾶς· ἅπερ γράφειν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ, ἵνα μὴ εἰς μῆκος ἄπειρον τὸν λόγον ἐκτείναντες τοῖς ῥᾳθυμοτέροις τῶν ἀναγινωσκόντων ὄκνον παράσχωμεν.

Τοῦτον καινοτέρῳ τρόπῳ κεκοιμῆσθαι ὁ πολὺς ἔχει λόγος· καθήμενος γὰρ ἐπὶ τοῦ δίφρου αὐτοῦ καὶ πλέκων κατὰ τὸ εἰωθὸς τὰ σχοινία οὕτως ἀνεπαύσατο, ὡς καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τὰ σχοινία ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ εὑρεθῆναι. Θαυμαστὸν δὲ ἀληθῶς, ἀδελφοί, καὶ γραφῆς ἄξιον καὶ τὸ περὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ διήγημα· τῶν γὰρ ποδῶν αὐτοῦ μὴ δυνηθέντων ἐκταθῆναι διὰ τὸ ἀποξυλωθῆναι αὐτούς, ἐν ᾧ ἦν τελευτήσας σχήματι, μηδὲ τῶν χειρῶν αὐτοῦ συσταλῆναι ἢ προσεγγίσαι τῷ λοιπῷ σώματι δυναμένων, οὐδ' αὖ πάλιν τοῦ δερματίνου χιτῶνος ἀπεκδυθῆναι εἴκοντος, ἐντυλίξαντες αὐτὸν ὥσπερ φορτίον ξύλων οὕτως παραδοῦναι τῇ γῇ ἠναγκάσθησαν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανίωμεν.

46. Ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ οἰκοδομήσας εὐκτήριον ὁ ἅγιος Παχώμιος, ποιήσας τε στοὰς καὶ στύλους διὰ πλίνθων εὐρύθμως, ἐτέρφθη τοῦ ἔργου, ἐφ' οὗ καλῶς ᾠκοδόμησε· καὶ λογισάμενος μὴ χρῆναι θαυμάζειν ἔργα χειρῶν[1] καὶ ἐπὶ τῇ ὡραιότητι τῶν οἰκείων οἰκοδομημάτων τέρπεσθαι, νεαροῦ ἔτι τοῦ ἔργου ὑπάρχοντος, λαβὼν σχοινία καὶ δήσας τοὺς στύλους ἐκέλευσε τοῖς ἀδελφοῖς σύρειν μετὰ πάσης ἰσχύος, ἕως οὗ κλιθέντες γεγόνασιν ἀπρεπεῖς. Καὶ ὑπολαβὼν ἤρξατο λέγειν· «Μὴ φιλονεικήσητε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τῷ καλλωπίζειν ἐπὶ πολὺ τὸ ἔργον τῶν ὑμετέρων χειρῶν, ἀδελφοί· ἀλλ' εὔξασθε μᾶλλον ὅπως χά-

1. Πρβλ. Πράξ. 7,41.

ριτι Χριστοῦ καὶ τῇ δωρεᾷ τοῦ ἁγίου πνεύματος[1] ἄσυλα ὑμῶν μένῃ τὰ ἔργα καὶ ὅπως μὴ διὰ τοῦ πρὸς τὴν τέχνην ἐπαίνου ὀλισθήσας ὁ νοῦς θήραμα γένηται τοῦ διαβόλου· πολλαὶ γὰρ αὐτοῦ αἱ μεθοδεῖαι».

Οὕτω καθ' ἑκάστην μονὴν παραγινόμενος ὠφέλει αὐτοὺς καὶ καθήμενος τὰς ἁγίας αὐτοῖς ἐξηγεῖτο γραφὰς καὶ παρεκάλει πρῶτον μὲν ἀμέμπτους εἶναι, εἰδέναι δὲ καὶ μὴ ἀγνοεῖν τὴν πανουργίαν τῶν ἐχθρῶν, ἀντικεῖσθαι δὲ αὐτοῖς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ συνεχῶς λέγειν· «Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν»[2].

47. Τῶν οὖν ἀδελφῶν τις ἠρώτα αὐτόν· «Τί δήποτε πρὸ μὲν τῆς ἐπιστασίας τοῦ ἐνοχλοῦντος δαίμονος, σῶον ἔχοντες τὸ τῆς διανοίας φρόνημα, περὶ ἐγκρατείας καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν φιλοσοφοῦμεν· καιροῦ δὲ λαλοῦντος ὥστε ἔργῳ τὰ φιλοσοφούμενα ἐπιδείξασθαι, οἷον μακροθυμίαν ἐν καιρῷ τοῦ θυμοῦ, ἀμνησικακίαν ἐν καιρῷ τῆς ὀργῆς, ἀκενόδοξον φρόνημα ἐπαίνου προκειμένου, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, οὐκ ἰσχύομεν»; Πρὸς ὃν ἀνταπεκρίθη φήσας οὕτως ὁ ἅγιος· «Ἐπειδήπερ τελείως τὴν ἀρετὴν οὐ μετερχόμεθα, διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν τῶν δαιμόνων ἕξιν τε καὶ μετεμπλοκὴν οὐκ ἐπιστάμεθα, πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς τὴν τοῦ ἐνοχλοῦντος παρουσίαν ὀξυτέρᾳ τῇ θεωρητικῇ δυνάμει τῆς ψυχῆς ἀποστῆσαι καὶ τὴν περικειμένην σύγχυσιν τῶν τοιούτων λογισμῶν ἀποκρούσασθαι· διὸ ἀνάγκη καθ' ἑκάστην ἡμέραν τε καὶ ὥραν τῷ θεωρητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς καθάπερ ἔλαιον ἐπιχέειν τὸν πρὸς Θεὸν φόβον, ὅστις πρακτικῆς ὢν ποιητικὸς καὶ λύχνος πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ὑποβαλλομένων ἡμῖν τυγχάνων, ἄσειστον μὲν τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπεργάζεται, πρὸς δὲ ὀργὴν καὶ θυμὸν καὶ μνησικακίαν καὶ ἕτερόν τι τῶν εἰς κακίαν ἐκμοχλευόντων ἡμᾶς παθῶν οὐχ ἁρπάσει· θεωρητικὸν δὲ καὶ μετάρσιον πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων χώραν ποιήσας, τῶν ὑπὸ τῶν τοιούτων δαιμόνων ἐνεργουμένων καταφρονεῖν παραθαρρύνει καὶ πατεῖν κατὰ τὸ γεγραμμένον παρασκευάζει ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»[3].

48. Ταῦτα αὐτοῦ τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιλύοντος καὶ σαφῶς τοὺς πολέμους τοῦ ἐχθροῦ ὑπογράφοντος, αἱρετικοί τινες ἀσκηταὶ τριχίνοις ἐνδύμασι τὸ ἔνδοθεν κατακρύπτοντες αὐτῶν, παραγενόμενοι τοῖς πρὸς ταῖς θύραις ἀδελφοῖς ἔλεγον ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς πρὸς τὸν μέγαν ἀπεσταλμένοι· «Εἰσελθόντες οὖν, φησί, εἴπατε πρὸς αὐτόν· Εἰ ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εἶ[4] καὶ πέποιθας εἰσακούειν σου τὸν Θεόν, δεῦρο δὴ κοινῶς ἡμετέροις ποσὶ τὸν ποταμὸν διαβῶμεν τοῦτον, ὅπως γνῶσι πάντες τίς ἡμῶν μᾶλλον παρρησίαν κέκτηται πρὸς τὸν Θεόν[5], ἡμεῖς ἢ σύ». Ἀναγγειλάντων δὲ τῶν ἀδελφῶν ταῦτα τῷ Παχωμίῳ,

---

1. Πρβλ. Πράξ. 10,45. 2. Ψαλ. 59,14. 3. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 4. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 1,10. 5. Πρβλ. Α' Ἰω. 3,21. 5,15.

ἀγανακτήσας ἔφη πρὸς αὐτούς· «Ὅλως γάρ, εἴπατέ μοι, κατεδέξασθε κλῖναι τὰ ὦτα ὑμῶν αὐτοῖς; οὐκ ἔγνωτε ὅτι τὰ τοιαῦτα προβλήματα ἀλλότρια τυγχάνει Θεοῦ καὶ ξένα παντελῶς, οὐ λέγω τῆς ἡμετέρας πολιτείας, ἀλλ' οὐδὲ κοσμικοῖς τοῖς εὖ φρονοῦσι καὶ ἀληθῶς οὖσι χριστιανοῖς; Ποῖος γὰρ νόμος ἐπιτρέπει ἡμῖν ταῦτα ποιεῖν ἢ προβάλλεσθαι; Τί δὲ ἀθλιώτερον τῷ ὄντι τῆς ἀνοίας ταύτης καθέστηκε, τὸ καταλείψαντά με τὸ πενθεῖν τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας καὶ ὅπως ὀφείλω φυγεῖν τὴν αἰώνιον κόλασιν, νηπιάζειν ταῖς φρεσὶ[1] καὶ τοιούτοις προβλήμασι χρᾶσθαι»; Πάλιν οὖν οἱ ἀδελφοὶ πρὸς αὐτὸν εἶπαν· «Ἆρα οὖν αἱρετικοὶ ὄντες οὗτοι καὶ ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ προσκαλέσασθαί σε εἰς τοῦτο τεθαρρήκασιν»; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Ναί, αἱρετικῶν τοῦτο τὸ πρόβλημα· οὐκ ἀνέγνωτε δὲ τὴν ῥῆσιν τὴν ἀποστολικὴν τὴν λέγουσαν· Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητα αὐτῶν καὶ ἀμετανόητον καρδίαν[2] παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν[3], εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους[4]; Καὶ νῦν οὗτοι κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ἠδύναντο ἴσως περᾶσαι τὸν ποταμὸν ὡς διὰ ξηρᾶς, συνεργοῦντος αὐτοῖς τοῦ διαβόλου πρὸς τὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτὸν βεβαιωθῆναι καὶ τῷ δράματι τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης πίστιν τισὶ τῶν ἤδη ἠπατημένων ὑπ' αὐτοῦ παρασχεῖν. Ἐμοὶ δὲ νῦν οὐκ ἀναγκαῖον τοῦτο. Ἐξελθόντες τοιγαροῦν εἴπατε τοῖς τὴν τοιαύτην ὑμῖν προβαλλομένοις φωνήν· Τάδε λέγει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παχώμιος· Ὁ ἐμὸς ἀγὼν καὶ ἡ πᾶσά μου σπουδὴ οὐ τὸ πεζοπορῆσαί ἐστι ποταμὸν ἢ διαπτῆναι τὰ ὄρη ἢ ἐπιτάξαι θηρίοις, ἃ ἐξ ἀρχῆς ὑπέταξεν ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ[5], ἀλλὰ διαλαβεῖν ἐν ἑαυτῷ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπερπηδᾶν τὰς διαβολικὰς μεθοδείας[6] τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει, τοῦ πατεῖν κελεύσαντος ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Τούτων γάρ μοι παρὰ Κυρίου δωρηθέντων, καὶ τὰ λοιπὰ πάντως ἐπακολουθήσει». Καὶ ταῦτα εἰπὼν πάλιν παρηγγύα τοῖς ἀδελφοῖς μὴ ἐπὶ οἰκείοις κατορθώμασι μεγαλοφρονεῖν μηδὲ ἐπτοῆσθαι ὀπτασίαις τισὶ μηδὲ πειράζειν διὰ τοιούτων αἰτήσεων τὸ θεῖον· ὅτι πολλαὶ αἱ μηχαναὶ τοῦ ἀντιπάλου καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα παντὶ ἀνθρώπῳ περιττὰ καὶ ἐπικίνδυνα ὑπάρχει, φήσαντος πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦ σωτηρίου Λόγου· «Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου»[7].

49. Μετὰ γοῦν πάντας τοὺς λόγους τούτους ἀναστὰς ὁ γέρων ηὔξατο, καὶ παρεκάλει τὸν Κύριον ἀεὶ μνημονεύειν τοῦ λόγου αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς ἔργον, τὰς θείας μελετῶντες γραφάς. Ἀδύνατον γὰρ ἦν τινα αὐτῶν φθέγξασθαι ῥῆμα ἀργὸν[8] ἢ κοσμικόν, ἀλλὰ κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Τὸ στόμα μου μελετήσει σοφίαν, καὶ ἡ μελέτη τῆς

1. Πρβλ. Α' Κορ. 14,20. 2. Πρβλ. Ρωμ. 2,5. 3. Ρωμ. 1,28. 4. Ρωμ. 1,20. 5. Πρβλ. Ψαλ. 8,7. 6. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 7. Ματθ. 4,7. 8. Πρβλ. Ματθ. 12,36.

καρδίας μου σύνεσιν»[1], ἕκαστος τοίνυν ἢ γραφικὴν ἐπίλυσιν ἢ περὶ κατορθώματος καὶ βίου πατέρων τῷ πλησίον ἐκοινολογεῖτο. Οὕτως δὲ αὐτοῖς ἡ τοῦ κόσμου ματαιότης καταπεπάτητο, ὥς τινας αὐτῶν κοιμηθῆναι μήτε ἐπισταμένους ἀργυρίου ἢ χρυσίου τὸ σύνολον ἰδέαν.

50. Ἀποπλέων γοῦν ἅμα ἀδελφοῖς τισιν ἐπὶ τὸ μοναστήριον, μήπω δὲ φθάσας διὰ τὸ κεκλικέναι ἤδη πρὸς ἑσπέραν τὴν ἡμέραν[2], ἔφη αὐτοῖς· «Θέλετε ἀγρυπνήσωμεν τὴν νύκτα ταύτην»; Λέγουσιν αὐτῷ· «Ὡς δοκεῖ σοι, πάτερ». Λέγει πάλιν αὐτοῖς· «Δύο τύπους προσευχῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν ἐδιδάχθην Παλάμωνος· ἢ εὐξώμεθα ἕως μεσονυκτίου καὶ ἕως πρωῒ ἀναπαυσώμεθα, ἢ ὑπνώσωμεν ἕως μέσης νυκτὸς καὶ οὕτως ἀρξάμενοι εὐξώμεθα ἕως πρωΐ». Αὐτῶν δὲ τὸ τελευταῖον ἐκλεξαμένων, ἔμεινεν ὁ γέρων εἰκάζων νηφόντως τὰς ὥρας τοῦ τε ὕπνου καὶ τῆς εὐχῆς· ἔμπειρος γὰρ ἦν τῆς ἀγρυπνίας καὶ ἕτοιμος πρὸς τοὺς ἁρμοδίους αὐτῷ κανόνας. Αὐτοὶ δὲ πολὺ τοῦ ἀνδρὸς ἀπολειφθέντες ὤκλασαν πρὸς τὴν σύναξιν. Ὁ μὲν γὰρ πάντη ἐκρύβη ἀπ' αὐτοῦ — ἦν γὰρ κεκοπιακώς — καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ὕπνωσεν. Ὁ δὲ ἕτερος ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὸν σηκὸν ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ θεραπεύων τὸν ὕπνον· ὅνπερ πρὸς ὄρθρον καλέσας εἰς τὴν προσευχὴν στῆναι μετ' αὐτοῦ παρεσκεύασεν. Αὐτὸς δὲ τὰς χεῖρας κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ δι' ὅλης σταυρώσας τῆς νυκτὸς ἔμεινεν ἀκλινής, ἕως οὗ ἐπλήρωσε τὴν εὐχήν. Ἐλάσαντες δὲ αὖθις πολλοὺς σταδίους ἥκασιν ἐν τῇ μονῇ.

Κορνήλιος οὖν ὁ οἰκονόμος, ἀκούσας παραγεγονέναι τὸν μέγαν, ἠρώτα τὸν ἕνα τῶν μετ' αὐτοῦ ἀδελφῶν· «Τί, λέγων, ἐποίει ὁ πατὴρ ἡμῶν ἢ ποῦ διέτριβε τὰς μεταξὺ ταύτας ἡμέρας»; Λέγει αὐτῷ ὁ ἀδελφός· «Γινώσκεις μὲν τὸν ἄνδρα καὶ τὴν σπουδὴν αὐτοῦ· πλὴν ἱκανῶς ἡμᾶς ἐπαίδευσεν ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί». Διηγησαμένου δὲ αὐτοῦ ἅπαντα, φησὶν ὁ Κορνήλιος πρὸς αὐτόν· «Ὦ ἀσθένεια· καὶ συνεχώρησας ἄτονον γέροντα νικῆσαί σε τὸν νεανίσκον»; Αὐτῶν δὲ λαλούντων ἐπηκροᾶτο ὁ μέγας τῷ πνεύματι. Ὀψίας γοῦν γενομένης, λέγει τῷ Κορνηλίῳ· «Ἐπειδή με χθὲς ῥαθυμία τις κατέλαβε, βούλει σήμερον πληρώσωμεν τὸ χρέος στάντες εἰς εὐχήν; Γέγραπται γάρ· εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν[3]. Ἀλλὰ συναγρύπνησον ἡμῖν». Τοῦ δὲ εἰπόντος· «Ὡς βούλει αὐτός, ὦ πάτερ», παραυτίκα ἐν τῇ κέλλῃ τὸ ποθούμενον ἤνυεν, ἕλκων μὲν ἐπὶ πολὺ τὴν εὐχήν, τὸν δὲ Κορνήλιον ἱκανῶς πρὸς τὰ ῥηθέντα παιδεύων, διδάσκων τε συμπάσχειν καὶ τὸν παλαιὸν χρηστότερον ἡγεῖσθαι. Μετὰ δὲ τὴν καθολικὴν τῶν ἀδελφῶν λειτουργίαν τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάξεως, παυσαμένου αὐτοῦ τῆς εὐχῆς, λέγει αὐτῷ ὁ ἀδελφός· «Τί ἐποίησας, ὦ πάτερ; Οὐδὲ ἐγευσάμην ὕδατος ἑσπέρας μεταλαβὼν τῆς τροφῆς». Λέγει αὐτῷ· «Καὶ ἀφῆκας γέροντα ἄτονον νικῆσαί σε εἰς εὐχήν, Κορνήλιε»; Τότε γνοὺς ὅτι οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἐπέστη ὁ μέγας τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ, οἷς εἶπε τῷ

1. Ψαλ. 48,4-36,30. 2. Πρβλ. Λουκ. 24,29. 3. Ψαλ. 75,12.

ἀδελφῷ· «Ἥμαρτον, ἔφη· συγχώρησόν μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐλογισάμην ἢ ἐλάλησα. Τὸ γὰρ ἐν σοὶ πνεῦμα ἅγιον ἐνοικοῦν ἐστι[1], καὶ δύναμις Θεοῦ ἐστι μετὰ σοῦ». Οὕτως οὖν καὶ τοῦτον καλῶς παιδεύσας ἀπέλυσε.

51. Καὶ ἀρξάμενος πάλιν παρῄνει τοῖς ἀδελφοῖς μὴ προσέχειν ὡραιότητι καὶ κάλλει τοῦ αἰῶνος τούτου, μὴ βρώματι καλῷ ἢ ἐνδύματι· τὸ γὰρ κάλλος αὐτῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς ἐδείκνυεν εἶναι τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν ψαλμῳδὸν λέγοντα· «Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν»[2]. Τὸ κάλλος οὖν μόνον τῶν ἀρετῶν ἐπιζητῶμεν, ὅπερ καὶ συμφέρει. «Εἴπατε γάρ μοι, φησίν, ὁ Ἰωσὴφ οὐκ ἦν ὡραῖος τῇ ὄψει σφόδρα[3]; Ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ ὁρωμένου κάλλους γέγονε βασιλεύς[4], ἀλλ' ἐκ τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ τῶν ἀρετῶν λαμπρότητος ἔφυγε τὰ δεινὰ καὶ τὴν δυσειδῆ καὶ εὐπερίστατον ἐνίκησε καὶ ἔφυγεν ἁμαρτίαν[5], ἧς τὸ ζοφῶδες οὐ τοῦ παρόντος ἀναζωγραφεῖν καιροῦ. Ἀλλ' οὐχ ὁ Ἀμνὼν ἢ ὁ Ἀβεσαλὼμ τοιοῦτοι[6]· πεποιθότες δὲ ἐπὶ τῇ τοῦ σώματος μόνου ὡραιότητι ᾤλοντο τέλεόν διαφόροις κακοῖς ἑαυτοὺς περιπείραντες καὶ οὐ λαθόντες τὴν δίκην. Ἀλλ' ἡμεῖς προσέχωμεν ἑαυτοῖς, ἀγαπητοί, ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας σαρκικῆς ἑαυτοὺς μακρύνοντες[7], ἵν' οὕτως τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν μετουσίᾳ γενώμεθα, τὸ ἀληθινὸν κάλλος πάλιν ἀπολαμβάνοντες». Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, ἦλθεν ἐκεῖσε Παφνούτιος, ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου, ἐξαιτῶν καὶ αὐτὸς γενέσθαι μοναχός. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ αὐτῷ τὸ σύνολον ὡς ἀδελφῷ χρήσασθαι — ἀπεκδέδυτο γὰρ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον[8] — ἀνιώμενος σφόδρα καὶ δακρύων ὁ Παφνούτιος διετέλει. Μαθὼν δὲ ὁ μέγας λέγει αὐτῷ· «Καλὴ ἡ συγκατάβασις πρὸς τοὺς τοιούτους ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀδελφέ· ὡς γὰρ νεοφύτῳ δένδρῳ ἡ πολλὴ ἁρμόζει φιλοκαλία, οὕτω καὶ τῷ τῆς ἀσκήσεως ἀρχομένῳ, ἕως ἂν καὶ αὐτὸς τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι ῥιζωθεὶς τῇ πίστει στηριχθῇ». Ταῦτα ἀκούσας ὁ Θεόδωρος εἶξε τῷ πατρὶ κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτῷ ἐν ἅπασι στηρίζων τὸν ἀδελφόν· ἦν γὰρ συνιὼν τὰ λεγόμενα.

52. Ἀδελφοῦ δέ τινος περιλύπου γενομένου διὰ τὸ συχνότερον ἐλέγχεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς διδασκόμενον τὸ ἀγαθὸν καὶ ἑτοίμου ὄντος πρὸς φυγήν, σχηματισάμενος ὁ Θεόδωρός φησι πρὸς αὐτόν· «Γινώσκεις ἄρα, ἀδελφέ, ὅτι ὁ λόγος τοῦ γέροντος τούτου ἀπότομός ἐστιν ὑπὲρ τὸ μέτρον. Οὐκ οἶδα, εἰ δύναμαι ἐγὼ ὑπομεῖναι ἐνταῦθα». Ὁ δὲ ὥσπερ ἀποθέμενος τὸ ἴδιον βάρος καὶ καλῶς ἐν τῷ ἑτέρῳ διαβλέψας φησὶ πρὸς αὐτόν· «Καὶ σὺ τοῦτο πάσχεις»; Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει πρὸς αὐτόν· «Καὶ σφόδρα πάσχω· ἀλλ' εἰ βούλει, γενώμεθα ἅμα πρὸς τὸ παραμυθεῖσθαι ἑαυτούς, ἕως ἂν πειράσωμεν αὐ-

---

1. Πρβλ. Δαν. 5,12. 2. Ψαλ. 29,8. 3. Πρβλ. Γεν. 39,6. 4. Πρβλ. Γεν. 41,41. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 12,1. 6. Πρβλ. Β' Βασιλ. 13,29-19,5. 7. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,11. 8. Πρβλ. Κολ. 3,9.

τὸν ἔτι ἅπαξ· ἐὰν μὲν χρηστὸς πρὸς ἡμᾶς γένηται, καὶ δὴ μένομεν ἐνταῦθα· εἰ δὲ μή γε, ἀπερχόμεθα καθ' ἑαυτούς». Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀδελφὸς ἐνισχύθη ἐκ τῆς τῶν λογισμῶν ἀσθενείας. Ὁ δὲ Θεόδωρος πορευθεὶς πρὸς τὸν Παχώμιον, τὴν ὑπόθεσιν, ὡς ἐνῆν αὐτῷ, διηγήσατο. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· «Καλῶς ἐποίησας, τέκνον· ἀλλ' ἄγαγε αὐτὸν μετὰ σεαυτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ πάλιν, ὡς ἔνι, διαμεμψαμένου σου τὴν βουλὴν αὐτοῦ, ἥνπερ δίδωσι Θεὸς πληροφορίαν ἐντελέστερον ὁ ἀδελφὸς λαμβάνει». Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν ἅμα καὶ τοῦ Θεοδώρου κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς διδασκαλίαν ἐλέγχοντος αὐτόν, κύψας ὁ πατήρ· «Συγχωρήσατέ μοι, φησίν, ἀδελφοί, ὅτι ἐγὼ ἥμαρτον· ὀφείλετε δὲ καὶ αὐτοὶ ὡς γνήσιοι υἱοὶ φέρειν τὸν πατέρα ὑμῶν». Καὶ οὕτως σοφῇ πανουργίᾳ χρησάμενος ὠφέλησεν αὐτούς.

53. Τούτου τοῦ Θεοδώρου τὸ συνετὸν θεασάμενος ὁ Παχώμιος καὶ ὅτι δύναται συγκροτεῖν τοὺς ἀσθενεστέρους, λίαν ἔχαιρεν ἐπ' αὐτῷ. Ἔθος οὖν ἦν ἅπασι καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἐν ἑνὶ τόπῳ τῆς μονῆς συνερχομένους ἐπακούειν τῆς τοῦ μεγάλου διδασκαλίας. Συναχθέντων δὲ πάντων ἐπὶ τὸ αὐτό, κελεύει τῷ Θεοδώρῳ εἰκοσαετεῖ τυγχάνοντι λαλῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ παραχρῆμα ἄνευ τινὸς ἀντιλογίας ἢ παρακοῆς ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ πρὸς ὠφέλειαν συντείνοντα. Τινὲς τοίνυν τῶν ἀρχαιοτέρων γερόντων θεασάμενοι τὸ γεγονὸς οὐκ ἠβουλήθησαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ, εἰπόντες πρὸς ἀλλήλους· «Ἐπειδὴ ὁ ἀρχάριος οὗτος ἡμᾶς διδάσκει, οὐκ ἀκουσόμεθα αὐτοῦ». Καὶ καταλείψαντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἀνεχώρησαν ἕκαστος εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ. Πληρωθείσης δὲ τῆς διδασκαλίας, ἀποστείλας ὁ μέγας ἐκάλεσεν αὐτούς. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν πρὸς αὐτόν, ἠρώτα αὐτοὺς λέγων· «Τίνος ἕνεκεν καταλείψαντες τὴν ἀκρόασιν ἀνεχωρήσατε εἰς τὰ κελλία ὑμῶν»; Οἱ δέ φασιν· «Ὅτι παιδίον τοσούτων γερόντων καὶ προβεβηκότων ἐν τῇ μονῇ διδάσκαλον κατέστησας». Ταῦτα ἀκούσας ἐστέναξε μέγα, καὶ κατηφὴς γενόμενός φησι πρὸς αὐτούς· «Οἴδατε πόθεν ἡ ἀρχὴ τῶν κακῶν εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν»; Εἰπόντων δὲ αὐτῶν· «Πόθεν»; ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· «Ἐκ τῆς ὑπερηφανίας[1], δι' ἣν καὶ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ συνετρίβη ἐπὶ τὴν γῆν[2] δι' ἣν μετὰ τῶν θηρίων συνῴκησε[3] Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος. Ἢ οὐκ ἠκούσατε τὸ γεγραμμένον, ὅτι βδέλυγμα παρὰ Κυρίῳ[4] πᾶς ἀνὴρ ὑψηλοκάρδιος[5], καὶ ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται»[6]; Τοιγαροῦν ἀγνοήσαντες ἐσκυλεύθητε ὑπὸ τοῦ διαβόλου, πᾶσαν ὑμῶν τὴν ἀρετὴν ἀπολέσαντες· μήτηρ γὰρ καὶ ἀρχὴ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ ὑπερηφανία. Οὐ γὰρ Θεόδωρον καταλείψαντες ἀπήλθατε, ἀλλὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀποφυγόντες, τοῦ ἁγίου

1. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 10,12-13. 2. Πρβλ. Ἠσ. 14,12. 3. Πρβλ. Δαν. 5,21. 4. Πρβλ. Παρμ. 15,9. 5. Πρβλ. Παρμ. 16,5. 6. Λουκ. 14,11.

πνεύματος ἐχωρίσθητε. Ἀληθῶς παντὸς οἴκτου ἄξιοι ὑμεῖς. Πῶς οὐ συνήκατε ὅτι ὁ Σατανᾶς ἦν ὁ ἐνεργήσας ὑμῖν εἰς τοῦτο ἐλθεῖν; Ὢ μεγάλου θαύματος· Θεὸς ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος ἄχρι θανάτου δι' ἡμᾶς[1], καὶ ἡμεῖς ταπεινοὶ ὄντες κατὰ φύσιν ἐπαιρόμεθα· ὁ φύσει ὑψηλὸς καὶ λίαν ὑπερμεγέθης διὰ τῆς ταπεινώσεως τὸν κόσμον περιεποιήσατο, δυνάμενος καὶ βλέμματι μόνῳ τὰ σύμπαντα καταφλέξαι· οἱ δὲ γῆ ὄντες καὶ σποδὸς[2] καὶ εἴ τι τούτων εὐτελέστερον, φυσιούμεθα, ἀγνοοῦντες ὅτι ἐντεῦθεν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς ἑαυτοὺς παραπεμπόμεθα. Οὐκ ἐθεάσασθε κἀμὲ μετὰ πολλῆς ἀκροώμενον τῆς ἀκριβείας; Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ὠφελήθην μεγάλως ἀκούσας αὐτοῦ· οὐ γὰρ ὡς δοκιμάζων ὑμᾶς ἐπέτρεψα αὐτῷ λαλῆσαι ὑμῖν, ἀλλ' ὡς προσδοκῶν καὶ αὐτὸς ὠφεληθήσεσθαι. Πόσῳ οὖν μᾶλλον ἔδει ὑμᾶς μετὰ ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἀκοῦσαι αὐτοῦ; Ἐπ' ἀληθείας λέγω, ὅτι ἐγὼ ὁ ἐν Κυρίῳ πατὴρ ὑμῶν, ὡς μὴ εἰδὼς δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν[3] οὕτως ἐπηκροώμην. Ὑμῖν οὖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ λέγω, ὅτι ἐὰν μὴ μεγίστην ὑπὲρ τοῦ πταίσματος τούτου ἐπιδείξησθε τὴν μετάνοιαν, ὥστε συγχωρηθῆναι ὑμῖν τό παράπτωμα, εἰς ἀπώλειαν ἔσεσθε[4] καὶ τῆς κακίστης ταύτης ἀρχῆς ἐν ὑμῖν γενομένης, οὐ μὴ παύσησθε, ἕως ἂν εἰς τὴν ἐσχάτην τῆς κατακρίσεως ἀπόφασιν φθάσητε». Καὶ τούτοις τοῖς λόγοις ἱκανῶς ἐπιστύψας τὸ τῆς ὑπερηφανίας ἕλκος, παρεμυθεῖτο τὴν νόσον, μετρίως αὐτοὺς διορθωσάμενος. Ἦν γὰρ καὶ ἀπότομος ἡνίκα ἔδει, καὶ χρηστὸς πάλιν καιροῦ καλοῦντος, ἐλέγχων τε καὶ παρορμῶν πρὸς τὸ ἀγαθὸν τοὺς ἁμαρτάνοντας.

54. Ἀδελφὸν γοῦν τινα οὐκ ὀρθῶς πορευόμενον, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ ἐξακολουθοῦντα θελήματι, κατ' ἰδίαν λαβὼν παρῄνει αὐτὸν λέγων· «Ἀδελφέ, εἰ λέγει ὁ Κύριος· «Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με»[5], καὶ αὐτὸς ὀφείλεις ἀκούειν ἡμῶν. Ὁρῶ γάρ σε φθονούμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸν κάματόν σου διὰ πολλῶν συλούμενον. Στοίχει οὖν τῷ κανόνι[6]· καὶ ὅτε καλῇ πρὸς ἑστίασιν, μὴ διαμείνῃς ἄσιτος, ἀλλὰ συνερχόμενος μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἔσθιε μεμετρημένως τὸν ἄρτον καὶ τὸ παρατιθέμενόν σοι ἕψημα μεταλάμβανε· καὶ μήτε πάνυ κορεσθῇς, εὔτονος μάλιστα τῷ σώματι ὑπάρχων· μήτε πάλιν ἄτονος ὢν τὸ σῶμα σφόδρα κατατήξῃς· ἀλλ' ἑαυτὸν κυβέρνα πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος, ἄχρις ἂν τὸν τῆς καυχήσεως νικήσῃς δαίμονα· πολὺς γάρ σοι ἐπίκειται». Ὁ δὲ ἀκούσας πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἐπείσθη τῇ συμβουλίᾳ, αὖθις δὲ ἐπηκολούθει τῇ πλάνῃ, λέγων· «Τί τοῦτο; ποῦ γέγραπται· μὴ νηστεύσῃς, μὴ ἀσκήσῃς»; Οὕτως οὖν αὐτοῦ ταῖς οἰκείαις ἐξακολουθοῦντος ὁρμαῖς κατεκυρίευσεν ὁ ἐχθρός. Καὶ καλέσας ὁ μέγας τὸν Θεόδωρον λέγει αὐτῷ· «Οἶδας ὅτι σφόδρα με λυπεῖ τὰ κατὰ τὸν ἀ-

1. Πρβλ. Φιλιπ. 2,8. 2. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 17,32. 3. Πρβλ. Ἰω. 4,11. 4. Πρβλ. Δαν. (Θ.) 2,5. 5. Ἰω. 6,38. 6. Πρβλ. Γαλ. 6,16.

δελφὸν τόνδε. Ἀπελθὼν τοίνυν ἐπίσκεψαι αὐτὸν καὶ γνῶθι τί διαπράττεται». Ὁ δὲ πορευθεὶς εὗρε μὲν αὐτὸν ὡσανεὶ εὐχόμενον, παρηλλαγμένα δὲ ῥήματα προϊέμενον καὶ ἄσημα παντελῶς. Καὶ ἐπανελθὼν ἐδήλωσε τῷ μεγάλῳ τὴν ἀδολεσχίαν αὐτοῦ. Διαλογιζόμενος δὲ ὁ Θεόδωρος τὴν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου καὶ τὸν ποικίλον αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, ἐθαύμασε καὶ ἐφοβήθη σφόδρα, ἐννοῶν μεθ' ὅσης ἄρα νήψεως ἀγωνίζεσθαι τὸν μονάζοντα χρὴ πρὸς τὰς ἀντιτέχνους ὁρμὰς τοῦ ἀντιπάλου. Ἐλθόντος οὖν τοῦ ἁγίου καὶ εὐχὴν ποιήσαντος ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ πανοικτίρμων κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἰάσατο αὐτόν. Καὶ αὐτὸς σωφρονισθεὶς ἐφύλαξεν ἑαυτὸν τοῦ λοιποῦ, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος[1].

55. Ἔλεγεν οὖν τοῖς συνελθοῦσιν ἀδελφοῖς ὁ Παχώμιος· «Μεγάλης δεῖ νήψεως, ἀδελφοί, πρὸς τὸ σωθῆναι. Καὶ γὰρ ἀκούω τῶν πονηρῶν πολλάκις καυχωμένων δαιμόνων, ἐφ' οἷς ἀπατῶσι τοὺς ἀσκητὰς καὶ ἄλλων ὀλολυζόντων καὶ λεγόντων· «Ὁ δεῖνα ἔστη εἰς προσευχὴν ἐκτενῶς· καὶ μὴ φέροντες τὴν καῦσιν ἀνεχωρήσαμεν». Τοιγαροῦν τηρήσατε ἑαυτοὺς πάντοτε καὶ τειχίζεσθε τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ· τῷ γὰρ θελήματι αὐτοῦ ἐξακολουθούντων ἡμῶν, οἱ ἐχθροὶ πρὸς ἡμᾶς οὐκ ἰσχύσουσι· τέφρα γάρ εἰσι καὶ καπνός, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ὑπόστασις ἀπὸ προσώπου τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον».

Ταῦτα εἰπὼν ὥσπερ ἔνθους ἐγένετο· καὶ ἔστη ἐπὶ ὥραν ἱκανήν. Εἶτα καλεῖ τὸν οἰκονόμον τῆς μονῆς καὶ λέγει αὐτῷ ἠρέμα· «Ἀπελθὼν εἰς τόδε τὸ κελλίον, γνῶθι τίς ἐστιν ὁ ἐκεῖ καταφρονῶν τῆς οἰκείας ψυχῆς· καὶ μάρτυς γενοῦ τῆς βλάβης αὐτοῦ ἐπιστάμενος σαφῶς τὸ ἐνταῦθα γεγονός. Ἔστω γὰρ οὐ παρεγένετο τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐπακοῦσαι ἐνταῦθα, ὅπως δυναμωθῇ κατὰ τοῦ θλίβοντος καὶ ἕλκοντος αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον· τίνος ἕνεκεν οὐκ εὔχεται ἐκεῖσε, ἀλλὰ καθεύδει; Οὐκ οἶδα εἰ οὗτος γίνεται μοναχός». Καὶ οὕτω μετ' ὀλίγον χωρισθεὶς τῶν ἀδελφῶν ἀνέλυσεν εἰς τὸν κόσμον, μὴ δυνηθεὶς ἐνεγκεῖν τὸν ἐλαφρὸν τοῦ Κυρίου ζυγόν[2].

56. Καὶ προσθεὶς ὁ πατὴρ πρὸς τοῦτο πάλιν λέγει· «Εἴπατέ μοι, ἀδελφοί· ἐὰν ᾖ οἰκία ἔχουσα μονὰς ἑκατὸν διαφέρουσα τῷ οἰκοδεσπότῃ, ἀγοράσῃ δὲ ἄλλος παρ' αὐτοῦ μίαν μονὴν τὴν ἐνδοτέραν, μὴ κωλύεται εἰσελθεῖν εἰς τὸ ἴδιον καταγώγιον; Οὕτω καὶ ὁ πιστός, ἐὰν ᾖ ἔχων πάντας τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος[3], τῇ δὲ οἰκείᾳ ἀμελείᾳ καὶ ἐπιβουλῇ τοῦ ἐχθροῦ ἀλλοτριωθῇ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, δόλῳ τὴν ἀρετὴν ἀποδόμενος, οὐκ ἔσται ἀσθενὴς ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ᾧ ἑκὼν ἐχώρησεν; Ἐὰν γὰρ μὴ νήψας διαναστῇ τῇ ψυχῇ καὶ ἑαυτὸν ἀσφαλίσηται, διὰ τῆς μικρᾶς ταύτης τοῦ ἐχθροῦ παρεισδύσεως πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν προσαπόλλυσιν, ὥσπερ οἱ ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους φραξάμενοι καὶ διὰ βραχυτάτου μέρους, οὗπερ κατημέλησαν,

---

1. Πρβλ. Φιλιπ. 3,13. 2. Πρβλ. Ματθ. 11,30. 3. Πρβλ. Γαλ. 5,22.

πολλάκις τὴν πληγὴν καιρίαν δεξάμενοι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζῆν κινδυνεύσαντες. Δεῖ οὖν ἕκαστον ἡμῶν ἀσφαλίζεσθαι καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς ἑαυτὸν καλλωπίζειν· οὐ μικρὰ γὰρ ζημία τῷ τὴν μικρὰν ἀρετὴν παραβλέψαντι».

57. Καὶ ἄλλοτε δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν θρύα κοπτόντων διάγοντος αὐτοῦ καὶ αὐτῶν ἤδη μίαν φορὰν εἰς τὸ πλοῖον ποιησαμένων, συνέβη τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἐξαίφνης ἐν ἐκστάσει γενόμενον ὁρᾶν τοὺς ἑαυτοῦ ἀδελφοὺς ἅπαντας, καί τινας μὲν αὐτῶν πυρὶ φλογίζοντι περιεχομένους καὶ ἐκφυγεῖν πάντη μὴ δυναμένους, ἄλλους δὲ ἐπ' ἀκανθῶν ἱσταμένους ἀνυποδέτους καὶ ἐν τοῖς σκόλοψιν ἐμπλεκομένους καὶ μὴ ἰσχύοντας εἰς τὸ παντελὲς ἀπ' αὐτῶν διαδρᾶναι, ἑτέρους ἐπὶ μέρους κρημνοῦ ὑψηλοτάτου ἑστηκότας, ὑφ' ὃν πλατύτατος ἐτύγχανε κύκλοθεν ποταμὸς κροκοδείλων ἀνάπλεως, ὡς μήτε τοῦ κρημνοῦ αὐτοὺς ἀναχωρεῖν δύνασθαι, μητ' αὖ βάλλειν ἑαυτοὺς ἐν τῷ ποταμῷ διὰ τὴν τῶν θηρίων πληθύν. Ἔτι δὲ αὐτοῦ οὕτως ἑστηκότος, οἱ τὰ φορτία ἀποθέμενοι ἀδελφοὶ παρέστησαν αὐτῷ εἰς εὐχήν· καὶ αὐτοῦ εἰπόντος τὸ ἀμήν, ἀνεχώρησαν τῆς ὁδοῦ. Τῆς οὖν ἑσπέρας καταλαβούσης καὶ αὐτοῦ τὸ ὅραμα τοῦτο, ὡς ἐνῆν, διηγουμένου, ἐδάκρυον ἅπαντες. Καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τῶν ἀδελφῶν τί ἂν εἴη τοῦτο, φησὶ πρὸς αὐτούς· «Γινώσκω ὅτι μετὰ τὴν ἄφιξίν μου ἔσται τοῦτο ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ὥστε μὴ δύνασθαι εὑρεῖν αὐτοὺς τὸν ἰσχύοντα, καθὼς δεῖ, ἀπὸ τῶν πολλῶν θλίψεων τούτους παραμυθήσασθαι καὶ πρὸς τὸ βέλτιον τῶν ἀγαθῶν ἐντολῶν χειραγωγῆσαι».

Τότε καταλαβόμενος Θεόδωρον ἱκανὸν τῷ πνεύματι καὶ δυνάμενον ὠφελῆσαι πολλούς, κατέστησεν οἰκονόμον τῆς μονῆς τῆς ἐν τῇ Ταβεννήσει. Αὐτὸς δὲ κατῴκει ἐν ἑτέρᾳ μονῇ, ἔνθα καὶ οἰκονομία ἦν τῶν ἄλλων μοναστηρίων. Ὁ δὲ Θεόδωρος ἐν οὐδενὶ θέλημα τὸ ἴδιον ἔπραττε, καθότι ἐπύρωσεν αὐτὸν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ[1] καὶ ἐστήριξε τὰ ἄνω φρονεῖν[2]. Καὶ προκόπτων συνήθως ὠφέλει τοὺς ἀδελφούς.

58. Ἐγένετο δὲ μιᾶς τῶν ἡμερῶν μετὰ τὴν ἑωθινὴν λειτουργίαν καθεσθέντα τὸν Παχώμιον καλέσαι τὸν πρὸς ταῖς θύραις ἀδελφὸν καὶ εἰπεῖν· «Εἰσί τινες θέλοντες ἀποτάξασθαι»; Λέγει αὐτῷ· «Εἰσίν· εἷς γέρων, καὶ ἀπὸ μίμων ἄλλος, Σιλβανὸς ὀνόματι». Καί φησιν ὁ μέγας· «Κάλεσον αὐτοὺς ἐνταῦθα». Εἰσαχθεὶς δὲ ὁ πρεσβύτης προσέπεσε τοῖς ποσὶ καὶ φωνῇ μεγάλῃ ἐξωμολογεῖτο λέγων· «Δέομαι ὑμῶν· ἑσπέρας ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν ἐν τῷ φρέατι καταβάντος, ἐξενίσθην θεασάμενος καὶ κακῶς ἐλογισάμην περὶ σοῦ, λέγων πρὸς ἐμαυτόν· οὗτος ὁ ἄνθρωπος φονεύς ἐστιν, ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς ταύτῃ τῇ ὥρᾳ εἰς τὸ φρέαρ κατελθεῖν ἐπείγει». — Καὶ γὰρ ἦν κελεύσας ἑσπέρας καθαρισθῆναι αὐτό. — «Εἶδον οὖν κατ' ὄναρ ἑαυτὸν μὲν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν, ἄνδρα δέ τινα ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ λέγοντα πρὸς αὐτούς· Λάβετε ὑμεῖς

1. Πρβλ. Ψαλ. 104,19. 2. Πρβλ. Κολ. 3,2.

πνεῦμα ὑπακοῆς. Ἐμοὶ δέ φησι· Λάβε πνεῦμα ἀπιστίας. Δέομαι οὖν, εὔξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ». Εὐξάμενος οὖν καὶ ἀξίως κατηχήσας, αὐτόν τε συνηρίθμησε τῇ πνευματικῇ συνοδίᾳ· καὶ τὸν Σιλβανὸν καλέσας λέγει πρὸς αὐτόν· «Βλέπε, ἀδελφέ· κόπος ἐστὶ καὶ χρεία νηφούσης ψυχῆς καὶ σώφρονος λογισμοῦ πρὸς τὸ δυνηθῆναι μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀντισχεῖν πρὸς τὸν θλίβοντα, τῆς προτέρας μάλιστα συνηθείας ὠθούσης ἐπὶ τὸ χεῖρον». Καὶ συνταξαμένου αὐτοῦ πάντα ποιεῖν κατὰ τὴν διδαχὴν τοῦ μεγάλου, εἰσεδέξατο αὐτὸν ὁ πατήρ.

59. Οὗτος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀγωνισάμενος αὖθις ἤρξατο καταμελεῖν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας καὶ ἕλκεσθαι πρὸς σπατάλην καὶ ταῖς εὐτραπελίαις θέλγεσθαι, ἔτι μὴν καὶ τὰ τῆς θυμέλης ἄσεμνα ῥήματα ἀδεῶς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν τραγῳδεῖν. Τοῦτον καλέσας ὁ ἅγιος πατὴρ μετὰ εἰκοσαετῆ τῆς ἀσκήσεως χρόνον ἐκέλευσεν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ἀποδυθῆναι τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ καὶ λαβόντα τὰ κοσμικὰ ἱμάτια ἐκβληθῆναι τῆς μονῆς. Ὁ δὲ πεσὼν πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ ἁγίου γέροντος παρεκάλει λέγων· «Ἔτι τοῦτο συγχώρησόν μοι, πάτερ, καὶ πιστεύω εἰς τὸν σῴζοντα τοὺς ἀσθενεῖς δεσπότην Χριστόν, ὅτιπερ ἕξεις με μετανοοῦντα ἐφ' οἷς ἐν ἀμελείᾳ διῆγον, ὥστε σε ἡσθέντα ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῆς ψυχῆς μου εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ». Ὁ δὲ μέγας ἀποκριθεὶς λέγει πρὸς αὐτόν· «Οἶδας πόσα σε ἐβάστασα, ὡς ἀναγκασθῆναί με καὶ πληγαῖς πολλάκις σοι χρήσασθαι, ἄνθρωπον μηδέποτε ἐπ' ἄλλον τοιοῦτόν τι ἐνδειξάμενον ἢ κἂν ἐκτεῖναι χεῖρα πρός τινα βουληθέντα. Ἐφ' οἷς γοῦν καὶ ἠναγκαζόμην ἐπὶ σοῦ μόνου τοῦτο ποιεῖν, μᾶλλόν σου τυπτομένου ἤλγουν μου τὴν ψυχὴν τῷ τῆς συμπαθείας θεσμῷ. Οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου ἕνεκεν ἀλλ' ἢ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν σὴν τοῦτο ποιεῖν ἐδόκουν, ὅπως κἂν οὕτω δυνηθῶ διορθώσασθαί σε τῶν πταισμάτων. Εἰ τοίνυν τοσαύτας παραινέσεις δεξάμενος ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐλθεῖν οὐκ ἠβουλήθης οὔτε μὴν πληγαῖς αἰκιζόμενος αἱρήσασθαι τὸ συμφέρον, πῶς δύναμαι ἐγὼ ἐπὶ πολὺ μέλος νενοσηκὸς τῇ ποίμνῃ τοῦ Χριστοῦ συγχωρεῖν συναγελάζεσθαι· μή πως ἡ τοῦ ἑνὸς πᾶσι συναναχρωσθεῖσα ψώρα οὐκ ὀλίγον αὐτῆς προσλυμανεῖται τὸ μέρος». Τούτου τοίνυν οὕτως ἀνθισταμένου, κἀκείνου ἐπὶ πλεῖον τὴν παράκλησιν ἐπεκτείνοντος διαβεβαιουμένου τε διορθοῦσθαι ἑαυτὸν τοῦ λοιποῦ, ἐγγύας παρ' αὐτοῦ ᾔτει ὁ Παχώμιος, ὥστε μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν πάλιν. Πετρωνίου τοίνυν, ἀνδρὸς ἁγίου καὶ θαυμαστοῦ, ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἐφ' οἷς ὑπισχνεῖτο, συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ μακάριος· καὶ ἐπευξάμενος παρέδωκε τῷ Πετρωνίῳ.

60. Ὁ δὲ τυχὼν τῆς ἀφέσεως ταύτης οὕτως ἑαυτὸν ἐταπείνωσεν, ὥστε αὐτὸν ὑπογραμμὸν γενέσθαι πολλοῖς κατὰ πᾶσαν μὲν ἀρετὴν θεοσεβείας, ἐξαιρέτως δὲ ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν δάκρυσι πάσῃ τῇ ἀδελφότητι· ὡς καὶ ἐσθίοντος αὐτοῦ πολλάκις μὴ δύνασθαι ἐπισχεῖν τὴν τῶν δακρύων φορὰν ποταμηδὸν γινομένην, ἀλλὰ συμμείγνυσθαι καὶ αὐτῇ τῇ ἀναγκαίᾳ τροφῇ καὶ πληροῦσθαι ἐπ' αὐτῷ τὸ δαυϊτικὸν ἐκεῖνο τό·

«Σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων»[1]. Λεγόντων δὲ αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν, μὴ ἐπὶ ξένων ἢ ὅλως τινῶν ἑτέρων τοῦτο ποιεῖν, διϊσχυρίζετο λέγων ὅτι· «Πολλάκις βουληθεὶς ἐγκρατεύσασθαι ταύτης μάλιστα τῆς αἰτίας, ὅλως οὐκ ἠδυνήθην». Αὐτῶν δὲ πάλιν δυνατὸν εἶναι λεγόντων καθ' ἑαυτὸν μὲν ἐν κατανύξει τοῦτο ποιεῖν καὶ ἐν τῇ προσευχῇ, ἐπὶ δὲ τῆς τραπέζης ἐσθίοντα ἐγκρατεύεσθαι· «Δύναται γάρ, ἔφασκον, ψυχὴ καὶ χωρὶς τῶν ἔξωθεν δακρύων πάντοτε ἐν κατανύξει εἶναι», καὶ ἀναγκαζόντων μαθεῖν τίνος ἕνεκεν βρέχεται τοῖς δάκρυσι, μᾶλλον δὲ κωλυόντων — ἐρυθριᾶν γὰρ ἔλεγον «ὡς πολλοὺς ἐξ ἡμῶν εἰς σὲ βλέποντας μήτε ἐσθίειν» — φησὶ πρὸς αὐτούς· «Οὐ βούλεσθε, ἀδελφοί, ἵνα κλαύσω, ὁρῶν ἁγίους ὑπηρετοῦντάς μοι, ὧν καὶ ὁ κονιορτὸς τῶν ποδῶν μέγας ἐμοὶ καὶ οὐδ' ὅλως ἐγὼ ἀντάξιός εἰμι; Οὐκ ὀφείλω οὖν πενθεῖν, εἴπατέ μοι, ὅτι ἀπὸ θυμέλης ἄνθρωπος ὑπηρετοῦμαι παρὰ τοιούτων ἁγίων ἀνδρῶν; Πενθῶ οὖν, ἀδελφοί μου, φοβούμενος ἐφ' ἑκάστης, μή πως κατὰ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν τοὺς βεβήλους καταποθῶ[2], ἐπιχειροῦντας πονηραῖς προαιρέσεσι καὶ χερσὶν οὐ καθαραῖς θυμιᾶν εἰς τὰ ἅγια, ὅτι τοσαύτην γνῶσιν δεξάμενος τῆς κατὰ ψυχὴν ἀμελῶ σωτηρίας. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαισχύνομαι τοῦτο· οἶδα γὰρ τὰς πολλάς μου ἁμαρτίας· διὸ εἰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἐπέδωκα, ξένον οὐδὲν ἐποίουν».

61. Τούτου οὕτως ἐπὶ πολὺ ἀγωνιζομένου, διεμαρτύρατο πάλιν περὶ τούτου ἐπὶ πάντων ὁ μέγας. «Ἰδού, ἀδελφοί, διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ[3], ὅτι ἀφ' οὗ τὸ κοινόβιον τοῦτο γέγονεν, οὐδένα ἐκ πάντων τῶν συνόντων μοι ἀδελφῶν οἶδα μιμησάμενον τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν, εἰ μὴ ἕνα μόνον». Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ ἀδελφοί, οἱ μὲν ᾤοντο τὸν ἕνα τοῦτον εἶναι Θεόδωρον, ἄλλοι Πετρώνιον, ἕτεροι δὲ Ὀρσίσιον. Πυθομένου οὖν τοῦ Θεοδώρου περὶ τίνος ἔλεγεν, οὐκ ἐβούλετο ὁ μέγας εἰπεῖν. Αὐτοῦ δὲ πάλιν σφοδρότερον ἐπιμένοντος καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀδελφῶν παρακαλούντων τίς ἂν εἴη οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ μέγας λέγων· «Εἰ ἠπιστάμην ὅτι κενοδοξεῖν εἶχεν ἐπαινούμενος περὶ οὗ μέλλω λέγειν, οὐκ ἂν συνέστησα τὸν τοιοῦτον. Ἀλλ' ἐπειδὴ χάριτι Χριστοῦ οἶδα ὅτι ἐπαινούμενος μᾶλλον ταπεινοῖ ἑαυτόν, διὰ τοῦτο πρὸς τὸ μιμεῖσθαι ὑμᾶς τὸν τοῦ τοιούτου τρόπον, ἀφόβως ἐπὶ πάντων ὑμῶν μακαρίσω αὐτόν. Σὺ μὲν γάρ, ὦ Θεόδωρε, καὶ ὅσοι εἰσὶ κατὰ σὲ ἐν τῇ μονῇ ἀγωνιζόμενοι, δήσαντες[4] τὸν διάβολον ὡς στρουθίον ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἔθεσθε καὶ καθ' ἑκάστην διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ καταπατεῖτε τοῦτον ὡς χῶμα· ἀλλ' ἐὰν ἀμελήσητε ἑαυτῶν, ἀναστὰς ὁ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν κείμενος διάβολος φεύξεται καὶ καθ' ὑμῶν μειζόνως στρατεύσεται. Ὁ δὲ νεώτερος Σιλβανός, ὁ πρὸ χρόνου ὀλίγου ἐκβάλλεσθαι παρ' ἡμῶν τῆς μονῆς μέλλων διὰ τὴν αὐ-

1. Ψαλ. 101,10. 2. Ἀριθ. 16,32. 3. Α' Τιμ. 5,21. 4. Πρβλ. Ἰὼβ 40,24.

τοῦ ἀμέλειαν, νῦν ἐχειρώσατο παντελῶς τὸν διάβολον καὶ ἐξηφάνισεν αὐτόν, ὡς μὴ δύνασθαι ἔτι φανῆναι παρ' αὐτῷ, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἑαυτοῦ ταπεινοφροσύνης εἰς τέλος νικήσας αὐτόν. Καὶ ὑμεῖς μὲν ὡς ἔχοντες ἔργα δικαιοσύνης[1] θαρρεῖτε ἐφ' οἷς ἤδη ἐπράξατε· οὗτος δὲ ὅσον ἀγωνίζεται, τοσοῦτον ἑαυτὸν ἀδόκιμον ἅπασιν ἐπιδείκνυσιν, ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτοῦ καὶ διανοίας ἀχρεῖον ἑαυτὸν καὶ εὐτελῆ ἐνθυμούμενος εἶναι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ δακρύειν πρόχειρον ἔχει, ἐκ τοῦ πάνυ ἑαυτὸν ἐξευτελίζειν καὶ μὴ λογίζεσθαι τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων κατορθωμάτων μηδέν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως τὸν διάβολον ἐκνευροῖ, ὡς ἡ μετὰ πρακτικῆς δυνάμεως ἐξ ὅλης ψυχῆς γινομένη ταπεινοφροσύνη». Οὕτως οὖν ἀγωνιζόμενος ὁ Σιλβανὸς ἐν ἄλλοις ὀκτὼ ἔτεσι πρὸς τοῖς εἴκοσι ἐτέλεσε τὸν δρόμον, μαρτυρηθεὶς ὑπὸ τοῦ θεράποντος τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τῆς ἐξόδου, ὅτι πλῆθος ἀγγέλων μετὰ χαρᾶς μεγάλης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ παραλαβόντες ὡς θυσίαν ἐκλεκτὴν προσήγαγον τῷ Χριστῷ.

62. Ἀλλὰ ταύτης τῆς καλῆς διαγωγῆς τῆς τε ἐν Χριστῷ πολιτείας αἰσθόμενος καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Πάνου, Ἄρειος τοὔνομα, τἄλλα πάντα ἐνάρετος καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως θερμὸς ἐραστής, πέμψας διὰ γραμμάτων μετεστείλατο αὐτὸν πρὸς ἑαυτόν, λόγοις τε πλείοσι καὶ θείᾳ πληροφορίᾳ παρακαλῶν καὶ περὶ τὴν πόλιν ἐκείνην δείμασθαι μοναστήρια. Αὐτοῦ τοίνυν πολλῶν ἕνεκα πεισθέντος τῷ ἀνδρὶ μέλλοντός τε παραγίνεσθαι ἐκεῖσε, δίκαιον ᾠήθη πρῶτον τὰς φροντιζομένας ὑπ' αὐτοῦ μονὰς ἐπισκέψασθαι.

Πλησίον τοίνυν μιᾶς τούτων γενόμενος ὑπηντᾶτο προκομιδῇ τετελευτηκότος τινὸς ἀδελφοῦ ἐν ῥᾳθυμίᾳ ζήσαντος καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τῆς μονῆς ἐκείνης ἀκολουθοῦσι τῷ ἐξοδίῳ μετὰ πολλῆς καὶ εὐαρμόστου ψαλμῳδίας, ὄντων ἐκεῖσε καὶ τῶν γονέων, συγγενῶν τε πάντων καὶ φίλων τοῦ κατοιχομένου. Οἳ καὶ θεασάμενοι τὸν ἅγιον ἀπέθεντο τὴν κλίνην, ὅπως ὑπέρ τε αὐτῶν καὶ τοῦ τεθνεῶτος ἀδελφοῦ στὰς ποιήσηται προσευχήν. Προσενέγκας τοίνυν πλεῖον ἢ ᾐτήθη τὴν ὀφειλομένην τῷ Θεῷ ἱκεσίαν τε καὶ προσκύνησιν καὶ ἀποστραφεὶς πρὸς αὐτούς· «Παύσασθε μέν, ἔφη, τοῦ ψάλλειν». Προστάξας δὲ ἐνεχθῆναι τὰ τοῦ τεθνεῶτος ἱμάτια, ἔμπροσθεν πάντων καῆναι ἐκέλευσεν. Εἶθ' οὕτω πάλιν ἐπέτρεψεν ἀρθῆναί τε καὶ ἐκτὸς τῆς νενομισμένης ψαλμῳδίας ταφῆναι τὸ λείψανον. Τῶν οὖν ἀδελφῶν καὶ τῶν γονέων καὶ πάντων δὲ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀπελθόντος τὸ καινὸν τοῦτο θέαμα ἐκπλαγέντων καὶ ἱκετευόντων ἐπὶ τὸ τὴν ἐξ ἔθους συγχωρηθῆναι γενέσθαι καὶ ἐπ' αὐτῷ ψαλμῳδίαν, αὐτὸς οὐκ ἠνέσχετο. Πάλιν δὲ αὐτῶν πρὸς αὐτὸν σχετλιαζόντων καὶ λεγόντων· «Τί τὸ καινὸν τοῦ θεάματος, ὦ πάτερ; Τίς οὐκ ἂν ἠλέησε νεκρὸν κείμενον, εἰ καὶ ἐχθρὸς εἴη, ἱκανῆς οὔσης τῆς συμφορᾶς εἰς τοῦτο ἐναγαγεῖν τὸν καὶ αὐτοθήριον

1. Πρβλ. Τίτ. 3,5.

ὑπάρχοντα; Καὶ ὡς οὔτε τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ πρέπει, καὶ ἡμῖν ὄνειδος μέγιστον ἐκ τούτου προσγίνεται ἄλλα τε πλείονα· καὶ ὡς εἴθε μὴ παρεγενόμεθα, εἴθε μὴ ἐγεγόνει οὗτος μοναχός· οὐ γὰρ ἂν κατέλιπε τὴν αἰώνιον ταύτην ὀδύνην ἡμῖν. Δεόμεθα οὖν ἀποδοθῆναι τῇ ὁσίᾳ τοῦ τεθνεῶτος τὴν ψαλμῳδίαν».

63. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· «Ἀληθῶς, ἀδελφοί, πλέον ὑμῶν οἰκτείρω τὸν κείμενον· καὶ τοσοῦτον ὅσον ὑμεῖς μὲν τοῦ ὁρωμένου τούτου σκήνους ποιεῖσθε πρόνοιαν, ἐμοὶ δὲ περὶ ψυχῆς ὁ λόγος, ἧς ἕνεκα ὡς πατὴρ τὸ τοιοῦτον προστέταχα. Καὶ ὑμεῖς μὲν πλείονα αὐτῷ τὴν ἐκεῖσε ὀδύνην διὰ τῆς νομιζομένης τιμῆς περιποιεῖσθε· ἐγὼ δὲ κἂν γοῦν μερικὴν αὐτῷ ἀπολογίαν ἢ ἄνεσιν διὰ τῆς ἀτιμίας προευτρεπίζω, τούτου ἕνεκα οὐκ ἐπιμελοῦμαι τοῦ σώματος νεκρωθέντος, ἀλλὰ ψυχῆς τῆς ἀθανάτου, τῆς καὶ πάλιν ἄφθαρτον τοῦτο ἀπολαμβανούσης[1] ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ[2]. Ἄλλως δέ, εἰ καὶ συγχωρήσω τοῦτο γενέσθαι, ὡς ἀνθρωπάρεσκος κριθήσομαι καὶ ἕνεκεν προσκαίρου πληροφορίας τὸ συμφέρον τῆς μελλούσης ἐν κρίσει βασανίζεσθαι ψυχῆς καταφρονήσας. Πηγὴ γὰρ ὑπάρχων ἀγαθότητος ὁ Θεὸς ζητεῖ προφάσεις, δι' ὧν δράξασθαι δύναται τοῦ πηγάζειν δαψιλῶς τὴν ἑαυτοῦ χρηστότητα ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἀφιέναι ἁμαρτήματα, μὴ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Εἰπὼν γὰρ περὶ τῶν βλασφημούντων εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μήτε νῦν μήτε ἐν τῷ μέλλοντι συγχωρήσεως ἀπολαύειν[3], κατὰ τὸ σιωπώμενον ἔδωκε νοεῖν, ὡς εἴη τισὶν ὀφείλουσα ἐπέκεινα τοῦ παρόντος βίου συγγνώμη. Εἰ δὲ ἡμεῖς, οἱ καταξιωθέντες τῆς θείας αὐτοῦ ἰατρικῆς ἐπιστήμης τὴν ἐμπειρίαν δέξασθαι, μὴ ἑκάστῳ τὸ ἐπιτήδειον βοήθημα προσφέροιμεν, εἰκότως ὡς καταφρονηταὶ ἀκουσόμεθα τὸ γεγραμμένον· Ἴδετε οἱ καταφρονηταὶ καὶ θαυμάσατε θαυμάσια καὶ ἀφανίσθητε[4]. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, πρὸς τὸ τῶν ἐπηρθημένων ἐλευθερωθῆναι τὸν ἀπελθόντα δεινῶν καὶ ἀνέσεώς τινος τυχεῖν, χωρὶς ψαλμῶν θάψατε αὐτόν. Δύναται γὰρ ἀγαθὸς ὢν καὶ πολυέλεος[5] ὁ Θεὸς καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν παράκλησιν τὸν πρὸς αὐτὸν ἀπελθόντα προσδέξασθαι». Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ ἀπήχθη εἰς τὸ ὄρος καθὼς ἐπέτρεψεν ὁ ἅγιος καὶ ἐτάφη.

64. Διατρίψαντος δὲ αὐτοῦ ἐκεῖσε δύο ἡμέρας καὶ διδάσκοντος ἕνα ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν περί τε φόβου Θεοῦ καὶ ὅπως δεῖ ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὸν διάβολον καὶ τὰς τούτου μεθοδείας τε καὶ μετεμπλοκάς, ὅπως τε δεῖ ἀκυρῶσαι τὰ καθ' ἡμῶν αὐτῷ σπουδαζόμενα μηχανήματα τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ, ἀπηγγέλη αὐτῷ, ὅτιπερ ἀδελφός τις ἐν τῇ Χηνοβοσκείων μονῇ οὕτω καλουμένῃ, ἀρρωστίᾳ περιπεσὼν καὶ συνεχόμενος, τῆς παρατιθεμένης αὐτῷ εὐλογίας ἀπολαῦσαι ποθεῖ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτοῖς.

---

1. Πρβλ. Α' Κορ. 15,52-53. 2. Πρβλ. Ἰω. 11,24. 3. Πρβλ. Μάρκ. 3,29. 4. Πρβλ. Ἀββ. 1,5. 5. Πρβλ. Ψαλ. 85,5.

Γενόμενος δὲ ὡς ἀπὸ σημείων δύο ἢ τριῶν τοῦ τόπου, ἔνθα ἠπείγετο ὁ ἅγιος ἤκουσε φωνῆς ἱερᾶς ἐν τῷ ἀέρι, καὶ ἀτενίσας εἶδε τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ φαιδρῷ τῷ δρόμῳ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ψαλλόντων εἰς τὴν μακαρίαν ζωὴν τοῦ Θεοῦ ἀπαγομένην. Τῶν δὲ ἑπομένων αὐτῷ ἀδελφῶν μήτε τῆς φωνῆς αἰσθομένων μήτε τι ἕτερον θεασαμένων, αὐτὸν δὲ ἐπὶ πολὺ κατὰ ἀνατολὰς ἀτενίζοντα, φασί πρὸς αὐτόν· «Ἔστης, ὦ πάτερ; Δράμωμεν, ἵνα καταλάβωμεν». Ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· «Εἰκῇ τρέχομεν· αὐτῷ γὰρ ἔκτοτε προσατενίζω εἰς τὴν αἰώνιον ἀπαγομένῳ ζωήν». Καὶ παρακαλούντων εἰπεῖν αὐτοῖς πῶς ἐθεάσατο τὴν ψυχήν, διηγήσατο αὐτοῖς ἅπαντα, ὡς ἐνῆν. Τινὲς μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν οἱ καὶ παραγενόμενοι πρὸς αὐτόν, πορευθέντες εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν καὶ ἀκριβέστερον τὴν ὥραν πυθόμενοι, ἐν ᾗ ἐκοιμήθη ὁ ἀδελφός, ἔγνωσαν τὰ ὑπὸ τοῦ ἁγίου λεχθέντα αὐτοῖς ἀληθῆ. Ἐγὼ δὲ ταῦτα διεξῆλθον δύο κατὰ ταὐτὸν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τε διορατικὸς ἦν ὁ ἀνὴρ καὶ χάρισμα προφητείας ἔχων καὶ τὰ πόρρωθεν ἅπαντα τῷ τῆς διανοίας καθαρωτάτῳ προεώρα ὀφθαλμῷ, καὶ ὅτι δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς τὰ καλὰ ἀεί[1] καὶ τῶν βλαβερῶν πόρρω που γίνεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

65. Ὁ δὲ μέγας τὴν ὁδὸν διανύσας καὶ φθάσας πρὸς τὸν προρρηθέντα ἐπίσκοπον μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἀδελφῶν, ἑορτὴν ἄγειν αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ παρεκέλευσεν· ὃς ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀξίως τε δεξιωσάμενος ἔδωκε τόπον αὐτῷ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ τρισποθήτου φροντιστηρίου, οὗπερ καὶ ἠξίου. Τοῦ δὲ ἁγίου κἀκεῖσε τοῦτο προθύμως ἐγείροντος, τριγχίον τε ἀσφαλὲς περιτιθέντος ἔξωθεν, ὡς ἂν μὴ τοῖς βουλομένοις ὁρᾶν ῥᾳδίως προκέοιντο, τινὲς ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας φθόνῳ τετηκότι[2] συνοδεύοντες, νυκτὸς παραγενόμενοι κατέβαλλον τὸ οἰκοδομούμενον. Ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν ἔδοσαν δίκας τοῦ τολμήματος ἀξίας· ὡς γὰρ αὐτὸς πρὸς μακροθυμίαν τοὺς ἀδελφοὺς συνεβίβαζεν ἐφ' ἑκάστης καὶ μιᾶς τῶν ἡμερῶν ἐπελθόντες ἐκεῖνοι κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐποίουν τὸ ῥᾳδιούργημα, παραχρῆμα ἐπιστὰς ἄγγελος Κυρίου[3] πάντας αὐτοὺς ἐφλόγισεν, εἵρξας τοῦ λοιποῦ τοῦ τοιούτου ἀτοπήματος· ὡς γὰρ κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός[4], οὕτως ἐλύθησαν. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ σὺν εὐθυμίᾳ πολλῇ τὸ μοναστήριον ᾠκοδόμησαν. Κατέστησεν οὖν κἀκεῖ ἄνδρας εὐλαβεῖς καὶ λίαν θαυμαστοὺς ὁ ἅγιος, ἐξάρχοντος αὐτῶν τινος Σαμουήλ, ἱλαροῦ καὶ ἐγκρατοῦς ἀνδρός, διότι ἐγγὺς τοῦ ἄστεως ἦν τὸ φροντιστήριον.

66. Αὐτοῦ τοιγαροῦν παραμένοντος αὐτοῖς, ἄχρις ἂν τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι στερεωθῶσι, φιλόσοφός τις τῆς αὐτῆς πόλεως ἀκούσας περὶ αὐτῶν παρεγένετο ἐκεῖσε πειράζων αὐτούς, τίνες ἂν εἶεν. Καὶ συντυχὼν ἑνὶ τῶν ἀδελφῶν λέγει αὐτῷ· «Καλέσατέ μοι τὸν πατέρα

---

1. Γ' Ἰω. 11. 2. Πρβλ. Σοφ. Σολομ. 6,23. 3. Πρβλ. Πράξ. 12,7. 4. Πρβλ. Ψαλ. 67,3.

ὑμῶν περὶ ἀναγκαίων μοι διαλεξόμενον». Μαθὼν οὖν ὁ ἅγιος ὅτι φιλόσοφός ἐστι, πέμπει Κορνήλιον πρὸς αὐτὸν καὶ Θεόδωρον, πρὸς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα παρεγγυήσας αὐτοῖς ἀπολογήσασθαι. Ἐξελθοῦσι δὲ αὐτοῖς φησιν ὁ φιλόσοφος· «Λόγος πολὺς κατέχει παρ' ἡμῖν, ὡς σοφοί τινες καὶ ἄγοντες ἡσυχίαν ἐστὲ κατὰ τὴν θρησκείαν ὑμῶν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας συνετῶς ἀπολογούμενοι. Δοκιμῶ οὖν ὑμᾶς, ἐξ ὧν αὐτοὶ ἀναγινώσκετε γραφῶν τοὺς συλλογισμοὺς ποιησάμενος». Πρὸς ὃν ὁ Θεόδωρος ἔφη· «Λέγε ὃ ἔχεις». Ὁ φιλόσοφος ἀπεκρίθη· «Ποιεῖς αὐτὸς μεθ' ἡμῶν τοὺς λόγους, λύων τὸ ἐπιζητούμενον»; — «Λέγε»· ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Θεόδωρος. Ὁ δὲ φιλόσοφος πρὸς αὐτόν· «Τίς μὴ γεννηθεὶς ἀπέθανεν; ἢ τίς γεννηθεὶς οὐκ ἀπέθανε; τίς δὲ ἀποθανὼν οὐκ ἐπώζεσεν»; Ὁ δὲ Θεόδωρος πρὸς αὐτόν· «Οὐ μέγα μέν σου τὸ ἐρώτημα, ὦ σοφέ· πλὴν ἐρῶ· ὁ μὴ γεννηθεὶς ἀποθανὼν δέ, ὡς εἴρηκας, ἔστιν ὁ Ἀδάμ· ὁ δὲ γεννηθεὶς καὶ μὴ ἀποθανών, ἔστιν Ἐνὼχ[1] καὶ ὁ ἀποθανὼν καὶ μὴ ἐποζέσας, ἡ τοῦ Λὼτ ἐστι γυνή, ἥτις εἰς στήλην μετεβλήθη ἁλός[2], εἰς ὑπόδειγμα τῶν ἀπειθούντων ἄχρι τοῦ παρόντος ἑστῶσα. Συμβουλεύω δέ σοι, φιλόσοφε, τὰς προτάσεις σου ταύτας καὶ τοὺς συλλογισμοὺς καταλιπόντα τοὺς ἀκαίρους προσελθεῖν τῷ Χριστῷ, ᾧ λατρεύομεν, καὶ λαβεῖν τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν». Πρὸς ταῦτα μείνας ἐννεὸς ὁ φιλόσοφος ἀπῄει θαυμάζων, τὸ ὀξὺ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ ἀνδρὸς ἐκπληττόμενος.

67. Καὶ δὴ πάλιν τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς μονῆς ἧς ᾠκοδόμησε διὰ πλειόνων ἡμερῶν ἀναλύσαντος φθάσαντός τε εἰς μίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐκεῖσε ἀδελφῶν εἰς συνάντησιν αὐτῷ ἐξελθόντων καὶ ἀσπασαμένων αὐτόν, παιδίον τῆς αὐτῆς ἀγέλης ἐξελθὸν βοᾶν ἤρξατο πρὸς αὐτόν· «Ἀληθῶς, ὦ πάτερ, ἀφ' οὗ ἐντεῦθεν ἐπορεύθης ἕως τοῦ νῦν, οὔτε λάχανον οὔτε ἀθὴρ ἡψήθη ἡμῖν». Πρὸς ὃ χαριέντως ἀποκριθεὶς ὁ ἅγιος εἶπε· «Μὴ λυποῦ, τέκνον· ἐγὼ ποιῶ». Καὶ περιελθὼν τὴν μονὴν εἴσεισι καὶ ἐν τῷ ἑψητηρίῳ· καὶ τὸν ἐκεῖ τυπωθέντα εὑρὼν ἀδελφὸν ψίαθον ἐργαζόμενον, λέγει αὐτῷ· «Εἰπέ μοι, ἀδελφέ· πόσον χρόνον ἔχεις μὴ ἑψῶν τοῖς ἀδελφοῖς λάχανα»; Ὁ δέ φησι· «Μῆνας δύο». Καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ πατήρ· «Τίνος ἕνεκα κατεφρόνησας τῆς ἐντολῆς»; Ὁ δὲ ἀπολογούμενος ἔφη· «Ἤθελον, πάτερ, ἐφ' ἑκάστης τοῦτο ποιεῖν· γνοὺς δὲ ὅτι τὸ ἑψόμενον, ἐν τῷ πάντας σχεδὸν τοὺς ἀδελφοὺς ἐγκρατεύεσθαι, οὐκ ἀναλίσκεται — τὰ γὰρ παιδία μόνα ἐστὶ τὰ ἐσθίοντα — ἵνα οὖν μὴ τὸ μετὰ κόπου τοσούτου γινόμενον ἀνάλωμα μηδενὸς μετέχοντος βληθῇ ἔξω, ἄτοπον ἡγησάμενος καὶ ἄκαιρον, διὰ τοῦτο οὐχ ἥψησα. Καὶ πρὸς τὸ μὴ ἀργίας ἕνεκα κριθῆναί με ψιάθια ἐργάζομαι μετὰ τῶν ἀδελφῶν, εἰδὼς ἕνα μόνον τῶν μετ' ἐμοῦ τυπωθέντων δύνασθαι ἐπαρκεῖν πρὸς τὴν τοιαύτην χρείαν καὶ πρὸς τὸ καταρτῦσαι μικρὰ βρώματα, ἅπερ ἐστὶν ἐλαῖαι καὶ λεπτολάχανα». Ἀκούσας δὲ

1. Πρβλ. Γεν. 5,24. 2. Πρβλ. Γεν. 19,26.

ταῦτα ὁ ἅγιος λέγει αὐτῷ· «Καὶ πόσα ἐστὶ τὰ ψιάθια ἃ εἰργάσασθε»; Ὁ δέ φησι· «Πεντακόσια». Λέγει αὐτῷ· «Ἐνέγκατε αὐτὰ ὧδε». Κομισθέντων δὲ αὐτῶν, ἐκέλευσε παραχρῆμα εἰς πῦρ βληθῆναι αὐτά. Καί φησι πρὸς αὐτούς· «Ὥσπερ ὑμεῖς τοῦ δοθέντος ὑμῖν περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν οἰκονομίας κατεφρονήσατε κανόνος, οὕτως κἀγὼ ἀφειδῶς τὸ ἔργον ὑμῶν κατέκαυσα, ἵνα γνῶτε, ὡς οὐκ ἔστι καλὸν καταφρονεῖν θεσμοὺς πατέρων πρὸς σωτηρίαν δεδομένους ψυχῶν. Ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι οὗπέρ τις τὴν ἐξουσίαν πρὸς ἀπόλαυσιν ἔχει, τούτου δὲ τὴν ἀποχὴν διὰ Θεὸν ποιεῖται, μισθὸν πλείονα παρὰ Θεῷ καρποῦται· οὗ δὲ τὴν δεσποτείαν οὐκ ἔλαβεν[1], ἀνάγκῃ δὲ καὶ βίᾳ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀπέχεται, μάτην ὑπὲρ τούτου μισθὸν ἐπιζητεῖ; Ὅταν γάρ, πλειόνων καὶ διαφόρων πρὸς ἑστίασιν παρατεθέντων ἐδεσμάτων, αὐτοὶ διὰ Θεὸν ἐγκρατεύωνται, τηνικαῦτα πολὺν ἔχουσι μισθόν. Ὑπὲρ οὗ δὲ οὐκ εἶδον ἢ ἐπ' ἐξουσίας ἔσχον πρὸς μετάληψιν, πῶς λογισθήσεται ἐγκράτεια; Διὰ βραχὺ τοίνυν ἀνάλωμα ἐλαίου τὴν τοσαύτην τῶν ἀδελφῶν ὠφέλειαν ἀπεβάλεσθε»;

68. Ταῦτα πρὸς αὐτοὺς διεξιόντος, καὶ ἱκανῶς πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν κινηθέντος, ὁ πρὸς ταῖς θύραις ἀδελφὸς εἰσελθὼν ἔφη αὐτῷ· «Μέγιστοί τινες ἀναχωρηταὶ ἥκασιν ἐνταῦθα, συντυχεῖν ὑμῖν ἐπιζητοῦντες». Ὁ δὲ εἰσελθεῖν αὐτοὺς τὸ τάχος παρεκελεύσατο. Καὶ παραγενομένους ἠσπάσατο αὐτοὺς καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν παραλαβὼν ὡδήγει πρός τε τοὺς ἐκεῖσε ἀδελφοὺς ἅπαντας καὶ τοὺς τόπους, ἐν ᾧ ἡ μονὴ περιώριστο. Παρεκάλουν δὲ τὸν μέγαν κατ' ἰδίαν, περὶ ὧν ἐβούλοντο διαλεχθῆναι αὐτῷ. Καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἐν κελλίῳ ἐπιτηδείῳ καὶ ἡσυχάζοντι ἐκαθέσθη σὺν αὐτοῖς. Ἀρξαμένων δὲ αὐτῶν τῆς διαλέξεως, μεγάλης ὁ ἅγιος ᾐσθάνετο αὐτῶν τῆς δυσωδίας· ὁρῶν δὲ αὐτῶν τὸν προφορικὸν λόγον καὶ τὴν ἕξιν ἐξησκημένην ἐν ταῖς γραφαῖς, ἠπόρει περὶ τῆς ἀνυποίστου ἐκείνης ἐννοῶν δυσοσμίας. Μετὰ δὲ τὸ πλεῖστα καὶ αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἅγιον πρὸς ἐκείνους διαλεχθῆναι ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ φθάσαι τὴν ὥραν τῆς ἐνάτης, ἀνέστησαν καὶ αὐτοὶ τοῦ πορευθῆναι τὴν ὁδὸν αὐτῶν. Προτραπέντες δὲ πρὸς εὐωχίαν παρὰ τοῦ μεγάλου, οὐ συνέθεντο, σπουδὴν ἔχειν λέγοντες πρὸ ἡλίου δυσμῶν καταλαβεῖν τὸν τόπον αὐτῶν. Καὶ ἀποταξάμενοι ἐξῆλθον ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ μέγας, πυθέσθαι τὴν αἰτίαν τῆς ἀηδίας αὐτῶν ἐκείνης βουλόμενος, προσηύξατο τῷ Θεῷ· παραχρῆμά τε ἔγνω ὅτι δόγματα ἀσεβείας ἦν τὰ ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτῶν τοσαύτην προϊέμενα λύμην. Καὶ μὴ μελλήσας κατεδίωξε τοὺς ἄνδρας· καὶ καταλαβὼν λέγει αὐτοῖς· «Θέλω ὑμᾶς ἐρωτῆσαι λόγον ἕνα». Οἱ δὲ εἶπον· «Λέγε». Ὁ δὲ εἶπεν· «Τοῦ λεγομένου Ὠριγένους τὰ συντάγματα ὑμεῖς ἀναγινώσκετε»; Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἠρνήσαντο λέγοντες· «Οὐχί». Ὁ δὲ ἅγιος εἶπεν· «Ἰδοὺ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ[2] ὅτι πᾶς ἄνθρωπος

1. Πρβλ. Φιλμ. 14. 2. Πρβλ. Α' Τιμ. 5,21.

ὁ ἀναγινώσκων Ὠριγένην καὶ δεχόμενος αὐτοῦ τὰ συντάγματα εἰς πυθμένα ᾅδου[1] καταντήσει καὶ ἡ κληρονομία αὐτοῦ σκότος τὸ ἐξώτερον[2]. Ἐγὼ δέ, ὅπερ ἐγνωρίσθη μοι παρὰ Κυρίου, διεμαρτυράμην ὑμῖν, καὶ ἀθῷός εἰμι ὑπὲρ τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε[3]· ἰδοὺ ἠκούσατε τὴν ἀλήθειαν. Εἰ δὲ πεισθείητέ μοι τὸν Θεὸν ἀληθῶς ἀναπαῦσαι βουλόμενοι, ὅλας τὰς βίβλους Ὠριγένους λαβόντες εἰς τὸν ποταμὸν ῥίψατε». Καὶ ταῦτα εἰπὼν κατέλιπεν αὐτούς.

69. Καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ τῆς ἀληθείας γυμνάσιον εὗρε μὲν τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὰς εὐχὰς συνηγμένους, καὶ στὰς μετ' αὐτῶν ἐπλήρωσε τὴν ὑμνῳδίαν. Συνελθόντων δὲ ἐκείνων ἐπὶ τὸ φαγεῖν, ἔμεινεν αὐτὸς ἐν τόπῳ τινὶ ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς εἰώθει τῷ δεσπότῃ προσφέρειν. Καὶ κλείσας τὴν θύραν προσηύχετο τῷ Θεῷ[4], μεμνημένος τῆς ποτε γενομένης αὐτῷ ὀπτασίας καὶ ἀξιῶν πάλιν γνωρισθῆναι αὐτῷ τὰ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν ἀδελφῶν καταστάσεως καὶ τί ἂν εἴη τὰ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν τοῖς μετέπειτα ἀδελφοῖς συμβησόμενα. Καὶ παρέτεινε τὴν προσευχὴν ἀπὸ ὥρας ἐνάτης, ἕως οὗ ὁ καλέσων ἀδελφὸς ἐπὶ τὴν νυκτερινὴν ἀνέστησεν ὑμνῳδίαν τοὺς ἀδελφούς. Εὐχομένου δὲ αὐτοῦ ἐκτενῶς, ἄφνω περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁρᾷ ὀπτασίαν γνωρίζουσαν αὐτῷ τὸ αἴτημα αὐτοῦ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα καταστάσεως τῶν ἀδελφῶν, καὶ ὅτι μὲν ἀσκήσουσί τινες αὐτῶν εὐσεβῶς καὶ πλατυνθήσεται τὸ μοναστήριον μειζόνως, ὀκλάσουσι δὲ οὐκ ὀλίγοι καὶ ἀμελήσουσι πολλοὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας. Ἐθεάσατο γοῦν, ὡς αὐτὸς ἔφη, πλῆθος ἀδελφῶν ἐν κοιλάδι βαθυτάτῃ καὶ αὐχμηρᾷ, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν βουλομένους ἀνελθεῖν ἐκ ταύτης καὶ μὴ ἰσχύοντας τῷ κατὰ πρόσωπον ἀλλήλων συναντῶντας μήτε γνωρίζειν δύνασθαι μήτε μὴν διαδρᾶναι τὸ βαθύτατον σκότος, ἄλλους δὲ πεσόντας ἀπὸ τῆς ἀτονίας τῷ ᾅδῃ προσομιλεῖν, ἑτέρους βοῶντας ἐλεεινῇ τῇ φωνῇ, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν μόλις μετὰ πολλοῦ καμάτου ἰσχύσαντας ἀνελθεῖν· οἷς ἀναβᾶσι φῶς ὑπήντησε, καὶ γενόμενοι ἐν αὐτῷ ηὐχαρίστησαν τῷ Κυρίῳ. Τότε ἔγνω ὁ μακάριος ἀληθῶς τὰ συμβησόμενα τοῖς ἀδελφοῖς ἐπ' ἐσχάτων καὶ τὴν μέλλουσαν ἀμέλειαν γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν πολλὴν πώρωσιν αὐτῶν καὶ πλάνην καὶ τὴν τῶν καλῶν ἔκλειψιν καὶ ὡς οἱ ἀμελέστεροι κρατήσουσιν ἐπερειδόμενοι τῇ συμφωνίᾳ τοῦ ἀρέσκοντος αὐτοῖς πλήθους. Καὶ τύπος μόνον ἐν αὐτοῖς ἔσται μετὰ ταῦτα, ὥστε τοὺς κακοὺς ἄρξαι τῶν ἀδελφῶν καὶ τοὺς μὴ εἰδότας γνῶσιν τῶν μοναστηρίων κρατῆσαι μάχεσθαί τε περὶ ἀρχῆς, καὶ τοὺς κρείττους παρὰ τῶν φαύλων διώκεσθαι, καὶ μὴ ἔχειν τοὺς ἀγαθοὺς παρρησίαν, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, τὰ θεῖα εἰς ἀνθρώπινα μεταβληθήσεσθαι[5]. — Καὶ ἀναβοήσας πρὸς Κύριον μετὰ κλαυθμοῦ εἶπε· «Κύριε παντοκράτορ, εἰ οὕτως ἔσται, τίνος ἕνεκεν παρεχώρησας τὰ κοινόβια ταῦτα γίνεσθαι; Εἰ ἐν τοῖς καιροῖς

---

1. Πρβλ. Παρμ. 14,12. 2. Πρβλ. Ματθ. 8,12. 3. Πρβλ. Ματθ. 27,24. 4. Πρβλ. Ματθ. 6,6. 5. Πρβλ. Ρωμ. 1,25.

τοῖς ἑξῆς οἱ μέλλοντες ἄρχειν τῶν ἀδελφῶν φαῦλοι ἔσονται, ὁποῖοι ἂν εἶεν οἱ ὑπ' αὐτῶν ποιμαινόμενοι; Τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται[1]. Εἰκῇ καὶ μάτην κεκοπίακα; Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐμῶν πόνων, οὓς αὐτὸς ἐτελείωσας, καὶ τῶν σῶν δούλων τῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς πολιτευομένων νῦν. Μνήσθητι τῆς διαθήκης, ἧς ἐπηγγείλω ἕως τῆς συντελείας φυλάττειν τοῖς σοῖς οἰκέταις. Σὺ οἶδας, Κύριε, ὅπως ἀφ' οὗ εἱλάμην τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ, ἐταπείνωσα ἐμαυτὸν ἐναντίον σου[2], καὶ οὐκ ἐκορέσθην ἄρτου ἢ ὕδατος ἤ τινος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς».

70. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, φωνὴ πρὸς αὐτὸν γέγονε λέγουσα· «Μὴ καυχῶ, Παχώμιε, ἄνθρωπος ὤν· ἀλλ' ἔτι αἴτησαι σεαυτῷ ἔλεος· τὰ γὰρ σύμπαντα τῷ ἐλέει μου συνίσταται». Ὁ δὲ παραχρῆμα ἔρριψεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ᾔτει ἔλεος παρὰ Κυρίου λέγων· «Κύριε παντοκράτωρ, κατάπεμψον τοὺς οἰκτιρμούς σου ἐπ' ἐμὲ καὶ μήποτε ἀφέλῃς τὸ ἔλεός σου ἀπ' ἐμοῦ· γινώσκω γὰρ κἀγώ, δέσποτα, ὅτι ἄνευ τῆς ἀντιλήψεως τῆς σῆς ἅπαντα χωλανεῖ». Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ ταῦτα, παρέστησαν αὐτῷ ἄγγελοι φωτοειδεῖς καὶ νεώτερος ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀφάτῳ κάλλει λαμπρυνόμενος καὶ τὰς μαρμαρυγὰς ἡλίου δίκην ἐκπέμπων· ἦν δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανος ἐξ ἀκανθῶν. Καὶ ἀναστήσαντες αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς εἶπον πρὸς αὐτόν. «Ἐπειδήπερ ᾐτήσω παρὰ Κυρίου καταπεμφθῆναί σοι ἔλεος, ἰδοὺ αὐτός ἐστι τὸ ἔλεος, ὁ Θεὸς τῆς δόξης Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Πατρός, ὃν ἀπέστειλεν ἐν τῷ κόσμῳ[3], καὶ ἐσταυρώθη δι' ὑμᾶς, στέφανον ἐξ ἀκανθῶν φορέσας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς»[4]. Ὁ δὲ Παχώμιος ἔφη· «Δέομαι τῆς ἀχράντου σου φύσεως, δέσποτα, οὐκ ἐσταύρωσά σε ἐγώ». Αὐτὸς δὲ μᾶλλον φαιδρῶς εἶπεν· «Οἶδα ὅτι σύ με οὐκ ἐσταύρωσας, ἀλλ' οἱ πατέρες ὑμῶν ἐσταύρωσάν με. Θάρσει τοίνυν καὶ στερεοῦ· ἕως γὰρ αἰῶνος τὸ σπέρμα σου οὐ μὴ ἐκλίπῃ, καὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος[5] φυλαχθήσεται. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ σῳζόμενοι μετὰ σὲ ἐκ τῆς βαθυτάτης ὁμίχλης ὑπὲρ τοὺς ἄκρως νῦν πολιτευομένους φανοῦνται. Νῦν μὲν γὰρ τῷ ὑποδείγματι τῶν σῶν ἀρετῶν φωτιζόμενοι λάμπουσιν· οἱ δὲ μετὰ σὲ ἐν αὐχμηρῷ τυγχάνοντες τόπῳ, ἐν ἀγαθῷ φρονήματι καὶ ἑκουσίᾳ προαιρέσει οὐδενὸς τῶν συγγενῶν ὁδηγοῦντος αὐτοῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀποπηδήσαντες τῆς σκοτίας τὴν δικαιοσύνην μετελεύσονται. Ἀμὴν λέγω σοι· μετὰ τῶν ἄκρως νῦν καὶ ἀμέμπτως πολιτευσαμένων εὑρεθήσονται καὶ τῆς αὐτῆς ἀπολαύσουσι σωτηρίας». Ταῦτα εἰπὼν εὐθὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνῄει, τοῦ ἀέρος φωτισθέντος, ὡς μὴ δύνασθαι τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς ἐκείνου ἀνθρωπίνοις διηγηθῆναι λόγοις.

71. Ἐκπλαγέντος δὲ ἐπὶ τοῖς ὀφθεῖσιν αὐτῷ τοῦ μεγάλου, καλεῖ μὲν ἐπὶ τὴν νυκτερινὴν σύναξιν τοὺς ἀδελφοὺς ὁ εἰς τοῦτο τετυπωμέ-

---

1. Ματθ. 15,14. 2. Πρβλ. Ἰακ. 4,10. 3. Α' Ἰω. 4,9. 4. Πρβλ. Ματθ. 27,29. 5. Πρβλ. Ματθ. 28,20.

νος. Τῆς δὲ λειτουργίας πληρωθείσης, ἔστησαν εἰς ἀκρόασιν τοῦ λόγου κατὰ τὸ σύνηθες οἱ μαθηταί· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ[1] λέγει αὐτοῖς· «Τέκνα, ὅση ἐστὶν ἰσχὺς ἐν ὑμῖν, ἀγωνίσασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν. Πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὸν καιρὸν ἐν ᾧ μέλλομεν, εἴ γε ἀμελήσομεν, ἑαυτοὺς ταλανίζειν, ἐργασώμεθα προθύμως τὴν ἀρετήν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, εἰ ἤδειτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἁγίοις ἐπαγγελίαν καὶ πῶς οἱ ἀποπεσόντες τοῦ Θεοῦ κολάζονται καὶ τὰ βασανιστήρια, ἃ τοῖς ἀμελοῦσιν ηὐτρέπισται, μάλιστα τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν[2] καὶ μὴ ἀξίως αὐτῆς πολιτευσαμένοις ὑπὲρ τοῦ κληρονομῆσαι τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἁγίοις μακαριότητα, ἀλλὰ ἀποφυγοῦσιν, οὐδενὸς ἂν ἑτέρου κατέσχεν ὑμᾶς ἐπιθυμία, ἤδη μεταρσίους γενηθέντας καὶ ἐπὶ τῇ τῶν παρελθόντων κακῶν ἀνοίᾳ διηνεκῶς πενθοῦντας, ἕως ἂν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἐπισκιάσασα ἕκαστον μετὰ δόξης πρὸς τὸν νυμφίον ἐχειραγώγησεν ἐν ἡμέρᾳ ἐξοδίας, ὅτε τοῦ χοὸς ἐνταῦθα μένοντος, ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ συγγενὲς διασῴζουσα, πρὸς τὸν ἀθάνατον τῶν φώτων ἀνατρέχει πατέρα[3]. Τί κενοδοξεῖ ἄνθρωπος, χοῦς τυγχάνων; τί δὲ ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός[4]; Κλαύσωμεν ἑαυτούς, ὡς καιρὸν ἔχομεν[5], μήποτε, ἐλθούσης τῆς ὡρισμένης ἡμῖν προθεσμίας, εὑρεθῶμεν τότε αἰτοῦντες καιρὸν παρὰ Κυρίου πρὸς μετάνοιαν, ἐν ᾗ ταύτης ὁ καιρὸς σαφῶς ἀπελήλαται. Ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ, φησί, τίς ἐξομολογήσεταί σοι[6]; Παρὰ τοῦ Δαυὶδ μεμαθήκαμεν. Ἀθλία ὄντως ψυχὴ καὶ παντὸς οἴκτου μεστὴ ἡ τὴν τοῦ κόσμου δουλείαν ἀρνησαμένη καὶ πάλιν τὴν αὐτοῦ θεραπείαν ἐπιζητοῦσα. Μὴ συγχωρήσωμεν, ἀδελφοί, τῷ αἰῶνι τούτῳ βραχυτάτῳ ὄντι καὶ εὐτελεῖ, ἁρπάσαι τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἀφ' ἡμῶν. Φοβοῦμαι γὰρ καὶ φρίττω, μή πως οἱ κατὰ σάρκα πατέρες ἡμῶν, ἐν τῷ κόσμῳ διατρίβοντες καὶ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις ἐμπλεκόμενοι, οἰόμενοί τε ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἤδη τῆς μακαρίας ἀπολαύειν ζωῆς, εὑρεθῶσι κατακρίνοντες ἡμᾶς λέγοντες πρὸς ἡμᾶς· «Πῶς ἐταλαιπωρήσατε[7] ἐν ταῖς τρίβοις ὑμῶν; Μεγάλη ἡ θλῖψις ὑμῶν[8], πῦρ ἀνήφθη ἐφ' ὑμᾶς· ἠχρειώθησαν οἱ κλάδοι ὑμῶν». Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ προφήτου· «Διὰ τοῦτο εἰς προνομὴν ἐγένεσθε[9] οἱ ἠγαπημένοι ὡς οἱ ἐβδελυγμένοι[10]· καὶ ὁ στέφανος τῆς κεφαλῆς ὑμῶν ἀφῄρηται[11]. Πόλεις αἱ πρὸς νότον, πῶς συνεκλείσθητε; οὐκ ἔστιν ὁ ἀνοίγων ὑμῖν. Ἀρθήτω γάρ, φησίν, ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου»[12]. Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί, ἐξ ὅλης ψυχῆς ἀγωνισώμεθα, τὸν θάνατον ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν ἔχοντες καὶ τὴν φοβερὰν κόλασιν φανταζόμενοι, δι' ὧν εἰς αἴσθησιν ὁ νοῦς εἴωθεν ἄγεσθαι, καὶ βρίθει μὲν ἐπὶ τὸ πρανὲς τὸ σῶμα δακρύουσα ἡ ψυχή, αὖθις δὲ τοῦτο θερμανθὲν θεωρητικὴν αὐτὴν ἀ-

---

1. Πρβλ. Ματθ. 5,2. 2. Α' Τιμ. 4,3. 3. Πρβλ. Ἰακ. 1,17. 4. Πρβλ. Σοφ. Σειρ. 10,9. 5. Πρβλ. Γαλ. 6,10. 6. Πρβλ. Ψαλ. 6,6. 7. Πρβλ. Ἱερ. 9,19. 8. Πρβλ. Ἱερ. 11,6. 9. Πρβλ. Ἱερ. 2,14. 10. Πρβλ. Ὠσ. 9,10. 11. Πρβλ. Ἱερ. 13,18-19. 12. Ἡσ. 26,10.

περγάζεται καὶ μετάρσιον ἀπὸ τῶν γηΐνων ποιῆσαν τὸν Θεὸν ἀεὶ φαντάζεσθαι παρασκευάζει. Ἄλλως δὲ καὶ τὸ ταπεινὸν καὶ ἀκενόδοξον καὶ παντὸς ἀπηλλοτριωμένον κοσμικοῦ φρονήματος ἐντεῦθεν ἀρραγὲς ὑπάρξει αὐτῇ».

72. «Φιλοσοφείτω οὖν καθ' ἑκάστην, ἀδελφοί, πρὸς τὸ παχύτατον σῶμα ἡ ψυχὴ ἑκάστη ἐπιμελείᾳ καὶ παραινέσει. Καὶ φθασάντων ἡμῶν πρὸς ὕπνον ἑσπέρας, λεγέτω πρὸς ἕκαστον μέλος τοῦ σώματος· Ἕως εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν, εἴκετε προθύμως τῷ Κυρίῳ ὑμῶν. Πρὸς μὲν τὰς χεῖρας λέγουσα· Ἔσται ὥρα, ἡνίκα παύσεται ὑμῶν τὰ σκιρτήματα· οὐκέτι γὰρ πυγμὴ πρὸς θυμὸν ὑπουργήσει· οὐχ ἁπλωθήσεσθε πρὸς ἁρπαγὴν ἑτοιμαζόμεναι. Πρὸς δὲ τοὺς πόδας· Ἔσται καιρός, ὅτε οὐ δραμεῖσθε ἄδικα. Πρὶν ἡμᾶς ὁ θάνατος χωρίσῃ καὶ διαζεύξῃ ἡ ἐκ τῆς ἁμαρτίας γενομένη διάλυσις, ἀγωνισώμεθα, στῶμεν γενναίως, ἀόκνως προσκυνήσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἕως ἂν αὐτὸς πάλιν παραγενόμενος καὶ τὸν ἐπὶ τῷ προσκαίρῳ πόνῳ ἀποδεξάμενος ἱδρῶτα εἰς τὴν ἀθάνατον παραπέμψῃ ζωήν. Δέξαι μου τὴν αἴσθησιν ἐκ τῶν δακρύων· γνώρισον τῷ δεσπότῃ τὴν εὐγενῆ σου δουλείαν· βάστασόν με προθύμως τῷ Θεῷ ἐξομολογουμένην· καὶ μὴ βουλομένην ὑπνοῦν καὶ ἀναπαύεσθαι εἰς αἰώνιον κόλασιν[1] ἀγάγῃς με. Ἔσται γάρ σοι νηφούσῃ καιρός, ὅτε ἡ τῶν ἀγαθῶν ἥξει δαψιλὴς ἀνταπόδοσις· καὶ πάλιν κρίσις, ἐὰν ῥᾳθυμήσωμεν. Καὶ ἔσται τῆς ψυχῆς ἀκοῦσαι τότε πρὸς τὸ σῶμα λεγούσης· Οἴμοι ὅτι συνεδέθην σοι καὶ σοῦ ἕνεκεν ἐγὼ κατάδικος γίνομαι. — Ἐὰν οὕτω καθ' ἑκάστην ἑαυτοὺς ἐπιτείνωμεν, ἀληθῶς ναὸς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξομεν[2] καὶ ἐνοικήσει ἐν ἡμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ κατασκηνώσει ἐφ' ἡμᾶς ὁ Χριστός[3]. καὶ οὐδεμία σατανικὴ μεθοδεία δύναται ἡμᾶς ἀπατῆσαι. Μυρίων γὰρ παιδαγωγῶν[4] καὶ διδασκάλων ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος καὶ τὰ βουλεύματα ταῦτα ὄντα παρ' ἡμῖν πλέον διδάξει καὶ σοφίσει ἡμᾶς· καὶ ὅσα ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καταλαβεῖν οὐκ ἰσχύει, ταῦτα τὸ πανάγιον θεῖον τῆς ἀχράντου φύσεως Πνεῦμα ὑποδείκνυσι· τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὰ δεῖ, κατὰ τὸν ἀπόστολον, οὐκ οἴδαμεν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις[5], καὶ τὰ ἑξῆς».

73. Λιμοῦ δὲ γενομένου ποτὲ καὶ τῶν ἀδελφῶν μὴ ἐχόντων σῖτον, μᾶλλον δὲ σίτου μὴ εὑρισκομένου καθ' ὅλην σχεδὸν Αἴγυπτον, ἀπέστειλεν ὁ ἅγιος γέρων τινὰ τῶν ἀδελφῶν περιελθεῖν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας ζητοῦντα ἀγοράσαι σῖτον, δεδωκὼς αὐτῷ ἐπὶ λόγου τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας ὁλοκότινα ἑκατόν. Περιελθὼν δὲ ὁ πιστευθεὶς πολλοὺς τόπους παρέβαλεν εἴς τινα πόλιν καλουμένην Ἑρμώθην. Καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ εὗρεν ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα πολιτευόμενον, πάνυ εὐλαβῆ καὶ τὸν Θεὸν φοβούμενον, ἀκούσαντα περὶ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου

1. Ματθ. 25,46. 2. Β' Κορ. 6,16. 3. Πρβλ. Ἰω. 14,23 4. Πρβλ. Α' Κορ. 4,15. 5. Ρωμ. 8,26.

Παχωμίου καὶ τῶν ἀδελφῶν. Οὗτος ὁ πολιτευόμενος δημόσιον ἐπεπίστευτο σῖτον. Τούτῳ προσελθὼν ὁ ἀδελφὸς παρεκάλει αὐτὸν πωλῆσαι αὐτῷ σῖτον ἑκατὸν ὁλοκοτίνων. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ἀληθῶς, ἀδελφέ, εἰ εἶχον ἐμὸν σῖτον, ἀπὸ τῶν τέκνων μου ἂν λαβὼν ἐδίδουν ὑμῖν. Ἀκούω γὰρ περὶ τῆς θείας καὶ ἐναρέτου ὑμῶν πολιτείας. Ἄκουσον δέ μου, ὃ μέλλω σοι λέγειν. Δημόσιον σῖτον ἔχω κείμενον, καὶ τέως ἄρτι οὐ ζητεῖται παρὰ τοῦ ἄρχοντος· εἰ οὖν θέλεις λαβεῖν αὐτὸν ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἅλωνος, ὑπερθέσθαι δύναμαι τὰ δημόσια· ἐὰν οὖν οἶδας, ὅτι δύνασαι ἀποκαταστῆσαι τὸν σῖτον ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, καὶ δὴ λάβε, ὅσον θέλεις». Τοῦ δὲ ἀδελφοῦ εἰπόντος ὅτι· «Οὐχ οὕτως θέλω, ἵνα ποιήσῃς μοι· οὐ γὰρ δυνάμεθα ἀποκαταστῆσαι τὴν ποσότητα, ἣν μέλλω λαμβάνειν· ἀλλ' ἐὰν θέλῃς τῶν ἑκατὸν ὁλοκοτίνων δοῦναί μοι, οἵας θέλεις τιμῆς, εἰ ὅλως δύνασαι ἕως τοῦ καιροῦ τῆς ἅλωνος ὑπερτίθεσθαι τὰ δημόσια, καλῶς ποιεῖς», ὁ δέ φησι πρὸς αὐτόν· «Ναί, δύναμαι ὑπερθέσθαι, οὐ μόνον τῶν ἑκατὸν τούτων ὁλοκοτίνων· ἀλλ' ἐὰν θέλῃς καὶ ἄλλων ἑκατὸν λαβεῖν ὁλοκοτίνων σῖτον, χάριν μοι παρέχεις ἐν τούτῳ· μόνον εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ». Τοῦ δὲ ἀδελφοῦ εἰπόντος ὅτι· «Οὐκ ἔχομεν χρυσίον, εἰ μὴ τοῦτο», ὁ πολιτευόμενος ἀκούσας εἶπε· «Μὴ μελέτω σοι περὶ τούτου. Λάβε τὸν σῖτον, καὶ ὅταν εὕρητε τὴν τιμήν, ἐνέγκατέ μοι». Ἐπὶ τούτῳ οὖν τῷ ὅρῳ γομώσας τὸ πλοῖον σίτου ἐκ δεκατριῶν ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου, μηδαμοῦ καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον εὑρισκομένων πέντε ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου, κατέπλευσεν εἰς τὴν μονὴν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ὁ ἀδελφός.

74. Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ὅτι ὥρμισε τὸ πλοῖον γεγομωσμένον σίτου καὶ τὸν τρόπον τῆς τοῦ σίτου ἀγορασίας, πέμπει εὐθέως εἰς τὸ πλοῖον λέγων· «Ἕνα κόκκον τοῦ σίτου τούτου μὴ εἰσενέγκητε εἰς τὴν μονήν, μηδὲ ὁ ἀγοράσας τὸν σῖτον εἰς πρόσωπόν μου ἔλθῃ, ἕως οὗ ἀποκαταστήσῃ τὸν σῖτον εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ τόπον, ὅτι πάνυ ἠνόμησε τοῦτο πεποιηκώς · καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἑκατὸν ὁλοκοτίνων σῖτον λαβών, ὅπερ οὐκ ἐκέλευσα αὐτὸν ποιῆσαι, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ φρονήματι ὑπηρετῶν τὸ πλέον ἠγάπησε· καὶ τῷ τῆς φιλοκερδίας πάθει πυρωθεὶς κατεδουλώσατο ἡμᾶς, ποιήσας ὑποχρέους εἶναι, καὶ ἀκορέστως μὲν τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ δεδωκότος προσελθών, πλεονεξίας δὲ τρόπον ἐργασάμενος, ὑπὲρ τὴν χρείαν ἡμῶν κομίσας σῖτον, καὶ ἐξ αὐθεντίας ἑαυτοῦ δανεισάμενος, ὃν οὐκ ἔχομεν πόθεν ἀποδῶσαι. Οὐ μὴν δέ, ἀλλ' εἰ καὶ συνέβη ἐρχόμενον αὐτὸν ἀνθρώπινόν τι ὑποστῆναι ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, τί εἴχομεν ποιῆσαι; οὐκ ἐμέλλομεν πάντες ὑπόδουλοι γίνεσθαι; Διὰ τοῦτο ὅσον ἤνεγκε σῖτον, τοῖς περὶ τὰ μέρη ταῦτα κοσμικοῖς τυγχάνουσι πωλείτω, ὡς ἔλαβε παρὰ τοῦ πιστεύσαντος αὐτῷ ἐκ δεκατριῶν ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου· καὶ μετὰ τὸ πωλῆσαι αὐτόν, λαβὼν τὸ χρυσίον ἀποκομιζέτω τῷ πιστεύσαντι αὐτῷ· τῶν δὲ ἑκατὸν ὁλοκοτίνων τῶν ἡμετέρων, ὡς πωλεῖται πανταχοῦ, οὕτω καὶ αὐτὸς ὠνησάμενος φερέτω». Ἐποίησε δὲ οὕτως καθὼς

εἶπεν ὁ μέγας, καὶ ἤνεγκε τὸν σῖτον ἐκ πέντε ἥμισυ ἀρταβῶν τοῦ ὁλοκοτίνου ἀγοράσας. Καὶ ἀπὸ τότε οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ἔτι ἐκβῆναι τῆς μονῆς εἰς διακονίαν τῶν ἀδελφῶν· ἀλλ' ἐάσας αὐτὸν ἔσω καθέζεσθαι, ἔταξεν ἄλλον εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν ἀδελφῶν.

75. Οὗτος ὁ ἀδελφός ποτε λαβὼν παρὰ τοῦ σκυτέως σανδάλια πολλὰ καὶ ἕτερά τινα εἴδη ἐπὶ τὸ πωλῆσαι, πλέον τῆς τιμῆς, ἧς εἶπεν αὐτῷ ὁ σκυτεὺς λαβών, ἤνεγκεν αὐτῷ τὸ χρῆμα. Λαβὼν δὲ τὸ κέρμα ὁ σκυτεὺς ἐμέτρησε τὴν τιμὴν τοῦ δέρματος καὶ τοῦ καμάτου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ἐκ πεντήκοντα λεπτῶν ὁρίσας τῆς ἡμέρας ἧς εἰργάσατο τὰ εἴδη ἐκεῖνα. Εὑρὼν δὲ τριπλοῦν τὸ ἀργύριον, εὐθὺς ἀπελθὼν πρὸς τὸν μέγαν εἶπεν αὐτῷ· «Ἀληθῶς, ὦ πάτερ, κακῶς ἐποίησας τάξας τοῦτον τὸν ἀδελφὸν εἰς τὴν διακονίαν τῶν τοιούτων ἀποκρίσεων τῆς μονῆς· ἔτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ κοσμικὸν φρόνημα». Εἰπόντος δὲ τοῦ μεγάλου· «Τί ἐστι τὸ πρᾶγμα ὃ ἐποίησε κακῶς»; ἀπεκρίθη ὁ σκυτεὺς καὶ εἶπεν· «Ἔδωκα αὐτῷ σανδάλια καὶ ἕτερά τινα εἴδη ἐπὶ τὸ πωλῆσαι, εἰπὼν αὐτῷ τὴν ποσότητα τῆς τιμῆς. Ὁ δὲ πωλήσας αὐτὰ πλείονος, ἤνεγκέ μοι τριπλῆν τὴν τιμήν, παρ' ὃ εἶπον αὐτῷ». Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ταῦτα, ἐκάλεσε τὸν ἀδελφὸν καὶ λέγει αὐτῷ· «Διὰ τί οὕτως ἐποίησας»; Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπε· «Τὴν τιμήν, ὦ πάτερ, ἣν εἶπε λαβεῖν με ὁ ἀδελφός, εἶπον τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀγοράζουσιν. Οἱ δὲ λέγουσί μοι· Ἀδελφέ, ἐὰν μὴ κλεψιμαῖά εἰσι, περισσοτέρας τιμῆς ἄξιά εἰσιν. Ἐγὼ δὲ διατραπεὶς εἶπον αὐτοῖς· Κλεψιμαῖα μὲν οὐκ εἰσί, τοσούτου δὲ ἐκελεύσθην πωλῆσαι αὐτά· ὅσον δὲ θέλετε δοῦναι, δότε. Οἱ δὲ ὅσον ἤρεσκεν αὐτοῖς ἐδίδουν, ἐμοῦ μὴ μετροῦντος τὸ παρ' αὐτῶν διδόμενον κέρμα». Ὁ δὲ μέγας ἀκούσας εἶπεν αὐτῷ· «Ἡμάρτησας μεγάλως τὸ πλέον ἀγαπήσας. Ἀλλὰ ταχέως δραμὼν τὸ περισσὸν τῆς τιμῆς ἀπόδος τοῖς δεδωκόσι σοι. Καὶ ἐλθὼν μετανόησον ὑπὲρ τοῦ σφάλματος τούτου· καὶ κάθου εἰς τὴν μονὴν ἐργαζόμενος τὸ ἴδιόν σου ἔργον· οὐ συμφέρει γάρ σοι τοῦτο τὸ ἔργον ἔτι ποιεῖν». Ἐποίησε δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος οὕτω, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ μέγας. Ἔταξε δὲ λοιπὸν ὁ γέρων εἰς τὴν διακονίαν πασῶν τῶν ἀποκρίσεων τῆς μονῆς τὸν ἅγιον Ζακχαῖον, ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ πάντα ἔπαινον ἀνθρώπων τῇ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἀποδείξει νικῶντα.

76. Ἦν τις ἀδελφὸς ἀσκήσας καθ' ἑαυτὸν τῶν πάνυ ἐπισήμων. Οὗτος ἀκούσας τὸν βίον τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Παχωμίου παρεκάλεσεν αὐτὸν δέξασθαι αὐτὸν εἰς τὸ κοινόβιον. Δεξαμένου δὲ αὐτὸν τοῦ μεγάλου, ποιήσας ὀλίγον χρόνον μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπεθύμει μαρτυρῆσαι, τοῦ κόσμου εἰρηνεύοντος καὶ τῆς ἐκκλησίας προκοπτούσης καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι εἰρηνευούσης, Κωνσταντίνου τοῦ μακαρίου καὶ χριστοφόρου τότε βασιλεύοντος. Οὗτος οὖν συνεχῶς παρεκάλει τὸν μακάριον λέγων· «Εὖξαι, ἀββᾶ, ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα γένωμαι μάρτυς». Ὁ δὲ μέγας ἐνουθέτει αὐτὸν μὴ συγχωρῆσαι ἔτι τὸν λογισμὸν τοῦτον ἐμβῆναι εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἔλεγε δὲ αὐτῷ· «Ἀδελφέ, ὑπόμεινον

τὸν ἀγῶνα τοῦ μοναχοῦ γενναίως καὶ ἀμώμως, κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ εὐαρέστησιν τὸν βίον σου κατορθώσας, καὶ ἕξεις ἐν οὐρανοῖς τὴν μετὰ τῶν μαρτύρων κοινωνίαν». Ἐκείνου δὲ καθ' ἑκάστην ἐπιτείνοντος τὴν ἐπιθυμίαν εἰς τοῦτο καὶ ὀχλοῦντος τὸν ἅγιον, ἵνα εὔξηται ὑπὲρ τούτου, ἀποσείσασθαι τὴν τοιαύτην ὄχλησιν αὐτοῦ βουλόμενος ὁ μέγας εἶπεν αὐτῷ· «Ἔστω, ἐγὼ εὔχομαι. Πλήν, εἰ τοῦτο θέλεις, καταλήψεταί σε· ἀσφαλίζου δὲ ἑαυτόν, μή ποτε ἐλθούσης τῆς ὥρας ἀντὶ τοῦ μαρτυρῆσαι εὑρεθῇς ἀρνούμενος τὸν Χριστόν. Ἀληθῶς γὰρ σὺ σφάλλῃ αὐτομολεῖν βουλόμενος εἰς πειρασμόν, τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ κελεύοντος ἡμῖν προσεύχεσθαι μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν»[1]. Καὶ ταῦτα εἰπὼν παρήγγειλεν αὐτῷ ἀσφαλίσασθαι ἑαυτὸν καὶ μὴ φρονεῖν τοῦτο μηκέτι.

Ἐγένετο δὲ μετὰ δύο ἔτη ἀποσταλῆναί τινας τῶν ἀδελφῶν παρὰ τοῦ μεγάλου εἰς ἀνωτέραν αὐτῶν κώμην θρύα συλλέξαι εἰς λόγον τῶν ψιαθίων τῆς μονῆς. Αὕτη δὲ ἡ κώμη πρόσκειται τοῖς βαρβάροις τοῖς λεγομένοις Βλέμμυες. Καὶ τυγχανόντων ἐκεῖσε ἔτι τῶν ἀδελφῶν περὶ νῆσόν τινα, ἐν ᾗ πολλὰ θρύα ὑπῆρχεν, ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ὁ μακάριος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐπιθυμοῦντα μαρτυρῆσαι, δαπάνας ὀλίγας ἀπενεγκεῖν τοῖς ἀδελφοῖς, παραγγείλας αὐτῷ ἀσφαλίσασθαι ἑαυτὸν καὶ εἰπὼν τὸ γεγραμμένον δι' αἰνίγματος ὅτι· «Ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας· μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία»[2]. Ὁ δὲ λαβὼν ὄνον γεγομωσμένον δαπανῶν, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπορεύετο. Γενομένου δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν ἔρημον, κατελθόντες ἀπὸ τοῦ ὄρους οἱ βάρβαροι ἐπὶ τὸ ὑδρεύσασθαι ἀπαντῶσιν αὐτόν· καὶ κατενέγκαντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄνου ἔδησαν τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ λαβόντες τὸν ὄνον μετὰ τῶν σκευῶν, ἀνήνεγκαν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος πρὸς τοὺς ἄλλους βαρβάρους.

77. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ βάρβαροι ἐρχόμενον μετὰ τοῦ ὄνου, ἤρξαντο χλευάζειν αὐτὸν λέγοντες· «Μονάζον, ἐλθὲ καὶ προσκύνησον τοῖς θεοῖς ἡμῶν». Σφαξάντων δὲ αὐτῶν ζῷα, σπονδὰς ἐποίησαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν καὶ ἀγαγόντες τὸν μοναχὸν ἠνάγκαζον αὐτὸν συσπεῖσαι αὐτοῖς. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι, μετὰ θυμοῦ προσῆλθον αὐτῷ κατέχοντες γυμνὰ τὰ ξίφη αὐτῶν καὶ ἀπειλοῦντες ὡς, εἰ μὴ βούλοιτο θῦσαι τοῖς θεοῖς αὐτῶν καὶ σπεῖσαι αὐτοῖς σπονδάς, εὐθὺς ἀνελεῖν αὐτόν. Ὁ δὲ ἰδὼν γυμνὰ τὰ ξίφη καὶ τὸ ἦθος αὐτῶν τὸ ἄγριον, εὐθὺς λαβὼν τὸν οἶνον ἔσπεισε τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν καὶ ἔφαγε μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν κρεῶν τῶν εἰδωλοθύτων. Καὶ φοβηθεὶς τὸν τοῦ σώματος ἀποθανεῖν θάνατον τὴν ἀθάνατον ἀπέκτεινε ψυχήν, τὸν δεσπότην πάντων Θεὸν ἀρνησάμενος. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ τοῦτο, ἀπέλυσαν αὐτὸν οἱ Βλέμμυες. Ὁ δὲ κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους καὶ ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν ἔγνω τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τὴν ἀσέβειαν ἣν ἐποίησε.

---

1. Πρβλ. Λουκ. 22,40. 2. Β' Κορ. 6,2-3.

Καὶ σχίσας ἑαυτοῦ τὰ ἱμάτια[1] μετὰ τὸ τύψαι πολλὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἔρχεται εἰς τὴν μονήν. Γνοὺς δὲ ὁ μακάριος τὸ συμβὰν αὐτῷ, ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ πάνυ λυπούμενος. Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν προσερχόμενον αὐτῷ, βάλλει ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, κράζων μετὰ κλαυθμοῦ· «Ἥμαρτον τῷ Θεῷ καὶ σοί[2], ὦ πάτερ, ὅτι οὐκ ἤκουσά σου τῆς ἀγαθῆς συμβουλίας οὐδὲ μὴν τῆς νουθεσίας σου. Εἰ γὰρ ἤκουόν σου, οὐκ ἂν ταῦτα ὑπέστην».

78. Ὁ δὲ μέγας ἀκούσας ἔφη πρὸς αὐτόν· «Ἀνάστα, ἄθλιε· σεαυτὸν ἀπέκλεισας ἀπὸ τοσούτων ἀγαθῶν, ὦ ταλαίπωρε. Ἀληθῶς ἐπετέθη σοι στέφανος καὶ ἀπέρριψας αὐτὸν ἀπὸ σοῦ. Ἕτοιμος ὑπῆρχες συναριθμεῖσθαι τοῖς ἁγίοις μάρτυσι, καὶ σεαυτὸν ἀπεσχοίνισας τῆς μακαρίας αὐτῶν κοινωνίας. Ὁ δεσπότης Χριστὸς παρῆν μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀγγέλων τὸ διάδημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου βουλόμενος θεῖναι, καὶ τοῦτον ἠρνήσω διὰ ῥοπὴν ὥρας· καὶ θάνατον, ὃν μέλλεις ὑφίστασθαι καὶ μὴ θέλων, φοβηθεὶς ἐξέπεσας τοῦ Θεοῦ σου, τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπολέσας. Ποῦ οἱ πρὸ τούτου σου λόγοι; ποῦ ἡ ὄρεξίς σου»; Εἰπόντος δὲ ἐκείνου· «Ἥμαρτον κατὰ πάντα, ὦ πάτερ, καὶ οὐ δύναμαι ἔτι εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι τὸ πρόσωπόν μου[3]. Ἀπωλόμην, ὦ πάτερ· οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ νῦν ὑπόστασίς μοι τοῦ δυνηθῆναι μετανοῆσαι. Τί ποιήσω, ὦ πάτερ; Οὐ προσεδόκουν οὕτω γενέσθαι»· ταῦτα δὴ λέγοντος αὐτοῦ καὶ κλαίοντος, ἔφη ὁ μέγας πρὸς αὐτόν· «Σὺ μέν, ὦ ἄθλιε, παντελῶς ἑαυτὸν ἀλλότριον τοῦ Κυρίου κατέστησας. Ἀγαθὸς δέ ἐστιν ὁ Κύριος, καὶ οὐδέποτε συνέσχεν εἰς μαρτύριον ὀργὴν αὐτοῦ[4], ὅτι θελητὴς ἐλέους ἐστὶ καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν δύναται καταποντίσαι εἰς τὰ βάθη τὰ τῆς θαλάσσης, ὅτι καθ' ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς[5], οὕτω μακρύνει ἀφ' ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ[6], ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸν πεσόντα μὴ ἐμμένειν τῷ πτώματι, ἀλλ' ἀναστῆναι, καὶ τὸν ἀποστρέφοντα μὴ μακρυνθῆναι, ἀλλ' ἐπιστρέψαι διὰ τάχους πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο μὴ ἀπογνῷς σεαυτοῦ· ἔστι γὰρ ἐλπὶς σωτηρίας. Ἐὰν γὰρ ἐκκοπῇ δένδρον, φησί, πάλιν ἀνθήσει[7]. Ἐὰν οὖν θέλῃς ἀκοῦσαί μου κατὰ πάντα, ἃ ἂν εἴπω σοι, ἕξεις τὴν συγχώρησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ». Ὁ δὲ κλαίων ἔλεγεν· «Ἀκούω σου, πάτερ, ἐν πᾶσιν ἀπὸ τοῦ νῦν». Καὶ κελεύει αὐτὸν ὁ μέγας ἀναχωρήσαντα εἰς ἥσυχον κελλίον ἀποκλεῖσαι ἑαυτὸν καὶ μηδενὶ συντυχεῖν ἕως θανάτου αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ μίαν ἐσθίειν αὐτὸν ἄρτον καὶ ἅλας μόνον, καὶ ὕδατος μόνου μεταλαμβάνειν εἰς ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, δύο δὲ ψιάθια ποιεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ ἀγρυπνεῖν μὲν ὅσον δύναται, εὔχεσθαι δὲ ὅσον ἰσχύει, κλαυθμοῦ δὲ μὴ ἀπολείπεσθαι καθόλου. Ὁ δὲ ἀναχωρήσας ὡς προσέταξεν αὐτῷ

---

1. Πρβλ. Ἠσ. 37,1. 2. Πρβλ. Λουκ. 15,21. 3. Πρβλ. Λουκ. 18,13. 4. Πρβλ. Μιχ. 7,18-19. 5. Πρβλ. Ψαλ. 102,11. 6. Πρβλ. Ἰεζ. 33,11. 7. Πρβλ. Ἰὼβ 14,7.

ὁ μακάριος, ἐδιπλασίασε πάντα, ὅσα εἶπεν αὐτῷ ποιῆσαι. Οὐδενὶ δὲ συνετύγχανεν, εἰ μὴ μόνον τῷ μεγάλῳ καὶ Θεοδώρῳ καὶ ὀλίγοις τῶν μεγάλων γερόντων. Ποιήσας δὲ δεκαετῆ χρόνον οὕτως ἀγωνιζόμενος, ἐκοιμήθη τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι καλῶς, μαρτυρήσαντος τῇ ἀναπαύσει αὐτοῦ τοῦ μεγάλου.

79. Ἐρχόμενος δὲ ὁ ἅγιος Παχώμιος εἰς τὴν μονὴν τὴν λεγομένην Ταβέννησιν ἅμα Θεοδώρῳ καὶ Κορνηλίῳ καὶ ἄλλοις πλείοσιν ἀδελφοῖς, ἔστη βραχὺ ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ ὥσπερ πυθόμενος παρά τινος αἰτίαν τινὰ καὶ ἐγνωκὼς τῷ πνεύματι ἀμεληθεῖσαν ἐντολὴν ἐν τῇ μονῇ — ἣν γὰρ παραδεδωκώς, ὥστε τοὺς ἐν τῷ ἀρτοποιείῳ ἐργαζομένους τὴν προσφορὰν μηδέποτε λαλεῖν περιττά, ἀλλὰ καθ' ἑαυτοὺς μελετᾶν τὴν πρέπουσαν ἐντολὴν — καλεῖ τὸν Θεόδωρον (αὐτὸς γὰρ ἦν φροντίζων τῆς μονῆς ἐκείνης) καὶ λέγει αὐτῷ· «Ἀπελθὼν κατὰ σχολὴν μάθε ἀκριβῶς εἴ τινες ἑσπέρας ἐν τῷ ἀρτοκοπείῳ ὡμίλησαν· καὶ ἀσφαλισάμενος ἀνάγγειλόν μοι». Ὁ δὲ ἀνακρίνας εὗρε μὲν οὕτως καὶ τῷ προστατεύοντι ἐγνώρισεν. Ὁ δὲ Παχώμιος λέγει· «Νομίζουσιν οἱ ἀδελφοὶ ἀνθρωπίνας εἶναι τὰς παραδόσεις, ἀγνοοῦντες ὅτι καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων κίνδυνος οὐχ ὁ τυχὼν τοῖς ἀμελοῦσιν ἀπόκειται[1]. Ἑπτὰ ἡμερῶν σιωπὴν ὁ Ἰσραὴλ ἐν Ἱεριχὼ ἀσμένως καταδεξάμενος, εἶτα τῷ ὁρισθέντι καιρῷ ἀνακράξας τήν τε πόλιν ἀνεῖλε[2] καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ παρὰ ἀνθρώπου δοθεῖσαν οὐ παρέβη. Καὶ νῦν τηρείτωσαν αὐτοὶ τοῦ λοιποῦ ταύτην ἡμῶν τὴν ἐντολήν, καὶ τὸ ἁμάρτημα συγχωρηθήσεται αὐτοῖς. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ὠφέλιμον οὖσαν τὴν διδασκαλίαν παρεδώκαμεν».

Εἰσελθὼν δὲ αὐτὸς ἐκαθέσθη πρὸς τὸ ἔργον τῶν ὑφαινομένων ψιαθίων. Καὶ ἐλθὸν παιδίον τυπωθὲν πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς ἑβδομάδος ὁρᾷ ἐργαζόμενον τὸν μέγαν καὶ λέγει αὐτῷ· «Μὴ στρέφε οὕτω τὸ λῶμα. Κακῶς ἐργάζῃ. Ὁ ἀββᾶς Θεόδωρος ἄλλον τύπον ὑφαίνει». Καὶ ἀναστὰς λέγει αὐτῷ· «Καὶ δίδαξόν με τὸν τύπον, τέκνον». Καὶ διδαχθεὶς πάλιν ἐκαθέσθη ἐργάζεσθαι σὺν εὐθυμίᾳ πολλῇ, καταστέλλων καὶ ἐν τούτῳ τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας. Εἰ γὰρ ἦν τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα[3] κεκτημένος, οὐκ ἂν ἐπείσθη· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὑπὲρ τὰ μέτρα λαλήσαντα τὸν παῖδα.

80. Σχολῆς οὖν τινος αὐτῷ ἀπὸ τῆς ὀχλήσεως τῶν ξένων καὶ τῶν ἀδελφῶν γενομένης, πρόσεισιν ὁ δαίμων[4] καὶ στὰς ἐξ ἐναντίας· «Χαίροις, ἔφη, Παχώμιε· ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ Χριστὸς καὶ ἦλθον πρὸς σὲ τὸν ἐμὸν φίλον». Αὐτὸς δὲ τῇ διακρίσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰς τοῦ πονηροῦ ἐκκλίνων ὀπτασίας, διελογίζετο καθ' ἑαυτὸν λέγων· «Ἡ ἐπιστασία τῆς τοῦ Χριστοῦ ἁγιότητος πλήρης ὑπάρχει χαρᾶς, φόβου τε παντὸς ἐλευθέρα ἐστί, παραυτίκα τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἀπάν-

1. Πρβλ. Ματθ. 5,19. 2. Πρβλ. Ἰησ. Ν. 6,10. 16. 3. Πρβλ. Ρωμ. 8,6. 4. Πρβλ. Ματθ. 4,3.

των ἀφανιζομένων πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ ἐπιφαινομένου. Ἐγὼ δὲ νῦν θορύβου τε μεστός εἰμι καὶ διαλογίζομαι». Παραχρῆμα οὖν ἀναστὰς καὶ τῇ εἰς Χριστὸν πίστει θάρσος ἀναλαβὼν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα τοῦ κρατῆσαι αὐτόν· καὶ ἐμφυσήσας τῷ πνεύματι ἔλεγεν· «Ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ, διάβολε· ἐπικατάρατος σύ[1] καὶ ἡ ὅρασίς σου καὶ ἡ τέχνη τῶν βουλευμάτων σου». Γενόμενος δὲ ὡσεὶ κονιορτὸς ἐπλήρωσεν ἀηδίας τὸ οἴκημα καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα συνέχεε κράζων πρὸς αὐτὸν φωνῇ μεγάλῃ· «Ἄρτι ἄν σε ἐκέρδησα, πρὸς τοῖς ποσὶ τοῖς ἐμοῖς καταρράξας· ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐστί, καὶ παίζομαι ὑφ' ὑμῶν καθ' ἑκάστην, ἀλλ' οὐ παύσομαι πολεμῶν· δεῖ γάρ με τὸ ἐμὸν ἔργον ἐπιτελεῖν». Ὁ δὲ Παχώμιος ἰσχυροποιηθεὶς τῷ πνεύματι ἀνθωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ[2] εὐχαριστῶν ἐπὶ ταῖς ἐξαισίαις αὐτοῦ περὶ αὐτὸν δωρεαῖς.

81. Καὶ δὴ μιᾷ νυκτὶ ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ περιπατῶν ὁ μέγας μετὰ τοῦ Θεοδώρου ἄφνω ὁρᾷ ἀπὸ μήκους φαντασίαν τινὰ μεγάλην καὶ ἀπάτης πολλῆς πεπληρωμένην. Ἦν γὰρ τὸ σχῆμα γυναικὸς κάλλος ἐχούσης ἀμήχανον, ὡς μὴ δύνασθαι μήτε τὸ σχῆμα μήτε τὴν θέσιν μήτε τὴν θέαν τῆς προσούσης αὐτῇ διηγήσασθαι φαντασίας. Ταύτην οὖν ἰδὼν ὁ Θεόδωρος ἐταράχθη λίαν καὶ ἠλλοιοῦτο τῷ προσώπῳ. Ὃν θεασάμενος ὁ μακάριος οὕτω δειλιῶντα· «Θάρσει, ἔλεγεν αὐτῷ, ἐν Κυρίῳ, Θεόδωρε, καὶ μὴ ἀγωνιάσῃς». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔστη εἰς προσευχὴν πρὸς τὸ τὴν ἔκπληκτον ἐκείνην ἀπελαθῆναι φαντασίαν. Ἱκετευόντων δὲ αὐτῶν, μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκείνη κατ' αὐτῶν ἐχώρει ἀναιδευομένη. Ἐγγιζούσης δὲ αὐτῆς μετὰ πλήθους δαιμόνων προτρεχόντων ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ τῆς δεήσεως τοῦ Παχωμίου ἔτι τελουμένης, ἐλθοῦσα πρὸς αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς· «Τί μάτην κοπιᾶτε; Οὐ δύνασθε τέως κατ' ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν· ἐξουσίαν γὰρ ἔλαβον παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ πειράζειν οὓς θέλω[3], καὶ πολὺν χρόνον ἔχω τοῦτο αἰτησαμένη παρὰ τοῦ Θεοῦ». Ἠρώτα δὲ αὐτὴν ὁ ἅγιος Παχώμιος λέγων· «Εἰπέ μοι· σὺ γὰρ τίς εἶ; καὶ πόθεν ἧκας; καὶ τίνα ζητεῖς πειράσαι»; Ἡ δὲ ἔφη· «Ἐγώ εἰμι ἡ δύναμις τοῦ διαβόλου. Ἐμοὶ πᾶσα φάλαγξ τῶν δαιμόνων δουλεύει. Ἐγώ εἰμι ἡ τοὺς ἁγίους φωστῆρας εἰς γῆν καταφέρουσα. Ἐγώ εἰμι ἡ σκυλεύσασα τὸν Ἰούδαν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς παρεμβολῆς. Πρὸς σὲ οὖν, Παχώμιε, ἔλαβον ἐξουσίαν τοῦ πολεμῆσαι. Οὐκ ἠδυνήθην γὰρ στέξαι τῶν δαιμόνων τὸ ὄνειδος. Οὐδεὶς γάρ μέ ποτε οὕτως ἐξενεύρωσεν, ὡς σύ. Παιδίοις γὰρ καὶ γέρουσι καὶ νεωτέροις διὰ τῆς διδαχῆς σου ὑποτάσσεις με, καὶ πατεῖσθαί με ὑπ' αὐτῶν παρασκευάζεις· καὶ συνάξας κατ' ἐμοῦ τοσοῦτον ὄχλον, τεῖχος ἀρραγὲς αὐτοῖς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ περιέθηκας, ὡς μὴ δύνασθαι λοιπὸν τοὺς ἡμετέρους ὑπηρέτας μετὰ παρρησίας πλησιάζειν τινὶ ὑμῶν. Ταῦτα δὲ πάντα συνέβη ἡμῖν διὰ τὸν ἐνανθρωπή-

1. Πρβλ. Γεν. 3,14. 2. Πρβλ. Λουκ. 2,38. 3. Πρβλ. Ἰὼβ 2,1-6.

σαντα Θεὸν Λόγον, ὃς ἔδωκεν ὑμῖν ἐξουσίαν, πᾶσαν ἡμῶν καταπατῆσαι τὴν δύναμιν[1] καὶ ἐμπαίζειν ἡμῖν».

82. Πρὸς ταῦτα τοῦ Παχωμίου λέγοντος· «Τί οὖν; ἐμὲ μόνον ἦλθες πειράσαι, ὡς λέγεις, ἢ καὶ ἄλλους»; ἡ δὲ πρὸς αὐτόν· «Καὶ σέ, ἔφη, καὶ τοὺς κατὰ σὲ πάντας». Πάλιν οὖν πρὸς αὐτὴν ὁ Παχώμιος· «Οὐκοῦν καὶ Θεόδωρον»; Ἡ δέ· «Καὶ κατὰ σοῦ καὶ κατὰ Θεοδώρου ἔλαβον ἐξουσίαν· ἀλλ' οὐ δύναμαι ὑμῖν προσεγγίσαι τὸ σύνολον». Εἰπόντων δὲ αὐτῶν· «Τίνος ἕνεκεν;» ἔφη πρὸς αὐτούς· «Ἐὰν πολεμῶ πρὸς ὑμᾶς, αἰτία ὑμῖν γίνομαι ὠφελείας μᾶλλον ἢ βλάβης, μάλιστα σοί, Παχώμιε, ὅτι σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κατηξιώθης θεατὴς γενέσθαι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα συνοικήσετε τούτοις, οὓς νῦν διὰ τῶν εὐχῶν τειχίζετε. Ἔσται γὰρ καιρὸς μετὰ τὴν ὑμετέραν τελευτήν, ὅτε χορεύσω ἐν αὐτοῖς. Ὑμεῖς γὰρ ἐποιήσατε καταπατεῖσθαί με ὑπὸ τοὺς πόδας τοσούτου πλήθους μοναχῶν». Ὁ δὲ μέγας πρὸς αὐτὴν ἔφη· «Πόθεν οἶδας, ὅτι οἱ μεθ' ἡμᾶς οὐ πλέον ἡμῶν ἔσονται γνησίως δουλεύοντες τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸ δύνασθαι ἀσφαλίσασθαι τοὺς ὕστερον τῷ τοῦ Κυρίου φόβῳ προσιόντας»; — «Οἶδα, ἔφη, τοῦτο». —«Ψεύδῃ κατὰ τῆς ἀνοσίου σου κεφαλῆς, εἶπεν ὁ Παχώμιος, μηδὲν ὅλως προγνωστικὸν ἔχουσα. Θεῷ γάρ μόνῳ τοῦτο ἕπεται καὶ ἴδιόν ἐστι τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως· σὺ δὲ τοῦ ψεύδους ἄρχεις». Ἡ δὲ ἔφη· «Κατὰ πρόγνωσιν μέν, κατὰ τὸν σὸν λόγον, οὐδὲν ἐπίσταμαι· στοχαζομένη δὲ λέγω σοι, ὅτι οἶδα». Εἰπόντος δὲ τοῦ μακαρίου· «Καὶ πῶς στοχάζῃ;» φησὶ πρὸς αὐτόν· «Ἐκ τῶν προλαβόντων καὶ τὰ ἐσόμενα τεκμαίρομαι». Πάλιν οὖν πρὸς αὐτήν· «Πῶς»; Ἡ δέ φησι πρὸς αὐτόν· «Παντὸς μὲν πράγματος ἡ ἀρχὴ ἐπιτεταμένῳ πόθῳ πρὸς τὰ σπουδαζόμενα ἔχει τὸ εὔτονον· μάλιστα δὲ ἐπὶ θείας φυτείας καὶ οὐρανίου κλήσεως[2], ἥτις θελήματι Θεοῦ βεβαιοῦται, τέρασί τε καὶ σημείοις καὶ ποικίλαις δυνάμεσι τοὺς μετερχομένους αὐτὴν ἀσφαλιζομένη. Παλαιουμένη δὲ καὶ γηράσκουσα τῆς αὐξήσεως ἀπολήγει ἢ χρόνῳ ἀναλισκομένη ἢ ῥᾳθυμίᾳ μαραινομένη ἢ καταφρονήσει ἀμβλυνομένη».

83. Ἐρωτῶντος δὲ αὐτὴν τοῦ μεγάλου· «Τί οὖν ὅτι, ὡς φής, τοὺς μεγάλους ἦλθες πειράσαι καὶ οὐχὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς, εἴπερ, ὡς λέγεις, ἴδιόν σου ἔργον ἐστὶν ἀπώλεια ψυχῶν καὶ ὑπερβάλλεις πάντας τοὺς δαίμονας εἰς κακίαν καὶ τοσοῦτον ἰσχύεις πρὸς τηλικούτους ἄνδρας;» ἀποκριθεῖσα λέγει· «Ἤδη μὲν σοι προλαβοῦσα εἶπον, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ παντοδύναμος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς γέγονε σωτήριος ἐνανθρώπησις, ἡμεῖς ἄτονοι γεγόναμεν, ὥστε ἡμᾶς παρὰ τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν ὡς στρουθίον ἐμπαίζεσθαι[3] καὶ καταγελᾶσθαι. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀσθενεῖς γεγόναμεν, οὐκ ἀργοῦμεν, ἐν οἷς ἰσχύομεν, τῆς ἐνεργείας ἡμῶν. Οὔτε μὴν ἡσυχάσομεν τοῦ ἀντικεῖσθαι ὑμῖν, σπείροντες μὲν

1. Πρβλ. Λουκ. 10,19. 2. Πρβλ. Ἑβρ. 3,1. 3. Πρβλ. Ἰὼβ 40,24 (29).

τὴν οἰκείαν κακίαν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀγωνιστῶν· καὶ μάλιστα ἐπὰν γαργαλίζοντες γνῶμεν ἡδόμενον, πλέον ὑπεκκαίομεν τὰς ἡδονὰς καὶ ὡς δυνατοὶ καὶ δυσμαχώτατοι ἐπεμβαίνομεν αὐτῷ. Ἐὰν δὲ τοὐναντίον τὰ παρ' ἡμῶν οὐ προσιέμενον ἴδωμεν οὔτε μὲν ἡδέως καταδεχόμενον, ἀλλὰ πίστει τῇ εἰς Χριστὸν καὶ τῷ νηφαλέῳ τῆς διανοίας ἑαυτὸν τειχίζοντα, ὡς καπνὸς διαλυόμενος εἰς ἀέρα χωροῦμεν. Τούτου δὲ ἕνεκεν παντὶ σθένει πρὸς πάντας οὐ συγχωροῦμαι προσβαλεῖν διὰ τὸ μὴ πάντας δύνασθαι τελείως φέρειν τὸν ὑπ' ἐμοῦ πόλεμον. Εἰ γὰρ συνεχωρούμην πρὸς ἅπαντας τοῦτο ποιεῖν, πολλοὺς ἂν ἐπερειδομένους τῇ ὑμετέρᾳ σκέπῃ ἐξηπάτησα. Καὶ τί πάθω ὅτι φρουροῦνται τῇ προνοητικῇ καὶ ἐποπτικῇ δυνάμει τοῦ ἐσταυρωμένου ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς». Τότε ὁ ἅγιος μεγάλῃ τῇ φωνῇ σὺν στεναγμῷ πολλῷ λέγει πρὸς αὐτήν· «Ὢ τῆς ἀκοιμήτου ὑμῶν κακίας. Οὐ παύεσθε τοῦ λοιποῦ κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων μαινόμενοι, ἕως ἂν πάλιν ἡ θεία καὶ ἀθάνατος κορυφὴ ἐλθοῦσα ἐξ οὐρανοῦ τέλειον ἀναλώσῃ ὑμᾶς»[1]; Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπετίμησε τῇ φάλαγγι τῶν δαιμόνων· καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ παραχρῆμα διεσκέδασεν αὐτὴν καὶ κατέστησεν ἀφανῆ.

Πρωΐας οὖν γενομένης, συγκαλεσάμενος ἅπαντας τοὺς καὶ βίῳ καὶ χρόνῳ προὔχοντας ἀδελφούς, διηγήσατο ἅπαντα, ὅσα τε εἶδε καὶ ἤκουσε παρὰ τοῦ ὀλεθρίου δαίμονος. Ἐγνώρισε δὲ καὶ τοῖς ἀπολειφθεῖσι, δι' οἰκείων γραμμάτων ἀσφαλιζόμενος αὐτοὺς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων μηδὲν ἡγεῖσθαι τὰ τῶν πονηρῶν δαιμόνων φαντάσματα. Οἵτινες ἀκούσαντες καὶ θεωροῦντες τὰ παρ' αὐτοῦ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ γινόμενα θαύματα, ἐστηρίζοντο κραταιῶς καὶ ὑπέμενον προθύμως τὸν πόνον τῆς ἀσκήσεως.

84. Ἀμέλει γοῦν ἀδελφόν τινα ζηλωτὴν τῆς ὑπομονῆς αὐτοῦ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἱστάμενον εἰς προσευχὴν ἔκρουσε σκορπίος εἰς τὸν πόδα. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἥψατο αὐτοῦ τῆς καρδίας ἡ ὀδύνη, ὡς παρ' ὀλίγον ἀποδοῦναι τὸ πνεῦμα. Αὐτὸς δὲ ἀλγήσας πρὸς τὴν πληγὴν οὐ πρότερον ἀπέστη πρὶν ἢ πληρώσῃ τὴν εὐχήν.

Πάθος δέ τι πάλιν κρατῆσαν τῆς κεφαλῆς Θεοδώρου δριμυτάτας αὐτῷ τὰς ἀλγηδόνας παρείχετο. Καὶ αὐτὸς μὲν ᾔτει περιοδείας τυχεῖν· ὁ δὲ Παχώμιος ἔφη· «Νομίζεις, ἀδελφέ, ὅτι συμβαίνει πάθος ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον ἄνευ τῆς τοῦ Θεοῦ συγχωρήσεως; Διό, τέκνον, ὑπόμεινον· καὶ ἡνίκα βούλεται Κύριος, ἰάσεταί σε· εἰ δὲ τέως δοκιμάζῃ, γίνου εὐχαριστῶν, ὡς ὁ τέλειος Ἰώβ, ὃς ὑπομένων τὰς θλίψεις ηὐλόγει τὸν Κύριον[2]. Καὶ μείζονα τῶν κόπων τὴν ἀνάπαυσιν ἕξεις. Καλὴ μὲν γὰρ τῷ ἀσκητῇ ἡ κατὰ Θεὸν ἐν ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ ἐγκρατείᾳ ὑπομονή. Δύναται δὲ καὶ ἀρρωστῶν μείζονα δέξασθαι τὸν μισθὸν τῇ καρτερίᾳ καὶ τῇ μακροθυμίᾳ».

85. Ἐγένετο δὲ πάλιν τὸν μακάριον, ἐν τοῖς κελλίοις ἐπισκεπτόμενον

1. Πρβλ. Β' Θεσ. 2,8. 2. Πρβλ. Ἰὼβ 1,21.

τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπανορθούμενον ἑκάστου τὰ νοήματα, παραβαλεῖν καὶ πρός Ῥωμαῖόν τινα ἀπὸ μεγάλου ἀξιώματος τυγχάνοντα, εἰδότα δὲ καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καλῶς. Ἐλθὼν οὖν πρὸς τοῦτον ὁ μέγας ἐπὶ τὸ νουθετῆσαι αὐτὸν τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ γνῶναι αὐτοῦ τῆς καρδίας τὰ κινήματα αἰγυπτιστὶ ἐλάλει αὐτῷ. Οὐκ ἐγίνωσκε δὲ ὁ ἀδελφὸς τί ἐλάλει πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας, οὐδὲ ὁ μέγας ᾔδει τί ἔλεγεν ὁ Ῥωμαῖος διὰ τὸ μὴ εἰδέναι ἑλληνιστὶ λαλεῖν τὸν μακάριον. Ἠναγκάσθη οὖν ὁ μέγας καλέσαι ἀδελφὸν τὸν δυνάμενον ἑρμηνεῦσαι τὰ παρ' ἀμφοτέρων λεγόμενα. Ἐλθόντος οὖν τοῦ ἀδελφοῦ ἐπὶ τὸ ἑρμηνεῦσαι, οὐκ ἐβούλετο ὁ Ῥωμαῖος εἰπεῖν τὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ πλημμελήματα δι' ἑτέρου τῷ μεγάλῳ. Καὶ λέγει οὕτω· Σὲ μόνον βούλομαι μετὰ Θεὸν τῶν τῆς καρδίας μου κακῶν γνώστην εἶναι. Καὶ οὐ θέλω σοι αὐτὰ εἰπεῖν δι' ἑτέρου, ἀλλ' οὐδὲ ἀκοῦσαι ἕτερόν τινα ταῦτα πλὴν σοῦ». Ἀκούσας δὲ ὁ μέγας ταῦτα, ἐκέλευσεν ἀναχωρῆσαι τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐλθόντα ἑρμηνεῦσαι. Μὴ δυνάμενος δὲ αὐτῷ διαλεχθῆναι τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν ῥήματα ὁ μέγας διὰ τὸ μὴ εἰδέναι παντελῶς ἑλληνιστί, νεύσας αὐτῷ τῇ χειρὶ ἐκδέξασθαι, ἕως οὗ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, καταλείψας αὐτὸν ἀπῆλθε προσεύξασθαι καθ' ἑαυτὸν ὁ μακάριος. Καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν προσηύξατο πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· «Κύριε παντοκράτωρ, εἰ οὐ δύναμαι ὠφελῆσαι τοὺς ἀνθρώπους οὓς ἀποστέλλεις πρός με ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς διὰ τὸ ἀγνοεῖν με τὰς γλώσσας αὐτῶν, τίς χρεία παραγίνεσθαι αὐτούς; Εἰ δὲ θέλεις σῶσαι αὐτοὺς ἐνταῦθα δι' ἐμοῦ, δός μοι, δέσποτα παντοκράτωρ, πρὸς διόρθωσιν τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰδέναι με τὴν ὁμιλίαν αὐτῶν». Καὶ ἐπὶ ὥρας τρεῖς προσευξαμένου αὐτοῦ καὶ πολλὰ παρακαλέσαντος τὸν Θεὸν περὶ τούτου καὶ καταπαύσαντος αὐτοῦ τὴν προσευχήν, ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατεπέμφθη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ δεξιᾷ ὡς ἐπιστόλιον χάρτινον γεγραμμένον, καὶ ἀναγνοὺς αὐτὸ ἔμαθε παραχρῆμα πασῶν τῶν γλωσσῶν τὰς λαλιάς. Καὶ δόξαν ἀναπέμψας τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἔρχεται πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον. Καὶ ἤρξατο αὐτῷ διαλέγεσθαι καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ῥωμαϊστὶ ἀπταίστως· ὡς ἀκούσαντα τὸν ἀδελφὸν λέγειν περὶ τοῦ μεγάλου ὅτι πάντας ὑπερβάλλει τοὺς σχολαστικοὺς εἰς τὴν διάλεκτον. Διορθωσάμενος οὖν αὐτόν, καθὼς ἔδει, καὶ ὑπὲρ τῶν πλημμεληθέντων αὐτῷ μετάνοιαν προσήκουσαν ὁρίσας, παραθέμενος αὐτὸν τῷ Κυρίῳ[1] ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

86. Ἐγένετό ποτε καθημένου τοῦ μεγάλου ἐν τόπῳ τινὶ τῆς μονῆς μετὰ ἄλλων τινῶν μεγάλων ἀδελφῶν, ἀδελφόν τινα τῆς μονῆς ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ δύο ψιάθια ποιήσαντα προθεῖναι αὐτὰ ἔμπροσθεν τοῦ κελλίου αὐτοῦ κατέναντι τοῦ τόπου, εἰς ὃν μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκαθέζετο ὁ μακάριος. Τοῦτο δὲ ἐποίησε τῷ τῆς κενοδοξίας ἐπαιρόμενος

1. Πρβλ. Πράξ. 20,32.

λογισμῷ, οἰόμενος ἐν τούτῳ ἐπαινεθῆναι παρὰ τοῦ μεγάλου, τὴν τοιαύτην σπουδὴν ἐνδειξάμενος, τοῦ κανόνος ἔχοντος ἓν ψιάθιον τῆς ἡμέρας ποιεῖν ἕκαστον ἀδελφόν. Ἰδὼν δὲ ὁ μέγας πρὸς ἐπίδειξιν ποιήσαντα τοῦτο τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον καὶ κατανοήσας τὸν εἰς τοῦτο κινοῦντα αὐτὸν λογισμόν, στενάξας μέγα εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς συγκαθημένοις αὐτῷ· «Βλέπετε τοῦτον τὸν ἀδελφόν, ἐργασάμενον μὲν ἀπὸ πρωῒ ἕως ἄρτι, ὅλον δὲ τὸν κόπον αὐτοῦ τῷ διαβόλῳ χαρισάμενον καὶ μηδὲν τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἰς παραμυθίαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ψυχῆς ἐάσαντα, ὅτι τὴν δόξαν μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων ἢ τοῦ Θεοῦ ἠγάπησε, καὶ τῷ μὲν καμάτῳ τὸ σῶμα ἑαυτοῦ ἀνάλωσε, κενὴν δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων ἀπολαύσεως κατέστησε». Καὶ καλέσας τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον ἐπετίμησεν αὐτῷ καὶ παρήγγειλεν ἵνα, εὐχομένων τῶν ἀδελφῶν, κατέχων τὰ δύο ψιάθια, στὰς ὄπισθεν αὐτῶν εἴπῃ· «Δέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, εὔξασθε ὑπὲρ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, ἵνα ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς ἐλεήσῃ αὐτὴν προκρίνασαν μᾶλλον τὰ δύο ψιάθια ταῦτα τῆς βασιλείας αὐτοῦ». Καὶ πάλιν ἐν τῷ τοὺς ἀδελφοὺς ἐσθίειν, ἐκέλευσε τὸν αὐτὸν τρόπον ἑστάναι αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ μετὰ τῶν ψιαθίων, ἕως οὗ ἀναστῶσιν ἐκ τῶν τραπεζῶν οἱ ἀδελφοί. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐγκλεισθῆναι μόνον εἰς κελλίον καὶ ἐπὶ πενταμηνιαῖον χρόνον καθ' ἑκάστην ἡμέραν δύο ψιάθια ποιεῖν, καὶ ἐσθίειν ἄρτον μετὰ ἅλατος μόνον, καὶ μηδένα τῶν ἀδελφῶν συντυγχάνειν αὐτῷ.

87. Ἀναγκαῖον δὲ ἐπὶ τούτοις πρὸ τοῦ καταπαῦσαι ἡμᾶς τὸν λόγον, μνημονεῦσαι ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ πάντα ἔπαινον ἀνθρώπων νικῶντος, Ζακχαίου τοὔνομα, εἰς οἰκοδομὴν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων. Οὗτος μετὰ πολὺν τῆς ἀσκήσεως χρόνον λώβην ὑποστὰς τοῦ σώματος, κεχωρισμένην μὲν εἶχε τῶν ἀδελφῶν τὴν κέλλαν, ἅλατι καὶ ἄρτῳ τὸν πάντα βίον αὐτοῦ διαγαγών· καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν εἰργάζετο ψίαθον τοσαύτην ὑπομένων συντριβήν, ὡς πολλάκις πλέκοντος αὐτοῦ τὰ σχοινία τῶν ψιάθων τὰς χεῖρας κεντωμένας αἵματος ἀφιέναι σταγόνας καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἔργου δεικνύναι τὴν καρτερίαν τοῦ ἀνδρός. Ἐν τοσαύτῃ τοίνυν ἀσθενείᾳ σωματικῇ τυγχάνων οὐκ ἀπελείφθη ποτὲ τῆς ἐπισυναγωγῆς τῶν ἀδελφῶν. Οὐδὲ ἐκοιμήθη ἡμέρας ποτὲ ἕως τῆς ἐξόδου αὐτοῦ. Εἰώθει δὲ κατὰ νύκτα πρὸ τοῦ καθευδῆσαι αὐτὸν ἀποστηθίζειν ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν φανερὰ καὶ σφραγισάμενος ὅλον τὸ σῶμα, δούς τε δόξαν τῷ Θεῷ, οὕτως ἀνακλίνεσθαι, εἶτα ἐγείρεσθαι κατ' αὐτὸ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἕως πρωῒ τὴν ὑμνῳδίαν πληροῦν. Τούτου ποτὲ τὰς χεῖρας θεασάμενος ἀδελφὸς ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἔργου σφοδρῶς αἱμασσούσας, λέγει αὐτῷ· «Ἀδελφέ, τί κοπιᾷς οὕτως ἐργαζόμενος, καὶ μάλιστα ἐν τοιαύτῃ ἐξεταζόμενος νόσῳ; Μὴ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀργία ἡ σή; καὶ ἢ κρῖμα ἕξεις παρὰ τῷ Θεῷ μὴ ἐργαζόμενος; Οἶδεν αὐτὸς ὅ τι πάσχεις. Καὶ οὐδεὶς ἔχων τοιαύτην θλῖψιν ἥψατο ἔργου ποτέ, μάλιστα μὴ ἀναγκαζόμενος. Ἄλλοις ἐπαρκοῦ-

μεν σὺν Θεῷ ξένοις τε καὶ πτωχοῖς· καὶ σοὶ τῷ ἰδίῳ ἡμῶν καὶ τηλικούτῳ πατρὶ προθύμως οὐ δουλεύσομεν»; Τούτου δὲ πάλιν ἀνθυπενεγκόντος ὡς· «Ἀδύνατόν μοί ἐστι μὴ ἐργάζεσθαι», — «Εἰ οὕτως, ἔφη, δοκεῖ σοι, κἂν ἐλαίῳ καθ' ἑσπέραν ἄλειφέ σου τὰς χεῖρας πρὸς τὸ μὴ κοπιᾶν μηδὲ αἱμάσσειν». Ὁ δὲ πεισθεὶς ἐποίησε μέν, ὡς παρεκλήθη· τοσοῦτον δὲ ὑπὸ τῶν θρύων κεντούμεναι αἱ χεῖρες ἐβλάβησαν, ὡς μὴ δύνασθαι φέρειν αὐτὸν μηκέτι τὰς ἐκεῖθεν αὐτῷ προσγινομένας ὀδύνας.

Παραγενόμενος τοίνυν ὁ Παχώμιος ἐν τῷ κελλίῳ καὶ τὴν περιοδείαν πυθόμενος λέγει αὐτῷ· «Ὑπολαμβάνεις, ἀδελφέ, ὅτι σε τὸ ἔλαιον ὠφελεῖ; Τίς δέ σε καὶ ἠνάγκασεν οὕτω κοπιᾶν, ὥστε προφάσει τοῦ ἔργου τῷ αἰσθητῷ ἐλαίῳ μᾶλλον ἢ τῷ Θεῷ τὰς ἐλπίδας τῆς ὑγείας ἀναθεῖναι; Μὴ γὰρ ἀδύνατον ἦν τῷ Θεῷ θεραπεῦσαί σε; ἢ ἀγνοεῖ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν[1] καὶ ὑπομνήσεως δεῖται; ἢ παρορᾷ μισῶν ἡμᾶς[2] ὁ φύσει φιλάνθρωπος; Ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς οἰκονομῶν ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τὰς θλίψεις, ἵνα φέροντες γενναίως καρτερίαν ἐπιδειξώμεθα, αὐτῷ τὸ πᾶν ἀνατιθέντες, ὅτε θέλει καὶ ὡς θέλει, τὴν τῶν πόνων ἀνάπαυσιν χαρίσασθαι». Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει· «Συγχώρησόν μοι, πάτερ, καὶ εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅπως καὶ ταύτην καὶ πάσας μου τὰς ἁμαρτίας ὁ δεσπότης συγχωρήσῃ Χριστός». Διεβεβαιώσαντο δέ τινες περὶ τούτου ὅτι ἐνιαυτὸν ὁλόκληρον ἐπένθει ἑαυτὸν διὰ δύο ἡμερῶν μεταλαμβάνων τροφῆς. Τοῦτον ὁ μακάριος ὡς τύπον καλῶν ἔργων[3] καὶ θεμέλιον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀπέστελλεν. Ἦν γὰρ παρακλητικὸς εἰ καί τις ἄλλος. Ὃς ἄχρι τέλους νομίμως ἀγωνισάμενος[4] πέρας ἐξαίρετον καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς πόνοις ἀμοιβὴν τὴν τῶν οὐρανῶν ἐπεπόθησεν ἀπολαβεῖν βασιλείαν.

88. Πληροφορηθεὶς οὖν ὁ ἅγιος Παχώμιος ὅτι οὐκ ἀπέκρυψε τὸ τάλαντον[5], ἀλλὰ καὶ τούτους καὶ ἄλλους πλείονας τελείους τῷ Κυρίῳ προέπεμψεν, ἑορτὴν ἦγεν ἐπὶ ταῖς πεφυτευμέναις αὐτῷ τοῦ σωτῆρος σκηναῖς, ἐν αἷς ὁ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τούτων ηὐλίσθη κατάλογος. Μετὰ δὲ τὴν ἁγίαν καὶ σεβάσμιον τοῦ πάσχα ἑορτήν, πολλῶν ἀδελφῶν διαφόρως τελειωθέντων, τέλος καὶ αὐτὸς ἠρρώστησε. Διηκόνει δὲ αὐτῷ ὁ Θεόδωρος, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν. Καὶ ἐγένετο μὲν τῷ σώματι λεπτότατος σφόδρα· τῷ δὲ προσώπῳ λίαν ἔμενε φαιδρός, τὴν καθαρὰν τῆς ψυχῆς συνείδησιν ἐντεῦθεν χαρακτηρίζων τοῖς εἰς αὐτὸν ἀποβλέπουσι.

Πρὸ οὖν δύο ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελειώσεως, συγκαλεσάμενος αὐτοῦ πάντα τὸν θεῖον κατάλογον, ἔφη αὐτοῖς· «Ἐγὼ μέν, ἀδελφοί, τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων πορεύομαι· ὁρῶ γὰρ ἐμαυτὸν καλούμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Ὑμεῖς δὲ μνημονεύοντες ὧν ἠκούσατε ἀεὶ παρ' ἐμοῦ παραι-

1. Πρβλ. Ἑβρ. 4,15. 2. Πρβλ. Σοφ. Σολ. 11,24-26. 3. Πρβλ. Τίτ. 2,7. 4. Πρβλ. Β' Τιμ. 2,5. 5. Πρβλ. Ματθ. 25,25.

νέσεων, νήφετε ἐν πᾶσι· καὶ μηδεμία ὑμῖν ἔστω κοινωνία πρὸς τὴν Ὠριγένους ἢ Μελετίου ἢ Ἀρείου ἢ τῶν λοιπῶν χριστομάχων αἵρεσιν ἢ ἄλλων, ὧν ὑμῖν διεστειλάμην. Μετὰ τούτων δὲ συνδιάγειν σπουδὴ ἔστω ὑμῖν τῶν ὠφελούντων ὑμῶν τὰς ψυχάς. Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν[1]. Ἐκλέξασθε δὲ ἐπ' ἐμοῦ καὶ τὸν δυνάμενον μετὰ Θεὸν ἄρχειν ὑμῶν. Ἐγὼ μέντοι εἰς τοῦτο Πετρωνίου δοκιμώτερον οὐχ ὁρῶ. Ὑμέτερον δέ ἐστι τὸ συμφέρον ἐκλέξασθαι». Ἀποδεξαμένων δὲ καὶ αὐτῶν τὴν συμβουλὴν τοῦ πατρὸς — καὶ γὰρ ἦν δυνατὸς τῇ πίστει, ταπεινὸς τῷ φρονήματι καὶ ἀγαθὸς τοῖς τρόποις — ἐποίησεν ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχήν, διὰ τὸ καὶ αὐτὸν ἀρρωστοῦντα διάγειν ἐν τῇ καλουμένῃ Χηνοβοσκείων μονῇ. Καὶ αὐτῷ μέν, εἰ καὶ ἀπόντι, ὅμως τὴν ἐν Χριστῷ παρέδωκεν ἀδελφότητα. Καὶ ἀποστείλας πρὸς τὸ παραγενέσθαι αὐτόν, σφραγίσας δὲ ἑαυτὸν καὶ ἱλαρῶς τῷ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλέντι ἀτενίσας ἀγγέλῳ, τὴν ἁγίαν ἐκείνην ἀπέδωκε ψυχὴν τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μαΐου μηνός. Λαβόντες δὲ τὸ σῶμα οἱ τούτου μαθηταὶ καὶ καθαρίως κηδεύσαντες, τῇ ἐπαύριόν τε ἀγρυπνίαν ἐπιτελέσαντες, τῇ ἑξῆς ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει.

89. Οἱ δὲ ἀποσταλέντες ἐπὶ τὸν Πετρώνιον ἤγαγον αὐτὸν ἔτι νοσοῦντα. Ὀλίγας δὲ ἡμέρας καὶ αὐτὸς κυβερνήσας τὴν ἀδελφότητα, τελευτᾷ ἐν εἰρήνῃ, καταλιπὼν ἀντ' αὐτοῦ ἄνδρα δίκαιον καὶ θεοφιλῆ, Ὀρσίσιον τοὔνομα.

90. Ταῦτα δὲ ἡμεῖς γεγραφήκαμεν ἐκ πλειόνων ὀλίγα καὶ ἀντὶ μειζόνων αὐτοῦ κατορθωμάτων τὰ ἐλάχιστα, οὐχ ἵνα τοῖς ἁγίοις πατράσι τὸν ἔπαινον χαρισώμεθα — οὐ γὰρ ἐφίενται τῆς ἡμετέρας τιμῆς ἢ δόξης· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὁ αἰώνιος ἔπαινος ὁ παρὰ Κυρίου[2] καὶ τῶν ἀγγέλων γενόμενός τε καὶ τελεώτερον ἐσόμενος· λάμψουσι γὰρ ὡς ὁ ἥλιος[3] τῷ φωτὶ τοῦ Χριστοῦ ἐντρυφήσοντες, ὃς ἀεὶ τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν δοξάζει[4] — ἀλλ' ἵνα καὶ ἡμεῖς μιμηταὶ κατὰ δύναμιν αὐτῶν γινώμεθα[5], ἐκ τῆς ἀκοῆς εἰς ζῆλον αὐτῶν ἐπαγόμενοι, εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, δι' οὓς ὁ δεσπότης ἡμῶν δοξάζεται Χριστός, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν[6].

91. Παρακαλῶ τοιγαροῦν τοὺς ἐντυγχάνοντας μὴ ἀπιστεῖν τῷ διηγήματι τούτῳ. Εἰ δέ τις τῶν ἀναγινωσκόντων ἔροιτο περὶ τῶν ἑκάστοτε λόγων τῆς προσευχῆς αὐτοῦ φάσκων· «Πόθεν ὑμῖν συγγραφεῦσιν ἡ τούτων γνῶσις; » μνημονευσάτω τῶν παρ' ἡμῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, ὅτιπερ παρὰ πατέρων ἁγίων ἐγνώκαμεν ταῦτα, μετὰ ἀκριβείας ἐξετάσαντες. Αὐτὸς γὰρ ὁ μακάριος πολλάκις ἐξηγούμενος τοῖς ἀδελφοῖς τὰ πρὸς ὠφέλειαν, τούς τε λογισμοὺς ἐφανέρου αὐτοῖς, καὶ ὅπως περὶ ἑκάστου αἰτήματος δεῖ προσεύχεσθαι ἐδίδασκεν ἀφθό-

---

1. Β' Τιμ. 4,6. 2. Πρβλ. Α' Κορ. 4,5. 3. Ματθ. 13,43. 4. Πρβλ. Α' Βασ. 2,30. 5. Πρβλ. Ἑβρ. 6,12. 6. Πρβλ. Α' Πέτρ. 4,11.

νως. Οὐ μόνον δὲ τούτοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς αὐτὸν παραγινομένοις μοναχοῖς παρῄνει πιστεύειν εἰς τὸν σωτῆρα Χριστὸν καὶ ἀγαπᾶν αὐτόν, φυλάττειν τε ἑαυτοὺς ἀπὸ λογισμῶν ἀτόπων καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν[1], φεύγειν τε κενοδοξίαν καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι[2], ὥστε ἀγαπᾶν ἀλλήλους. Πρὸς ταύτην γὰρ ἡμᾶς καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐνάγων καὶ δεικνὺς αὐτῆς τὸ μέγεθος, Κορινθίοις γράφων ἔλεγεν· «Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα[3], καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι». Καὶ ὁ δεσπότης δὲ Χριστὸς πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἔλεγεν· «Ἐν τούτῳ, φησί, γνώσονται πάντες, ὅτι μαθηταί μου ἐστέ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»[4].

92. «Πολλοὶ μὲν γάρ, φησί, θαυμάζουσι τοὺς δυναμένους θεραπεύειν τὰ σώματα· ἐγὼ δὲ οὐ τούτους τοσούτου θαύματος ἀξίους κρίνω ὡς τοὺς τελείους ἀποσπᾶν ἰδιώτας καὶ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν τὰς ψυχὰς ἐπιστρέφοντας. Οὐ κρίνεται γάρ, φησίν, ἀγαπητοί, διὰ τί τὸ καὶ τὸ οὐκ ἐπεδείξατο θαῦμα. Κρίνεται δέ, ἐὰν τὴν ὁμοίωσιν ἔχῃ τῶν ἐν τῷ ψαλμῷ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος κατακρινομένων λέγοντος· Οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν[5]. Πῶς γὰρ δύναται τὸν πλησίον ἀγαπᾶν ὁ μὴ τὸν Θεὸν ἀεὶ προορώμενος, κατὰ τὸν μακάριον Δαυὶδ τὸν λέγοντα· Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ»[6];

93. «Ἀναγκαῖον δέ ἐστιν, ἔλεγε, καὶ φίλον Θεῷ, τὸ τοὺς παῖδας ἔτι πονηρίας ἀπηλλαγμένους ταῦτα ἀκούειν συχνότερον, καὶ πραγμάτων προβεβηκότων ἐκδιδάσκεσθαι τούτῳ τῷ κανόνι στοιχεῖν[7], πρὸς τὰ ἄνω πρὸ τῆς ἡλικίας τὸ καλὸν ζηλώσαντας, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι[8] καταντῶντας εἰς τελειότητα, ὡς ὁ μακάριος Σαμουὴλ τῷ ναῷ προσεδρεύων[9]. Καὶ γὰρ καθαρὰ γῆ ἑτοίμη πρὸς φυτουργίαν ἐστίν· ἡ δὲ χέρσος, διὰ πολλῶν μόχθων καθαρθεῖσα, τηνικαῦτα φύεται. Φυλάττειν οὖν ἡμᾶς χρὴ τὸ περὶ τοὺς νέους ἀπρόσκοπον, ὅπως ὁ φυλάσσων τὰ νήπια Κύριος[10] διαφυλάξῃ καὶ ἡμῶν τὴν ψυχὴν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ[11]· ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, φησί, μετρηθήσεται ὑμῖν[12]. Μὴ τοίνυν, ἀγαπητοί, τολμήσῃ τις ψυχὴν βλάψαι μηδὲ ἐνὶ λόγῳ ἀργῷ. Ὅπως δὲ δεῖ τούτους φυλάττειν, οὐ χρεία λόγων μακρῶν. Τέλος γὰρ λόγου, φησί, τὸ πᾶν ἄκουε· τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε[13], καὶ ἔσῃ τέλειος μοναχός. Ἐνῆν μὲν οὖν καὶ ἕτερα εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον κοπῶμεν ὑμᾶς, καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης στηρίξαι ὑμᾶς[14], ἀδελφοί, εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ· ἀμήν».

---

1. Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,11. 2. Πρβλ. Α' Θεσ. 5,17. 3. Α' Κορ. 12,31. 4. Πρβλ. Ἰω. 13,35. 5. Ψαλ. 53,5. 6. Ψαλ. 15,8. 7. Πρβλ. Γαλ. 6,16. 8. Πρβλ. Φιλιπ. 3,13. 9. Πρβλ. Α' Βασ. 2,18. 26. 10. Πρβλ. Ψαλ. 114,6. 11. Πρβλ. Ψαλ. 16,8. 12. Πρβλ. Λουκ. 6,38. 13. Ἐκκλ. 12,13. 14. Πρβλ. Φιλιπ. 4,9.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ*

* Τὰ χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καταριθμοῦνται κατὰ τὸ κείμενον τῶν Ο', ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἐκδόσεως Alfred Rahlfs.

ΠΙΝΑΞ

ΘΕΜΑΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

(Συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος)

α) Οἱ πρῶτοι ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν σελίδα, οἱ δὲ μετὰ τὸ κόμμα εἰς τοὺς στίχους τῆς σελίδος.— β) Ὅταν εὑρίσκηται πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος τὸ σημεῖον σελ., τὸ ὄνομα ἢ πρᾶγμα ἀπαντᾶται περισσότερον ἢ δὶς εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα.— γ) Ὅπου ἀπαντᾶται πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος τὸ σημεῖον σ ἢ σ - ς, αἱ σελίδες δὲν ἔχουν τοὺς στίχους ἠριθμημένους.

Ὑπεύθυνος διὰ τὴν ὕλην τοῦ τόμου ὁ κ. Κ. Ν. Δρατσέλλας, Θεολόγος, Δ. Φ. καὶ διὰ τὰς διορθώσεις ὁ φιλόλογος κ. Παναγιώτης Νικολόπουλος, ὁ ὁποῖος συνειργάσθη καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν Πινάκων μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορινθίας κ. Παντελεήμονος.